

ओ३म्

अथर्ववेदसंहिता

प्रधान-सम्पादकः

डॉ० धर्मेन्द्रकुमारः

सह-सम्पादकः

प्रद्युम्नचन्द्रः

दिल्ली संस्कृत अकादमी

(राष्ट्रिय राजधानी क्षेत्रम्, दिल्ली सर्वकारः)

(२०१३-२०१४)

प्रकाशकः : सचिवः, दिल्ली-संस्कृत-अकादमी
(राष्ट्रिय-राजधानी-क्षेत्रम्, दिल्लीसर्वकारः)

ISBN : 978-81-925829-7-9

प्रथम-संस्करणम् : ईस्वी सन् २०१३ (१००० प्रतयः)

मूल्यम् : ४०० रूप्यकाणि

प्राप्तिस्थानम् : प्रकाशन-विभागः
दिल्ली-संस्कृत-अकादमी
(राष्ट्रिय-राजधानी-क्षेत्रम्, दिल्लीसर्वकारः)
प्लॉट सं०-५, झण्डेवालानम्, करोलबागोपनगरम्,
नवदेहली-११०००५
दूरभाष : ०११-२३६३५५९२, २३६८१८३५,
२३५५५६७६
अनुप्रेस : delhisanskritacademy@gmail.com

मुद्रकः : डॉलफिनप्रिंटोग्राफिक्सः
४ई/७, पाबला बिल्डिंगः, झण्डेवालानविस्तारः,
नवदेहली-११००५५
दूरभाष : ०११-२३५९३५४१

सम्पादकीयम्

वेदो हि विश्वप्रपञ्चस्य ज्ञानराशेः अपूर्वो निधिः। तेषां नित्यत्वम् अपौरुषेयत्वञ्च प्रायशः सर्वैः प्राचीनाचार्यैः स्वीकृतम्। भगवता कुल्लूकभट्टेन मानवधर्मशास्त्रस्य टीकाकारेण उक्तम्— “प्रलयकालेऽपि परमात्मनि वेदराशिः स्थितः” इत्युक्तिरपि वेदानां नित्यत्वं व्यवस्थापयति। वेदमन्त्रेषु पठितान् शब्दानेवादाय लोके नामानि कृतानि आदौ। मनुनाऽभिहितम्—

सर्वेषां तु स नामानि कर्माणि च पृथक् पृथक्।

वेदशब्देभ्य एवादौ पृथक् संस्थाश्च निर्ममे॥

ततः कालान्तरे च तानि व्यक्तिविशेषाणां नामानि वेदमन्त्रेषु दृष्टिपथं गतानि इतिहासं परामृशन्ति इतिहासवदाभासमानानि। वस्तुतः वेदेषु इतिहासगन्धोऽपि नास्ति नित्यत्वात् इति सर्वे वैदिका आमनन्ति। वेदो हि खलु दिव्यं काव्यम्। प्रतिकल्पञ्चेश्वरः यथावस्थं ऋषिषु प्रहिणोति प्राणिमात्रस्य योगक्षेमावबोधनाय। वेदप्रकाशविधुरमखिलज्जगदन्धकारमयमेव संभवेत्। अत एवोक्तं भगवता दण्डिमहाभागेन—

इदमन्धतमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम्।

यदि शब्दाह्वयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते॥

इति। अत्र शब्दाह्वयं ज्योतिर्वेदमेव सङ्केतयति। वेदेऽपि अस्य दिव्यकाव्यस्य अमरत्वं बलवदुपपाद्यते—‘पश्य देवस्य काव्यं न ममार न जीर्यति’, ‘वाचा विरूपनित्यया’ इत्यादीनि भूयांसि वेदवचांसि वेदस्य नित्यत्वं प्रति श्रद्धति इत्यत्र न सन्देहलेशोऽपि।

उत्तरमीमांसायामपि भगवता बादरायणेन ‘शास्त्रयोनित्वात्’ (१.२) इत्यस्मिन् सूत्रे शास्त्रं वेदः, तस्य ब्रह्मयोनित्वं प्रतिपादयता ‘अतएव च नित्यत्वम्’ (१.३.२९) इत्यनेन तन्नित्यत्व-मेवोपपादितम्। एवं सति परमेश्वरस्य नित्यत्वे व्यवस्थापिते, तज्ज्ञानलक्षणस्य वेदस्यापि नित्यत्वं सुतरां सूपपन्नम्। किञ्च वेदस्य ईश्वरकर्तृत्वं मन्त्रेष्वपि स्वयं वर्णितम्। तद्यथा—

अहं दां गृणते पूर्वं वस्वहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम्।

अहं भुवं यजमानस्य चोदितायञ्चनः साक्षि विश्वस्मिन्भरे॥ —ऋग् १०.४९.१

ब्रह्मशब्दोऽत्र वेदवचनः। अहं ब्रह्म अकृणवम्। अहं परमेश्वरः वेदं व्यरचयमिति भावः। अतः परं वेदानामीश्वरकर्तृत्वे अन्यत् किं प्रमाणं भवितुमर्हति। अथर्ववेदः चतुर्ष्वपि वेदेषु क्रमानुरोधेन किल चतुर्थः। महत्त्वधिया तु चत्वारोऽपि वेदाः समानपदभाजः, न हि तेषु महत्त्वविषयकं तारतम्यं पदं धत्ते। अन्तिमो भवन्नपि अथर्ववेदो वेदेषु महत्त्वपूर्णं पदमालम्बते कर्मकाण्डदृशा। कर्मकाण्डे खलु यागादिकार्यनिर्वहणार्थं चत्वारो भवन्ति ऋत्विजः। ब्रह्मा, अध्वर्युः, होता, उद्गाता चेति। तेषु प्रमुखपदे ब्रह्मा स्वाभिषिक्तो भवति। अथर्ववेदविदेव ब्रह्मा भवितुमर्हति नान्यः। स्वयं ऋग्वेदेनापि अथर्ववेदः यज्ञादिषु प्रथमपदमुपलम्बितः—यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते। (ऋ० १.८३.५) नैतावता अथर्ववेदस्य अग्रिमभाव एव प्रदर्शितोऽपितु तस्य प्राचीनत्वमप्युपपादितं भवति। अथर्ववेदस्य भूयांसि नामानि शतपथादि-ब्राह्मणग्रन्थेषु आगच्छन्तीति वेद्यम्। तथाहि—

श्रेष्ठो वेदस्तपसोधिजातो ब्रह्मज्ञानां हृदये संबभूव॥

—गोपथ ब्रा० १.९

ब्रह्मज्ञानां हृदये निवसति अतः एव श्रेष्ठोऽयं वेद इति।

एतद्वै भूयिष्ठं ब्रह्म यद् भृग्वङ्गिरसः । येऽङ्गिरसः स रसः ।

येऽथर्वाणस्तद्भेषजम् । तद्भेषजं तदमृतम् । यदमृतं तद्ब्रह्म ॥ —गोपथ ब्रा० ३.४

अथर्ववेदस्य कृते भेषजमिति उक्तं रोगदोषानपानयति । अमृतम् इत्युक्ते मृत्युं दूरङ्गमयति । 'ब्रह्म' इत्युक्ते बृहत्तमं ज्ञानमिति त्रयोऽपि इमे शब्दाः अथर्ववेदस्य माहात्म्यं प्रकटयन्ति । किञ्च इदमपि अत्रावधेयम्—

अथर्वमन्त्रसम्प्राप्त्या सर्वसिद्धिर्भविष्यति ॥

—अथर्वपरिशिष्टे २.५

सर्वेषामपि पुरुषार्थचतुष्टयानां सम्प्राप्तिर्भविष्यतीति निश्चप्रचम् ।

अथर्ववेदस्यापि नवशाखाः श्रूयन्ते । तथा च भगवान् पतञ्जलिराह—'नवधा अथर्वणो वेदः' इति । पैपलाद-तौद-मौद-शौनकीय-जाजल-जलद-ब्रह्मवाद-देवदर्श-चारणवैद्य इति इमा नवशाखा अथर्ववेदस्य सन्ति किन्तु सम्प्रति तस्य शौनक-पिप्पलाद-समाख्ये द्वे शाखे एव सायणभाष्यसमन्विते समुपलभ्येते । प्रचलिता अथर्वसंहिता शौनकशाखान्तर्गता । उपासका श्रद्धालवो जना ब्रह्मजिज्ञासा-मन्वेष्टुम् इतस्ततः परिभ्रमन्तः क्लान्ताः सञ्जाताः । तदानीं तैः स्वयमेवानुभूतम् "आत्मानं जगति कथमन्वेष्टव्यं अत्र आगच्छत ! स्वसमीपे एव तम् अन्वेष्टव्यमिति गोपथब्राह्मणकारः प्राहः—

अथर्वाङेनमेतास्वेवाऽप्स्वन्विच्छेति, तद्यदब्रवीदथर्वाङ्ङेनमेतास्वेवाप्स्वन्विच्छेति, तदथर्वाऽभवत् ॥ —१.४

तमात्मानम् स्वसमीपे एव अन्विष्यत । स सन्निकटे एवास्ति । अथर्वशब्देन अथ+ अर्वाक्-अथर्वा (क्) इदमेवाभीष्टं वर्तते । अतएव अस्य वेदस्याभिधानम् अथर्ववेद इति सञ्जातम् ॥

सम्पूर्णसंहितायां प्रपाठकाः ३६, अनुवाकाः १११, सूक्तानि ७३६, ऋचः ६०३१ सन्ति । एषु मन्त्रेषु प्रायशः द्वादशशतमिता मन्त्रास्तु ऋग्वेदेऽपि समुपलभ्यन्ते । विंशतितमे काण्डे १४३ सूक्तानि विद्यन्ते । द्वादशसूक्तानि विहाय, शेषाणि सूक्तानि ऋग्वेदीयदशममण्डलेन सम्बद्धन्ते । तदेतेषु समाप्ता मन्त्राः सर्वे पद्यमयाः । अथर्ववेदस्य प्रायशः अशीतिमितानि सूक्तानि च गद्यात्मकानि । एवमस्य वेदस्य षष्ठांशमितो भागः गद्यात्मकः । अथर्ववेदस्य मुख्यः प्रतिपाद्यो विषयः खलु आयुर्वेदः । अस्य सप्तशतौत्तरैकत्रिंशत् सूक्तमध्ये चतुश्चत्वारिंश-दुत्तरशतमितानि सूक्तानि आयुर्विज्ञानं निरूपयन्ति । द्विशतोत्तरचतुश्चत्वारिंशत् सूक्तानि राजधर्ममुप-दिशन्ति । पञ्चसप्ततिसूक्तानि च समाजव्यवस्थां निर्दिशन्ति । षडशीतिसूक्तानि च अध्यात्म-विद्यात्मकानि । अवशिष्टानि सूक्तानि विभिन्न-विषयप्रतिपादकानि । अस्य आयुर्विज्ञानसूक्तेषु मानव-शरीरस्य अंगप्रत्यंगानां निरवशेषाणां नामग्राहं तेषामापादमस्तकानां निरूपणं च कस्य कौतुहलं न जनयति । तदधुना किञ्चिद् दिङ्मात्रमत्रोदाह्रियते—

त्रीणिच्छन्दांसि कृवयो वि येतिरे पुरुषं दर्शतं विश्वचक्षणम् ।

आपो वाता ओषधयस्तान्येकस्मिन्भुवन् आपि॑तानि ॥

—अथर्व० १८.१.१७

अस्मिन् मन्त्रे स्वास्थ्यरक्षणार्थं परमावश्यकानि त्रीण्येव वस्तूनि जल-वायु-औषधलक्षणानि समाप्तातानि स्वास्थ्यरक्षाधारभूतानि । अपां महिमानं प्रदर्शयन्नाह—

अ॒प्स्व॑न्त॒र॒मृ॒तम॑प्सु भेष॒जम् । अ॒पामु॑त प्र॒शस्ति॑भि॒रश्वा॑

भव॑थ वा॒जिनो॑ गा॒वो॑ भव॑थ वा॒जिनीः॑ ॥

अथर्व० १.४.४

अप्सु जलेषु निखिलमपि भेषजतत्त्वम् निहितमस्ति ।

किं च—

आपो॑ हि ष्ठा म॒यो॒भुव॑स्ता न ऊ॒र्जे द॑धातन । म॒हे र॒णा॒य च॑क्ष॒से ॥ —अथर्व० १.५.१

इत्यनेन जलानि खलु तेजोबलानन्ददायकानि इत्युपदिष्टम्भवति । आयुः संरक्षणार्थं गव्यं घृतं चारु मधु च परिसेवनीयम् ।

आ॒यु॒र्दा अ॒ग्रे ज॒रसं॑ वृ॒णा॒नो घृ॒तप्र॑ती॒को घृ॒तपृ॑ष्ठो अ॒ग्रे ।

घृ॒तं पी॒त्वा मधु॑ चारु॒ गव्यं॑ पि॒तेव॑ पु॒त्रान॒भि र॑क्ष॒तादि॑मम् ॥

—अथर्व० २.१३.१ ।

औषधिविज्ञानमपि तत्र उपदिष्टम् अस्ति—

द॒शवृ॑क्ष मु॒ञ्चेमं॑ रक्ष॒सो ग्रा॒ह्या अ॒धि यैनं॑ ज॒ग्राह॑ पर्व॒सु ।

अथो॑ ए॒नं व॒नस्प॑ते जी॒वानां॑ लो॒कमु॒न्नय॑

॥

—अथर्व० २.९.१

दीर्घायुप्राप्त्यर्थमग्निसूर्यरश्मिसेवनम् साधनत्वेनोपदिष्टम्—

उ॒त्क्रा॒मातः॑ पु॒रुष॑ मा॒व प॒त्था मृ॒त्योः प॒ङ्क्ती॑शमवमु॒ञ्चमा॑नः ।

मा च्छि॑त्था अ॒स्माल्लो॒काद॒ग्रेः सूर्य॑स्य स॒न्दृशः॑

॥

—अथर्व० ८.१.४

दीर्घायुष्ट्वं प्रति ब्रह्मचर्यस्य पालनं कारणत्वमादिष्टम्—

ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण त॑प॒सा दे॒वा मृ॒त्युम॑पा॒घ्नत॑ ।

इन्द्रो॑ ह ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण दे॒वेभ्यः॑ स्व॒राभ॑रत् ॥

—अथर्व० ११.५.१९

राजधर्मोऽपि उपदिष्टोऽस्ति वेदेऽस्मिन् । वेदोऽयं प्राजातान्त्रिकीं राज्यव्यवस्थां निर्दिशति । नृपतिः कीदृशो भवेद् इति दर्शयन्नाह—

सो ऽ॒रज्य॑त॒ ततो॑ राज॒न्यो ऽ॒जाय॑त ॥

—अथर्व० १५.८.१

राज्ञा च प्रजया सह कथं वर्तितव्यम् इत्याह—

आ त्वा॑ ग॒त्राष्ट्रं॑ स॒ह वर्च॑सोदि॒हि प्रा॒ङ्घ्रि॒शां प॑तिरेक॒राट् त्वं वि॑ राज ।

सर्वा॑स्त्वा राज॒नप्र॒दिशो॑ ह्य॒न्तू प॒सद्यो॑ नम॒स्यो ऽ॒ भवे॒ह ॥

—अथर्व० ३.४.१

शासन संचालनार्थं न केवलं राष्ट्रपतिरपितु राष्ट्रसभा समितिश्चापि निर्दिष्टा—

स॒भा च॑ मा॒ समि॑तिश्चाव॒तां प्र॒जाप॑तेर्दु॒हितरौ॑ संवि॒दाने॑ ।

येना॑ संग॒च्छा उ॒प मा॒ स शि॑क्षा॒च्चारु॑ व॒दानि॑ पि॒तरः॑ संग॒तेषु॑ ॥

—अथर्व० ७.१२.१

राष्ट्रसंसदि च पुनः परस्परं सहयोग आवश्यकः।

तथा चाह—

विद्म ते सभे नाम नरिष्टा नाम वा असि।

ये ते के च सभासदस्ते मे सन्तु सर्वाचसः॥

—अथर्व० ७.१२.२

एवम्प्रकारेण अथर्ववेदे उच्चतमराज्यसिद्धान्तानां प्रजातन्त्रसरणिमालम्ब्य कृतं मनोहरं वर्णनं न कस्य मनो हरति।

मनुष्यः खलु सामाजिकः प्राणी। समाजं विना स क्षणमपि जीवितुं नाभिवाञ्छति। अथर्ववेदे विषयेऽस्मिन् मनोज्ञवर्णनं कृतमस्ति—

सहृदयं सामन्स्यमविद्वेषं कृणोमि वः।

अन्यो अन्यमभि हृतं वत्सं जातमिवाध्या॥

—अथर्व० ३.३०.१

अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः।

जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवान्॥

—अथर्व० ३.३०.२

मा भ्राता भ्रातरं द्विक्षन्मा स्वसारमुत स्वसा।

समयञ्चः सव्रता भूत्वा वाचं वदत भद्रया॥

—अथर्व० ३.३०.३

तदेवमादिषु मन्त्रेषु प्रेम-सहानुभूति-त्याग-सौमनस्य-सहृदयतायाश्च कीदृश आदर्शः प्रदर्शितः॥ एवमेतादृशः समाजः स्वर्गोपमः यदि स्यात् तर्हि धरातले स्वर्गोऽवतरेत्। वेदेऽस्मिन् बहवो मन्त्रा निर्भयत्वप्रार्थनापरा दृश्यन्ते। इदञ्च तावत्सूक्तमेव अभयार्थपरं, अतिमनोज्ञं भावगर्भितञ्च प्रदिष्टम्—

यथा वायुश्चान्तरिक्षं च न बिभीतो न रिष्यतः।

एवा मे प्राण मा बिभेः एवा मे प्राण! मा रिषः॥

समृद्धिशालिनि राष्ट्रे गृहाणि कीदृशानि भवन्तु इत्यतिमनोज्ञं चित्रणं कृतम् अस्मिन् सूक्ते—

सूनृतावन्तः सुभगा इरावन्तो हसामुदाः।

अतृष्या अक्षुध्या स्तु गृहा मास्मद् बिभीतन॥

—अथर्व० ७.६०.६

अस्मद्गृहाणि सत्यमधुरसम्भाषणानि भवन्तु। शोभनानि, सौभाग्यवन्ति, हासप्रमोदशालिनि तृड्बुभुक्षाविरहितानि सर्वथा निर्भयानि च सन्तु इति भावः। इत्यादयः लोककल्याणहेतवः परामर्शा वेदेषु निर्दिष्टा वर्तन्त इति वैदिकानामभ्युपगमः द्रढीयान् विश्वासश्चेति दिक्। विस्तरेणास्य वैदिकवाङ्मयस्य संरक्षणं संवर्धनं सदनसन्धानं गभीरगवेषणञ्च सर्वेषां विदुषां प्राथम्येन अनुष्ठेयं कर्तव्यमस्तीति दिशा दिल्ली-संस्कृत-अकादमी पक्षतः चतुर्णामपि वेदानां प्रकाशनं कर्तुं प्रयत्यते अस्माभिः। येन च पाठकाः लाभान्विता स्युः। अस्माकं प्राचीनतमा या संस्कृतिः वर्तते। तस्या ज्ञानं सर्वेषां मानवानां कृते भवेत् इत्येव अस्माकं प्रयासः। अन्ते चानया अभ्यर्थनया विरम्यते—

स्तुता मया वरदा वेदमाता प्रचोदयन्ताम् पावमानी द्विजानाम्।

आयुः प्राणं प्रजां पशुं कीर्तिं द्रविणं ब्रह्मवर्चसम्। मह्यं दत्त्वा व्रजत ब्रह्मलोकम्।

—सचिवः

डा० धर्मेन्द्रकुमारः

अथर्वसंहिता

[शौनकशाखा]

अथ प्रथमं काण्डम्

अथ प्रथमः प्रपाठकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वाचस्पतिः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्;
४ चतुष्पदाविराडुरोबृहती ॥

ये त्रिषप्ताः परियन्ति विश्वा रूपाणि बिभ्रतः ।
वाचस्पतिर्बला तेषां तन्वो अद्य दधातु मे ॥ १ ॥
पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह ।
वसोष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥ २ ॥
इहैवाभि वि तनूभे आर्त्नी इव ज्यया ।
वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥ ३ ॥
उपहूतो वाचस्पतिरुपास्मान्वाचस्पतिर्हयताम् ।
सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि ॥ ४ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पर्जन्यः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्;
३ त्रिपदाविराणामगायत्री ॥

विद्वा शरस्य पितरं पर्जन्यं भूरिधायसम् ।
विद्वा प्वस्य मातरं पृथिवीं भूरिवर्षसम् ॥ १ ॥
ज्या के परि णो नमाश्मानं तन्वं कृधि ।
वीडुर्वरीयोऽरातीरप द्वेषास्या कृधि ॥ २ ॥

वृक्षं यद्वावः परिषस्वजा॒ना अनुस्फुरं श॒रमर्च॑न्त्यृ॒भुम् ।
 शरु॑म॒स्मद्या॑वय दि॒द्युमिन्द्र॑ ॥ ३ ॥
 यथा॒ द्यां च॑ पृथि॒वीं चा॒न्तस्तिष्ठ॑ति तेज॑नम् ।
 ए॒वा रोगं॑ चा॒स्त्रा॒वं चा॒न्तस्तिष्ठ॑तु मु॒ञ्ज इत् ॥ ४ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पर्जन्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-५ पथ्यापङ्क्तिः;

६-९ अनुष्टुप् ॥

वि॒द्या श॒रस्य॑ पि॒तरं॑ प॒र्जन्यं॑ श॒तवृ॑ष्णयम् ।
 तेना॑ ते त॒न्वे॒रे॒ शं क॑रं पृथि॒व्यां ते॑ नि॒षेच॑नं ब॒हिष्टे॑ अस्तु बा॒लिति॑ ॥ १ ॥
 वि॒द्या श॒रस्य॑ पि॒तरं॑ मि॒त्रं श॒तवृ॑ष्णयम् ।
 तेना॑ ते त॒न्वे॒रे॒ शं क॑रं पृथि॒व्यां ते॑ नि॒षेच॑नं ब॒हिष्टे॑ अस्तु बा॒लिति॑ ॥ २ ॥
 वि॒द्या श॒रस्य॑ पि॒तरं॑ वरु॑णं श॒तवृ॑ष्णयम् ।
 तेना॑ ते त॒न्वे॒रे॒ शं क॑रं पृथि॒व्यां ते॑ नि॒षेच॑नं ब॒हिष्टे॑ अस्तु बा॒लिति॑ ॥ ३ ॥
 वि॒द्या श॒रस्य॑ पि॒तरं॑ च॒न्द्रं श॒तवृ॑ष्णयम् ।
 तेना॑ ते त॒न्वे॒रे॒ शं क॑रं पृथि॒व्यां ते॑ नि॒षेच॑नं ब॒हिष्टे॑ अस्तु बा॒लिति॑ ॥ ४ ॥
 वि॒द्या श॒रस्य॑ पि॒तरं॑ सूर्य॑ श॒तवृ॑ष्णयम् ।
 तेना॑ ते त॒न्वे॒रे॒ शं क॑रं पृथि॒व्यां ते॑ नि॒षेच॑नं ब॒हिष्टे॑ अस्तु बा॒लिति॑ ॥ ५ ॥
 यदा॒न्त्रेषु॑ ग॒वीन्यो॑र्यद्व॒स्ताव॑धि संश्रु॑तम् ।
 ए॒वा ते॒ मूत्रं॑ मुच्यतां ब॒हिर्बा॑लिति॒ सर्व॑कम् ॥ ६ ॥
 प्र ते॑ भिन॒द्भि मे॒हनं॑ व॒र्त्रं॑ वे॒शन्त्या॑इव ।
 ए॒वा ते॒ मूत्रं॑ मुच्यतां ब॒हिर्बा॑लिति॒ सर्व॑कम् ॥ ७ ॥
 वि॒षितं॑ ते व॒स्तिबि॒लं संमु॑द्रस्यो॒दधे॑रिव ।
 ए॒वा ते॒ मूत्रं॑ मुच्यतां ब॒हिर्बा॑लिति॒ सर्व॑कम् ॥ ८ ॥
 यथै॑षु॒का प॒राप॑त॒दव॑सृष्टाऽधि ध॒न्वनः॑ ।
 ए॒वा ते॒ मूत्रं॑ मुच्यतां ब॒हिर्बा॑लिति॒ सर्व॑कम् ॥ ९ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४ पुरस्ताद्बृहती ॥

अ॒म्बयो॑ य॒न्त्यध्व॑भिर्ज॒मयो॑ अध्वरीय॒ताम् । पृ॒ञ्च॒तीर्मधु॑ना पयः ॥ १ ॥
 अ॒मूर्या॑ उप॒ सूर्ये॑ याभिर्वा॒ सूर्यः॑ सह । ता नो॑ हि॒न्वन्त्वध्व॑रम् ॥ २ ॥
 अ॒पो दे॒वीरुप॑ ह्वये यत्र गावः पिब॑न्ति नः । सिन्धु॑भ्यः क॒र्त्वं ह॒विः ॥ ३ ॥
 अ॒प्स्व॑न्त॒रमृ॑तम॒प्सु भेष॑जम् ।
 अ॒पामु॑त प्र॒शस्ति॑भिर॒श्वा भव॑थ वा॒जिनो॑ गावो॑ भवथ वा॒जिनीः॑ ॥ ४ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आपो॑ हि ष्ठा म॒योभु॒वस्ता न॑ ऊ॒र्जे द॑धातन । म॒हे रणा॑य चक्ष॒से ॥ १ ॥
 यो वः॑ शि॒वर्तमो॑ रस॒स्तस्य॑ भाजयते॒ह नः॑ । उ॒श॒तीरि॑व मा॒तरः॑ ॥ २ ॥
 तस्मा॑ अरं गमाम वो यस्य क्षया॑य जिन्व॒थ । आपो॑ ज॒नय॑था च नः ॥ ३ ॥
 ईशा॑ना वा॒र्याणां॑ क्षय॑न्तीश्चर्षणीनाम् । अ॒पो या॑चामि भेष॒जम् ॥ ४ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४ पथ्यापङ्क्तिः ॥

शं नो॑ दे॒वीर॒भिष्ट॑य आपो॑ भवन्तु पा॒तये॑ । शं यो॒र॒भि स्त्र॑वन्तु नः ॥ १ ॥
 अ॒प्सु मे॒ सोमो॑ अब्रवीद॒न्तर्वि॑श्वानि भेष॒जा । अ॒ग्निं च॑ वि॒श्वश॑म्भुवम् ॥ २ ॥
 आपः॑ पृणी॒त भेष॑जं वरू॒थं त॒न्वे॒रे म॑म । ज्योक्च॒ सूर्य॑ दृ॒शे ॥ ३ ॥
 शं न॒ आपो॑ ध॒न्व॒न्या॒रेः श॑मु॒ सन्त्व॑नू॒प्याः । शं नः॑ ख॒नि॒त्रिमा॑
 आपः॑ श॒मु याः॑ कु॒म्भ आ॑भृ॒ताः शि॒वा नः॑ सन्तु वा॒र्षि॒कीः ॥ ४ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २, ४-७ अग्निः; ३ इन्द्रश्च ॥ छन्दः—१-४, ६,

७ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप् ॥

स्तु॒वा॒नम॑ग्न आ व॒ह या॑तु॒धानं॑ कि॒मी॒दिन॑म् ।
 त्वं हि॑ दे॒व व॒न्दितो॑ ह॒न्ता द॑स्यो॒र्बभू॑विथ ॥ १ ॥
 आ॒ज्यस्य॑ परमे॒ष्टि॒ज्जात॑वेद॒स्तनू॑वशिन् ।
 अ॒ग्ने तौ॒लस्य॑ प्रा॒शान॑ या॒तु॒धाना॑न्वि ला॒पय॑ ॥ २ ॥

वि लपन्तु यातुधाना अत्रिणो ये किमीदिनः ।
 अथेदमग्रे नो हविरिन्द्रश्च प्रति हर्यतम् ॥ ३ ॥
 अग्निः पूर्वं आ रभतां प्रेन्द्रो नुदतु बाहुमान् ।
 ब्रवीतु सर्वो यातुमानयमस्मीत्येत्य ॥ ४ ॥
 पश्याम ते वीर्यं जातवेदः प्रणो ब्रूहि यातुधानानृचक्षः ।
 त्वया सर्वे परितप्ताः पुरस्तात्त आ यन्तु प्रब्रुवाणा उपेदम् ॥ ५ ॥
 आ रभस्व जातवेदोऽस्माकार्थाय जज्ञिषे ।
 दूतो नो अग्रे भूत्वा यातुधानान्वि लापय ॥ ६ ॥
 त्वमग्रे यातुधानानुपबद्धाँ इहा वह ।
 अथैषामिन्द्रो वज्रेणापि शीर्षाणि वृश्चतु ॥ ७ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ बृहस्पतिरग्निषोमौ च; ३, ४ अग्निः ॥

छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ बार्हतगर्भात्रिष्टुप् ॥

इदं हविर्यातुधानानृदी फेनमिवा वहत् ।
 य इदं स्त्री पुमानकरिह स स्तुवतां जनः ॥ १ ॥
 अयं स्तुवान आगमदिमं स्म प्रति हर्यत ।
 बृहस्पते वशे लब्ध्वाग्नीषोमा वि विध्यतम् ॥ २ ॥
 यातुधानस्य सोमप जहि प्रजां नयस्व च ।
 नि स्तुवानस्य पातय परमक्ष्युतावरम् ॥ ३ ॥
 यत्रैषामग्रे जनिमानि वेत्थ गुहा सतामत्रिणां जातवेदः ।
 तांस्त्वं ब्रह्मणा वावृधानो जह्यो षां शततर्हमग्रे ॥ ४ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ वस्वादयो मन्त्रोक्ताः; ३, ४ अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मिन्वसु वसवो धारयन्त्विन्द्रः पूषा वरुणो मित्रो अग्निः ।
 इममादित्या उत विश्वे च देवा उत्तरस्मिञ्ज्योतिषि धारयन्तु ॥ १ ॥
 अस्य देवाः प्रदिशि ज्योतिरस्तु सूर्यो अग्निरुत वा हिरण्यम् ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ २ ॥

येनेन्द्राय सुमभरः पयांस्युत्तमेन ब्रह्मणा जातवेदः ।
 तेन त्वमग्र इह वर्धयेमं सजातानां श्रेष्ठ्य आ धेह्येनम् ॥ ३ ॥
 ऐषां यज्ञमुत वर्चो^१ ददेऽहं रायस्पोषमुत चित्तान्यग्रे ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ असुरः; २-४ वरुणः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;

३ ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि सत्या वरुणस्य राज्ञः ।
 ततस्परि ब्रह्मणा शाशदान उग्रस्य मन्योरुदिमं नयामि ॥ १ ॥
 नमस्ते राजन्वरुणास्तु मन्यवे विश्वं ह्युग्र निचिकेषि द्रुग्धम् ।
 सहस्रमन्यान्प्र सुवामि साकं शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥ २ ॥
 यदुवक्थानृतं जिह्या वृजिनं बहु ।
 राज्ञस्त्वा सत्यधर्मणो मुञ्चामि वरुणादहम् ॥ ३ ॥
 मुञ्चामि त्वा वैश्वानरादर्णवान्महतस्परि ।
 सजातानुग्रेहा वद ब्रह्म चापं चिकीहि नः ॥ ४ ॥

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पूषादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २ अनुष्टुप्;

३ चतुष्पदोष्णिगर्भा ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४-६ पथ्यापङ्क्तिः ॥

वषट् ते पूषन्नस्मिन्सूतावर्यमा होता कृणोतु वेधाः ।
 सिस्रतां नार्यृतप्रजाता वि पर्वीणि जिहतां सूतवा उ ॥ १ ॥
 चतस्त्रो दिवः प्रदिशश्चतस्त्रो भूम्या उत ।
 देवा गर्भं समैरयन्तां व्यूर्णुवन्तु सूतवे ॥ २ ॥
 सूषा व्यूर्णोतु वि योनिं^१ हापयामसि ।
 श्रथया सूषणे त्वमव त्वं बिष्कले सृज ॥ ३ ॥
 नेव मांसे न पीवसि नेव मज्जस्वाहृतम् ।
 अवैतु पृश्नि शेवलं शुने जराय्वत्तवेऽव जरायु पद्यताम् ॥ ४ ॥

वि ते भिनद्भि मेहनं वि योनिं वि गवीनिके ।
 वि मातरं च पुत्रं च वि कुमारं जरायुणाव जरायु पद्यताम् ॥ ५ ॥
 यथा वातो यथा मनो यथा पतन्ति पक्षिणः ।
 एवा त्वं दशमास्य साकं जरायुणा पताव जरायु पद्यताम् ॥ ६ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

जरायुजः प्रथम उस्त्रियो वृषा वातभ्रजा स्तनयन्नेति वृष्ट्या ।
 स नो मृडाति तन्व ऋजुगो रुजन्य एकमोजस्त्रेधा विचक्रमे ॥ १ ॥
 अङ्गेअङ्गे शोचिषा शिश्रियाणं नमस्यन्तस्त्वा हविषा विधेम ।
 अङ्गान्त्समङ्गान्हविषा विधेम यो अग्रभीत्पर्वीस्या ग्रभीता ॥ २ ॥
 मुञ्च शीर्षक्त्या उत कास एनं परुष्परुराविवेशा यो अस्य ।
 यो अभ्रजा वातजा यश्च शुष्मो वनस्पतीन्त्सचतां पर्वतांश्च ॥ ३ ॥
 शं मे परस्मै गात्राय शमस्त्ववराय मे ।
 शं मे चतुर्भ्यो अङ्गेभ्यः शमस्तु तन्वेऽं मम ॥ ४ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—विद्युत् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ चतुष्पाद्विराड्जगती;
 ४ त्रिष्टुप्पराबृहतीगर्भापङ्क्तिः ॥

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयित्ववे ।
 नमस्ते अस्त्वश्मने येना दूडाशे अस्यसि ॥ १ ॥
 नमस्ते प्रवतो नपाद्यतस्तपः समूहसि ।
 मृडया नस्तनूभ्यो मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥ २ ॥
 प्रवतो नपान्नम एवास्तु तुभ्यं नमस्ते हेतये तपुषे च कृण्मः ।
 विद्य ते धाम परमं गुहा यत्समुद्रे अन्तर्निहितासि नाभिः ॥ ३ ॥
 यां त्वा देवा असृजन्त विश्व इषुं कृण्वाना अस्नाय धृष्णुम् ।
 सा नो मृड विदथे गृणाना तस्यै ते नमो अस्तु देवि ॥ ४ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—यमः ॥ छन्दः—१ ककुम्मत्यनुष्टुप्;
२, ४ अनुष्टुप्; ३ चतुष्पदाविराडनुष्टुप् ॥

भर्गमस्या वच आदिष्यधि वृक्षादिव स्रजम् ।
महाबुध्नइव पर्वतो ज्योक्पितृष्वास्ताम् ॥ १ ॥
एषा ते राजन्कन्या वधूर्नि धूयतां यम ।
सा मातुर्बध्यतां गृहेऽथो भ्रातुरथो पितुः ॥ २ ॥
एषा ते कुलपा राजन्तामु ते परि दद्यासि ।
ज्योक्पितृष्वासाता आ शीर्ष्णाः समोष्यात् ॥ ३ ॥
असितस्य ते ब्रह्मणा कश्यपस्य गर्यस्य च ।
अन्तःकोशमिव जामयोऽपि नह्यामि ते भर्गम् ॥ ४ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सिन्धवादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ भुरिग्वृहती;
२ भुरिक्पथ्यापङ्क्तिः; ३, ४ अनुष्टुप् ॥

सं सं स्रवन्तु सिन्धवः सं वाताः सं पतत्रिणः ।
इमं यज्ञं प्रदिवो मे जुषन्तां संस्राव्ये ऽण हविषा जुहोमि ॥ १ ॥
इहैव हवमा यात म इह संस्रावणा उतेमं वर्धयता गिरः ।
इहेतु सर्वो यः पशुरस्मिन्तिष्ठतु या रयिः ॥ २ ॥
ये नदीनां संस्रवन्त्युत्सासः सदमक्षिताः ।
तेभिर्मे सर्वैः संस्रावैर्धनं सं स्रावयामसि ॥ ३ ॥
ये सर्पिषः संस्रवन्ति क्षीरस्य चोदकस्य च ।
तेभिर्मे सर्वैः संस्रावैर्धनं सं स्रावयामसि ॥ ४ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ वरुणः, अग्निः, इन्द्रश्च; ३, ४ सीसम् ॥
छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ ककुम्मत्यनुष्टुप् ॥

ये ऽमावास्यां ३ रात्रिमुदस्थुर्वाजमत्रिणः ।
अग्निस्तुरीयो यातुहा सो अस्मभ्यमधि ब्रवत् ॥ १ ॥

सीसायाध्याह वरुणः सीसायाग्निरुपावति ।
 सीसं म इन्द्रः प्रायच्छत्तदङ्ग यातुचातनम् ॥ २ ॥
 इदं विष्कन्धं सहत इदं बाधते अत्त्रिणः ।
 अनेन विश्वा ससहे या जातानि पिशाच्याः ॥ ३ ॥
 यदि नो गां हंसि यद्यश्वं यदि पूरुषम् ।
 तं त्वा सीसेन विध्यामो यथा नोऽसो अवीरहा ॥ ४ ॥

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

अथ द्वितीयः प्रपाठकः

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योषितो धमन्यश्च ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;
 २, ३ अनुष्टुप्; ४ त्रिपदार्षीगायत्री ॥

अमूर्या यन्ति योषितो हिरा लोहितवाससः ।
 अभ्रातरइव जामयस्तिष्ठन्तु हतवर्चसः ॥ १ ॥
 तिष्ठावरे तिष्ठ पर उत त्वं तिष्ठ मध्यमे ।
 कनिष्ठिका च तिष्ठति तिष्ठादिद्धमनिर्मही ॥ २ ॥
 शतस्य धमनीनां सहस्रस्य हिराणाम् ।
 अस्थुरिन्मध्यमा इमाः साकमन्ता अरंसत ॥ ३ ॥
 परि वः सिकतावती धनूर्बृहत्य क्रमीत् ।
 तिष्ठतेलयता सु कम् ॥ ४ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—द्रविणोदाः ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद्विराड्-
 बृहती; २ निचृज्जगती; ३ विराडास्तारपङ्क्तिस्त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

निर्लक्ष्म्यं ललाम्यं निररातिं सुवामसि ।
 अथ या भद्रा तानि नः प्रजाया अरातिं नयामसि ॥ १ ॥
 निरराणिं सविता साविषक्पदोर्निर्हस्तयोर्वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 निरस्मभ्यमनुमती रराणा प्रेमां देवा असाविषुः सौभगाय ॥ २ ॥

यत्त आत्मनि तन्वां ऽघोरमस्ति यद्वा केशेषु प्रतिचक्षणे वा ।
 सर्वं तद्वाचापं हन्मो वयं देवस्त्वा सविता सूदयतु ॥ ३ ॥
 रिश्यपदीं वृषदतीं गोषेधां विधमामुत ।
 विलीढ्यं ऽललाम्यं ता अस्मन्नाशयामसि ॥ ४ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ मनुष्येषवः; ३ रुद्रः; ४ देवाः ॥

छन्दः—१, ४ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद्बृहती; ३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

मा नो विदन्विव्याधिनो मो अभिव्याधिनो विदन् ।
 आराच्छरव्या ऽस्मद्विषूचीरिन्द्र पातय ॥ १ ॥
 विष्वञ्चो अस्मच्छरवः पतन्तु ये अस्ता ये चास्या ऽः ।
 दैवीर्मनुष्येषवो ममामित्रान्वि विध्यत ॥ २ ॥
 यो नः स्वो यो अरणः सजात उत निष्ठ्यो यो अस्माँ अभिदासति ।
 रुद्रः शरव्य ऽयैतान्ममामित्रान्वि विध्यतु ॥ ३ ॥
 यः सपत्नो यो ऽसपत्नो यश्च द्विषञ्छपाति नः ।
 देवास्तं सर्वं धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥ ४ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ सोमो मरुतश्च; २ मित्रावरुणौ; ३ वरुणः; ४ इन्द्रः ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

अदारसृद्धवतु देव सोमास्मिन्यज्ञे मरुतो मृडता नः ।
 मा नो विददभिभा मो अशस्तिर्मा नो विदद् वृजिना द्वेष्या या ॥ १ ॥
 यो अद्य सेन्यो वधो ऽघायूनामुदीरते ।
 युवं तं मित्रावरुणावस्मद्यावयतं परि ॥ २ ॥
 इतश्च यदमुतश्च यद्वधं वरुण यावय ।
 वि महच्छर्मं यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥ ३ ॥
 शास इत्था म्हाँ अस्यमित्रसाहो अस्तृतः ।
 न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन ॥ ४ ॥

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयङ्करः ॥ १ ॥
 वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
 अधमं गमया तमो यो अस्माँ अभिदासति ॥ २ ॥
 वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।
 वि मन्युमिन्द्र वृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥ ३ ॥
 अपेन्द्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो वधम् ।
 वि महच्छर्म यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः, हरिमा, हद्रोगश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अनु सूर्यमुदयतां हृद्द्योतो हरिमा च ते ।
 गो रोहितस्य वर्णेन तेन त्वा परि दध्मसि ॥ १ ॥
 परि त्वा रोहितैर्वर्णैर्दीर्घायुत्वाय दध्मसि ।
 यथाऽयमरुपा असदथो अहरितो भुवत् ॥ २ ॥
 या रोहिणीर्देवत्याऽगावो या उत रोहिणीः ।
 रूपंरूपं वयोवयस्ताभिष्ट्वा परि दध्मसि ॥ ३ ॥
 शुक्लेषु ते हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
 अथो हारिद्रवेषु ते हरिमाणं नि दध्मसि ॥ ४ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतयः (रामा, कृष्णा, असिक्नी च) ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नक्तञ्जातास्योषधे रामे कृष्णे असिक्नि च ।
 इदं रजनि रजय किलासं पलितं च यत् ॥ १ ॥
 किलासं च पलितं च निरितो नाशया पृषत् ।
 आ त्वा स्वो विशतां वर्णः परा शुक्लानि पातय ॥ २ ॥
 असितं ते प्रलयनमास्थानमसितं तव ।
 असिक्न्यस्योषधे निरितो नाशया पृषत् ॥ ३ ॥

अस्थिजस्य किलासस्य तनूजस्य च यत्त्वचि ।
दूष्या कृतस्य ब्रह्मणा लक्ष्मं श्वेतमनीनशम् ॥ ४ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आसुरीवनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ निचृत्पथ्यापङ्क्तिः ॥

सुपर्णो जातः प्रथमस्तस्य त्वं पित्तमासिथ ।
तदासुरी युधा जिता रूपं चक्रे वनस्पतीन् ॥ १ ॥
आसुरी चक्रे प्रथमेदं किलासभेषजमिदं किलासनाशनम् ।
अनीनशत् किलासं सरूपामकरत्त्वचम् ॥ २ ॥
सरूपा नाम ते माता सरूपो नाम ते पिता ।
सरूपकृत्त्वमौषधे सा सरूपमिदं कृधि ॥ ३ ॥
श्यामा सरूपङ्करणी पृथिव्या अध्युद्धता ।
इदम् षु प्र साधय पुना रूपाणि कल्पय ॥ ४ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—यक्षमनाशनोऽग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;
२, ३ विराड्गर्भात्रिष्टुप्; ४ पुरोऽनुष्टुप् ॥

यदग्निरापो अदहत्प्रविश्य यत्राकृण्वन्धर्मधृतो नमांसि ।
तत्र त आहुः परमं जनित्रं स नः संविद्वान्परि वृङ्ग्धि तक्मन् ॥ १ ॥
यद्यर्चिर्यदि वा ऽसि शोचिः शकल्येषि यदि वा ते जनित्रम् ।
हूडुर्नामांसि हरितस्य देव स नः संविद्वान्परि वृङ्ग्धि तक्मन् ॥ २ ॥
यदि शोको यदि वाभिऽशोको यदि वा राज्ञो वरुणस्यासि पुत्रः ।
हूडुर्नामांसि हरितस्य देव स नः संविद्वान्परि वृङ्ग्धि तक्मन् ॥ ३ ॥
नमः शीताय तक्मने नमो रूराय शोचिषे कृणोमि ।
यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येति तृतीयकाय नमो अस्तु तक्मने ॥ ४ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री; २ त्रिपदासाम्नीत्रिष्टुप्
(एकावसाना); ४ पादनिचृद्गायत्री (एकावसाना) ॥

आरेऽसावस्मदस्तु हेतिर्देवासो असत् । आरे अश्मा यमस्यथ ॥ १ ॥
सखासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भर्गः सविता चित्रराधाः ॥ २ ॥

यूयं नः प्रवतो नपा॒न्मरु॑तः सूर्य॑त्वचसः । शर्म॑ यच्छाथ स॒प्रथाः ॥ ३ ॥
सु॒षूद॑त मृ॒डत॑ मृ॒डया॑ नस्त॒नूभ्यो॑ मय॑स्तो॒केभ्य॑स्कृ॒धि ॥ ४ ॥

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्राणी ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः;

२-४ अनुष्टुप् ॥

अ॒मूः पा॒रे पृ॒दाक्व॑ स्त्रि॒षप्ता॑ निर्ज॑रायवः ।
तासां ज॒रायु॑भिर्वयम॒क्ष्या॑ इ॒वपि॑ व्ययामस्यघा॒योः परि॑प॒न्थिनः॑ ॥ १ ॥
विषू॑च्येतु कृ॒न्तती॑ पिना॑कमिव बिभ्र॑ती ।
विष्व॑क्पुन॒र्भुवा॑ मनोऽस॑मृद्धा अघा॒यवः॑ ॥ २ ॥
न ब॒हवः॑ सम॑शक्त्रार्भ॒का अ॒भि दा॑धृषुः ।
वे॒णोरद्गा॑इवा॒भितो॑ ऽ स॑मृद्धा अघा॒यवः॑ ॥ ३ ॥
प्रेतं पादौ प्र स्फु॑रतं वह॑तं पृ॒णतो॑ गृ॒हान् ।
इन्द्रा॑ण्ये॒तु प्रथ॑माजी॒तामु॑षिता पुरः ॥ ४ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ (पूर्वार्धस्य) अग्निः, २ (उत्तरार्धात्); ३, ४ यातुधान्यः ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराट्पथ्याबृहती; ४ पथ्यापङ्क्तिः ॥

उ॒प प्रा॒गाद्दे॒वो अ॒ग्नी र॑क्षो॒हामी॒वचा॑तनः ।
दह॑न्नप॒ द्वया॑विनो॒ यातु॑धाना॒न्किमी॑दिनः ॥ १ ॥
प्रति॑ दह यातु॒धाना॒न्प्रति॑ देव किमी॒दिनः॑ ।
प्र॒तीचीः॑ कृ॒ष्णव॑र्तने सं द॑ह यातु॒धान्य॑ ॥ २ ॥
या श॑शाप॒ शर्प॑नेन॒ याघं॑ मूर॒माद॑धे ।
या रस॑स्य॒ हर॑णाय जा॒तमा॑रे॒भे तो॑कम॒त्तु सा॑ ॥ ३ ॥
पु॒त्रम॑त्तु यातु॒धानीः॑ स्वसा॑रमु॒त न॒प्त्य॑ ॥
अधा॑ मि॒थो वि॒के॒श्यो॑ वि घ्न॑तां यातु॒धान्यो॑ वि तृ॒ह्यन्ता॑मरा॒य्य ॥ ४ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः; अभीवर्तमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒भीव॑र्तेन॒ म॒णिना॑ येनेन्द्रो॒ अभि॑वावृ॒धे ।
तेना॒स्मान्ब्र॑ह्मणस्पते॒ ऽभि॑ रा॒ष्ट्राय॑ वर्धय ॥ १ ॥

अ॒भिवृ॒त्य स॒पत्नान॒भि या नो॒ अरा॑तयः ।
 अ॒भि पृ॑त॒न्यन्तं॑ ति॒ष्ठाभि॒ यो नो॑ दुर॒स्यति॑ ॥ २ ॥
 अ॒भि त्वा॑ दे॒वः स॒विता॒भि सोमो॑ अवीवृ॒धत् ।
 अ॒भि त्वा॑ वि॒श्वा भू॒तान्य॑भीव॒र्तो यथा॑स॒सि ॥ ३ ॥
 अ॒भीव॒र्तो अ॒भिभवः॑ स॒पत्न॒क्षय॑णो म॒णिः ।
 रा॒ष्ट्राय॑ मह्यं ब॒ध्यतां॑ स॒पत्नै॑भ्यः प॒राभु॑वे ॥ ४ ॥
 उ॒दसौ॑ सू॒र्यो॑ अगा॒दुदि॑दं मा॒मकं॑ वचः ।
 यथा॒हं श॑त्रु॒होऽसा॑न्यस॒पत्नः॑ स॒पत्न॒हा ॥ ५ ॥
 स॒पत्न॒क्षय॑णो वृ॒षाभि॑रा॒ष्ट्रो वि॑षास॒हिः ।
 यथा॒हमे॒षां वी॒राणां॑ वि॒राजा॑नि ज॒नस्य॑ च ॥ ६ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (आयुष्कामः) ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्;

३ शाक्वरगर्भाविराड्जगती ॥

वि॒श्वे दे॒वा वस॑वो र॒क्षते॑ममु॒तादि॑त्या जागृ॒त यू॒यम॒स्मिन् ।
 मेमं॑ स॒नाभि॑रु॒त वा॒न्यना॑भि॒र्मेमं॑ प्रा॒प्त्यौरु॑षेयो व॒धो यः ॥ १ ॥
 ये वो॑ दे॒वाः पि॒तरो॑ ये च पु॒त्राः स॒चेत॑सो मे शृ॒णुते॑दमु॒क्तम् ।
 सर्वे॑भ्यो वः प॒रि द॑दाम्ये॒तं स्व॒स्त्येऽनं॑ ज॒रसे॑ वहाथ ॥ २ ॥
 ये दे॒वा दि॒वि ष॒थे पृ॑थि॒व्यां ये अ॒न्तरि॑क्ष ओष॒धीषु॑ प॒शुष्व॒प्स्व॑न्तः ।
 ते कृ॑णुत ज॒रस॒मायु॑र॒स्मै श॒तम॒न्यान्प॑रि वृ॒णक्तु॑ मृत्यून् ॥ ३ ॥
 येषां॑ प्र॒याजा॒ उ॒त वा॑नु॒याजा॒ हुत॑भा॒गा अ॒हुता॑द॒श्च दे॒वाः ।
 येषां॑ वः प॒ञ्च प्र॒दिशो॑ वि॒भक्ता॒स्तान्वा॑ अ॒स्मै स॒त्रस॑दः कृ॒णोमि॑ ॥ ४ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आशापालाः (वास्तोष्पतयः) ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;

३ विराट्त्रिष्टुप्; ४ परानुष्टुप्त्रिष्टुप् ॥

आशा॑नामाशापा॒लेभ्य॑श्च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृतै॑भ्यः ।
 इ॒दं भू॒तस्या॑ध्यक्षेभ्यो वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम् ॥ १ ॥
 य आशा॑नामाशापा॒लाश्च॒त्वार॑ स्थ॒न दे॒वाः ।
 ते नो॑ नि॒र्ऋत्याः॑ पा॒शेभ्यो॑ मु॒ञ्चतां॑हसोअ॒हसः॑ ॥ २ ॥

अस्त्रामस्त्वा हविषा यजाम्यश्लोणस्त्वा घृतेन जुहोमि ।
 य आशानामाशापालस्तुरीयो देवः स नः सुभूतमेह वक्षत् ॥ ३ ॥
 स्वस्ति मात्र उत पित्रे नो अस्तु स्वस्ति गोभ्यो जगते पुरुषेभ्यः ।
 विश्वं सुभूतं सुविदत्रं नो अस्तु ज्योगेव दृशेम सूर्यम् ॥ ४ ॥

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ ककुम्मत्यनुष्टुप् ॥

इदं जनासो विदथ महद् ब्रह्म वदिष्यति ।
 न तत्पृथिव्यां नो दिवि येन प्राणान्ति वीरुधः ॥ १ ॥
 अन्तरिक्ष आसां स्थाम श्रान्तसदामिव ।
 आस्थानमस्य भूतस्य विदुष्टद्वेधसो न वा ॥ २ ॥
 यद्रोदसी रेजमाने भूमिश्च निरतक्षतम् ।
 आर्द्रं तदद्य सर्वदा समुद्रस्यैव स्रोत्याः ॥ ३ ॥
 विश्वमन्यामभीवारं तदन्यस्यामधि श्रितम् ।
 दिवे च विश्ववेदसे पृथिव्यै चाकरं नमः ॥ ४ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः सविता यास्वग्निः ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ १ ॥
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ २ ॥
 यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ ३ ॥
 शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिवया तन्वोष स्पृशत त्वचं मे ।
 घृतश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ ४ ॥

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मधुवनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुना त्वा खनामसि ।
 मधोरधि प्रजातासि सा नो मधुमतस्कृधि ॥ १ ॥

जिह्वाया अग्रे मधु मे जिह्वामूले मधूलकम् ।
 ममेदह क्रतावसो मम चित्तमुपायसि ॥ २ ॥
 मधुमन्मे निक्रमणं मधुमन्मे परायणम् ।
 वाचा वदामि मधुमद्भूयासं मधुसन्दृशः ॥ ३ ॥
 मधोरस्मि मधुतरो मधुघान्मधुमत्तरः ।
 मामित्किल त्वं वनाः शाखां मधुमतीमिव ॥ ४ ॥
 परि त्वा परित्तुनेक्षुणागामविद्विषे ।
 यथा मां कामिन्यसो यथा मन्त्रापगा असः ॥ ५ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (आयुष्कामः) ॥ देवता—हिरण्यम् ॥ छन्दः—१-३ जगती;

४ अनुष्टुर्गर्भाचतुष्पदात्रिष्टुप् ॥

यदाबध्नन्दाक्षायुणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तत्ते बध्नाम्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥ १ ॥
 नैनं रक्षांसि न पिशाचाः सहन्ते देवानामोर्जः प्रथमजं ह्ये३तत् ।
 यो बिभर्ति दाक्षायुणं हिरण्यं स जीवेषु कृणुते दार्घमायुः ॥ २ ॥
 अपां तेजो ज्योतिरोजो बलं च वनस्पतीनामुत वीर्याणि ।
 इन्द्रइवेन्द्रियाण्यधि धारयामो अस्मिन्तद्वक्षमाणो बिभर्द्विरण्यम् ॥ ३ ॥
 समानां मासामृतुभिष्ट्वा वयं संवत्सरस्य पर्यसा पिपर्मि ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्ते ऽनु मन्यन्तामहणीयमानाः ॥ ४ ॥

॥ इति द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ इति प्रथमं काण्डम् ॥

अथ द्वितीयं काण्डम्

अथ तृतीयः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—वेनः ॥ देवता—ब्रह्म, आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

वेनस्तत्पश्यत्परमं गुहा यद्यत्र विश्वं भवत्येकरूपम् ।
 इदं पृश्निरदुहज्जायमानाः स्वर्विदो अभ्यङ्गनूषत ब्राः ॥ १ ॥
 प्र तद्वोचेदमृतस्य विद्वान्गन्धर्वो धाम परमं गुहा यत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुष्प्रितासत् ॥ २ ॥
 स नः पिता जनिता स उत बन्धुधर्मानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नामध एक एव तं सम्प्रश्नं भुवना यन्ति सर्वा ॥ ३ ॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य आयमुपातिष्ठे प्रथमजामृतस्य ।
 वाचमिव वक्तरी भुवनेष्ठा धास्युरेष नन्वेऽषो अग्निः ॥ ४ ॥
 परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं विततं दृशे कम् ।
 यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने योनावध्यैरयन्त ॥ ५ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१ विराड्जगती; २, ३ त्रिष्टुप्;
 ४ त्रिपदा विराणनामगायत्री; ५ भुरिगनुष्टुप् ॥

दिव्यो गन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यो विक्ष्वीड्यः ।
 तं त्वा यौमि ब्रह्मणा दिव्य देव नमस्ते अस्तु दिवि ते सधस्थम् ॥ १ ॥
 दिवि स्पृष्टो यजतः सूर्यत्वगवयाता हरसो दैव्यस्य ।
 मृडाद्रन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यः सुशेवाः ॥ २ ॥
 अनवद्याभिः समु जग्म आभिरप्सरास्वपि गन्धर्व आसीत् ।
 समुद्र आसां सदनं म आहुर्यतः सद्य आ च परा च यन्ति ॥ ३ ॥
 अभ्रिये दिद्युन्नक्षत्रिये या विश्वावसुं गन्धर्व सचध्वे ।
 ताभ्यो वो देवीर्नम इत्कृणोमि ॥ ४ ॥

याः क्लन्दास्तमिषीचयो ऽ क्षकामा मनोमुहः ।
ताभ्यो गन्धर्वपत्नीभ्यो ऽ प्सराभ्यो ऽ करं नमः ॥ ५ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—(आस्त्राव)-भेषजम् ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप्;
६ त्रिपदास्वराडुपरिष्टान्महाबृहती ॥

अदो यदवधावत्यवत्कमधि पर्वतात् ।
तत्ते कृणोमि भेषजं सुभेषजं यथासंसि ॥ १ ॥
आदङ्गा कुविदङ्गा शतं या भेषजानि ते ।
तेषामसि त्वमुत्तममनास्त्रावमरोगणम् ॥ २ ॥
नीचैः खनन्त्यसुरा अरुस्त्राणमिदं महत् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ३ ॥
उपजीका उद्धरन्ति समुद्रादधि भेषजम् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमशीशमत् ॥ ४ ॥
अरुस्त्राणमिदं महत्पृथिव्या अध्युद्धतम् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ५ ॥
शं नो भवन्त्वप ओषधयः शिवाः । इन्द्रस्य वज्रो
अप हन्तु रक्षसं आराद्विसृष्टा इषवः पतन्तु रक्षसाम् ॥ ६ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जङ्गिडमणिः ॥ छन्दः—१ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; २-६ अनुष्टुप् ॥

दार्घायुत्वाय बृहते रणायारिष्यन्तो दक्षमाणाः सदैव ।
मणिं विष्कन्धदूषणं जङ्गिडं बिभृमो वयम् ॥ १ ॥
जङ्गिडो जम्भाद्विशराद्विष्कन्धादभिषोचनात् ।
मणिः सहस्रवीर्यः परि णः पातु विश्वतः ॥ २ ॥
अयं विष्कन्धं सहते ऽ यं बाधते अत्रिणः ।
अयं नो विश्वभेषजो जङ्गिडः पात्वहंसः ॥ ३ ॥
देवैर्दत्तेन मणिना जङ्गिडेन मयोभुवा ।
विष्कन्धं सर्वा रक्षांसि व्यायामे संहामहे ॥ ४ ॥

शणश्च मा जङ्गिडश्च विष्कन्धादभि रक्षताम् ।
 अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसेभ्यः ॥ ५ ॥
 कृत्यादूषिर्यं मणिरथो अरातिदूषिः ।
 अथो सहस्वान् जङ्गिडः प्र ण आयूंषि तारिषत् ॥ ६ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुराथर्वणः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ निचृदुपरिष्ठाद्बृहती; २ विराडुपरिष्ठाद्बृहती;
 ३ विराट्पथ्याद्बृहती; ४ जगतीपुरोविराट्त्रिष्टुप्; ५-७ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्र जुषस्व प्र वहा याहि शूर हरिभ्याम् ।
 पिबा सुतस्य मतेरिह मधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥ १ ॥
 इन्द्र जठरं नव्यो न पृणस्व मधोर्दिवो न ।
 अस्य सुतस्य स्वर्णोप त्वा मदाः सुवाचो अगुः ॥ २ ॥
 इन्द्रस्तुराषाणिमत्रो वृत्रं यो जघान यतीर्न ।
 बिभेद वलं भृगुर्न संसहे शत्रून्मदे सोमस्य ॥ ३ ॥
 आ त्वाविशन्तु सुतास इन्द्र पृणस्व कुक्षी विट्ठिशक्र धियेह्या नः ।
 श्रुधी हवं गिरो मे जुषस्वेन्द्र स्वयुग्भिर्मत्स्वेह महे रणाय ॥ ४ ॥
 इन्द्रस्य नु प्रा वोचं वीर्या ऽणि यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अहन्नहिमन्वपस्तर्द प्र वक्षणा अभिनत्पर्वतानाम् ॥ ५ ॥
 अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ऽततक्ष ।
 वाश्राइव धेनवः स्यन्दमाना अज्जः समुद्रमव जग्मुरापः ॥ ६ ॥
 वृषायमाणो अवृणीत सोमं त्रिकद्रुकैष्वपिबत्सुतस्य ।
 आ सार्यकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥ ७ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः (सम्पत्कामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्;

४ चतुष्टुप् ॥ ५ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

समास्त्वाग्र ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥ १ ॥
 सं चेध्यस्वाग्रे प्र च वर्धयेममुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा ते रिषन्नुपसत्तारो अग्रे ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥

त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।
 सपत्नहाग्ने अभिमातिजिद्धवस्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥ ३ ॥
 क्षुत्रेणाग्ने स्वेन सं रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधा यतस्व ।
 सजातानां मध्यमेष्टा राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह ॥ ४ ॥
 अति निहो अति स्त्रिधोऽत्यचिंतीरति द्विषः ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता तर् त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयिं दाः ॥ ५ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (दूर्वा) ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २, ३, ५ अनुष्टुप्; ४ विराडुपरिष्टाद्बृहती ॥
 अथर्वा देवजाता वीरुच्छपथयोपनी ।

आपो मलमिव प्राणैक्षीत्सर्वान्मच्छपथां अधि ॥ १ ॥
 यश्च सापत्नः शपथो जाम्याः शपथश्च यः ।
 ब्रह्मा यन्मन्युतः शपात्सर्वं तन्नो अधस्पदम् ॥ २ ॥
 दिवो मूलमवततं पृथिव्या अध्युत्ततम् ।
 तेन सहस्रकाण्डेन परि णः पाहि विश्वतः ॥ ३ ॥
 परि मां परि मे प्रजां परि णः पाहि यद्धनम् ।
 अरातिर्नो मा तारीन्मा नस्तारिषुर्भिमातयः ॥ ४ ॥
 शप्तामेतु शपथो यः सुहार्त्तेन नः सह ।
 चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हार्दः पृथीरपि शृणीमसि ॥ ५ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—क्षेत्रिय- (यक्ष्मकुष्ठादि)-नाशनम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
 ३ पथ्यापङ्क्तिः; ४ विराडनुष्टुप्; ५ निचृत्पथ्यापङ्क्तिः ॥

उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।
 वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामधमं पाशमुत्तमम् ॥ १ ॥
 अपेयं रात्र्युच्छत्वपोच्छन्त्वभिकृत्वरीः ।
 वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥ २ ॥
 बभ्रोरर्जुनकाण्डस्य यवस्य ते पलाल्या तिलस्य
 तिलपिज्या । वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥ ३ ॥

नमस्ते लाङ्गलेभ्यो नम ईषायुगेभ्यः ।
 वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥ ४ ॥
 नमः सनिस्त्रसाक्षेभ्यो नमः सन्देश्येभ्यः ।
 नमः क्षेत्रस्य पतये वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यप क्षेत्रियमुच्छतु ॥ ५ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; २-५ अनुष्टुप् ॥
 दशवृक्ष मुञ्चेमं रक्षसो ग्राह्या अधि यैनं जग्राह पर्वसु ।
 अथो एनं वनस्पते जीवानां लोकमुन्नय ॥ १ ॥
 आगादुदगादयं जीवानां व्रातमप्यगात् ।
 अभूदु पुत्राणां पिता नृणां च भगवत्तमः ॥ २ ॥
 अधीतीरध्यगादयमधि जीवपुरा अगन् ।
 शतं ह्यस्य भिषजः सहस्रमुत वीरुधः ॥ ३ ॥
 देवास्ते चीतिमविदन्ब्रह्माण उत वीरुधः ।
 चीतिं ते विश्वे देवा अविदन्भूम्यामधि ॥ ४ ॥
 यश्चकार स निष्करत्स एव सुभिषक्तमः ।
 स एव तुभ्यं भेषजानि कृणवद्विषजा शुचिः ॥ ५ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—निर्ऋतिद्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;
 २ सप्तपदाष्टिः; ३-५, ७, ८ सप्तपदाधृतिः; ६ सप्तपदात्यष्टिः ॥

क्षेत्रियात्त्वा निर्ऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ १ ॥
 शं ते अग्निः सहाद्विरस्तु शं सोमः सहौषधीभिः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्ऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ २ ॥
 शं ते वातो अन्तरिक्षे वयो धाच्छं ते भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः ।
 एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्ऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।
 अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ३ ॥

इ॒मा या दे॒वीः प्र॒दिश॑श्चत॒स्त्रो वा॒र्तप॒त्नीर्भि॑ सू॒र्यो^१ वि॒चष्टे॑ ।
 ए॒वाहं त्वां क्षै॒त्रिया॒न्निर्ऋ॑त्या जा॒मिशं॑साद् द्रु॒हो मु॑ञ्चामि वरु॒णस्य॑ पा॒शात् ।
 अ॒ना॒गसं॑ ब्र॒ह्म॒णा त्वा कृ॑णोमि शि॒वे ते द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ ४ ॥
 तासु॑ त्वा॒न्तर्ज॑रस्या द॒धामि॑ प्र यक्ष्म॑ ए॒तु नि॒र्ऋ॑तिः परा॒चैः ।
 ए॒वाहं त्वां क्षै॒त्रिया॒न्निर्ऋ॑त्या जा॒मिशं॑साद् द्रु॒हो मु॑ञ्चामि वरु॒णस्य॑ पा॒शात् ।
 अ॒ना॒गसं॑ ब्र॒ह्म॒णा त्वा कृ॑णोमि शि॒वे ते द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ ५ ॥
 अ॒मु॒क्था यक्ष्मा॑द्दु॒रिता॑द॒वद्या॑द् द्रु॒हः पा॒शाद् ग्रा॒ह्याश्चो॑द॒मुक्थाः॑ ।
 ए॒वाहं त्वां क्षै॒त्रिया॒न्निर्ऋ॑त्या जा॒मिशं॑साद् द्रु॒हो मु॑ञ्चामि वरु॒णस्य॑ पा॒शात् ।
 अ॒ना॒गसं॑ ब्र॒ह्म॒णा त्वा कृ॑णोमि शि॒वे ते द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ ६ ॥
 अ॒हा अ॒रा॒ति॒मवि॑दः स्यो॒नम॑प्य॒भूर्भ॑द्रे सु॒कृत॑स्य लो॒के ।
 ए॒वाहं त्वां क्षै॒त्रिया॒न्निर्ऋ॑त्या जा॒मिशं॑साद् द्रु॒हो मु॑ञ्चामि वरु॒णस्य॑ पा॒शात् ।
 अ॒ना॒गसं॑ ब्र॒ह्म॒णा त्वा कृ॑णोमि शि॒वे ते द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ ७ ॥
 सू॒र्य॑मृ॒तं तम॑सो ग्रा॒ह्या अ॒धि दे॒वा मु॑ञ्चन्तो॑ असृ॒जन्नि॑रेण॑सः ।
 ए॒वाहं त्वां क्षै॒त्रिया॒न्निर्ऋ॑त्या जा॒मिशं॑साद् द्रु॒हो मु॑ञ्चामि वरु॒णस्य॑ पा॒शात् ।
 अ॒ना॒गसं॑ ब्र॒ह्म॒णा त्वा कृ॑णोमि शि॒वे ते द्या॒वापृ॑थि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ ८ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ चतुष्पदाविराड्गायत्री;

२, ३, ५ त्रिपदापरोष्णिक्:; ४ पिपीलिकामध्यानिचृदुष्णिक् ॥

दू॒ष्या दू॒षिर॑सि हे॒त्या हे॒तिर॑सि मे॒न्या मे॒निर॑सि ।
 आ॒प्नु॒हि श्रे॒यांस॑म॒ति स॒मं क्रा॑म ॥ १ ॥
 स्र॒क्त्यो ऽसि॑ प्र॒तिस॑रो ऽसि॑ प्र॒त्यभि॑चर॒णोऽसि॑ ।
 आ॒प्नु॒हि श्रे॒यांस॑म॒ति स॒मं क्रा॑म ॥ २ ॥
 प्र॒ति तम॑भि च॒र यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ।
 आ॒प्नु॒हि श्रे॒यांस॑म॒ति स॒मं क्रा॑म ॥ ३ ॥
 सू॒रिर॑सि व॒र्चो॒धा अ॒सि त॑नू॒पानो॑ऽसि ।
 आ॒प्नु॒हि श्रे॒यांस॑म॒ति स॒मं क्रा॑म ॥ ४ ॥

शुक्रोऽसि भ्राजोऽसि स्वऽरसि ज्योतिरसि ।
आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम ॥ ५ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—१ द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च; २ देवाः; ३ इन्द्रः;

४ आदित्यवस्वङ्गिरसः पितरः; ५ सोम्यासः पितरः; ६ मरुतः;

७ यमसादनम्, ब्रह्म; ८ अग्निः ॥ छन्दः—१, ३-६ त्रिष्टुप्;

२ जगती; ७-८ अनुष्टुप् ॥

द्यावापृथिवी उर्व॑न्तरि॒क्षं क्षेत्र॑स्य प॒त्न्युरु॒गायोऽद्भु॑तः ।
उ॒तान्तरि॑क्षमु॒रु वा॒तगो॑पं त इ॒ह त॑प्यन्तां मयि॑ त॒प्यमाने॑ ॥ १ ॥
इदं॑ दे॒वाः शृणु॑त ये य॒ज्ञिया॒स्थ भ॒रद्वा॒जो म॒ह्यमु॒क्थानि॑ शंसति ।
पाशे॑ स ब॒द्धो दुरि॑ते नि यु॒ज्यतां॑ यो अ॒स्माकं॑ मन इ॒दं हि॒नस्ति॑ ॥ २ ॥
इ॒दमिन्द्र॑ शृणुहि सोम॒प यत्त्वा॑ ह॒दा शोच॑ता जोह॒वीमि॑ ।
वृ॒श्चामि॑ तं कुलि॒शेने॒व वृ॒क्षं यो अ॒स्माकं॑ मन इ॒दं हि॒नस्ति॑ ॥ ३ ॥
अ॒शी॒तिभि॑स्ति॒सृभिः॑ सा॒मगे॑भिरादित्येभिर्वसु॒भिरङ्गि॑रोभिः ।
इ॒ष्टा॒पूर्त॑मवतु नः पि॒तृणा॑मामुं द॒दे हर॑सा दै॒व्येन॑ ॥ ४ ॥
द्यावापृथिवी॒ अनु॒ मा दी॑धीथां वि॒श्वे दे॒वासो॒ अनु॒ मा र॑भध्वम् ।
अङ्गि॑रसः पि॒तरः॑ सोम्या॒सः पा॒पमा॑र्छ॒त्वप॒का॒मस्य॑ क॒र्ता ॥ ५ ॥
अती॑व यो म॒रुतो॑ मन्य॒ते नो॒ ब्रह्म॑ वा यो नि॒न्दिष॑त्क्रियमाणम् ।
तपू॑षि तस्मै॑ वृ॒जिना॑नि सन्तु ब्रह्म॒द्विषं॑ द्यौर॒भिसन्त॑पाति ॥ ६ ॥
सप्त॑ प्रा॒णान॒ष्टौ म॒न्यस्तां॑स्ते वृ॒श्चामि॑ ब्रह्म॒णा ।
अया॑ य॒मस्य॑ सा॒दन॑म॒ग्निदू॑तो अ॒रङ्क॑तः ॥ ७ ॥
आ द॑धामि ते प॒दं स॒मिद्धे॑ जा॒तवे॑दसि ।
अ॒ग्निः शरी॑रं वे॒वेष्ट्र॑सुं वा॒गपि॑ गच्छतु ॥ ८ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २, ३ बृहस्पतिः; ४, ५ विश्वेदेवाः ॥

छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ५ विराड्जगती ॥

आ॒यु॒र्दा अ॒ग्ने ज॒रसं॑ वृ॒णानो॑ घृ॒तप्र॑तीको घृ॒तपृ॑ष्ठो अ॒ग्ने ।
घृ॒तं पी॒त्वा मधु॑ चा॒रु ग॒व्यं पि॒तेव॑ पु॒त्रान॒भि र॑क्षतादिमम् ॥ १ ॥

परि धत्त धत्त नो वर्चसेमं जरामृत्युं कृणुत दार्धमार्युः ।
 बृहस्पतिः प्रायच्छद्वास एतत्सोमाय राज्ञे परिधातुवा उ ॥ २ ॥
 परीदं वासो अधिथाः स्वस्तयेऽभूर्गृष्टीनामभिशस्तिपा उ ।
 शतं च जीव शरदः पुरूची रायश्च पोषमुपसंव्ययस्व ॥ ३ ॥
 एह्यश्मानमा तिष्ठाश्मा भवतु ते तनूः ।
 कृण्वन्तु विश्वे देवा आयुष्टे शरदः शतम् ॥ ४ ॥
 यस्य ते वासः प्रथमवास्यं हरांस्तं त्वा विश्वेऽवन्तु देवाः ।
 तं त्वा भ्रातरः सुवृधा वर्धमानमनु जायन्तां बहवः सुजातम् ॥ ५ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निभूतपतीन्द्रा मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३, ५, ६ अनुष्टुप्;
 २ भुरिगनुष्टुप्; ४ उपरिष्ठाद्विराड्बृहती ॥

निःसालां धृष्णुं धिषणमेकवाद्यां जिघत्स्व ॥ १ ॥
 सर्वाश्चण्डस्य नप्त्यो नाशयामः सदान्वाः ॥ २ ॥
 निर्वो गोष्ठादजामसि निरक्षान्निरुपानसात् ।
 निर्वो मगुन्द्या दुहितरो गृहेभ्यश्चातयामहे ॥ ३ ॥
 असौ यो अधराद् गृहस्तत्र सन्त्वराय्य ॥ ४ ॥
 तत्र सेदिन्युच्यतु सर्वाश्च यातुधान्य ॥ ५ ॥
 भूतपतिर्निरजत्विन्द्रश्चेतः सदान्वाः ।
 गृहस्य बुध्न आसीनास्ता इन्द्रो वज्रेणाधि तिष्ठतु ॥ ६ ॥
 यदि स्थ क्षेत्रियाणां यदि वा पुरुषेषिताः ।
 यदि स्थ दस्युभ्यो जाता नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ७ ॥
 परि धामान्यासामाशुर्गाष्ठामिवासरम् ।
 अजैषं सर्वांनाजीन्वो नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ८ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—त्रिपादगायत्री ॥

यथा द्यौश्च पृथिवी च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ १ ॥

यथाहश्च रात्री च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ २ ॥
 यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ ३ ॥
 यथा ब्रह्म च क्षत्रं च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ ४ ॥
 यथा सत्यं चानृतं च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ ५ ॥
 यथा भूतं च भव्यं च न बिभीतो न रिष्यतः ।
 एवा मे प्राण मा बिभेः ॥ ६ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ प्राणापानौ; २ द्यावापृथिवी; ३ सूर्यः; ४ अग्निः; ५ विश्वम्भरः ॥
 छन्दः—१, ३ एकपदाऽऽसुरीत्रिष्टुप्; २ एकपदाऽऽसुर्युष्णिक्; ४, ५ द्विपदाऽऽसुरीगायत्री ॥

प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं स्वाहा ॥ १ ॥
 द्यावापृथिवी उपश्रुत्या मा पातं स्वाहा ॥ २ ॥
 सूर्य चक्षुषा मा पाहि स्वाहा ॥ ३ ॥
 अग्ने वैश्वानर विश्वैर्मा देवैः पाहि स्वाहा ॥ ४ ॥
 विश्वम्भर विश्वेन मा भरसा पाहि स्वाहा ॥ ५ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ओजःप्रभृतीनि ॥ छन्दः—१-६ एकपदाऽऽसुरीत्रिष्टुप्;
 ७ आसुर्युष्णिक् ॥

ओजोऽस्योजो मे दाः स्वाहा ॥ १ ॥
 सहोऽसि सहो मे दाः स्वाहा ॥ २ ॥
 बलमसि बलं मे दाः स्वाहा ॥ ३ ॥
 आयुर्स्यायुर्मे दाः स्वाहा ॥ ४ ॥
 श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे दाः स्वाहा ॥ ५ ॥
 चक्षुरसि चक्षुर्मे दाः स्वाहा ॥ ६ ॥

परिपाणमसि परिपाणं मे दाः स्वाहा ॥ ७ ॥

॥ इति तृतीयः प्रपाठकः ॥

अथ चतुर्थः प्रपाठकः

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—द्विपदासाम्नीबृहती ॥

भ्रातृव्यक्षयणमसि भ्रातृव्यचातनं मे दाः स्वाहा ॥ १ ॥

सपत्नक्षयणमसि सपत्नचातनं मे दाः स्वाहा ॥ २ ॥

अरायक्षयणमस्यरायचातनं मे दाः स्वाहा ॥ ३ ॥

पिशाचक्षयणमसि पिशाचचातनं मे दाः स्वाहा ॥ ४ ॥

सदान्वाक्षयणमसि सदान्वाचातनं मे दाः स्वाहा ॥ ५ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-४ निचृद्विषमात्रिपादगायत्री;

५ भुरिग्विषमात्रिपादगायत्री ॥

अग्रे यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ १ ॥

अग्रे यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ २ ॥

अग्रे यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्च्य योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ३ ॥

अग्रे यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ४ ॥

अग्रे यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ५ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—१-४ निचृद्विषमात्रिपादगायत्री;

५ भुरिग्विषमात्रिपादगायत्री ॥

वायो यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ १ ॥

वायो यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ २ ॥

वायो यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्च्य योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ३ ॥

वायो यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ४ ॥

वायो यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ५ ॥

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—१-४ निचृद्विषमात्रिपादगायत्री;

५ भुरिग्विषमात्रिपादगायत्री ॥

सूर्य॑ यत्ते॒ तप॒स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ १ ॥
 सूर्य॑ यत्ते॒ हर॒स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ २ ॥
 सूर्य॑ यत्ते॒ऽर्चिस्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ३ ॥
 सूर्य॑ यत्ते॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ४ ॥
 सूर्य॑ यत्ते॒ तेज॒स्तेन॒ तमते॑जसं कृणु॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ५ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रः ॥ छन्दः—१-४ निचृद्विषमात्रिपादगायत्री; ५ भुरिग्विषमात्रिपादगायत्री ॥

चन्द्र॑ यत्ते॒ तप॒स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ १ ॥
 चन्द्र॑ यत्ते॒ हर॒स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ २ ॥
 चन्द्र॑ यत्ते॒ऽर्चिस्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ३ ॥
 चन्द्र॑ यत्ते॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ४ ॥
 चन्द्र॑ यत्ते॒ तेज॒स्तेन॒ तमते॑जसं कृणु॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ५ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१-४ समविषमात्रिपादगायत्री;

५ स्वराद्विषमात्रिपादगायत्री ॥

आपो॑ यद्व॒स्तप॒स्तेन॒ तं प्रति॑ तप॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ १ ॥
 आपो॑ यद्वो॒ हर॒स्तेन॒ तं प्रति॑ हर॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ २ ॥
 आपो॑ यद्वो॒ऽर्चिस्तेन॒ तं प्रत्य॑र्च॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ३ ॥
 आपो॑ यद्वः॒ शोचि॑स्तेन॒ तं प्रति॑ शोच॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ४ ॥
 आपो॑ यद्व॒स्तेज॒स्तेन॒ तमते॑जसं कृणु॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्विष्मः॑ ॥ ५ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१, २, पुरउष्णिक्पङ्क्तिः, ३, ४ पुरोदेवत्यापङ्क्तिः;

५ चतुष्पदाबृहती; ६-८ भुरिक्चतुष्पदाबृहती ॥

शेर॑भक् शेर॑भ पुन॑र्वो यन्तु या॒तवः॑ पुन॑र्हेतिः किमीदिनः ।

यस्य॑ स्थ तम॑त्त॒ यो वः॑ प्रा॒हैत्तम॑त्त॒ स्वा मा॑सान्यत्त ॥ १ ॥

शेवृधक शेवृध पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ २ ॥
 प्रोकानुप्रोक पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ३ ॥
 सर्पानुसर्प पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ४ ॥
 जूणि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ५ ॥
 उपब्दे पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ६ ॥
 अर्जुनि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ७ ॥
 भरूजि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत्तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ८ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—पृश्निपर्णी ॥ छन्दः—१-३, ५ अनुष्टुप्; ४ भुरिगनुष्टुप् ॥

शं नो देवी पृश्निपर्ण्यं निर्रह्या अकः ।
 उग्रा हि कण्वजम्भनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥ १ ॥
 सहमानेयं प्रथमा पृश्निपर्ण्यं जायत ।
 तयाहं दुर्णाम्नां शिरौ वृश्चामि शकुनेरिव ॥ २ ॥
 अरायमसृक्पावानं यश्च स्फातिं जिहीर्षति ।
 गर्भादं कण्वं नाशय पृश्निपर्णि सहस्व च ॥ ३ ॥
 गिरिमेनां आ वैशय कण्वाञ्जीवितयोपनान् ।
 तांस्त्वं देवि पृश्निपर्ण्यं गिरिवानुदहन्निहि ॥ ४ ॥
 पराच एनान्प्र णुद कण्वाञ्जीवितयोपनान् ।
 तमांसि यत्र गच्छन्ति तत्क्रव्यादौ अजीगमम् ॥ ५ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—सविता ॥ देवता—पशवः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ उपरिष्टाद्विराड्बृहती;
४ भुरिगनुष्टुप्; ५ अनुष्टुप् ॥

एह यन्तु पशवो ये परेयुर्वायुर्येषां सहचारं जुजोष ।
त्वष्टा येषां रूपधेयानि वेदास्मिन्तान्गोष्ठे सविता नि यच्छतु ॥ १ ॥
इमं गोष्ठं पशवः सं स्त्रवन्तु बृहस्पतिरा नयतु प्रजानन् ।
सिनीवाली नयत्वाग्रमेषामाजग्मुषो अनुमते नि यच्छ ॥ २ ॥
सं सं स्त्रवन्तु पशवः समश्वाः समु पूरुषाः ।
सं धान्यं स्य या स्फातिः संस्त्राव्ये ण हविषा जुहोमि ॥ ३ ॥
सं सिञ्चामि गवां क्षीरं समाज्येन बलं रसम् ।
संसिक्ता अस्माकं वीरा ध्रुवा गावो मयि गोपतौ ॥ ४ ॥
आ हरामि गवां क्षीरमाहर्षं धान्यं रसम् ।
आहता अस्माकं वीरा आ पत्नीरिदमस्तकम् ॥ ५ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—१-५ ओषधिः; ६ रुद्रः; ७ इन्द्रः ॥
छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नेच्छत्रुः प्राशं जयाति सहमानाभिभूरसि ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ १ ॥
सुपुर्णस्त्वान्वविन्दत्सूकरस्त्वाखनन्नसा ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ २ ॥
इन्द्रो ह चक्रे त्वा बाहावसुरेभ्य स्तरीतवे ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ ३ ॥
पाटामिन्द्रो व्याशनादसुरेभ्य स्तरीतवे ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ ४ ॥
तयाहं शत्रून्त्साक्ष इन्द्रः सालावृकाँइव ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ ५ ॥
रुद्र जलाषभेषज नीलशिखण्ड कर्मकृत् ।
प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान्कृण्वोषधे ॥ ६ ॥

तस्य प्राशं त्वं जहि यो न इन्द्राभिदासति ।

अधि नो ब्रूहि शक्तिभिः प्राशि मामुत्तरं कृधि ॥ ७ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शम्भूः ॥ देवता—१, ३ जरिमा, आयुः; २ मित्रावरुणौ; ४, ५ द्यावापृथिव्यादयः ॥

छन्दः—१ जगती; २-४ त्रिष्टुप्; ५ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

तुभ्यमेव जरिमन्वर्धतामयं मेमन्ये मृत्यवो हिंसिषुः शतं ये ।
मातेव पुत्रं प्रमना उपस्थे मित्र एनं मित्रियात्पात्वंहसः ॥ १ ॥
मित्र एनं वरुणो वा रिशादा जरामृत्युं कृणुतां संविदानौ ।
तदग्रिर्होता व्युनानि विद्वान्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ॥ २ ॥
त्वमीशिषे पशूनां पार्थिवानां ये जाता उत वा ये जनित्राः ।
मेमं प्राणो हासीन्मो अपानो मेमं मित्रा वधिषुर्मो अमित्राः ॥ ३ ॥
द्यौष्ट्वा पिता पृथिवी माता जरामृत्युं कृणुतां संविदाने ।
यथा जीवा अदितेरुपस्थे प्राणापानाभ्यां गुपितः शतं हिमाः ॥ ४ ॥
इममग्र आयुषे वर्चसे नय प्रियं रेतो वरुण मित्र राजन् ।
मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासत् ॥ ५ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; सूर्यः; बृहस्पतिः; २ जातवेदाः; त्वष्टा; सविता;

३, ७ इन्द्रः; ४, ५ द्यावापृथिव्यौ, विश्वेदेवाः, मरुतः, आपः; ६ अश्विनौ ॥

छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३, ५-७ त्रिष्टुप्; ४ पराबृहतीनिचृत्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

पार्थिवस्य रसे देवा भगस्य तन्वोऽबले ।
आयुष्य मस्मा अग्निः सूर्यो वर्च आ धाद् बृहस्पतिः ॥ १ ॥
आयुरस्मै धेहि जातवेदः प्रजां त्वष्टरधिनिधेह्यस्मै ।
रायस्पोषं सवितरा सुवास्मै शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥ २ ॥
आशीर्ण ऊर्जमुत सौप्रजास्त्वं दक्षं धत्तं द्रविणं सचेतसौ ।
जयं क्षेत्राणि सहसायमिन्द्र कृण्वानो अन्यानधरान्तस्पत्नान् ॥ ३ ॥
इन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टो मरुद्धिरुग्रः प्रहितो न आगन् ।
एष वां द्यावापृथिवी उपस्थे मा क्षुधन्मा तृषत् ॥ ४ ॥

ऊर्जमस्मा ऊर्जस्वती धत्तं पयो अस्मै पयस्वती धत्तम् ।
 ऊर्जमस्मै द्यावापृथिवी अधातां विश्वे देवा मरुत ऊर्जमार्षः ॥ ५ ॥
 शिवाभिष्टे हृदयं तर्पयाम्यनमीवो मोदिषीष्ठाः सुवर्चाः ।
 सवासिनो पिबतां मन्थमेतमश्विनो रूपं परिधाय मायाम् ॥ ६ ॥
 इन्द्र एतां संसृजे विद्धो अग्र ऊर्जा स्वधामजरां सा त एषा ।
 तया त्वं जीव शरदः सुवर्चा मा त आ सुस्त्रोद्धिषजस्ते अक्रन् ॥ ७ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—१ मनः; २ अश्विनौ; ३, ४ ओषधिः; ५ दम्पती ॥

छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २, ४, ५ अनुष्टुप्; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यथेदं भूम्या अधि तृणं वातो मथायति ।
 एवा मश्नामि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापणा असः ॥ १ ॥
 सं चेन्नयाथो अश्विना कामिना सं च वक्षथः ।
 सं वां भगासो अगमत सं चित्तानि समु व्रता ॥ २ ॥
 यत्सुपणां विवक्षवो अनमीवा विवक्षवः ।
 तत्र मे गच्छताद्धवं शल्यइव कुल्मलं यथा ॥ ३ ॥
 यदन्तरं तद्वाह्यं यद्वाह्यं तदन्तरम् ।
 कन्यानां विश्वरूपाणां मनो गृभायौषधे ॥ ४ ॥
 एयमग्नपतिकामा जनिंकामोऽहमागमम् ।
 अश्वः कनिक्रदद्यथा भगेनाहं सहागमम् ॥ ५ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—१ मही; २-५ क्रिमिजम्भनम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;

२, ४ उपरिष्ठाद्विराड्बृहतीः ३, ५ आर्षीत्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य या मही दृषत्क्रिमेर्विश्वस्य तर्हणी ।
 तया पिनष्मि सं क्रिमीन्दृषदा खल्वँइव ॥ १ ॥
 दृष्टमदृष्टमतृहमथो कुरुरुमतृहम् ।
 अल्पाण्डून्सर्वान्छलुनान्क्रिमीन्वचसा जम्भयामसि ॥ २ ॥
 अल्पाण्डून्हन्मि महता वधेन दूना अदूना अरसा अभूवन् ।
 शिष्टानशिष्टान्नि तिरामि वाचा यथा क्रिमीणां नकिरुच्छिषातै ॥ ३ ॥

अन्वान्त्र्यं शीर्षण्यश्मथो पाष्टैयं क्रिमीन् ।
 अवस्कृवं व्यध्वरं क्रिमीन्वचसा जम्भयामसि ॥ ४ ॥
 ये क्रिमयः पर्वतेषु वनेष्वोषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः ।
 ये अस्माकं तन्व जमाविविशुः सर्वं तद्धन्मि जनिम क्रिमीणाम् ॥ ५ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपाद्भुरिगायत्री;

२-५ अनुष्टुप्; ६ चतुष्पान्निचदुष्णिक् ॥

उद्यन्नादित्यः क्रिमीन्हन्तु निम्रोचन्हन्तु रश्मिभिः ।
 ये अन्तः क्रिमयो गवि ॥ १ ॥
 विश्वरूपं चतुरक्षं क्रिमिं सारङ्गमर्जुनम् ।
 शृणाम्यस्य पृष्टीरपि वृश्चामि यच्छिरः ॥ २ ॥
 अत्रिवद्वः क्रिमयो हन्मि कणववज्जमदग्नवत् ।
 अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्यहं क्रिमीन् ॥ ३ ॥
 हतो राजा क्रिमीणामुतैषां स्थपतिर्हतः ।
 हतो हतमाता क्रिमिर्हतभ्राता हतस्वसा ॥ ४ ॥
 हतासो अस्य वेशसो हतासः परिवेशसः ।
 अथो ये क्षुल्लकाइव सर्वे ते क्रिमयो हताः ॥ ५ ॥
 प्र ते शृणामि शृङ्गे याभ्यां वितुदायसि ।
 भिनद्धि ते कुषुम्भं यस्ते विषधानः ॥ ६ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यक्षमविवर्हणम् ॥ छन्दः—१, २, अनुष्टुप्; ३ ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४ चतुष्पदा-
 भुरिगुष्णिक्; ५ उपरिष्टाद्विराड्बृहती; ६ उष्णिगगर्भानिचदनुष्टुप्; ७ पथ्यापङ्क्तिः ॥

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि ।
 यक्षं शीर्षण्यं मस्तिष्काजिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १ ॥
 ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।
 यक्षं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ २ ॥
 हृदयात्ते परि क्लोम्नो हलीक्षणात्पाश्वाभ्याम् ।
 यक्षं मतस्त्राभ्यां प्लीहो यक्नस्ते वि वृहामसि ॥ ३ ॥

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।
 यक्ष्मं कुक्षिभ्यां प्लाशेर्नाभ्या वि वृहामि ते ॥ ४ ॥
 ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाष्णीभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
 यक्ष्मं भसद्यं श्रोणिभ्यां भासदं भंससो वि वृहामि ते ॥ ५ ॥
 अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो धमनिभ्यः ।
 यक्ष्मं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥ ६ ॥
 अङ्गेअङ्गे लोम्लिलोम्लि यस्ते पर्वणिपर्वणि ।
 यक्ष्मं त्वचस्यं ते वयं कश्यपस्य वीबर्हेण विष्वञ्चं वि वृहामसि ॥ ७ ॥

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ पशुपतिः; २ देवाः; ३ अग्निर्विश्वकर्मा;

४ वायुः, प्रजापतिः; ५ आशीः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य ईशे पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत यो द्विपदाम् ।
 निष्क्रीतः स यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानं सचन्ताम् ॥ १ ॥
 प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः ।
 उपाकृतं शशमानं यदस्थात्प्रियं देवानामप्येतु पार्थः ॥ २ ॥
 ये बध्यमानमनु दीध्याना अन्वैक्षन्त मनसा चक्षुषा च ।
 अग्निष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवो विश्वकर्मा प्रजया संरराणः ॥ ३ ॥
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः ।
 वायुष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संरराणः ॥ ४ ॥
 प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्तु पूर्वे प्राणमङ्गेभ्यः पर्याचरन्तम् ।
 दिवं गच्छ प्रति तिष्ठा शरीरैः स्वर्गं याहि पथिभिर्देवयानैः ॥ ५ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्;

२, ३ त्रिष्टुप्; ४, ५ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

ये भक्षयन्तो न वसून्यानृधुर्यान्ग्रयो अन्वतप्यन्त धिषण्याः ।
 या तेषामवया दुरिष्टिः स्वि ऽष्टिं नस्तान्कृणवद्विश्वकर्मा ॥ १ ॥
 यज्ञपतिमृषय एनसाहुर्निर्भक्तं प्रजा अनुतप्यमानम् ।
 मथव्या ऽन्तस्तोकानप यात्रराध सं नष्टेभिः सृजतु विश्वकर्मा ॥ २ ॥

अ॒दान्यान्त्सो॑म॒पान्मन्य॑मानो य॒ज्ञस्य॑ वि॒द्वान्त्सम॑ये न धीरः ।
 यदेन॑श्चकृ॒वान्ब॒द्ध ए॒ष तं वि॑श्वक॒र्मन्प्र मु॑ञ्चा स्व॒स्तये॑ ॥ ३ ॥
 घो॒रा ऋ॒षयो॑ नमो॑ अ॒स्त्वेभ्य॑श्चक्षु॒र्यदेषां॑ मन॑सश्च स॒त्यम् ।
 बृ॒हस्प॑तये म॒हिष द्यु॑मन्नमो॒ विश्व॑क॒र्मन्नम॑स्ते पा॒ह्यशु॑स्मान् ॥ ४ ॥
 य॒ज्ञस्य॑ चक्षुः प्रभृ॑ति॒मुखं॑ च वा॒चा श्रो॑त्रेण॒ मन॑सा जुहोमि ।
 इ॒मं य॒ज्ञं वि॑त॒तं वि॒श्वक॑र्म॒णा दे॒वा य॑न्तु सु॒मन॑स्यमा॒नाः ॥ ५ ॥

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—पतिवेदनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ सोमः, अर्यमा, धाता; ३ अग्नीषोमौ; ४ इन्द्रः;
 ५ सूर्यः; ६ धनपतिः; ७ हिरण्यम्, भगः; ८ ओषधिः ॥ छन्दः—१ भुरिक्त्रिष्टुप्;
 २, ५-७ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप्; ८ निचृत्पुण्ड्रिक् ॥

आ नो॑ अ॒ग्रे सु॒मतिं॑ संभ॒लो ग॑मेदि॒मां कु॑मा॒रीं स॒ह नो॑ भ॒गेन॑ ।
 जुष्टा॑ व॒रेषु॑ सम॑नेषु व॒ल्गुरो॑षं पत्या॒ सौभ॑गमस्त्व॒स्यै ॥ १ ॥
 सोम॑जुष्टं ब्रह्म॑जुष्टम॒र्यम्णा॑ संभृ॑तं भ॒गम् ।
 धा॒तुर्दे॒वस्य॑ स॒त्येन॑ कृ॒णोमि॑ पति॒वेदन॑म् ॥ २ ॥
 इ॒यम॑ग्रे नारी॒ पतिं॑ विदेष्टु॒ सोमो॑ हि राजा॑ सु॒भगां॑ कृ॒णोति॑ ।
 सु॒वा॒ना पु॒त्रान्महि॑षी भ॒वाति॑ ग॒त्वा पतिं॑ सु॒भगा॑ वि॒राज॑तु ॥ ३ ॥
 यथा॑ ख॒रो म॑घव॒ंश्चारु॑रे॒ष प्रि॒यो मृ॒गाणां॑ सु॒षदा॑ ब॒भूव॑ ।
 ए॒वा भ॒गस्य॑ जुष्टे॒यम॑स्तु नारी॒ संप्रि॑या पत्या॒ विरा॑धयन्ती ॥ ४ ॥
 भ॒गस्य॑ नाव॒मा रो॑ह पू॒र्णामि॑नुपदस्वतीम् ।
 तयो॑प॒प्रता॑रय॒ यो व॒रः प्र॑ति॒काम्य॑ ॥ ५ ॥
 आ क्र॑न्दय धनपते व॒रमा॑मनसं कृ॒णु ।
 सर्वं॑ प्रदक्षि॒णं कृ॑णु॒ यो व॒रः प्र॑ति॒काम्य॑ ॥ ६ ॥
 इ॒दं हि॑रण्यं गुल्गु॒ल्वय॑मौक्षो अथो॒ भगः॑ ।
 ए॒ते पति॑भ्यस्त्वाम॒दुः प्र॑ति॒कामा॑य॒ वेत्त॑वे ॥ ७ ॥
 आ ते॑ नयतु सवि॒ता न॑यतु पति॒र्यः प्र॑ति॒काम्य॑ ॥
 त्वम॑स्यै धेह्योषधे ॥ ८ ॥

॥ इति चतुर्थः प्रपाठकः ॥

॥ इति द्वितीयं काण्डम् ॥

अथ तृतीयं काण्डम्

अथ पञ्चमः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २ मरुतः; ३-६ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ४ त्रिष्टुप्;
२ विराड्गर्भाभुरिक्त्रिष्टुप्; ३, ६ अनुष्टुप्; ५ विराट्पुरउष्णिक् ॥

अ॒ग्निर्नः॑ शत्रून्प्रत्येतु॑ वि॒द्वान्प्रति॑दहन्न॒भिर्शस्ति॑मरातिम् ।
स सेनां॑ मोहयतु॑ परेषां॑ निर्हं॑स्तांश्च कृणवज्जातवैदाः ॥ १ ॥
यू॒यमु॒ग्रा म॑रुत ई॒दृशे॑ स्था॒भि प्रेत॑ मृ॒णत॑ सह॒ध्वम् ।
अमी॑मृ॒णन्वस॑वो नाथि॒ता इमे॑ अ॒ग्निर्हो॑षां दूतः प्रत्येतु॑ वि॒द्वान् ॥ २ ॥
अ॒मि॒त्र॒सेनां॑ मघवन्न॒स्माञ्छत्रू॑यतीम॒भि ।
यु॒वं ता॒निन्द्र॑ वृ॒त्रह॑न्न॒ग्निश्च॑ दहतं॒ प्रति॑ ॥ ३ ॥
प्रसू॑त इन्द्र प्र॒वता॑ हरि॒भ्यां प्र ते॑ वज्रः प्रमृ॒णत्रेतु॑ शत्रून् ।
ज॒हि प्र॒तीचो॑ अ॒नूचः॑ परा॒चो वि॒ष्वक्स॑त्यं कृणुहि चि॒त्तमे॑षाम् ॥ ४ ॥
इन्द्र॑ सेनां॑ मोहया॒मित्रा॑णाम् ।
अ॒ग्नेर्वा॑तस्य॒ ध्राज्या॑ ता॒न्विषू॑चो वि नाशय ॥ ५ ॥
इन्द्रः॑ सेनां॑ मोहयतु॑ म॒रुतो॑ घृ॒न्त्वो॒जसा॑ ।
चक्षू॑ष्य॒ग्निरा द॑त्तां पुनरेतु॑ पराजिता ॥ ६ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३, ४ इन्द्रः; ५ द्यौः; ६ मरुतः ॥

छन्दः—१, ५, ६ त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

अ॒ग्निर्नो॑ दूतः प्रत्येतु॑ वि॒द्वान्प्रति॑दहन्न॒भिर्शस्ति॑मरातिम् ।
स चि॒त्तानि॑ मोहयतु॑ परेषां॑ निर्हं॑स्तांश्च कृणवज्जातवैदाः ॥ १ ॥
अ॒यम॒ग्निर्मू॑मुहृ॒द्यानि॑ चि॒त्तानि॑ वो हृ॒दि ।
वि वो॑ धम॒त्वोक्सः॑ प्र वो॑ धमतु॑ सर्वतः ॥ २ ॥
इन्द्र॑ चि॒त्तानि॑ मो॒हय॑न्न॒र्वाङा॑कूत्या चर ।
अ॒ग्नेर्वा॑तस्य॒ ध्राज्या॑ ता॒न्विषू॑चो वि नाशय ॥ ३ ॥

व्याङ्कृतय एषामिताथो चित्तानि मुह्यत ।
 अथो यददौषां हृदि तदैषां परि निर्जहि ॥ ४ ॥
 अमीषां चित्तानि प्रतिमोहयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।
 अभि प्रेहि निर्देह हृत्सु शोकैर्ग्राह्यामित्रांस्तमसा विध्य शत्रून् ॥ ५ ॥
 असौ या सेना मरुतः परेषामस्मानैत्यभ्योजसा स्पर्धमाना ।
 तां विध्यत तमसापव्रतेन यथैषामन्यो अन्यं न जानात् ॥ ६ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्;

३ चतुष्टुप् ॥

अचिक्रदत्स्वपा इह भुवदग्रे व्यचिस्व रोदसी उरूची ।
 युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदसु आमं नय नमसा रातहव्यम् ॥ १ ॥
 दूरे चित्सन्तमरुषास इन्द्रमा च्यावयन्तु सख्याय विप्रम् ।
 यद्वायत्रीं बृहतीमर्कमस्मै सौत्रामण्या दधृषन्त देवाः ॥ २ ॥
 अद्ध्यस्त्वा राजा वरुणो ह्वयतु सोमस्त्वा ह्वयतु पर्वतेभ्यः ।
 इन्द्रस्त्वा ह्वयतु विड्भ्य आभ्यः श्येनो भूत्वा विश आ पतेमाः ॥ ३ ॥
 श्येनो हव्यं नयत्वा परस्मादन्यक्षेत्रे अपरुद्धं चरन्तम् ।
 अश्विना पन्थां कृणुतां सुगं त इमं सजाता अभिसंविशध्वम् ॥ ४ ॥
 ह्वयन्तु त्वा प्रतिजनाः प्रति मित्रा अवृषत ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्ते विशि क्षेममदीधरन् ॥ ५ ॥
 यस्ते हवं विवदत्सजातो यश्च निष्ठ्यः ।
 अपाञ्चमिन्द्र तं कृत्वाथेममिहाव गमय ॥ ६ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३, ६, ७ त्रिष्टुप्;

४, ५ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

आ त्वा गत्राष्टं सह वर्चसोदिहि प्राङ्निशां पतिरेकुराट् त्वं वि राज ।
 सर्वास्त्वा राजन्प्रदिशो ह्वयन्तूपसद्यो नमस्यो भवेह ॥ १ ॥

त्वां विशो वृणतां राज्या य त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः ।
 वर्षात्राष्टस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥ २ ॥
 अच्छ त्वा यन्तु हविनः सजाता अग्रिर्दूतो अजिरः सं चरातै ।
 जायाः पुत्राः सुमनसो भवन्तु बहुं बलिं प्रति पश्यासा उग्रः ॥ ३ ॥
 अश्विना त्वाग्रे मित्रावरुणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ह्वयन्तु ।
 अधा मनो वसुदेयाय कृणुष्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥ ४ ॥
 आ प्र द्रव परमस्याः परावतः शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ।
 तदयं राजा वरुणस्तथाह स त्वायमहत्स उपेदमेहि ॥ ५ ॥
 इन्द्रेन्द्र मनुष्याः परेहि सं ह्यज्ञास्था वरुणैः संविदानः ।
 स त्वायमहत्स्वे सधस्थे स देवान्यक्षत्स उ कल्पयाद्विशः ॥ ६ ॥
 पथ्या रेवतीर्बहुधा विरूपाः सर्वाः सङ्गत्य वरीयस्ते अक्रन् ।
 तास्त्वा सर्वाः संविदाना ह्वयन्तु दशमीमुग्रः सुमना वशेह ॥ ७ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमः, पर्णमणिः ॥ छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप्;

२, ३, ५-७ अनुष्टुप्; ४ त्रिष्टुप्; ८ विराडुरोबृहती ॥

आयमगन्पर्णमणिर्बली बलेन प्रमृणन्त्सपत्नान् ।
 ओजो देवानां पय ओषधीनां वर्चसा मा जिन्वत्वप्रयावन् ॥ १ ॥
 मयि क्षत्रं पर्णमणे मयि धारयताद्रयिम् ।
 अहं राष्ट्रस्याभीवर्गे निजो भूयासमुत्तमः ॥ २ ॥
 यं निदधुर्वनस्पतौ गुह्यं देवाः प्रियं मणिम् ।
 तमस्मभ्यं सहायुषा देवा ददतु भर्तवे ॥ ३ ॥
 सोमस्य पर्णः सह उग्रमागन्निन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टः ।
 तं प्रियासं बहु रोचमानो दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥ ४ ॥
 आ मारुक्षत्पर्णमणिर्मह्या अरिष्टतातये ।
 यथाहमुत्तरोऽसान्यर्यम्ण उत संविदः ॥ ५ ॥
 ये धीवानो रथकाराः कर्मारा ये मनीषिणः ।
 उपस्तीर्णं मह्यं त्वं सर्वान्कृण्वभितो जनान् ॥ ६ ॥

ये राजानो राजकृतः सूता ग्रामण्यश्च ये ।
 उपस्तीर्णं मह्यं त्वं सर्वान्कृण्वभितो जनान् ॥ ७ ॥
 पूर्णोऽसि तनूपानः सयोनिरवीरो वीरेण मया ।
 संवत्सरस्य तेजसा तेन बध्नामि त्वा मणे ॥ ८ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—जगद्धीजं पुरुषः ॥ देवता—अश्वत्थः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पुमान्पुंसः परिजातोऽश्वत्थः खदिरादधि ।
 स हन्तु शत्रून्मामकान्यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ १ ॥
 तानश्वत्थ निः शृणीहि शत्रून्वैबाधदोधतः ।
 इन्द्रेण वृत्रघ्ना मेदी मित्रेण वरुणेन च ॥ २ ॥
 यथाश्वत्थ निरर्भनोऽन्तर्महत्यर्णवे ।
 एवा तान्त्सर्वान्निर्भङ्ग्धि यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ ३ ॥
 यः सहमानश्चरसि सासहानइव ऋषभः ।
 तेनाश्वत्थ त्वया वयं सपत्नान्त्सहिषीमहि ॥ ४ ॥
 सिनात्वेनान्निर्ऋतिर्मृत्योः पाशैरमोक्त्यैः ।
 अश्वत्थ शत्रून्मामकान्यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ ५ ॥
 यथाश्वत्थ वानस्पत्यानारोहन्कृणुषेऽधरान् ।
 एवा मे शत्रोर्मूर्धानं विष्वग्भिन्द्धि सहस्व च ॥ ६ ॥
 तेऽधराञ्चः प्र प्लवन्तां छिन्ना नौरिव बन्धनात् ।
 न वैबाधप्रणुत्तानां पुनरस्ति निवर्तनम् ॥ ७ ॥
 प्रैणान्नुदे मनसा प्र चित्तेनोत ब्रह्मणा ।
 प्रैणान्वृक्षस्य शाखयाश्वत्थस्य नुदामहे ॥ ८ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—१-३ हरिणः; ४ विचृतौ तारके; ५ आपः;

६, ७ यक्ष्मनाशनम् ॥ छन्दः—१-५, ७ अनुष्टुप्; ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

हरिणस्य रघुष्यदोऽधि शीर्षणि भेषजम् ।
 स क्षेत्रियं विषाणया विषूचीनमनीनशत् ॥ १ ॥

अनु त्वा हरिणो वृषा पद्भिश्चतुर्भिरक्रमीत् ।
 विषाणे वि ष्य गुष्पितं यदस्य क्षेत्रियं हृदि ॥ २ ॥
 अदो यदवरोचते चतुष्पक्षमिव च्छदिः ।
 तेना ते सर्वं क्षेत्रियमङ्गेभ्यो नाशयामसि ॥ ३ ॥
 अमू ये दिवि सुभगे विचृतौ नाम तारके ।
 वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामध्वमं पाशमुत्तमम् ॥ ४ ॥
 आप इद्वा उ भेषजीरापो अमीवचातनीः ।
 आपो विश्वस्य भेषजीस्तास्त्वा मुञ्चन्तु क्षेत्रियात् ॥ ५ ॥
 यदासुतेः क्रियमाणायाः क्षेत्रियं त्वा व्यानशे ।
 वेदाहं तस्य भेषजं क्षेत्रियं नाशयामि त्वत् ॥ ६ ॥
 अपवासे नक्षत्राणामपवास उषसामुत ।
 अपास्मत्सर्वं दुर्भूतमप क्षेत्रियमुच्छतु ॥ ७ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-४ मित्रादयो, विश्वेदेवाः; ५, ६ मनः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;
 २, ६ जगती; ४ विराड्बृहतीगर्भाचतुष्पदात्रिष्टुप्; ५ अनुष्टुप् ॥

आ यातु मित्र ऋतुभिः कल्पमानः संवेश्यन्पृथिवीमुस्त्रियाभिः ।
 अथास्मभ्यं वरुणो वायुरग्निर्बृहद्राष्ट्रं संवेश्यं दधातु ॥ १ ॥
 धाता रातिः सवितेदं जुषन्तामिन्द्रस्त्वष्टा प्रति हर्यन्तु मे वचः ।
 हुवे देवीमदितिं शूरपुत्रां सजातानां मध्यमेष्टा यथासानि ॥ २ ॥
 हुवे सोमं सवितारं नमोभिर्विश्वानादित्याँ अहमुत्तरत्वे ।
 अयमग्निर्दीदायद्दीर्घमेव सजातैरिन्द्रोऽप्रतिब्रुवद्भिः ॥ ३ ॥
 इहेदसाथ न परो गमाथेयो गोपाः पुष्टपतिर्व आजत् ।
 अस्मै कामायोप कामिनीर्विश्वे वो देवा उपसंयन्तु ॥ ४ ॥
 सं वो मनांसि सं व्रता समाकूतीर्नमामसि ।
 अमी ये विव्रता स्थन तान्वः सं नमयामसि ॥ ५ ॥
 अहं गृभ्णामि मनसा मनांसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत ।
 मम वशेषु हृदयानि वः कृणोमि मम यातमनुवर्त्मान एत ॥ ६ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—द्यावापृथिव्यौ; विश्वेदेवाः ॥ छन्दः—१-३,
५ अनुष्टुप्; ४ चतुष्पात्रिचृद्बृहती; ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

कर्शफस्य विशफस्य द्यौः पिता पृथिवी माता ।
यथाभिचक्र देवास्तथाप कृणुता पुनः ॥ १ ॥
अश्रेष्माणो आधारयन्तथा तन्मनुना कृतम् ।
कृणोमि वधि विष्कन्धं मुष्काबर्हो गवामिव ॥ २ ॥
पिशङ्गे सूत्रे खृगलं तदा बध्नन्ति वेधसः ।
श्रवस्यं शुष्मं काबवं वधिं कृण्वन्तु बन्धुरः ॥ ३ ॥
येना श्रवस्यवश्चरथ देवाइवासुरमायया ।
शुनां कपिरिव दूषणो बन्धुरा काबवस्य च ॥ ४ ॥
दुष्ट्यै हि त्वा भन्त्स्यामि दूषयिष्यामि काबवम् ।
उदाशवो रथाइव शपथैभिः सरिष्यथ ॥ ५ ॥
एकशतं विष्कन्धानि विष्टिता पृथिवीमनु ।
तेषां त्वामग्र उज्जहरुर्मणिं विष्कन्धदूषणम् ॥ ६ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अष्टका ॥ छन्दः—१-३, ८-११, १३ अनुष्टुप्;
४-६, १२ त्रिष्टुप्; ७ षट्पदाविराड्गर्भातिजगती ।

प्रथमा ह व्युवास सा धेनुरभवद्यमे ।
सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥ १ ॥
यां देवाः प्रतिनन्दन्ति रात्रिं धेनुमुपायतीम् ।
संवत्सरस्य या पत्नी सा नो अस्तु सुमङ्गली ॥ २ ॥
संवत्सरस्य प्रतिमां यां त्वा रात्र्युपास्महे ।
सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥ ३ ॥
इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।
महान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्वधूर्जिगाय नवगजनित्री ॥ ४ ॥
वानस्पत्या ग्रावाणो घोषमक्रत हविष्कृण्वन्तः परिवत्सरीणाम् ।
एकाष्टके सुप्रजसः सुवीरा वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ५ ॥

इडायास्पदं घृतवत्सरीसृपं जातवेदः प्रति हव्या गृभाय ।
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां सप्तानां मयि रन्तिरस्तु ॥ ६ ॥
 आ मा पुष्टे च पोषे च रात्रि देवानां सुमतौ स्याम ।
 पूर्णा देवे परा पत सुपूर्णा पुनरा पत ।
 सर्वान्यज्ञान्संभुज्जतीषमूर्जं न आ भर ॥ ७ ॥
 आयमगन्त्संवत्सरः पतिरेकाष्टके तव ।
 सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥ ८ ॥
 ऋतून्यज ऋतुपतीनार्तवानुत हायनान् ।
 समाः संवत्सरान्मासान्भूतस्य पतये यजे ॥ ९ ॥
 ऋतुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो माद्भ्यः संवत्सरेभ्यः ।
 धात्रे विधात्रे समृधे भूतस्य पतये यजे ॥ १० ॥
 इडया जुह्वतो वयं देवान्घृतवता यजे ।
 गृहानलुभ्यतो वयं सं विशेमोप गोमतः ॥ ११ ॥
 एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रम् ।
 तेन देवा व्य षहन्त शत्रून्हन्ता दस्यूनामभवच्छचीपतिः ॥ १२ ॥
 इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे दुहितासि प्रजापतेः ।
 कामानस्माकं पूरय प्रति गृह्णाहि नो हविः ॥ १३ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा, भृगवङ्गिराश्च ॥ देवता—इन्द्राग्नी, आयुः, यक्ष्मनाशनम् ॥

छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ शक्वरीगर्भाजगती; ५, ६ अनुष्टुप्;

७ उष्णिग्वृहतीगर्भापथ्यापङ्क्तिः; ८ षट्पदाबृहतीगर्भाजगती ॥

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।
 ग्राहिर्जग्राह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥ १ ॥
 यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
 तमा हरामि निर्ऋतेरुपस्थादस्पर्शमेनं शतशारदाय ॥ २ ॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ३ ॥

श॒तं जी॒व श॒रदो॑ व॒र्धमानः॑ श॒तं हे॒मन्तान्छ॑तम् वस॒न्तान् ।
 श॒तं त॒ इन्द्रो॑ अ॒ग्निः स॒विता॑ बृ॒हस्पतिः॑ श॒तायु॑षा ह॒विषा॑हार्षमेनम् ॥ ४ ॥
 प्र वि॒शतं॑ प्रा॒णापा॒नाव॒न॒द्वाव॑हा॒विव व्र॑जम् ।
 व्य॒श्न्ये य॑न्तु मृ॒त्यवो॑ या॒नाह॒रित॑रान्छ॒तम् ॥ ५ ॥
 इ॒हैव स्तं॑ प्रा॒णापा॒नौ मा॒पं गा॑तमि॒तो यु॒वम् ।
 शरी॑रम॒स्याङ्गानि॑ ज॒रसे॑ वह॒तं पुनः॑ ॥ ६ ॥
 ज॒रायै॑ त्वा परि॑ द॒दामि॑ ज॒रायै॑ नि धु॒वामि॑ त्वा ।
 ज॒रा त्वा भ॒द्रा नैष्ट॑ व्य॒श्न्ये य॑न्तु मृ॒त्यवो॑ या॒नाह॒रित॑रान्छ॒तम् ॥ ७ ॥
 अ॒भि त्वा॑ ज॒रिमा॑हित॒ गामु॑क्ष॒णमि॒व रज्ज्वा॑ ।
 यस्त्वा॑ मृ॒त्युर॒भ्यर्ध॑त्त॒ जाय॑मानं सु॒पाश॑या ।
 तं ते॑ स॒त्यस्य॑ ह॒स्ताभ्या॑मु॒दमु॑ञ्च॒द् बृ॒हस्पतिः॑ ॥ ८ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—शाला, वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ४-५ त्रिष्टुप्;

२ विराड्जगती; ३ बृहती; ६ शक्वरीगर्भाजगती; ७ आर्ष्यनुष्टुप्;

८ भुरिक्त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुप् ॥

इ॒हैव ध्रु॒वां नि मि॑नोमि॒ शालां॑ क्षेमे॑ तिष्ठाति घृ॒तमु॑क्षमा॒णा ।
 तां त्वा॑ शाले॒ सर्व॑वीराः सु॒वीरा॑ अरि॒ष्टवीरा॑ उप॒ सं च॑रेम ॥ १ ॥
 इ॒हैव ध्रु॒वा प्र॑ति तिष्ठ शालेऽ॒श्वाव॑ती गोम॒ती सू॒नृता॑वती ।
 ऊ॒र्ज॑स्वती घृ॒तव॑ती प॒र्यस्व॑त्युच्छ्रयस्व म॒हते॑ सौ॒भगा॑य ॥ २ ॥
 ध॒रुण्य॑ सि शाले॒ बृह॑च्छ॒न्दाः पू॒तिधा॑न्या ।
 आ त्वा॑ व॒त्सो ग॑मे॒दा कु॑मा॒र आ धे॒नवः॑ सा॒यमा॑स्पन्द॒मानाः ॥ ३ ॥
 इ॒मां शालां॑ स॒विता॑ वा॒युरिन्द्रो॑ बृ॒हस्पति॑र्नि मि॒नोतु॑ प्र॒जान॑न् ।
 उ॒क्षन्तू॑द॒ना म॒रुतो॑ घृ॒तेन॑ भ॒गो नो॑ राजा॒ नि कृ॑षिं त॒नोतु॑ ॥ ४ ॥
 मान॑स्य प॒त्नि श॑र॒णा स्यो॑ना दे॒वी दे॒वेभि॑र्निर्मिता॒स्यग्रे॑ ।
 तृ॒णं व॑सा॒ना सु॑म॒ना अस॑स्त्वमथा॒स्मभ्यं॑ स॒हवी॑रं र॒यिं दाः॑ ॥ ५ ॥
 ऋ॒तेन॑ स्थू॒णाम॑धि॒ रोह॑ वंशो॒ग्रो वि॒राज॑न्नप॒ वृङ्क्ष्व॑ शत्रू॒न् ।
 मा ते॑ रिष॒न्नुप॑स॒त्तारो॑ गृ॒हाणां॑ शाले॒ श॒तं जी॒वेम॑ श॒रदः॑ सर्व॑वीराः ॥ ६ ॥

एमां कुमा॒रस्तरु॑ण आ व॒त्सो जर्ग॑ता स॒ह ।
 एमां प॑रि॒स्त्रुतः कु॑म्भ आ द॒ध्नः क॒लशै॑रगुः ॥ ७ ॥
 पूर्णं॑ ना॒रि प्र भर॑ कु॒म्भमे॑तं घृ॒तस्य॑ धा॒राम॑मृतेन॒ संभृ॑ताम् ।
 इ॒मां पा॒तृन॒मृते॑ना॒ सम॑ङ्ग॒धीष्ठा॑पूर्तम॒भि र॑क्षात्येनाम् ॥ ८ ॥
 इ॒मा आपः॑ प्र भ॒राम्य॑यक्ष्मा यक्ष्म॒नाश॑नीः ।
 गृ॒हानु॑प प्र सी॒दाम्य॑मृतेन स॒हाग्नि॑ना ॥ ९ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सिन्धुः, आपः, वरुणः ॥ छन्दः—१ निचृदनुष्टुप्;

२-४, ७ अनुष्टुप्; ५ विराड्जगती; ६ निचृत्तिष्टुप् ॥

यद॒दः संप्र॑य॒तीर॑हावर्न॒दता॑ ह॒ते ।
 तस्मा॒दा न॒द्यो॒ऽनाम॑ स्थ॒ ता वो॒ नामा॑नि सिन्ध॒वः ॥ १ ॥
 यत्प्रेषि॑ता॒ वरु॑णे॒नाच्छी॑भं स॒मव॑ल्गात ।
 तदा॑जो॒दिन्द्रो॑ वो य॒तीस्तस्मा॑दापो॒ अनु॑ ष्टन ॥ २ ॥
 अ॒प॒का॒मं स्य॑न्द॒माना॑ अवी॒वरत॑ वो हि क॒म् ।
 इन्द्रो॑ वः शक्ति॑भिर्दे॒वीस्तस्मा॑द्वाना॒म वो॒ हित॑म् ॥ ३ ॥
 एको॑ वो दे॒वोऽप्य॑तिष्ठ॒त्स्यन्द॑माना यथाव॒शम् ।
 उदा॑निषु॒र्मही॑रिति॒ तस्मा॑दु॒दक॑मुच्यते ॥ ४ ॥
 आपो॑ भ॒द्रा घृ॒तमि॑दाप॒ आसन्न॑ग्री॒षोमौ॑ बिभ्र॒त्याप॑ इ॒त्ताः ।
 ती॒व्रो रसो॑ मधु॒पृचा॑मरं॒गम॑ आ मा॒ प्राणे॑न स॒हव॑र्चसा गमेत् ॥ ५ ॥
 आदि॑त्प॒श्याम्यु॑त वा शृ॒णोम्या॑ मा घोषो॑ गच्छति॒ वाङ्मा॑साम् ।
 मन्ये॑ भेजा॒नो अ॒मृत॑स्य॒ तर्हि॑ हिर॒ण्यव॑र्णा अतृ॒पं य॒दा वः ॥ ६ ॥
 इ॒दं व॑ आपो॒ हृद॑यम॒यं व॒त्स ऋ॑तावरीः ।
 इ॒हेत्थ॑मेत॒ शक्व॑री॒र्यत्रे॑दं वे॒शया॑मि वः ॥ ७ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गोष्ठः, अर्यमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप्;

६ आर्षीत्रिष्टुप् ॥

सं वो गो॒ष्ठेन॑ सु॒षदा॑ सं र॒य्या सं सु॑भूत्या ।
 अह॑र्जा॒तस्य॑ यन्नाम॒ तेना॑ वः सं सृ॒जाम॑सि ॥ १ ॥

सं वः सृजत्वयमा सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
 समिन्द्रो यो धनंजयो मयि पुष्यत यद्वसु ॥ २ ॥
 संजग्माना अबिभ्युषीरस्मिन्गोष्ठे करीषिणीः ।
 बिभ्रतीः सोम्यं मध्वनमीवा उपेतन ॥ ३ ॥
 इहैव गाव एतनेहो शकैव पुष्यत ।
 इहैवोत प्र जायध्वं मयि संज्ञानमस्तु वः ॥ ४ ॥
 शिवो वो गोष्ठो भवतु शारिशाकैव पुष्यत ।
 इहैवोत प्र जायध्वं मया वः सं सृजामसि ॥ ५ ॥
 मया गावो गोपतिना सचध्वमयं वो गोष्ठ इह पोषयिष्णुः ।
 रायस्पोषेण बहुला भवन्तीर्जीवा जीवन्तीरुप वः सदेम ॥ ६ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (पण्यकामः) ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ पन्थानः; ३ अग्निः; ४ प्रपणो
 विक्रयश्च; ५ देवाः, अग्निः; ६ देवाः, इन्द्रः, प्रजापतिः, सविता, सोमः, अग्निः;
 ७ वैश्वानरः; ८ जातवेदाः ॥ छन्दः—१ भुरिक्त्रिष्टुप्; २, ३, ६ त्रिष्टुप्;
 ४ षट्पदाबृहतीगर्भाविराडत्यष्टिः; ५ विराड्जगती; ७ अनुष्टुप्; ८ निचृत्त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रमहं वणिजं चोदयामि स न ऐतु पुराता नो अस्तु ।
 नुदन्नरातिं परिपन्थिनं मृगं स ईशानो धनदा अस्तु मह्यम् ॥ १ ॥
 ये पन्थानो बहवो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।
 ते मा जुषन्तां पर्यसा घृतेन यथा क्रीत्वा धनमाहराणि ॥ २ ॥
 इध्मेनाग्र इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।
 यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ॥ ३ ॥
 इमामग्रे शरणिं मीमृषो नो यमध्वानमगाम दूरम् ।
 शुनं नो अस्तु प्रपणो विक्रयश्च प्रतिपणः फलिनं मा कृणोतु ।
 इदं हव्यं संविदानौ जुषेथां शुनं नो अस्तु चरितमुत्थितं च ॥ ४ ॥
 येन धनेन प्रपणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।
 तन्मे भूयो भवतु मा कनीयोऽग्रै सातघ्नो देवान्हविषा निषेध ॥ ५ ॥

येन धनेन प्रपुणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।
 तस्मिन्म इन्द्रो रुचिमा दधातु प्रजार्पतिः सविता सोमो अग्निः ॥ ६ ॥
 उप त्वा नमसा वयं होतर्वैश्वानर स्तुमः ।
 स नः प्रजास्वात्मसु गोषु प्राणेषु जागृहि ॥ ७ ॥
 विश्वाहा ते सदमिद्धरेमाश्वायेव तिष्ठते जातवेदः ।
 रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥ ८ ॥

॥ इति पञ्चमः प्रपाठकः ॥

अथ षष्ठः प्रपाठकः

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्नीन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; २-६ भगः; ७ उषाः ॥

छन्दः—१ आर्षीजगती; २, ३, ५-७ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक्पङ्क्तिः ॥

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।
 प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हवामहे ॥ १ ॥
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हवामहे वयं पुत्रमदितेयो विधुता ।
 आधश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥ २ ॥
 भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।
 भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३ ॥
 उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
 उतोदितौ मघवन्त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥ ४ ॥
 भग एव भगवाँ अस्तु देवस्तेना वयं भगवन्तः स्याम ।
 तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीमि स नो भग पुरएता भवेह ॥ ५ ॥
 समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।
 अर्वाचीनं वसुविदं भगं मे रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ॥ ६ ॥
 अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—सीता ॥ छन्दः—१ आर्षीगायत्री; २, ५, ९ त्रिष्टुप्;

३ पथ्यापङ्क्तिः; ४, ६ अनुष्टुप्; ७ विराट्पुरुषाणिक; ८ निचृदनुष्टुप् ॥

सीरा युञ्जन्ति क्वयौ युगा वि तन्वते पृथक् ।
 धीरा देवेषु सुमन्यौ ॥ १ ॥
 युनक्त सीरा वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
 विराजः श्नुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्य ऽः पक्वमा यवन् ॥ २ ॥
 लाङ्गलं पवीरवत्सुशीमं सोमसत्सरु ।
 उदिद्वपतु गामविं प्रस्थावद्रथवाहनं पीबरीं च प्रफर्व्य ऽम् ॥ ३ ॥
 इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषाभि रक्षतु ।
 सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥ ४ ॥
 शुनं सुफाला वि तुदन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अनु यन्तु वाहान् ।
 शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तमस्मै ॥ ५ ॥
 शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।
 शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्ट्रामुदिङ्गय ॥ ६ ॥
 शुनासीरेह स्म मे जुषेथाम् ।
 यद्विवि चक्रथुः पयस्तेनेमामुप सिञ्चतम् ॥ ७ ॥
 सीते वन्दामहे त्वावाचीं सुभगे भव ।
 यथा नः सुमना असो यथा नः सुफला भुवः ॥ ८ ॥
 घृतेन सीता मधुना समक्ता विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः ।
 सा नः सीते पर्यसाभ्याववृत्स्वोर्जस्वती घृतवत्पिन्वमाना ॥ ९ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (वाणपर्णी) ॥ छन्दः—१-३, ५ अनुष्टुप्;

४ अनुष्टुब्गर्भाचतुष्पादुष्णिक; ६ उष्णिगर्भापथ्यापङ्क्तिः ॥

इमां खनाम्योषधिं वीरुधां बलवत्तमाम् ।
 यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम् ॥ १ ॥
 उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
 सपत्नीं मे परा णुद पतिं मे केवलं कृधि ॥ २ ॥

न॒हि ते॒ नाम॑ ज॒ग्राह॑ नो अ॒स्मिन्न॑मसे॒ पतौ॑ ।
 परा॒मे॒व परा॒वतं॑ स॒पत्नी॑ गमयामसि ॥ ३ ॥
 उत्तरा॒हमु॑त्तर॒ उत्तरे॑दुत्तराभ्यः ।
 अधः॒ स॒पत्नी॒ या ममा॑र्धरा॒ सा॒र्धरा॑भ्यः ॥ ४ ॥
 अ॒हम॑स्मि स॒हमा॑नाथो त्वम॑सि सास॒हिः ।
 उ॒भे स॒हस्व॑ती भू॒त्वा स॒पत्नी॑ मे सहाव॒है ॥ ५ ॥
 अ॒भि तैऽधां॑ स॒हमा॑नामुप॑ तेऽधां॑ सही॑यसीम् ।
 मामनु॑ प्र ते॒ मनो॑ व॒त्सं गौरि॑व धावतु प॒था वारि॑व धावतु ॥ ६ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः; इन्द्रः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती; २, ४ अनुष्टुप्;
 ३ भुरिग्वृहती; ५ त्रिष्टुप्; ६ षट्पदात्रिष्टुप्कुम्भतीगर्भाऽतिजगती;
 ७ विराडास्तारपङ्क्तिः; ८ पथ्यापङ्क्तिः ॥

संशितं॑ म इ॒दं ब्र॒ह्म संशितं॑ वी॒र्यं॑ ब॒लम् ।
 संशितं॑ क्ष॒त्रम॑जर॑मस्तु जि॒ष्णुर्येषा॑मस्मि पुरो॒हितः॑ ॥ १ ॥
 सम॒हमेषां॑ रा॒ष्ट्रं स्या॑मि स॒मोजो॑ वी॒र्यं॑ ब॒लम् ।
 वृ॒श्चामि॑ शत्रू॒णां बा॒हू न॒नेन॑ ह॒विषा॑हम् ॥ २ ॥
 नी॒चैः प॑द्यन्ता॒मध॑रे भवन्तु ये नः॑ सू॒रिं म॒घवा॑नं पृ॒तन्त्यान् ।
 क्षि॒णामि॑ ब्र॒ह्मणा॑मित्रा॒नुन्न॑यामि स्वान॒हम् ॥ ३ ॥
 तीक्ष्णी॑यांसः पर॒शोर॑ग्रेस्तीक्ष्णत॑रा उ॒त ।
 इन्द्र॑स्य वज्रा॒त्तीक्ष्णी॑यांसो येषा॑मस्मि पुरो॒हितः॑ ॥ ४ ॥
 ए॒षाम॑हमायु॒धा सं स्या॑म्येषां॑ रा॒ष्ट्रं सु॒वीरं॑ वर्धयामि ।
 ए॒षां क्ष॒त्रम॑जर॑मस्तु जि॒ष्णवे॑ ऽेषां चि॒त्तं वि॒श्वेऽव॑न्तु दे॒वाः ॥ ५ ॥
 उ॒द्धर्ष॑न्तां म॒घव॑न्वाजि॒नान्यु॑द्वीराणां जय॑तामेतु॒ घोषः॑ ।
 पृ॒थग्घोषा॑ उलु॒लयः॑ के॒तुम॑न्त॒ उदी॑रताम् ।
 दे॒वा इन्द्र॑ज्ये॒ष्ठा म॒रुतो॑ यन्तु से॒नया॑ ॥ ६ ॥
 प्रे॒ता जय॑ता नर उ॒ग्रा वः॑ सन्तु बा॒हवः॑ ।
 तीक्ष्णो॑षवोऽब॒लध॑न्वनो ह॒तो॒ग्रायु॑धा अब॒लानु॑ग्रबा॒हवः॑ ॥ ७ ॥

अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।
जयामित्रान्प्र पद्यस्व जह्यो षां वरंवरं मामीषां मोचि कश्चन ॥ ८ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१, २, ५ अग्निः; ३ अर्यमा, भगः, बृहस्पतिः, देवी;

४ सोमः, अग्निः, आदित्यः, विष्णुः, ब्रह्मा, बृहस्पतिः; ६ इन्द्रवायू;

७ अर्यमा, बृहस्पतिः, इन्द्रः, वातः, विष्णुः, सरस्वती, सविता,

वाजी; ८ विश्वानि भुवनानि; ९ पञ्च प्रदिशः; १० वायुः,

त्वष्टा ॥ छन्दः—१-५, ७, ९, १० अनुष्टुप्;

६ पथ्यापङ्क्तिः; ८ विराड्जगती ॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
तं जानन्नग्र आ रोहाधा नो वर्धया रयिम् ॥ १ ॥
अग्रे अच्छा वदेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।
प्र णो यच्छ विशां पते धनदा असि नस्त्वम् ॥ २ ॥
प्र णो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।
प्र देवीः प्रोत सूनृता रयिं देवी दधातु मे ॥ ३ ॥
सोमं राजानमवसेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।
आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥ ४ ॥
त्वं नो अग्रे अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।
त्वं नो देव दातवे रयिं दानाय चोदय ॥ ५ ॥
इन्द्रवायू उभाविह सुहवेह हवामहे । यथा नः
सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असद्दानकामश्च नो भुवत् ॥ ६ ॥
अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ॥ ७ ॥
वाजस्य नु प्रसवे सं बभूविमेमा च विश्वा भुवनान्यन्तः ।
उतादित्सन्तं दापयतु प्रजानन्नयिं च नः सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ८ ॥
दुहां मे पञ्च प्रदिशो दुहामुर्वीर्यथाबलम् ।
प्रापेयं सर्वा आकूतीर्मनसा हृदयेन च ॥ ९ ॥

गो॒सनिं॑ वा॒चमु॒देयं॑ वर्च॑सा मा॒भ्युदि॑हि ।
आ रु॒न्धां स॒र्वतो॑ वा॒युस्त्वष्टा॑ पोषं दधातु मे ॥ १० ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१-७ अग्निः, ८-११ सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप्; २, ३, ८ भुरिक्त्रिष्टुप्; ४ त्रिष्टुप्;

५ जगती; ६ उपरिष्टाद्विराड्बृहती; ७ विराड्गर्भात्रिष्टुप्;

९ निचृदनुष्टुप्; १० अनुष्टुप् ॥

ये अ॒ग्रयो॑ अ॒प्स्व॑न्त॒र्ये वृ॒त्रे ये पु॒रु॒षे ये अ॒श्म॑सु ।
य आ॒वि॒वेशौष॑धी॒र्यो वन॑स्पती॒स्तेभ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ १ ॥
यः सोमे॑ अ॒न्त॒र्यो गो॒ष्वन्त॑र्य आ॒वि॒ष्टो वयः॑सु यो मृ॒गेषु॑ ।
य आ॒वि॒वेश॑ द्वि॒पदो॑ यश्चतु॒ष्पद॑स्तेभ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ २ ॥
य इ॒न्द्रेण॑ स॒रथं॑ याति॒ देवो॑ वै॒श्वान॑र उ॒त वि॒श्वदा॑व्यः ।
यं जो॒हवी॑मि पृ॒तना॑सु सास॒हिं तेभ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ ३ ॥
यो दे॒वो वि॒श्वाद्य॑मु॒ काम॑मा॒हु॒र्य दा॒तारं॑ प्रतिगृ॒ह्णन्त॑मा॒हुः ।
यो धी॒रः श॒क्रः प॑रि॒भूर॑दा॒भ्यस्ते॑भ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ ४ ॥
यं त्वा॒ होत॑रि॒ मन॑सा॒भि संवि॑दुस्त्रयो॒दश भौ॒वनाः॑ पञ्च॒ मान॑वाः ।
व॒र्चो॒धसे॑ य॒शसे॑ सूनृ॒ताव॑ते तेभ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ ५ ॥
उ॒क्षा॒न्नाय॑ व॒शा॒न्नाय॑ सोम॑पृ॒ष्ठाय॑ वे॒धसे॑ ।
वै॒श्वान॑र॒ज्येष्टे॑भ्य॒स्तेभ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ ६ ॥
दि॒वं पृ॒थि॒वीम॑न्व॒न्तरि॑क्षं ये वि॒द्युत॑मनुसं॒चर॑न्ति ।
ये दि॒क्ष्व॑न्त॒र्ये वा॒ते अ॒न्तस्ते॑भ्यो॑ अ॒ग्नि॒भ्यो हु॒तम॑स्त्वेतत् ॥ ७ ॥
हि॒र॒ण्यपा॑णिं सवि॒तार॑मिन्द्रं बृ॒हस्प॑तिं वरु॒णं मि॒त्रम॑ग्निम् ।
वि॒श्वान्दे॒वानङ्गि॑रसो हवाम॒ह इ॒मं क्र॒व्यादं॑ शमयन्त्व॒ग्निम् ॥ ८ ॥
शा॒न्तो अ॒ग्निः क्र॒व्याच्छा॑न्तः पु॒रु॒षरे॑षणः ।
अथो॒ यो वि॒श्वदा॑व्य॒स्तं क्र॒व्याद॑मशीशमम् ॥ ९ ॥
ये प॒र्व॒ताः सोम॑पृ॒ष्ठो आप॑ उ॒त्तान॑शीवरीः ।
वा॒तः प॒र्जन्य॑ आ॒द॒ग्निस्ते॑ क्र॒व्याद॑मशीशमन् ॥ १० ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः, बृहस्पतिः, वर्चः ॥ छन्दः—१ विराट्त्रिष्टुप्;

२, ५, ६ अनुष्टुप्; ३ पञ्चपदापरानुष्टुब्बिराडितिजगती; ४ षट्पदाजगती ॥

ह॒स्ति॒व॒र्च॒सं॒ प्र॒थतां॒ बृ॒हद्य॒शो॒ अ॒दि॒त्या॒ यत्त॒न्व॒ऽः॒ सं॒ब॒भू॒व ।
 तत्स॒र्वे॒ सम॑दु॒र्मह्य॑मे॒तद्वि॒श्वे॒ दे॒वा अ॒दि॒तिः॒ स॒जोषाः॑ ॥ १ ॥
 मि॒त्रश्च॒ वरु॑ण॒श्चेन्द्रो॑ रु॒द्रश्च॒ चेत॑तुः ।
 दे॒वासो॑ वि॒श्वधा॑य॒सस्ते॒ मा॒ञ्जन्तु॒ वर्च॑सा ॥ २ ॥
 येन॑ ह॒स्ती॒ वर्च॑सा सं॒ब॒भू॒व॒ येन॒ राजा॑ म॒नुष्ये॑ ऽष्व॒प्सव॑न्तः ।
 येन॑ दे॒वा दे॒वता॑म॒ग्र आ॒य॒न्तेन॒ माम॑द्य॒ वर्च॑सा॒ग्रे वर्च॑स्वि॒नं कृ॑णु ॥ ३ ॥
 यत्ते॒ वर्चो॑ जा॒तवे॒दो बृ॒हद्भ॑व॒त्याहु॑तेः ।
 याव॑त्सूर्य॑स्य॒ वर्च॑ आ॒सुर॑स्य॒ च ह॒स्ति॒नः॑ ।
 ताव॑न्मे अ॒श्विना॒ वर्च॑ आ ध॒त्तां पु॑ष्कर॒स्त्रजा॑ ॥ ४ ॥
 याव॑च्च॒त॒स्रः प्र॒दि॒शश्च॑क्षु॒र्याव॑त्सम॒श्नुते॑ ।
 ताव॑त्स॒मैत्वि॑न्द्रि॒यं मयि॑ तद्भ॑स्ति॒वर्च॑सम् ॥ ५ ॥
 ह॒स्ती मृ॑गाणां सु॒षदा॑म॒तिष्ठा॒वान्ब॒भू॒व हि॑ ।
 तस्य॒ भगे॑न॒ वर्च॑सा॒ऽभि षि॑ञ्चामि॒ माम॑हम् ॥ ६ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५ उपरिष्टाद्भुरिबृहती;

६ स्कन्धोग्रीवीबृहती ॥

येन॑ वे॒हद् ब॒भूवि॑थ ना॒शया॑म॒सि तत्त्व॑त् ।
 इ॒दं तद॒न्यत्र॒ त्वद॑प॒ दूरे॑ नि द॒ध्मसि॑ ॥ १ ॥
 आ ते॒ योनिं॑ गर्भं॒ एतु॑ पु॒मान्बा॑ण॒इवे॑षु॒धिम् ।
 आ वी॒रोऽत्र॑ जा॒यतां॑ पु॒त्रस्ते॒ दशा॑मा॒स्यः ॥ २ ॥
 पु॒मांसं॑ पु॒त्रं ज॑नय॒ तं पु॒मान॑नु॒ जाय॑ताम् ।
 भवा॑सि पु॒त्राणां॑ मा॒ता जा॒तानां॑ ज॒नया॑श्च॒ यान् ॥ ३ ॥
 यानि॑ भ॒द्राणि॒ बीजा॑न्यृष॒भा ज॒नय॑न्ति च ।
 तैस्त्वं पु॒त्रं वि॑न्दस्व॒ सा प्र॒सूर्धे॑नु॒का भव॑ ॥ ४ ॥

कृणोमि ते प्राजापत्यमा योनिं गर्भं एतु ते ।
 विन्दस्व त्वं पुत्रं नारि यस्तुभ्यं शमसच्छमु तस्मै त्वं भव ॥ ५ ॥
 यासां द्यौषिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधां बभूव ।
 तास्त्वा पुत्रविद्याय दैवीः प्रावन्त्वोषधयः ॥ ६ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—वनस्पतिः, प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३-७ अनुष्टुप्;

२ निचृत्पथ्यापङ्क्तिः ॥

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।
 अथो पर्यस्वतीनामा भरेऽहं सहस्रशः ॥ १ ॥
 वेदाहं पर्यस्वन्तं चकार धान्यं बहु ।
 संभृत्वा नाम यो देवस्तं वयं हवामहे योयो अयज्वनो गृहे ॥ २ ॥
 इमा याः पञ्च प्रदिशो मानवीः पञ्च कृष्टयः ।
 वृष्टे शापं नदीरिवेह स्फातिं समावहान् ॥ ३ ॥
 उदुत्सं शतधारं सहस्रधारमक्षितम् ।
 एवास्माकेदं धान्यं सहस्रधारमक्षितम् ॥ ४ ॥
 शतहस्त समाहर सहस्रहस्तं सं किर ।
 कृतस्य कार्यस्य चेह स्फातिं समावह ॥ ५ ॥
 तिस्रो मात्रा गन्धर्वाणां चतस्रो गृहपत्याः ।
 तासां या स्फातिमत्तमा तया त्वाभि मृशामसि ॥ ६ ॥
 उपोहश्च समूहश्च क्षत्तारौ ते प्रजापते ।
 ताविहा वहतां स्फातिं बहं भूमानमक्षितम् ॥ ७ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—कामेषुः, मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्तुदस्त्वोत्तुदतु मा धृथाः शयने स्वे ।
 इषुः कामस्य या भीमा तया विध्यामि त्वा हृदि ॥ १ ॥
 आधीपर्णा कामशल्यमिषुं सङ्कल्पकुल्मलाम् ।
 तां सुसंनतां कृत्वा कामो विध्यतु त्वा हृदि ॥ २ ॥

या प्लीहानं शोषयति कामस्येषुः सुसंनता ।
 प्राचीनपक्षा व्योषिषा तया विध्यामि त्वा हृदि ॥ ३ ॥
 शुचा विद्धा व्योषिया शुष्कास्याभि सर्प मा ।
 मृदुनिर्मन्युः केवली प्रियवादिन्यनुव्रता ॥ ४ ॥
 आजामि त्वाजन्या परि मातुरथो पितुः ।
 यथा मम क्रतावसो मम चित्तमुपायसि ॥ ५ ॥
 व्यस्यै मित्रावरुणौ हृदश्चित्तान्यस्यतम् ।
 अथैनामक्रतुं कृत्वा ममैव कृणुतं वशे ॥ ६ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ साग्रयो हेतयः; २ सकामा अविष्यवः; ३ अव्युक्ता वैराजः;

४ सवाताः प्रविध्यन्तः; ५ सौषधिका निलिम्पाः; ६ बृहस्पतियुक्ता अवस्वन्तः ॥

छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ५, ६ जगती; ३, ४ भुरिक्रिष्टुप्; सर्वाः

(१-६) पञ्चपदा विपरीतपादलक्ष्मा ॥

येऽस्यां स्थ प्राच्यां दिशि हेतयो नाम देवास्तेषां वो अग्निरिषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ १ ॥
 येऽस्यां स्थ दक्षिणायां दिश्य विष्यवो नाम देवास्तेषां वः काम इषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ २ ॥
 येऽस्यां स्थ प्रतीच्यां दिशि वैराजा नाम देवास्तेषां व आप इषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ ३ ॥
 येऽस्यां स्थोदीच्यां दिशि प्रविध्यन्तो नाम देवास्तेषां वो वात इषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ ४ ॥
 येऽस्यां स्थ ध्रुवायां दिशि निलिम्पा नाम देवास्तेषां व ओषधीरिषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ ५ ॥
 येऽस्यां स्थोर्ध्वायां दिश्यवस्वन्तो नाम देवास्तेषां वो बृहस्पतिरिषवः ।
 ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ ६ ॥

[२७] समविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ प्राची, अग्निः, असितः, आदित्याः; २ दक्षिणा, इन्द्रः,
तिरश्चिराजिः, पितरः; ३ प्रतीची, वरुणः, पृदाकूः, अन्नम्; ४ उदीची, सोमः,
स्वजः, अशनिः; ५ ध्रुवा, विष्णुः, कल्माषग्रीवः, वीरुधः; ६ ऊर्ध्वा, बृहस्पतिः,
शिवत्रो, वर्षम् ॥ छन्दः—१, ३, ४, ६ अष्टिः; २ अत्यष्टिः; ५ भुरिगष्टिः;
सर्वाः (१-६) पञ्चपदा; ५ ककुम्मतीगर्भाभुरिगष्टिः ॥

प्राची दिग्गिरिधिपतिरसितो रक्षितादित्या इषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ १ ॥
दक्षिणा दिग्निन्द्रोऽधिपतिस्तिरश्चिराजी रक्षिता पितर इषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ २ ॥
प्रतीची दिग्वरुणोऽधिपतिः पृदाकू रक्षितान्नमिषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ३ ॥
उदीची दिक्सोमोऽधिपतिः स्वजो रक्षिताशनिरिषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ४ ॥
ध्रुवा दिग्विष्णुरधिपतिः कल्माषग्रीवो रक्षिता वीरुध इषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ५ ॥
ऊर्ध्वा दिग्बृहस्पतिरधिपतिः शिवत्रो रक्षिता वर्षमिषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु । यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ६ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यमिनी ॥ छन्दः—१ अतिशक्वरीगर्भाचतुष्पदातिजगती;

२, ३ अनुष्टुप्; ४ यवमध्याविराट्ककुप्; ५ त्रिष्टुप्;

६ विराड्गर्भाग्रस्तारपङ्क्तिः ॥

एकैकयैषा सृष्ट्या सं बभूव यत्र गा असृजन्त भूतकृतो विश्वरूपाः ।

यत्र विजायते यमिन्यर्पतुः सा पशून्क्षिणाति रिप्ती रुशती ॥ १ ॥

एषा पशून्त्सं क्षिणाति क्रव्याद्भूत्वा व्यद्वरी ।

उतैनां ब्रह्मणे दद्यात्तथा स्योना शिवा स्यात् ॥ २ ॥

शिवा भव पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यः शिवा ।

शिवास्मै सर्वस्मै क्षेत्राय शिवा न इहैधि ॥ ३ ॥

इह पुष्टिरिह रस इह सहस्रसातमा भव । पशून्यमिनि पोषय ॥ ४ ॥

यत्रा सुहादः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वः स्वायाः ।

तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥ ५ ॥

यत्रा सुहादीं सुकृतामग्रिहोत्रहुतां यत्र लोकः ।

तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥ ६ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—उहालकः ॥ देवता—१-६ शितिपादविः; ७ कामः; ८ भूमिः ॥

छन्दः—१, ३ पथ्यापङ्क्तिः; २, ४-६ अनुष्टुप्; ७ षट्पदा उपरिष्टाद्वैवी

बृहतीककुम्भतीगर्भाविराड्जगती; ८ उपरिष्टाद्बृहती ॥

यद्राजानो विभजन्त इष्टापूर्तस्य षोडशं यमस्यामी सभासदः ।

अविस्तस्मात्प्र मुञ्चति दत्तः शितिपात्स्वधा ॥ १ ॥

सर्वान्कामान्पूरयत्याभवन्प्रभवन्भवन् ।

आकृतिप्रोऽविर्दत्तः शितिपान्नोप दस्यति ॥ २ ॥

यो ददाति शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।

स नार्कमभ्यारोहति यत्र शुल्को न क्रियते अबलेन बलीयसे ॥ ३ ॥

पञ्चापूपं शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।

प्रदातोप जीवति पितृणां लोकेऽक्षितम् ॥ ४ ॥

पञ्चा॑पूर्णं शि॒तिपा॑द॒मविं लो॒केन॑ संमि॒तम् ।
 प्र॒दा॒तोप॑ जी॒वति॑ सू॒र्यामा॑स॒यो॒रक्षि॑तम् ॥ ५ ॥
 इ॒रे॒व नो॑प॒ दस्य॑ति स॒मु॒द्रइ॒व प॒यो म॒हत् ।
 दे॒वौ स॒वा॒सिना॑विव शि॒तिपा॑न्नो॒प दस्य॑ति ॥ ६ ॥
 क इ॒दं कस्मा॑ अ॒दा॒त्कामः॑ का॒माया॑दात् ।
 का॒मो दा॒ता का॒मः प्र॒तिग्र॑ही॒ता का॒मः स॒मु॒द्रमा॑ वि॒वेश ।
 का॒मेन॑ त्वा॒ प्रति॑ गृ॒ह्णामि॑ का॒मैत॑त्ते ॥ ७ ॥
 भूमि॑ष्ट्वा॒ प्रति॑ गृ॒ह्णा॒त्वन्त॑रि॒क्षमि॑दं म॒हत् ।
 मा॒हं प्रा॒णेन॑ मा॒त्मना॑ मा॒ प्रज॑या॒ प्रति॑गृ॒ह्य वि रा॑धिषि ॥ ८ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सांमनस्यम् ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५ विराड्जगती;
 ६ प्रस्तारपङ्क्तिः; ७ त्रिष्टुप् ॥

सहृ॑दयं सांम॒न॒स्यम॑वि॒द्वेषं॑ कृ॒णोमि॑ वः ।
 अ॒न्यो अ॒न्यम॑भि॒ हर्य॑त व॒त्सं जा॒तमि॑वा॒घ्न्या ॥ १ ॥
 अनु॑व्रतः पि॒तुः पु॒त्रो मा॒त्रा भ॑वतु॒ संम॑नाः ।
 जा॒या प॒त्ये म॑धु॒मतीं॑ वाचं वदतु॒ शन्ति॑वान् ॥ २ ॥
 मा भ्रा॑ता भ्रा॒तरं॑ द्वि॒क्षन्मा॑ स्वसा॒रमु॑त स्वसा॒ ।
 स॒मय॑ज्वः स॒व्रता॑ भू॒त्वा वाचं॑ वदत भु॒द्रया॑ ॥ ३ ॥
 येन॑ दे॒वा न वि॑यन्ति॒ नो च॑ वि॒द्विष॑ते॒ मिथः॑ ।
 तत्कृ॑ण्मो॒ ब्रह्म॑ वो गृ॒हे सं॒ज्ञानं॑ पु॒रुषे॑भ्यः ॥ ४ ॥
 ज्या॒यस्वन्त॑श्चि॒त्तिनो॑ मा वि यौष्ट॑ सं॒रा॒धय॑न्तः स॒धुरा॑श्चर॑न्तः ।
 अ॒न्यो अ॒न्यस्मै॑ व॒ल्गु वद॑न्त ए॒त स॒ध्री॒चीना॑न्वः संम॑नसस्कृ॒णोमि॑ ॥ ५ ॥
 स॒मा॒नी प्र॒पा स॒ह वोऽन्न॑भा॒गः स॒मा॒ने यो॒क्त्रे स॒ह वो॑ यु॒नज्मि॑ ।
 स॒म्यज्चो॑ऽग्रिं स॒पर्य॑ता॒रा नाभि॑मिवा॒भितः॑ ॥ ६ ॥
 स॒ध्री॒चीना॑न्वः संम॑नसस्कृ॒णो॒म्येक॑श्नु॒ष्टीन्त्सं॑वन॒नेन॑ स॒र्वीन् ।
 दे॒वाइ॒वा॒मृतं॑ रक्ष॑माणाः सा॒यंप्रा॑तः सौम॒न॒सो वो॑ अस्तु ॥ ७ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्न्यादयः पाप्मह्नो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३,
६-११ अनुष्टुप्; ४ भुरिगनुष्टुप्; ५ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

वि देवा ज॒रसा॑वृ॒तन्वि॑ त्वम॑ग्रे अ॒रा॒त्या ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ १ ॥
 व्या॒र्त्या प॑र्व॒मानो॑ वि श॒क्रः पा॑पकृ॒त्यया॑ ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ २ ॥
 वि ग्रा॒म्याः प॒शव॑ आ॒र॒ण्यैर्व्या॑पि॒स्तृष्णा॑यासरन् ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ३ ॥
 वी॒रु॑मे द्यावा॑पृ॒थिवी॑ इ॒तो वि प॑न्था॒नो दि॑शंदिशम् ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ४ ॥
 त्वष्टा॑ दुहि॒त्रे व॑ह॒तुं यु॑न॒क्तीती॑दं वि॒श्वं भु॑र्व॒नं वि या॑ति ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ५ ॥
 अ॒ग्निः प्रा॒णान्त्सं द॑धाति च॒न्द्रः प्रा॒णेन॑ सं॒हितः॑ ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ६ ॥
 प्रा॒णेन॑ वि॒श्वतो॑वीर्यं दे॒वाः सूर्य॑ समै॒रयन्॑ ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ७ ॥
 आ॒युष्म॑तामायुष्कृ॒तां प्रा॒णेन॑ जी॒व मा मृ॑थाः ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ८ ॥
 प्रा॒णेन॑ प्रा॒णतां॑ प्रा॒णेहै॒व भ॑व॒ मा मृ॑थाः ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ९ ॥
 उ॒दायु॑षा॒ समा॑युषोदोष॒धीनां॑ र॒सेन॑ ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ १० ॥
 आ प॒र्जन्य॑स्य वृ॒ष्ट्योद॑स्थामा॒मृता॑ व॒यम् ।
 व्य॑हं॒ सर्वे॑ण पा॒प्मना॑ वि यक्ष॑मे॒ण॒ समा॑युषा ॥ ११ ॥

॥ इति षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति तृतीयं काण्डम् ॥

अथ चतुर्थं काण्डम्

अथ सप्तमः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—वेनः ॥ देवता—बृहस्पतिः, आदित्यः ॥ छन्दः—१, ३, ४,
६, ७ त्रिष्टुप्; २, ५ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः ।
स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥ १ ॥
इयं पित्र्या राष्ट्रयेत्वग्रै प्रथमाय जनुषे भुवनेष्टाः ।
तस्मा एतं सुरुचं ह्यारमह्यं घर्म श्रीणन्तु प्रथमाय धास्यवे ॥ २ ॥
प्र यो जज्ञे विद्वानस्य बन्धुर्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ।
ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार् मध्यात्रीचैरुच्चैः स्वधा अभि प्र तस्थौ ॥ ३ ॥
स हि दिवः स पृथिव्या ऋतस्था मही क्षेमं रोदसी अस्कभायत् ।
महान्मही अस्कभायद्वि जातो द्यां सद्य पार्थिवं च रजः ॥ ४ ॥
स बुध्न्यादिष्ट्र जनुषोऽभ्यग्रं बृहस्पतिर्देवता तस्य सम्राट् ।
अहर्यच्छुक्रं ज्योतिषो जनिष्टार्थं द्युमन्तो वि वसन्तु विप्राः ॥ ५ ॥
नूनं तदस्य काव्यो हिनोति महो देवस्य पूर्वस्य धाम ।
एष जज्ञे बहुभिः साकमित्था पूर्वे अर्धे विषिते ससन्तु ॥ ६ ॥
योऽथर्वाणं पितरं देवबन्धुं बृहस्पतिं नमसाव च गच्छात् ।
त्वं विश्वेषां जनिता यथासः कविर्देवो न दभायत्स्वधावान् ॥ ७ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—वेनः ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१-५, ८ त्रिष्टुप्;
६ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप्; ७ उपरिष्टाज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
योऽस्येशे द्विपदो यश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १ ॥
यः प्राणतो निमिषतो महित्वैको राजा जगतो बभूव ।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ २ ॥

यं क्रन्दसी अवतश्चस्कभाने भियसाने रोदसी अह्वयेथाम् ।
 यस्यासौ पन्था रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ३ ॥
 यस्य द्यौरुर्वी पृथिवी च मही यस्याद उर्वश्चन्तरिक्षम् ।
 यस्यासौ सूरौ विततो महित्वा कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ४ ॥
 यस्य विश्वे हिमवन्तो महित्वा समुद्रे यस्य रसामिदाहुः ।
 इमाश्च प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ५ ॥
 आपो अग्रे विश्वमावन्गर्भं दधाना अमृता ऋतज्ञाः ।
 यासु देवीष्वधि देव आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ६ ॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीमुत द्यां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ७ ॥
 आपो वत्सं जनयन्तीर्गर्भमग्रे समैरयन् ।
 तस्योत जायमानस्योल्ब आसीद्धिरण्ययः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ८ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—व्याघ्रः ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २, ४-६ अनुष्टुप्;

३ गायत्री; ७ ककुम्पतीगर्भोपरिष्ठाद्बृहती ॥

उदितस्त्रयो अक्रमन्व्याघ्रः पुरुषो वृकः ।
 हिरुग्धि यन्ति सिन्धवो हिरुग्देवो वनस्पतिर्हिरुङ् नमन्तु शत्रवः ॥ १ ॥
 परेणैतु पथा वृकः परमेणोत तस्करः ।
 परेण द्रुत्वती रज्जुः परेणाघायुरर्षतु ॥ २ ॥
 अक्ष्यौ च ते मुखं च ते व्याघ्र जम्भयामसि ।
 आत्सर्वान्विंशतिं नखान् ॥ ३ ॥
 व्याघ्रं द्रुत्वतां वयं प्रथमं जम्भयामसि ।
 आदुष्टेनमथो अहिं यातुधानमथो वृकम् ॥ ४ ॥
 यो अद्य स्तेन आरयति स संपिष्टो अपायति ।
 प्रथामपध्वंसेनैत्विन्द्रो वज्रेण हन्तु तम् ॥ ५ ॥
 मूर्णा मृगस्य दन्ता अपिशीर्णा उ पृष्टयः ।
 निमृक्ते गोधा भवतु नीचार्यच्छशयुर्मृगः ॥ ६ ॥

यत्संयमो न वि यमो वि यमो यन्न संयमः ।
इन्द्रजाः सोमजा अथर्वणमसि व्याघ्रजम्भनम् ॥ ७ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (उच्छुष्मौषधिः) ; ६ अग्निः, सविता, सरस्वती, ब्रह्मणस्पतिः ॥

छन्दः—१-३, ५, ८ अनुष्टुप्; ४ पुरउष्णिक्; ६, ७ भुरिगनुष्टुप् ॥

यां त्वा गन्धर्वो अखनद्वरुणाय मृतभ्रजे ।
तां त्वा वयं खनामस्योषधिं शेपहर्षणीम् ॥ १ ॥
उदुषा उदु सूर्य उदिदं मामकं वचः ।
उदैजतु प्रजापतिर्वृषा शुष्मेण वाजिना ॥ २ ॥
यथा स्म ते विरोहतोऽभितप्तमिवानति ।
ततस्ते शुष्मवत्तरमियं कृणोत्वोषधिः ॥ ३ ॥
उच्छुष्मौषधीनां सारं ऋषभाणाम् ।
सं पुंसामिन्द्र वृष्यमस्मिन्धेहि तनूवशिन् ॥ ४ ॥
अपां रसः प्रथमजोऽथो वनस्पतीनाम् ।
उत सोमस्य भ्रातास्युतार्शमसि वृष्यम् ॥ ५ ॥
अद्याग्रे अद्य सवितरद्य देवि सरस्वति ।
अद्यास्य ब्रह्मणस्पते धनुरिवा तानया पसः ॥ ६ ॥
आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्वनि ।
क्रमस्वशीइव रोहितमनवग्लायता सदा ॥ ७ ॥
अश्वस्याश्वतरस्याजस्य पेट्वस्य च ।
अथ ऋषभस्य ये वाजास्तानस्मिन्धेहि तनूवशिन् ॥ ८ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वृषभः, स्वापनम् ॥ छन्दः—१, ३-६ अनुष्टुप्;

२ भुरिगनुष्टुप्; ७ पुरस्ताज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।
तेना सहस्येना वयं नि जनान्त्स्वापयामसि ॥ १ ॥
न भूमिं वातो अति वाति नाति पश्यति कश्चन ।
स्त्रियश्च सर्वाः स्वापय शुनश्चेन्द्रसखा चरन् ॥ २ ॥

प्रोष्ठेशयास्तल्पेशया नारीर्या वह्यशीवरीः ।
 स्त्रियो याः पुण्यगन्धयस्ताः सर्वाः स्वापयामसि ॥ ३ ॥
 एजदेजदजग्रभं चक्षुः प्राणमजग्रभम् ।
 अङ्गान्यजग्रभं सर्वा रात्रीणामतिशर्वरे ॥ ४ ॥
 य आस्ते यश्चरति यश्च तिष्ठन्विपश्यति ।
 तेषां सं दध्मो अक्षीणि यथेदं हर्म्यं तथा ॥ ५ ॥
 स्वमु माता स्वमु पिता स्वमु श्वा स्वमु विशपतिः ।
 स्वपन्त्वस्यै ज्ञातयः स्वप्त्वयमभितो जनः ॥ ६ ॥
 स्वप्नं स्वप्राभिकरणेन सर्वं निष्वापया जनम् ।
 ओत्सूर्यमन्यान्त्स्वापयाव्युषं जागृतादहमिन्द्र इवारिष्टो अक्षितः ॥ ७ ॥
 अथ द्वितीयोऽनुवाकः [६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—१ ब्राह्मणः; २ द्यावापृथिवी, सप्त सिन्धवः;

३ सुपर्णः; ४-८ विषम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो दशशीर्षो दशास्यः ।
 स सोमं प्रथमः पपौ स चकारारसं विषम् ॥ १ ॥
 यावती द्यावापृथिवी वरिष्णा यावत्सप्त सिन्धवो वितष्टिरे ।
 वाचं विषस्य दूषणीं तामितो निरवादिषम् ॥ २ ॥
 सुपर्णस्त्वा गरुत्मान्विषं प्रथममावयत् ।
 नामीमदो नारूरुप उतास्मा अभवः पितुः ॥ ३ ॥
 यस्त आस्यत्पञ्चाङ्गुरिर्वक्राच्चिदधि धन्वनः ।
 अपस्कम्भस्य शल्यान्निर्वोचमहं विषम् ॥ ४ ॥
 शल्याद्विषं निर्वोचं प्राञ्जनादुत पर्णधेः ।
 अपाष्ठाच्छृङ्गात्कुल्मलान्निर्वोचमहं विषम् ॥ ५ ॥
 अरसस्त इषो शल्योऽथो ते अरसं विषम् ।
 उतारसस्य वृक्षस्य धनुष्टे अरसारसम् ॥ ६ ॥
 ये अपीषन्ये अदिहन्य आस्यन्ये अवासृजन् ।
 सर्वे ते वध्रयः कृता वध्रिर्विषगिरिः कृतः ॥ ७ ॥

वध्र्यस्ते खनि॒तारो॒ वधि॒स्त्वर्म॑स्योषधे ।
वधिः॒ स पर्व॑तो गि॒रिर्य॑तो जा॒तमि॒दं वि॒षम् ॥ ८ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-३, ५-७ अनुष्टुप्; ४ स्वराडनुष्टुप् ॥

वारि॒दं वार॑यातै वर॒णाव॑त्यामधि ।
तत्रा॒मृत॑स्यासि॒क्तं तेना॑ ते वारये वि॒षम् ॥ १ ॥
अ॒र॒सं प्रा॒च्यं वि॒षम॑र॒सं यदु॑दी॒च्यम् ।
अथे॒दम॑ध॒राच्यं॑ क॒र॒म्भेण॑ वि क॒ल्पते॑ ॥ २ ॥
क॒र॒म्भं कृ॒त्वा ति॒र्यं पी॒बस्पा॒कमु॑दार॒थिम् ।
क्षु॒धा किल॑ त्वा दुष्ट॒नो जक्षि॑वान्त्स न रू॒रुपः॑ ॥ ३ ॥
वि ते॒ मदं॑ मदावति श॒रमि॑व पातयामसि ।
प्र त्वा॑ च॒रुमि॑व॒ येष॑न्तं वच॑सा स्थापयामसि ॥ ४ ॥
परि॒ ग्राम॑मिवाचि॒तं वच॑सा स्थापयामसि ।
तिष्ठा॑ वृ॒क्षइ॑व॒ स्थाम॑न्यभ्रि॒खाते॑ न रू॒रुपः॑ ॥ ५ ॥
प॒वस्तै॑स्त्वा प॒र्य॑क्रीणन्दू॒र्शेभिर॑जिनैरु॒त ।
प्र॒क्रीर॑सि॒ त्वमो॑ष॒धेऽभ्रि॑खाते॒ न रू॒रुपः॑ ॥ ६ ॥
अना॑प्ता ये वः प्रथ॒मा या॑नि॒ कर्मा॑णि चक्रिरे ।
वी॒रान्नो॑ अत्र॒ मा द॑भन्त॒द्व ए॒तत्पुरो॑ द॒धे ॥ ७ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—राज्याभिषेकः, आपः, (मन्त्रोक्ता राजादयः) ॥ छन्दः—१,
७ भुरिक्त्रिष्टुप्; २, ४, ६ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ५ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

भू॒तो भू॒तेषु॑ प॒य आ द॑धाति॒ स भू॒ताना॑मधि॒पति॑र्बभूव ।
तस्य॑ मृत्युश्चरति राज॒सूयं॑ स राजा॑ रा॒ज्यम॑नु॒ मन्य॑तामि॒दम् ॥ १ ॥
अ॒भि प्रेहि॑ मापं वेन उ॒ग्रश्चे॒त्ता स॑प॒त्नहा॑ ।
आ तिष्ठ॑ मित्रवर्धन॒ तुभ्यं॑ दे॒वा अधि॑ ब्रुवन् ॥ २ ॥
आ॒तिष्ठ॑न्तं परि॒ विश्वे॑ अभूषं॒ छ्रियं॑ वसानश्चरति॒ स्वरो॑चिः ।
म॒हत्तद् वृ॒ष्णो अ॑सुरस्य॒ नामा॑ वि॒श्वरूपो॑ अ॒मृता॑नि तस्थौ ॥ ३ ॥

व्याघ्रो अधि वैयाघ्रे वि क्रमस्व दिशो महीः ।
 विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वापो दिव्याः पर्यस्वतीः ॥ ४ ॥
 या आपो दिव्याः पर्यसा मदन्त्यन्तरिक्ष उत वा पृथिव्याम् ।
 तासां त्वा सर्वासामपामभि षिञ्चामि वर्चसा ॥ ५ ॥
 अभि त्वा वर्चसासिचन्नापो दिव्याः पर्यस्वतीः ।
 यथासो मित्रवर्धनस्तथा त्वा सविता करत् ॥ ६ ॥
 एना व्याघ्रं परिषस्वजानाः सिंहं हिन्वन्ति महते सौभगाय ।
 समुद्रं न सुभुवस्तस्थिवांसं मर्मज्यन्ते द्वीपिनमप्स्वन्तः ॥ ७ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—त्रैलोक्यज्जनम् ॥ छन्दः—१, ४-१० अनुष्टुप्;

२ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

एहि जीवं त्रायमाणं पर्वतस्यास्यक्ष्यम् ।
 विश्वेभिर्देवैर्दत्तं परिधिर्जीवनाय कम् ॥ १ ॥
 परिपाणं पुरुषाणां परिपाणं गवामसि ।
 अश्वानामर्वतां परिपाणाय तस्थिषे ॥ २ ॥
 उतासि परिपाणं यातुजम्भनमाञ्जन ।
 उतामृतस्य त्वं वेत्थाथो असि जीवभोजनमथो हरितभेषजम् ॥ ३ ॥
 यस्याञ्जन प्रसर्पस्यङ्गमङ्गं परुष्यरुः ।
 ततो यक्ष्मं वि बाधस उग्रो मध्यमशीरिव ॥ ४ ॥
 नैनं प्राप्नोति शपथो न कृत्या नाभिश्चोचनम् ।
 नैनं विष्कन्धमश्नुते यस्त्वा बिभर्त्याञ्जन ॥ ५ ॥
 असन्मन्त्राहुष्वप्याहुष्कृ ताच्छमलादुत ।
 दुर्हार्दश्चक्षुषो घोरात्तस्मान्नः पाह्याञ्जन ॥ ६ ॥
 इदं विद्वानाञ्जन सत्यं वक्ष्यामि नानृतम् ।
 सनेयमश्वं गामहमात्मानं तव पूरुष ॥ ७ ॥
 त्रयो दासा आज्जनस्य तक्मा बलास आदहिः ।

वर्षिष्ठः पर्वतानां त्रिकुन्नाम ते पिता ॥ ८ ॥
 यदाञ्जनं त्रैककुदं जातं हिमवतस्परि ।
 यातूँश्च सर्वाञ्जम्भयत्सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ९ ॥
 यदि वासि त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे ।
 उभे ते भद्रे नाम्नी ताभ्यां नः पाह्याञ्जन ॥ १० ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—शङ्खमणिः, कृशनः ॥ छन्दः—१-५ अनुष्टुप्;

६ पथ्यापङ्क्तिः; ७ पञ्चपदापरानुष्टुप्शक्वरी ॥

वाताज्जातो अन्तरिक्षाद्विद्युतो ज्योतिषस्परि ।
 स नो हिरण्यजाः शङ्खः कृशनः पात्वंहसः ॥ १ ॥
 यो अग्रतो रोचनानां समुद्रादधि जज्ञिषे ।
 शङ्खेन हत्वा रक्षांस्यत्त्रिणो वि षहामहे ॥ २ ॥
 शङ्खेनामीवाममतिं शङ्खेनोत सदान्वाः ।
 शङ्खो नो विश्वभैषजः कृशनः पात्वंहसः ॥ ३ ॥
 दिवि जातः समुद्रजः सिन्धुतस्पर्याभृतः ।
 स नो हिरण्यजाः शङ्ख आयुष्रतरणो मणिः ॥ ४ ॥
 समुद्राज्जातो मणिर्वृत्राज्जातो दिवाकरः ।
 सो अस्मान्त्सर्वतः पातु हेत्या देवासुरेभ्यः ॥ ५ ॥
 हिरण्यानामेकोऽसि सोमात्त्वमधि जज्ञिषे ।
 रथे त्वमसि दर्शत इषुधौ रोचनस्त्वं प्र ण आयूषि तारिषत् ॥ ६ ॥
 देवानामस्थि कृशनं बभूव तदात्मन्वच्चरत्यप्स्वन्तः ।
 तत्ते बध्नाम्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय शतशारदाय
 कार्शनस्त्वाभि रक्षतु ॥ ७ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुङ्गिराः ॥ देवता—अनङ्गान् इन्द्ररूपः ॥ छन्दः—१, ४ जगती; २ भुरिक्रिष्टुप्;

३, ५, ६ त्रिष्टुप्; ७ षट्पदाऽनुष्टुब्गभोपरिष्टाज्जगती निचृच्छक्वरी; ८-१२ अनुष्टुप् ॥

अनङ्गान्दाधार पृथिवीमुत द्यामनङ्गान्दाधारोर्वश्नन्तरिक्षम् ।
 अनङ्गान्दाधार प्रदिशः षडुर्वीरनङ्गान्विश्वं भुवनमा विवेश ॥ १ ॥

अ॒न॒द्वा॒निन्द्रः॑ स प॒शु॒भ्यो॒ वि च॑ष्टे त्र॒यां छ॒क्रो वि मि॑मीते॒ अध्व॑नः ।
 भू॒तं भ॑वि॒ष्यद्भु॑व॒ना दु॒हा॒नः॒ सर्वा॑ दे॒वानां॑ च॒रति॑ ब्र॒तानि॑ ॥ २ ॥
 इन्द्रो॑ जा॒तो म॑नु॒ष्ये ऽष्व॑न्त॒र्घर्म॑स्त॒प्तश्च॑रति॒ शोशु॑चानः ।
 सु॒प्र॒जाः स॒न्त्स उ॑दारे न स॒र्षद्यो॑ ना॒शनी॒याद॑न॒डुहो॑ वि॒जान॑न् ॥ ३ ॥
 अ॒न॒द्वा॒न्दु॒हे सु॒कृ॒तस्य॑ लो॒क ए॑नं प्या॒यय॑ति प॒र्वमा॑नः पुर॒स्तात् ।
 प॒र्जन्यो॑ धा॒रा म॒रुत॑ ऊ॒धो अस्य॑ य॒ज्ञः प॒यो दक्षि॑णा॒ दोहो॑ अस्य ॥ ४ ॥
 यस्य॑ ने॒शो य॒ज्ञप॑ति॒र्न य॒ज्ञो ना॒स्य दा॑तेशे॒ न प्र॑तिग्रही॒ता ।
 यो वि॑श्व॒जिद्वि॑श्व॒भृद्वि॑श्व॒क॒र्मा घ॒र्म नो॑ ब्रू॒त यत॑मश्चतु॒ष्पात् ॥ ५ ॥
 येन॑ दे॒वाः स्व॑ ऽरा॒रु॒रुहु॑र्हि॒त्वा शरी॑रम॒मृत॑स्य॒ नाभि॑म् ।
 तेन॑ गेष्म सु॒कृ॒तस्य॑ लो॒कं घ॒र्मस्य॑ व्र॒तेन॑ तप॒सा यश॑स्य॒वः ॥ ६ ॥
 इन्द्रो॑ रू॒पेणा॒ग्निर्व॑हे॒न प्र॒जाप॑तिः प॒रमे॑ष्ठी वि॒राट् ।
 वि॒श्वान॑रे अ॒क्रम॑त वै॒श्वान॑रे अ॒क्रम॑तान॒डुह्य॑क्रम॑त ।
 सो ऽद्वि॑हय॒त सो ऽधा॑रय॒त ॥ ७ ॥

म॒ध्यमे॑तद॒न॒डुहो॑ यत्रैष वह॒ आहि॑तः ।
 ए॒ताव॑दस्य प्रा॒चीनं॑ या॒वान्प्र॑त्यङ् स॒माहि॑तः ॥ ८ ॥
 यो वेदा॑न॒डुहो॑ दो॒हान्त्स॒मानु॑पदस्वतः ।
 प्र॒जां च॑ लो॒कं चा॑प्रोति॒ तथा॑ स॒प्त॒ऋष॑यो॒ विदुः॑ ॥ ९ ॥
 प॒द्भिः से॒दिम॑व॒क्राम॑न्नि॒रां ज॒ङ्घाभि॑रु॒त्खि॒दन् ।
 श्रमे॑णान॒द्वा॒न्की॒लालं॑ की॒नाश॑श्चा॒भि ग॑च्छतः ॥ १० ॥
 द्वा॒द॒श वा॑ ए॒ता रा॒त्रीर्व॑त्या॒ आहुः॑ प्र॒जाप॑तेः ।
 तत्रो॒प ब्र॑ह्म॒ यो वेद॑ तद्वा अ॒न॒डुहो॑ व्र॒तम् ॥ ११ ॥
 दु॒हे सा॒यं दु॒हे प्रा॒तर्दु॑हे म॒ध्यन्दि॑नं॒ परि॑ ।
 दो॒हा ये अ॑स्य सं॒यन्ति॑ ता॒न्वि॒द्यानु॑पदस्वतः ॥ १२ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—ऋभुः ॥ देवता—रोहिणी वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदागायत्री;

२-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिपदायवमध्याभुरिगायत्री; ७ बृहती ॥

रोहण्यसि रोहण्यस्थश्छिन्नस्य रोहणी ।
 रोहयेदमरुन्धति ॥ १ ॥
 यत्ते रिष्टं यत्ते द्युत्तमस्ति पेष्टं त आत्मनि ।
 धाता तद्भद्रया पुनः सं दधत्परुषा परुः ॥ २ ॥
 सं ते मज्जा मज्जा भवतु समु ते परुषा परुः ।
 सं ते मांसस्य विस्त्रस्तं समस्थ्यपि रोहतु ॥ ३ ॥
 मज्जा मज्जा सं धीयतां चर्मणा चर्म रोहतु ।
 असृक्ते अस्थि रोहतु मांसं मांसेन रोहतु ॥ ४ ॥
 लोम लोम्ना सं कल्पया त्वचा सं कल्पया त्वचम् ।
 असृक्ते अस्थि रोहतु छिन्नं सं धेह्योषधे ॥ ५ ॥
 स उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्रव रथः सुचक्रः सुपविः सुनाभिः ।
 प्रति तिष्ठोर्ध्वः ॥ ६ ॥
 यदि कर्त पतित्वा संशुश्रे यदि वाश्मा प्रहतो जुघान ।
 ऋभू रथस्येवाङ्गानि सं दधत्परुषा परुः ॥ ७ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।
 उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥ १ ॥
 द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।
 दक्षं ते अन्य आवातु व्युन्यो वातु यद्रपः ॥ २ ॥
 आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
 त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत ईर्यसे ॥ ३ ॥
 त्रायन्तामिमं देवास्त्रायन्तां मरुतां गुणाः ।
 त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत् ॥ ४ ॥

आ त्वागमं शन्तातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ।
 दक्षं त उग्रमाभारिषं परा यक्षं सुवामि ते ॥ ५ ॥
 अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः ।
 अयं मे विश्वभेषजोऽयं शिवाभिर्मर्शनः ॥ ६ ॥
 हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
 अनामयितुभ्यां हस्ताभ्यां ताभ्यां त्वाभि मृशामसि ॥ ७ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः, आज्यम् ॥ छन्दः—१, ५, ६ त्रिष्टुप्;

२, ४ अनुष्टुप्; ३ प्ररतारपङ्क्तिः; ७, ९ जगती;

८ पञ्चपदाऽतिशक्वरी ॥

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारमग्रे ।
 तेन देवा देवतामग्र आयन्तेन रोहानुरुहुर्मेध्यासः ॥ १ ॥
 क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यान्हस्तेषु बिभ्रतः ।
 दिवस्पृष्ठं स्वर्गित्वा मिश्रा देवेभिराध्वम् ॥ २ ॥
 पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।
 दिवो नाकस्य पृष्ठात्स्वर्ग्योर्तिरगामहम् ॥ ३ ॥
 स्वर्ग्यन्तो नापेक्षन्त आ द्यां रोहन्ति रोदसी ।
 यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे ॥ ४ ॥

अग्रे प्रेहिं प्रथमो देवतानां चक्षुर्देवानामुत मानुषाणाम् ।
 इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्ग्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ५ ॥
 अजमनज्मि पर्यसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तम् ।
 तेन गोष्म सुकृतस्य लोकं स्वर्गरारोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥ ६ ॥
 पञ्चौदनं पञ्चभिरङ्गुलिभिर्दर्व्योद्धर पञ्चधैतमौदनम् ।
 प्राच्यां दिशि शिरो अजस्य धेहि दक्षिणायां दिशि दक्षिणं धेहि पार्श्वम् ॥ ७ ॥
 प्रतीच्यां दिशि भुसदमस्य धेह्युत्तरस्यां दिश्युत्तरं धेहि पार्श्वम् ।
 ऊर्ध्वायां दिश्यश्जस्यानूकं धेहि दिशि ध्रुवायां धेहि पाजस्य मन्तरिक्षे
 मध्यतो मध्यमस्य

शृतमजं शृतया प्रोणीहि त्वचा सर्वैरङ्गैः संभृतं विश्वरूपम् ।
स उत्तिष्ठेतो अभि नाकमुत्तमं पद्भिश्चतुर्भिः प्रति तिष्ठ दिक्षु ॥ ९ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ दिशः; २, ३ वीरुधः; ४ मारुतपर्जन्यौ; ५-९ मरुतः; १० अग्निः; ११ प्रजापतिः, स्तनयितुः; १२ वरुणः; १३-१५ मण्डूकाः (१५ पितरः); १६ वातः ॥ छन्दः—१, २, ५ विराड्जगती; ३, ६, ११, १६ त्रिष्टुप्; ४ विराट्पुरस्ताद्बृहती; ७, ८, १३, १४ अनुष्टुप्; ९ पथ्यापङ्क्तिः; १० भुरिक्त्रिष्टुप्; १२ पञ्चपदाऽनुष्टुब्गर्भा भुरिक्त्रिष्टुप्; १५ शङ्खुमत्यनुष्टुप् ॥

समुत्पतन्तु प्रदिशो नभस्वतीः समभ्राणि वार्तजूतानि यन्तु ।
महऋषभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ १ ॥
समीक्षयन्तु तविषाः सुदानवोऽपां रसा ओषधीभिः सचन्ताम् ।
वर्षस्य सर्गी महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तामोषधयो विश्वरूपाः ॥ २ ॥
समीक्षयस्व गायतो नभांस्यपां वेगांसः पृथगुद्विजन्ताम् ।
वर्षस्य सर्गी महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तां वीरुधौ विश्वरूपाः ॥ ३ ॥
गुणास्त्वोप गायन्तु मारुताः पर्जन्य घोषिणः पृथक् ।
सर्गी वर्षस्य वर्षतो वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ४ ॥
उदीरयत मरुतः समुद्रतस्त्वेषो अर्को नभ उत्पातयाथ ।
महऋषभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ ५ ॥
अभि क्रन्द स्तनयार्दयोदधिं भूमिं पर्जन्य परसा समङ्गिधि ।
त्वया सृष्टं बहुलमैतु वर्षमाशारैषी कृशगुरेत्वस्तम् ॥ ६ ॥
सं वोऽवन्तु सुदानव उत्सा अजगरा उत ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ७ ॥
आशामाशां वि द्योततां वाता वान्तु दिशोदिशः ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः सं यन्तु पृथिवीमनु ॥ ८ ॥
आपो विद्युदभ्रं वर्षं सं वोऽवन्तु सुदानव उत्सा अजगरा उत ।
मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः प्रावन्तु पृथिवीमनु ॥ ९ ॥
अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधीनामधिपा बभूव ।
स नो वर्षं वन्तुतां जातवेदाः प्राणं प्रजाभ्यो अमृतं दिवस्परि ॥ १० ॥

प्रजापतिः सलिलादा समुद्रादाप ईरयन्नुदधिर्मर्दयाति ।
 प्र प्यायतां वृष्णो अश्वस्य रेतोऽर्वाङ्गितेन स्तनयित्वुनेहि ॥ ११ ॥
 अपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः श्वसन्तु गर्गरा अपां वरुणाव
 नीचीरुपः सृज । वदन्तु पृश्निबाहवो मण्डूका इरिणानु ॥ १२ ॥
 संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।
 वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवादिषुः ॥ १३ ॥
 उपप्रवद मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि ।
 मध्ये हृदस्य प्लवस्व विगृह्य चतुरः पदः ॥ १४ ॥
 खण्वखाऽइ खैमखाऽइ मध्ये तदुरि ।
 वर्षं वनुध्वं पितरो मरुतां मन इच्छत ॥ १५ ॥
 महान्तं कोशमुदचाभि षिञ्च सविद्युतं भवतु वातु वातः ।
 तन्वतां यज्ञं बहुधा विसृष्टा आनन्दिनीरोषधयो भवन्तु ॥ १६ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वरुणः, सत्यानृतान्वीक्षणम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २-४, ६ त्रिष्टुप्; ५ भुरिक्रिष्टुप्; ७ जगती; ८ त्रिषान्महाबृहती; ९ विराणामत्रिषाद्वायत्री ॥

बृहन्नैषामधिष्ठाता अन्तिकादिव पश्यति ।
 य स्तायन्मन्यते चरन्त्सर्वं देवा इदं विदुः ॥ १ ॥
 यस्तिष्ठति चरति यश्च वज्रति यो निलायं चरति यः प्रतङ्गम् ।
 द्वौ संनिषद्य यन्मन्त्रयेते राजा तद्वेद वरुणस्तृतीयः ॥ २ ॥
 उतेयं भूमिर्वरुणस्य राज्ञ उतासौ द्यौर्बृहती दूरेअन्ता ।
 उतो समुद्रौ वरुणस्य कुक्षी उतास्मिन्नल्प उदके निलीनः ॥ ३ ॥
 उत यो द्यामृतिसर्पीत्परस्तान्न स मुच्यातै वरुणस्य राज्ञः ।
 दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य सहस्राक्षा अति पश्यन्ति भूमिम् ॥ ४ ॥
 सर्वं तद्राजा वरुणो वि चष्टे यदन्तरा रोदसी यत्परस्तात् ।
 संख्याता अस्य निमिषो जनानामक्षानिव श्वघ्नी निर्मिनोति तानि ॥ ५ ॥
 ये ते पाशा वरुण सप्तसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रुशन्तः ।
 छिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ॥ ६ ॥

श॒तेन॒ पाशै॑र॒भि धै॑हि वरुणै॒नं मा ते॑ मोच्यनृ॒तवाङ् नृ॑चक्षः ।
 आस्तां जा॒ल्म उ॒दरं श्रंस॑यित्वा कोश॑इवाब॒न्धः प॑रि॒कृत्य॑मानः ॥ ७ ॥
 यः स॒मा॒म्यो॒ऽ३ वरु॑णो यो व्या॒म्यो॒ऽ३ यः स॒न्देश्यो॒ऽ३ वरु॑णो
 यो वि॒देश्य॑ः । यो दै॒वो वरु॑णो यश्च॒ मानु॑षः ॥ ८ ॥
 तैस्त्वा॒ सवै॑र॒भि ष्या॑मि पाशै॑रसावामुष्यायणामुष्याः पुत्र ।
 तानु॑ ते॒ सवी॑ननुसन्दिशामि ॥ ९ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ई॒शानां॑ त्वा भेष॒जाना॑मुज्जेष॒ आ र॑भामहे ।
 च॒क्रे स॒हस्र॑वीर्यं॒ सर्व॑स्मा ओषधे॒ त्वा ॥ १ ॥
 स॒त्यजितं॑ शपथ॒याव॑नीं॒ सह॑मानां पुनःस॒राम् ।
 सर्वाः॒ सम॒ह्वयो॑षधीरितो नः॒ पार॑यादिति ॥ २ ॥
 या श॒शाप॒ शप॑नेन॒ याघं॑ मूर॒माद॑धे ।
 या रस॑स्य॒ हर॑णाय जा॒तमा॑रे॒भे तो॑कर्मत्तु सा ॥ ३ ॥
 यां ते॑ च॒क्रुरा॒मे पात्रे॒ यां च॒क्रुर्नी॑ललोहिते ।
 आ॒मे मा॒से कृ॒त्यां यां च॒क्रुस्त॑या कृ॒त्या कृ॒तो ज॑हि ॥ ४ ॥
 दौ॒र्ष्व॒ज्यं दौ॒र्जी॑वित्यं रक्षो॑ अ॒भ्व म॑रा॒य्यः ।
 दु॒र्णाम्नीः॒ सवी॑ दु॒र्वाच॑स्ता अ॒स्मन्ना॑शयामसि ॥ ५ ॥
 क्षु॒धा॒मा॒रं तृ॑ष्णामा॒रम॑गोता॒मन॑प॒त्यता॑म् ।
 अ॒पा॒मा॒र्गं त्वया॑ व॒यं सर्वं॑ तदप॑ मृ॒ज्महे ॥ ६ ॥
 तृ॒ष्णा॒मा॒रं क्षु॒धा॒मा॒रम॑थो॒ अक्ष॑पराज॒यम् ।
 अ॒पा॒मा॒र्गं त्वया॑ व॒यं सर्वं॑ तदप॑ मृ॒ज्महे ॥ ७ ॥
 अ॒पा॒मा॒र्गं ओष॑धीनां॒ सवी॑सा॒मेक॒ इदृ॒शी ।
 तेन॑ ते मृ॒ज्म आ॒स्थि॒तम॑थ॒ त्वम॑गदश्चर ॥ ८ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१-५, ७,

८ अनुष्टुप्; ६ बृहतीगर्भानुष्टुप् ॥

स॒मं ज्योतिः॑ सूर्ये॒णाह्ना॑ रात्री॑ स॒माव॑ती ।
 कृ॒णोमि॑ स॒त्यमू॒तये॑ऽर॒साः स॑न्तु कृ॒त्वरीः॑ ॥ १ ॥
 यो दे॒वाः कृ॒त्यां कृ॒त्वा ह॒राद॑विदुषो गृहम् ।
 व॒त्सो धा॒रुरि॑व मा॒तरं॑ तं प्र॒त्यगु॑पं पद्यताम् ॥ २ ॥
 अ॒मा कृ॒त्वा पा॒प्मानं॑ यस्तेना॒न्यं जिघां॑सति ।
 अश्मा॑न॒स्तस्यां॑ दग्धायां बहु॒लाः फट्क॑रि॒कृति॑ ॥ ३ ॥
 सह॑स्त्रधाम॒न्विशि॑खा॒न्विग्री॑वां छा॒यया॑ त्वम् ।
 प्रति॑ स्म च॒क्रुषे॑ कृ॒त्यां प्रि॒यां प्रि॒याव॑ते हर ॥ ४ ॥
 अ॒नया॑हमोष॒ध्या॒ सर्वाः॑ कृ॒त्या अ॑दू॒दुष॑म् ।
 यां क्षे॒त्रे च॒क्रुर्या॑ गोषु॒ यां वा॑ ते पु॒रुषे॑षु ॥ ५ ॥
 यश्च॒कार॑ न श॒शाक॑ कर्तुं श॒श्रे पा॑दम॒ङ्गुरि॑म् ।
 च॒कार॑ भ॒द्रम॒स्मभ्य॑मा॒त्मने॑ तर्प॒नं तु सः॑ ॥ ६ ॥
 अ॒पा॒मा॒र्गोऽप॑ मा॒र्ष्टु क्षे॒त्रियं॑ श॒पथ॑श्च॒ यः ।
 अ॒पाहं॑ यातु॒धानी॑रप॒ सर्वा॑ अ॒राय्य॑ ॥ ७ ॥
 अ॒पमृ॑ज्य यातु॒धाना॑नप॒ सर्वा॑ अ॒राय्य॑ ॥
 अ॒पा॒मा॒र्ग त्वया॑ व॒यं सर्व॑ तदप॑ मृ॒ज्महे॑ ॥ ८ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३-८ अनुष्टुप्; २ पथ्यापङ्क्तिः ॥

उ॒तो अ॒स्यब॑न्धुकृदु॒तो अ॑सि॒ नु जा॑मि॒कृत् ।
 उ॒तो कृ॒त्याकृ॑तः प्र॒जां न॒डमि॑वा च्छि॒न्धि वा॑र्षि॒कम् ॥ १ ॥
 ब्रा॒ह्मणे॑न॒ पर्यु॑क्तासि॒ कण्वे॑न ना॒र्षदे॑न ।
 से॒नेवै॑षि॒ त्विषी॑मती॒ न तत्र॑ भ॒यम॑स्ति॒ यत्र प्रा॑जोष्योष॒धे ॥ २ ॥
 अग्र॑मे॒ष्योष॑धीनां॒ ज्योति॑षेवाभिदीपयन् ।
 उ॒त त्रा॒तासि॑ पाक॒स्याथो॑ ह॒न्तासि॑ र॒क्षसः॑ ॥ ३ ॥

यदुदो देवा असुरांस्त्वयाग्रै निरकुर्वत ।
 ततस्त्वमध्योषधेऽपामागो अजायथाः ॥ ४ ॥
 विभिन्दती शतशाखा विभिन्दन्नाम ते पिता ।
 प्रत्यग्वि भिन्धि त्वं तं यो अस्माँ अभिदासति ॥ ५ ॥
 असद्भूम्याः समभवत्तद्यामेति महद् व्यचः ।
 तद्वै ततो विधूपायत्प्रत्यक्कर्तारिमृच्छतु ॥ ६ ॥
 प्रत्यङ् हि संबभूविथ प्रतीचीनफलस्त्वम् ।
 सर्वान्मच्छपथाँ अधि वरीयो यावया वधम् ॥ ७ ॥
 शतेन मा परि पाहि सहस्रेणाभि रक्ष मा ।
 इन्द्रस्ते वीरुधां पत उग्र ओज्मानमा दधत् ॥ ८ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—ओषधिः ॥ छन्दः—१ स्वराडनुष्टुप्; २-८ अनुष्टुप्;
 ९ भुरिगनुष्टुप् ॥

आ पश्यति प्रति पश्यति परा पश्यति पश्यति ।
 दिवमन्तरिक्षमाद्भूमिं सर्वं तद्देवि पश्यति ॥ १ ॥
 तिस्रो दिवस्तिस्त्रः पृथिवीः षट्चेमाः प्रदिशः पृथक् ।
 त्वयाहं सर्वा भूतानि पश्यानि देव्योषधे ॥ २ ॥
 दिव्यस्य सुपर्णस्य तस्य हासि कनीनिका ।
 सा भूमिमा रुरोहिथ वह्नां श्रान्ता वधूरिव ॥ ३ ॥
 तां मे सहस्राक्षो देवो दक्षिणे हस्त आ दधत् ।
 तयाहं सर्वं पश्यामि यश्च शूद्र उतार्यः ॥ ४ ॥
 आविष्कृणुष्व रूपाणि मात्मानमप गूहथाः ।
 अथो सहस्रचक्षो त्वं प्रति पश्याः किमीदिनः ॥ ५ ॥
 दर्शय मा यातुधानान्दर्शय यातुधान्यः ।
 पिशाचान्तसर्वीन्दर्शयेति त्वा रभ ओषधे ॥ ६ ॥
 कश्यपस्य चक्षुरसि शुन्याश्च चतुरक्ष्याः ।
 वीध्रे सूर्यमिव सर्पन्तं मा पिशाचं तिरस्करः ॥ ७ ॥

उदग्रभं परिपाणाद्यातुधानं किमीदिनम् ।
 तेनाहं सर्वं पश्याम्युत शूद्रमुतार्यम् ॥ ८ ॥
 यो अन्तरिक्षेण पतति दिवं यश्चातिसर्पति ।
 भूमिं यो मन्यते नाथं तं पिशाचं प्र दर्शय ॥ ९ ॥

॥ इति सप्तमः प्रपाठकः ॥

अथाष्टमः प्रपाठकः ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गावः ॥ छन्दः—१, ५-७ त्रिष्टुप्; २-४ जगती ॥

आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन्त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्युरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः ॥ १ ॥
 इन्द्रो यज्वने गृणते च शिक्षते उपेहदाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् ॥ २ ॥
 न ता नशन्ति न दधाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।
 देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ॥ ३ ॥
 न ता अवी रेणुककाटोऽश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ॥ ४ ॥
 गावो भगो गाव इन्द्रो म इच्छाद्गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामि हृदा मनसा चिदिन्द्रम् ॥ ५ ॥
 यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद्वो वय उच्यते सभासु ॥ ६ ॥
 प्रजावतीः सूर्यवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।
 मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥ ७ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः, अथर्वा वा ॥ देवता—इन्द्रः, क्षत्रियो राजा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इमं विशामेकवृषं कृणु त्वम् ।
 निर्मित्रानक्ष्णुह्यस्य सर्वास्तान्रन्धयास्मा अहमुत्तरेषु ॥ १ ॥

ए॒मं भ॒ज॒ ग्रामे॑ अ॒श्वेषु॑ गोषु॒ निष्टं॑ भ॒ज॒ यो अ॒मित्रो॑ अ॒स्य ।
 वर्ष्म॑ क्ष॒त्राणाम॑यमस्तु॒ राजेन्द्र॑ शत्रुं॒ रन्धय॑ सर्व॑म॒स्मै ॥ २ ॥
 अ॒यमस्तु॑ धन॒पति॑र्धनानाम॒यं वि॒शां वि॒शपति॑रस्तु॒ राजा॑ ।
 अ॒स्मिन्निन्द्र॑ म॒हि वर्चा॑सि धे॒ह्यव॑र्चसं कृ॒णुहि॑ शत्रु॑मस्य ॥ ३ ॥
 अ॒स्मै द्या॑वापृथि॒वी भूरि॑ वा॒मं दु॒हाथां॑ घ॒र्मदु॑घे॒इव धे॒नू ।
 अ॒यं राजा॑ प्रि॒य इन्द्र॑स्य भू॒यात्प्रि॒यो गवा॑मोष॒धीनां॑ प॒शूनाम् ॥ ४ ॥
 यु॒नज्मि॑ त॒ उत्तरा॑वन्त॒मिन्द्रं॑ ये॒न ज॑र्यन्ति॒ न प॑राज॒र्यन्ते॑ ।
 यस्त्वा॒ कर॑देकवृषं॒ जनाना॑मु॒त राजा॑मु॒त्तमं॑ मा॒नवाना॑म् ॥ ५ ॥
 उत्तर॑स्त्वमधरे॒ ते स॒पत्ना॒ ये के च॑ राज॒न्प्रति॑शत्रवस्ते ।
 ए॒कवृ॑ष इन्द्र॑सखा जिगी॒वां छत्रू॑यता॒मा भ॑रा॒ भोज॑नानि ॥ ६ ॥
 सि॒ंहप्र॑तीको॒ विशो॑ अ॒द्धि सर्वा॑ व्या॒घ्रप्र॑तीकोऽ॒व बा॑धस्व॒ शत्रू॑न् ।
 ए॒कवृ॑ष इन्द्र॑सखा जिगी॒वां छत्रू॑यता॒मा खि॑दा॒ भोज॑नानि ॥ ७ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २, ५, ७ त्रिष्टुप्; ३ पुरस्तज्योतिष्मती-
 त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ६ प्रस्तरपङ्क्तिः ॥

अ॒ग्नेर्म॑न्वे प्रथ॒मस्य॑ प्रचै॒तसः॑ पा॒ञ्चज॑न्यस्य बहु॒धा यमि॑न्धतै ।
 वि॒शोवि॑शः प्रवि॒शिवांस॑मीमहे॒ स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ १ ॥
 यथा॑ ह॒व्यं वह॑सि जा॒तवे॒दो यथा॑ य॒ज्ञं क॒ल्पय॑सि प्र॒जान॑न् ।
 ए॒वा दे॒वेभ्यः॑ सु॒मतिं॑ न॒ आ वह॑ स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ २ ॥
 या॒र्मन्या॑म॒न्नप॑यु॒क्तं वहि॑ष्टं॒ कर्म॑न्कर्म॒न्नाभ॑गम् ।
 अ॒ग्निमी॑डे र॒क्षो॒हणं॑ य॒ज्ञवृ॑धं घृ॒ताहु॑तं स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ ३ ॥
 सु॒जातं॑ जा॒तवे॒दस॑म॒ग्निं वै॒श्वान॑रं वि॒भुम् ।
 ह॒व्यवा॑हं ह॒वामहे॑ स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ ४ ॥
 ये॒न ऋ॑षयो ब॒लम॑द्यो॒तय॑न्त्यु॒जा येना॑सु॒राणा॑म॒युवन्त॑ मा॒याः ।
 येना॑ग्नि॒ना पु॒णीनि॑न्द्रो॒ जिगा॑य स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ ५ ॥
 ये॒न दे॒वा अ॒मृत॑म॒न्ववि॑न्द्र॒न्येनौष॑धी॒र्मधु॑मती॒रकृ॑ण्वन् ।
 ये॒न दे॒वाः स्व॑रा॒भर॑न्त्स नो॑ मु॒ञ्चत्वंह॑सः ॥ ६ ॥

यस्येदं प्रदिशि यद्विरोचते यज्जातं जनितव्यं च केवलम् ।
स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ७ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ शक्वरीगर्भा पुरःशक्वरी; २-७ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य मन्महे शश्वदिदस्य मन्महे वृत्रघ्न स्तोमा उप मेम आगुः ।
यो दाशुषः सुकृतो हवमेति स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ १ ॥
य उग्रीणामुग्रबाहुर्ययुर्यो दानवानां बलमारुरोज ।
येन जिताः सिन्धवो येन गावः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ २ ॥
यश्चर्षणिप्रो वृषभः स्वर्विद्यस्मै गावाणः प्रवदन्ति नृष्णम् ।
यस्याध्वरः समहोता मदिष्ठः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ३ ॥
यस्य वशास ऋषभास उक्षणो यस्मै मीयन्ते स्वरवः स्वर्विदे ।
यस्मै शुक्रः पवते ब्रह्मशुम्भितः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ४ ॥
यस्य जुष्टिं सोमिनः कामयन्ते यं हवन्त इषुमन्तं गविष्ठौ ।
यस्मिन्नर्कः शिश्रिये यस्मिन्नोजः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ५ ॥
यः प्रथमः कर्मकृत्याय जज्ञे यस्य वीर्यं प्रथमस्यानुबुद्धम् ।
येनोद्यतो वज्रोऽभ्यायताहिं स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ६ ॥
यः संग्रामान्नयति सं युधे वशी यः पुष्टानि संसृजति द्रुयानि ।
स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ७ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—वायुसवितारौ ॥ छन्दः—१, २, ४-६ त्रिष्टुप्;

३ विराड्जगती; ७ पथ्याबृहती ॥

वायोः सवितुर्विदथानि मन्महे यावात्मन्वद्विशथो यौ च रक्षथः ।
यौ विश्वस्य परिभू बभूवथुस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि याभ्यां रजो युपितमन्तरिक्षे ।
ययोः प्रायं नान्वानशे कश्चन तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
तव व्रते नि विशन्ते जनासस्त्वय्युदिते प्रेरते चित्रभानो ।
युवं वायो सविता च भुवनानि रक्षथस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥

अपेतो वा॒यो सवि॒ता च॑ दुष्कृतमप॒ रक्षांसि॑ शि॒मिदां॑ च सेधतम् ।
 सं ह्यृ॒र्जया॑ सृजथः॒ सं बले॑न॒ तौ नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ४ ॥
 र॒यिं मे॑ पोषं सवि॒तोत वा॒युस्त॒नू दक्ष॑मा सु॒वतां॑ सु॒शेव॑म् ।
 अ॒यक्ष्म॑तातिं॒ मह॑ इ॒ह धत्तं॑ तौ नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ५ ॥
 प्र सु॒मतिं॑ स॒वित॒र्वाय॑ ऊ॒तये॑ मह॒स्वन्तं॑ मत्स॒रं मा॑दयाथः ।
 अ॒र्वाग्वा॒मस्य॑ प्र॒वतो॑ नि यच्छ॒तं तौ नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ६ ॥
 उप॒ श्रेष्ठा॑ न आ॒शिषो॑ दे॒वयो॒र्धाम॑न्नस्थिरन् ।
 स्तौमि॑ दे॒वं सवि॒तारं॑ च वा॒युं तौ नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ७ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—१ पुरोऽष्टिर्जगती; २-७ त्रिष्टुप् ॥

म॒न्वे वां॑ द्यावापृथि॒वी सु॒भोज॑सौ सचै॒तसौ॑ ये अप्र॒थेथा॒ममि॑ता
 यो॒ज॒नानि॑ । प्र॒ति॒ष्ठे ह्य॒भव॑तं वसू॒नां ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ १ ॥
 प्र॒ति॒ष्ठे ह्य॒भव॑तं वसू॒नां प्र॒वृद्धे॑ दे॒वी सु॒भगे॑ उरू॒ची ।
 द्यावापृथि॒वी भव॑तं मे स्यो॒ने ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ २ ॥
 अ॒स॒न्तापे॑ सु॒तप॑सौ हुवेऽह॒मुर्वी॑ ग॒म्भीरे॑ क॒विभि॑र्नम॒स्ये ।
 द्यावापृथि॒वी भव॑तं मे स्यो॒ने ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ३ ॥
 ये अ॒मृतं॑ बिभृ॒थो ये ह॒वींषि॑ ये स्रो॒त्या बि॑भृ॒थो ये म॑नु॒ष्या ।
 द्यावापृथि॒वी भव॑तं मे स्यो॒ने ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ४ ॥
 ये उ॒स्त्रिया॑ बिभृ॒थो ये व॒नस्प॑ती॒न्ययो॑र्वा॒ विश्वा॑ भुव॒नान्य॑न्तः ।
 द्यावापृथि॒वी भव॑तं मे स्यो॒ने ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ५ ॥
 ये की॒लाले॑न त॒र्पय॑थो॒ ये घृ॑तेन॒ याभ्या॑मृ॒ते न किं॑ च॒न श॑क्नुवन्ति ।
 द्यावापृथि॒वी भव॑तं मे स्यो॒ने ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ६ ॥
 यन्मे॒दम॑भि॒शोच॑ति॒ येन॑येन वा कृ॒तं पौ॑रु॒षेयान्न॑ दै॒वात् ।
 स्तौमि॑ द्यावापृथि॒वी ना॑थि॒तो जो॑ह॒वीमि॑ ते नो॑ मुञ्चत॒मंहसः॑ ॥ ७ ॥

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—मरुतः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मरुतां मन्वे अर्धि मे ब्रुवन्तु प्रेमं वाजं वाजसाते अवन्तु ।
 आशूनिव सुयमानह्व ऊतये ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 उत्समक्षितं व्यचन्ति ये सदा य आसिञ्चन्ति रसमोषधीषु ।
 पुरो दधे मरुतः पृश्निमातृस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ २ ॥
 पयो धेनूनां रसमोषधीनां ज्वमर्वतां कवयो य इन्वथ ।
 शग्मा भवन्तु मरुतो नः स्योनास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ३ ॥
 अपः समुद्रादिवमुद्वहन्ति दिवस्पृथिवीमभि ये सृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतश्चरन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ४ ॥
 ये कील्लल्लेन तर्पयन्ति ये घृतेन ये वा वयो मेदसा संसृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतो वर्षयन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ५ ॥
 यदीदिदं मरुतो मारुतेन यदि देवा दैव्येनेदृगार ।
 यूयमीशिध्वे वसवस्तस्य निष्कृतेस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ६ ॥
 तिग्ममनीकं विदितं सहस्वन्मारुतं शर्धः पृतनासूग्रम् ।
 स्तौमि मरुतो नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ७ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—भवाशर्वो ॥ छन्दः—१ अतिजागतगर्भाभुरिक्त्रिष्टुप्;

२-७ त्रिष्टुप् ॥

भवाशर्वो मन्वे वां तस्य वित्तं ययोर्वामिदं प्रदिशि यद्विरोचते ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
 ययोरभ्यध्व उत यदूरे चिद्यौ विदिताविषुभृतामसिष्ठौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
 सहस्राक्षौ वृत्रहणा हुवेऽहं दूरेगव्यूती स्तुवन्नैम्युग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
 यावारेभाथे बहु साकमग्रे प्र चेदस्त्राष्ट्रमभिभां जनेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥

ययोर्वधानापपद्यते कश्चनान्तर्देवेषूत मानुषेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
 यः कृत्याकृन्मूलकृद्यातुधानो नि तस्मिन्धत्तं वज्रमुग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
 अधि नो ब्रूतं पृतनासूग्रौ सं वज्रेण सृजतं यः किमीदी ।
 स्तौमि भवाश्रुर्वो नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१-६ त्रिष्टुप्; ७ शक्वरीगर्भाऽ तिजगती ॥

मन्वे वां मित्रावरुणावृतावृधौ सचेतसौ द्रुह्वणो यौ नुदेशे ।
 प्र सत्यावानमवथो भरेषु तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
 सचेतसौ द्रुह्वणो यौ नुदेशे प्र सत्यावानमवथो भरेषु ।
 यौ गच्छथो नृचक्षसौ बभ्रुणा सुतं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
 यावद्भिरसमवथो यावगस्तिं मित्रावरुणा जमदग्निमत्रिम् ।
 यौ कश्यपमवथो यौ वसिष्ठं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
 यौ श्यावाश्वमवथो वध्यश्वं मित्रावरुणा पुरुमीढमत्रिम् ।
 यौ विमदमवथः समवधिं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥
 यौ भरद्वाजमवथो यौ गविष्ठिरं विश्वामित्रं वरुण मित्रं कुत्सम् ।
 यौ कक्षीवन्तमवथः प्रोत कण्वं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
 यौ मेधातिथिमवथो यौ त्रिशोकं मित्रावरुणावुशनां काव्यं यौ ।
 यौ गोतममवथः प्रोत मुद्गलं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
 ययो रथः सत्यवर्त्मजुरंश्मिर्मिथुया चरन्तमभियाति दूषयन् ।
 स्तौमि मित्रावरुणौ नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सर्वरूपा सर्वात्मिका सर्वदेवमयी वाक् ॥

छन्दः—१-५, ७, ८ त्रिष्टुप्; ६ जगती ॥

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदैवैः ।
 अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्री अहमश्विनोभा ॥ १ ॥

अ॒हं रा॒ष्ट्रीं स॒ंगम॑नी व॒सूनां चि॒कितु॑षीं प्रथ॒मा य॒ज्ञिया॑नाम् ।
 तां मा॑ दे॒वा व्य॑दधुः पुरु॒त्रा भूरि॑स्थात्रां भू॒र्यीव॑ेशयन्तः ॥ २ ॥
 अ॒हमे॒व स्व॒यमि॑दं व॒दामि जुष्टं॑ दे॒वाना॑मु॒त मानु॑षाणाम् ।
 यं का॒मये॒ तन्त॑मु॒ग्रं कृ॑णोमि॒ तं ब्र॒ह्माणं॑ तमृ॒षिं तं सु॑मे॒धाम् ॥ ३ ॥
 मया॒ सोऽन्न॑म॒त्ति यो वि॒पश्य॑ति॒ यः प्रा॒णति॒ य ईं॑ शृ॒णोत्यु॑क्तम् ।
 अ॒मन्त॑वो मां त उप॑ क्षियन्ति श्रु॒धि श्रु॑त श्रु॒द्धेयं॑ ते व॒दामि ॥ ४ ॥
 अ॒हं रु॒द्राय॑ धनु॒रा त॑नोमि ब्रह्म॒द्विषे॑ शर॒वे ह॑न्त॒वा उ॑ ।
 अ॒हं जना॑य स॒मदं॑ कृ॒णोम्य॑हं द्यावा॑पृथि॒वी आ वि॑वेश ॥ ५ ॥
 अ॒हं सोम॑मा॒ह्नसं बि॒भर्म्य॑हं त्वष्टा॑रमु॒त पू॒षणं॑ भग॑म् ।
 अ॒हं द॑धामि द्रवि॒णा ह॒विष्म॑ते सु॒प्राव्या॑ ३ यज॑मानाय सु॒न्वते ॥ ६ ॥
 अ॒हं सु॒वे पि॒तर॑मस्य मूर्ध॒न्मम॑ योनि॒रप्स्व॑न्तः स॒मुद्रे॑ ।
 ततो॒ वि ति॑ष्ठे भुव॒नानि॒ विश्वो॑तामूं द्यां व॒र्ष्मणो॑प स्पृशामि ॥ ७ ॥
 अ॒हमे॒व वा॒र्तइ॒व प्र वा॑म्या॒रभ॑माणा॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ।
 प॒रो दि॒वा प॒र ए॒ना पृ॑थि॒व्यैता॒वती॑ महि॒म्ना सं ब॑भूव ॥ ८ ॥

॥ इत्यष्टमः प्रपाठकः ॥

अथ नवमः प्रपाठकः ॥

अथ सप्तमोऽनुवाकः

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मास्कन्दः ॥ देवता—मन्युः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;

२, ४ भुरिक्त्रिष्टुप्; ५-७ जगती ॥

त्वया॑ मन्यो स॒रथ॑मा॒रुज॑न्तो हर्ष॑माणा ह॒षिता॑सो मरु॒त्वन् ।
 ति॒ग्मेष॑व॒ आयु॑धा स॒ंशिशा॑ना॒ उप॒ प्र य॑न्तु नरो॑ अ॒ग्निरू॑पाः ॥ १ ॥
 अ॒ग्निरि॑व मन्यो त्वि॒षितः॑ स॒हस्व॑ सेना॒नीर्नः॑ स॒हुरे॑ हूत ए॒धि ।
 ह॒त्वाय॑ शत्रू॒न्वि भ॑जस्व वेद॒ ओजो॑ मिमा॒नो वि मृ॑धो॒ नुद॑स्व ॥ २ ॥
 स॒हस्व॑ मन्यो अ॒भिमा॑तिम॒स्मै रु॒जन्मृ॑णन्प्रमृ॒णन्प्रेहि॑ शत्रू॒न् ।
 उ॒ग्रं ते पा॒जो न॒न्वा र॑रु॒ध्रे व॒शी व॑शं नयासा एक॒ज त्व॑म् ॥ ३ ॥

एको बहूनामसि मन्य ईडिता विशंविशं युद्धाय सं शिशाधि ।
 अकृत्तरुक्त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृणमसि ॥ ४ ॥
 विजेषकृदिन्द्र इवानवब्रवो ३ स्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत आबभूथ ॥ ५ ॥
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो बिभर्षि सहभूत उत्तरम् ।
 क्रत्वा नो मन्यो सह मेद्ये ऽधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ॥ ६ ॥
 संसृष्टं धनमुभयं समाकृतमस्मभ्यं धत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियो दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम् ॥ ७ ॥

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मास्कन्दः ॥ देवता—मन्युः ॥ छन्दः—१ जगती; २-७ त्रिष्टुप् ॥

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक ।
 साह्याम दासमार्य त्वया युजा वयं सहस्कृतेन सहसा सहस्वता ॥ १ ॥
 मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।
 मन्युर्विश ईडते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः ॥ २ ॥
 अभी ऽहि मन्यो तवसस्तवीयान्तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।
 अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः ॥ ३ ॥
 त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।
 विश्वचर्षणिः सहुरिः सहीयानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ॥ ४ ॥
 अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविषस्य प्रचेतः ।
 तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीडाहं स्वा तनूर्बलदावा न एहि ॥ ५ ॥
 अयं ते अस्म्युप न एह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वदावन् ।
 मन्यो वज्रिन्नभि न आ ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः ॥ ६ ॥
 अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा नोऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।
 जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभार्वुपांशु प्रथमा पिबाव ॥ ७ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अप॑ नः शोशु॑चद॒घम॒ग्रे शुशु॑ग्ध्या र॒यिम् । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ १ ॥
 सु॒क्षेत्रि॒या सु॒गातु॒या व॒सूया च॑ यजामहे । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ २ ॥
 प्र य॒द्धन्दि॑ष्ठ एषां प्रा॒स्माका॑सश्च सूर॒यः । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ३ ॥
 प्र यत्तै॑ अ॒ग्रे सूर॑यो जायेमहि प्र ते॑ व॒यम् । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ४ ॥
 प्र यद॒ग्रेः सह॑स्वतो वि॒श्वतो॒ यन्ति॑ भा॒नवः॑ । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ५ ॥
 त्वं हि वि॑श्वतोमुख वि॒श्वतः॑ परि॒भूर॑सि । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ६ ॥
 द्विषो॑ नो वि॒श्वतो॒मुखा॑ति ना॒वेव॑ पारय । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ७ ॥
 स नः॑ सिन्धु॑मिव ना॒वाति॑ पर्षा स्व॒स्तये॑ । अप॑ नः शोशु॑चद॒घम् ॥ ८ ॥

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मौदनम् ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक्त्रिष्टुप्; ५ सप्तपदाकृतिः;

६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ७ पञ्चपदाभुरिक्षक्वरी; ८ जगती ॥

ब्रह्मा॑स्य शी॒र्ष बृ॒हद॑स्य पृ॒ष्ठं वा॑मदे॒व्यमु॒दर॑मो॒दन॑स्य ।
 छन्दा॑सि प॒क्षौ मुख॑मस्य स॒त्यं वि॑ष्टा॒री जा॑तस्तप॒सोऽधि॑ य॒ज्ञः ॥ १ ॥
 अ॒न॒स्थाः पू॒ताः प॒वने॑न शु॒द्धाः शुच॑यः शु॒चि॒मपि॑ यन्ति लो॒कम् ।
 नैषां शि॑शनं प्र द॒हति॑ जा॒तवै॑दाः स्व॒र्गे लो॒के ब॒हु स्त्रै॑र्णमेषाम् ॥ २ ॥
 वि॒ष्टा॒रि॒णमो॒दनं॑ ये प॒चन्ति॑ नैना॒नव॑र्तिः स॒चते॑ क॒दा च॑न ।
 आ॒स्ते य॒म उप॑ याति दे॒वान्त॑सं गन्ध॒र्वैर्म॑दते सो॒म्येभिः॑ ॥ ३ ॥
 वि॒ष्टा॒रि॒णमो॒दनं॑ ये प॒चन्ति॑ नैना॒न्य॒मः परि॑ मु॒ष्णाति॑ रेतः ।
 र॒थी ह॑ भू॒त्वा र॑थ॒यान॑ ई॒यते॑ प॒क्षी ह॑ भू॒त्वाति॑ दि॒वः स॒मेति॑ ॥ ४ ॥
 ए॒ष य॒ज्ञानां॑ वि॒ततो॒ वहि॑ष्ठो वि॒ष्टा॒रि॒णं प॒क्त्वा दि॒वमा॑ वि॒वेश॑ ।
 आ॒ण्डी॒कं कु॑मु॒दं सं त॑नोति बि॒सं शा॒लूकं॑ श॒फको॑ मु॒लाली॑ ।
 ए॒तास्त्वा॒ धारा॒ उप॑ यन्तु स॒र्वीः स्व॒र्गे लो॒के म॒धुम॑त्पिन्व॒माना॒
 उप॑ त्वा तिष्ठन्तु पु॒ष्करि॑णीः स॒मन्ताः॑ ॥ ५ ॥

घृतहृदा मधुकूलाः सुरोदकाः क्षीरेण पूर्णा उदकेन दध्ना ।
 एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत्पिन्वमाना
 उप त्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः ॥ ६ ॥
 चतुरः कुम्भांश्चतुर्धा ददामि क्षीरेण पूर्णो उदकेन दध्ना ।
 एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत्पिन्वमाना
 उप त्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः ॥ ७ ॥
 इममोदनं नि दधे ब्राह्मणेषु विष्टारिणं लोकजितं स्वर्गम् ।
 स मे मा क्षैष्ट स्वधया पिन्वमानो विश्वरूपा धेनुः कामदुर्घा मे अस्तु ॥ ८ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—अतिमृत्युः ॥ छन्दः—१, २, ५-७ त्रिष्टुप्; ३, ४ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

यमोदनं प्रथमजा ऋतस्य प्रजापतिस्तपसा ब्रह्मणेऽपचत् ।
 यो लोकानां विधृतिर्नाभिरेषात्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ १ ॥
 येनातरन्भूतकृतोऽति मृत्युं यमन्वविन्दन्तपसा श्रमेण ।
 यं पपाच ब्रह्मणे ब्रह्म पूर्वं तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ २ ॥
 यो दाधार पृथिवीं विश्वभोजसं यो अन्तरिक्षमापृणाद्रसेन ।
 यो अस्तभ्नाद्विर्मूध्वो महिम्ना तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ३ ॥
 यस्मान्मासा निर्मितास्त्रिंशदराः संवत्सरो यस्मान्निर्मितो द्वादशारः ।
 अहोरात्रा यं परियन्तो नापुस्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ४ ॥
 यः प्राणदः प्राणदवान्बभूव यस्मै लोका घृतवन्तः क्षरन्ति ।
 ज्योतिष्मतीः प्रदिशो यस्य सर्वास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ५ ॥
 यस्मात्पक्वादमृतं संबभूव यो गायत्र्या अधिपतिर्बभूव ।
 यस्मिन्वेदा निहिता विश्वरूपास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ६ ॥
 अव बाधे द्विषन्तं देवपीयुं सपत्ना ये मेऽप ते भवन्तु ।
 ब्रह्मोदनं विश्वजितं पचामि शृण्वन्तु मे श्रद्धधानस्य देवाः ॥ ७ ॥

अथाष्टमोऽनुवाकः

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—सत्यौजा अग्निः ॥ छन्दः—१-८, १० अनुष्टुप्; ९ भुरिगनुष्टुप् ॥

तान्तसत्यौजाः प्र दहत्वग्निर्वैश्वानरो वृषा ।

यो नो दुरस्याद्विप्साच्चाथो यो नो अरातियात् ॥ १ ॥

यो नो दिप्सददिप्सतो दिप्सतो यश्च दिप्सति ।

वैश्वानरस्य दंष्ट्रयोरग्रेरपि दधामि तम् ॥ २ ॥

य आगरे मृगयन्ते प्रतिक्रोशे ऽमावास्ये ।

क्रव्यादो अन्यान्दिप्सतः सर्वास्तान्तसहसा सहे ॥ ३ ॥

सहे पिशाचान्तसहसैषां द्रविणं ददे ।

सर्वीन्दुरस्यतो हन्मि सं म आकूतिर्ऋध्यताम् ॥ ४ ॥

ये देवास्तेन हासन्ते सूर्येण मिमते जवम् ।

नदीषु पर्वतेषु ये सं तैः पशुभिर्विदे ॥ ५ ॥

तर्पनो अस्मि पिशाचानां व्याघ्रो गोमतामिव ।

श्वानः सिंहमिव दृष्ट्वा ते न विन्दन्ते न्यज्वनम् ॥ ६ ॥

न पिशाचैः सं शक्नोमि न स्तेनैर्न वनर्गुभिः ।

पिशाचास्तस्मान्नश्यन्ति यमहं ग्राममाविशे ॥ ७ ॥

यं ग्राममाविशत इदमुग्रं सहो मम ।

पिशाचास्तस्मान्नश्यन्ति न पापमुप जानते ॥ ८ ॥

ये मा क्रोधयन्ति लपिता हस्तिनं मशकाइव ।

तानहं मन्ये दुर्हिताञ्जने अल्पशयूनिव ॥ ९ ॥

अभि तं निर्ऋतिर्धत्तामश्वमिवाश्वाभिधान्या ।

मल्वो यो मह्यं क्रुध्यति स उ पाशान्न मुच्यते ॥ १० ॥

[३७] सप्तत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—१, २, ६, १० ओषधिः (अजशृङ्गी); ३-५ अप्सरसः;

७-९, ११, १२ गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६, ८-१० अनुष्टुप्; ३ षट्पदा-

त्रिष्टुप्; ५ प्रस्तारपङ्क्तिः; ७ परोष्णिक्; ११ षट्पदाजगती; १२ निचृदनुष्टुप् ॥

त्वया पूर्वमथर्वाणो जघ्नू रक्षांस्योषधे ।

त्वया जघान कश्यपस्त्वया कण्वो अगस्त्यः ॥ १ ॥

त्वया वयमप्सरसो गन्धर्वाश्चातयामहे ।
 अजशृङ्गयज रक्षः सर्वान् गन्धेन नाशय ॥ २ ॥
 नदीं यन्त्वप्सरसोऽपां तारमवश्वसम् ।
 गुल्गुलूः पीला नलद्यौर्क्षगन्धिः प्रमन्दनी ।
 तत्परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ३ ॥
 यत्राश्वत्था न्यग्रोधा महावृक्षाः शिखण्डिनः ।
 तत्परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ४ ॥
 यत्र वः प्रेङ्ख हरिता अर्जुना उत यत्राघाटाः कर्कर्यः ।
 संवदन्ति । तत्परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ५ ॥
 एयमगन्नोषधीनां वीरुधां वीर्यावती ।
 अजशृङ्गयजराटकी तीक्ष्णशृङ्गी व्युषतु ॥ ६ ॥
 आनृत्यतः शिखण्डिनो गन्धर्वस्याप्सरापतेः ।
 भिनद्धि मुष्कावपि यामि शेषः ॥ ७ ॥
 भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीरयस्मयीः ।
 ताभिर्हविरदान्गन्धर्वानवकादान्व्युषतु ॥ ८ ॥
 भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीर्हिरण्ययीः ।
 ताभिर्हविरदान्गन्धर्वानवकादान्व्युषतु ॥ ९ ॥
 अवकादानभिशोचानप्सु ज्योतय मामकान् ।
 पिशाचान्त्सर्वीनोषधे प्रमृणीहि सहस्व च ॥ १० ॥
 श्वेवैकः कपिरिवैकः कुमारः सर्वकेशकः ।
 प्रियो दृशइव भूत्वा गन्धर्वः संचते
 स्त्रियस्तमितो नाशयामसि ब्रह्मणा वीर्यावता ॥ ११ ॥
 जाया इद्वौ अप्सरसो गन्धर्वाः पतयो यूयम् ।
 अप धावतामर्त्या मर्त्यान्मा संचध्वम् ॥ १२ ॥

[३८] अष्टात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—१-४ अप्सराः; ५-७ वाजिनीवानृषभः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३
षट्पदाजगती; ५ भुरिगत्यष्टिः; ६ त्रिष्टुप्; ७ पञ्चपदानुष्टुब्गर्भापुरउपरिष्टाज्ज्योतिष्मतीजगती ॥

उद्भिन्दतीं संजयन्तीमप्सरां साधुदेविनीम् ।

ग्लहे कृतानि कृण्वानामप्सरां तामिह हुवे ॥ १ ॥

विचिन्वतीमाकिरन्तीमप्सरां साधुदेविनीम् ।

ग्लहे कृतानि गृह्णानामप्सरां तामिह हुवे ॥ २ ॥

यायैः परिनृत्यत्याददाना कृतं ग्लहात् ।

सा नः कृतानि सीषती प्रहामाप्रोतु मायया ।

सा नः पर्यस्वत्यैतु मा नो जैषुरिदं धनम् ॥ ३ ॥

या अक्षेषु प्रमोदन्ते शुचं क्रोधं च बिभ्रती ।

आनन्दिनीं प्रमोदिनीमप्सरां तामिह हुवे ॥ ४ ॥

सूर्यस्य रश्मीननु याः संचरन्ति मरीचीर्वा या अनुसंचरन्ति ।

यासामृषभो दूरतो वाजिनीवान्त्सद्यः सर्वोल्लोकान्पर्येति रक्षन् ।

स न ऐतु होममिमं जुषाणोऽन्तरिक्षेण सह वाजिनीवान् ॥ ५ ॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन्कर्की वत्सामिह रक्ष वाजिन् ।

इमे ते स्तोका बहुला एह्यर्वाडियं ते कर्कीह ते मनोऽस्तु ॥ ६ ॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन्कर्की वत्सामिह रक्ष वाजिन् ।

अयं घासो अयं व्रज इह वत्सां नि बन्धीमः । यथानाम व ईशमहे स्वाहा ॥ ७ ॥

[३९] एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-८ अङ्गिराः; ९, १० ब्रह्मा ॥ देवता—१, २ पृथिव्यग्नी; ३, ४ वाय्वन्तरिक्षे;

५, ६ दिवादित्यौ; ७, ८ दिक्चन्द्रमसः; ९, १० जातवेदसोऽग्निः ॥ छन्दः—१, ३,

५, ७ त्रिपदामहाबृहती; २, ४, ६, ८ संस्तरपङ्क्तिः; ९, १० त्रिष्टुप् ॥

पृथिव्यामग्रये समनमन्त्स आध्नोत् ।

यथा पृथिव्यामग्रये समनमन्नेवा मह्यं संनमः सं नमन्तु ॥ १ ॥

पृथिवी धेनुस्तस्या अग्निर्वत्सः ।

सा मेऽग्निना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥ २ ॥

अ॒न्तरि॑क्षे वा॒यवे॑ स॒मन॑म॒न्त्स आ॑र्ध्नो॒त् ।
 यथा॒न्तरि॑क्षे वा॒यवे॑ स॒मन॑म॒न्नेवा॑ मह्यं स॒नमः॑ सं न॑मन्तु ॥ ३ ॥
 अ॒न्तरि॑क्षं धे॒नुस्त॑स्या वा॒युर्व॑त्सः ।
 सा मे॑ वा॒युना॑ व॒त्सेने॑ष॒मूर्जं॑ का॒मं दु॑हाम् ।
 आयुः॑ प्रथ॒मं प्र॒जां पोषं॑ र॒यिं स्वाहा॑ ॥ ४ ॥
 दि॒व्या ऽ दि॒त्याय॑ स॒मन॑म॒न्त्स आ॑र्ध्नो॒त् ।
 यथा॑ दि॒व्या ऽ दि॒त्याय॑ स॒मन॑म॒न्नेवा॑ मह्यं स॒नमः॑ सं न॑मन्तु ॥ ५ ॥
 द्यौर्धे॒नुस्त॑स्या आ॒दित्यो॑ व॒त्सः ।
 सा म॑ आ॒दित्ये॑न व॒त्सेने॑ष॒मूर्जं॑ का॒मं दु॑हाम् ।
 आयुः॑ प्रथ॒मं प्र॒जां पोषं॑ र॒यिं स्वाहा॑ ॥ ६ ॥
 दि॒क्षु च॒न्द्राय॑ स॒मन॑म॒न्त्स आ॑र्ध्नो॒त् ।
 यथा॑ दि॒क्षु च॒न्द्राय॑ स॒मन॑म॒न्नेवा॑ मह्यं स॒नमः॑ सं न॑मन्तु ॥ ७ ॥
 दि॒शो धे॒नव॑स्तासां च॒न्द्रो व॒त्सः ।
 ता मे॑ च॒न्द्रेण॑ व॒त्सेने॑ष॒मूर्जं॑ का॒मं दु॑हाम् ।
 आयुः॑ प्रथ॒मं प्र॒जां पोषं॑ र॒यिं स्वाहा॑ ॥ ८ ॥
 अ॒ग्राव॑ग्रिश्चरति॒ प्रवि॑ष्ट ऋषी॑णां पु॒त्रो अ॑भि॒शस्ति॑पा उ ।
 न॒मस्का॑रेण॒ नम॑सा ते जुहोमि॒ मा दे॒वानां॑ मिथु॒या क॑र्म भा॒गम् ॥ ९ ॥
 हृ॒दा पू॒तं म॑न॒सा जा॑तवेदो॒ विश्वा॑नि दे॒व व॒युना॑नि वि॒द्वान् ।
 स॒प्तास्या॑नि॒ तव॑ जा॒तवे॑दस्तेभ्यो॒ जुहो॑मि॒ स जु॑षस्व ह॒व्यम् ॥ १० ॥

[४०] चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—जातवेदः; १ अग्निः; २ यमः; ३ वरुणः; ४ सोमः; ५ भूमिः;

६ वायुः; ७ सूर्यः; ८ ब्रह्म ॥ छन्दः—१, ३-७ त्रिष्टुप्; २ जगती;

८ पुरोऽतिशक्वरीपाद्युज्जगती ॥

ये पुरस्ता॒ज्जुह्व॑ति जा॒तवे॑दः प्रा॒च्या दि॒शो ऽभि॑दास॒न्त्यस्मा॑न् ।
 अ॒ग्निमृ॑त्वा ते परा॒ञ्चो व्य॑थन्तां प्र॒त्यगे॑नान्प्र॒तिस॑रेण॒ हन्मि॑ ॥ १ ॥
 ये दक्षि॑णतो॒ जुह्व॑ति जा॒तवे॑दो दक्षि॑णाय॒ दिशो॑ ऽभि॑दास॒न्त्यस्मा॑न् ।
 य॒ममृ॑त्वा ते परा॒ञ्चो व्य॑थन्तां प्र॒त्यगे॑नान्प्र॒तिस॑रेण॒ हन्मि॑ ॥ २ ॥

ये प॒श्चाज्जुह्व॑ति जातवेदः प्र॒तीच्या॑ दि॒शोऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 वरु॑णमृत्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ३ ॥
 य उत्त॑रतो जुह्व॑ति जातवेद उदी॑च्या दि॒शोऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 सोम॑मृत्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ४ ॥
 ये॒३धस्ता॑ज्जुह्व॑ति जातवेदो ध्रु॒वाया॑ दि॒शोऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 भूमि॑मृत्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ५ ॥
 ये॒३ऽन्तरि॑क्षाज्जुह्व॑ति जातवेदो व्य॒ध्वाया॑ दि॒शोऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 वा॒युमृ॑त्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ६ ॥
 य उ॒परि॑ष्टाज्जुह्व॑ति जातवेद ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शोऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 सूर्य॑मृत्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ७ ॥
 ये दि॒शाम॑न्तर्देशेभ्यो जुह्व॑ति जातवेदः सर्वा॑भ्यो दिग्भ्योऽभि॑दासन्त्य॒स्मान् ।
 ब्रह्म॑त्वा ते परा॑ञ्चो व्यथन्तां प्र॒त्यगै॑नान्प्रतिस॒रेण॑ हन्मि ॥ ८ ॥

॥ इति नवमः प्रपाठकः ॥

॥ इति चतुर्थ काण्डम् ॥

अथ पञ्चमं काण्डम्

अथ दशमः प्रपाठकः ॥

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—बृहद्विद्वोऽथर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ पराबृहतीत्रिष्टुप्; २-६,
८ त्रिष्टुप्; ७ विराट्त्रिष्टुप्; ९ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

ऋधङ्मन्त्रो योनिं य आबभूवामृतासुर्वर्धमानः सुजन्मा ।
अदब्धासुभ्राजमानोऽहैव त्रितो धर्ता दाधार त्रीणि ॥ १ ॥
आ यो धर्मीणि प्रथमः ससाद ततो वपूंषि कृणुषे पुरुणि ।
धास्युर्योनिं प्रथम आ विवेशा यो वाचमनुदितां चिकेत ॥ २ ॥
यस्ते शोकाय तन्वं रिरेच क्षरब्धिरण्यं शुचयोऽनु स्वाः ।
अत्रा दधेते अमृतानि नामास्मे वस्त्राणि विश एरयन्ताम् ॥ ३ ॥
प्र यदेते प्रतरं पूर्वं गुः सदःसद आतिष्ठन्तो अजुर्यम् ।
कविः शुषस्य मातरा रिहाणे जाम्यै धुर्य पतिमेरयेथाम् ॥ ४ ॥
तदू षु तै महत्पृथुज्मन्नमः कविः काव्येना कृणोमि ।
यत्सम्यज्चावभियन्तावभि क्षामत्रा मही रोधचक्रे वावृधेते ॥ ५ ॥
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामिदेकामभ्यं हुरो गात् ।
आयोर्हं स्कम्भ उपमस्य नीडे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ॥ ६ ॥
उतामृतासुर्वर्त एमि कृणवन्नसुरात्मा तन्वस्तत्सुमदगुः ।
उत वा शक्रो रत्नं दधात्यूर्जया वा यत्सचते हविर्दाः ॥ ७ ॥
उत पुत्रः पितरं क्षत्रमीडे ज्येष्ठं मर्यादमह्वयन्त्स्वस्तये ।
दर्शन्तु ता वरुण यास्ते विष्ठा आवर्ततः कृणवो वपूंषि ॥ ८ ॥
अर्धमर्धेन पर्यसा पृणक्ष्यर्धेन शुष्म वर्धसे अमुर ।
अविं वृधाम शग्मियं सखायं वरुणं पुत्रमदित्या इषिरम् ।
कविशस्तान्यस्मै वषूंष्यवोचाम रोदसी सत्यवाचा ॥ ९ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—बृहद्विवोऽथर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१-८ त्रिष्टुप्; ९ भुरिक्यरातिजागतात्रिष्टुप् ॥
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यदेनं मदन्ति विश्व ऊमाः ॥ १ ॥
वावृधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
अव्यनच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवन्त प्रभृता मदैषु ॥ २ ॥
त्वे क्रतुमपि पृञ्चन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा समदः सु मधु मधुनाभि यौधीः ॥ ३ ॥
यदि चिन्नु त्वा धना जयन्तं रणोरणे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओजीयः शुष्मिन्तिस्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन्दुरेवासः कशोकाः ॥ ४ ॥
त्वया वयं शाशद्वाहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥ ५ ॥
नि तद्दधिषेऽवरे परे च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ स्थापयत मातरं जिगत्नुमत इन्वत कर्वराणि भूरि ॥ ६ ॥
स्तुष्व वर्ष्मन्पुरुवर्त्मानं समृभ्वाणमिनतममाप्तमाप्त्यानाम् ।
आ दर्शति शर्वसा भूर्योजाः प्र संक्षति प्रतिमानं पृथिव्याः ॥ ७ ॥
इमा ब्रह्म बृहद्विवः कृणवदिन्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजा तुरश्चिद्विश्वमर्णवत्तपस्वान् ॥ ८ ॥
एवा महान्बृहद्विवो अथर्वावोचत्स्वां तन्वश्मिन्द्रमेव ।
स्वसारौ मातरिभ्वरी अरिप्रे हिन्वन्ति चैने शर्वसा वर्धयन्ति च ॥ ९ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—बृहद्विवोऽथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३, ४ देवाः; ५ द्रविणोदादयः;

६, ९, १० विश्वेदेवाः; ७ सोमः; ८, ११ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३-९,

११ त्रिष्टुप्; २ भुरिक्यरातिजागतात्रिष्टुप्; १० विराड्जगती ॥

ममाग्रे वचो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।
मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्त्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम ॥ १ ॥
अग्रे मन्युं प्रतिनुदन्परेषां त्वं नो गोपाः परि पाहि विश्वतः ।
अपाञ्चो यन्तु निवता दुरस्यवोऽमैषां चित्तं प्रबुधां वि नैशत् ॥ २ ॥

मम देवा विह्वे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।
 ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामायास्मै ॥ ३ ॥
 मह्यं यजन्तां मम यानीष्टाकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।
 एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवा अभि रक्षन्तु मेह ॥ ४ ॥
 मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।
 देवा होतारः सनिषन्न एतदरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ॥ ५ ॥
 दैवीः षडुर्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह मादयध्वम् ।
 मा नो विददभिभा मो अशस्तिर्मा नो विदद्वृजिना द्वेष्या या ॥ ६ ॥
 तिस्रो देवीर्महि नः शर्म यच्छत प्रजायै नस्तन्वे ३ यच्च पुष्टम् ।
 मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विषते सोम राजन् ॥ ७ ॥
 उरुव्यचा नो महिषः शर्म यच्छत्वस्मिन्हवे पुरुहूतः पुरुक्षु ।
 स नः प्रजायै हर्यश्व मृडेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ॥ ८ ॥
 धाता विधाता भुवनस्य यस्पतिर्देवः सविताभिमातिषाहः ।
 आदित्या रुद्रा अश्विनोभा देवाः पान्तु यजमानं निर्ऋथात् ॥ ९ ॥
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्तिन्द्राग्निभ्यामव बाधामह एनान् ।
 आदित्या रुद्रा उपरिस्पृशो न उग्रं चेत्तारमधिराजमक्रत ॥ १० ॥
 अर्वाञ्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिद्धं नजिदश्वजिद्यः ।
 इमं नो यज्ञं विह्वे शृणोत्वस्माकमभूर्हर्यश्व मेदी ॥ ११ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—कुष्ठस्तक्मनाशनः ॥ छन्दः—१-४, ७-९ अनुष्टुप्;

५ भुरिगनुष्टुप्; ६ गायत्री; १० उष्णिगगर्भानिचृदनुष्टुप् ॥

यो गिरिष्वजायथा वीरुधां बलवत्तमः ।
 कुष्ठेहि तक्मनाशन तक्मानं नाशयन्नितः ॥ १ ॥
 सुपर्णसुवने गिरौ जातं हिमवतस्परि ।
 धनैरभि श्रुत्वा यन्ति विदुर्हि तक्मनाशनम् ॥ २ ॥
 अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि ।
 तत्रामृतस्य चक्षणं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ ३ ॥

हिरण्ययी नौरचरद्धिरण्यबन्धना दिवि ।
 तत्रामृतस्य पुष्पं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ ४ ॥
 हिरण्ययाः पन्थान आसन्नरित्राणि हिरण्यया ।
 नावो हिरण्ययीरासन्याभिः कुष्ठं निरावहन् ॥ ५ ॥
 इमं मे कुष्ठं पूरुषं तमा वह तं निष्कुरु ।
 तमु मे अगदं कृधि ॥ ६ ॥
 देवेभ्यो अधि जातो ऽसि सोमस्यासि सखा हितः ।
 स प्राणाय व्यानाय चक्षुषे मे अस्मै मृड ॥ ७ ॥
 उदङ् जातो हिमवतः स प्राच्यां नीयसे जनम् ।
 तत्र कुष्ठस्य नामान्युत्तमानि वि भैजिरे ॥ ८ ॥
 उत्तमो नाम कुष्ठास्युत्तमो नाम ते पिता ।
 यक्ष्मं च सर्वं नाशय तक्मानं चारुसं कृधि ॥ ९ ॥
 शीर्षामयमुपहत्यामक्ष्योस्तन्वो ३ रपः ।
 कुष्ठस्तत्सर्वं निष्करदैवं समह वृष्यम् ॥ १० ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—लाक्षा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

रात्री माता नभः पितार्यमा ते पितामहः ।
 सिलाची नाम वा असि सा देवानामसि स्वसा ॥ १ ॥
 यस्त्वा पिबति जीवति त्रायसे पुरुषं त्वम् ।
 भर्त्री हि शश्वतामसि जनानां च न्यञ्जनी ॥ २ ॥
 वृक्षंवृक्षमा रोहसि वृषण्यन्तीव कन्यला ।
 जयन्ती प्रत्यातिष्ठन्ती स्पर्णी नाम वा असि ॥ ३ ॥
 यद्वण्डेन यदिष्वा यद्वारुर्हरसा कृतम् ।
 तस्य त्वमसि निष्कृतिः सेमं निष्कृधि पूरुषम् ॥ ४ ॥
 भद्रात्लक्षात्रिस्तिष्ठस्यश्वत्थात्खदिराद्धुवात् ।
 भद्रात्र्यग्रोधात्पर्णात्सा न एह्यरुन्धति ॥ ५ ॥

हिरण्यवर्णे सुभगे सूर्यवर्णे वपुष्टमे ।
 रुतं गच्छासि निष्कृते निष्कृतिर्नाम वा असि ॥ ६ ॥
 हिरण्यवर्णे सुभगे शुष्मे लोमशवक्षणे ।
 अपामसि स्वसा लाक्षे वातो हात्मा बभूव ते ॥ ७ ॥
 सिलाची नाम कानीनोऽर्जबभ्रु पिता तव ।
 अश्वो यमस्य यः श्यावस्तस्य हास्नास्युक्षिता ॥ ८ ॥
 अश्वस्यास्त्रः संपतिता सा वृक्षां अभि सिष्यदे ।
 सरा पतत्रिणी भूत्वा सा न एह्यरुन्धति ॥ ९ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ ब्रह्म, आदित्यः; २ कर्माणि; ३, ४ रुद्रगणाः; ५-८ सोमरुद्रौ;
 ९ हेतिः; १० अग्निः; ११-१४ सर्वात्मको रुद्रः ॥ छन्दः—१, ९ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप्;
 ३ जगती; ४ अनुष्टुबुष्णिक्रिष्टुष्टुगर्भापञ्चपदाजगती; ५-७ त्रिपदाविराणामगायत्री;
 ८ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; १० प्रस्तारपङ्क्तिः; ११-१३ पङ्क्तिः; १४ स्वराट्पङ्क्तिः ॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः ।
 स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥ १ ॥
 अनामा ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।
 वीरान्नो अत्र मा दभन्तद्व एतत्पुरो दधे ॥ २ ॥
 सहस्रधार एव ते समस्वरन्दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतः ।
 तस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवे ॥ ३ ॥
 पर्यु षू प्र धन्वा वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।
 द्विषस्तदध्यर्णवेनैयसे सनिस्त्रसो नामासि त्रयोदशो मास इन्द्रस्य गृहः ॥ ४ ॥
 न्वेतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ५ ॥
 अवैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ६ ॥
 अपैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ७ ॥

मुमुक्तमस्मान्दुरितादवद्याज्जुषेथां यज्ञममृतमस्मासु धत्तम् ॥ ८ ॥
 चक्षुषो हेते मनसो हेते ब्रह्माणो हेते तपसश्च हेते ।
 मेन्या मेनिरस्यमेनयस्ते सन्तु येऽस्माँ अभ्यघायन्ति ॥ ९ ॥
 योऽस्माँश्चक्षुषा मनसा चित्याकूत्या च यो अघायुरभिदासात् ।
 त्वं तानग्रे मेन्यामेनीन्कृणु स्वाहा ॥ १० ॥
 इन्द्रस्य गृहो ऽसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः
 सर्वपूरुषः सर्वीत्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ ११ ॥
 इन्द्रस्य शमीसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः
 सर्वपूरुषः सर्वीत्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ १२ ॥
 इन्द्रस्य वर्मीसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः
 सर्वपूरुषः सर्वीत्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ १३ ॥
 इन्द्रस्य वरूथमसि । तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः
 सर्वपूरुषः सर्वीत्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ १४ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-३, ६-१० अरातयः; ४, ५ सरस्वती ॥ छन्दः—१ विराड्गर्भा-
 प्रस्तारपङ्क्तिः; २, ३, ५, ७-१० अनुष्टुप्; ४ पथ्याबृहती; ६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

आ नो भर् मा परि ष्ठा अराते मा नो रक्षीर्दक्षिणां
 नीयमानाम् । नमो वीत्साया असमृद्धये नमो अस्त्वरातये ॥ १ ॥
 यमराते पुरोधत्से पुरुषं परिरापिणम् ।
 नमस्ते तस्मै कृण्मो मा वनिं व्यथयीर्मम ॥ २ ॥
 प्र णो वनिर्देवकृता दिवा नक्तं च कल्पताम् ।
 अरातिमनुप्रेमो वयं नमो अस्त्वरातये ॥ ३ ॥
 सरस्वतीमनुमतिं भगं यन्तो हवामहे ।
 वाचं जुष्टां मधुमतीमवादिषं देवानां देवहूतिषु ॥ ४ ॥
 यं याचाम्यहं वाचा सरस्वत्या मनोयुजा ।
 श्रद्धा तमद्य विन्दतु दत्ता सोमेन बभ्रुणा ॥ ५ ॥

मा वनिं मा वाचं नो वीत्सीरुभाविन्द्राग्री आ भरतां
 नो वसूनि । सर्वे नो अद्य दित्सन्तोऽरातिं प्रति हर्यत ॥ ६ ॥
 परोऽपैह्यसमृद्धे वि ते हेतिं नयामसि ।
 वेद त्वाहं निमीवन्तीं नितुदन्तीमराते ॥ ७ ॥
 उत नृगा बोभुवती स्वप्रया संचसे जनम् ।
 अराते चित्तं वीत्सन्त्याकूतिं पुरुषस्य च ॥ ८ ॥
 या मंहती महोन्माना विश्वा आशा व्यानशे ।
 तस्यै हिरण्यकेश्यै निर्ऋत्या अकरं नमः ॥ ९ ॥
 हिरण्यवर्णा सुभगा हिरण्यकशिपुर्मही ।
 तस्यै हिरण्यद्रापयेऽरात्या अकरं नमः ॥ १० ॥

॥ इति दशमः प्रपाठकः ॥

अथैकादशः प्रपाठकः

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३ विश्वेदेवाः; ४-९ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ५,

८ अनुष्टुप्; २ षट्पदाजगती; ३, ४ भुरिक्पथ्यापङ्क्तिः; ६ आस्तारपङ्क्तिः;

७ द्व्युष्णिगर्भापथ्यापङ्क्तिः; ९ षट्पदाद्व्यनुष्टुब्गर्भाजगती ॥

वैकङ्कतेनेध्मेन देवेभ्य आज्यं वह ।

अग्ने ताँ इह मादय सर्व आ यन्तु मे हवम् ॥ १ ॥

इन्द्रा याहि मे हवमिदं करिष्यामि तच्छृणु ।

इम ऐन्द्रा अतिसरा आकूतिं सं नमन्तु मे ।

तेभिः शकेम वीर्यं जातवेदस्तनूवशिन् ॥ २ ॥

यदसावमुतो देवा अदेवः संश्चिकीर्षति । मा तस्याग्निर्हव्यं ।

वाक्षीद्धवं देवा अस्य मोषं गुर्ममैव हवमेतन ॥ ३ ॥

अति धावतातिसरा इन्द्रस्य वर्चसा हत ।

अविं वृक इव मथ्नीत स वो जीवन्मा मोचि प्राणमस्यापि नह्यत ॥ ४ ॥

यममी पुरोदधिरे ब्रह्माणमपभूतये ।

इन्द्र स ते अधस्पदं तं प्रत्यस्यामि मृत्यवे ॥ ५ ॥

यदि प्रेयुर्देवपुरा ब्रह्म वर्माणि चक्रिरे ।
 तनूपानं परिपाणं कृण्वाना यदुपोचिरे सर्वं तदरसं कृधि ॥ ६ ॥
 यानसावतिसरांश्चकार कृणवच्च यान् ।
 त्वं तानिन्द्र वृत्रहन्प्रतीचः पुनरा कृधि यथामुं तृणहं जनम् ॥ ७ ॥
 यथेन्द्र उद्वाचनं लब्ध्वा चक्रे अधस्पदम् ।
 कृण्वे ३ हमधरांस्तथामूञ्छश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥ ८ ॥
 अत्रैनानिन्द्र वृत्रहन्नुग्रो मर्माणि विध्य ।
 अत्रैवैनानभि तिष्ठेन्द्र मेघाहं तव ।
 अनु त्वेन्द्रा रभामहे स्याम सुमतौ तव ॥ ९ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ५ दैवीबृहती; २, ६ दैवी त्रिष्टुप्;
 ३, ४ दैवीजगती; ७ विराडुष्णिग्बृहतीगर्भापञ्चपदाजगती;
 ८ पुरस्कृतित्रिष्टुब्बृहतीगर्भापञ्चपदातिजगती ॥

दिवे स्वाहा ॥ १ ॥ पृथिव्यै स्वाहा ॥ २ ॥
 अन्तरिक्षाय स्वाहा ॥ ३ ॥ अन्तरिक्षाय स्वाहा ॥ ४ ॥
 दिवे स्वाहा ॥ ५ ॥ पृथिव्यै स्वाहा ॥ ६ ॥
 सूर्यो मे चक्षुर्वार्तः प्राणो ३ न्तरिक्षमात्मा पृथिवी शरीरम् ।
 अस्तृतो नामाहमयमस्मि स आत्मानं नि दधे द्यावापृथिवीभ्यां गोपीथाय ॥ ७ ॥
 उदायुरुद्वलमुत्कृतमुत्कृत्यामुन्मनीषामुदिन्द्रियम् ।
 आयुष्कृदायुष्पत्नी स्वधावन्तौ गोपा मे स्तं गोपायतं मा ।
 आत्मसदौ मे स्तं मा मा हिंसिष्टम् ॥ ८ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१-६ यवमध्यात्रिपदागायत्री;
 ७ यवमध्याककुप्; ८ पुरोधृत्यनुष्टुब्गर्भापराष्टिचतुष्पदातिजगती ॥

अश्मवर्म मेऽसि यो मा प्राच्या दिशोऽघायुरभिदासात् ।
 एतत्स ऋच्छात् ॥ १ ॥
 अश्मवर्म मेऽसि यो मा दक्षिणाया दिशोऽघायुरभिदासात् ।
 एतत्स ऋच्छात् ॥ २ ॥

अ॒श्म॒व॒र्म मे॑ऽसि॒ यो मा॑ प्र॒ती॒च्या दि॒शोऽघा॒युर॑भि॒दासा॑त् ।
 ए॒तत्स ऋ॑च्छात् ॥ ३ ॥
 अ॒श्म॒व॒र्म मे॑ऽसि॒ यो मो॒दी॒च्या दि॒शोऽघा॒युर॑भि॒दासा॑त् ।
 ए॒तत्स ऋ॑च्छात् ॥ ४ ॥
 अ॒श्म॒व॒र्म मे॑ऽसि॒ यो मा॑ ध्रु॒वाया॑ दि॒शोऽघा॒युर॑भि॒दासा॑त् ।
 ए॒तत्स ऋ॑च्छात् ॥ ५ ॥
 अ॒श्म॒व॒र्म मे॑ऽसि॒ यो मो॒र्ध्वाया॑ दि॒शोऽघा॒युर॑भि॒दासा॑त् ।
 ए॒तत्स ऋ॑च्छात् ॥ ६ ॥
 अ॒श्म॒व॒र्म मे॑ऽसि॒ यो मा॑ दि॒शाम॑न्त॒र्देशे॑भ्योऽघा॒युर॑भि॒दासा॑त् ।
 ए॒तत्स ऋ॑च्छात् ॥ ७ ॥
 बृ॒ह॒ता म॒न॒ उ॒प॒ ह॒व्ये मा॒तरि॑श्व॒ना प्रा॒णापा॒नौ ।
 सू॒र्या॒च्चक्षु॑र॒न्तरि॑क्षा॒च्छ्रो॒त्रं पृ॒थि॒व्याः शरी॑रम् ।
 सर॑स्व॒त्या वा॒च॒मु॒प॒ ह॒व्याम॑हे म॒नो॒यु॒जा ॥ ८ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ भुरिक्त्रिष्टुप्; २, ४, ५, ७-१० त्रिष्टुप्;

३ पङ्क्तिः; ६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ११ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

क॒थं म॒हे अ॒सू॒राया॑ब्रवी॒रि॒ह क॒थं पि॒त्रे ह॒रये॑ त्वे॒षन्मृ॑णः ।
 पृ॒श्निं व॒रुण॑ दक्षि॒णां द॒दा॒वान्पु॑नर्म॒घं त्वं म॒न॒साचि॑कित्सीः ॥ १ ॥
 न का॒मेन॑ पु॒नर्म॒घो भ॒वामि॑ सं चक्षे॒ कं पृ॒श्निमे॒तामु॒पा॒जे ।
 के॒न नु॑ त्वम॒थर्व॑न्का॒व्येन॑ के॒न जा॒तेना॑सि जा॒तवे॑दाः ॥ २ ॥
 स॒त्यम॒हं ग॒भीरः॑ का॒व्येन॑ स॒त्यं जा॒तेना॑स्मि जा॒तवे॑दाः ।
 न मे॑ दा॒सो ना॒र्यो॑ म॒हित्वा व्र॑तं मी॒माय॑ यद॒हं ध॑रि॒ष्ये ॥ ३ ॥
 न त्वद॒न्यः क॒वित॑रो न मे॒धया॑ धी॒र॒तरो॑ वरुण स्वधावन् ।
 त्वं ता वि॒श्वा भु॑व॒नानि॑ वे॒त्थ स चि॒न्नु त्वज्ज॑नो मा॒यी बि॑भाय ॥ ४ ॥
 त्वं ह्य॑श्नु॒ङ्ग व॒रुण॑ स्वधाव॒न्वि॒श्वा वे॒त्थ ज॑नि॒मा सु॒प्रणी॑ते ।
 किं रज॑स ए॒ना प॒रो अ॒न्यद॑स्त्ये॒ना किं प॑रे॒णाव॑रम॒मु॒र ॥ ५ ॥

एकं रजस एना परो अन्यदस्त्येना पर एकेन दुर्णशं चिदुर्वाक् ।
 तत्ते विद्वान्वरुण प्र ब्रवीम्यधोवचसः पणयो भवन्तु नीचैर्दासा
 उप सर्पन्तु भूमिम् ॥ ६ ॥
 त्वं ह्यशुङ्ग वरुण ब्रवीषि पुनर्मधेष्ववद्यानि भूरि ।
 मो षु पणीरभ्ये इ तावतो भून्मा त्वा वोचन्नराधसं जनासः ॥ ७ ॥
 मा मा वोचन्नराधसं जनासः पुनस्ते पृश्निं जरितर्ददामि ।
 स्तोत्रं मे विश्वमा याहि शचीभिरन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिक्षु ॥ ८ ॥
 आ ते स्तोत्राण्युद्यतानि यन्त्वन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिक्षु ।
 देहि नु मे यन्मे अदत्तो असि युज्यो मे सप्तपदः सखासि ॥ ९ ॥
 सुमा नौ बन्धुर्वरुण सुमा जा वेदाहं तद्यन्नावेषा सुमा जा ।
 ददामि तद्यत्ते अदत्तो अस्मि युज्यस्ते सप्तपदः सखास्मि ॥ १० ॥
 देवो देवाय गृणते वयोधा विप्रो विप्राय स्तुवते सुमेधाः ।
 अजीजनो हि वरुण स्वधावन्नर्थर्वाणं पितरं देवबन्धुम् ।
 तस्मा उ राधः कृणुहिसुप्रशस्तं सखा नो असि परमं च बन्धुः ॥ ११ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २, ४-११ त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः ॥

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।
 आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ १ ॥
 तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
 मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः ॥ २ ॥
 आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्चा याह्यग्रे वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥ ३ ॥
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्वाम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ ४ ॥
 व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
 देवीद्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ५ ॥

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनौ ।
 दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ॥ ६ ॥
 दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै ।
 प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥ ७ ॥
 आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विडा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
 तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वतीः स्वर्पसः सदन्ताम् ॥ ८ ॥
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा ।
 तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ९ ॥
 उपावसृज त्मन्या समञ्जन्देवानां पार्थ ऋतुथा हवींषि ।
 वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥ १० ॥
 सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।
 अस्य होतुः प्रशिष्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषनाशनम् ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ आस्तापङ्क्तिः;

४, ७, ८ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप्; ६ पथ्यापङ्क्तिः; ९ भुरिजगती; १०, ११ निचृदगायत्री ॥

ददिर्हि मह्यं वरुणो दिवः कविर्वचोभिरुग्रैर्नि रिणामि ते विषम् ।
 खातमखातमुत सक्तमग्रभमिरेव धन्वन्नि जजास ते विषम् ॥ १ ॥
 यत्ते अपोदकं विषं तत् एतास्वग्रभम् ।
 गृह्णामि ते मध्यममुत्तमं रसमुतावमं भियसा नेशदादु ते ॥ २ ॥
 वृषा मे रवो नभसा न तन्यतुरुग्रेण ते वचसा बाध आदु ते ।
 अहं तमस्य नृभिरग्रभं रसं तमसइव ज्योतिरुदेतु सूर्यः ॥ ३ ॥
 चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि विषेण हन्मि ते विषम् ।
 अहं म्रियस्व मा जीवीः प्रत्यगभ्येतु त्वा विषम् ॥ ४ ॥
 कैरात पृश्न उपतृण्य बभ्र आ मे शृणुतासिता अलीकाः ।
 मा मे सख्युः स्तामानमपि छाताश्रावयन्तो नि विषे रमध्वम् ॥ ५ ॥
 असितस्य तैमातस्य बभ्रोरपोदकस्य च ।
 सात्रासाहस्याहं मन्योरव ज्यामिव धन्वनो वि मुञ्चामि रथाँइव ॥ ६ ॥

आलिङ्गी च विलिङ्गी च पिता च माता च ।
 विद्म वः सर्वतो बन्ध्वरसाः किं करिष्यथ ॥ ७ ॥
 उरुगूलाया दुहिता जाता दास्यसिक्न्या ।
 प्रतङ्कं दद्रुषीणां सर्वीसामरसं विषम् ॥ ८ ॥
 कर्णा श्वावित्तदब्रवीद्विरेवचरन्तिका ।
 याः काश्चेमाः खनित्रिमास्तासामरसतमं विषम् ॥ ९ ॥
 ताबुवं न ताबुवं न घेत्त्वमसि ताबुवं । ताबुवेनारसं विषम् ॥ १० ॥
 तस्तुवं न तस्तुवं न घेत्त्वमसि तस्तुवं । तस्तुवेनारसं विषम् ॥ ११ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६, ७, ९ अनुष्टुप्;
 ३, ५, १२ भुगिनुष्टुप्; ८ त्रिपदाविराडनुष्टुप्; १० निचृदबृहती;
 ११ त्रिपदासाम्नीत्रिष्टुप्; १३ स्वराडनुष्टुप् ॥

सुपणस्त्वान्वविन्दत्सूकरस्त्वाखनन्नसा ।
 दिप्सौषधे त्वं दिप्सन्तमव कृत्याकृतं जहि ॥ १ ॥
 अव जहि यातुधानानव कृत्याकृतं जहि ।
 अथो यो अस्मान्दिप्सति तमु त्वं जह्योषधे ॥ २ ॥
 रिश्यस्येव परीशासं परिकृत्य परि त्वचः ।
 कृत्यां कृत्याकृते देवा निष्कर्मिव प्रति मुञ्चत ॥ ३ ॥
 पुनः कृत्यां कृत्याकृते हस्तगृह्य परा णय ।
 समक्षमस्मा आ धेहि यथा कृत्याकृतं हनत् ॥ ४ ॥
 कृत्याः सन्तु कृत्याकृते शपथः शपथीयते ।
 सुखो रथइव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ ५ ॥
 यदि स्त्री यदि वा पुमान्कृत्यां चकार पाप्मनै ।
 तामु तस्मै नयामस्यश्वमिवाश्वाभिधान्या ॥ ६ ॥
 यदि वासि देवकृता यदि वा पुरुषैः कृता ।
 तां त्वा पुनर्णयामसीन्द्रेण सयुजा वयम् ॥ ७ ॥

अग्रं पृतनाषाट् पृतनाः सहस्व ।
 पुनः कृत्यां कृत्याकृतं प्रतिहरणेन हरामसि ॥ ८ ॥
 कृतव्यधनि विध्य तं यश्चकार तमिज्जहि ।
 न त्वामचक्रुषे वयं वधाय सं शिशीमहि ॥ ९ ॥
 पुत्रइव पितरं गच्छ स्वजइवाभिष्ठितो दश ।
 बन्धमिवावक्रामी गच्छ कृत्ये कृत्याकृतं पुनः ॥ १० ॥
 उदेणीव वारण्यभिस्कन्दं मृगीव ।
 कृत्या कर्तारमृच्छतु ॥ ११ ॥
 इष्वा ऋजीयः पततु द्यावापृथिवी तं प्रति ।
 सा तं मृगमिव गृह्णातु कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ १२ ॥
 अग्निरिवैतु प्रतिकूलमनुकूलमिवोदकम् ।
 सुखो रथइव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ १३ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मधुला ओषधिः ॥ छन्दः—१-३, १०,

११ निचृदनुष्टुप्; ४ पुरस्तादबृहती; ५, ७-९ अनुष्टुप्; ६ स्वराडनुष्टुप् ॥

एका च मे दश च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ १ ॥
 द्वे च मे विंशतिश्च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ २ ॥
 तिस्रश्च मे त्रिंशच्च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ३ ॥
 चतस्रश्च मे चत्वारिंशच्च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ४ ॥
 पञ्च च मे पञ्चाशच्च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ५ ॥
 षट् च मे षष्टिश्च मेऽपवृत्तार ओषधे ।
 ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ६ ॥

स॒प्त च॑ मे स॒प्तति॑श्च॒ मेऽप॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ म॒धु॒ मे म॒धु॒ला क॑रः ॥ ७ ॥
 अ॒ष्ट च॑ मेऽशी॒तिश्च॒ मेऽप॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ म॒धु॒ मे म॒धु॒ला क॑रः ॥ ८ ॥
 न॒व च॑ मे न॒वति॑श्च॒ मेऽप॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ म॒धु॒ मे म॒धु॒ला क॑रः ॥ ९ ॥
 द॒श च॑ मे श॒तं च॑ मेऽप॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ म॒धु॒ मे म॒धु॒ला क॑रः ॥ १० ॥
 श॒तं च॑ मे स॒हस्रं॑ चाप॒व॒क्तार॑ ओषधे ।
 ऋ॒त॒जा॒त॒ ऋ॒ता॒व॒रि॒ म॒धु॒ मे म॒धु॒ला क॑रः ॥ ११ ॥

॥ इत्येकादशः प्रपाठकः ॥

अथ द्वादशः प्रपाठकः

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—१, ४, ५, ७-१० द्विपदासाम्ब्युष्णिक्;

२, ३, ६ द्विपदाऽऽसुर्यनुष्टुप्; ११ द्विपदाऽऽसुरीगायत्री ॥

यद्ये॒कवृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ १ ॥
 यदि॑ द्वि॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ २ ॥
 यदि॑ त्रि॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ३ ॥
 यदि॑ चतु॒र्वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ४ ॥
 यदि॑ पञ्च॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ५ ॥
 यदि॑ षड्॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ६ ॥
 यदि॑ सप्त॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ७ ॥
 यद्यष्ट॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ८ ॥
 यदि॑ नव॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ ९ ॥
 यदि॑ दश॒वृ॑षोऽसि॑ सृ॒जार्॒सोऽसि॑ ॥ १० ॥
 यद्ये॒काद॒शोऽसि॑ सोऽपौ॒दकोऽसि॑ ॥ ११ ॥

[१७] समदशं सूक्तम्

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मजाया ॥ छन्दः—१-६ त्रिष्टुप्; ७-१८ अनुष्टुप् ॥

तेऽवदन्प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।
 वीडुहरास्तप उग्रं मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतस्य ॥ १ ॥
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।
 अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय ॥ २ ॥
 हस्तैनैव ग्राह्यऽआधिरस्या ब्रह्मजायेति चेदवोचत् ।
 न दूताय प्रहेया तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ॥ ३ ॥
 यामाहुस्तारकैषा विकेशीति दुच्छुनां ग्राममवपद्यमानाम् ।
 सा ब्रह्मजाया विदुनोति राष्ट्रं यत्र प्रापादि शश उल्कुषीमान् ॥ ४ ॥
 ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।
 तेन जायामन्वविन्दद् बृहस्पतिः सोमैर्न नीतां जुह्वंश्च न देवाः ॥ ५ ॥
 देवा वा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसा ये निषेदुः ।
 भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमिन् ॥ ६ ॥
 ये गर्भी अवपद्यन्ते जगद्यच्चापलुप्यते ।
 वीरा ये तृह्यन्ते मिथो ब्रह्मजाया हिंनस्ति तान् ॥ ७ ॥
 उत यत्पतयो दश स्त्रियाः पूर्वे अब्राह्मणाः ।
 ब्रह्मा चेद्धस्तमग्रहीत्स एव पतिरेकधा ॥ ८ ॥
 ब्राह्मण एव पतिर्न राजन्योऽश्च न वैश्यः ।
 तत्सूर्यः प्रब्रुवन्नेति पञ्चभ्यो मानवेभ्यः ॥ ९ ॥
 पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या अददुः ।
 राजानः सत्यं गृह्णाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥ १० ॥
 पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।
 ऊर्जं पृथिव्या भक्तवोरुगायमुपासते ॥ ११ ॥
 नास्य जाया शतवाही कल्याणी तल्पमा शये ।
 यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १२ ॥

न वि॒क॒र्णः पृ॒थु॒शि॒रा॒स्तस्मि॒न्वे॒श॒म॒नि जा॒य॒ते ।
 यस्मि॒न्ना॒ष्ट्रे नि॒रु॒ध्य॒ते ब्र॒ह्म॒जा॒याचि॒त्त्या ॥ १३ ॥
 नास्य॑ क्ष॒त्ता नि॒ष्क॒ग्री॒वः सू॒ना॒ना॒मे॒त्य॒ग्र॒तः ।
 यस्मि॒न्ना॒ष्ट्रे नि॒रु॒ध्य॒ते ब्र॒ह्म॒जा॒याचि॒त्त्या ॥ १४ ॥
 नास्य॑ श्वे॒तः कृ॒ष्ण॒क॒र्णो॑ धु॒रि यु॒क्तो म॑हीयते ।
 यस्मि॒न्ना॒ष्ट्रे नि॒रु॒ध्य॒ते ब्र॒ह्म॒जा॒याचि॒त्त्या ॥ १५ ॥
 नास्य॑ क्षे॒त्रे पु॒ष्क॒रि॒णी ना॒ण॒डीकं जा॒य॒ते बि॒स॒म् ।
 यस्मि॒न्ना॒ष्ट्रे नि॒रु॒ध्य॒ते ब्र॒ह्म॒जा॒याचि॒त्त्या ॥ १६ ॥
 नास्मै॑ पृ॒श्निं वि दु॑हन्ति येऽस्या॒ दोह॑मुपासते ।
 यस्मि॒न्ना॒ष्ट्रे नि॒रु॒ध्य॒ते ब्र॒ह्म॒जा॒याचि॒त्त्या ॥ १७ ॥
 नास्य॑ धे॒नुः क॒ल्या॒णी ना॒न॒ड्वा॒न्त्स॒ह॒ते धु॒रम् ।
 वि॒जा॒नि॒र्य॒त्र ब्रा॒ह्म॒णो रा॒त्रिं व॒स॒ति पा॒प॒र्या ॥ १८ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१-३, ६, ७, १०-१२, १४,
 १५ अनुष्टुप्; ४ भुरिक्रिष्टुप्; ५, ८, ९, १३ त्रिष्टुप् ॥

नैतां॑ तै॒ दे॒वा अ॒द॒दु॒स्तु॒भ्यं नृ॒प॒ते अ॒त्त॒वे ।
 मा ब्रा॒ह्म॒णस्य॑ रा॒ज॒न्य॒ गां जि॒घत्सो॑ अ॒ना॒द्याम् ॥ १ ॥
 अ॒क्ष॒द्रु॒ग्धो रा॒ज॒न्यः॑ पा॒प आ॒त्म॒प॒रा॒जि॒तः ।
 स ब्रा॒ह्म॒णस्य॑ गा॒म॒द्याद॒द्य जी॒वा॒नि मा श्वः॑ ॥ २ ॥
 आ॒वि॒ष्टि॒ता॒घ॒वि॒षा पृ॒दा॒कू॒रि॒व च॒र्म॑णा ।
 सा ब्रा॒ह्म॒णस्य॑ रा॒ज॒न्य॒ तृ॒ष्टैषा॑ गौ॒र॒ना॒द्या ॥ ३ ॥
 निर्वै॑ क्ष॒त्रं न॒र्या॒ति ह॒न्ति व॒र्चो॑ऽग्निरि॒वार॑ब्धो वि दु॑नोति सर्व॑म् ।
 यो ब्रा॒ह्म॒णं म॒न्य॒ते अ॒न्न॒मे॒व स वि॒षस्य॑ पिबति तै॒मा॒त॒स्य ॥ ४ ॥
 य ए॒नं ह॒न्ति मृ॒दुं म॒न्य॒मा॒नो दे॒वपी॒यु॒र्ध॒न॒का॒मो न चि॒त्तात् ।
 सं त॒स्ये॒न्द्रो हृ॒द॒येऽग्नि॑मि॒न्ध उ॒भे ए॒नं द्वि॒ष्टो न॒भ॒सी च॒र॒न्त॒म् ॥ ५ ॥
 न ब्रा॒ह्म॒णो हि॑सि॒त॒व्यो॑ इ॒ग्निः प्रि॒य॒त॒नो॒रि॒व ।
 सो॒मो ह्य॑स्य दा॒या॒द इ॒न्द्रो अ॒स्या॒भि॒श॒स्ति॒पाः ॥ ६ ॥

शतापांष्टां नि गिरति तां न शक्नोति निःखिदन् ।
 अन्नं यो ब्राह्मणां मल्वः स्वाद्वृद्धीति मन्यते ॥ ७ ॥
 जिह्वा ज्या भवति कुल्मलं वाङ् नाडीका दन्तास्तपसाभिर्दिग्धाः ।
 तेभिर्ब्रह्मा विध्यति देवपीयून् हृद्बलैर्धनुर्भिर्देवजूतैः ॥ ८ ॥
 तीक्ष्णेष्वो ब्राह्मणा ह्येतिमन्तो यामस्यन्ति शरव्यांश्च न सा मृषा ।
 अनुहाय तपसा मन्युना चोत दूरादव भिन्दन्त्येनम् ॥ ९ ॥
 ये सहस्रमराजन्नासन्दशशता उत ।
 ते ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा वैतहव्याः पराभवन् ॥ १० ॥
 गौरेव तान्हन्यमाना वैतहव्याँ अवातिरत् ।
 ये केसरप्राबन्धायाश्चरमाजामपेचिरन् ॥ ११ ॥
 एकशतं ता जनता या भूमिर्व्यधूनुत ।
 प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभव्यं पराभवन् ॥ १२ ॥
 देवपीयुश्चरति मर्त्येषु गरगीर्णो भवत्यस्थिभूयान् ।
 यो ब्राह्मणं देवबन्धुं हिनस्ति न स पितृयाणमप्येति लोकम् ॥ १३ ॥
 अग्निर्वै नः पदवायः सोमो दायाद उच्यते ।
 हन्ताभिश्चस्तेन्द्रस्तथा तद्वेधसो विदुः ॥ १४ ॥
 इषुरिव दिग्धा नृपते पृदाकूरिव गोपते ।
 सा ब्राह्मणस्येषुर्धोरा तया विध्यति पीरतः ॥ १५ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१, ३-६, ८-१५ अनुष्टुप्;

२ विराट्पुरस्ताद्बृहती; ७ विराडुपरिष्ठाद्बृहती ॥

अतिमात्रमवर्धन्त नोदिव दिवमस्पृशन् ।
 भृगुं हिंसित्वा सृज्जया वैतहव्याः पराभवन् ॥ १ ॥
 ये बृहत्सामानमाङ्गिरसमार्पयन्ब्राह्मणं जनाः ।
 पेट्वस्तेषामुभयादमविस्तोकान्यावयत् ॥ २ ॥
 ये ब्राह्मणं प्रत्यष्टीवन्ये वास्मिन्धुल्कमीषिरे ।
 अस्त्रस्ते मध्ये कुल्यायाः केशान्खादन्त आसते ॥ ३ ॥

ब्रह्मगुवी पच्यमाना यावत्साभि विजङ्गहे ।
 तेजो राष्ट्रस्य निर्हन्ति न वीरो जायते वृषा ॥ ४ ॥
 क्रूरमस्या आशसनं तृष्टं पिशितमस्यते ।
 क्षीरं यदस्याः पीयते तद्वै पितृषु किल्बिषम् ॥ ५ ॥
 उग्रो राजा मन्यमानो ब्राह्मणं यो जिघत्सति ।
 परा तत्सिच्यते राष्ट्रं ब्राह्मणो यत्र जीयते ॥ ६ ॥
 अष्टापदी चतुरक्षी चतुःश्रोत्रा चतुर्हनुः ।
 द्यास्या द्विर्जिह्वा भूत्वा सा राष्ट्रमव धूनुते ब्रह्मज्यस्य ॥ ७ ॥
 तद्वै राष्ट्रमा स्त्रवति नावं भिन्नामिवोदकम् ।
 ब्रह्माणं यत्र हिंसन्ति तद्राष्ट्रं हन्ति दुच्छुना ॥ ८ ॥
 तं वृक्षा अप सेधन्ति छायां नो मोषणा इति ।
 यो ब्राह्मणस्य सद्धनमभि नारद मन्यते ॥ ९ ॥
 विषमेतद्देवकृतं राजा वरुणोऽब्रवीत् ।
 न ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा राष्ट्रे जागार कश्चन ॥ १० ॥
 नवैव ता नवतयो या भूमिर्व्यधूनुत ।
 प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभव्यं पराभवन् ॥ ११ ॥
 यां मृतायानुबध्नन्ति कूटं पदयोपनीम् ।
 तद्वै ब्रह्मज्य ते देवा उपस्तरणमब्रुवन् ॥ १२ ॥
 अश्रूणि कृपमाणस्य यानि जीतस्य वावृतुः ।
 तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥ १३ ॥
 येन मृतं स्त्रपयन्ति श्मश्रूणि येनोन्दते ।
 तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥ १४ ॥
 न वर्षं मैत्रावरुणं ब्रह्मज्यमभि वर्षति ।
 नास्मै समितिः कल्पते न मित्रं नयते वशम् ॥ १५ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वानस्पत्यो दुन्दुभिः ॥ छन्दः—१ जगती; २-१२ त्रिष्टुप् ॥

उच्चैर्घोषो दुन्दुभिः सत्त्वनायन्वानस्पत्यः संभृत उस्त्रियाभिः ।
 वाचं क्षुणुवानो दमयन्त्सपत्नान्त्सिंहइव जेष्यन्नभि तंस्तनीहि ॥ १ ॥
 सिंहइवास्तानीद् द्रुवयो विबद्धोऽभिक्रन्दन्नृषभो वासितामिव ।
 वृषा त्वं वध्रयस्ते सपत्ना ऐन्द्रस्ते शुष्मो अभिमातिषाहः ॥ २ ॥
 वृषेव यूथे सहसा विदानो गव्यन्नभि रुव सन्धनाजित् ।
 शुचा विध्य हृदयं परेषां हित्वा ग्रामान्प्रच्युता यन्तु शत्रवः ॥ ३ ॥
 संजयन्पृतना ऊर्ध्वमायुर्गृह्या गृह्णानो बहुधा वि चक्ष्व ।
 दैवीं वाचं दुन्दुभ आ गुरस्व वेधाः शत्रूणामुप भरस्व वेदः ॥ ४ ॥
 दुन्दुभेर्वाचं प्रयतां वदन्तीमाशृण्वती नाथिता घोषबुद्धा ।
 नारी पुत्रं धावतु हस्तगृह्यामित्री भीता समरे वधानाम् ॥ ५ ॥
 पूर्वो दुन्दुभे प्र वदासि वाचं भूम्याः पृष्ठे वद रोचमानः ।
 अमित्रसेनामभिजज्जभानो द्युमद्वद दुन्दुभे सूनृतावत् ॥ ६ ॥
 अन्तरेमे नभसी घोषो अस्तु पृथक्ते ध्वनयो यन्तु शीभम् ।
 अभि क्रन्द स्तनयोत्पिपानः श्लोककृन्मित्रतूर्याय स्वर्धी ॥ ७ ॥
 धीभिः कृतः प्र वदाति वाचमुद्धर्षय सत्त्वनामायुधानि ।
 इन्द्रमेदी सत्त्वनो नि ह्वयस्व मित्रैर्मित्रां अव जङ्घनीहि ॥ ८ ॥
 संक्रन्दनः प्रवदो धृष्णुषेणः प्रवेदकृद्वहुधा ग्रामघोषी ।
 श्रेयो वन्वानो वयुनानि विद्वान्कीर्तिं बहुभ्यो वि हर द्विराजे ॥ ९ ॥
 श्रेयःकेतो वसुजित्सहीयान्त्संग्रामजित्संशितो ब्रह्मणासि ।
 अंशूनिव गावाधिषवणे अद्रिर्गव्यन्दुन्दुभेऽधि नृत्य वेदः ॥ १० ॥
 शत्रूषाण्नीषाडभिमातिषाहो गवेषणः सहमान उद्भित् ।
 वाग्वीव मन्त्रं प्र भरस्व वाचं सांग्रामजित्यायेषमुद्वदेह ॥ ११ ॥
 अच्युतच्युत्समदो गर्मिष्ठो मृधो जेता पुरातायोध्यः ।
 इन्द्रेण गुप्तो विदथा निचिक्वद्धृदयोतनो द्विषतां याहि शीभम् ॥ १२ ॥

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१-९ वानस्पत्यो दुन्दुभिः; १०-१२ आदित्यादयः ॥ छन्दः—१, ४,

५ पथ्यापङ्क्तिः; २, ३, ७-१० अनुष्टुप्; ६ जगती; ११ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्;

१२ त्रिपदायवमध्यागायत्री ॥

विहृदयं वैमनस्यं वदामित्रेषु दुन्दुभे ।
 विद्वेषं कश्मशं भयममित्रेषु नि दध्मस्यवैनान्दुन्दुभे जहि ॥ १ ॥
 उद्वेपमाना मनसा चक्षुषा हृदयेन च ।
 धावन्तु बिभ्यतोऽमित्राः प्रत्रासेनाज्यै हुते ॥ २ ॥
 वानस्पत्यः संभृत उस्त्रियाभिर्विश्वगोत्र्यः ।
 प्रत्रासममित्रेभ्यो वदाज्यैनाभिघारितः ॥ ३ ॥
 यथा मृगाः संविजन्त आरण्याः पुरुषादधि । एवा त्वं
 दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ४ ॥
 यथा वृकादजावयो धावन्ति बहु बिभ्यतीः । एवा त्वं
 दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ५ ॥
 यथा श्येनात्पतत्त्रिणः संविजन्ते अहर्दिवि सिंहस्य
 स्तनथोर्यथा । एवा त्वं दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र
 त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ६ ॥
 परामित्रान्दुन्दुभिना हरिणस्याजिनैन च ।
 सर्वे देवा अतिव्रसन्ये संग्रामस्येशते ॥ ७ ॥
 यैरिन्द्रः प्रक्रीडते पद्भ्यैश्छायया सह ।
 तैरमित्रास्त्रसन्तु नोऽमी ये यन्त्यनीकशः ॥ ८ ॥
 ज्याघोषा दुन्दुभयोऽभि क्रौशन्तु या दिशः ।
 सेनाः पराजिता यतीरमित्राणामनीकशः ॥ ९ ॥
 आदित्य चक्षुरा दत्स्व मरीचयोऽनु धावत ।
 पत्सङ्गिनीरा संजन्तु विगते बाहुवीर्ये ॥ १० ॥
 यूयमुग्रा मरुतः पृश्निमातर इन्द्रेण युजा प्र मृणीत शत्रून् ।
 सोमो राजा वरुणो राजा महादेव उत मृत्युरिन्द्रः ॥ ११ ॥

एता देवसेनाः सूर्यकेतवः सचेतसः ।
अमित्रात्रो जयन्तु स्वाहा ॥ १२ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—तक्मनाशनः ॥ छन्दः—१ भुरिक्त्रिष्टुप्; २ विराट् त्रिष्टुप्;
३, ४, ६-१४ अनुष्टुप्; ५ विराट्पथ्याबृहती ॥

अग्निस्तक्मानमप बाधतामितः सोमो ग्रावा वरुणः पूतदक्षाः ।
वेदिर्बर्हिः समिधः शोशुचाना अप द्वेषांस्यमुया भवन्तु ॥ १ ॥
अयं यो विश्वान्हरितान्कृणोष्युच्छेचयन्नग्निरिवाभिदुन्वन् ।
अथा हि तक्मन्नरसो हि भूया अथान्यङ्ङिङधराङ्वा परेहि ॥ २ ॥
यः परुषः पारुषेयोऽवध्वंसइवारुणः ।
तक्मानं विश्वधावीर्याधराञ्च परा सुव ॥ ३ ॥
अधराञ्च प्र हिणोमि नमः कृत्वा तक्मने ।
शक्म्भरस्य मुष्टिहा पुनरेतु महावृषान् ॥ ४ ॥
ओको अस्य मूर्जवन्त ओको अस्य महावृषाः ।
यावज्जातस्तक्मंस्तावानसि बल्हिकेषु न्योचुरः ॥ ५ ॥
तक्मन्व्याङ्लि वि गद व्यङ्ङ भूरि यावय ।
दासीं निष्टक्वरीमिच्छ तां वज्रेण समर्पय ॥ ६ ॥
तक्मन्मूर्जवतो गच्छ बल्हिकान्वा परस्तराम् ।
शूद्रामिच्छ प्रफुर्व्यं तां तक्मन्वीङ् व धूनुहि ॥ ७ ॥
महावृषान्मूर्जवतो बन्ध्वद्धि परेत्य ।
प्रैतानि तक्मने ब्रूमो अन्यक्षेत्राणि वा इमा ॥ ८ ॥
अन्यक्षेत्रे न रमसे वशी सन्मृडयासि नः ।
अभूदु प्रार्थस्तक्मा स गमिष्यति बल्हिकान् ॥ ९ ॥
यत्त्वं शीतोऽथो रूरः सह कासावेपयः ।
भीमास्ते तक्मन्हेतयस्ताभिः स्म परि वृङ्ग्धि नः ॥ १० ॥
मा स्मैतान्त्सखीन्कुरुथा बलासं कासमुद्युगम् ।
मा स्मातोऽर्वाडैः पुनस्तत्त्वा तक्मन्नुप ब्रुवे ॥ ११ ॥

तक्मन्भ्रात्रा बलासेन स्वस्त्रा कासिकया सह ।
 पाप्मा भ्रातृव्येण सह गच्छमुमरणं जनम् ॥ १२ ॥
 तृतीयकं वितृतीयं सदन्दिमुत शारदम् ।
 तक्मानं शीतं रूरं ग्रैष्मं नाशय वार्षिकम् ॥ १३ ॥
 गन्धारिभ्यो मूर्जवद्भ्योऽङ्गैर्भ्यो मृगधैभ्यः ।
 प्रैष्यन् जनमिव शेवधिं तक्मानं परि दद्वसि ॥ १४ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—इन्द्रादयः ॥ छन्दः—१-१२ अनुष्टुप्; १३ विराडनुष्टुप् ॥

ओते मे द्यावापृथिवी ओता देवी सरस्वती ।
 ओतामि म इन्द्रश्चाग्निश्च क्रिमिं जम्भयतामिति ॥ १ ॥
 अस्येन्द्र कुमारस्य क्रिमीन्धनपते जहि ।
 हता विश्वा अरातय उग्रेण वचसा मम ॥ २ ॥
 यो अक्ष्यौ परिसर्पति यो नासे परिसर्पति ।
 दतां यो मध्यं गच्छति तं क्रिमिं जम्भयामसि ॥ ३ ॥
 सरूपौ द्वौ विरूपौ द्वौ कृष्णौ द्वौ रोहितौ द्वौ ।
 बभ्रुश्च बभ्रुकर्णश्च गृध्रः कोकश्च ते हताः ॥ ४ ॥
 ये क्रिमयः शितिकक्षा ये कृष्णाः शितिबाहवः ।
 ये के च विश्वरूपास्तान्क्रिमीन् जम्भयामसि ॥ ५ ॥
 उत्पुस्तत्सूर्य एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा ।
 दृष्टांश्च घ्नन्नदृष्टांश्च सर्वांश्च प्रमृणन् क्रिमीन् ॥ ६ ॥
 येवाषासः कर्ष्कषास एजत्काः शिपवितुकाः ।
 दृष्टश्च हन्यतां क्रिमिरुतादृष्टश्च हन्यताम् ॥ ७ ॥
 हतो येवाषः क्रिमीणां हतो नदनिमोत ।
 सर्वान्नि मष्मषाकरं दृषदा खल्व्वाँइव ॥ ८ ॥
 त्रिशीर्षाणं त्रिककुदं क्रिमिं सारङ्गमर्जुनम् ।
 शृणाम्यस्य पृथीरपि वृश्चामि यच्छिरः ॥ ९ ॥

अत्रिवद्वः क्रिमयो हन्मि कण्ववज्जमदग्रिवत् ।
 अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्यहं क्रिमीन् ॥ १० ॥
 हतो राजा क्रिमीणामुतैषां स्थपतिर्हतः ।
 हतो हतमाता क्रिमिर्हतभ्राता हतस्वसा ॥ ११ ॥
 हतासौ अस्य वेशसो हतासुः परिवेशसः ।
 अथो ये क्षुल्लकाइव सर्वे ते क्रिमयो हताः ॥ १२ ॥
 सर्वेषां च क्रिमीणां सर्वासां च क्रिमीणाम् ।
 भिनद्म्यश्मना शिरो दहाम्यग्निना मुखम् ॥ १३ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ सविता; २ अग्निः; ३ द्यावापृथिवी; ४ वरुणः; ५ मित्रावरुणौ; ६ मरुतः; ७ सोमः; ८ वायुः; ९ सूर्यः; १० चन्द्रमाः; ११ इन्द्रः; १२ मरुतां पिता; १३ मृत्युः; १४ यमः; १५ पितरः; १६ तताः; १७ ततस्ततामहाः ॥ छन्दः—१-१०, १२-१४ अति शक्वरी; ११ शक्वरी; १५, १६ त्रिपदाभुरिग-जगती; १७ त्रिपदाविराट्शक्वरी ॥

सविता प्रसवानामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्तामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ १ ॥
 अग्निर्वनस्पतीनामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्तामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ २ ॥
 द्यावापृथिवी दातृणामधिपत्नी ते मावताम् ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्तामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ३ ॥
 वरुणोऽपामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्तामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ४ ॥
 मित्रावरुणौ वृष्ट्याधिपतौ तौ मावताम् ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्तामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ५ ॥

मरुतः पर्वतानामधिपतयस्ते मावन्तु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ६ ॥
 सोमो वीरुधामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ७ ॥
 वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ८ ॥
 सूर्यश्चक्षुषामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ९ ॥
 चन्द्रमा नक्षत्राणामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ १० ॥
 इन्द्रो दिवोऽधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ ११ ॥
 मरुतां पिता पशूनामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ १२ ॥
 मृत्युः प्रजानामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ १३ ॥
 यमः पितॄणामधिपतिः स मावतु ।
 अस्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां प्रतिष्ठायामस्यां
 चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ १४ ॥

पि॒तरः॑ परे॒ ते मा॑वन्तु ।
 अ॒स्मिन्ब्र॑ह्म॒ण्यस्मि॑न्कर्म॒ण्यस्यां॑ पु॒रोधा॑या॒मस्यां॑ प्र॒तिष्ठा॑या॒मस्यां॑
 चि॒त्त्या॑म॒स्यामा॑कू॒त्याम॒स्यामा॑शि॒ष्यस्यां॑ दे॒वहू॑त्यां॒ स्वाहा॑ ॥ १५ ॥
 त॒ता अ॒वरे॒ ते मा॑वन्तु ।
 अ॒स्मिन्ब्र॑ह्म॒ण्यस्मि॑न्कर्म॒ण्यस्यां॑ पु॒रोधा॑या॒मस्यां॑ प्र॒तिष्ठा॑या॒मस्यां॑
 चि॒त्त्या॑म॒स्यामा॑कू॒त्याम॒स्यामा॑शि॒ष्यस्यां॑ दे॒वहू॑त्यां॒ स्वाहा॑ ॥ १६ ॥
 त॒तस्त॑ता॒महा॑स्ते मा॑वन्तु ।
 अ॒स्मिन्ब्र॑ह्म॒ण्यस्मि॑न्कर्म॒ण्यस्यां॑ पु॒रोधा॑या॒मस्यां॑ प्र॒तिष्ठा॑या॒मस्यां॑
 चि॒त्त्या॑म॒स्यामा॑कू॒त्याम॒स्यामा॑शि॒ष्यस्यां॑ दे॒वहू॑त्यां॒ स्वाहा॑ ॥ १७ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः, गर्भः, पृथिव्यादयः ॥ छन्दः—१-१२ अनुष्टुप्;
 १३ विराट्पुरस्ताद्बृहती ॥

प॒र्वता॑हि॒वो यो॒नेर॒ङ्गाद॒ङ्गात्स॒माभू॑तम् ।
 शे॒पो गर्भ॑स्य रे॒तोधाः॑ स॒रौ प॒र्णमि॒वा द॑धत् ॥ १ ॥
 यथे॒यं पृ॑थि॒वी म॒ही भू॒तानां॑ गर्भ॑मा॒दधे॑ ।
 ए॒वा द॑धामि ते गर्भं तस्मै त्वाम॒वसे॑ हुवे ॥ २ ॥
 गर्भं॑ धेहि सिनी॒वालि॒ गर्भं॑ धेहि सर॒स्वति॑ ।
 गर्भं॑ ते अ॒श्विनो॒भा ध॑त्तां पुष्कर॒स्त्रजा॑ ॥ ३ ॥
 गर्भं॑ ते मि॒त्रावरु॑णौ गर्भं॑ दे॒वो बृ॒हस्प॑तिः ।
 गर्भं॑ त इन्द्र॒श्चाग्नि॑श्च गर्भं॑ धा॒ता द॑धातु ते ॥ ४ ॥
 विष्णु॒र्योनिं॑ कल्पयतु त्वष्टा रू॒पाणि॑ पि॒शतु॑ ।
 आ सिञ्चतु प्र॒जाप॑ति॒र्धाता॑ गर्भं॑ दधातु ते ॥ ५ ॥
 यद्वेद॒ राजा॒ वरु॑णो यद्वा दे॒वी सर॑स्वती ।
 यदिन्द्रो॑ वृ॒त्रहा॒ वेद॒ तद्गर्भ॑करणं पिब ॥ ६ ॥
 गर्भो॑ अ॒स्योष॑धीनां गर्भो॑ वन॒स्पती॑नाम् ।
 गर्भो॑ वि॒श्वस्य॒ भूत॑स्य सो अ॒ग्ने गर्भ॑मेह धाः ॥ ७ ॥

अधि॑ स्कन्द॒ वीर्य॑स्व॒ गर्भ॑मा धै॒हि यो॒न्याम् ।
 वृषा॑सि वृ॒ष्ण्याव॑न्प्रजायै॒ त्वा न॑यामसि ॥ ८ ॥
 वि जि॒हीष्व॑ बा॒र्हत्सामे॑ गर्भ॑स्ते॒ योनि॑मा श॒याम् ।
 अदु॑ष्टे दे॒वाः पु॒त्रं सोम॑पा उ॒भया॑वि॒नम् ॥ ९ ॥
 धातुः॑ श्रेष्ठे॒न रू॒पेणा॑स्या ना॒र्यी ग॒वीन्योः॑ ।
 पुमा॑सं पु॒त्रमा धै॒हि दश॑मे मा॒सि सू॒तवे ॥ १० ॥
 त्वष्टः॑ श्रेष्ठे॒न रू॒पेणा॑स्या ना॒र्यी ग॒वीन्योः॑ ।
 पुमा॑सं पु॒त्रमा धै॒हि दश॑मे मा॒सि सू॒तवे ॥ ११ ॥
 सवि॑तुः श्रेष्ठे॒न रू॒पेणा॑स्या ना॒र्यी ग॒वीन्योः॑ ।
 पुमा॑सं पु॒त्रमा धै॒हि दश॑मे मा॒सि सू॒तवे ॥ १२ ॥
 प्रजा॑पते श्रेष्ठे॒न रू॒पेणा॑स्या ना॒र्यी ग॒वीन्योः॑ ।
 पुमा॑सं पु॒त्रमा धै॒हि दश॑मे मा॒सि सू॒तवे ॥ १३ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ अग्निः; २ सविता; ३, ११ इन्द्रः; ४ निविदः; ५ मरुतः; ६ अदितिः; ७ विष्णुः; ८ त्वष्टाः; ९ भगः; १० सोमः; १२ अश्विनौ, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१, ५ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक्; २, ४, ६-८, १०, ११ द्विपदाप्राजापत्याबृहती; ३ त्रिपदाविराड्गायत्री; ९ त्रिपदापिपीलिकामध्यापुरउष्णिक्; [एता एकावसानाः] १२ परातिशक्वरीचतुष्पदाजगती ॥

यजू॑षि य॒ज्ञे स॒मिधुः॑ स्वाहा॒ग्निः प्र॒वि॒द्वानि॒ह वो॑ यु॒नक्तु॑ ॥ १ ॥
 यु॒नक्तु॑ दे॒वः स॒विता॑ प्र॒जान॑न्नस्मि॒न्य॒ज्ञे म॒हिषः॑ स्वाहा॑ ॥ २ ॥
 इन्द्र॑ उक्थाम॒दान्य॒स्मि॒न्य॒ज्ञे प्र॒वि॒द्वान्यु॑नक्तु सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ ३ ॥
 प्रै॒षा य॒ज्ञे नि॒विदुः॑ स्वाहा॑ शि॒ष्टाः प॒त्नीभि॑र्वहते॒ह यु॒क्ताः ॥ ४ ॥
 छन्दा॑सि य॒ज्ञे म॒रुतः॑ स्वाहा॑ मा॒तेव॑ पु॒त्रं पि॑पृते॒ह यु॒क्ताः ॥ ५ ॥
 ए॒यम॑गन्ब॒र्हिषा॑ प्रोक्ष॑णीभि॒र्य॒ज्ञं त॑न्वा॒नादि॑तिः स्वाहा॑ ॥ ६ ॥
 विष्णु॑र्यु॒नक्तु॑ बहु॒धा त॑पांस्य॒स्मि॒न्य॒ज्ञे सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ ७ ॥
 त्वष्टा॑ यु॒नक्तु॑ बहु॒धा नु॑ रू॒पा अ॒स्मि॒न्य॒ज्ञे सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ ८ ॥
 भगो॑ यु॒नक्त्वा॒शिषो॑ न्व॒श्मा अ॒स्मि॒न्य॒ज्ञे प्र॒वि॒द्वान्यु॑नक्तु सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ ९ ॥
 सोमो॑ यु॒नक्तु॑ बहु॒धा प॒यांस्य॒स्मि॒न्य॒ज्ञे सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ १० ॥
 इन्द्रो॑ यु॒नक्तु॑ बहु॒धा वी॒र्या॑ण्य॒स्मि॒न्य॒ज्ञे सु॒युजः॑ स्वाहा॑ ॥ ११ ॥

अश्विना ब्रह्मणा यातमर्वाञ्चौ वषट्कारेण यज्ञं वर्धयन्तौ ।
बृहस्पते ब्रह्मणा याह्यर्वाङ् यज्ञो अयं स्वर्गिदं यजमानाय स्वाहा ॥ १२ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्; २ द्विपदासाम्नी-
भुरिगनुष्टुप्; ३ द्विपदाऽऽर्चीबृहती; ४ द्विपदासाम्नीभुरिगबृहती; ५ द्विपदा-
साम्नीत्रिष्टुप्; ६ द्विपदाविराणामगायत्री; ७ द्विपदासाम्नीबृहती;
८ संस्तारपङ्क्तिः; ९ षट्पदाऽनुष्टुब्गर्भापरातिजगती;
१०-१२ पुरउष्णिक् ॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचींष्यग्रेः ।
द्युमत्तमा सुप्रतीकः ससूनुस्तनूनपादसुरो भूरिपाणिः ॥ १ ॥
देवो देवेषु देवः पथो अनक्ति मध्वा घृतेन ॥ २ ॥
मध्वा यज्ञं नक्षति प्रैणानो नराशंसो अग्निः सुकृद्देवः सविता विश्ववारः ॥ ३ ॥
अच्छायमेति शर्वसा घृता चिदीडानो वह्निर्ममसा ॥ ४ ॥
अग्निः स्त्रुचो अध्वरेषु प्रयक्षु स यक्षदस्य महिमानमग्रेः ॥ ५ ॥
तरी मन्द्रासु प्रयक्षु वसवश्चातिष्ठन्वसुधातरश्च ॥ ६ ॥
द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रतं रक्षन्ति विश्वहा ॥ ७ ॥
उरुव्यचसाग्रेर्धाम्ना पत्यमाने ।
आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्तेमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥ ८ ॥
दैवा होतार ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्रेर्जिह्वयाभि गृणत गृणता नः स्विष्टये ।
तिस्त्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तामिडा सरस्वती मही भारती गृणाना ॥ ९ ॥
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु । देव त्वष्टा रायस्पोषं वि ष्य नाभिमस्य ॥ १० ॥
वनस्पतेऽव सृजा रराणः । तमना देवेभ्यो अग्निर्हव्यं शमिता स्वदयतु ॥ ११ ॥

अग्रे स्वाहा कृणुहि जातवेदः ।

इन्द्राय यज्ञं विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥ १२ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—त्रिवृत, अग्न्यादयः ॥ छन्दः—१-५, ८, ११, १४ त्रिष्टुप्;
६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ७, ९, १०, १२ ककुम्मत्यनुष्टुप्; १३ पुरउष्णिक् ॥

नव प्राणान्नवभिः सं मिमीते दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ।
हरिते त्रीणि रजते त्रीण्ययसि त्रीणि तपसाविष्टितानि ॥ १ ॥

अ॒ग्निः सूर्य॑श्च॒न्द्रमा॒ भूमि॑रापो द्यौर॒न्तरिक्षं॑ प्र॒दिशो॑ दि॒शश्च॑ ।
 आ॒र्त॒वा ऋ॒तुभिः॑ संविदा॒ना अ॒नेन॑ मा त्रि॒वृता॑ पारयन्तु ॥ २ ॥
 त्रयः॑ पोषा॑स्त्रि॒वृति॑ श्रयन्ताम॒नक्तु॑ पू॒षा प॒र्यसा॑ घृ॒तेन॑ ।
 अन्न॑स्य भू॒मा पु॒रुष॑स्य भू॒मा भू॒मा प॑शूनां त इ॒ह श्र॑यन्ताम् ॥ ३ ॥
 इ॒ममा॑दि॒त्या व॑सु॒ना स॑मु॒क्षते॑म॒मग्रे॑ वर्धय वावृ॒धानः॑ ।
 इ॒ममि॑न्द्र सं सृ॒ज वी॒र्ये॑ ऽणा॒स्मिन्नि॒वृच्छ॑यतां पोषयि॒ष्णु ॥ ४ ॥
 भूमि॑ष्ठा पातु हरि॒तेन॑ वि॒श्वभृ॑द॒ग्निः पि॒प॒र्त्वय॑सा स॒जोषाः॑ ।
 वी॒रुद्धि॑ष्टे अ॒र्जुनं॑ संविदा॒नं दक्षं॑ दधातु सुम॒न॒स्यमा॑नम् ॥ ५ ॥
 त्रेधा॑ जा॒तं जन्म॑ने॒दं हि॑र॒ण्यम॒ग्रेकं॑ प्रि॒यत॑मं बभू॒व सोम॑स्यै॒कं हिं॑सि॒तस्य॑
 परा॑पतत् । अ॒पामे॑कं वे॒धसां॑ रे॒त आ॑हु॒स्तत्ते॑ हि॒र॒ण्यं त्रि॒वृ॒द॒स्त्वायु॑षे ॥ ६ ॥
 त्र्या॒युषं॑ ज॒मद॑ग्रेः क॒श्यप॑स्य त्र्या॒युषम् ।
 त्रेधा॑मृ॒तस्य॑ चक्ष॑णं त्री॒ण्यायू॑षि तेऽ॒करम् ॥ ७ ॥
 त्रयः॑ सु॒प॒र्णास्त्रि॒वृता॑ यदाय॒न्नेका॑क्षर॒मभिसं॑भूय श॒क्राः ।
 प्र॒त्यौह॑न्मृ॒त्युम॒मृते॑न सा॒कर्म॑न्त॒र्दधा॑ना दु॒रितानि॑ वि॒श्वा ॥ ८ ॥
 दि॒वस्त्वा॑ पातु हरि॒तं म॒ध्यात्त्वा॑ पा॒त्वर्जु॑नम् ।
 भूम्या॑ अय॒स्मयं॑ पातु प्रा॒गाद्दे॒वपु॑रा अ॒यम् ॥ ९ ॥
 इ॒मास्ति॒स्त्रो दे॒वपु॑रास्ता॒स्त्वा र॑क्षन्तु स॒र्वतः॑ ।
 तास्त्वं बिभ्र॑द्वर्च॒स्व्युत्त॑रो द्वि॒षतां॑ भ॒व ॥ १० ॥
 पु॒रं दे॒वाना॑म॒मृतं॑ हि॒र॒ण्यं य॑ आ॒बेधे॑ प्रथ॒मो दे॒वो अ॒ग्रै ।
 तस्मै॑ नमो॒ दश॑ प्राचीः कृ॒णो॒म्यनु॑ म॒न्यतां॑ त्रि॒वृ॒दा॒बधे॑ मे ॥ ११ ॥
 आ त्वा॑ चृ॒त॒त्व॒र्य॒मा पू॒षा बृ॒हस्प॑तिः ।
 अ॒हर्जा॑तस्य॒ यन्ना॑म॒ तेन॑ त्वा॒ति चृ॑तामसि ॥ १२ ॥
 ऋ॒तुभि॑ष्ठार्त॒वैरा॑यु॒षे व॑र्च॒से त्वा॑ ।
 सं॒व॒त्स॒रस्य॑ ते॒जसा॑ ते॒न सं॑ह॒नु कृ॑ण्मसि ॥ १३ ॥
 घृ॒तादु॑ल्लुप्तं म॒धुना॑ स॒म॒क्तं भूमि॑दृ॒हम॑च्यु॒तं पा॑रयि॒ष्णु ।
 भि॒न्दन्त्स॒पत्नान॑ध॒रांश्च॑ कृ॒ण्वदा॑ मा रो॒ह म॒हते॑ सौ॒भगा॑य ॥ १४ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—जातवेदाः, मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६-११ त्रिष्टुप्;

३ त्रिपदाविराणामगायत्री; ५ पुरोऽतिजगतीविराड्जगती; १२ भुरिगनुष्टुप्;

१३, १५ अनुष्टुप्; १४ चतुष्पदापराबृहतीककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

पुरस्ताद्युक्तो वह जातवेदोऽग्रे विद्धि क्रियमाणं यथेदम् ।

त्वं भिषग्भेषजस्यासि कर्ता त्वया गामश्वं पुरुषं सनेम ॥ १ ॥

तथा तदग्रे कृणु जातवेदो विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ।

यो नो दिदेव यतमो जघास यथा सो अस्य परिधिष्यताति ॥ २ ॥

यथा सो अस्य परिधिष्यताति तथा तदग्रे कृणु जातवेदः ।

विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ॥ ३ ॥

अक्ष्यौ ३ नि विध्य हृदयं नि विध्य जिह्वां नि तृन्द्धि प्र दतो मृणीहि ।

पिशाचो अस्य यतमो जघासाग्रे यविष्ठ प्रति तं शृणीहि ॥ ४ ॥

यदस्य हृतं विहृतं यत्पराभृतमात्मनो जग्धं यतमत्पिशाचैः ।

तदग्रे विद्वान्पुनरा भर त्वं शरीरे मांसमसुमेरयामः ॥ ५ ॥

आमे सुपर्क्वे शबले विपर्क्वे यो मा पिशाचो अशने ददम्भ ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो ३ यमस्तु ॥ ६ ॥

क्षीरे मा मन्थे यतमो ददम्भाकृष्टपच्ये अशने धान्ये ३ यः ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो ३ऽयमस्तु ॥ ७ ॥

अपां मा पाने यतमो ददम्भ क्रव्याद्यातूनां शयने शयानम् ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो ३ऽयमस्तु ॥ ८ ॥

दिवा मा नक्तं यतमो ददम्भ क्रव्याद्यातूनां शयने शयानम् ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदो ३ऽयमस्तु ॥ ९ ॥

क्रव्यादमग्रे रुधिरं पिशाचं मनोहनं जहि जातवेदः ।

तमिन्द्रो वाजी वज्रैण हन्तु छिनत्तु सोमः शिरो अस्य धृष्णुः ॥ १० ॥

सनादग्रे मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।

सहमूराननु दह क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥ ११ ॥

स॒मा॒ह॒र॒ जा॒तवे॒दो॒ यद्धू॒तं॒ यत्प॒रा॒भू॒तम्	।
गा॒त्रा॒ण्यस्य॒ वर्ध॑न्ता॒मंशु॒रि॒वा॒ प्या॒यता॒म॒यम्	॥ १२ ॥
सोम॑स्येव जा॒तवे॒दो॒ अंशु॒रा॒ प्या॒यता॒म॒यम्	।
अ॒ग्रे॑ वि॒र॒ष्णि॒नं॒ मे॒ध्यम॒य॒क्ष्मं॒ कृ॒णु॒ जी॒वतु॒	॥ १३ ॥
ए॒तास्ते॑ अ॒ग्रे॑ स॒मि॒धः॒ पि॒शा॒च॒ज॒म्भ॒नीः	।
तास्त्वं॑ जु॒षस्व॒ प्र॒ति॑ चै॒ना गृ॒हा॒ण जा॒तवे॒दः	॥ १४ ॥
ता॒ष्टा॒धी॒र॒ग्रे॑ स॒मि॒धः॒ प्र॒ति॑ गृ॒ह्णा॒ह्य॒र्चि॒षा॒	।
जहा॑तु॒ क्र॒व्या॒द्रूपं॒ यो अ॑स्य मांसं जिही॒र्षति॒	॥ १५ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—उन्मोचनः (आयुष्यकामः) ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः, आयुः ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः;

२-८, १०, ११, १३, १५, १६ अनुष्टुप; ९ भुरिगनुष्टुप; १२ चतुष्पदाविराड्जगती;

१४ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; १७ षट्पदाजगती ॥

आ॒व॒तस्त॒ आ॒व॒तः॒ प॒रा॒व॒तस्त॒ आ॒व॒तः॒ ।

इ॒है॒व भ॑व॒ मा नु॒ गा॒ मा पू॒र्वा॒ननु॒ गाः पि॒तृ॒नसु॑

ब॒ध्ना॒मि ते॒ दृढ॑म् ॥ १ ॥

यत्त्वा॑भि॒चे॒रुः पु॒रु॒षः॒ स्वो॒ यद॑र॒णो॒ ज॒नः॒ ।

उ॒न्मो॒च॒न॒प्र॒मो॒च॒ने॒ उ॒भे॒ वा॒चा व॑दामि ते ॥ २ ॥

यद् दु॒द्रोहि॑थ शे॒पि॒षे स्त्रि॒यै पुं॒से अ॒चि॒त्त्या॒ ।

उ॒न्मो॒च॒न॒प्र॒मो॒च॒ने॒ उ॒भे॒ वा॒चा व॑दामि ते ॥ ३ ॥

यदे॑न॒सो मा॒तृ॒कृ॒ता॒च्छे॒षे पि॒तृ॒कृ॒ता॒च्च॒ यत् ।

उ॒न्मो॒च॒न॒प्र॒मो॒च॒ने॒ उ॒भे॒ वा॒चा व॑दामि ते ॥ ४ ॥

यत्ते॑ मा॒ता यत्ते॑ पि॒ता जा॒मि॒भ्रा॒ता॒ च॒ स॒र्ज॑तः ।

प्र॒त्य॒क्से॑व॒स्व भे॒ष॒जं ज॒रद॑ष्टिं कृ॒णो॒मि त्वा ॥ ५ ॥

इ॒है॒धि पु॒रु॒ष॒ स॒र्वे॒ण॒ म॒न॒सा॒ स॒ह॒ ।

दू॒तौ य॒मस्य॒ मा॒नु॒ गा॒ अधि॑ जी॒वपु॒रा ई॒हि ॥ ६ ॥

अ॒नु॒हू॒तः पु॒न॒रे॒हि वि॒द्वानु॒द॒र्य॒नं प॒थः॒ ।

आ॒रो॒ह॒ण॒मा॒क्र॒म॒णं जी॒व॒तो॒जी॒व॒तोऽ॒र्य॒नम् ॥ ७ ॥

मा बिभेर्न मरिष्यसि ज॒रद॑ष्टिं कृ॒णोमि॑ त्वा ।
 नि॒र॒वोच॑म॒हं यक्ष॑म॒ङ्गेभ्यो॑ अ॒ङ्गज्व॑रं तव ॥ ८ ॥
 अ॒ङ्गभे॑दो अ॒ङ्गज्व॑रो यश्च ते हृद॒याम॑यः ।
 यक्ष्मः श्ये॒नइ॒व प्रा॑प॒सद्वा॒चा सा॒ढः प॑र॒स्तरा॑म् ॥ ९ ॥
 ऋषी॑ बो॒धप्र॑तीबो॒धाव॑स्व॒प्नो यश्च॑ जागृ॒विः ।
 तौ ते प्रा॒णस्य॑ गो॒प्तारौ॑ दि॒वा न॑क्तं च जागृ॒ताम् ॥ १० ॥
 अ॒यम॑ग्रि॒रुप॑सद्य॒ इह॑ सू॒र्य उ॒दैतु॑ ते ।
 उ॒देहि॑ मृ॒त्योर्ग॑म्भी॒रात्कृ॑ष्णाच्चि॒त्तम॑स॒स्पर्शि॑ ॥ ११ ॥
 नमो॑ य॒माय॑ नमो॑ अस्तु मृ॒त्यवे॒ नमः॑ पि॒तृभ्य॑ उ॒त ये न॑र्यन्ति ।
 उ॒त्पा॑र॒णस्य॑ यो वेद॒ तम॑ग्रिं पु॒रो द॑धेऽस्मा अ॒रि॒ष्टता॑तये ॥ १२ ॥
 ऐतु॑ प्रा॒ण ऐतु॑ म॒न ऐतु॑ चक्षु॒रथो॑ ब॒लम् ।
 शरी॑र॒मस्य॑ सं वि॒दां तत्प॑द॒भ्यां प्र॑ति तिष्ठतु ॥ १३ ॥
 प्रा॒णेना॑ग्रे चक्षु॒षा सं सृ॑जे॒मं समी॑रय त॒न्वा ३ सं ब॑लेन ।
 वे॒त्था॒मृत॑स्य॒ मा नु॑ गा॒न्मा नु॑ भू॒र्मि॒गृहो॑ भुवत् ॥ १४ ॥
 मा ते प्रा॒ण उप॑ दस॒न्मो अ॑पा॒नोऽपि॑ धायि ते ।
 सू॒र्यस्त्वाधि॑पति॒र्मृ॒त्यो रु॒दाय॑च्छतु र॒श्मिभिः॑ ॥ १५ ॥
 इ॒यम॑न्तर्व॒दति॑ जि॒ह्वा ब॒द्धा प॑निष्प॒दा ।
 त्वया॑ यक्ष्मं नि॒र॒वोचं॑ श॒तं रोपी॑श्च त॒क्मनः॑ ॥ १६ ॥
 अ॒यं लो॒कः प्रि॒यत॑मो दे॒वाना॑म॒परा॑जितः ।
 यस्मै॑ त्वमि॒ह मृ॒त्यवे॑ दि॒ष्टः पु॑रुष जज्ञिषे ।
 स च॑ त्वानु॒ ह्वया॑मसि॒ मा पु॒रा ज॒रसो॑ मृथाः ॥ १७ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—कृत्याप्रतिहरणम् ॥ छन्दः—१-१० अनुष्टुप्;

११ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; १२ पथ्याबृहती ॥

यां ते च॒क्रुरा॑मे पात्रे॒ यां च॒क्रुर्मि॑श्रधा॒न्ये ।
 आ॒मे मा॑से कृत्यां॒ यां च॒क्रुः पु॒नः प्र॑ति ह॒रामि॑ ताम् ॥ १ ॥

यां ते चक्रुः कृकवाकावजे वा यां कुरीरिणि ।
 अव्यां ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ २ ॥
 यां ते चक्रुरेकशफे पशूनामुभयादति ।
 गर्दभे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ३ ॥
 यां ते चक्रुरमूलायां वलगं वा नराच्याम् ।
 क्षेत्रे ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ४ ॥
 यां ते चक्रुर्गार्हीपत्ये पूर्वाग्रावुत दुश्चितः ।
 शालायां कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ५ ॥
 यां ते चक्रुः सभायां यां चक्रुरधिदेवने ।
 अक्षेष् कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ६ ॥
 यां ते चक्रुः सेनायां यां चक्रुरिष्वायुधे ।
 दुन्दुभौ कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ७ ॥
 यां ते कृत्यां कूपेऽवदधुः श्मशाने वा निचख्नुः ।
 सद्गानि कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ८ ॥
 यां ते चक्रुः पुरुषास्थे अग्रौ संकसुके च याम् ।
 मोकं निर्दाहं क्रव्यादं पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ९ ॥
 अपथेना जभारैणां तां पथेतः प्र हिण्मसि ।
 अधीरो मर्याधीरैभ्यः सं जभाराचित्या ॥ १० ॥
 यश्चकार न शशाक कर्तुं शश्रे पादमङ्गुरिम् ।
 चकार भद्रमस्मभ्यमभगो भगवद्भ्यः ॥ ११ ॥
 कृत्याकृतं वलगिनं मूलिनं शपथेय्यम् ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेनाग्निर्विध्यत्वस्तया ॥ १२ ॥

इति द्वादशः प्रपाठकः ॥

इति पञ्चमं काण्डम् ॥

अथ षष्ठं काण्डम् अथ त्रयोदशः प्रपाठकः ॥

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—१ त्रिपदापिपीलिकामध्यागायत्री;
२, ३ पिपीलिकामध्यापुरउष्णिक् ॥

दोषो गाय बृहद्गाय द्युमद्धेहाथर्वण ।
स्तुहि देवं सवितारम् ॥ १ ॥
तमुष्टुहि यो अन्तः सिन्धौ सूनुः सत्यस्य युवानम् ।
अद्रोघवाचं सुशेवम् ॥ २ ॥
स घा नो देवः सविता साविषदमृतानि भूरि ।
उभे सुष्टुती सुगातवे ॥ ३ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमो वनस्पतिः ॥ छन्दः—परोष्णिक् ॥

इन्द्राय सोममृत्विजः सुनोता च धावत ।
स्तोतुर्यो वचः शृणवद्धवं च मे ॥ १ ॥
आ यं विशन्तीन्दवो वयो न वृक्षमन्धसः ।
विरिष्णिन्वि मृधो जहि रक्षस्विनीः ॥ २ ॥
सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।
युवा जेतेशानः स पुरुष्टुतः ॥ ३ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रापूषादयः ॥
छन्दः—१ पथ्याबृहती; २, ३ जगती ॥

पातं न इन्द्रापूषादितिः पान्तु मरुतः ।
अपां नपात्सिन्धवः सप्त पातन् पातु नो विष्णुरुत द्यौः ॥ १ ॥
पातां नो द्यावापृथिवी अभिष्टये पातु ग्रावा पातु सोमो नो अंहसः ।
पातु नो देवी सुभगा सरस्वती पात्वग्निः शिवा ये अस्य पायवः ॥ २ ॥

पा॒तां नो॑ दे॒वा॒श्विना॑ शु॒भ॒स्पती॑ उ॒षा॒सान॒क्तो॒त न॑ उरुष्यताम् ।
अपां॑ नपा॒दभि॒हुती॑ ग॒य॒स्य चि॒द्दे॒व त्वष्ट॑र्व॒र्धय॑ स॒र्वता॑तये ॥ ३ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—त्वष्ट्रादयः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती;
२ संस्तारपङ्क्तिः; ३ त्रिपदाविराड्गायत्री ॥

त्वष्टा॑ मे॒ दै॒व्यं वचः॑ प॒र्जन्यो॑ ब्र॒ह्म॒ण॒स्पतिः॑ ।
पु॒त्रैर्भा॑तृ॒भिरदि॑ति॒र्नु पा॑तु नो दुष्ट॒रं त्रा॑य॒माणं॑ स॒हः ॥ १ ॥
अं॒शो भ॒गो वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्य॒मादि॑तिः पा॒न्तु म॒रुतः॑ ।
अप॑ तस्य॒ द्वेषो॑ गमेदभि॒हुतो॑ यावय॒च्छत्रु॑मन्ति॒तम् ॥ २ ॥
धि॒ये स॒म॒श्विना॒ प्राव॑तं न उरु॒ष्या ण॑ उरु॒ज्मन्न॑प्रयुच्छन् ।
द्यौ॑ ऽ॒ष्वि॒त॒र्या॒वय॑ दु॒च्छुना॒ या ॥ ३ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, ३ अग्निः; २ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्;
२ भुरिगनुष्टुप् ॥

उ॒दे॒नमु॑त्त॒रं न॒याग्रे॑ घृ॒तेना॑हुत ।
समे॑नं॒ वर्च॑सा सृ॒ज प्र॒जया॑ च ब॒हुं कृ॑धि ॥ १ ॥
इ॒न्द्रे॒मं प्र॑त॒रं कृ॑धि स॒जा॒ताना॑मसद्ब॒शी ।
रा॒य॒स्पोषे॑ण॒ सं सृ॑ज जी॒वा॒तवे॑ ज॒रसै॑ नय ॥ २ ॥
यस्य॑ कृ॒णमो॑ ह॒विर्गृ॑हे तम॒ग्रे वर्ध॑या॒ त्वम् ।
तस्मै॑ सोमो॒ अधि॑ ब्रव॒दयं॑ च ब्र॒ह्म॒ण॒स्पतिः॑ ॥ ३ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ ब्रह्मणस्पतिः; २, ३ सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यो॒ ऽ॒स्मान्ब्र॑ह्म॒णस्प॑तेऽदे॒वो अ॒भि॒मन्य॑ते ।
सर्वं॑ तं र॒न्धया॑सि मे॒ यज॑मानाय सु॒न्वते॑ ॥ १ ॥
यो नः॑ सोम सु॒शंसि॑नो दुःशंस॑ आ॒दिदे॑शति ।
वज्रे॑णास्य॒ मुखे॑ जहि॒ स संपि॑ष्टो॒ अपा॑यति ॥ २ ॥
यो नः॑ सोमा॒भिदा॑सति॒ सना॑भि॒र्यश्च॑ निष्ट॒यः ।
अप॑ तस्य॒ बलं॑ ति॒र म॒हीव॒ द्यौर्व॑ध॒ त्मना॑ ॥ ३ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ सोमः; ३ विश्वेदेवाः ॥ छन्दः—१ निचृद्गायत्री; २, ३ गायत्री ॥

येन सोमादितिः पथा मित्रा वा यन्त्यद्बुहः । तेना नोऽवसा गहि ॥ १ ॥
 येन सोम साहन्त्यासुरात्रन्धयासि नः । तेना नो अधि वोचत ॥ २ ॥
 येन देवा असुराणामोजांस्यवृणीध्वम् । तेना नः शर्म यच्छत ॥ ३ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—पथ्यापङ्क्तिः ॥

यथा वृक्षं लिबुजा समन्तं परिष्वजे ।
 एवा परिष्वजस्व मां यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥ १ ॥
 यथा सुपर्णः प्रपतन्पक्षौ निहन्ति भूम्याम् ।
 एवा निहन्मि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥ २ ॥
 यथेमे द्यावापृथिवी सद्यः पर्येति सूर्यः ।
 एवा पर्येमि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापगा असः ॥ ३ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वाञ्छ मे तन्वं॑ पादौ वाञ्छाक्ष्यौ॑३ वाञ्छ स्वक्ष्यौ॑ ।
 अक्ष्यौ॑ वृषण्यन्त्याः केशा मां ते कामेन शुष्यन्तु ॥ १ ॥
 मम त्वा दोषणिश्रिषं कृणोमि हृदयश्रिषम् ।
 यथा मम क्रतावसो मम चित्तमुपायसि ॥ २ ॥
 यासां नाभिरारेहणं हृदि संवर्ननं कृतम् ।
 गावो घृतस्य मातरोऽमूं सं वानयन्तु मे ॥ ३ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ अग्निः; २ वायुः; ३ सूर्यः ॥ छन्दः—१ साम्नीत्रिष्टुप्;

२ प्राजापत्याबृहती; ३ साम्नीबृहती ॥

पृथिव्यै श्रोत्राय वनस्पतिभ्योऽग्नयेऽधिपतये स्वाहा ॥ १ ॥
 प्राणायान्तरिक्षाय वयोभ्यो वायवेऽधिपतये स्वाहा ॥ २ ॥
 दिवे चक्षुषे नक्षत्रेभ्यः सूर्यायाधिपतये स्वाहा ॥ ३ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—१, २ रेतः; ३ मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शमीमश्वत्थ आरूढस्तत्र पुंसुर्वनं कृतम् ।

तद्वै पुत्रस्य वेदनं तत्स्त्रीष्व्वा भ्रामसि ॥ १ ॥

पुंसि वै रेतो भवति तत्स्त्रियामनु षिच्यते ।

तद्वै पुत्रस्य वेदनं तत्प्रजापतिरब्रवीत् ॥ २ ॥

प्रजापतिरनुमतिः सिनीवाल्य चीकलपत् ।

स्त्रैषूयमन्यत्र दधत्पुमांसमु दधदिह ॥ ३ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—विषनिवारणम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि द्यामिव सूर्योऽहीनां जनिमागमम् ।

रात्री जगदिवान्यद्धंसात्तेना ते वारये विषम् ॥ १ ॥

यद् ब्रह्मभिर्यदृषिभिर्यद्देवैर्विदितं पुरा ।

यद्धूतं भव्यमासन्वत्तेना ते वारये विषम् ॥ २ ॥

मध्वा पृञ्चे नद्यः पर्वता गिरयो मधु ।

मधु परुष्णी शीपाला शमास्त्रे अस्तु शं हृदे ॥ ३ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्यनकामः) ॥ देवता—मृत्युः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नमो देववधेभ्यो नमो राजवधेभ्यः ।

अथो ये विश्यानां वधास्तेभ्यो मृत्यो नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥

नमस्ते अधिवाकाय परावाकाय ते नमः ।

सुमत्यै मृत्यो ते नमो दुर्मत्यै त इदं नमः ॥ २ ॥

नमस्ते यातुधानेभ्यो नमस्ते भेषजेभ्यः ।

नमस्ते मृत्यो मूलेभ्यो ब्राह्मणेभ्य इदं नमः ॥ ३ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—बभ्रुपिङ्गलः ॥ देवता—बलासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अस्थिस्त्रंसं परुस्त्रंसमास्थितं हृदयामयम् ।

बलासं सर्वं नाशयाङ्गैष्टा यश्च पर्वसु ॥ १ ॥

निर्बलासं बलासिनः क्षिणोमि मुष्करं यथा ।
 छिनदम्यस्य बन्धनं मूलमुर्वावाइव ॥ २ ॥
 निर्बलासेतः प्र पताशुङ्गः शिशुको यथा ।
 अथो इटइव हायनोप द्राह्यवीरहा ॥ ३ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—उद्दालकः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्तमो अस्योषधीनां तव वृक्षा उपस्तयः ।
 उपस्तिरस्तु सो इस्माकं यो अस्माँ अभिदासति ॥ १ ॥
 सबन्धुश्चासबन्धुश्च यो अस्माँ अभिदासति ।
 तेषां सा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥ २ ॥
 यथा सोम ओषधीनामुत्तमो हविषां कृतः ।
 तलाशा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥ ३ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ निचृत्त्रिपदागायत्री; २ अनुष्टुप्;
 ३ बृहतीगर्भाककुम्भत्यनुष्टुप्; ४ त्रिपदाप्रतिष्ठागायत्री ॥

आबयो अनाबयो रसस्त उग्र आबयो ।
 आ ते करम्भमद्वासि ॥ १ ॥
 विहल्हो नाम ते पिता मदावती नाम ते माता ।
 स हिं त्वमसि यस्त्वमात्मानमावयः ॥ २ ॥
 तौर्विलिकेऽवेलयावायमैलब ऐलयीत् ।
 बभ्रुश्च बभ्रुकर्णश्चापेहि निराल ॥ ३ ॥
 अलसालासि पूर्वी सिलाज्जालास्युत्तरा ।
 नीलागलसाला ॥ ४ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—गर्भद्वंष्टणम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथेयं पृथिवी मही भूतानां गर्भमादधे ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥ १ ॥

यथेयं पृथिवी मही दाधारेमान्वनस्पतीन् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥ २ ॥
 यथेयं पृथिवी मही दाधार पर्वताङ्गिरीन् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥ ३ ॥
 यथेयं पृथिवी मही दाधार विष्टितं जगत् ।
 एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥ ४ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ईर्ष्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ईर्ष्याया ध्राजिं प्रथमां प्रथमस्या उतापराम् ।
 अग्निं हृदय्यं शोकं तं ते निर्वीपयामसि ॥ १ ॥
 यथा भूमिर्मृतमना मृतान्मृतमनस्तरा ।
 यथोत मम्रुषो मन एवेर्ष्योर्मृतं मनः ॥ २ ॥
 अदो यत्ते हृदि श्रितं मनस्कं पतयिष्णुकम् ।
 ततस्त ईर्ष्या मुञ्चामि निरूष्माणं दूतैरिव ॥ ३ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ गायत्री ॥

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनवो धिया ।
 पुनन्तु विश्वा भूतानि पर्वमानः पुनातु मा ॥ १ ॥
 पर्वमानः पुनातु मा क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।
 अथो अरिष्टतातये ॥ २ ॥
 उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च ।
 अस्मान्पुनीहि चक्षसे ॥ ३ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—यक्ष्मनाशनम् ॥ छन्दः—१ अतिजगती;

२ ककुम्मतीप्रस्तारपङ्क्तिः; ३ सतःपङ्क्तिः ॥

अग्नेरिवास्य दहत एति शुष्मिण उतेव मत्तो विलपन्नपायति ।
 अन्यमस्मदिच्छतु कं चिदव्रतस्तपुर्वधाय नमो अस्तु त्वमने ॥ १ ॥

नमो रुद्राय नमो अस्तु तक्मने नमो राज्ञे वरुणाय त्विषीमते ।
 नमो दिवे नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः ॥ २ ॥
 अयं यो अभिशोचयिष्णुर्विश्वा रूपाणि हरिता कृणोषि ।
 तस्मै तेऽरुणाय बभ्रवे नमः कृणोमि वन्याय तक्मने ॥ ३ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इमा यास्तिस्त्रः पृथिवीस्तासां ह भूमिरुत्तमा ।
 तासामधि त्वचो अहं भेषजं समु जग्रभम् ॥ १ ॥
 श्रेष्ठमसि भेषजानां वसिष्ठं वीरुधानाम् ।
 सोमो भगइव यामेषु देवेषु वरुणो यथा ॥ २ ॥
 रेवतीरनाधृषः सिषासर्वः सिषासथ ।
 उत स्थ केशदंहणीरथो ह केशवर्धनीः ॥ ३ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ आदित्यरश्मिः; २, ३ मरुतः ॥

छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ चतुष्पदाभुरिजगती ॥

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आववृत्रन्तस्पर्दनादृतस्यादिद् घृतेन पृथिवीं व्यू दुः ॥ १ ॥
 पर्यस्वतीः कृणुथाप ओषधीः शिवा यदेजथा मरुतो रुक्मवक्षसः ।
 ऊर्जं च तत्र सुमतिं च पिन्वत यत्रा नरो मरुतः सिञ्चथा मधु ॥ २ ॥
 उदप्रुतो मरुतस्तां इयर्त वृष्टिर्या विश्वा निवर्तस्पृणाति ।
 एजाति गल्हा कन्ये व तुन्नैरुं तुन्दाना पत्येव जाया ॥ ३ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ त्रिपदागायत्री;

३ परोष्णिक् ॥

सस्त्रुषीस्तदपसो दिवा नक्तं च सस्त्रुषीः ।
 वरेण्यक्रतुरहमपो देवीरुप ह्वये ॥ १ ॥
 ओता आपः कर्मण्या मुञ्चन्त्वितः प्रणीतये ।
 सद्यः कृण्वन्त्वेतवे ॥ २ ॥

देवस्य सवितुः सवे कर्म कृण्वन्तु मानुषाः ।
शं नो भवन्त्वप ओषधीः शिवाः ॥ ३ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

हिमवतः प्र स्रवन्ति सिन्धौ समह सङ्गमः ।
आपो ह मह्यं तद्देवीर्ददन्हृदद्योतभेषजम् ॥ १ ॥
यन्मे अक्ष्योरादिद्योत पाष्योः प्रपदोश्च यत् ।
आपस्तत्सर्वं निष्करन्भिषजां सुभिषक्तमाः ॥ २ ॥
सिन्धुपत्नीः सिन्धुराज्ञीः सर्वा या नद्यश् स्थन ।
दत्त नस्तस्य भेषजं तेना वो भुनजामहै ॥ ३ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—मन्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पञ्च च याः पञ्चाशच्च संयन्ति मन्या अभि ।
इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥ १ ॥
सप्त च याः सप्ततिश्च संयन्ति ग्रैव्या अभि ।
इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥ २ ॥
नव च या नवतिश्च संयन्ति स्कन्ध्या अभि ।
इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव ॥ ३ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—पाप्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव मा पाप्मन्सृज वशी सन्मृडयासि नः ।
आ मा भद्रस्य लोके पाप्मन्धेह्यविहुतम् ॥ १ ॥
यो नः पाप्मन्न जहासि तमु त्वा जहिमो वयम् ।
पथामनु व्यावर्तनेऽन्यं पाप्मानु पद्यताम् ॥ २ ॥
अन्यत्रास्मभ्युच्यतु सहस्राक्षो अमर्त्यः ।
यं द्वेषाम तमृच्छतु यमु द्विष्मस्तमिजहि ॥ ३ ॥

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निर्ऋतिः ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

देवाः कपोत इषितो यदिच्छन्दूतो निर्ऋत्या इदमाजुगाम् ।
 तस्मा अर्चाम कृणवाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ १ ॥
 शिवः कपोत इषितो नो अस्त्वनगा देवाः शकुनो गृहं नः ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु ॥ २ ॥
 हेतिः पक्षिणी न दभात्यस्मानाष्ट्री पदं कृणुते अग्निधाने ।
 शिवो गोभ्य उत पुरुषेभ्यो नो अस्तु मा नो देवा इह हिंसीत्कपोतः ॥ ३ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निर्ऋतिः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;
२ अनुष्टुप्; ३ जगती ॥

ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयामः ।
 संलोभयन्तो दुरिता पदानि हित्वा न ऊर्जं प्र पदात्पथिष्ठः ॥ १ ॥
 परीमे इग्निमर्षत परीमे गामनेषत ।
 देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँ आ दधर्षति ॥ २ ॥
 यः प्रथमः प्रवतमाससाद बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानः ।
 यो इत्येषो द्विपदो यश्चतुष्पदस्तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ ३ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निर्ऋतिः ॥ छन्दः—१, २ त्रिपदाविराणामगायत्री;
३ सप्तपदाविराडष्टिः ॥

अमून्हेतिः पतत्रिणी न्येतु यदुलूको वदति मोघमेतत् ।
 यद्वा कपोतः पदमग्नौ कृणोति ॥ १ ॥
 यौ ते दूतौ निर्ऋत इदमेतोऽप्रहितौ प्रहितौ वा गृहं नः ।
 कपोतोलूकाभ्यामपदं तदस्तु ॥ २ ॥
 अवैरहत्यायेदमा पपत्यात्सुवीरताया इदमा संसद्यात् ।
 पराङ्गेव परा वद पराचीमनु संवतम् ।
 यथा यमस्य त्वा गृहेऽसं प्रतिचाकशानाभूकं प्रतिचाकशान् ॥ ३ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—उपरिबभ्रवः ॥ देवता—शमी ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप्;

३ चतुष्पदाशङ्कुमत्यनुष्टुप् ॥

देवा इमं मधुना संयुतं यवं सरस्वत्यामधि मणावचकृषुः ।
 इन्द्रासीत्सीरपतिः शतक्रतुः कीनाशा आसन्मरुतः सुदानवः ॥ १ ॥
 यस्ते मदोऽवकेशो विकेशो येनाभिहस्यं पुरुषं कृणोषि ।
 आरात्त्वदन्या वनानि वृक्षि त्वं शमि शतवल्शा वि रौह ॥ २ ॥
 बृहत्पलाशे सुभगे वर्षवृद्ध ऋतावरि ।
 मातेव पुत्रेभ्यो मृड केशेभ्यः शमि ॥ ३ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—उपरिबभ्रवः ॥ देवता—गौः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥ १ ॥
 अन्तश्चरति रोचना अस्य प्राणादपानतः । व्यख्यन्महिषः स्वः ॥ २ ॥
 त्रिंशद्धामा वि राजति वाक्पतङ्गो अशिश्नियत् । प्रति वस्तोरहर्द्युभिः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ चातनः; ३ अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २ रुद्रः;

३ मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

अन्तर्दावे जुहुता स्वेऽतद्यातुधानक्षयणं घृतेन ।
 आराद्रक्षांसि प्रति दह त्वमग्ने न नो गृहाणामुप तीतपासि ॥ १ ॥
 रुद्रो वो ग्रीवा अशरैत्पिशाचाः पृथीर्वोऽपि शृणातु यातुधानाः ।
 वीरुद्वौ विश्वतोवीर्या यमेन समजीगमत् ॥ २ ॥
 अभयं मित्रावरुणाविहास्तु नोऽर्चिषात्रिणो नुदतं प्रतीचः ।
 मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त मिथो विघ्नाना उप यन्तु मृत्युम् ॥ ३ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—जाटिकायनः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री; २ अनुष्टुप् ॥

यस्येदमा रजो युजस्तुजे जना वनं स्वः ।
 इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥ १ ॥

नाधृष आ दधृषते धृषाणो धृषितः शवः ।
 पुरा यथा व्यथिः श्रव इन्द्रस्य नाधृषे शवः ॥ २ ॥
 स नो ददातु तां रयिमुं पिशङ्गसन्दृशम् ।
 इन्द्रः पतिस्तुविष्टमो जनेष्वा ॥ ३ ॥

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्राग्रये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः ॥ १ ॥
 यो रक्षांसि निजूर्वीत्यग्निस्तिग्मेन शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ॥ २ ॥
 यः परस्याः परावर्तस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः ॥ ३ ॥
 यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ॥ ४ ॥
 यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ॥ ५ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—वैश्वानरः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ॥ १ ॥
 वैश्वानरो न आगमदिमं यज्ञं सजूरुप । अग्निरुक्थे ष्वंहसु ॥ २ ॥
 वैश्वानरोऽङ्गिरसां स्तोममुक्थं च चाक्लृपत् । ऐषु द्युम्नं स्वर्यमत् ॥ ३ ॥

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ॥ १ ॥
 स विश्वा प्रति चाक्लृप ऋतूरुत्सृजते वशी । यज्ञस्य वयं उत्तिरन् ॥ २ ॥
 अग्निः परेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको वि राजति ॥ ३ ॥

[३७] सप्तत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उप प्रागात्सहस्राक्षो युक्त्वा शपथो रथम् ।
 शप्तामन्विच्छन्मम वृक्ड्वाविमतो गृहम् ॥ १ ॥
 परि णो वृङ्ग्धि शपथ हृदमग्निरिवा दहन् ।
 शप्तामत्र नो जहि दिवो वृक्षमिवाशनिः ॥ २ ॥

यो नः शपादशपतः शपतो यश्च नः शपात् ।

शुने पेष्ट्रमिवावक्षामं तं प्रत्यस्यामि मृत्यवे ॥ ३ ॥

[३८] अष्टात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामः) ॥ देवता—त्विषिः; बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ त्विषिरग्रौ ब्राह्मणे सूर्ये या ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ १ ॥

या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये त्विषिरप्सु गोषु या पुरुषेषु ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ २ ॥

रथे अक्षेष्वाभस्य वाजे वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ ३ ॥

राजन्ये दुन्दुभावार्यतायामश्वस्य वाजे पुरुषस्य मायौ ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ ४ ॥

[३९] एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामः) ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१ जगती;

२ त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

यशो हविर्वर्धतामिन्द्रजूतं सहस्रवीर्यं सुभूतं सहस्कृतम् ।

प्रसस्त्रीणमनु दीर्घाय चक्षसे हविष्मन्तं मा वर्धय ज्येष्ठतातये ॥ १ ॥

अच्छा न इन्द्रं यशसं यशोभिर्यशस्विनं नमसाना विधेम ।

स नो रास्व राष्ट्रमिन्द्रजूतं तस्य ते रातौ यशसः स्याम ॥ २ ॥

यशा इन्द्रो यशा अग्निर्यशाः सोमो अजायत ।

यशा विश्वस्य भूतस्याहमस्मि यशस्तमः ॥ ३ ॥

[४०] चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ अथर्वा (अभयकामः); ३ अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—१,

२ मन्त्रोक्ताः; ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ जगती; ३ अनुष्टुप् ॥

अभयं द्यावापृथिवी इहास्तु नोऽभयं सोमः सविता नः कृणोतु ।

अभयं नोऽस्तूर्वश्रन्तरिक्षं सप्तऋषीणां च हविषाभयं नो अस्तु ॥ १ ॥

अस्मै ग्रामाय प्रदिशश्चतस्र ऊर्जं सुभूतं स्वस्ति सविता नः कृणोतु ।

अशत्र्विन्द्रो अभयं नः कृणोत्वन्वयत्र राज्ञामभि यातु मन्युः ॥ २ ॥

अ॒न॒मि॒त्रं नो॑ अ॒ध॒रा॒द॒न॒मि॒त्रं न॑ उ॒त्त॒रात् ।
 इ॒न्द्रा॒न॒मि॒त्रं नः॑ प॒श्चा॒द॒न॒मि॒त्रं पु॒रस्कृ॑धि ॥ ३ ॥

[४१] एकचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन आदयो दैव्या ऋषयः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;
 २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

म॒न॒से॒ चे॒त॒से॒ धि॒य आ॒कू॒तय॑ उ॒त चि॒त्त॒ये ।
 म॒त्यै श्रु॒ताय॑ च॒क्ष॒से वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम् ॥ १ ॥
 अ॒पा॒नाय॑ व्या॒नाय॑ प्रा॒णाय॑ भू॒रि॒धाय॑से ।
 सर॑स्वत्या उ॒रु॒व्य॒चै वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम् ॥ २ ॥
 मा नो॑ हा॒सिषु॑र्ऋष॒यो दै॒व्या ये त॑नू॒पा ये न॑स्त॒न्वस्त॑नू॒जाः ।
 अ॒म॒र्त्या म॒र्त्या॑ अ॒भि नः॑ स॒चध्व॑मायु॒र्धत्त॑ प्र॒तरं॑ जी॒वसे॑ नः ॥ ३ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[४२] द्वाचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः (परस्परं चित्तैकीकरणकामः) ॥ देवता—मन्युः ॥
 छन्दः—१, २ भुरिगनुष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

अ॒व ज्या॑मि॒व ध॒न्व॒नो म॒न्युं त॑नोमि ते ह॒दः ।
 यथा॑ संम॒नसौ॑ भू॒त्वा स॒खाया॑वि॒व स॒चा॒वहै॑ ॥ १ ॥
 स॒खाया॑वि॒व स॒चा॒वहा॑ अ॒व म॒न्युं त॑नोमि ते ।
 अ॒धस्ते॑ अ॒श्म॒नो म॒न्युमु॑पा॒स्याम॑सि यो गुरुः ॥ २ ॥
 अ॒भि ति॑ष्ठामि ते म॒न्युं पा॑ष्य॒या प्र॑पदेन च ।
 यथा॑व॒शो न॑ वादि॒षो म॑म॒ चि॒त्तमु॑पायसि ॥ ३ ॥

[४३] त्रिचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः (परस्परं चित्तैकीकरणकामः) ॥ देवता—मन्युशमनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒यं द॒र्भो वि॑म॒न्युकः॑ स्वाय॒ चार॑णाय च ।
 म॒न्योर्वि॑म॒न्युक॑स्या॒यं म॒न्युश॑म॒न उ॒च्यते॑ ॥ १ ॥
 अ॒यं यो भू॑रि॒मूलः॑ स॒मुद्र॑म॒वति॑ष्ठति ।
 द॒र्भः पृ॑थि॒व्या उ॒त्थि॑तो म॒न्युश॑म॒न उ॒च्यते॑ ॥ २ ॥
 वि ते॑ ह॒न॒व्यां श॑र॒णिं वि ते॑ मु॒ख्यां न॑यामसि ।
 यथा॑व॒शो न॑ वादि॒षो म॑म॒ चि॒त्तमु॑पायसि ॥ ३ ॥

[४४] चतुश्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिपदामहाबृहती ॥

अस्थाद् द्यौरस्थात्पृथिव्यस्थाद्विश्वमिदं जगत् ।
 अस्थुर्वृक्षा ऊर्ध्वस्वप्रास्तिष्ठाद्रोगो अयं तव ॥ १ ॥
 शतं या भेषजानि ते सहस्रं संगतानि च ।
 श्रेष्ठमास्त्रावभेषजं वसिष्ठं रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 रुद्रस्य मूत्रमस्यमृतस्य नाभिः ।
 विषाणका नाम वा असि पितृणां मूलादुत्थिता वातीकृतनाशनी ॥ ३ ॥

[४५] पञ्चचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—दुःष्वप्राशनम् ॥

छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २ भुरिक्त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

पुरोऽपेहि मनस्पाप किमशस्तानि शंससि ।
 परेहि न त्वा कामये वृक्षां वनानि सं चर गृहेषु गोषु मे मनः ॥ १ ॥
 अवशसा निःशसा यत्पराशसौपारिम जाग्रतो यत्स्वपन्तः ।
 अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृतान्यजुष्टान्यारे अस्मद्धातु ॥ २ ॥
 यदिन्द्र ब्रह्मणस्पतेऽपि मृषा चरामसि ।
 प्रचेता न आङ्गिरसो दुरितात्पात्वंहसः ॥ ३ ॥

[४६] षट्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—दुःष्वप्राशनम् ॥ छन्दः—१ विष्टारपङ्क्तिः;

२ शक्वरीगर्भापञ्चपदाजगती; ३ अनुष्टुप् ॥

यो न जीवोऽसि न मृतो देवानाममृतगर्भोऽसि स्वप्न ।
 वरुणानी ते माता यमः पिताररुर्नामासि ॥ १ ॥
 विद्म ते स्वप्न जनित्रं देवजामीनां पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।
 अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।
 तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स नः स्वप्न दुःष्वप्यात्पाहि ॥ २ ॥
 यथा कलां यथा शफं यथर्णं संनयन्ति ।
 एवा दुःष्वप्यं सर्वं द्विषते सं नयामसि ॥ ३ ॥

[४७] सप्तचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—१ अग्निः; २ विश्वेदेवाः; ३ सुधन्वा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अ॒ग्निः प्रा॑तःस॒वने॑ पा॒त्वस्मान्वाँ॑श्वा॒नरो॑ वि॒श्वकृ॑द्वि॒श्वशं॑भूः ।
स नः॑ पा॒वको॑ द्रवि॒णो दधा॑त्वायुष्मन्तः स॒हभ॑क्षाः स्याम ॥ १ ॥
वि॒श्वेदे॒वा म॒रुत॑ इन्द्रो॒ अस्मान्स्मि॑न्द्भि॒तीये॑ स॒वने॑ न ज॒ह्युः ।
आयु॑ष्मन्तः प्रि॒यमेषां॑ वदन्तो व॒यं दे॒वानां॑ सु॒मतौ॑ स्याम ॥ २ ॥
इ॒दं तृ॒तीयं॑ स॒र्वनं॑ क॒वीना॑मृतेन॒ ये च॑म॒समैर॑यन्त ।
ते सौ॑धन्व॒नाः स्व॑रानशा॒नाः स्वि॑ष्टिं नो अ॒भि व॑स्यो नयन्तु ॥ ३ ॥

[४८] अष्टचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

श्ये॒नोऽसि॑ गा॒यत्र॑च्छन्दा॒ अनु॑ त्वा॒रभे॑ ।
स्व॒स्ति मा॒ सं व॑हा॒स्य य॒ज्ञस्यो॑दृ॒चि स्वाहा॑ ॥ १ ॥
ऋ॒भुर॑सि॒ जग॑च्छन्दा॒ अनु॑ त्वा॒रभे॑ ।
स्व॒स्ति मा॒ सं व॑हा॒स्य य॒ज्ञस्यो॑दृ॒चि स्वाहा॑ ॥ २ ॥
वृ॒षासि॑ त्रि॒ष्टुच्छ॑न्दा॒ अनु॑ त्वा॒रभे॑ ।
स्व॒स्ति मा॒ सं व॑हा॒स्य य॒ज्ञस्यो॑दृ॒चि स्वाहा॑ ॥ ३ ॥

[४९] एकोनपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—गाग्यः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ जगती; ३ निचृज्जगती ॥

न॒हि ते॑ अ॒ग्ने त॒न्वः क्रू॒रमा॑नं॒श म॒र्त्यः॑ ।
क॒पिर्ब॑भस्ति॒ तेज॑नं॒ स्वं ज॒रायु॑ गौ॒रिव॑ ॥ १ ॥
मे॒षइ॑व॒ वै सं च॑ वि चो॒र्वच्य॑से॒ यदु॑त्तर॒द्रावु॑पर॒श्च खा॑दतः ।
शी॒ष्णा शि॒रोऽप्स॑साप्सो॒ अर्द॑यन्न॒शून्ब॑भस्ति॒ हरि॑तेभि॒रास॑भिः ॥ २ ॥
सु॒प॒र्णा वा॒चम॑क्र॒तोप॑ द्यव्या॒खरे॑ कृ॒ष्णा इ॒षिरा॑ अन॒र्तिषुः॑ ।
नि यन्नि॒यन्त्यु॑पर॒स्य निष्कृ॑तिं पु॒रु रे॒तौ द॑धिरे॒ सूर्य॑श्रितः ॥ ३ ॥

[५०] पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (अभयकामः) ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ विराड्जगती; २, ३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

ह॒तं त॒र्द स॑म॒ङ्गमा॒खुम॑श्विना छि॒न्तं शि॒रो अ॒पि पृ॑ष्ठीः शृ॒णीत॑म् ।
यवा॒न्नेद॑दान॒पि न॒ह्यतं॑ मु॒खम॑थाभयं कृ॒णुतं॑ धा॒न्याय॑ ॥ १ ॥

तर्दु है पतङ्ग है जभ्य हा उपक्वस ।
 ब्रह्मोवासंस्थितं हविरनदन्त इमान्यवानहिंसन्तो अपोदित ॥ २ ॥
 तदीपते वधापते तृष्टजम्भा आ शृणोत मे ।
 य आर्ण्या व्यद्विरा ये के च स्थ व्यद्विरास्तान्सर्वीञ्जम्भयामसि ॥ ३ ॥

[५१] एकपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ सोमः; २ आपः; ३ वरुणः ॥ छन्दः—१ गायत्री;
 २ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ् सोमो अति द्रुतः ।
 इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ १ ॥
 आपो अस्मान्मातरः सूदयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।
 विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ॥ २ ॥
 यत्किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्या ईश्वरन्ति ।
 अचिन्त्या चेत्तव धर्मी युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः ॥ ३ ॥

इति त्रयोदशः प्रपाठकः ॥

अथ चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[५२] द्विपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—भागलिः ॥ देवता—१ सूर्यः; २ गावः; ३ भेषजम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्सूर्यो दिव एति पुरो रक्षांसि निजूर्वन् ।
 आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा ॥ १ ॥
 नि गावो गोष्ठे असदन्नि मृगासो अविक्षत ।
 न्यू ईर्मयो नदीनां न्यदृष्टा अलिप्सत ॥ २ ॥
 आयुर्ददं विपश्चितं श्रुतां कण्वस्य वीरुधम् ।
 आभारिषं विश्वभेषजीमस्यादृष्टान्नि शमयत् ॥ ३ ॥

[५३] त्रिपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—बृहच्छुक्रः ॥ देवता—पृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

द्यौश्च म इदं पृथिवी च प्रचेतसौ शुक्रो बृहन्दक्षिणया पिपर्तु ।
 अनु स्वधा चिकितां सोमो अग्निर्वायुर्नः पातु सविता भगश्च ॥ १ ॥

पुनः प्राणः पुनरात्मा न ऐतु पुनश्चक्षुः पुनरसुर्न ऐतु ।
 वैश्वानरो नो अदब्धस्तनूपा अन्तस्तिष्ठाति दुरितानि विश्वा ॥ २ ॥
 सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सं शिवेन ।
 त्वष्टा नो अत्र वरीयः कृणोत्वनु नो मार्ष्टु तन्वो ३ यद्विरिष्टम् ॥ ३ ॥

[५४] चतुष्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्नीषोमौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इदं तद्युज उत्तरमिन्द्रं शुम्भाम्यष्टये ।

अस्य क्षत्रं श्रियं महीं वृष्टिरिव वर्धया तृणम् ॥ १ ॥
 अस्मै क्षत्रमग्नीषोमावस्मै धारयतं रयिम् ।
 इमं राष्ट्रस्याभीवर्गे कृणुतं युज उत्तरम् ॥ २ ॥
 सबन्धुश्चासबन्धुश्च यो अस्माँ अभिदासति ।
 सर्वं तं रन्धयासि मे यजमानाय सुन्वते ॥ ३ ॥

[५५] पञ्चपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ विश्वे देवाः; २, ३ रुद्रः ॥

छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

ये पन्थानो ब्रह्मवो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।
 तेषामज्यानि यतमो वहति तस्मै मा देवाः परि धत्तेह सर्वे ॥ १ ॥
 ग्रीष्मो हैमन्तः शिशिरो वसन्तः शरद्वर्षाः स्विते नो दधात ।
 आ नो गोषु भजता प्रजायां निवात इद्वः शरणे स्याम ॥ २ ॥
 इदावत्सराय परिवत्सराय संवत्सराय कृणुता बृहन्नमः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ ३ ॥

[५६] षट्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ विश्वे देवाः; २, ३ रुद्रः ॥ छन्दः—१ उष्णिगर्भापथ्यापङ्क्तिः;

२ निचृदनुष्टुप्; ३ विराडनुष्टुप् ॥

मा नो देवा अहिर्वधीत्सतो कान्तसहपूरुषान् ।
 संयतं न वि ष्वरद्व्यात्तं न सं यमन्नमो देवजनेभ्यः ॥ १ ॥
 नमोऽस्त्वसिताय नमस्तिरश्चिराजये ।
 स्वजाय बभ्रवे नमो नमो देवजनेभ्यः ॥ २ ॥

सं ते हन्मि द॒ता द॒तः समु॑ ते हन्वा॒ हनू॑ ।
सं ते जि॒ह्वया॑ जि॒ह्वां सम्वा॒स्नाह॑ आ॒स्यि॑म् ॥ ३ ॥

[५७] सप्तपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१, २ रुद्रः; ३ भेषजम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
३ पथ्याबृहती ॥

इ॒दमि॒द्व उ॑ भेष॒जमि॒दं रु॒द्रस्य॑ भेष॒जम् ।
येनेषु॒मेक॑तेजनां श॒तश॑ल्याम॒पब्र॑वत् ॥ १ ॥
जा॒ला॒षेणा॒भि षिञ्च॑त जा॒ला॒षेणो॒प सिञ्च॑त ।
जा॒ला॒षमु॒ग्रं भेष॑जं तेन॑ नो मृ॒ड जी॒वसे॑ ॥ २ ॥
शं च॑ नो म॒यश्च॑ नो मा च॑ नः किं च॒नाम॑मत् ।
क्ष॒मा रपो॑ वि॒श्वं नो॑ अस्तु भेष॒जं सर्व॑ नो अस्तु भेष॒जम् ॥ ३ ॥

[५८] अष्टपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (यशस्कामः) ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती;
२ प्रस्तारपङ्क्तिः; ३ अनुष्टुप् ॥

य॒शसं॑ मेन्द्रो॑ म॒घवा॑न्कृ॒णोतु॑ य॒शसं॑ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒भे इ॒मे ।
य॒शसं॑ मा दे॒वः स॒वि॒ता कृ॒णोतु॑ प्रि॒यो दा॒तुर्दक्षि॑णाया इ॒ह स्या॑म् ॥ १ ॥
यथेन्द्रो॑ द्यावा॑पृथि॒व्योर्यश॑स्वा॒न्यथा॒प ओष॑धीषु यश॑स्वतीः ।
ए॒वा वि॒श्वेषु॑ दे॒वेषु॑ व॒यं सर्वे॑षु य॒शसः॑ स्याम ॥ २ ॥
य॒शा इन्द्रो॑ य॒शा अ॒ग्निर्य॑शाः सोमो॑ अजायत ।
य॒शा वि॒श्वस्य॑ भू॒तस्या॒हम॑स्मि य॒शस्त॑मः ॥ ३ ॥

[५९] एकोनषष्टितमम् सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अरुन्धत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒न॒डुद्भ्य॒स्त्वं प्र॑थ॒मं धे॒नुभ्य॒स्त्वम॑रुन्धति ।
अ॒धे॒नवे॒ वय॑से शर्म॑ यच्छ॒ चतु॑ष्पदे ॥ १ ॥
शर्म॑ यच्छ॒त्वोष॑धिः स॒ह दे॒वीर॑रुन्ध॒ती ।
कर॑त्पय॒स्वन्तं गो॑ष्ठम॒यक्ष्माँ॑ उ॒त पू॒रुषा॑न् ॥ २ ॥
वि॒श्वरू॑पां सु॒भगा॑म॒च्छाव॑दामि जी॒वला॑म् ।
सा नो॑ रु॒द्रस्या॒स्तां हे॒तिं दू॑रं न॒यतु॑ गो॒भ्यः ॥ ३ ॥

[६०] षष्ठितमम् सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अर्यमा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒यमा या॑त्य॒र्यमा पु॒रस्ता॒द्विषि॑तस्तुपः ।
 अ॒स्या इ॒च्छन्न॒गुवै॒ पति॑मु॒त जा॒याम॒जान॑ये ॥ १ ॥
 अ॒श्रम॑दि॒यम॑र्यमन्न॒न्यासां॒ सम॑नं॒ यती॑ ।
 अ॒ङ्गो न्व॑र्यमन्न॒स्या अ॒न्याः सम॑न॒माय॑ति ॥ २ ॥
 धा॒ता दा॑धार पृथि॒वीं धा॒ता द्या॑मु॒त सूर्य॑म् ।
 धा॒तास्या अ॒गुवै॒ पतिं॑ दधा॒तु प्र॑ति॒काम्य॑म् ॥ ३ ॥

[६१] एकषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

म॒ह्यमा॑पो मधु॒मदे॑र्यन्तां॒ मह्यं॑ सू॒रो अ॑भर्ज्योति॒षे क॑म् ।
 मह्यं॑ दे॒वा उ॒त वि॒श्वे त॑पो॒जा मह्यं॑ दे॒वः स॑वि॒ता व्य॑चो॒ धात् ॥ १ ॥
 अ॒हं वि॒वेच॑ पृथि॒वीमु॒त द्या॑म॒हमृ॑तूर॒जन॑यं स॒प्त सा॒कम् ।
 अ॒हं स॒त्यम॑नृ॒तं य॒द्वदा॑म्य॒हं दै॒वीं परि॑ वाचं॒ विश॑श्च ॥ २ ॥
 अ॒हं ज॑जान पृथि॒वीमु॒त द्या॑म॒हमृ॑तूर॒जन॑यं स॒प्त सि॒न्धून् ।
 अ॒हं स॒त्यम॑नृ॒तं य॒द्वदा॑मि॒ यो अ॑ग्री॒षोमा॑वजु॒षे स॒खाया ॥ ३ ॥

अथ सप्तमोऽनुवाकः

[६२] द्विषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वैश्वानरादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वै॒श्वान॑रो र॒श्मिभि॑र्नः पुनातु वा॒तः प्रा॒णेने॑षि॒रो न॒भो॑भिः ।
 द्यावा॑पृथि॒वी प॑र्यसा॒ प॑र्यस्वती ऋ॒ताव॑री य॒ज्ञिये॑ नः पुनीताम् ॥ १ ॥
 वै॒श्वान॑रीं सू॒नृता॑मा र॒भध्वं॑ यस्या॒ आशा॑स्त॒न्वो वि॑तपृ॒ष्ठाः ।
 तया॑ गृणन्तः सध॒मादे॑षु व॒यं स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् ॥ २ ॥
 वै॒श्वान॑रीं व॒र्चस॑ आ र॒भध्वं॑ शु॒द्धा भ॑वन्तः शुच॑यः पाव॒काः ।
 इ॒हेड॑या सध॒मादं॑ म॒दन्तो॑ ज्योक्प॑श्येम॒ सूर्य॑मुच्चर॑न्तम् ॥ ३ ॥

[६३] त्रिषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—द्रुहणः (१-३ आयुर्वर्चो बलकामः) ॥ देवता—१ निर्र्हेतिः; २ यमः; ३ मृत्युः;

४ अग्निः ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

यत्ते॑ दे॒वी नि॒र्र्हेति॑राब॒बन्ध॑ दा॒म ग्री॒वास्व॑विमो॒क्षं यत् ।
 तत्ते॑ वि॒ष्या॒म्यायु॑षे व॒र्चसे॑ बला॒यादो॑म॒दम॑न्नम॒द्धि प्र॑सूतः ॥ १ ॥

नमोऽस्तु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयान्वि चृता बन्धपाशान् ।
यमो मह्यं पुनरित्त्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ २ ॥
अयस्मये द्रुपदे बैधिष इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहस्रम् ।
यमेन त्वं पितृभिः संविदान उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ३ ॥
संसमिद्युवसे वृषन्नग्रे विश्वान्यर्य आ ।
इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर ॥ ४ ॥

[६४] चतुःषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सामनस्यम् ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

सं जानीध्वं सं पृच्यध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।
देवा भागं यथा पूर्वे संजानाना उपासते ॥ १ ॥
समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं व्रतं सह चित्तमेषाम् ।
समानेन वो हविषा जुहोमि समानं चेतो अभिसंविशध्वम् ॥ २ ॥
समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।
समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ॥ ३ ॥

[६५] पञ्चषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पराशरः; इन्द्रः ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २, ३ अनुष्टुप् ॥

अव मन्युरवायताव बाहू मनोयुजा ।
पराशर त्वं तेषां पराञ्चं शुष्ममर्दयाधा नो रयिमा कृधि ॥ १ ॥
निर्हस्तेभ्यो नैर्हस्तं यं देवाः शरुमस्यथ ।
वृश्चामि शत्रूणां बाहूनेन हविषाहम् ॥ २ ॥
इन्द्रश्चकार प्रथमं नैर्हस्तमसुरेभ्यः ।
जयन्तु सत्वानो मम स्थिरेणेन्द्रेण मेदिना ॥ ३ ॥

[६६] षट्षष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ अनुष्टुप् ॥

निर्हस्तः शत्रुरभिदासन्नस्तु ये सेनाभिर्युधमायन्त्यस्मान् ।
समर्पयेन्द्र महता वधेन द्रात्वेषामघहारो विविद्धः ॥ १ ॥

आ॒त॒न्वा॒ना आ॒यच्छ॒न्तोऽस्य॑न्तो॒ ये च॒ धाव॑थ ।
 नि॒हं॑स्ताः शत्र॒वः स्थ॒नेन्द्रो॑ वोऽद्य॒ परा॑शरीत् ॥ २ ॥
 नि॒हं॑स्ताः सन्तु॒ शत्र॒वोऽङ्गै॑षां म्ला॒पयाम॑सि ।
 अथै॑षामिन्द्र॒ वेदांसि॑ शत॒शो वि भ॑जामहै ॥ ३ ॥

[६७] सप्तषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि॒ व॒र्त्मी॑नि स॒र्वत॒ इन्द्रः॑ पू॒षा च॑ स॒स्रतुः॑ ।
 मुह्य॑न्त्व॒द्यामूः सेना॑ अ॒मित्रा॑णां पर॒स्तराम्॑ ॥ १ ॥
 मू॒ढा अ॒मित्रा॑श्चरताशी॒र्षाण॑ इ॒वाह॑यः ।
 तेषां॑ वो अ॒ग्निमू॒ढाना॒मिन्द्रो॑ ह॒न्तु व॑रंवरम् ॥ २ ॥
 ऐ॒षु न॒ह्य वृ॒षाजि॑नं ह॒रिण॑स्या॒ भियं॑ कृ॒धि ।
 परा॑ङ्मि॒त्र ए॒षत्व॑र्वाची॒ गौरु॑पैषतु ॥ ३ ॥

[६८] अष्टषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पुरोविराडिति-
 शक्वरीगर्भाचतुष्पदाजगती; २ अनुष्टुप्; ३ अतिजगतीगर्भात्रिष्टुप् ॥

आ॒यम॑गन्त्सवि॒ता क्षु॒रेणो॑ष्णेन॒ वाय॑ उ॒दके॑नेहि ।
 आ॒दि॒त्या रु॒द्रा व॑सव उ॒न्दन्तु॑ स॒चेत॑सः सोम॑स्य॒ राज्ञो॑ व॒पत॑ प्र॒चेत॑सः ॥ १ ॥
 अ॒दि॒तिः श॑मश्रु॒ वप॑त्वाप॒ उ॒न्दन्तु॑ व॒र्चसा॑ ।
 चि॒कि॒त्सतु॑ प्र॒जाप॑तिर्दी॒र्घायु॑त्वाय॒ चक्ष॑से ॥ २ ॥
 येना॑व॒पत्स॑वि॒ता क्षु॒रेण॑ सोम॑स्य॒ राज्ञो॑ वरु॒णस्य॑ वि॒द्वान् ।
 तेन॑ ब्र॒ह्माणो॑ व॒पते॑द॒मस्य॑ गोमा॒नश्च॑वान॒यम॑स्तु प्र॒जावा॑न् ॥ ३ ॥

[६९] एकोनसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामो यशस्कामश्च) ॥ देवता—बृहस्पतिः; अश्विनौ ॥
 छन्दः—अनुष्टुप् ॥

गि॒राव॑र्गरा॒टेषु॑ हि॒रण्ये॑ गोषु॒ यद्य॑शः ।
 सुरा॑यां सि॒च्यमा॑नायां की॒लाले॑ मधु॒ तन्मयि॑ ॥ १ ॥
 अ॒श्वि॒ना सा॒र॒घेण॑ मा॒ मधु॑नाङ्कं शु॒भस्प॑ती ।
 यथा॑ भ॒र्गस्व॑तीं वा॒चमा॑व॒दानि॑ जना॒ अनु॑ ॥ २ ॥

मयि॒ वर्चो॑ अथो॒ यशोऽथो॑ य॒ज्ञस्य॑ यत्पर्यः ।
तन्मयि॑ प्र॒जापति॑र्दिवि द्यामिव दृंहतु ॥ ३ ॥

[७०] सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—काङ्कायनः ॥ देवता—अघ्न्या ॥ छन्दः—जगती ॥

यथा॑ मांसं यथा॒ सुरा॒ यथा॒क्षा अधि॑देवने ।
यथा॑ पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा ते॑ अघ्न्ये॒ मनोऽधि॑ वत्से नि हन्यताम् ॥ १ ॥
यथा॑ हस्ती हस्तिन्याः पदेन पदमुद्युजे ।
यथा॑ पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा ते॑ अघ्न्ये॒ मनोऽधि॑ वत्से नि हन्यताम् ॥ २ ॥
यथा॑ प्र॒धिर्यथो॑प॒धिर्यथा॑ नभ्यं प्र॒धावधि॑ ।
यथा॑ पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।
एवा ते॑ अघ्न्ये॒ मनोऽधि॑ वत्से नि हन्यताम् ॥ ३ ॥

[७१] एकसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३ विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २ जगती; ३ त्रिष्टुप् ॥

यदन्न॒मद्भि॑ बहुधा विरूपं॒ हिरण्य॑मश्व॒मुत॑ गा॒म॒जामवि॑म् ।
यदे॒व किं॑ च॒ प्रति॑ज॒ग्रहा॒हम॒ग्निष्ट॒द्धोता॑ सुहु॒तं कृ॑णोतु ॥ १ ॥
यन्मा॑ हु॒तम॒हुत॑माज॒गाम॑ दत्तं पि॒तृभि॑रनु॒मतं॑ मनुष्यैः ।
यस्मान्मे॒ मन॒ उदि॑व॒ रार॑जीत्य॒ग्निष्ट॒द्धोता॑ सुहु॒तं कृ॑णोतु ॥ २ ॥
यदन्न॒मद॒म्यनृ॑तेन दे॒वा दा॒स्यन्न॑दा॒स्यन्न॑त संगृ॒णामि॑ ।
वैश्वा॒नर॒स्य मह॑तो म॒हिम्ना॑ शि॒वं मह्यं॑ मधु॒मद॑स्त्वन्नम् ॥ ३ ॥

[७२] द्विसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—शेषोऽर्कः ॥ छन्दः—१ जगती; २ अनुष्टुप्; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यथा॑सि॒तः प्र॒थय॑ते वशाँ॒ अनु॑ वपूँषि कृ॒ण्वन्न॑सुर॒स्य मा॒यया॑ ।
एवा ते॒ शेषः॑ स॒हसा॒यम॒र्कोऽङ्गे॑नाङ्गं संस॒मकं॑ कृ॒णोतु॑ ॥ १ ॥
यथा॑ प॒सस्ता॒याद॒रं वा॒तेन॑ स्थू॒लभं॑ कृ॒तम् ।
याव॒त्पर॑स्वतः प॒सस्ता॑व॒त्ते वर्ध॑तां प॒सः ॥ २ ॥

यावदङ्गीनं पारस्वतं हास्तिनं गार्दभं च यत् ।
यावदश्वस्य वाजिनस्तावत्ते वर्धतां पसः ॥ ३ ॥

अथाष्टमोऽनुवाकः

[७३] त्रिसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वरुणादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३ भुरिक्त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

एह यातु वरुणः सोमो अग्निर्बृहस्पतिर्वसुभिरेह यातु ।
अस्य श्रियमुपसंयातु सर्वं उग्रस्य चेतुः संमनसः सजाताः ॥ १ ॥
यो वः शुष्मो हृदयेष्वन्तराकूतिर्या वो मनसि प्रविष्टा ।
तान्त्सीवयामि हविषा घृतेन मयि सजाता रमतिर्वो अस्तु ॥ २ ॥
इहैव स्त माप याताध्यस्मत्पूषा परस्तादपथं वः कृणोतु ।
वास्तोष्पतिरनु वो जोहवीतु मयि सजाता रमतिर्वो अस्तु ॥ ३ ॥

[७४] चतुःसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

सं वः पृच्यन्तां तन्व॑ः सं मनांसि समु व्रता ।
सं वोऽयं ब्रह्मणस्पतिर्भगः सं वो अजीगमत् ॥ १ ॥
संज्ञपनं वो मनसोऽथो संज्ञपनं हृदः ।
अथो भगस्य यच्छ्रान्तं तेन संज्ञपयामि वः ॥ २ ॥
यथादित्या वसुभिः संबभूवुर्मरुद्भिरुग्रा अहणीयमानाः ।
एवा त्रिणामन्नहणीयमान इमाञ्जनान्तसंमनसस्कृधीह ॥ ३ ॥

[७५] पञ्चसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—कबन्धः (सपत्नक्षयकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ षट्पदाजगती ॥

निरमुं नुद ओकसः सपत्नो यः पृतन्यति ।
नैर्बाध्ये न हविषेन्द्र एनं पराशरीत् ॥ १ ॥
परमां तं परावतमिन्द्रो नुदतु वृत्रहा ।
यतो न पुनरायति शश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥ २ ॥
एतु तिस्रः परावत एतु पञ्च जनाँ अति ।
एतु तिस्रोऽति रोचना यतो न पुनरायति
शश्वतीभ्यः समाभ्यो यावत्सूर्यो असाद्विवि ॥ ३ ॥

[७६] षट्सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—कबन्धः ॥ देवता—सान्तपनाग्निः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३ ककुम्मत्यनुष्टुप् ॥

य ए॒नं परि॒षीद॑न्ति॒ समा॒दध॑ति॒ चक्ष॑से ।
 स॒प्रेद्धो॑ अ॒ग्निर्जि॒ह्वाभि॒रुदे॑तु॒ हृद॑या॒दधि॑ ॥ १ ॥
 अ॒ग्नेः सा॑न्त॒पन॑स्या॒हमायु॑षे प॒दमा र॑भे ।
 अ॒द्भ्राति॑र्यस्य॒ पश्य॑ति धू॒ममु॑द्यन्त॒मास्य॑तः ॥ २ ॥
 यो अस्य॒ स॒मिधं॑ वेद॑ क्ष॒त्रिये॑ण स॒माहि॑ताम् ।
 नाभि॑ह्वारे प॒दं नि द॑धाति॒ स मृ॑त्यवे ॥ ३ ॥
 नैनं॑ घ्नन्ति॒ पर्या॑यिणो॒ न स॒न्नाँ अव॑ गच्छति ।
 अ॒ग्नेर्यः॑ क्ष॒त्रियो॑ वि॒द्वान्नाम॑ गृ॒ह्णात्यायु॑षे ॥ ४ ॥

[७७] सप्तसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—कबन्धः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒स्थाद् द्यौ॑र॒स्थात्पृ॑थि॒व्यस्था॑द्वि॒श्वमि॑दं जगत् ।
 आ॒स्थाने॒ पर्व॑ता अ॒स्थु स्था॑म्यश्व॑ँ अति॒ष्ठिप॑म् ॥ १ ॥
 य उ॒दान॑द् प॒राय॑णं॒ य उ॒दान॑ण॒न्याय॑नम् ।
 आ॒वर्त॑नं नि॒वर्त॑नं॒ यो गो॑पा अपि॒ तं हु॑वे ॥ २ ॥
 जा॒तवे॑दो नि॒ वर्त॑य श॒तं ते स॑न्त्वा॒वृतः॑ ।
 स॒हस्रं॑ त उपा॒वृत॑स्ताभि॒र्नः पु॒नरा कृ॑धि ॥ ३ ॥

[७८] अष्टसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ चन्द्रमाः; ३ त्वष्टा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

तेन॑ भू॒तेन॑ ह॒विषा॑यमा॒ प्याय॑तां पु॒नः ।
 जा॒यां या॑म॒स्मा आ॒वाक्षु॑स्तां रसे॒नाभि॑ वर्ध॒ताम् ॥ १ ॥
 अ॒भि वर्ध॑तां॒ पर्य॑सा॒भि रा॒ष्ट्रेण॑ वर्ध॒ताम् ।
 र॒य्या स॒हस्र॑वर्च॒सेमौ स्ता॑मनु॒पक्षि॑तौ ॥ २ ॥
 त्वष्टा॑ जा॒याम॑जनय॒त्वष्टा॑स्यै त्वां प॒तिम् ।
 त्वष्टा॑ स॒हस्र॑मायू॒षि दी॒र्घमायुः॑ कृ॒णोतु॑ वाम् ॥ ३ ॥

[७९] एकोनाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—संस्फानम् ॥ छन्दः—१, २ गायत्री; ३ त्रिपदाप्राजापत्यागायत्री ॥

अ॒यं नो॒ नभ॑स॒स्पतिः॑ सं॒स्फानो॑ अ॒भि र॑क्षतु । अस॑मातिं गृ॒हेषु॑ नः ॥ १ ॥
 त्वं नो॑ नभ॑स॒स्पत॒ ऊर्जं॑ गृ॒हेषु॑ धारय । आ पु॒ष्टमे॒त्वा वसु॑ ॥ २ ॥
 देव॑ सं॒स्फान॑ सह॒स्त्रापो॒षस्यै॑शिषे ।
 तस्य॑ नो रास्व॒ तस्य॑ नो धेहि॒ तस्य॑ ते भ॒क्तिवा॑ंसः स्याम ॥ ३ ॥

[८०] अशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ अनुष्टुप्; ३ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

अ॒न्तरि॑क्षेण पतति॒ विश्वा॑ भू॒ताव॑चाक॒शत् ।
 शु॒नो दि॒व्यस्य॑ यन्म॒हस्तेना॑ ते ह॒विषा॑ विधेम ॥ १ ॥
 ये त्रयः॑ का॒लका॒ञ्जा दि॒वि दे॒वाइव॑ श्रि॒ताः ।
 तान्त्सर्वी॑नह्व ऊ॒तये॑ऽस्मा अ॒रिष्ट॑ता॒तये ॥ २ ॥
 अ॒प्सु ते जन्म॑ दि॒वि ते स॒धस्थं॑ समु॒द्रे अ॒न्तर्म॑हि॒मा ते पृथि॑व्याम् ।
 शु॒नो दि॒व्यस्य॑ यन्म॒हस्तेना॑ ते ह॒विषा॑ विधेम ॥ ३ ॥

[८१] एकाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

य॒न्तासि॑ यच्छ॒से ह॑स्ता॒वप॑ रक्षांसि॒ सेध॑सि ।
 प्र॒जां धनं॑ च गृह्णा॒नः परि॑ह॒स्तो अभू॑द्यम् ॥ १ ॥
 परि॑ह॒स्त वि धा॑रय॒ योनिं॑ गभी॒य धा॑तवे ।
 मयी॑दे पु॒त्रमा धे॑हि तं त्वमा ग॑मयागमे ॥ २ ॥
 यं परि॑ह॒स्तम॒बिभ्र॑दितिः पु॒त्रका॑म्या ।
 त्वष्टा॑ तमस्या॒ आ ब॑ध्नाद्यथा पु॒त्रं जना॑दिति ॥ ३ ॥

[८२] द्व्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भगः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ॒गच्छ॑त आ॒गत॑स्य॒ नाम॑ गृह्णाम्यायुतः ।
 इन्द्र॑स्य वृ॒त्रघ्नो॑ व॒न्वे वास॑वस्य॒ शत॑क्रतोः ॥ १ ॥
 येन॑ सूर्या॒ सावि॑त्रीम॒श्विनो॑हतुः प॒था ।
 तेन॑ माम॒ब्रवी॑द्भगो॒ जा॒यामा॑ वहता॒दिति॑ ॥ २ ॥

यस्तैऽङ्कुशो वसुदानो बृहन्निन्द्र हिरण्ययः ।

तेना जनीयते जायां मह्यं धेहि शचीपते ॥ ३ ॥

अथ नवमोऽनुवाकः

[८३] त्र्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भगः ॥ देवता—सूर्यादयः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ द्विपदानिचृदार्च्यनुष्टुप् ॥

अपचितः प्र पतत सुपर्णो वसतेरिव ।

सूर्यः कृणोतु भेषजं चन्द्रमा वोऽपोच्छतु ॥ १ ॥

एन्येका श्येन्येका कृष्णैका रोहिणी द्वे ।

सर्वीसामग्रभं नामावीरघ्नीरपेतन ॥ २ ॥

असूतिका रामायण्य पचित्प्र पतिष्यति ।

ग्लौरितः प्र पतिष्यति स गलुन्तो नशिष्यति ॥ ३ ॥

वीहि स्वामाहुतिं जुषाणो मनसा स्वाहा मनसा

यदिदं जुहोमि ॥ ४ ॥

[८४] चतुरशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भगः ॥ देवता—निर्ऋतिः ॥ छन्दः—१ भुरिजगती; २ त्रिपदाऽऽर्चीबृहती;

३ जगती; ४ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

यस्यास्त आसनि घोरे जुहोम्येषां बद्धानामवसर्जनाय कम् ।

भूमिरिति त्वाभिप्रमन्वते जना निर्ऋतिरिति त्वाहं परि वेद सर्वतः ॥ १ ॥

भूतै हविष्मती भवैष ते भागो यो अस्मासु ।

मुञ्चेमानमूनेनसः स्वाहा ॥ २ ॥

एवो ष्वस्मन्निर्ऋतेऽनेहा त्वमयस्मयान्वि चृता बन्धपाशान् ।

यमो मह्यं पुनरित्त्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ ३ ॥

अयस्मये द्रुपदे बैधिष इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहस्रम् ।

यमेन त्वं पितृभिः संविदान उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥

[८५] पञ्चाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (यक्षमनाशनकामः) ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।

यक्ष्मो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन् ॥ १ ॥

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।
 देवानां सर्वेषां वाचा यक्ष्मं ते वारयामहे ॥ २ ॥
 यथा वृत्र इमा आपस्तस्तम्भ विश्वधा यतीः ।
 एवा ते अग्निना यक्ष्मं वैश्वानरेण वारये ॥ ३ ॥

[८६] षडशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (वृषकामः) ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वृषेन्द्रस्य वृषा दिवो वृषा पृथिव्या अयम् ।
 वृषा विश्वस्य भूतस्य त्वमेकवृषो भव ॥ १ ॥
 समुद्र ईशे स्रवतामग्निः पृथिव्या वशी ।
 चन्द्रमा नक्षत्राणामीशे त्वमेकवृषो भव ॥ २ ॥
 सम्राडस्यसुराणां ककुन्मनुष्याणाम् ।
 देवानामर्धभागसि त्वमेकवृषो भव ॥ ३ ॥

[८७] सप्ताशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ त्वाहार्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलत् ।
 विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत् ॥ १ ॥
 इहैवैधि माप च्योष्ठाः पर्वतइवाविचाचलत् ।
 इन्द्रेहैव ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥ २ ॥
 इन्द्र एतमदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।
 तस्मै सोमो अधि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥ ३ ॥

[८८] अष्टाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवं विश्वमिदं जगत् ।
 ध्रुवासः पर्वता इमे ध्रुवो राजा विशामयम् ॥ १ ॥
 ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।
 ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ॥ २ ॥

ध्रुवोऽच्युतः प्र मृणीहि शत्रूञ्छत्रूयतोऽधरान्पादयस्व ।
सर्वा दिशः संमनसः सध्रीचीर्ध्रुवाय ते समितिः कल्पतामिह ॥ ३ ॥

[८९] एकोनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इदं यत्प्रेण्यः शिरो दत्तं सोमेन वृष्यम् ।
ततः परि प्रजातेन हार्दि ते शोचयामसि ॥ १ ॥
शोचयामसि ते हार्दि शोचयामसि ते मनः ।
वातं धूमइव सध्वश्ङ् मामेवान्वेतु ते मनः ॥ २ ॥
मह्यं त्वा मित्रावरुणौ मह्यं देवी सरस्वती ।
मह्यं त्वा मध्यं भूम्या उभावन्तौ समस्यताम् ॥ ३ ॥

[९०] नवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;

३ आर्षीभुरिगुष्णिक ॥

यां ते रुद्र इषुमास्यदङ्गेभ्यो हृदयाय च ।
इदं तामद्य त्वद्वयं विषूचीं वि वृहामसि ॥ १ ॥
यास्ते शतं धमनयोऽङ्गान्यनु विष्टिताः ।
तासां ते सर्वासां वयं निर्विषाणि ह्वयामसि ॥ २ ॥
नमस्ते रुद्रास्यते नमः प्रतिहितायै ।
नमो विसृज्यमानायै नमो निपतितायै ॥ ३ ॥

[९१] एकनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—१, २ यक्ष्मनाशनम्; ३ आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इमं यवमष्टायोगैः षड्योगेभिरचर्कृषुः ।
तेना ते तन्वोऽरपोऽपाचीनमप व्यये ॥ १ ॥
न्यग्वातो वाति न्यक्तपति सूर्यः ।
नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ॥ २ ॥
आप इद्वा उ भेषजीरापो अमीवचातनीः ।
आपो विश्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ॥ ३ ॥

[९२] द्विनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

वातरंहा भव वाजिन्युज्यमानं इन्द्रस्य याहि प्रसवे मनोजवाः ।
 युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥ १ ॥
 जवस्ते अर्वन्निहितो गुहा यः श्येने वात उत योऽचरत्परीक्षतः ।
 तेन त्वं वाजिन्बलवान्बलेनाजिं जय समने पारयिष्णुः ॥ २ ॥
 तनूष्टे वाजिन्तन्वंशं नयन्ती वाममस्मभ्यं धावतु शर्म तुभ्यम् ।
 अहुतो महो धरुणाय देवो दिवी वि ज्योतिः स्वमा मिमीयात् ॥ ३ ॥

अथ दशमोऽनुवाकः

[९३] त्रिनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—यमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यमो मृत्युरंधमारो निर्ऋथो बभ्रुः शर्वोऽस्ता नीलशिखण्डः ।
 देवजनाः सेनयोत्तस्थिवांसस्ते अस्माकं परिवृञ्जन्तु वीरान् ॥ १ ॥
 मनसा होमैर्हरसा घृतेन शर्वायास्त्र उत राज्ञे भवाय ।
 नमस्येभ्यो नम एभ्यः कृणोम्यन्यत्रास्मदघविषा नयन्तु ॥ २ ॥
 त्रायध्वं नो अघविषाभ्यो वधाद्विश्वे देवा मरुतो विश्ववेदसः ।
 अग्नीषोमा वरुणः पूतदक्षा वातापर्जन्ययोः सुमतौ स्याम ॥ ३ ॥

[९४] चतुर्नवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ विराड्जगती ॥

सं वो मनांसि सं व्रता समाकूतीर्नमामसि ।
 अमी ये विव्रता स्थन तान्वः सं नमयामसि ॥ १ ॥
 अहं गृभ्णामि मनसा मनांसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत ।
 मम वशेषु हृदयानि वः कृणोमि मम यातमनुवर्तमान एत ॥ २ ॥
 ओते मे द्यावापृथिवी ओता देवी सरस्वती ।
 ओतौ म इन्द्रश्चाग्निश्चर्ध्यास्मेदं सरस्वति ॥ ३ ॥

[९५] पञ्चनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः (कुष्ठः) ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि ।
 तत्रामृतस्य चक्षुषं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ १ ॥

हिरण्ययी नौरचरद्धिरण्यबन्धना दिवि ।
 तत्रामृतस्य पुष्पं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ २ ॥
 गर्भो^१ अस्योषधीनां गर्भो^१ हिमवतामुत ।
 गर्भो^१ विश्वस्य भूतस्येमं मे^१ अगदं कृधि ॥ ३ ॥

[९६] षण्णवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगवङ्गिराः ॥ देवता—१, २ वनस्पतिः; ३ सोमः ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराणामगायत्री ॥

या ओषधयः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः ।
 बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्या इदथो वरुण्यादुत ।
 अथो यमस्य पड्वीशाद्विश्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥ २ ॥
 यच्चक्षुषा मनसा यच्च वाचोपारिम जाग्रतो यत्स्वपन्तः ।
 सोमस्तानि स्वधया नः पुनातु ॥ ३ ॥

[९७] सप्तनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, ३ देवाः; २ मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;

२ जगती; ३ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

अभिभूर्यज्ञो अभिभूरग्रिर्भिभूः सोमो अभिभूरिन्द्रः ।
 अभ्यर्हं विश्वाः पृतना यथासान्येवा विधेमाग्निहोत्रा इदं हविः ॥ १ ॥
 स्वधास्तु मित्रावरुणा विपश्चिता प्रजावत्क्षत्रं मधुनेह पिन्वतम् ।
 बाधेथां दूरं निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुक्तमस्मत् ॥ २ ॥
 इमं वीरमनु हर्षध्वमुग्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।
 ग्रामजितं गोजितं वज्रबाहुं जयन्तमज्यं प्रमृणन्तमोजसा ॥ ३ ॥

[९८] अष्टनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ बृहतीगर्भास्तरपङ्क्तिः ॥

इन्द्रो जयाति न परा जयाता अधिराजो राजसु राजयातै ।
 चर्कृत्य ईड्यो वन्द्यश्चोपसद्यो नमस्यो भवेह ॥ १ ॥
 त्वमिन्द्राधिराजः श्रवस्युस्त्वं भूरभिभूतिर्जनानाम् ।
 त्वं दैवीर्विशं इमा वि राजायुष्मत्क्षत्रमजरं ते अस्तु ॥ २ ॥

प्राच्या दिशस्त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्या दिशो वृत्रहञ्छत्रुहोसि ।
यत्र यन्ति स्रोत्यास्तज्जितं ते दक्षिणतो वृषभ एषि हव्यः ॥ ३ ॥

[९९] नवनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३ इन्द्रः सोमः सविता च ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ भुरिबृहती ॥

अभि त्वेन्द्र वरिमतः पुरा त्वांहूरणाब्धुवे ।
हव्याम्युग्रं चेत्तारं पुरुणामानमेकजम् ॥ १ ॥
यो अद्य सेन्यो वधो जिघांसन्न उदीरते ।
इन्द्रस्य तत्र बाहू समन्तं परि दद्यः ॥ २ ॥
परि दद्य इन्द्रस्य बाहू समन्तं त्रातुस्त्रायतां नः ।
देव सवितः सोम राजन्त्सुमनसं मा कृणु स्वस्तये ॥ ३ ॥

[१००] शततमं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

देवा अदुः सूर्यो अदाद् द्यौरदात्पृथिव्यदात् ।
तिस्रः सरस्वतीरदुः सचित्ता विषदूषणम् ॥ १ ॥
यद्वो देवा उपजीका आसिञ्चन्धन्वन्युदकम् ।
तेन देवप्रसूतेनेदं दूषयता विषम् ॥ २ ॥
असुराणां दुहितासि सा देवानामसि स्वसा ।
दिवस्पृथिव्याः संभूता सा चकथारसं विषम् ॥ ३ ॥

[१०१] एकोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ वृषायस्व श्वसिहि वर्धस्व प्रथयस्व च ।
यथाङ्गं वर्धतां शेपस्तेन योषितमिज्जहि ॥ १ ॥
येन कृशं वाजयन्ति येन हिन्वन्त्यातुरम् ।
तेनास्य ब्रह्मणस्पते धनुरिवा तानया पसः ॥ २ ॥
आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्वनि ।
क्रमस्वशीइव रोहितमनवग्लायता सदा ॥ ३ ॥

[१०२] द्व्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—जमदग्निः (अभिसंमनस्कामः) ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथायं वाहो अश्विना समैति सं च वर्तते ।
 एवा मामभि ते मनः समेतु सं च वर्तताम् ॥ १ ॥
 आहं खिदामि ते मनो राजाश्वः पृष्ठ्यामिव ।
 रेष्मच्छिन्नं यथा तृणं मयि ते वेष्टतां मनः ॥ २ ॥
 आज्जनस्य मदुर्घस्य कुष्ठस्य नलदस्य च ।
 तुरो भगस्य हस्ताभ्यामनुरोधनमुद्गरे ॥ ३ ॥
 ॥ इति चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

अथ पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

अथैकादशोऽनुवाकः

[१०३] त्र्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—उच्छोचनः ॥ देवता—बृहस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

संदानं वो बृहस्पतिः संदानं सविता करत् ।
 संदानं मित्रो अर्यमा संदानं भगो अश्विना ॥ १ ॥
 सं परमान्तसमवमानथो सं द्यामि मध्यमान् ।
 इन्द्रस्तान्पर्यहादाम्ना तानग्रे सं द्या त्वम् ॥ २ ॥
 अमी ये युधमायन्ति केतून्कृत्वानीकशः ।
 इन्द्रस्तान्पर्यहादाम्ना तानग्रे सं द्या त्वम् ॥ ३ ॥

[१०४] चतुरुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—प्रमोचनः ॥ देवता—१, २ इन्द्राग्नी; ३ इन्द्राग्नी, सोमः, इन्द्रश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आदानेन सन्दानेनामित्राना द्यामसि ।
 अपाना ये चैषां प्राणा असुनासून्तसमच्छिदन् ॥ १ ॥
 इदमादानमकरं तपसेन्द्रेण संशितम् ।
 अमित्रा येऽत्र नः सन्ति तानग्र आ द्या त्वम् ॥ २ ॥
 ऐनान्द्यतामिन्द्राग्नी सोमो राजा च मेदिनौ ।
 इन्द्रो मरुत्वानादानममित्रैभ्यः कृणोतु नः ॥ ३ ॥

[१०५] पञ्चोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—उन्मोचनः ॥ देवता—कासा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा मनो मनस्केतैः परापतत्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत मनसोऽनु प्रवाय्यम् ॥ १ ॥
 यथा बाणः सुसंशितः परापतत्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत पृथिव्या अनु संवर्तम् ॥ २ ॥
 यथा सूर्यस्य रश्मयः परापतन्त्याशुमत् ।
 एवा त्वं कासे प्र पत समुद्रस्यानु विक्षुरम् ॥ ३ ॥

[१०६] षडुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—प्रमोचनः ॥ देवता—दूर्वा, शाला ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।
 उत्सो वा तत्र जायतां हृदो वा पुण्डरीकवान् ॥ १ ॥
 अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।
 मध्ये हृदस्य नो गृहाः पराचीना मुखा कृधि ॥ २ ॥
 हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि ।
 शीतहृदा हि नो भुवोऽग्निष्कृणोतु भेषजम् ॥ ३ ॥

[१०७] सप्तोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—विश्वजित् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

विश्वजित् त्रायमाणायै मा परि देहि ।
 त्रायमाणे द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥ १ ॥
 त्रायमाणे विश्वजिते मा परि देहि ।
 विश्वजिद् द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥ २ ॥
 विश्वजित्कल्याण्यै मा परि देहि ।
 कल्याणि द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥ ३ ॥
 कल्याणि सर्वविदे मा परि देहि ।
 सर्वविद् द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् ॥ ४ ॥

[१०८] अष्टोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—१-३, ५ मेधा; ४ अग्निः ॥ छन्दः—१, ४,
५ अनुष्टुप्; २ उरोबृहती; ३ पथ्याबृहती ॥

त्वं नो मेधे प्रथमा गोभिरश्वैर्भिरा गंहि ।
 त्वं सूर्यस्य रश्मिभिस्त्वं नो असि यज्ञिया ॥ १ ॥
 मेधामहं प्रथमां ब्रह्मण्वतीं ब्रह्मजूतामृषिष्टुताम् ।
 प्रपीतां ब्रह्मचारिभिर्देवानामवसे हुवे ॥ २ ॥
 यां मेधामृभवो विदुर्या मेधामसुरा विदुः ।
 ऋषयो भद्रां मेधां यां विदुस्तां मय्या वैशयामसि ॥ ३ ॥
 यामृषयो भूतकृतो मेधां मेधाविनो विदुः ।
 तया मामद्य मेधयाग्रे मेधाविनं कृणु ॥ ४ ॥
 मेधां सायं मेधां प्रातर्मेधां मध्यन्दिनं परि ।
 मेधां सूर्यस्य रश्मिभिर्वचसा वैशयामहे ॥ ५ ॥

[१०९] नवोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पिप्पली ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पिप्पली क्षिप्तभेषज्युः तातिविद्धभेषजी ।
 तां देवाः समकल्पयन्नियं जीवित्वा अलम् ॥ १ ॥
 पिप्पल्युः समवदन्तायतीर्जननादधि ।
 यं जीवमश्नवामहे न स रिष्याति पूरुषः ॥ २ ॥
 असुरास्त्वा न्यखनन्देवास्त्वोदवपन्पुनः ।
 वातीकृतस्य भेषजीमथो क्षिप्तस्य भेषजीम् ॥ ३ ॥

[११०] दशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

प्रतो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।
 स्वां चाग्रे तन्वं पिप्रायस्वास्मभ्यं च सौभगमा यजस्व ॥ १ ॥
 ज्येष्ठघ्न्यां जातो विचृतोर्यमस्य मूलबर्हीणात्परि पाह्येनम् ।
 अत्येनं नेषदुरितानि विश्वा दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥ २ ॥

व्याघ्रेऽह्न्यजनिष्ट वीरो नक्षत्रजा जायमानः सुवीरः ।
स मा वधीत्पितरं वर्धमानो मा मातरं प्र मिनीज्जनित्रीम् ॥ ३ ॥

[१११] एकादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्त्रिष्टुप्; २-४ अनुष्टुप् ॥

इमं मे अग्रे पुरुषं मुमुग्ध्ययं यो बद्धः सुर्यतो लालपीति ।
अतोऽधि ते कृणवद्भागधेयं यदानुन्मदितोऽसति ॥ १ ॥
अग्निष्टे नि शमयतु यदि ते मन उद्युतम् ।
कृणोमि विद्वान्भेषजं यथानुन्मदितोऽससि ॥ २ ॥
देवैनसादुन्मदितमुन्मत्तं रक्षसस्परि ।
कृणोमि विद्वान्भेषजं यदानुन्मदितोऽसति ॥ ३ ॥
पुनस्त्वा दुरप्सरसः पुनरिन्द्रः पुनर्भगः ।
पुनस्त्वा दुर्विश्वे देवा यथानुन्मदितोऽससि ॥ ४ ॥

[११२] द्वादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मा ज्येष्ठं वधीद्यमग्र एषां मूलबर्हिणात्परि पाह्येनम् ।
स ग्राह्याः पाशान्वि चृत प्रजानन्तुभ्यं देवा अनु जानन्तु विश्वे ॥ १ ॥
उन्मुञ्च पाशांस्त्वमग्र एषां त्रयस्त्रिभिरुत्सिता येभिरासन् ।
स ग्राह्याः पाशान्वि चृत प्रजानन्पितापुत्रौ मातरं मुञ्च सर्वान् ॥ २ ॥
येभिः पाशैः परिवित्तो विबद्धोऽङ्गेऽङ्ग आर्पित उत्सितश्च ।
वि ते मुच्यन्तां विमुचो हि सन्ति भ्रूणघ्नि पूषन्दुरितानि मृक्ष्व ॥ ३ ॥

[११३] त्रयोदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पूषा ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः ॥

त्रिते देवा अमृजतैतदेनस्त्रित एनन्मनुष्येषु ममृजे ।
ततो यदि त्वा ग्राहिरानुशे तां ते देवा ब्रह्मणा नाशयन्तु ॥ १ ॥
मरीचीर्धूमान्प्र विशानु पाप्मन्नुदारान्गच्छेत वा नीहारान् ।
नदीनां फेनां अनु तान्वि नश्य भ्रूणघ्नि पूषन्दुरितानि मृक्ष्व ॥ २ ॥

द्वादशधा निहितं त्रितस्यापमृष्टं मनुष्यैर्नसानि ।
ततो यदि त्वा ग्राहिरानुशे तां तै देवा ब्रह्मणा नाशयन्तु ॥ ३ ॥

अथ द्वादशोऽनुवाकः [११४] चतुर्दशोत्तरशततमं सूक्तम्
ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वेदेवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयम् ।
आदित्यास्तस्मान्नो यूयमृतस्यर्तेन मुञ्चत ॥ १ ॥
ऋतस्यर्तेनादित्या यजत्रा मुञ्चतेह नः ।
यज्ञं यद्यज्ञवाहसः शिक्षन्तो नोपशेकिम ॥ २ ॥
मेदस्वता यजमानाः स्त्रुचाज्यानि जुह्वतः ।
अकामा विश्वे वो देवाः शिक्षन्तो नोपशेकिम ॥ ३ ॥

[११५] पञ्चदशोत्तरशततमं सूक्तम्
ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वेदेवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद्विद्वांसो यदविद्वांस एनांसि चकृमा वयम् ।
यूयं नस्तस्मान्मुञ्चत विश्वे देवाः सजोषसः ॥ १ ॥
यदि जाग्रद्यदि स्वपन्नेन एनस्योऽकरम् ।
भूतं मा तस्माद्भव्यं च द्रुपदादिव मुञ्चताम् ॥ २ ॥
द्रुपदादिव मुमुचानः स्विन्नः स्नात्वा मलादिव ।
पूतं पवित्रेणोवाज्यं विश्वे शुम्भन्तु मैर्नसः ॥ ३ ॥

[११६] षोडशोत्तरशततमं सूक्तम्
ऋषिः—जाटिकायनः ॥ देवता—विवस्वान् ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

यद्यामं चक्रुर्निखनन्तो अग्रे कार्षीवणा अन्नविदो न विद्यया ।
वैवस्वते राजन्ति तज्जुहोम्यथ यज्ञियं मधुमदस्तु नोऽन्नम् ॥ १ ॥
वैवस्वतः कृणवद्भागधेयं मधुभागो मधुना सं सृजाति ।
मातुर्यदेन इषितं न आगन्यद्वा पितापराद्धो जिहीडे ॥ २ ॥
यदीदं मातुर्यदि वा पितुर्नः परि भ्रातुः पुत्राच्चेतस एन आगन् ।
यावन्तो अस्मान्पितरः सचन्ते तेषां सर्वेषां शिवो अस्तु मन्युः ॥ ३ ॥

[११७] सप्तदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः (अनृणकामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अ॒प॒मित्य॑मप्र॒तीत्तं॑ यदस्मि॑ य॒मस्य॑ येन॑ ब॒लिना॑ च॒रामि॑ ।
 इ॒दं तद॑ग्रे॒ अनृ॑णो भ॒वामि॑ त्वं पाशा॑न्वि॒चृतं॑ वे॒त्थ॒ सर्वी॑न् ॥ १ ॥
 इ॒हैव॑ सन्तः॒ प्रति॑ दद्य॒ एन॑ज्जी॒वा जी॒वेभ्यो॑ नि ह॒राम॑ एनत् ।
 अ॒प॒मित्य॑ धा॒न्यं॑ यज्ज॒घासा॑ह॒मिदं॑ तद॑ग्रे॒ अनृ॑णो भ॒वामि॑ ॥ २ ॥
 अ॒नृ॒णा अ॒स्मिन्न॑नृ॒णाः पर॑स्मिन्तृ॒तीये॑ लो॒के अ॒नृ॒णाः स्या॑म ।
 ये दै॒व॒यानाः॑ पि॒तृया॑णाश्च लो॒काः सर्वी॑न्प॒थो अ॒नृ॒णा आ क्षि॑येम ॥ ३ ॥

[११८] अष्टादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्ध॑स्ता॒भ्यां च॑कृ॒म कि॒ल्बिषा॑ण्य॒क्षाणां॑ ग॒त्तुमु॑प॒लिप्स॑मानाः ।
 उ॒ग्रं प॑श्ये उ॒ग्रजि॑तौ तद॒द्याप्स॑रसा॒वनु॑ दत्ता॒मृणं॑ नः ॥ १ ॥
 उ॒ग्रं प॑श्ये रा॒ष्ट्रभृ॑त्कि॒ल्बिषा॑णि यद॒क्षवृ॑त्त॒मनु॑ दत्तं न ए॒तत् ।
 ऋ॒णान्नो॑ नर्ण॒मेत्स॑मानो य॒मस्य॑ लो॒के अधि॑रज्जु॒राय॑त् ॥ २ ॥
 यस्मा॑ ऋ॒णं यस्य॑ जा॒यामु॑पैमि॒ यं याच॑मानो अ॒भ्यैमि॑ दे॒वाः ।
 ते वाचं॑ वादिषु॒र्मोत्तरा॑ म॒द्देव॑पत्नी॒ अप्स॑रसा॒वधी॑तम् ॥ ३ ॥

[११९] एकोनविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः (अनृणकामः) ॥ देवता—वैश्वानरोऽग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यददी॑व्य॒नृणम॑हं कृ॒णोम्य॑दा॒स्यन्न॑ग्र उ॒त संगृ॑णामि ।
 वै॒श्वान॑रो नो॒ अधि॑पा वसि॒ष्ठ उ॒दिन्न॑याति सु॒कृत॑स्य लो॒कम् ॥ १ ॥
 वै॒श्वान॑राय॒ प्रति॑ वेदयामि॒ यदृ॒णं संग॑रो दे॒वता॑सु ।
 स ए॒तान्पाशा॑न्वि॒चृतं॑ वेद॒ सर्वान॑र्थ॒ पक्वे॑न स॒ह सं भ॑वेम ॥ २ ॥
 वै॒श्वान॑रः पवि॒ता मा पु॑नातु॒ यत्संग॑रम॒भिधा॑वा॒म्याशा॑म् ।
 अना॑जान॒न्मन॑सा॒ याच॑मानो॒ यत्तत्रै॑नो॒ अप॒ तत्सु॑वामि ॥ ३ ॥

[१२०] विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अन्तरिक्षादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती; २ पङ्क्तिः; ३ त्रिष्टुप् ॥

यद॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीमु॑त द्यां यन्मा॒तरं पि॒तरं॑ वा जिहि॑ंसिम ।
 अ॒यं तस्मा॑द्ग्राह्य॑प॒त्यो नो अ॒ग्निरु॑दिन्न॑याति सु॒कृत॑स्य लो॒कम् ॥ १ ॥

भूमिर्मातादितिर्नो जनित्रं भ्रातान्तरिक्षमभिशास्त्या नः ।
 द्यौर्नः पिता पित्र्याच्छं भवाति जामिमृत्वा माव पत्सि लोकात् ॥ २ ॥
 यत्रा सुहार्दः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वः स्वायाः ।
 अश्लोणा अङ्गैरहुताः स्वर्गे तत्र पश्येम पितरौ च पुत्रान् ॥ ३ ॥

[१२१] एकविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;

३, ४ अनुष्टुप् ॥

विषाणा पाशान्विष्याध्यस्मद्य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।
 दुःष्वप्यं दुरितं निष्यास्मदर्थं गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ १ ॥
 यद्धारुणि बध्यसे यच्च रज्वां यद्धूम्यां बध्यसे यच्च वाचा ।
 अयं तस्माद्गार्हपत्यो नो अग्निरुदित्रयाति सुकृतस्य लोकम् ॥ २ ॥
 उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।
 प्रेहामृतस्य यच्छतां प्रैतु बद्धकमोचनम् ॥ ३ ॥
 वि जिहीष्व लोकं कृणु बन्धान्मुञ्चासि बद्धकम् ।
 योन्याइव प्रच्युतो गर्भः पथः सर्वा अनु क्षिय ॥ ४ ॥

[१२२] द्वाविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४, ५ जगती ॥

एतं भागं परि ददामि विद्वान्विश्वकर्मन्प्रथमजा ऋतस्य ।
 अस्माभिर्दत्तं जरसः परस्तादच्छिन्नं तन्तुमनु सं तरेम ॥ १ ॥
 तत् तन्तुमन्वेके तरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमायनेन ।
 अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छन्तो दातुं चेच्छिक्षान्तस्वर्ग एव ॥ २ ॥
 अन्वारभेथामनुसंभेथामेतं लोकं श्रद्धधानाः सचन्ते ।
 यद्वा पक्वं परिविष्टमग्नौ तस्य गुप्तये दम्पती सं श्रयेथाम् ॥ ३ ॥
 यज्ञं यन्तं मनसा बृहन्तमन्वारोहामि तपसा सयौनिः ।
 उपहूता अग्ने जरसः परस्तात्तृतीये नाके सधमादं मदेम ॥ ४ ॥
 शुद्धाः पूता योषितो यज्ञिया इमा ब्रह्मणां हस्तेषु प्रपृथक्सादयामि ।
 यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोऽहमिन्द्रो मरुत्वान्तस् ददातु तन्मे ॥ ५ ॥

[१२३] त्रयोविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ द्विपदासाम्यनुष्टुप्;

४ द्विपदाप्राजापत्याभुरिगनुष्टुप् (एकावसाना); ५ अनुष्टुप् ॥

एतं संधस्थाः परि वो ददामि यं शैवधिमावहाज्जातवेदाः ।
 अन्वागन्ता यजमानः स्वस्ति तं स्म जानीत परमे व्योमिन् ॥ १ ॥
 जानीत स्मैनं परमे व्योमिन्देवाः संधस्था विद लोकमत्र ।
 अन्वागन्ता यजमानः स्वस्तीष्टापूर्तं स्म कृणुताविरस्मै ॥ २ ॥
 देवाः पितरः पितरो देवाः । यो अस्मि सो अस्मि ॥ ३ ॥
 स पंचामि स ददामि स यजे स दत्तान्मा यूषम् ॥ ४ ॥
 नाके राजन्प्रति तिष्ठ तत्रैतत्प्रति तिष्ठतु ।
 विद्धि पूर्तस्य नो राजन्त्स देव सुमना भव ॥ ५ ॥

[१२४] चतुर्विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—दिव्या आपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

दिवो नु मां बृहतो अन्तरिक्षादपां स्तोको अभ्यपसद्रसेन ।
 समिन्द्रियेण पर्यसाहमग्रे छन्दोभिर्यज्ञैः सुकृतां कृतेन ॥ १ ॥
 यदि वृक्षादभ्यपसत्फलं तद्यद्यन्तरिक्षात्स उ वायुरेव ।
 यत्रास्पृक्षत्तन्वो ३ यच्च वासस आपो नुदन्तु निर्रहंति पराचैः ॥ २ ॥
 अभ्यञ्जनं सुरभि सा समृद्धिर्हिरण्यं वर्चस्तदु पूत्रिममेव ।
 सर्वा पवित्रा वितताध्यस्मत्तन्मा तारीन्निर्रहंतिर्मो अरातिः ॥ ३ ॥

अथ त्रयोदशोऽनुवाकः [१२५] पञ्चविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ जगती ॥

वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः संनद्धो असि वीड्यस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ १ ॥
 दिवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज ॥ २ ॥
 इन्द्रस्यौजो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 स इमां नो हव्यदाति जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभाय ॥ ३ ॥

[१२६] षड्विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—दुन्दुभिः ॥ छन्दः—१, २ भुरिक्रिष्टुप्;
३ पुरोबृहतीगर्भात्रिष्टुप् ॥

उप॑ श्वासय॑ पृथि॒वीमु॒त द्यां पु॑रु॒त्रा ते॑ वन्वतां॒ विष्टि॑तं॒ जगत् ।
 स दु॑न्दु॒भे स॒जूरि॒न्द्रेण॑ दे॒वैर्दू॒राद्वी॒यो अप॑ सेध॒ शत्रू॑न् ॥ १ ॥
 आ क्र॑न्दय॒ बल॒मोजो॑ न॒ आ धा॑ अ॒भिष्ट॑न दुरि॒ता बा॑ध॒मानः ।
 अप॑ सेध दुन्दु॒भे दु॒च्छुना॑मित॒ इन्द्र॑स्य मु॒ष्टिर॑सि वी॒डय॑स्व ॥ २ ॥
 प्रा॒मूं ज॑या॒भी॒र्मे ज॑यन्तु॒ केतु॑महु॒न्दुभि॑र्वी॒वदी॑तु ।
 सम॑श्व॒पर्णाः प॑तन्तु॒ नो नरो॑ऽस्माक॒मिन्द्र॑ र॒थिनो॑ जयन्तु ॥ ३ ॥

[१२७] सप्तविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः; यक्ष्मनाशनम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
३ षट्पदाजगती ॥

वि॒द्र॒धस्य॑ ब॒लास॑स्य॒ लोहि॑तस्य॒ वन॑स्पते ।
 वि॒सर्प॑कस्योष॒धे मो॑च्छिषः पि॒शितं॑ च॒न ॥ १ ॥
 यौ ते॑ ब॒लास॒ तिष्ठ॑तः कक्षे॑ मु॒ष्काव॑र्ष॒श्रितौ॑ ।
 वेदा॒हं तस्य॑ भेष॒जं ची॒पुद्रु॑र॒भिच॑क्षणम् ॥ २ ॥
 यो अ॒ङ्ग्यो यः क॑र्ण्यो॒ यो अ॒क्ष्योर्वि॑सर्प॒कः ।
 वि वृ॑हामो वि॒सर्प॑कं वि॒द्र॒धं हृ॑दया॒मय॑म् ।
 परा॒ तम॑ज्ञा॒तं यक्ष्म॑मध॒राज्च॑ सु॒वाम॑सि ॥ ३ ॥

[१२८] अष्टाविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—शकधूमः, सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

श॒क॒धू॒मं नक्ष॑त्राणि॒ यद्रा॑जान॒मकु॑र्वत ।
 भ॒द्रा॒ह॒मस्मै॑ प्राय॑च्छन्नि॒दं रा॒ष्ट्रम॑सा॒दिति॑ ॥ १ ॥
 भ॒द्रा॒हं नो॑ म॒ध्यन्दि॑ने भ॒द्रा॒हं सा॒यम॑स्तु नः ।
 भ॒द्रा॒हं नो॑ अ॒ह्ना प्रा॒ता रा॒त्री भ॒द्रा॒हम॑स्तु नः ॥ २ ॥
 अ॒हो॒रा॒त्राभ्यां॑ नक्ष॑त्रेभ्यः सूर्याचिन्द्र॒मसा॑भ्याम् ।
 भ॒द्रा॒हम॑स्मभ्यं॒ राज॑ज्छक॒धूम॑ त्वं कृ॑धि ॥ ३ ॥

यो नो॑ भद्रा॒हर्म॑करः सा॒यं नक्त॑मथो दिवा॑ ।
तस्मै॑ ते नक्षत्रराज॒ शर्क॑धूम॒ सदा॒ नमः॑ ॥ ४ ॥

[१२९] एकोनत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भगः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

भगे॑न मा शां॒शपे॑न सा॒कमि॒न्द्रेण॑ मे॒दिना॑ ।
कृ॒णोमि॑ भ॒गिनं॑ मा॒प द्रा॒न्त्वरा॑तयः ॥ १ ॥
येन॑ वृ॒क्षाँ अ॒भ्यभ॑वो भगे॑न॒ वर्च॑सा स॒ह ।
तेन॑ मा भ॒गिनं॑ कृ॒ण्वप॑ द्रा॒न्त्वरा॑तयः ॥ २ ॥
यो अ॒न्धो यः पु॑नः॒सरो॑ भगो॑ वृ॒क्षेष्वा॑र्हितः ।
तेन॑ मा भ॒गिनं॑ कृ॒ण्वप॑ द्रा॒न्त्वरा॑तयः ॥ ३ ॥

[१३०] त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—१ विराट्पुरस्तादबृहती; २-४ अनुष्टुप् ॥

र॒थ॒जितां॑ राथजि॒तेयी॑नामप्सर॒साम॑यं स्म॒रः ।
देवाः॒ प्र हि॑णुत स्म॒रम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ १ ॥
अ॒सौ मे॑ स्मरता॒दिति॑ प्रि॒यो मे॑ स्मरता॒दिति॑ ।
देवाः॒ प्र हि॑णुत स्म॒रम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ २ ॥
यथा॒ मम॑ स्मरा॒दसौ॑ नामु॒ष्याहं॑ क॒दा च॑न ।
देवाः॒ प्र हि॑णुत स्म॒रम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ ३ ॥
उन्मा॑दयत मरु॒त उद॑न्तरि॒क्ष मा॑दय ।
अग्र॑ उन्मा॑दया॒ त्वम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ ४ ॥

[१३१] एकत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नि शी॑र्षतो नि प॒त्तत॑ आ॒ध्यो ३॑ नि ति॒रामि॑ ते ।
देवाः॒ प्र हि॑णुत स्म॒रम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ १ ॥
अनु॑म॒तेऽन्वि॑दं म॒न्यस्वा॑कू॒ते स॒मिदं॑ नमः ।
देवाः॒ प्र हि॑णुत स्म॒रम॒सौ माम॑नु शोचतु ॥ २ ॥
यद्वा॑र्वसि त्रि॒योज॑नं पञ्च॒योज॑नमा॒श्विन॑म् ।
तत॑स्त्वं पु॒नरा॑यसि पु॒त्राणां॑ नो असः पि॒ता ॥ ३ ॥

[१३२] द्वात्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—१ त्रिपादनुष्टुप्; २, ४, ५ महाबृहती; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यं देवाः स्मरमसिञ्चन्नप्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरु॑णस्य॒ धर्म॑णा ॥ १ ॥
 यं विश्वे॑ देवाः स्मरमसिञ्चन्नप्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरु॑णस्य॒ धर्म॑णा ॥ २ ॥
 यमिन्द्रा॑णी स्मरमसिञ्चदप्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरु॑णस्य॒ धर्म॑णा ॥ ३ ॥
 यमिन्द्रा॑ग्नी स्मरमसिञ्चतामप्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरु॑णस्य॒ धर्म॑णा ॥ ४ ॥
 यं मित्रावरु॑णौ स्मरमसिञ्चतामप्स्व॑न्तः शोशु॑चानं सहा॒ध्या ।
 तं ते॑ तपामि॒ वरु॑णस्य॒ धर्म॑णा ॥ ५ ॥

[१३३] त्रयस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अगस्त्यः ॥ देवता—मेखला ॥ छन्दः—१ भुरिक्रिष्टुप्; २, ५ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

य इ॒मां दे॒वो मे॒खला॑माब॒बन्ध॑ यः संन॒नाह॑ य उ॒ नो यु॒योज॑ ।
 यस्य॑ दे॒वस्य॑ प्र॒शिषा॑ च॒रामः॑ स पा॒रमि॑च्छा॒त्स उ॒ नो वि॒मुञ्चा॑त् ॥ १ ॥
 आहु॑तास्य॒भिहु॑त ऋ॒षीणा॑म॒स्यायु॑धम् ।
 पूर्वा॑ व्र॒तस्य॑ प्रा॒श्नती॑ वी॒रघ्नी॑ भ॒व मे॒खले ॥ २ ॥
 मृ॒त्योर्हं ब्र॑ह्मचा॒री यदस्मि॑ नि॒र्याच॑न्भू॒तात्पुरु॑षं य॒माय॑ ।
 तम॑हं ब्रह्म॑णा॒ तप॑सा॒ श्रमे॑णान॒यैनं॑ मे॒खल॑या सि॒नामि॑ ॥ ३ ॥
 श्र॒द्धाया॑ दु॒हिता॑ तप॒सोऽधि॑ जा॒ता स्वस॑ ऋ॒षीणां॑ भू॒तकृ॑तां ब॒भूव॑ ।
 सा नो॑ मे॒खले म॒तिमा॑ धे॒हि मे॒धाम॑थो॒ नो धे॒हि तप॑ इन्द्रि॒यं च॑ ॥ ४ ॥
 यां त्वा॑ पूर्वे॑ भू॒तकृ॑त ऋ॒षयः॑ परि॒बेधि॑रे ।
 सा त्वं परि॑ ष्वजस्व॒ मां दी॑र्घायु॒त्वाय॑ मे॒खले ॥ ५ ॥

[१३४] चतुस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शुकः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्त्रिष्टुप्; २ भुरिक्रिष्टुपदागायत्री; ३ अनुष्टुप् ॥

अ॒यं वज्र॑स्तर्पयतामृ॒तस्या॑वा॒स्य रा॒ष्ट्रम॑प॒ हन्तु॑ जी॒वित॑म् ।
 शृ॒णातु॑ ग्री॒वाः प्र॑ शृ॒णातु॑ष्णिहा॒ वृत्र॑स्यै॒व शची॑पतिः ॥ १ ॥

अधरोऽधर् उत्तरेभ्यो गूढः पृथिव्या मोत्सृपत् ।
 वज्रेणावहतः शयाम् ॥ २ ॥
 यो जिनाति तमन्विच्छ यो जिनाति तमिज्जहि ।
 जिनतो वज्र त्वं सीमन्तमन्वञ्चमनु पातय ॥ ३ ॥

[१३५] पञ्चत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यदश्नामि बलं कुर्व इत्थं वज्रमा ददे ।
 स्कन्धानमुष्यं शातयन्वृत्रस्यैव शचीपतिः ॥ १ ॥
 यत्पिबामि सं पिबामि समुद्रइव संपिबः ।
 प्राणानमुष्यं संपाय सं पिबामो अमुं वयम् ॥ २ ॥
 यद्रिरामि सं गिरामि समुद्रइव संगिरः ।
 प्राणानमुष्यं संगीर्यं सं गिरामो अमुं वयम् ॥ ३ ॥

[१३६] षट्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितलीवनस्पतिः ॥

छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ द्विपदासाम्नीबृहती (एकावसाना) ॥

देवी देव्यामधि जाता पृथिव्यामस्योषधे ।
 तां त्वा नितलि केशेभ्यो दृंहणाय खनामसि ॥ १ ॥
 दृंहं प्रत्नान् जनयाजातान् जातानु वर्षीयसस्कृधि ॥ २ ॥
 यस्ते केशोऽवपद्यते समूलो यश्च वृश्चते ।
 इदं तं विश्वभेषज्याभि पिञ्चामि वीरुधा ॥ ३ ॥

[१३७] सप्तत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितलीवनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यां जमदग्निरखनदुहित्रे केशवर्धनीम् ।
 तां वीतहव्य आभर्दसितस्य गृहेभ्यः ॥ १ ॥
 अभीशुना मेया आसन्व्यामेनानुमेयाः ।
 केशा नडाइव वर्धन्तां शीर्ष्वास्ते असिताः परि ॥ २ ॥
 दृंहं मूलमाग्रं यच्छ वि मध्यं यामयौषधे ।
 केशा नडाइव वर्धन्तां शीर्ष्वास्ते असिताः परि ॥ ३ ॥

[१३८] अष्टात्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ अनुष्टुप्; ३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

त्वं वीरुधां श्रेष्ठतमाभिश्चुतास्योषधे ।
 इमं मे अद्य पूरुषं क्लीबमोपशिनं कृधि ॥ १ ॥
 क्लीबं कृध्योपशिनमथो कुरीरिणं कृधि ।
 अथास्येन्द्रो ग्रावभ्यामुभे भिनत्त्वाण्ड्यौ ॥ २ ॥
 क्लीबं क्लीबं त्वाकरं वधे वध्नि त्वाकरमरसारसं त्वाकरम् ।
 कुरीरमस्य शीर्षणि कुम्बं चाधिनिदध्मसि ॥ ३ ॥
 ये ते नाड्यौ देवकृते ययोस्तिष्ठति वृष्यम् ।
 ते ते भिनद्धि शम्ययामुष्या अधि मुष्कयोः ॥ ४ ॥
 यथा नडं कशिपुने स्त्रियो भिन्दन्त्यश्मना ।
 एवा भिनद्धि ते शेपोऽमुष्या अधि मुष्कयोः ॥ ५ ॥

[१३९] एकोनचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ षट्पदाविराड्जगती; २-५ अनुष्टुप् ॥

न्यस्तिका रुरोहिथ सुभगं करणी मम ।
 शतं तव प्रतानास्त्रयस्त्रिंशन्नितानाः ।
 तथा सहस्रपुण्या हृदयं शोषयामि ते ॥ १ ॥
 शुष्यतु मयि ते हृदयमथो शुष्यत्वास्यम् ।
 अथो नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥ २ ॥
 संवननी समुष्पला बभ्रु कल्याणि सं नुद ।
 अमूं च मां च सं नुद समानं हृदयं कृधि ॥ ३ ॥
 यथोदकमपपुषोऽपशुष्यत्यास्यम् ।
 एवा नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥ ४ ॥
 यथा नकुलो विच्छिद्य सन्दधात्यहिं पुनः ।
 एवा कामस्य विच्छिन्नं सं धेहि वीर्यावति ॥ ५ ॥

[१४०] चत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः, दन्ताः ॥ छन्दः—१ उरोबृहती; २ उपरिष्ठाज्योतिष्मती त्रिष्टुप्; ३ आस्तारपङ्क्तिः ॥

यौ व्याघ्रावर्वरूढौ जिघत्सतः पितरं मातरं च ।
 तौ दन्तौ ब्रह्मणस्पते शिवौ कृणु जातवेदः ॥ १ ॥
 ब्रीहिर्मत्तं यवमत्तमथो माषमथो तिलम् ।
 एष वां भागो निहितो रत्नधेयाय दन्तौ मा हिंसिष्टं पितरं मातरं च ॥ २ ॥
 उपहूतौ सयुजौ स्योनौ दन्तौ सुमङ्गलौ ।
 अन्यत्र वां घोरं तन्वः परैतु दन्तौ मा हिंसिष्टं पितरं मातरं च ॥ ३ ॥

[१४१] एकचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वायुरेनाः समाकर्त्त्वष्टा पोषाय ध्रियताम् ।
 इन्द्र आभ्यो अधि ब्रवद्भुद्रो भूम्ने चिकित्सतु ॥ १ ॥
 लोहितेन स्वधितिना मिथुनं कर्णयोः कृधि ।
 अकर्तामश्विना लक्ष्म तदस्तु प्रजया बहु ॥ २ ॥
 यथा चक्रुर्देवासुरा यथा मनुष्याऽउत ।
 एवा सहस्रपोषाय कृणुतं लक्ष्माश्विना ॥ ३ ॥

[१४२] द्विचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उच्छ्रयस्व बहुर्भवं स्वेन महसा यव ।
 मृणीहि विश्वा पात्राणि मा त्वा दिव्याशनिर्वधीत् ॥ १ ॥
 आशृण्वन्तं यवं देवं यत्र त्वाच्छावदामसि ।
 तदुच्छ्रयस्व द्यौरिव समुद्रइवैध्यक्षितः ॥ २ ॥
 अक्षितास्त उपसदोऽक्षिताः सन्तु राशयः ।
 पूणन्तो अक्षिताः सन्त्वत्तारः सन्त्वक्षिताः ॥ ३ ॥

इति पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

॥ इति षष्ठं काण्डम् ॥

अथ सप्तमं काण्डम्

अथ षोडशः प्रपाठकः ॥

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ विराड्जगती ॥

धी॒ती वा॒ ये अ॒न॒य॒न्वा॒चो अ॒ग्रं म॒न॒सा वा॒ येऽव॑द॒वृ॒तानि॑ ।
तृ॒तीये॑न॒ ब्र॒ह्म॒णा वा॒वृ॒धा॒नास्तु॑रीये॒णाम॒न्वत् नाम॑ धे॒नोः ॥ १ ॥
स वे॑द पु॒त्रः पि॒तरं॑ स मा॒तरं॑ स सू॒नुर्भु॑व॒त्स भु॑व॒त्पु॒नर्म॑घः ।
स द्यामौ॑र्णो॒द॒न्तरि॑क्षं॒ स्व॑ः स इ॒दं वि॒श्वम॑भ॒वत्स आ॑भ॒वत् ॥ २ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अथ॑र्वा॒णं पि॒तरं॑ दे॒वब॑न्धुं मा॒तुर्ग॑र्भं पि॒तुर॑सुं यु॒वान॑म् ।
य इ॒मं य॒ज्ञं म॒न॒सा चि॒केत॑ प्र णो॑ वोच॒स्तमि॑हेह ब्र॒वः ॥ १ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अ॒या वि॒ष्टा ज॒न॒य॒न्क॑र्व॒राणि॑ स हि घृ॒णिरु॑रु॒र्वरा॑य गा॒तुः ।
स प्र॒त्युदै॑ब्द॒रुणं॑ म॒ध्वो अ॒ग्रं स्व॑या॒ त॒न्वा त॒न्व म॑रयत ॥ १ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ए॒क॒या च द॒शभि॑श्चा सु॒हुते॑ द्वा॒भ्यामि॑ष्ट्ये विंश॒त्या च॑ ।
ति॒सृभि॑श्च॒ वह॑से त्रिंश॒ता च॑ वि॒युग्भि॑र्वाय इ॒ह ता वि मु॑ञ्च ॥ १ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ५ त्रिष्टुप्;

३ पङ्क्तिः; ४ अनुष्टुप् ॥

य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वास्तानि॑ ध॒र्मीणि॑ प्रथ॒मान्या॑सन् ।
ते ह॒ नाकं॑ महि॒मानः॑ सचन्त॒ यत्र॑ पूर्वे॑ सा॒ध्याः सन्ति॑ दे॒वाः ॥ १ ॥
य॒ज्ञो ब॑भूव॒ स आ ब॑भूव॒ स प्र ज॑ज्ञे स उ॒ वावृ॑धे पु॒नः ।
स दे॒वाना॑मधि॒पति॑र्बभूव॒ सो अ॒स्मासु॑ द्रवि॒णमा॑ द॒धातु॑ ॥ २ ॥

यद्देवा देवान्हविषायजन्तामर्त्यान्मनसामर्त्येन ।
 मदैम तत्र परमे व्योमिन्पश्येम तदुदितौ सूर्यस्य ॥ ३ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा यज्ञं देवा अतन्वत ।
 अस्ति नु तस्मादोजीयो यद्विहव्येनेजिरे ॥ ४ ॥
 मुग्धा देवा उत शुनार्यजन्तोत गोरङ्गैः पुरुधार्यजन्त ।
 य इमं यज्ञं मनसा चिकेत प्र णो वोचस्तमिहेह ब्रवः ॥ ५ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—अदितिः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;
 २ भुरिक्त्रिष्टुप्; ३, ४ विराड्जगती ॥

अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ १ ॥
 महीमू षु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हवामहे ।
 तुविक्षुत्रामजरन्तीमुरूचीं सुशर्मीणमदितिं सुप्रणीतिम् ॥ २ ॥
 सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्मीणमदितिं सुप्रणीतिम् ।
 दैवीं नावं स्वरित्रामनागसो अस्त्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ३ ॥
 वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
 यस्या उपस्थ उर्वश्चन्तरिक्षं सा नः शर्म त्रिवरूथं नि यच्छात् ॥ ४ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चसकामः) ॥ देवता—अदितिः ॥ छन्दः—आर्षीजगती ॥

दितेः पुत्राणामदितेरकार्षमव देवानां बृहतामनर्मणाम् ।
 तेषां हि धाम गभिषक्समुद्रियं नैनान्नमसा परो अस्ति कश्चन ॥ १ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—उपरिबभ्रवः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

भद्रादधि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुराता ते अस्तु ।
 अथेममस्या वर् आ पृथिव्या आरेशात्रुं कृणुहि सर्ववीरम् ॥ १ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—उपरिबभ्रवः ॥ देवता—पूषा ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ त्रिपदाऽऽर्षीगायत्री; ४ अनुष्टुप् ॥
 प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।
 उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन् ॥ १ ॥
 पूषेमा आशा अनु वेद सर्वाः सो अस्माँ अभयतमेन नेषत् ।
 स्वस्तिदा आर्घृणिः सर्ववीरोऽप्रयुच्छन्पुर एतु प्रजानन् ॥ २ ॥
 पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ३ ॥
 परि पूषा परस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् ।
 पुनर्नो नष्टमाजतु सं नष्टेन गमेमहि ॥ ४ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
 यस्ते स्तनः शशयुर्यो मयोभूर्यः सुमन्युः सुहवो यः सुदत्रः ।
 येन विश्वा पुष्यसि वार्यीणि सरस्वति तमिह धातवे कः ॥ १ ॥

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
 यस्ते पृथु स्तनयितुर्य ऋष्वो दैवः केतुर्विश्वमाभूषतीदम् ।
 मा नो वधीर्विद्युता देव सस्यं मोत वधी रश्मिभिः सूर्यस्य ॥ १ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—१ सभा, समितिः, पितरश्च; २ सभा; ३ इन्द्रः;
 ४ मनः ॥ छन्दः—१ भुरिक्त्रिष्टुप् २-४ अनुष्टुप् ॥
 सभा च मा समितिश्चावतां प्रजापतेर्दुहितरौ संविदाने ।
 येना संगच्छा उप मा स शिक्षाच्चारु वदानि पितरः संगतेषु ॥ १ ॥
 विद्म ते सभे नाम नरिष्टा नाम वा असि ।
 ये ते के च सभासदस्ते मे सन्तु सवाचसः ॥ २ ॥
 एषामहं समासीनानां वर्चो विज्ञानमा ददे ।
 अस्याः सर्वस्याः संसदो मामिन्द्र भगिनं कृणु ॥ ३ ॥
 यद्वो मनः परागतं यद्वद्धमिह वेह वा ।
 तद्व आ वर्तयामसि मयि वो रमतां मनः ॥ ४ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (द्विषो वर्चो हर्तुकामः) ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा सूर्यो नक्षत्राणामुद्यंस्तेजांस्याददे ।

एवा स्त्रीणां च पुंसां च द्विषतां वर्च आ ददे ॥ १ ॥

यावन्तो मा सपत्नानामायन्तं प्रतिपश्यथ ।

उद्यन्तसूर्य इव सुमानां द्विषतां वर्च आ ददे ॥ २ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

अभि त्यं देवं सवितारमोण्योऽः कविक्रतुम् ।

अर्चीमि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिम् ॥ १ ॥

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि ।

हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपात्स्वः ॥ २ ॥

सावीर्हि देव प्रथमाय पित्रे वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै ।

अथास्मभ्यं सवितर्वायीणि दिवोदिव आ सुवा भूरि पश्वः ॥ ३ ॥

दमूना देवः सविता वरेण्यो दधद्रत्नं दक्षं पितृभ्य आयूंषि ।

पिबात्सोमं ममददेनमिष्टे परिज्मा चित् क्रमते अस्य धर्मीणि ॥ ४ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तां सवितः सत्यसवां सुचित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्ववाराम् ।

यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनां सहस्रधारां महिषो भगाय ॥ १ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पते सवितर्वर्धयैनं ज्योतयैनं महते सौभगाय ।

संशितं चित्सन्तरं सं शिशाधि विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ॥ १ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—धात्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽर्षीगायत्री; २ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप् ॥

धाता दधातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः ।

स नः पूर्णेन यच्छतु

॥ १ ॥

धा॒ता द॑धातु दा॒शुषे॑ प्राचीं॑ जी॒वातु॑मक्षिताम् ।
 व॒यं दे॒वस्य॑ धीमहि सु॒मतिं॑ वि॒श्वरा॑धसः ॥ २ ॥
 धा॒ता वि॒श्वा वा॒यी द॑धातु प्र॒जाका॑माय दा॒शुषे॑ दुरो॒णे ।
 तस्मै॑ दे॒वा अ॒मृतं॑ सं व्य॒यन्तु॑ वि॒श्वे दे॒वा अ॒दि॒तिः स॒जोषाः॑ ॥ ३ ॥
 धा॒ता रा॒तिः स॒वि॒तेदं जु॑षन्तां प्र॒जाप॑तिर्नि॒धिप॑तिर्नो अ॒ग्निः ।
 त्वष्टा॑ वि॒ष्णुः प्र॒जया॑ संर॒राणो॑ यज॒मानाय॑ द्रवि॒णं द॑धातु ॥ ४ ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पृथिवी, पर्जन्यः ॥ छन्दः—१ चतुष्पादभुरिगुष्णिक्; २ त्रिष्टुप् ॥

प्र न॑भस्व पृथि॒वि भि॒न्द्ही॑ ३॒दं दि॒व्यं न॑भः ।
 उ॒द्नो दि॒व्यस्य॑ नो धा॒त॒रीशा॑नो वि ष्या॒ दृति॑म् ॥ १ ॥
 न घ्नं॑स्त॒ताप॒ न हि॒मो ज॑घान प्र न॑भतां पृथि॒वी जी॒रदा॑नुः ।
 आ॒प॒श्चि॒दस्मै॑ घृ॒तमि॑त्क्षरन्ति यत्र सोमः॒ सद॑मित्तत्र भ॒द्रम् ॥ २ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रजापतिः, धाता ॥ छन्दः—जगती ॥

प्र॒जाप॑तिर्जनयति प्र॒जा इ॒मा धा॒ता द॑धातु सु॒मन॑स्यमा॒नः ।
 सं॒जा॒ना॒नाः संम॑नसः स॒योन॑यो मयि पु॒ष्टं पु॒ष्टप॑तिर्दधातु ॥ १ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अनुमतिः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्;

४ भुरिक्त्रिष्टुप्; ५ जगती; ६ अतिशाक्वरगर्भाजगती ॥

अ॒न्वद्य॑ नोऽनु॑मतिर्य॒ज्ञं दे॒वेषु॑ म॒न्यता॑म् ।
 अ॒ग्निश्च॑ ह॒व्यवा॑र्हनो भ॒वतां॑ दा॒शुषे॑ मम ॥ १ ॥
 अ॒न्वि॒दनु॑मते त्वं मंस॑से शं च॑ नस्कृ॒धि ।
 जु॒षस्व॑ ह॒व्यमा॑हुतं प्र॒जां दे॒वि ररा॑स्व नः ॥ २ ॥
 अ॒नु म॑न्यतामनु॑मन्यमानः प्र॒जाव॑न्तं र॒यिम॑क्षीयमाणम् ।
 तस्य॑ व॒यं हेड॑सि मा॒पि भू॑म सु॒मृडी॑के अस्य सु॒मतौ॑ स्याम ॥ ३ ॥
 यत्ते॑ नाम॑ सु॒हवं॑ सु॒प्रणी॑तेऽनु॑मते अनु॑मतं सु॒दानु॑ ।
 तेना॑ नो य॒ज्ञं पि॑पृहि वि॒श्ववा॑रे र॒यिं नो॑ धेहि सु॒भगे सु॑वीरम् ॥ ४ ॥

एमं य॒ज्ञमनु॑मतिर्जगाम सु॒क्षेत्र॑तायै सु॒वीर॑तायै सुजा॑तम् ।
 भ॒द्रा ह्य॑ स्याः प्र॒म॒तिर्ब॑भूव॒ सेमं॑ य॒ज्ञम॑वतु दे॒वगो॑पा ॥ ५ ॥
 अनु॑मतिः स॒र्वमि॑दं ब॒भूव॑ यत्तिष्ठ॑ति च॒रति॑ यदु॒ च वि॒श्वमे॑जति ।
 तस्या॑स्ते दे॒वि सु॒म॒तौ स्या॑मानु॒मते॒ अनु॑ हि मंस॑से नः ॥ ६ ॥

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—शक्वरीविराड्गर्भाजगती ॥

स॒मेत॒ वि॒श्वे व॑च॒सा प॑तिं दि॒व ए॒को वि॒भूर॑ति॒थिर्ज॑नानाम् ।
 स पू॒र्व्यो नू॑तनमा॒विवा॑स॒त्तं वर्त॑निरनु॒ वावृ॑त॒ एक॑मित्पुरु ॥ १ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—लिङ्गोक्ताः, (ब्रध्नः) ॥ छन्दः—१ द्विपदाविराड्गायत्री
 (एकावसाना); २ त्रिपदाऽनुष्टुप् ॥

अ॒यं स॒हस्र॑मा नो॑ दृ॒शे क॑वी॒नां म॒तिर्ज्योति॑र्वि॒धर्म॑णि ॥ १ ॥
 ब्र॒ध्नः स॒मीची॑रु॒षसः॑ स॒मैर॑यन् ।
 अ॒रेप॑सः स॒चेत॑सः स्व॒सरे॑ म॒न्युम॑त्तमा॒श्चिते॑ गोः ॥ २ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्राशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

दौःष्व॑ज्यं दौर्जी॑वित्यं र॒क्षो अ॒भ्व॑ मरा॒य्यः ।
 दु॒र्णाम्नीः॒ सर्वा॑ दु॒र्वाच॑स्ता अ॒स्मन्ना॑शयामसि ॥ १ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यन्न॑ इन्द्रो अ॒ख॒न॒द्यद॑गिर्वि॒श्वे दे॒वा म॒रुतो॑ यत्स्व॒र्काः ।
 तद॒स्मभ्यं॑ सवि॒ता स॒त्यध॑र्मा प्र॒जाप॑तिरनु॒मति॑र्नि य॒च्छात् ॥ १ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ययो॒रोज॑सा स्क॒भि॒ता र॑जांसि यौ वी॒र्ये॑र्वी॒रत॑मा शवि॒ष्ठा ।
 यौ प॒त्येते॑ अप्र॒तीतौ॑ स॒होभि॑र्विष्णुम॒गन्व॑रुणं पू॒र्वहू॑तिः ॥ १ ॥
 यस्ये॒दं प्र॒दिशि॑ यद्वि॒रोच॑ते प्र चान॑ति वि च॒ चष्टे॑ शची॑भिः ।
 पु॒रा दे॒वस्य॑ धर्म॑णा स॒होभि॑र्विष्णुम॒गन्व॑रुणं पू॒र्वहू॑तिः ॥ २ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—१, ८ त्रिष्टुप्; २ त्रिपदाविराड्गायत्री;
३ षट्पदाविराट्शक्वरी; ४-७ गायत्री ॥

विष्णोर्नु कं प्रा वोचं वीर्याणि यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ १ ॥
प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्याणि मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
परावत आ जगम्यात्परस्याः ॥ २ ॥
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ।
उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि ।
घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर ॥ ३ ॥
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदा । समूढमस्य पांसुरे ॥ ४ ॥
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । इतो धर्मीणि धारयन् ॥ ५ ॥
विष्णोः कर्मीणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ ६ ॥
तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवी व चक्षुराततम् ॥ ७ ॥
दिवो विष्ण उत वा पृथिव्या महो विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।
हस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसव्यैराप्रयच्छ दक्षिणादोत सव्यात् ॥ ८ ॥

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—इडा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इडैवास्मां अनु वस्तां ब्रतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
घृतपदी शक्वरी सोमपृष्ठोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ॥ १ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—वेदः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वेदः स्वस्तिर्द्रुघणः स्वस्तिः परशुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्ति ।
हविष्कृतौ यज्ञिया यज्ञकामास्ते देवासो यज्ञमिमं जुषन्ताम् ॥ १ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—अग्राविष्णू ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अग्राविष्णू महि तद्वां महित्वं पाथो घृतस्य गुह्यस्य नाम ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधानौ प्रति वां जिह्वा घृतमा चरण्यात् ॥ १ ॥

अग्राविष्णू महि धाम प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्या जुषाणौ ।
दमेदमे सुष्टुत्या वावृधानौ प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्यात् ॥ २ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—द्यावापृथिवी, मित्रः, ब्रह्मणस्पतिः, सविता च ॥ छन्दः—बृहती ॥
स्वाक्तं मे द्यावापृथिवी स्वाक्तं मित्रो अकरयम् ।
स्वाक्तं मे ब्रह्मणस्पतिः स्वाक्तं सविता करत् ॥ १ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—भुरिक्त्रिष्टुप् ॥
इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य यावच्छ्रेष्ठाभिर्मघवञ्छूर जिन्व ।
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु ॥ १ ॥

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥
उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् ।
अगन्म बिभ्रतो नमो दीर्घमायुः कृणोतु मे ॥ १ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मरुतः, पूषा, बृहस्पतिः, अग्निश्च ॥ छन्दः—पथ्यापङ्क्तिः ॥
सं मा सिञ्चन्तु मरुतः सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
सं मायमग्निः सिञ्चतु प्रजया च धनेन च दीर्घमायुः कृणोतु मे ॥ १ ॥

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥
अग्रै जातान्प्र णुदा मे सपत्नान्प्रत्यजाताज्जातवेदो नुदस्व ।
अधस्पदं कृणुष्व ये पृतन्यवोऽनागसस्ते वयमदितये स्याम ॥ १ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥
प्रान्यान्त्सपत्नान्त्सहसा सहस्व प्रत्यजाताज्जातवेदो नुदस्व ।
इदं राष्ट्रं पिपृहि सौभगाय विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ॥ १ ॥
इमा यास्ते शतं हिराः सहस्रं धमनीरुत ।
तासां ते सर्वीसामहमश्मना बिलमप्यधाम् ॥ २ ॥

परं योनेरवरं ते कृणोमि मा त्वा प्रजाभि भून्मोत सूनुः ।
अस्वं॑ त्वाप्रजसं कृणोम्यश्मानं ते अपिधानं कृणोमि ॥ ३ ॥

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अक्षि, मनः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अक्ष्यौ॑ नौ मधुसंकाशे॑ अनीकं नौ समञ्जनम् ।
अन्तः कृणुष्व मां हृदि मन इन्नौ सहासति ॥ १ ॥

[३७] सप्तत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अभि त्वा मनुजातेन दधामि मम वाससा ।
यथासो मम केवलो नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥ १ ॥

[३८] अष्टात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (आसुरी) ॥ छन्दः—१, २,

४, ५ अनुष्टुप्; ३ चतुष्पदा उष्णिक् ॥

इदं खनामि भेषजं मां पश्यमभिरोरुदम् ।
परायतो निवर्तनमायतः प्रतिनन्दनम् ॥ १ ॥
येना निचक्र आसुरीन्द्रं देवेभ्यस्परि ।
तेना नि कुर्वे त्वामहं यथा तेऽसानि सुप्रिया ॥ २ ॥
प्रतीची सोममसि प्रतीच्युत सूर्यम् ।
प्रतीची विश्वान्देवान्तां त्वाच्छावदामसि ॥ ३ ॥
अहं वदामि नेत्त्वं सभायामह त्वं वद ।
ममेदसस्त्वं केवलो नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥ ४ ॥
यदि वासि तिरोजनं यदि वा नद्य स्तिरः ।
इयं ह मह्यं त्वामोषधिर्बद्ध्वेव न्यानयत् ॥ ५ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[३९] एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

दिव्यं सुपुर्णं पयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम् ।
अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तमा नो गोष्ठे रयिष्ठां स्थापयाति ॥ १ ॥

[४०] चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सरस्वान् ॥ छन्दः—१ भुरिक्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रत उपतिष्ठन्त आर्षः ।
 यस्य व्रते पुष्टपतिर्निर्विष्टस्तं सरस्वन्तमवसे हवामहे ॥ १ ॥
 आ प्रत्यज्चं दाशुषै दाश्वांसं सरस्वन्तं पुष्टपतिं रयिष्ठाम् ।
 रायस्पोषं श्रवस्युं वसाना इह हुवेम सदनं रयीणाम् ॥ २ ॥

[४१] एकचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—श्येनः ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

अति धन्वान्यत्यपस्ततर्द श्येनो नृचक्षा अवसानदर्शः ।
 तन्विश्वान्यवरा रजांसीन्द्रेण सख्या शिव आ जगम्यात् ॥ १ ॥
 श्येनो नृचक्षा दिव्यः सुपर्णः सहस्रपाच्छतयोनिर्वयोधाः ।
 स नो नि यच्छाद्वसु यत्पराभृतमस्माकमस्तु पितृषु स्वधावत् ॥ २ ॥

[४२] द्विचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सोमारुद्रौ ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सोमारुद्रा वि वृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश ।
 बाधेथां दूरं निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुक्तमस्मत् ॥ १ ॥
 सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मद्विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।
 अव स्यतं मुञ्चतं यन्नो असत्तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत् ॥ २ ॥

[४३] त्रिचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शिवास्त एका अशिवास्त एकाः सर्वा बिभर्षि सुमनस्यमानः ।
 तिस्रो वाचो निर्हिता अन्तरस्मिन्तासामेका वि पपातानु घोषम् ॥ १ ॥

[४४] चतुश्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—इन्द्रः, विष्णुः ॥ छन्दः—भुरिक्रिष्टुप् ॥

उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनयोः ।
 इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम् ॥ १ ॥

[४५] पञ्चचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—ईर्ष्यापनयनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

जनाद्विश्वजनीनात्सिन्धुतस्पर्याभृतम् ।

दूरात्त्वा मन्य उद्धृतमीर्ष्याया नाम भेषजम् ॥ १ ॥

अग्नेरिवास्य दहतो दावस्य दहतः पृथक् ।

एतामेतस्येर्ष्यामुदनाग्रिमिव शमय ॥ २ ॥

[४६] षट्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सिनीवाली ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

सिनीवाल्लि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः ॥ १ ॥

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुषूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वपत्न्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन ॥ २ ॥

या विश्वपत्नीन्द्रमसि प्रतीची सहस्रस्तुकाभियन्ती देवी ।

विष्णोः पत्नि तुभ्यं राता हवींषि पतिं देवि राधसे चोदयस्व ॥ ३ ॥

[४७] सप्तचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—कुहूः ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

कुहूं देवीं सुकृतं विद्वानापसमस्मिन्यज्ञे सुहवा जोहवीमि ।

सा नो रयिं विश्ववारं नि यच्छद्ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥ १ ॥

कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषो जुषेत ।

शृणोतु यज्ञमुशती नो अद्य रायस्पोषं चिकितुषी दधातु ॥ २ ॥

[४८] अष्टचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—राका ॥ छन्दः—जगती ॥

राकामहं सुहवा सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना ।

सीव्यत्वर्पः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥ १ ॥

यास्तै राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि ।

ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रापोषं सुभगे रराणा ॥ २ ॥

[४९] एकोनपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—देवपत्न्यः ॥ छन्दः—१ आशीजगती; २ चतुष्पदापङ्क्तिः ॥

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।

याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छन्तु ॥ १ ॥

उत गा व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्राण्यश्ग्राय्यश्विनी राट् ।

आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ॥ २ ॥

[५०] पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः (कितववधकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ५, ८,

९ अनुष्टुप्; ३, ७ त्रिष्टुप्; ४ जगती; ६ भुरिक्रिष्टुप् ॥

यथा वृक्षमशनिर्विश्वाहा हन्त्यप्रति ।

एवाहमद्य कितवानक्षैर्बध्यासमप्रति ॥ १ ॥

तुराणामतुराणां विशामवर्जुषीणाम् ।

समैतु विश्वतो भगो अन्तर्हस्तं कृतं मम ॥ २ ॥

ईडे अग्रिं स्वावसुं नमोभिरिह प्रसक्तो वि चयत्कृतं नः ।

रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणं मरुतां स्तोममृध्याम् ॥ ३ ॥

वयं जयेम त्वया युजा वृतमस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।

अस्मभ्यमिन्द्र वरीयः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन्वृष्या रुज ॥ ४ ॥

अजैषं त्वा संलिखितमजैषमुत संरुधम् ।

अविं वृको यथा मथदेवा मश्नामि ते कृतम् ॥ ५ ॥

उत प्रहामतिदीवा जयति कृतमिव श्वघ्नी वि चिनोति काले ।

यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित्तं रायः सृजति स्वधाभिः ॥ ६ ॥

गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन वा क्षुधं पुरुहूत विश्वे ।

वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनीभिर्जयेम ॥ ७ ॥

कृतं मे दक्षिणे हस्ते जयो मे सव्य आहितः ।

गोजिद्धूयासमश्वजिद्धनंजयो हिरण्यजित् ॥ ८ ॥

अक्षाः फलवतीं द्युवं दत्त गां क्षीरिणीमिव ।

सं मा कृतस्य धारया धनुः स्त्रान्वेव नह्यत ॥ ९ ॥

[५१] एकपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्राबृहस्पती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।

इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरीयः कृणोतु ॥ १ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[५२] द्विपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सांमनस्यम्, अश्विनौ ॥ छन्दः—१ ककुम्मत्यनुष्टुप्; २ जगती ॥

संज्ञानं नः स्वेभिः संज्ञानमरणेभिः ।

संज्ञानमश्विना युवमिहास्मासु नि यच्छतम् ॥ १ ॥

सं जानामहै मनसा सं चिकित्वा मा युष्महि मनसा दैव्येन ।

मा घोषा उत्थुर्बहुले विनिर्हते मेषुः पसदिन्द्रस्याहन्यागते ॥ २ ॥

[५३] त्रिपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः, बृहस्पतिः, अश्विनौ च ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;

३ भुरिक्रिष्टुप्; ४ उष्णिगगर्भाशीपङ्क्तिः; ५-७ अनुष्टुप् ॥

अमुत्रभूयादधि यद्यमस्य बृहस्पतेरभिशास्तेरमुञ्चः ।

प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्मद्देवानामग्रे भिषजा शचीभिः ॥ १ ॥

सं क्रामतं मा जहीतं शरीरं प्राणापानौ ते सयुजाविह स्ताम् ।

शतं जीव शरदो वर्धमानोऽग्निष्टे गोपा अधिपा वसिष्ठः ॥ २ ॥

आयुर्यत्ते अतिहितं पराचैरपानः प्राणः पुनरा ताविताम् ।

अग्निष्टदाहानिर्ऋतेरुपस्थात्तदात्मनि पुनरा वैशयामि ते ॥ ३ ॥

मेमं प्राणो हासीन्मो अपानो विहाय परा गात् ।

सप्तर्षिभ्य एनं परि ददामि त एनं स्वस्ति जरसे वहन्तु ॥ ४ ॥

प्र विशतं प्राणापानावन्ड्वाहाविव व्रजम् ।

अयं जरिष्णः शैवधिरग्निष्ट इह वर्धताम् ॥ ५ ॥

आ ते प्राणं सुवामसि परा यक्ष्मं सुवामि ते ।

आयुर्नो विश्वतो दधदयमग्निर्वरेण्यः ॥ ६ ॥

उद्वयं तमसस्पारि रोहन्तो नाकमुत्तमम् ।

देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ ७ ॥

[५४] चतुःपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१ ब्रह्मा; २ भृगुः ॥ देवता—ऋक्सामनी; २ इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ऋचं सामं यजामहे याभ्यां कर्माणि कुर्वते ।

एते सदासि राजतो यज्ञं देवेषु यच्छतः ॥ १ ॥

ऋचं सामं यदप्राक्षं हविरोजो यजुर्बलम् ।

एष मा तस्मान्मा हिंसीद्वेदः पृष्टः शचीपते ॥ २ ॥

[५५] पञ्चपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट्परोष्णिक् ॥

ये ते पन्थानोऽव दिवो येभिर्विश्वमैरयः ।

तेभिः सुमन्या धेहि नो वसो ॥ १ ॥

[५६] षट्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, ३-८ वृश्चिकादयः; २ वनस्पतिः; ४ ब्रह्मणस्पतिः;

(विषभैषज्यम्) ॥ छन्दः—१-३, ५-८ अनुष्टुप्; ४ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

तिरश्चिराजेरसितात्पृदाकोः परि संभृतम् ।

तत्कङ्कपर्वणो विषमियं वीरुदनीनशत् ॥ १ ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुश्चुन्मधुला मधूः ।

सा विहुतस्य भेषज्यथो मशकजम्भनी ॥ २ ॥

यतो दृष्टं यतो धीतं ततस्ते निर्हयामसि ।

अर्भस्य तृप्रदंशिनो मशकस्यारसं विषम् ॥ ३ ॥

अयं यो वक्रो विपरुर्व्यङ्गो मुखानि वक्रा वृजिना

कृणोषि । तानि त्वं ब्रह्मणस्पत इषीकामिव सं नमः ॥ ४ ॥

अरसस्य शर्कोटस्य नीचीनस्योपसर्पतः ।

विषं ह्यशस्यादिष्यथो एनमजीजभम् ॥ ५ ॥

न ते बाह्वोर्बलमस्ति न शीर्षे नोत मध्यतः ।

अथ किं पापयामुया पुच्छे बिभर्ष्यर्भकम् ॥ ६ ॥

अदन्ति त्वा पिपीलिका वि वृश्चन्ति मयूर्यङ्गिः ।

सर्वे भल ब्रवाथ शाकोटमरसं विषम् ॥ ७ ॥

य उ॒भाभ्यां प्र॒हर॑सि पु॒च्छे॑न चा॒स्ये॑ न च ।
आ॒स्ये॒इ न ते वि॒षं किमु॑ ते पु॒च्छ॒धाव॑सत् ॥ ८ ॥

[५७] सप्तपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—जगती ॥

यदा॒शसा॒ वद॑तो मे वि॒चुक्षु॑भे यद्याच॑मानस्य चर॑तो जनाँ॑ अनु ।
यदा॒त्मनि॑ त॒न्वो॑ मे विरि॑ष्टं सर॑स्वती तदा पृ॒णद् घृ॑तेन ॥ १ ॥
स॒प्त क्षर॑न्ति शि॒शवे म॒रुत्व॑ते पि॒त्रे पु॒त्रासो॑ अ॒प्यवी॑वृतवृ॒तानि॑ ।
उ॒भे इद॑स्यो॒भे अस्य॑ राजत उ॒भे य॑तेते उ॒भे अस्य॑ पु॒ष्यतः॑ ॥ २ ॥

[५८] अष्टपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—कौरुपथिः ॥ देवता—इन्द्रावरुणौ ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रा॑वरुणा सु॒तपा॑विमं सु॒तं सोमं॑ पिब॒तं मद्यं॑ धृ॒तव्र॑तौ ।
यु॒वो रथो॑ अ॒ध्वरो॑ दे॒ववी॑तये प्रति॒ स्वस॑र॒मुप॑ यातु पी॒तये॑ ॥ १ ॥
इन्द्रा॑वरुणा म॒धुम॑त्तमस्य वृ॒ष्णः सोम॑स्य वृ॒षणा वृ॑षेथाम् ।
इ॒दं वा॒मन्धः॑ परि॑षिक्तमा॒सद्या॑स्मिन्ब॒र्हिषि॑ मादयेथाम् ॥ २ ॥

[५९] एकोनषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—अरिनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यो नः॑ शपा॒दश॑पतः शप॑तो यश्च॑ नः॑ शपा॒त् ।
वृ॒क्षइ॑व वि॒द्युता॑ ह॒त आ मू॒लाद॑नु शु॒ष्यतु॑ ॥ १ ॥

॥ इति षोडशः प्रपाठकः ॥

अथ सप्तदशः प्रपाठकः

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[६०] षष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गृहाः, वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्;

२-७ अनुष्टुप् ॥

ऊ॒र्जं बिभ्र॑द्वसु॒वनिः सु॒मेधा॑ अघो॑रेण॒ चक्षु॑षा मि॒त्रिये॑ण ।
गृ॒हानै॑मि सु॒मना॑ वन्द॑मानो रम॑ध्वं मा बि॒भीत॑ मत् ॥ १ ॥
इ॒मे गृ॒हा म॑यो॒भुव ऊ॒र्जस्व॑न्तः प॒र्यस्व॑न्तः ।
पू॒र्णा वा॒मेन॑ तिष्ठ॑न्तस्ते नो॑ जान॑न्त्वाय॒तः ॥ २ ॥

येषामध्येति प्रवसन्त्येषु सौमनसो बहूः ।
 गृहानुप ह्वयामहे ते नो जानन्त्वायतः ॥ ३ ॥
 उपहृता भूरिधनाः सखायः स्वादुसमुदः ।
 अक्षुध्या अतृष्या स्त गृहा मास्मद् बिभीतन ॥ ४ ॥
 उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः ।
 अथो अन्नस्य कीलाल उपहृतो गृहेषु नः ॥ ५ ॥
 सूनृतावन्तः सुभगा इरावन्तो हसामुदाः ।
 अतृष्या अक्षुध्या स्त गृहा मास्मद् बिभीतन ॥ ६ ॥
 इहैव स्त मानु गात विश्वा रूपाणि पुष्यत ।
 ऐष्यामि भद्रेणा सह भूयांसो भवता मया ॥ ७ ॥

[६१] एकषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यदग्ने तर्पसा तर्प उपतप्यामहे तर्पः ।
 प्रियाः श्रुतस्य भूयास्मायुष्मन्तः सुमेधसः ॥ १ ॥
 अग्ने तर्पस्तप्यामह उप तप्यामहे तर्पः ।
 श्रुतानि शृण्वन्तो वयमायुष्मन्तः सुमेधसः ॥ २ ॥

[६२] द्विषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—जगती ॥

अयमग्निः सत्पतिर्वृद्धवृष्णो रथीव पत्नीनजयत्पुरोहितः ।
 नाभा पृथिव्यां निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ते पृतन्यवः ॥ १ ॥

[६३] त्रिषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

पृतनाजितं सहमानमग्निमुक्थैर्हवामहे परमात्सधस्थात् ।
 स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा क्षामद्देवोऽति दुरितान्यग्निः ॥ १ ॥

[६४] चतुषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—१ आपः; २ अग्निः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ न्यङ्कुसारिणीबृहती ॥

इदं यत्कृष्णः शकुनिरभिनिष्पतन्नपीपतत् ।
 आपो मा तस्मात्सर्वस्माद्दुरितात्पान्त्वंहसः ॥ १ ॥

इदं यत्कृष्णः शकुनिर्वामृक्षन्निर्ऋते ते मुखेन ।
अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु ॥ २ ॥

[६५] पञ्चषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—अपामार्गः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

प्रतीचीनफलो हि त्वमपामार्ग रुरोहिथ ।
सर्वान्मच्छपथाँ अधि वरीयो यावया इतः ॥ १ ॥
यहुष्कृतं यच्छर्मलं यद्वा चेरिम पापया ।
त्वया तद्विश्वतोमुखापामार्गापि मृज्महे ॥ २ ॥
श्यावदता कुनखिना बण्डेन यत्सहासिम ।
अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदर्प मृज्महे ॥ ३ ॥

[६६] षट्षष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्राह्मणम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्यन्तरिक्षे यदि वात आस यदि वृक्षेषु यदि वोल्पेषु ।
यदस्त्रवन्पशव उद्यमानं तद् ब्राह्मणं पुनरस्मानुपैतु ॥ १ ॥

[६७] सप्तषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—पुरःपरोष्णिगबृहती ॥

पुनर्मैत्विन्द्रियं पुनरात्मा द्रविणं ब्राह्मणं च ।
पुनरग्रयो धिष्यता यथास्थाम कल्पयन्तामिहैव ॥ १ ॥

[६८] अष्टषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ त्रिष्टुप्; ३ गायत्री ॥

सरस्वति व्रतेषु ते दिव्येषु देवि धामसु ।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः ॥ १ ॥
इदं ते हव्यं घृतवत्सरस्वतीदं पितृणां हविरास्यंश्च यत् ।
इमानि त उदिता शन्तमानि तेभिर्वयं मधुमन्तः स्याम ॥ २ ॥
शिवा नः शन्तमा भव सुमृडीका सरस्वति ।
मा ते युयोम सन्दृशः ॥ ३ ॥

[६९] एकोनसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—सुखम् ॥ छन्दः—पथ्यापङ्क्तिः ॥

शं नो वातो वातु शं नस्तपतु सूर्यः ।
अहानि शं भवन्तु नः शं रात्री प्रति धीयतां शमुषा नो व्युच्छितु ॥ १ ॥

[७०] सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—श्येनादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ अतिजगतीगर्भाजगती;
३ पुरःककुम्भत्यनुष्टुप्; ४, ५ अनुष्टुप् ॥

यत्किं चासौ मनसा यच्च वाचा यज्ञैर्जुहोति हविषा यजुषा ।
तन्मृत्युना निर्रहतिः संविदाना पुरा सत्यादाहुतिं हन्त्वस्य ॥ १ ॥
यातुधाना निर्रहतिरादु रक्षस्ते अस्य घ्नन्त्वन्तेन सत्यम् ।
इन्द्रैषिता देवा आज्यमस्य मश्नन्तु मा तत्सं पादि यदसौ जुहोति ॥ २ ॥
अजिराधिराजौ श्येनौ संपातिनाविव ।
आज्यं पृतन्यतो हतां यो नः कश्चाभ्यघायति ॥ ३ ॥
अपाञ्चौ त उभौ बाहू अपि नह्याम्यास्यम् ।
अग्नेर्देवस्य मन्युना तेन तेऽवधिषं हविः ॥ ४ ॥
अपि नह्यामि ते बाहू अपि नह्याम्यास्यम् ।
अग्नेर्घोरस्य मन्युना तेन तेऽवधिषं हविः ॥ ५ ॥

[७१] एकसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावतः ॥ १ ॥

[७२] द्विसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

उत्तिष्ठताव पश्यतेन्द्रस्य भागमृत्वियम् ।
यदि श्रातं जुहोतन यद्यश्रातं ममत्तन ॥ १ ॥
श्रातं हविरो ध्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो वि मध्यम् ।
परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरन्तम् ॥ २ ॥

श्रा॒तं म॒न्य ऊ॒र्धनि श्रा॒तम॒ग्नौ सु॒शृतं म॒न्ये तदृ॒तं नवी॑यः ।
मा॒ध्यन्दि॒नस्य॒ सर्व॑नस्य द॒ध्नः पिबे॑न्द्र वज्रि॒न्पुरु॑कृ॒ज्जुषा॒णः ॥ ३ ॥

[७३] त्रिसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—घर्मः, अश्विनौ, प्रत्यृचं मन्त्रोक्ता वा ॥ छन्दः—१, ४,
६ जगती; २ पथ्याबृहती; ३, ५, ७-११ त्रिष्टुप् ॥

समि॒द्धो अ॒ग्रिर्वृ॑षणा र॒थी दि॒वस्त॒प्तो घ॒र्मो दु॒ह्यते वा॒मिषे॑ म॒धु ।
व॒यं हि वां पुरु॑दमा॒सो अ॒श्विना॒ हवा॑महे स॒धमा॑दैषु का॒रवः॑ ॥ १ ॥
समि॒द्धो अ॒ग्रिर॑श्विना त॒प्तो वां घ॒र्म आ ग॑तम् ।
दु॒ह्यन्ते॑ नूनं वृषणे॒ह धे॒नवो॒ दस्त्रा॒ मद॑न्ति वे॒धसः॑ ॥ २ ॥
स्वाहा॑कृतः शुचि॑र्दे॒वेषु॑ य॒ज्ञो यो अ॒श्विनो॑श्चम॒सो दे॒वपा॑नः ।
तमु॒ विश्वे॑ अ॒मृता॑सो जुषा॒णा ग॑न्ध॒र्वस्य॒ प्रत्या॒स्त्रा रि॑हन्ति ॥ ३ ॥
यदु॒स्त्रिया॒स्वाहु॑तं घृ॒तं पयो॑ऽयं स वा॑मश्विना भा॒ग आ ग॑तम् ।
मा॒ध्वी ध॑र्तारा विदथस्य सत्पती त॒प्तं घ॒र्म पि॑बतं रोच॒ने दि॒वः ॥ ४ ॥
त॒प्तो वां घ॒र्मो न॑क्षतु स्वहो॑ता प्र वा॑मध्व॒र्युश्च॑रतु पय॑स्वान् ।
मधो॑र्दु॒ग्धस्या॑श्विना त॒नाया॑ वी॒तं पा॒तं पय॑स उ॒स्त्रिया॑याः ॥ ५ ॥
उप॑ द्रव॒ पय॑सा गोधुगोषमा घ॒र्मे सि॑ञ्च॒ पय॑ उ॒स्त्रिया॑याः ।
वि ना॑कमख्यत्सवि॒ता वरे॑ण्योऽनु॒प्रया॑णमुष॒सो वि रा॑जति ॥ ६ ॥
उप॑ ह्वये सु॒दुघां धे॒नुमे॑तां सु॒हस्तो॑ गो॒धुगु॑त दो॒हदे॑नाम् ।
श्रेष्ठं स॒वं स॒विता सा॑विषन्नोऽभी॒द्धो घ॒र्मस्तदु॑ षु प्र वो॑चत् ॥ ७ ॥
हिङ्कृ॑ण्वती वसु॒पत्नी वसू॑नां व॒त्समि॑च्छन्ती म॒नसा॒ न्याग॑न् ।
दु॒हाम॑श्विभ्यां पयो॑ अ॒घ्न्येयं सा वर्ध॑तां मह॒ते सौ॒भगा॑य ॥ ८ ॥
जुष्टो द॑मूना अति॒थिर्दुरो॑ण इ॒मं नो॑ य॒ज्ञमुप॑ याहि वि॒द्वान् ।
विश्वा॑ अग्रे अ॒भियु॑जो वि॒हत्य॑ शत्रूय॒तामा भ॑रा भो॒र्जनानि॑ ॥ ९ ॥
अग्रे॑ शर्धं मह॒ते सौ॒भगा॑य तव द्यु॒म्नान्यु॑त्त॒मानि॑ सन्तु ।
सं जा॑स्पत्यं सु॒यम॑मा कृ॒णुष्व॑ शत्रूय॒ताम॒भि ति॑ष्ठा॒ महं॑सि ॥ १० ॥
सू॒यव॑साद्भर्गवती हि भू॒या अ॒धा व॒यं भ॑र्गवन्तः स्याम ।
अ॒द्धि तृ॑णमघ्न्ये वि॒श्वदा॑नीं पिब॑ शु॒द्धमु॑द॒कमा॑चरन्ती ॥ ११ ॥

अथ सप्तमोऽनुवाकः

[७४] चतुःसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः; ४ जातवेदाः ॥

छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ त्रिष्टुप् ॥

अ॒प॒चि॒तां लोहि॑नीनां कृ॒ष्णा मा॒तेति॑ शुश्रुम ।
 मुने॑र्दे॒वस्य॑ मूले॑न॒ सर्वा॑ वि॒ध्यामि॑ ता अ॒हम् ॥ १ ॥
 वि॒ध्याम्यासां॑ प्रथ॒मां वि॒ध्याम्यु॑त म॒ध्यमाम् ।
 इ॒दं जघ॑न्याऽमासा॒मा छि॑न्नद्वि॒ स्तुका॑मिव ॥ २ ॥
 त्वा॒ष्ट्रेणा॒हं वच॑सा॒ वि त॑ ई॒र्ष्यामि॑मीमदम् ।
 अथो॒ यो म॒न्युष्टे॑ प॒ते तमु॑ ते शमयामसि ॥ ३ ॥
 व्र॒तेन॒ त्वं व्र॑तप॒ते सम॑क्तो वि॒श्वाहा॑ सु॒मना॑ दीदिहीह ।
 तं त्वा॑ व॒यं जा॑तवेदः समि॒द्धं प्र॒जाव॑न्त॒ उप॑ सदेम॒ सर्वे॑ ॥ ४ ॥

[७५] पञ्चसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—उपरिबभ्रवः ॥ देवता—अघ्न्याः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ पञ्चपदाभुरिक्पथ्यापङ्क्तिः ॥

प्र॒जाव॑तीः सू॒यव॑से रु॒शन्तीः॑ शु॒द्धा अ॒पः सु॑प्रपा॒णे पिब॑न्तीः ।
 मा व॑ स्तेन ई॒शत॑ माघशंसः परि॑ वो रु॒द्रस्य॑ हेतिवृ॑णक्तु ॥ १ ॥
 प॒द॒ज्ञा स्थ॑ रमतयः संहिता वि॒श्वना॑म्नीः । उप॑ मा दे॒वीर्दे॒वेभि॑रेत ।
 इ॒मं गो॑ष्ठमि॒दं सदो॑ घृ॒तेना॑स्मान्त्समु॑क्षत ॥ २ ॥

[७६] षट्सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अपचिद् भेषज्यम्; ३-५ जायान्यः; ६ इन्द्रः ॥

छन्दः—१ विराडनुष्टुप्; २ परोष्णिक्; ३, ४ अनुष्टुप् ५ भुरिगनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ॥

आ सु॒स्त्रसः॑ सु॒स्त्रसो॑ अस॒तीभ्यो॑ अस॒त्तराः॑ ।
 सेहो॑र॒स॒तरा॑ लव॒णाद्वि॒क्लेदी॑यसीः ॥ १ ॥
 या ग्रै॒व्या अ॒प॒चितोऽथो॑ या उ॒पप॑क्ष्याऽ ।
 वि॒जाम्नि॑ या अ॒प॒चितः॑ स्वयं॒स्त्रसः॑ ॥ २ ॥
 यः की॒कसाः॑ प्रशृ॒णाति॑ तली॒द्य म॒वति॑ष्ठति ।
 निरा॑स्तं सर्वं॑ जा॒यान्य॑ यः कश्च॑ क॒कुदि॑ श्रितः ॥ ३ ॥
 प॒क्षी जा॒यान्यः॑ पतति॒ स आ॑ वि॒शति॑ पू॒रुष॑म् ।
 तदक्षि॑तस्य भेष॒जमु॑भयोः सु॒क्षत॑स्य च ॥ ४ ॥

विद्वा वै ते जायान्य जानं यतो जायान्य जायसे ।
 कथं ह तत्र त्वं हनो यस्य कृण्मो हविर्गृहे ॥ ५ ॥
 धृषत्पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
 माध्यन्दिने सर्वन आ वृषस्व रयिष्ठानो रयिमस्मासु धेहि ॥ ६ ॥

[७७] सप्तसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मरुतः ॥ छन्दः—१ त्रिपदागायत्री; २ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

सान्तपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुजुष्टन । अस्माकोती रिशादसः ॥ १ ॥
 यो नो मतो मरुतो दुर्हणा युस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।
 द्रुहः पाशान्प्रति मुञ्चतां स तपिष्ठेन तपसा हन्तना तम् ॥ २ ॥
 संवत्सरीणा मरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सर्गणा मानुषासः ।
 ते अस्मत्पाशान्प्र मुञ्चन्त्वेनसः सान्तपना मत्सरा मादयिष्णवः ॥ ३ ॥

[७८] अष्टसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परोष्णिक्; २ त्रिष्टुप् ॥

वि ते मुञ्चामि रशनां वि योक्त्रं वि नियोजनम् । इहैव त्वमजस्र एध्यग्रे ॥ १ ॥
 अस्मै क्षत्राणि धारयन्तमग्रे युनज्मि त्वा ब्रह्मणा दैव्येन ।
 दीदिह्यस्मभ्यं द्रविणेह भद्रं प्रेमं वोचो हविर्दा देवतासु ॥ २ ॥

[७९] एकोनाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अमावास्या ॥ छन्दः—१ जगती; २-४ त्रिष्टुप् ॥

यत्ते देवा अकृण्वन्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा ।
 तेना नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥ १ ॥
 अहमेवास्म्यमावास्या ३ मामा वसन्ति सुकृतो मयीमे ।
 मयि देवा उभये साध्याश्चेन्द्रज्येष्ठाः समगच्छन्त सर्वे ॥ २ ॥
 आगत्रात्री संगमनी वसूनामूर्ज पुष्टं वस्वावेशयन्ती ।
 अमावास्या ॥ यै हविषा विधेमोर्ज दुर्हाना पर्यसा न आगन् ॥ ३ ॥
 अमावास्ये न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूर्जान ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ४ ॥

[८०] अशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २, ४ पौर्णमासी; ३ प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३,
४ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय ।
तस्यां देवैः संवसन्तो महित्वा नाकस्य पृष्ठे समिषा मदेम ॥ १ ॥
वृषभं वाजिनं वयं पौर्णमासं यजामहे ।
स नो ददात्वक्षितां रयिमनुपदस्वतीम् ॥ २ ॥
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूर्जान ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ३ ॥
पौर्णमासी प्रथमा यज्ञियासीदह्ना रात्रीणामतिशर्वरेषु ।
ये त्वां यज्ञैर्यज्ञिये अर्धयन्त्यमी ते नाके सुकृतः प्रविष्टाः ॥ ४ ॥

[८१] एकाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सावित्री, सूर्यश्चन्द्रश्च ॥ छन्दः—१, २, ६ त्रिष्टुप्;
३ अनुष्टुप्; ४ आस्तारपङ्क्तिः; ५ स्वराडास्तारपङ्क्तिः ॥

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोऽर्णवम् ।
विश्वान्यो भुवना विचष्ट ऋतूरन्यो विदधज्जायसे नवः ॥ १ ॥
नवोनवो भवसि जायमानोऽह्ना केतुरुषसामेष्यग्रम् ।
भागं देवेभ्यो वि दधास्यायन्प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥ २ ॥
सोमस्यांशो युधां पतेऽनूनो नाम वा असि ।
अनूनं दर्श मा कृधि प्रजया च धनेन च ॥ ३ ॥
दर्शोऽसि दर्शतोऽसि समग्रोऽसि समन्तः ।
समग्रः समन्तो भूयासं गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥ ४ ॥
योऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तस्य त्वं प्राणेना प्यायस्व ।
आ वयं प्यासिषीमहि गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥ ५ ॥
यं देवा अंशुमाप्याययन्ति यमक्षितमक्षिता भक्षयन्ति ।
तेनास्मानिन्द्रो वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः ॥ ६ ॥

अथाष्टमोऽनुवाकः

[८२] द्व्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शौनकः (सम्पत्कामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ४-६ त्रिष्टुप्;

२ ककुम्मतीबृहती; ३ जगती ॥

अभ्यर्चित सुष्टुतिं गव्यमजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
 इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ताम् ॥ १ ॥
 मय्यग्रे अग्निं गृह्णामि सह क्षत्रेण वर्चसा बलेन ।
 मयि प्रजां मय्यायुर्दधामि स्वाहा मय्यग्निम् ॥ २ ॥
 इहैवाग्रे अधि धारया रयिं मा त्वा नि क्रन्पूर्वचित्ता निकारिणः ।
 क्षत्रेणाग्रे सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥ ३ ॥
 अन्वगिरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 अनु सूर्य उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवेश ॥ ४ ॥
 प्रत्यगिरुषसामग्रमख्यत्प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 प्रति सूर्यस्य पुरुधा च रश्मीन्प्रति द्यावापृथिवी आ ततान ॥ ५ ॥
 घृतं ते अग्रे दिव्ये सधस्थे घृतेन त्वां मनुरद्या समिन्धे ।
 घृतं ते देवीर्नप्त्यश् आ वहन्तु घृतं तुभ्यं दुहतां गावो अग्रे ॥ ६ ॥

[८३] त्र्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ पथ्यापङ्क्तिः;

३ त्रिष्टुप्; ४ बृहतीगर्भात्रिष्टुप् ॥

अप्सु ते राजन्वरुण गृहो हिरण्ययो मिथः ।
 ततो धृतव्रतो राजा सर्वा धामानि मुञ्चतु ॥ १ ॥
 धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण मुञ्च नः ।
 यदापो अघ्न्या इति वरुणेति यदूचिम ततो वरुण मुञ्च नः ॥ २ ॥
 उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अधा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥ ३ ॥
 प्रास्मत्पाशान्वरुण मुञ्च सर्वान्य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।
 दुःष्वज्यं दुरितं निः प्वास्मदथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ ४ ॥

[८४] चतुरशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—१ अग्निः; २, ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

अनाधृष्यो जातवेदा अमर्त्यो विराडग्रे क्षत्रभृद्दीदिहीह ।
 विश्वा अमीवाः प्रमुञ्चन्मानुषीभिः शिवाभिरद्य परि पाहि नो गयम् ॥ १ ॥
 इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।
 अपानुदो जनममित्रायन्तमुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम् ॥ २ ॥
 मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगम्यात्परस्याः ।
 सृकं संशाय पविमिन्द्र तिमं वि शत्रून्ताडि वि मृधो नुदस्व ॥ ३ ॥

[८५] पञ्चाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—ताक्षर्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

त्यमू षु वाजिनं देवजूतं सहौवानं तरुतारं रथानाम् ।
 अरिष्टनेमिं पृतनाजिमाशुं स्वस्तये ताक्षर्यमिहा हुवेम ॥ १ ॥

[८६] षडशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
 हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति न इन्द्रो मघवान्कृणोतु ॥ १ ॥

[८७] सप्ताशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

यो अग्रौ रुद्रो यो अप्सवश्न्तर्य ओषधीर्वीरुध आविवेश ।
 य इमा विश्वा भुवनानि चाक्लृपे तस्मै रुद्राय नमो अस्त्वग्रये ॥ १ ॥

[८८] अष्टाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—बृहती ॥

अपेह्यरिर्स्यरिर्वा असि । विषे विषमपृक्था विषमिद्धा अपृक्थाः ।
 अहिमेवाभ्यपेहि तं जहि ॥ १ ॥

[८९] एकोनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४ त्रिपदानिचृत्परोष्णिक् ॥

अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृक्षमहि ।
 पयस्वानग्र आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥ १ ॥

सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे^१ अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥ २ ॥
 इदमापः प्र वहतावद्यं च मलं च यत् ।
 यच्चाभिदुद्रोहानृतं यच्च शेपे अभीरुणम् ॥ ३ ॥
 एधोऽस्येधिषीय समिदसि समेधिषीय ।
 तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥ ४ ॥

[९०] नवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ गायत्री; २ विराट्पुरस्ताद्बृहती;
 ३ षट्पदाभुरिजगती ॥

अपि वृश्च पुराणवद् ब्रततेरिव गुष्पितम् ।
 ओजो दास्यस्य दम्भय ॥ १ ॥
 वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजामहे ।
 म्लापयामि भ्रजः शिभ्रं वरुणस्य ब्रतेन ते ॥ २ ॥
 यथा शेपो अपायतै स्त्रीषु चासदनावयाः ।
 अवस्थस्य क्रुदीवतः शाङ्कुरस्य नितोदिनः
 यदाततमव तत्तनु यदुत्ततं नि तत्तनु ॥ ३ ॥

अथ नवमोऽनुवाकः

[९१] एकनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बार्धतां द्वेषो अभयं नः कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ १ ॥

[९२] द्विनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मदाराच्छिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ १ ॥

[९३] त्रिनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रेण मन्युना वयमभि ध्याम पृतन्यतः । घ्नन्तो वृत्राण्यप्रति ॥ १ ॥

[९४] चतुर्नवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव सोमं नयामसि ।
यथा न इन्द्रः केवलीर्विशः संमनसस्करत् ॥ १ ॥

[९५] पञ्चनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—गृध्रौ ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

उदस्य श्यावौ विथुरौ गृध्रौ द्यामिव पेततुः ।
उच्छेचनप्रशोचनावस्योच्छेचनौ हृदः ॥ १ ॥
अहमेनावुदतिष्ठिपं गावौ श्रान्तसदाविव ।
कुर्कुराविव कूजन्तावुदवन्तौ वृकाविव ॥ २ ॥
आतोदिनौ नितोदिनावथो सन्तोदिनावुत ।
अपि नह्याम्यस्य मेढ्रं य इतः स्त्री पुमाञ्जभारं ॥ ३ ॥

[९६] षड्नवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—वयः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

असदन्गावः सदनेऽपसद्वसतिं वयः ।
आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थाम्नि वृक्कावतिष्ठिपम् ॥ १ ॥

[९७] सप्तनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१-४ त्रिष्टुप्; ५ त्रिपदाऽऽर्चीभुरिगायत्री;

६ त्रिपदाप्राजापत्याबृहती; ७ त्रिपदासाम्नीभुरिगजगती; ८ उपरिष्टादबृहती ॥

यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्होतश्चिकित्वन्नवृणीमहीह ।
ध्रुवमयो ध्रुवमुता शविष्ठ प्रविद्वान्यज्ञमुप याहि सोमम् ॥ १ ॥
समिन्द्र नो मनसा नेष गोभिः सं सूरिभिर्हरिवन्त्सं स्वस्त्या ।
सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमतौ यज्ञियानाम् ॥ २ ॥
यानावह उशतो देव देवास्तान्प्रेरय स्वे अग्रे सधस्थे ।
जक्षिवांसः पपिवांसो मधून्यस्मै धत्त वसवो वसूनि ॥ ३ ॥
सुगा वौ देवाः सदना अकर्म य आजगम सवने मा जुषाणाः ।
वहमाना भरमाणाः स्वा वसूनि वसुं घर्म दिवमा रोहतानु ॥ ४ ॥
यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ । स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ॥ ५ ॥

एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः । सुवीर्यः स्वाहा ॥ ६ ॥
 वर्षड्ढुतेभ्यो वषड्ढुतेभ्यः । देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित ॥ ७ ॥
 मनसस्पत इमं नो दिवि देवेषु यज्ञम् ।
 स्वाहा दिवि स्वाहा पृथिव्यां स्वाहान्तरिक्षे स्वाहा वाते धां स्वाहा ॥ ८ ॥

[९८] अष्टनवतीतमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—विराट् ॥

सं बर्हिर्क्तं हविषा घृतेन समिन्द्रेण वसुना सं मरुद्भिः ।
 सं देवैर्विश्वदेवेभिरुक्तमिन्द्रं गच्छतु हविः स्वाहा ॥ १ ॥

[९९] एकोनशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वेदिः ॥ छन्दः—भुरिक्रिष्टुप् ॥

परि स्तृणीहि परि धेहि वेदिं मा जामिं मौषीरमुया शयानाम् ।
 होतृषदं हरितं हिरण्ययं निष्का एते यजमानस्य लोके ॥ १ ॥

[१००] शततमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्नाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पर्यावर्ते दुःष्वप्यात्पापात्स्वप्यादभूत्याः ।
 ब्रह्माहमन्तरं कृण्वे परा स्वप्नमुखाः शुचः ॥ १ ॥

[१०१] एकशततमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्नाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यत्स्वप्ने अन्नमश्नामि न प्रातरधिगम्यते ।
 सर्वं तदस्तु मे शिवं नहि तद् दृश्यते दिवा ॥ १ ॥

[१०२] द्व्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—द्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—विराट्पुरस्ताद्बृहती ॥

नमस्कृत्य द्यावापृथिवीभ्यामन्तरिक्षाय मृत्यवे ।
 मेक्षाम्यूर्ध्वस्तिष्ठन्मा मा हिंसिषुरीश्वराः ॥ १ ॥

अथ दशमोऽनुवाकः

[१०३] त्र्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

को अस्या नो द्रुहोऽवद्यवत्या उन्नैष्यति क्षत्रियो वस्य इच्छन् ।
 को यज्ञकामः क उ पूर्तिकामः को देवेषु वनुते दीर्घमायुः ॥ १ ॥

[१०४] चतुरुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

कः पृश्निं धेनुं वरुणेन दत्तामथर्वणे सुदुघां नित्यवत्साम् ।
बृहस्पतिना सुख्यं जुषाणो यथावशं तन्वः कल्पयाति ॥ १ ॥

[१०५] पञ्चोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अपक्रामन्पौरुषेयाद् वृणानो दैव्यं वचः ।
प्रणीतीर्भ्यावर्तस्व विश्वेभिः सखिभिः सह ॥ १ ॥

[१०६] षडुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदा वरुणश्च ॥ छन्दः—बृहतीगर्भात्रिष्टुप् ॥

यदस्मृति चकृम किं चिदग्र उपारिम चरणे जातवेदः ।
ततः पाहि त्वं नः प्रचेतः शुभे सखिभ्यो अमृतत्वमस्तु नः ॥ १ ॥

[१०७] सप्तोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सूर्य आपश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव दिवस्तारयन्ति सप्त सूर्यस्य रश्मयः ।
आपः समुद्रिया धारास्तास्तै शल्यमसिस्त्रसन् ॥ १ ॥

[१०८] अष्टोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

यो न स्तायद्विप्सति यो न आविः स्वो विद्वानरणो वा नो अग्रे ।
प्रतीच्येत्वरणी दत्वती तान्मैषामग्रे वास्तु भून्मो अर्पत्यम् ॥ १ ॥
यो नः सुप्ताज्जाग्रतो वाभिदासात्तिष्ठतो वा चरतो जातवेदः ।
वैश्वानरेण सयुजा सजोषास्तान्प्रतीचो निर्दह जातवेदः ॥ २ ॥

[१०९] नवोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ विराट्पुरस्ताद्-
बृहती; २, ३, ५, ६ त्रिष्टुप्; ४, ७ अनुष्टुप् ॥

इदमुग्राय बभ्रवे नमो यो अक्षेषु तनूवशी ।
घृतेन कलिं शिक्षामि स नो मृडातीदृशे ॥ १ ॥
घृतमप्सराभ्यो वह त्वमग्रे पांसूनक्षेभ्यः सिकता अपश्च ।
यथाभागं हव्यदातिं जुषाणा मदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥ २ ॥

अप्सरसः सधमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।
 ता मे हस्तौ सं सृजन्तु घृतेन सपत्नं मे कितवं रन्धयन्तु ॥ ३ ॥
 आदिनवं प्रतिदीवे घृतेनास्माँ अभि क्षर ।
 वृक्षमिवाशन्या जहि यो अस्मान्प्रतिदीव्यति ॥ ४ ॥
 यो नो द्युवे धनमिदं चकार यो अक्षाणां ग्लहनं शेषणं च ।
 स नो देवो हविरिदं जुषाणो गन्धर्वेभिः सधमादं मदेम ॥ ५ ॥
 संवसव इति वो नामधेयमुग्रं पश्या राष्ट्रभृतो ह्यक्षः ।
 तेभ्यो व इन्द्रवो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ६ ॥
 देवान्यन्नाथितो हुवे ब्रह्मचर्यं यदूषिम ।
 अक्षान्यद् बभ्रूनालभे ते नो मृडन्त्वीदृशे ॥ ७ ॥

[११०] दशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—इन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१ गायत्री; २ त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप् ॥

अग्र इन्द्रश्च दाशुषे हतो वृत्राण्यप्रति । उभा हि वृत्रहन्तमा ॥ १ ॥
 याभ्यामजयन्स्वर्ग एव यावातस्थतुर्भुवनानि विश्वा ।
 प्रचर्षणी वृषणा वज्रबाहू अग्निमिन्द्रं वृत्रहणा हुवेऽहम् ॥ २ ॥
 उप त्वा देवो अग्रभीच्चमसेन बृहस्पतिः ।
 इन्द्रं गीर्भिर्न आ विश यजमानाय सुन्वते ॥ ३ ॥

[१११] एकादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वृषभः ॥ छन्दः—पराबृहतीत्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य कुक्षिरसि सोमधान आत्मा देवानामुत मानुषाणाम् ।
 इह प्रजा जनय यास्त आसु या अन्यत्रेह तास्ते रमन्ताम् ॥ १ ॥

[११२] द्वादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ अनुष्टुप् ॥

शुम्भनी द्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिर्व्रते ।
 आपः सप्त सुस्रुवुर्देवीस्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्या इदथो वरुण्यादुत ।
 अथो यमस्य पड्वीशाद्विश्वस्मादेवकिल्बिषात् ॥ २ ॥

[११३] त्रयोदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भार्गवः ॥ देवता—तृष्टिका ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप्; २ शङ्खुमतीचतुष्पदाभुरिगुष्णिक् ॥

तृष्टिके तृष्टवन्दन् उदमूं छिन्धि तृष्टिके ।

यथा कृतद्विष्टासोऽमुष्मै शेप्यावते ॥ १ ॥

तृष्टासि तृष्टिका विषा विषातक्य सि ।

परिवृक्ता यथासस्यृषभस्य वशेव ॥ २ ॥

[११४] चतुर्दशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भार्गवः ॥ देवता—अग्नीषोमौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ ते ददे वक्षणाभ्य आ तेऽहं हृदयाहृदे ।

आ ते मुखस्य सङ्काशात्सर्वं ते वर्च आ ददे ॥ १ ॥

प्रेतो यन्तु व्याध्यः प्रानुध्याः प्रो अशस्तयः ।

अग्नी रक्षस्विनीर्हन्तु सोमो हन्तु दुरस्यतीः ॥ २ ॥

[११५] पञ्चदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सविता, जातवेदाः ॥ छन्दः—१, ४ अनुष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

प्र पतेतः पापि लक्ष्मि नश्येतः प्रामुतः पत ।

अयस्मर्येनाङ्गेन द्विषते त्वा संजामसि ॥ १ ॥

या मा लक्ष्मीः पतयालूरजुष्टाभिचस्कन्द वन्दनेव वृक्षम् ।

अन्यत्रास्मत्सवितस्तामितो धा हिरण्यहस्तो वसु नो रराणः ॥ २ ॥

एकशतं लक्ष्म्योऽत्र मर्त्यस्य साकं तन्वा जुनुषोऽधि जाताः ।

तासां पापिष्ठा निरितः प्र हिण्मः शिवा अस्मभ्यं जातवेदो नि यच्छ ॥ ३ ॥

एता एना व्याकरं खिले गा विष्टिताइव ।

रमन्तां पुण्या लक्ष्मीर्याः पापीस्ता अनीनशम् ॥ ४ ॥

[११६] षोडशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—चन्द्रमाः, ज्वरः ॥ छन्दः—१ परोष्णिक्;

२ द्विपदार्च्यनुष्टुप् (एकावसाना) ॥

नमो रूराय च्यवनाय चोदनाय धृष्णवे ।

नमः शीताय पूर्वकामकृत्वने ॥ १ ॥

यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येतीमं मण्डूकमभ्ये त्विव्रतः ॥ २ ॥

[११७] सप्तदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पथ्याबृहती ॥

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिद्वि यमन्विं न पाशिनोऽति धन्वेव तां इहि ॥ १ ॥

[११८] अष्टादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सोमः, वरुणः, देवश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।

उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥ १ ॥

॥ इति सप्तदशः प्रपाठकः ॥

॥ इति सप्तमं काण्डम् ॥

अथाष्टमं काण्डम्

अथाष्टादशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१ पुरोबृहती त्रिष्टुप्; २, ३, १७-२१ अनुष्टुप्; ४, ९, १५, १६ प्रस्तारपङ्क्तिः; ५, ६, १०, ११ त्रिष्टुप्; ७ त्रिपाद्विराड्गायत्री; ८ विराट्पथ्याबृहती; १२ पञ्चपदाजगती; १३ त्रिपदाभुरिग्महाबृहती; १४ द्विपदासाम्नीभुरिग्बृहती ॥

अन्त॑काय मृ॒त्यवे॑ नमः प्रा॒णा अ॒पा॒ना इ॒ह ते॑ रमन्ताम् ।
इ॒हाय॑मस्तु पु॒रुषः स॒हासु॑ना सूर्य॑स्य भा॒गे अ॒मृत॑स्य लो॒के ॥ १ ॥
उदे॑नं भ॒गो अ॒ग्रभी॑दुदे॑नं सोमो॑ अंशु॒मान् ।
उदे॑नं म॒रुतो॑ दे॒वा उदि॑न्द्रा॒ग्नी स्व॒स्तये॑ ॥ २ ॥

इ॒ह तेऽसु॑रि॒ह प्रा॒ण इ॒हायु॑रि॒ह ते॑ मनः ।
उत्त्वा॑ नि॒र्ऋत्याः॑ पा॒शैभ्यो॑ दै॒व्या वा॒चा भ॑रामसि ॥ ३ ॥
उत्क्रा॑मा॒तः पु॒रुष॑ मा॒व प॒था मृ॒त्योः प॒ड्वी॑शमवमु॒ञ्चमा॑नः ।
मा च्छि॑त्था अ॒स्माल्लो॒काद॒ग्रेः सूर्य॑स्य स॒न्दृशः॑ ॥ ४ ॥
तुभ्यं॑ वा॒तः प॒वतां॑ मा॒तरि॑श्वा॒ तुभ्यं॑ वर्षन्त्वमृ॒तान्या॑पः ।
सूर्य॑स्ते त॒न्वे ३ शं त॑पाति॒ त्वां मृ॒त्युर्द॑यतां॒ मा प्र॑ मे॒ष्ठाः ॥ ५ ॥
उ॒द्यानं॑ ते पु॒रुष॑ ना॒व॒यानं॑ जी॒वातुं॑ ते दक्ष॑तातिं कृ॒णोमि॑ ।
आ हि॑ रो॒हेम॑मृ॒तं सु॒खं रथ॑मथ॒ जिर्वि॑र्वि॒दथ॑मा व॑दासि ॥ ६ ॥
मा ते॑ मन॒स्तत्र॑ गा॒न्मा ति॒रो भू॑न्मा जी॒वेभ्यः॑ प्र॒ म॒दो मा॑नु॒
गाः पि॑तृन् । वि॒श्वे दे॒वा अ॒भि र॑क्षन्तु त्वे॒ह ॥ ७ ॥
मा ग॒ताना॑मा दी॒धीथा॑ ये नय॑न्ति प॒राव॑तम् ।
आ रौ॒ह त॑र्मसो॒ ज्योति॑रे॒ह्या ते॑ ह॒स्तौ र॑भामहे ॥ ८ ॥
श्या॒मश्च॑ त्वा॒ मा श॒बल॑श्च॒ प्रेषि॑तौ य॒मस्य॑ यौ प॒थिर॑क्षी॒ श्वानौ॑ ।
अ॒र्वाङि॑हि॒ मा वि॑ दी॒ध्यो मा॒त्र तिष्ठः॑ प॒राङ्म॑नाः ॥ ९ ॥
मैतं॑ प॒न्था॒मनु॑ गा भी॒म ए॒ष येन॑ पूर्वं ने॒यथ॑ तं ब्र॒वीमि॑ ।
तम॑ ए॒तत्पु॑रुष॒ मा प्र॑ प॒था भ॒यं प॒रस्ता॑द॒भयं॑ ते अ॒र्वाक् ॥ १० ॥

रक्षन्तु त्वाग्रयो ये अप्स्वश्न्ता रक्षतु त्वा मनुष्या ३ यमिन्धते ।
 वैश्वानरो रक्षतु जातवेदा दिव्यस्त्वा मा प्र धाग्विद्युता सह ॥ ११ ॥
 मा त्वा क्रव्यादभि मंस्तारात्संकसुकाच्चर ।
 रक्षतु त्वा द्यौ रक्षतु पृथिवी सूर्यश्च त्वा रक्षतां चन्द्रमाश्च ।
 अन्तरिक्षं रक्षतु देवहेत्याः ॥ १२ ॥
 बोधश्च त्वा प्रतीबोधश्च रक्षतामस्वप्नश्च त्वानवद्राणश्च
 रक्षताम् । गोपायंश्च त्वा जागृविश्च रक्षताम् ॥ १३ ॥
 ते त्वा रक्षन्तु ते त्वा गोपायन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहा ॥ १४ ॥
 जीवेभ्यस्त्वा समुदे वायुरिन्द्रो धाता दधातु सविता त्रायमाणः ।
 मा त्वा प्राणो बलं हासीदसुं तेऽनु ह्वयामसि ॥ १५ ॥
 मा त्वा जम्भः संहनुर्मा तमो विदन्मा जिह्वा बर्हिः प्रमयुः
 कथा स्याः । उत्त्वादित्या वसवो भरन्तूदिन्द्राग्नी स्वस्तये ॥ १६ ॥

उत्त्वा द्यौरुत्पृथिव्युत्प्रजापतिरग्रभीत् ।
 उत्त्वा मृत्योरोषधयः सोमराज्ञीरपीपरन् ॥ १७ ॥
 अयं देवा इहैवास्त्वयं मामुत्र गादितः ।
 इमं सहस्रवीर्येण मृत्योरुत्पारयामसि ॥ १८ ॥
 उत्त्वा मृत्योरपीपरं सं धमन्तु वयोधसः ।
 मा त्वा व्यस्तकेश्यो ३ मा त्वाघरुदो रुदन् ॥ १९ ॥
 आहर्षमविदं त्वा पुनरागाः पुनर्णवः ।
 सवीङ्ग सवी ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम् ॥ २० ॥
 व्यवात्ते ज्योतिरभूदप त्वत्तमो अक्रमीत् ।
 अप त्वन्मृत्युं निर्ऋतिमप यक्ष्मं नि दध्मसि ॥ २१ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१, २, ७ भुरिक्त्रिष्टुप्; ३, २६ आस्तारपङ्क्तिः;

४ प्रस्तारपङ्क्तिः; ५, १०, १६, १८, २०, २३-२५, २७ अनुष्टुप्; ६, १५ पथ्यापङ्क्तिः;

८ पुरस्ताज्ज्योतिष्मतीजगती; ९ पञ्चपदाजगती; ११ विष्टारपङ्क्तिः; १२, २२,

२८ पुरस्ताद्बृहती; १३ त्रिष्टुप्; १४ षट्पदाजगती; १७ त्रिपादनुष्टुप्;

१९ उपरिष्टाद्बृहती; २१ सतःपङ्क्तिः ॥

आ रभस्वेमाममृतस्य श्नुष्टिमच्छिद्यमाना जरदष्टिरस्तु ते ।

असुं त आयुः पुनरा भरामि रजस्तमो मोष गा मा प्र मेष्ठाः ॥ १ ॥

जीवतां ज्योतिरभ्येह्यर्वाङ्ग त्वा हरामि शतशारदाय ।

अवमुच्चन्मृत्युपाशानशस्तिं द्राघीय आयुः प्रतरं ते दधामि ॥ २ ॥

वातात्ते प्राणमविदं सूर्याच्चक्षुरहं तव ।

यत्ते मनस्त्वयि तद्धारयामि सं वित्स्वाङ्गैर्वद जिह्वयाल्पन् ॥ ३ ॥

प्राणेन त्वा द्विपदां चतुष्पदामग्निमिव जातमभि सं धमामि ।

नमस्ते मृत्यो चक्षुषे नमः प्राणाय तेऽकरम् ॥ ४ ॥

अयं जीवतु मा मृतेमं समीरयामसि ।

कृणोम्यस्मै भेषजं मृत्यो मा पुरुषं वधीः ॥ ५ ॥

जीवलां नधारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।

त्रायमाणां सहमानां सहस्वतीमिह हुवेऽस्मा अरिष्टतातये ॥ ६ ॥

अधि ब्रूहि मा रभथाः सृजेमं तवैव सन्त्सर्वहाया इहास्तु ।

भवाशर्वो मृडतं शर्म यच्छतमपसिध्य दुरितं धत्तमायुः ॥ ७ ॥

अस्मै मृत्यो अधि ब्रूहीमं दयस्वोदितो ३ऽयमेतु ।

अरिष्टः सर्वाङ्गः सुश्रुज्जरसा शतहायन आत्मना भुजमश्नुताम् ॥ ८ ॥

देवानां हेतिः परि त्वा वृणक्तु पारयामि त्वा रजस उत्त्वा मृत्योरपीपरम् ।

आरादग्निं क्रव्यादं निरूहं जीवातवे ते परिधिं दधामि ॥ ९ ॥

यत्ते नियानं रजसं मृत्यो अनवधर्ष्यम् ।

पथ इमं तस्माद्रक्षन्तो ब्रह्मास्मै वर्म कृणमसि ॥ १० ॥

कृणोमि ते प्राणापानौ जरां मृत्युं दीर्घमायुः स्वस्ति ।

वैवस्वतेन प्रहितान्यमदृतांश्चरतोऽप सेधामि सर्वांन् ॥ ११ ॥

आ॒रा॒दरा॑तिं नि॒र्ऋ॑तिं प॒रो ग्राहि॑ क॒व्यादः॑ पि॒शा॒चान् ।
 रक्षो॑ यत्सर्व॑ दु॒र्भूतं॑ तत्त॒मद्भवा॑प ह॒न्मसि॑ ॥ १२ ॥
 अ॒ग्रेष्टे॑ प्रा॒णम॑मृता॒दायु॑ष्मतो व॒न्वे जा॒तवे॑दसः ।
 यथा॑ न रि॒ष्या अ॑मृतः स॒जूरस॑स्तत्ते कृ॒णोमि॑ तदु॒ ते स॒मृ॒ध्यता॑म् ॥ १३ ॥
 शि॒वे ते॑ स्तां द्यावा॑पृथि॒वी अ॑सन्ता॒पे अ॒भि॒श्रियौ॑ ।
 शं ते॑ सू॒र्य आ॑ त॒पतु॑ शं वा॒तो वा॒तु ते॑ हृ॒दे ।
 शि॒वा अ॒भि क्ष॑रन्तु॒ त्वापो॑ दि॒व्याः प॑र्य॒स्वतीः॑ ॥ १४ ॥
 शि॒वास्ते॑ स॒न्त्वोष॑धय॒ उत्त्वा॑र्हार्ष॒मध॑रस्या॒ उत्तरा॑ं पृथि॒वीम॑भि ।
 तत्र॑ त्वादि॒त्यौ र॑क्षतां सू॒र्याच॑न्द्र॒मसा॑वु॒भा ॥ १५ ॥
 यत्ते॒ वासः॑ परि॒धानं॑ यां नी॒विं कृ॑णुषे त्वम् ।
 शि॒वं ते॑ त॒न्वे॒ऽ तत्कृ॑ण्मः संस्पर्शे॑ऽद्रू॒क्ष्णम॑स्तु ते ॥ १६ ॥
 यत्क्षु॑रेण॒ म॒र्चय॑ता सु॒तेज॑सा॒ वप्ता॑ व॒पसि॑ केश॒श्मश्रु॑ ।
 शु॒भं मुखं॑ मा न॒ आयुः॑ प्र॒ मौषीः॑ ॥ १७ ॥
 शि॒वौ ते॑ स्तां ब्री॒हिय॑वा॒र्वब॒लासा॑र्वदो॒मधौ॑ ।
 ए॒तौ यक्ष॑मं वि बा॒धेते॑ ए॒तौ मु॑ञ्चतो॒ अंह॑सः ॥ १८ ॥
 यद॑श्ना॒सि यत्पि॑ब॒सि धा॒न्यं कृ॑ष्याः प॑र्यः ।
 यदा॑द्यं॑ यद॒नाद्यं॑ सर्व॑ ते अन्न॑मवि॒षं कृ॑णोमि ॥ १९ ॥
 अ॒ह्ने च॑ त्वा रा॒त्रये॑ चो॒भाभ्या॑ं परि॑ ददा॒सि ।
 अ॒राये॑भ्यो जिघ॒त्सु॒भ्य इ॒मं मे॑ परि॑ रक्षत ॥ २० ॥
 श॒तं ते॑ऽयु॒तं हा॒यना॑न्द्वे यु॒गे त्री॑णि च॒त्वारि॑ कृ॒ण्मः ।
 इन्द्रा॑ग्नी वि॒श्वे दे॒वास्ते॑ऽनु॒ मन्य॑न्ता॒मह॑णीय॒मानाः॑ ॥ २१ ॥
 श॒रदे॑ त्वा हे॒मन्ता॑य॒ वस॑न्ताय॒ ग्रीष्मा॑य॒ परि॑ ददा॒सि ।
 व॒र्षाणि॑ तु॒भ्यं स्यो॑नानि॒ येषु॑ व॒र्धन्त॑ ओष॒धीः ॥ २२ ॥
 मृ॒त्युरी॑शे द्वि॒पदां॑ मृ॒त्युरी॑शे चतु॑ष्प॒दाम् ।
 तस्मा॑त्त्वां मृ॒त्योर्गो॑प॒तेरु॑द्भ॒रामि॑ स मा बि॒भेः ॥ २३ ॥

सो ऽ रिष्ट न मरिष्यसि न मरिष्यसि मा बिभेः ।
 न वै तत्र प्रियन्ते नो यन्त्यधमं तमः ॥ २४ ॥
 सर्वो वै तत्र जीवति गौरश्वः पुरुषः पशुः ।
 यत्रेदं ब्रह्म क्रियते परिधिर्जीवनाय कम् ॥ २५ ॥
 परि त्वा पातु समानेभ्योऽभिचारात्सबन्धुभ्यः ।
 अमग्निर्भवामृतोऽतिजीवो मा ते हासिषुरसवः शरीरम् ॥ २६ ॥
 ये मृत्यव एकशतं या नाष्ट्रा अतितार्या ऽः ।
 मुञ्चन्तु तस्मात्त्वां देवा अग्नेर्वैश्वानरादधि ॥ २७ ॥
 अग्नेः शरीरमसि पारयिष्णु रक्षोहासि सपत्नहा ।
 अथो अमीवचातनः पूतुर्दुर्नाम भेषजम् ॥ २८ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१-६, ८-११, १३, १६, १८-२०, २४ त्रिष्टुप्; ७, १२, १४, १५, १७, २१ भुरिक्रिष्टुप्; २२, २३ अनुष्टुप्; २५ बृहतीगर्भाजगती; २६ गायत्री ॥

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥ १ ॥
 अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः समिद्धः ।
 आ जिह्वया मूरदेवान्नभस्व क्रव्यादो वृष्ट्वापि धत्स्वासन् ॥ २ ॥
 उभोभयावित्रुप धेहि दंष्ट्रौ हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।
 उतान्तरिक्षे परि याह्यग्रे जम्भैः सं धेह्यभि यातुधानान् ॥ ३ ॥
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंस्त्राशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।
 प्र पर्वीणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात्क्रविष्णुर्वि चिनोत्वेनम् ॥ ४ ॥
 यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठन्तमग्र उत वा चरन्तम् ।
 उतान्तरिक्षे पतन्तं यातुधानं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ॥ ५ ॥
 यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने वाचा शल्यां अशनिभिर्दिहानः ।
 ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्प्रतीचो बाहून्प्रति भङ्गध्येषाम् ॥ ६ ॥
 उतारब्धान्स्पृणुहि जातवेद उतारैभाणां ऋष्टिभिर्यातुधानान् ।
 अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमादः क्ष्विङ्कास्तमदन्त्वेनीः ॥ ७ ॥

इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्रे यातुधानो य इदं कृणोति ।
 तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयैनम् ॥ ८ ॥
 तीक्ष्णेनाग्रे चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
 हिंस्त्रं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन्यातुधाना नृचक्षः ॥ ९ ॥
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
 तस्याग्रे पृष्ठीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥ १० ॥
 त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त एत्वृतं यो अग्रे अनृतेन हन्ति ।
 तमर्चिषा स्फूर्जयञ्जातवेदः समक्षमेनं गृणते नि युङ्ग्धि ॥ ११ ॥
 यदग्रे अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शरव्या ३ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ १२ ॥
 परा शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्रे रक्षो हरसा शृणीहि ।
 परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपः शोशुचतः शृणीहि ॥ १३ ॥
 पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु सृष्टाः ।
 वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन्विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः ॥ १४ ॥
 यः पौरुषेयेण क्रविषा समङ्गे यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
 यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्रे तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च ॥ १५ ॥
 विषं गवां यातुधाना भरन्तामा वृश्चन्तामदितये दुरेवाः ।
 परैणान्देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम् ॥ १६ ॥
 संवत्सरीणं पय उस्त्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
 पीयूषमग्रे यतमस्तितृप्सात्तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मणि ॥ १७ ॥
 सनादग्रे मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
 सहमूराननु दह क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥ १८ ॥
 त्वं नो अग्रे अधरादुदक्तस्त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।
 प्रति त्ये ते अजरास्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु ॥ १९ ॥
 पश्चात्पुरस्तादधरादुतोत्तरात्कविः काव्येन परि पाह्यग्रे ।
 सखा सखायमजरौ जरिम्णे अग्रे मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः ॥ २० ॥

तदग्रे चक्षुः प्रति धेहि रे भे शफारुजो येन पश्यसि यातुधानान् ।
 अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्यो ऽष ॥ २१ ॥
 परि त्वाग्रे पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
 धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावतः ॥ २२ ॥
 विषेण भङ्गुरावतः प्रति स्म रक्षसो जहि ।
 अग्रे तिग्मेन शोचिषा तपुर्ग्राभिरर्चिभिः ॥ २३ ॥
 वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्रिराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।
 प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षोभ्यो विनिक्ष्वे ॥ २४ ॥
 ये ते शृङ्गे अजरे जातवेदस्तिग्महेती ब्रह्मसंशिते । ताभ्यां
 दुर्हार्दमभिदासन्तं किमीदिनं प्रत्यञ्चमर्चिषा जातवेदो वि निक्ष्व ॥ २५ ॥
 अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः ॥ २६ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—इन्द्रासोमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-७, १५, १८, २१, जगती;

८-१४, १६, १७, १९, २२, २४ त्रिष्टुप्; २०, २३ भुरिक्रिष्टुप्; २५ अनुष्टुप् ॥

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उब्जतं न्य ऽषतं वृषणा तमोवृधः ।
 परा शृणीतमचितो न्यो ऽषतं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्त्रिणः ॥ १ ॥
 इन्द्रासोमा समघशंसमभ्यर्धं तपुर्ययस्तु चरुरग्रिमाँइव ।
 ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने ॥ २ ॥
 इन्द्रासोमा दुष्कृतो वब्रे अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
 यतो नैषां पुनरेकश्चनोदयत्तद्वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ॥ ३ ॥
 इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हणाम् ।
 उत्तक्षतं स्वर्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ॥ ४ ॥
 इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्महन्मभिः ।
 तपुर्वधेभिरजरेभिरत्त्रिणो नि पर्शने विध्यतं यन्तु निस्वरम् ॥ ५ ॥
 इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
 यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपती इव जिन्वतम् ॥ ६ ॥

प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवैर्हतं द्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
 इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद्यो मा कदा चिदभिदासति द्रुहुः ॥ ७ ॥
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
 आपइव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ॥ ८ ॥
 ये पाकशंसं विहरन्त ऐवैर्ये वा भद्रं दूषयन्ति स्वधाभिः ।
 अहये वा तान्प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्ऋतेरुपस्थे ॥ ९ ॥
 यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्रे अश्वानां गवां यस्तनूनाम् ।
 रिपु स्तेन स्तेयकृद्भ्रमेतु नि ष हीयतां तन्वा ३ तना च ॥ १० ॥
 परः सो अस्तु तन्वा ३ तना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
 प्रति शुष्यतु यशो अस्य देवा यो मा दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ॥ ११ ॥
 सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
 तयोर्यत्सत्यं यतरदृजीयस्तदित्सोमोऽवति हन्त्यासत् ॥ १२ ॥
 न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
 हन्ति रक्षो हन्त्यासद्वदन्तमुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते ॥ १३ ॥
 यदि वाहमनृतदेवो अस्मि मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्रे ।
 किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं सचन्ताम् ॥ १४ ॥
 अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
 अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह ॥ १५ ॥
 यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट ॥ १६ ॥
 प्र या जिगाति खर्गलेव नक्तमप द्रुहुस्तन्वं १ गूहमाना ।
 वव्रमनन्तमव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षस उपब्दैः ॥ १७ ॥
 वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्वी ३ छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
 वयो ये भूत्वा पतरयन्ति नक्तभिर्ये वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे ॥ १८ ॥
 प्र वर्तय दिवोऽश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन्त्सं शिशाधि ।
 प्राक्तो अपाक्तो अधरादुदक्तो ३भि जहि रक्षसः पर्वतेन ॥ १९ ॥

एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽ दाभ्यम् ।
 शिशीते शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदशनिं यातुमद्भ्यः ॥ २० ॥
 इन्द्रो यातूनामभवत्पराशरो हविर्मथीनामभ्या इविवासताम् ।
 अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रैव भिन्दन्त्सत एतु रक्षसः ॥ २१ ॥
 उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
 सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं दूषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र ॥ २२ ॥
 मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावदपोच्छन्तु मिथुना ये किमीदिनः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात्पात्वंहसोऽन्तरिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् ॥ २३ ॥
 इन्द्र जहि पुमांसं यातुधानमुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
 विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन्त्सूर्यमुच्चरन्तम् ॥ २४ ॥
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम् ।
 रक्षोभ्यो वधमस्यतमशनिं यातुमद्भ्यः ॥ २५ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६ उपरिष्ठाद्बृहती; २ त्रिपदाविराड्गायत्री;
 ३ भुरिगजगती; ४, १२, १३, १६-१८ अनुष्टुप्; ५ भुरिक्संस्तारपङ्क्तिः; ७, ८ ककुम्पत्य-
 नुष्टुप्; ९ पुरस्कृतिर्जगती; १० त्रिष्टुप्; ११ पथ्यापङ्क्तिः; १४ षट्पदाजगती;
 १५ पुरस्ताद्बृहती; १९ जगतीगर्भात्रिष्टुप्; २० विराड्गर्भाऽऽस्तारपङ्क्तिः;
 २१ विराट्त्रिष्टुप्; २२ सप्तपदाविराड्गर्भाभुरिक्षक्वरी ॥

अयं प्रतिसुरो मणिर्वीरो वीराय बध्यते ।
 वीर्यं विान्तसपत्नहा शूरवीरः परिपाणः सुमङ्गलः ॥ १ ॥
 अयं मणिः सपत्नहा सुवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।
 प्रत्यक्कृत्या दूषयन्नेति वीरः ॥ २ ॥
 अनेनेन्द्रो मणिना वृत्रमहन्ननेनासुरान्पराभावयन्मनीषी ।
 अनेनाजयद् द्यावापृथिवी उभे इमे अनेनाजयत्प्रदिशश्चतस्रः ॥ ३ ॥
 अयं स्त्राक्त्यो मणिः प्रतीवर्तः प्रतिसुरः ।
 ओजस्वान्विमृधो वशी सो अस्मान्पातु सर्वतः ॥ ४ ॥
 तदग्रिहाह तदु सोम आह बृहस्पतिः सविता तदिन्द्रः ।
 ते मे देवाः पुरोहिताः प्रतीचीः कृत्याः प्रतिसुरैरजन्तु ॥ ५ ॥

अ॒न्तर्द॑धे द्यावा॑पृथि॒वी उ॒ताह॑रु॒त सूर्य॑म् ।
 ते मे॑ दे॒वाः पु॒रोहि॑ताः प्र॒तीचीः॑ कृ॒त्याः प्र॒तिस॑रैर॒जन्तु॑ ॥ ६ ॥
 ये स्रा॒क्त्यं म॒णिं जना॑ व॒र्मीणि॑ कृ॒ण्वते॑ ।
 सूर्य॑ इ॒व दि॒वमा॒रुह्य॑ वि कृ॒त्या बा॑धते व॒शी ॥ ७ ॥
 स्रा॒क्त्येन॑ म॒णिन् ऋ॒षिणे॒व मनी॑षिणा ।
 अजै॑षं सर्वाः पृ॒तना॑ वि मृ॒धो ह॒न्मि र॒क्षसः॑ ॥ ८ ॥
 याः कृ॒त्या आ॑ङ्गि॒रसी॒र्याः कृ॒त्या आ॑सु॒रीर्याः॑ कृ॒त्याः
 स्व॒यंकृ॑ता या उ॑ चान्ये॒भिरा॑भृ॒ताः । उ॒भयी॑स्ताः परा॑
 यन्तु॑ परा॒वतो॑ नव॒तिं ना॒व्या॒ऽति॑ ॥ ९ ॥
 अ॒स्मै म॒णिं व॒र्म ब॑धन्तु दे॒वा इन्द्रो॑ विष्णुः स॒विता रु॒द्रो अ॒ग्निः ।
 प्र॒जाप॑तिः परमे॒ष्ठी वि॒राड् वै॒श्वान॒र ऋ॒षयश्च॑ सर्वे ॥ १० ॥
 उ॒त्तमो॑ अ॒स्योष॑धीनाम॒न॒ड्वाज्ज॑गतामि॒व व्या॒घ्रः श्व॑प॒दामि॒व ।
 यमै॑च्छा॒मावि॑दाम॒ तं प्र॑तिस्पा॒शान्म॑न्ति॒तम् ॥ ११ ॥
 स इ॒द्व्या॒घ्रो भ॑वत्यथो॑ सि॒ंहो अथो॑ वृ॒षा ।
 अथो॑ स॒पत्न॑क॒र्शनो॑ यो बि॒भर्ती॑मं म॒णिम् ॥ १२ ॥
 नैनं॑ घ्नन्त्यप्सर॒सो न ग॑न्ध॒र्वा न म॑र्त्यीः ।
 सर्वा॑ दि॒शो वि॑ रा॒जति॑ यो बि॒भर्ती॑मं म॒णिम् ॥ १३ ॥
 क॒श्यप॑स्त्वाम॒सृज॑त क॒श्यप॑स्त्वा॒ समै॑रयत् ।
 अबि॑भ॒स्त्वेन्द्रो॑ मानु॒षे बि॑भ्रत्संश्रे॒षिणे॑ जयत् ।
 म॒णिं स॒हस्र॑वीर्यं॒ वर्म॑ दे॒वा अ॑कृ॒ण्वत ॥ १४ ॥
 यस्त्वा॑ कृ॒त्याभि॑र्यस्त्वा॑ दी॒क्षाभि॑र्यज्ञैर्यस्त्वा॑ जिघांसति ।
 प्र॒त्यक्त्व॑मिन्द्र॒ तं ज॑हि वज्रेण श॒तप॑र्वणा ॥ १५ ॥
 अ॒यमि॑द्वै प्र॒तीव॑र्त ओज॒स्वान्त॑संज॒यो म॒णिः ।
 प्र॒जां ध॑नं च रक्षतु परि॒पाणः॑ सु॒म॒ङ्गलः॑ ॥ १६ ॥
 अ॒स॒प॒त्नं नो॑ अध॒राद॑स॒प॒त्नं न॑ उत्त॒रात् ।
 इन्द्रा॑स॒प॒त्नं नः॑ प॒श्चाज्ज्योतिः॑ शूर॒ पुर॑स्कृ॒धि ॥ १७ ॥

वर्मं मे द्यावापृथिवी वर्माहर्वर्मं सूर्यः ।
 वर्मं म इन्द्रश्चाग्निश्च वर्मं धाता दधातु मे ॥ १८ ॥
 ऐन्द्राग्रं वर्मं बहुलं यदुग्रं विश्वे देवा नाति विध्यन्ति सर्वे ।
 तन्मे तन्वं त्रायतां सर्वतो बृहदायुष्मां जरदष्टिर्यथासानि ॥ १९ ॥
 आ मारुक्षदेवमणिर्मह्या अरिष्टतातये ।
 इमं मेथिमभिसंविशध्वं तनूपानं त्रिवरूथमोजसे ॥ २० ॥
 अस्मिन्निन्द्रो नि दधातु नृमणमिमं देवासो अभिसंविशध्वम् ।
 दीर्घायुत्वाय शतशारदायायुष्माञ्जरदष्टिर्यथासत् ॥ २१ ॥
 स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी । इन्द्रो बध्नातु
 ते मणिं जिगीवां अपराजितः सोमपा अभयंकरो वृषा ।
 स त्वा रक्षतु सर्वतो दिवा नक्तं च विश्वतः ॥ २२ ॥

॥ इत्यष्टादशः प्रपाठकः ॥

अथैकोनविंशः प्रपाठकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—१-१४, १६-२६ मन्त्रोक्ताः, मातृनामा; १५ ब्रह्मणस्पतिः ॥

छन्दः—१, ३-९, १३, १८-२६ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद्बृहती; १० षट्पदाजगती;

११, १२, १४, १६ पथ्यापङ्क्तिः; १५ सप्तपदाशक्वरी; १७ सप्तपदाजगती ॥

यौ ते मातोन्ममार्जं जातायाः पतिवेदनौ ।
 दुर्णामा तत्र मा गृध्रदलिंश उत वत्सपः ॥ १ ॥
 पलालानुपलालौ शर्कुं कोकं मलिम्लुचं पलीजकम् ।
 आश्रेषं वत्रिवाससमृक्षग्रीवं प्रमीलिनम् ॥ २ ॥
 मा सं वृतो मोषं सृप ऊरू माव सृपोऽन्तरा ।
 कृणोम्यस्यै भेषजं बजं दुर्णामिचातनम् ॥ ३ ॥
 दुर्णामा च सुनामा चोभा संवर्तमिच्छतः ।
 अरायानप हन्मः सुनामा स्त्रैणमिच्छताम् ॥ ४ ॥
 यः कृष्णः केश्यसुर स्तम्बज उत तुण्डिकः ।
 अरायानस्या मुष्काभ्यां भंससोप हन्मसि ॥ ५ ॥

अनुजिघ्रं प्रमृशन्तं क्रव्यादमुत रैरिहम् ।
 अरायांछक्किष्किणो बजः पिङ्गो अनीनशत् ॥ ६ ॥
 यस्त्वा स्वप्ने निपद्यते भ्राता भूत्वा पितेव च ।
 बजस्तान्त्सहतामितः क्लीबरूपांस्तिरीटिनः ॥ ७ ॥
 यस्त्वा स्वपन्तीं त्सरति यस्त्वा दिप्सति जाग्रतीम् ।
 छायामिव प्र तान्तसूर्यः परिक्रामन्ननीनशत् ॥ ८ ॥
 यः कृणोति मृतवत्सामवतोकामिमां स्त्रियम् ।
 तमौषधे त्वं नाशयास्याः कमलमज्जिवम् ॥ ९ ॥
 ये शालाः परिनृत्यन्ति सायं गर्दभनादिनः ।
 कुसूला ये च कुक्षिलाः ककुभाः कुरुमाः स्त्रिमाः ।
 तानौषधे त्वं गन्धेन विषूचीनान्वि नाशय ॥ १० ॥
 ये कुकुन्धाः कुकूरभाः कृत्तीर्दृशानि बिभ्रति ।
 क्लीबाइव प्रनृत्यन्तो वने ये कुर्वते घोषं तानितो नाशयामसि ॥ ११ ॥
 ये सूर्यं न तितिक्षन्त आतपन्तममुं दिवः ।
 अरायान्बस्तवासिनो दुर्गन्धील्लोहितास्यान्मककान्नाशयामसि ॥ १२ ॥
 य आत्मानमतिमात्रमंसं आधाय बिभ्रति ।
 स्त्रीणां श्रोणिप्रतोदिन इन्द्र रक्षांसि नाशय ॥ १३ ॥
 ये पूर्वे वध्वोऽं यन्ति हस्ते शृङ्गाणि बिभ्रतः । आपाकेस्थाः
 प्रहासिनस्तम्बे ये कुर्वते ज्योतिस्तानितो नाशयामसि ॥ १४ ॥
 येषां पश्चात्प्रपदानि पुरः पाष्णीः पुरो मुखौ । खलजाः
 शकधूमजा उरुण्डा ये च मट्मटाः कुम्भमुष्का अयाशवः ।
 तानस्या ब्रह्मणस्पते प्रतीबोधेन नाशय ॥ १५ ॥
 पर्यस्ताक्षा अप्रचङ्कशा अस्त्रैणाः सन्तु पण्डगाः ।
 अव भेषज पादय य इमां संविवृत्सत्यपतिः स्वपतिं स्त्रियम् ॥ १६ ॥
 उद्धर्षिणं मुनिकेशं जम्भयन्तं मरीमृशम् ।
 उपेषन्तमुदुम्बलं तुण्डेलमुत शालुडम् ।
 पदा प्र विध्य पाष्णीं स्थालीं गौरिव स्पन्दना ॥ १७ ॥

यस्ते गर्भं प्रतिमृशाज्जातं वा मारयाति ते ।
 पिङ्गस्तमुग्रधन्वा कृणोतु हृदयविधम् ॥ १८ ॥
 ये अम्नो जातान्मारयन्ति सूतिका अनुशेरते ।
 स्त्रीभागान्पिङ्गो गन्धर्वान्वातो अभ्रमिवाजतु ॥ १९ ॥
 परिसृष्टं धारयतु यद्धितं माव पादि तत् ।
 गर्भं त उग्रौ रक्षतां भेषजौ नीविभार्यौ ॥ २० ॥
 प्वीनसात्तङ्गल्वा इच्छायकादुत नग्नकात् ।
 प्रजायै पत्ये त्वा पिङ्गः परि पातु किमीदिनः ॥ २१ ॥
 द्वया स्याच्चातुरक्षात्पञ्चपादादनङ्गुरेः ।
 वृन्तादभि प्रसर्पितः परि पाहि वरीवृतात् ॥ २२ ॥
 य आमं मांसमदन्ति पौरुषेयं च ये क्रविः ।
 गर्भान्खादन्ति केशवास्तानितो नाशयामसि ॥ २३ ॥
 ये सूर्यात्परिसर्पन्ति स्नुषेव श्वशुरादधि ।
 बजश्च तेषां पिङ्गश्च हृदयेऽधि नि विध्यताम् ॥ २४ ॥
 पिङ्ग रक्ष जायमानं मा पुमांसं स्त्रियं क्रन् ।
 आण्डादो गर्भान्मा दभन्बाधस्वेतः किमीदिनः ॥ २५ ॥
 अप्रजास्त्वं मार्तवत्समाद्रोदमघमावयम् ।
 वृक्षादिव स्रजं कृत्वाप्रिये प्रति मुञ्च तत् ॥ २६ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भेषज्यं, आयुष्यं, ओषधयः ॥ छन्दः—१, ७, ८, ११, १३, १६-२३, २७ अनुष्टुप्; २
 उपरिष्टाद्भुरिग्वृहती; ३ पुरउष्णिक्; ४ पञ्चपदापरानुष्टुबतिजगती; ५, १०, २५ पथ्यापङ्क्तिः; ६
 विराड्गर्भाभुरिक्पथ्यापङ्क्तिः; ९ द्विपदाऽऽर्ची भुरिगनुष्टुप्; १२ पञ्चपदाविराडतिशक्वरी; १४ उपरिष्टाद्-
 निचृद्वृहती; १५ त्रिष्टुप्; २४ षट्पदाजगती; २६ निचृदनुष्टुप्; २८ भुरिगनुष्टुप् ॥

या बभ्रवो याश्च शुक्रा रोहिणीरुत पृथ्वयः ।
 असिक्नीः कृष्णा ओषधीः सर्वा अच्छावदामसि ॥ १ ॥
 त्रायन्तामिमं पुरुषं यक्ष्माद्वेवेषितादधि ।
 यासां द्यौष्यिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधां बभूव ॥ २ ॥

आपो अग्रं दिव्या ओषधयः ।
 तास्ते यक्ष्ममेनस्यश्मङ्गादङ्गादनीनशन् ॥ ३ ॥
 प्रस्तृणती स्तम्बिनीरेकशुङ्गाः प्रतन्वतीरोषधीरा वदामि ।
 अंशुमतीः काण्डनीर्या विशाखा ह्वयामि ते वीरुधौ
 वैश्वदेवीरुग्राः पुरुषजीवनीः ॥ ४ ॥
 यद्वः सहः सहमाना वीर्यश्च यच्च वो बलम् ।
 तेनेममस्माद्यक्ष्मात्पुरुषं मुञ्चतौषधीरथो कृणोमि भेषजम् ॥ ५ ॥
 जीवलां नधारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।
 अरुन्धतीमुन्नयन्तीं पुष्पां मधुमतीमिह हुवेऽस्मा अरिष्टतातये ॥ ६ ॥
 इहा यन्तु प्रचेतसो मेदिनीर्वचसो मम ।
 यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥ ७ ॥
 अग्रेर्घासो अपां गर्भो या रोहन्ति पुनर्णवाः ।
 ध्रुवाः सहस्रनाम्नीर्भेषजीः सन्त्वाभृताः ॥ ८ ॥
 अवकोल्बा उदकात्मान ओषधयः ।
 व्यृषन्तु दुरितं तीक्ष्णशृङ्ग्यः ॥ ९ ॥
 उन्मुञ्चन्तीर्विवरुणा उग्रा या विषदूषणीः ।
 अथौ बलासनाशनीः कृत्यादूषणीश्च यास्ता इहा यन्त्वोषधीः ॥ १० ॥
 अपक्रिताः सहीयसीर्वीरुधो या अभिष्टुताः ।
 त्रायन्तामस्मिन्ग्रामे गामश्वं पुरुषं पशुम् ॥ ११ ॥
 मधुमन्मूलं मधुमदग्रमासां मधुमन्मध्यं वीरुधां बभूव ।
 मधुमत्पर्णं मधुमत्पुष्पमासां मधोः संभक्ता अमृतस्य
 भक्षो घृतमन्नं दुहतां गोपुरोगवम् ॥ १२ ॥
 यावतीः किर्यतीश्चेमाः पृथिव्यामध्योषधीः
 ता मा सहस्रपर्ण्यो मृत्योर्मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १३ ॥
 वैयाघ्रो मणिर्वीरुधां त्रायमाणोऽभिशस्तिपाः ।
 अमीवाः सर्वा रक्षांस्यप हन्त्वधि दूरमस्मत् ॥ १४ ॥

सिंहस्यैव स्तनथोः सं विजन्तेऽ ग्रेरिव विजन्त आभृताभ्यः ।
 गवां यक्ष्मः पुरुषाणां वीरुद्धिरतिनुत्तो नाव्या ऽ एतु स्रोत्याः ॥ १५ ॥
 मुमुचाना ओषधयोऽ ग्रेर्वैश्वानरादधि ।
 भूमिं सन्तन्वतीरित यासां राजा वनस्पतिः ॥ १६ ॥
 या रोहन्त्याङ्गिरसीः पर्वतेषु समेषु च ।
 ता नः पर्यस्वतीः शिवा ओषधीः सन्तु शं हृदे ॥ १७ ॥
 याश्चाहं वेद वीरुधो याश्च पश्यामि चक्षुषा ।
 अज्ञाता जानीमश्च या यासु विद्म च संभृतम् ॥ १८ ॥
 सर्वाः समग्रा ओषधीर्बोधन्तु वर्चसो मम ।
 यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥ १९ ॥
 अश्वत्थो दुर्भो वीरुधां सोमो राजामृतं हविः ।
 ब्रीहिर्यवश्च भेषजौ दिवस्पुत्रावमर्त्यौ ॥ २० ॥
 उज्जिहीध्वे स्तनयत्यभिक्रन्दत्योषधीः ।
 यदा वः पृश्निमातरः पर्जन्यो रेतसावति ॥ २१ ॥
 तस्यामृतस्येमं बलं पुरुषं पाययामसि ।
 अथो कृणोमि भेषजं यथासच्छतहायनः ॥ २२ ॥
 वराहो वेद वीरुधं नकुलो वेद भेषजीम् ।
 सर्पा गन्धर्वा या विदुस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥ २३ ॥
 याः सुपर्णा आङ्गिरसीर्दिव्या या रघटो विदुः ।
 वयांसि हंसा या विदुर्याश्च सर्वे पतत्रिणः ।
 मृगा या विदुरोषधीस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥ २४ ॥
 यावतीनामोषधीनां गावः प्राश्नन्त्यघ्न्या यावतीनामजावयः ।
 तावतीस्तुभ्यमोषधीः शर्म यच्छन्त्वाभृताः ॥ २५ ॥
 यावतीषु मनुष्या ऽ भेषजं भिषजो विदुः ।
 तावतीर्विश्वभेषजीरा भरामि त्वामभि ॥ २६ ॥

पुष्पवतीः प्रसूमतीः फलिनीरफला उत ।
 संमातरइव दुहामस्मा अरिष्टतातये ॥ २७ ॥
 उत्त्वाहार्ष पञ्चशलादथो दशशलादुत ।
 अथो यमस्य पड्बीशाद्विश्वस्मादेवलिषात् ॥ २८ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रो, वनस्पतिः परसेनाहननं च ॥ छन्दः—१, ५, १३-१८, अनुष्टुप्; २, ८-१०, २३
 उपरिष्ठाद्बृहती; ३ विराड्बृहती; ४ बृहतीपुरस्तात्प्रस्तारपङ्क्तिः; ६ आस्तारपङ्क्तिः; ७
 विपरीतपादलक्ष्माचतुष्पदाऽतिजगती; ११ पथ्याबृहती; १२ भुरिगनुष्टुप्; १९ पुरस्ताद्विराड्बृहती; २०
 निचृत्पुरस्ताद्बृहती; २१ त्रिष्टुप्; २२ चतुष्पदाशक्वरी; २४ त्रिष्टुबुष्णिग्गर्भापरा-
 शक्वरीपञ्चपदाजगती ॥

इन्द्रो मन्थतु मन्थिता शक्रः शूरः पुरन्दरः ।
 यथा हनाम सेना अमित्राणां सहस्रशः ॥ १ ॥
 पूतिरजुरुपध्मानी पूतिं सेनां कृणोत्वमूम ।
 धूममग्निं परादृश्यामित्रा हृत्स्वा दधतां भयम् ॥ २ ॥
 अमूनश्वत्थ निः शृणीहि खादामूनखदिराजिरम् ।
 ताजद्भङ्गइव भज्यन्तां हन्त्वैनान्वधको वधैः ॥ ३ ॥
 परुषानमूनपरुषाह्वः कृणोतु हन्त्वैनान्वधको वधैः ।
 क्षिप्रं शरइव भज्यन्तां बृहज्जालेन सन्दिताः ॥ ४ ॥
 अन्तरिक्षं जालमासीज्जालदण्डा दिशो महीः ।
 तेनाभिधाय दस्यूनां शक्रः सेनामपावपत् ॥ ५ ॥
 बृहद्धि जालं बृहतः शक्रस्य वाजिनीवतः ।
 तेन शत्रून्भि सर्वाभ्युज्ज यथा न मुच्यातै कतमश्चनैषाम् ॥ ६ ॥
 बृहत्ते जालं बृहत इन्द्र शूर सहस्रार्घस्य शतवीर्यस्य ।
 तेन शतं सहस्रमयुतं न्यर्बुदं जघान शक्रो दस्यूनामभिधाय सेनया ॥ ७ ॥
 अयं लोको जालमासीच्छक्रस्य महतो महान् ।
 तेनाहमिन्द्रजालेनामूंस्तमसाभि दधामि सर्वान् ॥ ८ ॥
 सेदिरुग्रा व्युद्धिरार्तिश्चानपवाचना ।
 श्रमस्तन्द्रीश्च मोहश्च तैरमूनभि दधामि सर्वान् ॥ ९ ॥

मृत्युवेऽमून्प्र यच्छामि मृत्युपाशैरमी सिताः ।
 मृत्योर्ये अघ्नन् दूतास्तेभ्य एनान्प्रति नयामि बद्ध्वा ॥ १० ॥
 नयतामून्मृत्युदूता यमदूता अपोम्भत ।
 परःसहस्रा हन्यन्तां तृणेद्वैनान्मृत्यं भवस्य ॥ ११ ॥
 साध्या एकं जालदण्डमुद्यत्य यन्त्योजसा ।
 रुद्रा एकं वसव एकमादित्यैरेक उद्यतः ॥ १२ ॥
 विश्वे देवा उपरिष्टादुब्जन्तो यन्त्वोजसा ।
 मध्येन घन्तो यन्तु सेनामङ्गिरसो महीम् ॥ १३ ॥
 वनस्पतीन्वानस्पत्यानोषधीरुत वीरुधः ।
 द्विपाच्यतुष्पादिष्णामि यथा सेनाममूं हनन् ॥ १४ ॥
 गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्देवान्पुण्यजनान्पितृन् ।
 दृष्टान्दृष्टानिष्णामि यथा सेनाममूं हनन् ॥ १५ ॥
 इम उप्ता मृत्युपाशा यानाक्रम्य न मुच्यसे ।
 अमुष्या हन्तु सेनाया इदं कूटं सहस्रशः ॥ १६ ॥
 घर्मः समिद्धो अग्निनायं होमः सहस्रहः ।
 भवश्च पृश्निबाहुश्च शर्व सेनाममूं हतम् ॥ १७ ॥
 मृत्योराषमा पद्यन्तां क्षुधं सेदिं वधं भयम् ।
 इन्द्रश्चाक्षुजाभ्यां शर्व सेनाममूं हतम् ॥ १८ ॥
 पराजिताः प्र त्रसतामित्रा नुत्ता धावत ब्रह्मणा ।
 बृहस्पतिप्रणुत्तानां मामीषां मोचि कश्चन ॥ १९ ॥
 अत्र पद्यन्तामेषामायुधानि मा शकन्प्रतिधामिषुम् ।
 अथैषां बहु बिभ्यतामिषवो घन्तु मर्मणि ॥ २० ॥

सं क्रोशतामेनान्द्यावापृथिवी समन्तरिक्षं सह देवताभिः ।
 मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त मिथो विघ्नाना उप यन्तु मृत्युम् ॥ २१ ॥
 दिशश्चतस्रोऽश्वतर्यो देवरथस्य पुरोडाशाः शफा अन्तरिक्षमुद्धिः ।
 द्यावापृथिवी पक्षसी ऋतवोऽभीशवोऽन्तर्देशाः किंकरा वाक्परिरिथ्यम् ॥ २२ ॥

संवत्सरो रथः परिवत्सरो रथोपस्थो विराडीषाग्री रथमुखम् ।

इन्द्रः सव्यष्टाश्चन्द्रमाः सारथिः ॥ २३ ॥

इतो जयेतो वि जय सं जय जय स्वाहा । इमे जयन्तु परामी जयन्ता ।

स्वाहैभ्यो दुराहामीभ्यः । नीललोहितेनामूनभ्यवतनोमि ॥ २४ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६, ७, १०, १३, १५-२१, २४ त्रिष्टुप्; २ पङ्क्तिः; ३ आस्तापङ्क्तिः; ४, ५, २३, २५, २६ अनुष्टुप्; ८, ११, १२, २२ जगती; ९ भुक्विष्टुप्; १४ चतुष्पदाऽतिजगती ॥

कुतस्तौ जातौ कृतमः सो अर्धः कस्माल्लोकात्कृतमस्याः पृथिव्याः ।

वत्सौ विराजः सलिलादुदैतां तौ त्वा पृच्छामि कतरेण दुग्धा ॥ १ ॥

यो अक्रन्दयत्सलिलं महित्वा योनिं कृत्वा त्रिभुजं शयानः ।

वत्सः कामदुघो विराजः स गुहा चक्रे तन्वः पराचैः ॥ २ ॥

यानि त्रीणि बृहन्ति येषां चतुर्थं वियुनक्ति वाचम् ।

ब्रह्मैनद्विद्यात्तपसा विपश्चिद्यस्मिन्नेकं युज्यते यस्मिन्नेकम् ॥ ३ ॥

बृहतः परि सामानि षष्ठात्पञ्चाधि निर्मिता ।

बृहद्बृहत्या निर्मितं कुतोऽधि बृहती मिता ॥ ४ ॥

बृहती परि मात्राया मातुर्मात्राधि निर्मिता ।

माया ह जज्ञे मायाया मायाया मातली परि ॥ ५ ॥

वैश्वानरस्य प्रतिमोपरि द्यौर्यावद्रोदसी विबबाधे अग्निः ।

ततः षष्ठादामुतो यन्ति स्तोमा उदितो यन्त्यभि षष्ठमहः ॥ ६ ॥

षट् त्वा पृच्छाम ऋषयः कश्यपेमे त्वं हि युक्तं युयुक्षे योग्यं च ।

विराजमाहुर्ब्रह्मणः पितरं तां नो वि धैहि यतिधा सखिभ्यः ॥ ७ ॥

यां प्रच्युतामनु यज्ञाः प्रच्यवन्त उपतिष्ठन्त उपतिष्ठमानाम् ।

यस्या व्रते प्रसवे यक्षमेजति सा विराडृषयः परमे व्योमन् ॥ ८ ॥

अप्राणैति प्राणेन प्राणतीनां विराट् स्वराजमभ्येति पश्चात् ।

विश्वं मृशन्तीमभिरूपां विराजं पश्यन्ति त्वे न त्वे पश्यन्त्येनाम् ॥ ९ ॥

को विराजो मिथुनत्वं प्र वैद क ऋतून्क उ कल्पमस्याः ।

क्र मान्को अस्याः कतिधा विदुधान्को अस्या धाम कतिधा व्युष्टीः ॥ १० ॥

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छदास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।
 महान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्वधूर्जिगाय नवगज्जनित्री ॥ ११ ॥
 छन्दःपक्षे उषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सं चरेते ।
 सूर्यपत्नी सं चरतः प्रजानती कैतुमती अजरे भूरिरेतसा ॥ १२ ॥
 ऋतस्य पन्थामनु तिस्र आगुस्त्रयो घर्मा अनु रेत आगुः ।
 प्रजामेका जिन्वत्यूर्जमेका राष्ट्रमेका रक्षति देवयूनाम् ॥ १३ ॥
 अग्नीषोमावदधुर्या तुरीयासीद्यज्ञस्य पक्षावृषयः कल्पयन्तः ।
 गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदकीं यजमानाय स्व ऽराभरन्तीम् ॥ १४ ॥
 पञ्च व्यु ऽष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च ।
 पञ्च दिशः पञ्चदशेन क्लृप्तास्ता एकमूर्ध्नीरभि लोकमेकम् ॥ १५ ॥
 षड् जाता भूता प्रथमजर्तस्य षडु सामानि षडहं वहन्ति ।
 षड्योगं सीरमनु सामसाम षडाहुर्द्यावापृथिवीः षडुर्वीः ॥ १६ ॥
 षडाहुः शीतान्षडु मास उष्णानृतुं नो ब्रूत यतमोऽतिरिक्त ।
 सप्त सुपर्णाः कवयो नि षेदुः सप्त छन्दांस्यनु सप्त दीक्षाः ॥ १७ ॥
 सप्त होमाः समिधो ह सप्त मधूनि सप्तर्तवो ह सप्त ।
 सप्ताज्यानि परि भूतमायन्ताः सप्तगृध्रा इति शुश्रुमा वयम् ॥ १८ ॥
 सप्त छन्दांसि चतुरुत्तराण्यन्यो अन्यस्मिन्नध्यापिँतानि ।
 कथं स्तोमाः प्रति तिष्ठन्ति तेषु तानि स्तोमेषु कथमपिँतानि ॥ १९ ॥
 कथं गायत्री त्रिवृतं व्यापि कथं त्रिष्टुप्पञ्चदशेन कल्पते ।
 त्रयस्त्रिंशेन जगती कथमनुष्टुप्कथमेकविंशः ॥ २० ॥
 अष्ट जाता भूता प्रथमजर्तस्याष्टेन्द्रत्विजो दैव्या ये ।
 अष्टयोनिरदितिरष्टपुत्राष्टमीं रात्रिमभि हव्यमेति ॥ २१ ॥
 इत्थं श्रेयो मन्यमानेदमार्गं युष्माकं सुख्ये अहमस्मि शेवा ।
 समानजन्मा क्रतुरस्ति वः शिवः स वः सर्वाः सं चरति प्रजानन् ॥ २२ ॥
 अष्टेन्द्रस्य षड्यमस्य ऋषीणां सप्त सप्तधा ।
 अपो मनुष्याऽनोषधीस्तां उ पञ्चानु सेचिरे ॥ २३ ॥

केवलीन्द्राय दुदुहे हि गृष्टिर्वशं पीयूषं प्रथमं दुहाना ।
 अथातर्पयच्चतुरंश्चतुर्धा देवान्मनुष्याँ ३ असुरानुत ऋषीन् ॥ २४ ॥
 को नु गौः क एकऋषिः किमु धाम का आशिषः ।
 यक्षं पृथिव्यामेकवृदैकर्तुः कतमो नु सः ॥ २५ ॥
 एको गौरेक एकऋषिरेक धामैकधाशिषः ।
 यक्षं पृथिव्यामेकवृदैकर्तुर्नाति रिच्यते ॥ २६ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, प्रथमः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ आर्चीपङ्क्तिः; २, ४, ६, ८,
 १०, १२ याजुषीजगती; ३, ९ साम्यनुष्टुप्; ५ आर्च्यनुष्टुप्;
 ७, १३ विराड्गायत्री; ११ साम्नीबृहती ॥

विराट्वा इदमग्र आसीत्तस्या जातायाः ।
 सर्वमबिभेदियमेवेदं भविष्यतीति ॥ १ ॥
 सोदक्रामत्सा गार्हपत्ये न्यऽक्रामत् ॥ २ ॥
 गृहमेधी गृहपतिर्भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥
 सोदक्रामत्साहवनीये न्यऽक्रामत् ॥ ४ ॥
 यन्त्यस्य देवा देवहूतिं प्रियो देवानां भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥
 सोदक्रामत्सा दक्षिणाग्रौ न्यऽक्रामत् ॥ ६ ॥
 यज्ञतो दक्षिणीयो वासतेयो भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥
 सोदक्रामत्सा सभायां न्यऽक्रामत् ॥ ८ ॥
 यन्त्यस्य सभां सभ्यो भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥
 सोदक्रामत्सा समितौ न्यऽक्रामत् ॥ १० ॥
 यन्त्यस्य समितिं सामित्यो भवति य एवं वेद ॥ ११ ॥
 सोदक्रामत्सामन्त्रणे न्यऽक्रामत् ॥ १२ ॥
 यन्त्यस्यामन्त्रणमामन्त्रणीयो भवति य एवं वेद ॥ १३ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, द्वितीयः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ त्रिपदासाम्यनुष्टुप्; २ उष्णिग्गर्भाचतुष्पदोपरिष्ठा-
द्विराद्बृहती; ३ एकपदायाजुषीगायत्री; ४ एकपदासाम्नीपङ्क्तिः; ५ विराड्गायत्री; ६ आर्च्यनुष्टुप्;
७ साम्नीपङ्क्तिः; ८ आसुरीगायत्री; ९ साम्यनुष्टुप्; १० साम्नीबृहती ॥

सोदक्रामत्सान्तरिक्षे चतुर्धा विक्रान्तातिष्ठत् ॥ १ ॥

तां देवमनुष्या ऽब्रुवन्नियमेव तद्वेदं यदुभय

उपजीवेमेषामुप ह्वयामहा इति ॥ २ ॥

तामुपाह्वयन्त ॥ ३ ॥

ऊर्ज एहि स्वध एहि सुनृत एहीरावत्येहीति ॥ ४ ॥

तस्या इन्द्रो वत्स आसीद्गायत्र्य ऽभिधान्यभ्रमूधः ॥ ५ ॥

बृहच्च रथन्तरं च द्वौ स्तनावास्तां यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं च द्वौ ॥ ६ ॥

ओषधीरेव रथन्तरेण देवा अदुहन्व्यचो बृहता ॥ ७ ॥

अपो वामदेव्येन यज्ञं यज्ञायज्ञियेन ॥ ८ ॥

ओषधीरेवासमै रथन्तरं दुहे व्यचो बृहत् ॥ ९ ॥

अपो वामदेव्यं यज्ञं यज्ञायज्ञियं य एवं वेद ॥ १० ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, तृतीयः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ चतुष्पदाविराडनुष्टुप्; २ आर्चीत्रिष्टुप्;
३, ५, ७ चतुष्पदाप्राजापत्यापङ्क्तिः; ४, ६, ८ आर्चीबृहती ॥

सोदक्रामत्सा वनस्पतीनागच्छतां वनस्पतयोऽघ्नत सा संवत्सरे समभवत् ॥ १ ॥

तस्माद्वनस्पतीनां संवत्सरे वृक्णमपि रोहति

वृश्चतेऽस्याप्रियो भ्रातृव्यो य एवं वेद ॥ २ ॥

सोदक्रामत्सा पितृनागच्छतां पितरोऽघ्नत सा मासि समभवत् ॥ ३ ॥

तस्मात्पितृभ्यो मास्युपमास्यं ददति प्र पितृयाणं पन्थां जानाति य एवं वेद ॥ ४ ॥

सोदक्रामत्सा देवानागच्छतां देवा अघ्नत सार्धमासे समभवत् ॥ ५ ॥

तस्माद्देवेभ्योऽर्धमासे वर्षट्कुर्वन्ति प्र देवयानं पन्थां जानाति य एवं वेद ॥ ६ ॥

सोदक्रामत्सा मनुष्या ऽनागच्छतां मनुष्या ऽअघ्नत सा सद्यः समभवत् ॥ ७ ॥

तस्मान्मनुष्ये ऽभ्य उभयद्युरुप हरन्त्युपास्य गृहे हरन्ति य एवं वेद ॥ ८ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, चतुर्थः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, ५ चतुष्पदासाम्नीजगती; २, ६, १० साम्नीबृहती; ३, १४ साम्न्युष्णिक्; ४, ८ आर्च्यनुष्टुप्; ७ आसुरीगायत्री; ९, १३ चतुष्पदोष्णिक्; ११ प्राजापत्यानुष्टुप्; १२, १६ आर्चीत्रिष्टुप्; १५ विराङ्गायत्री ॥

सोदक्रामत्सासुरानागच्छतामसुरा उपाह्वयन्त माय एहीति ॥ १ ॥
 तस्या विरोचनः प्राह्वादिर्वत्स आसीदयस्पात्रं पात्रम् ॥ २ ॥
 तां द्विर्मूर्धात्व्योऽधोक्तां मायामेवाधोक् ॥ ३ ॥
 तां मायामसुरा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ ४ ॥
 सोदक्रामत्सा पितृनागच्छतां पितर उपाह्वयन्त स्वध एहीति ॥ ५ ॥
 तस्या यमो राजा वत्स आसीद्रजतपात्रं पात्रम् ॥ ६ ॥
 तामन्तको मार्त्यवोऽधोक्तां स्वधामेवाधोक् ॥ ७ ॥
 तां स्वधां पितर उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ ८ ॥
 सोदक्रामत्सा मनुष्या ३ नागच्छतां मनुष्या ३ उपाह्वयन्तेरावत्येहीति ॥ ९ ॥
 तस्या मनुर्वैस्वतो वत्स आसीत्पृथिवी पात्रम् ॥ १० ॥
 तां पृथीं वैन्योऽधोक्तां कृषिं च सस्यं चाधोक् ॥ ११ ॥
 ते कृषिं च सस्यं च मनुष्या ३ उप जीवन्ति
 कृष्टराधिरुपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ १२ ॥
 सोदक्रामत्सा सप्तऋषीनागच्छतां सप्तऋषय उपाह्वयन्त ब्रह्मणवत्येहीति ॥ १३ ॥
 तस्याः सोमो राजा वत्स आसीच्छन्दः पात्रम् ॥ १४ ॥
 तां बृहस्पतिराङ्गिरसोऽधोक्तां ब्रह्म च तपश्चाधोक् ॥ १५ ॥
 तद् ब्रह्म च तपश्च सप्तऋषय उप जीवन्ति
 ब्रह्मवर्चस्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ १६ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, पञ्चमः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, १३ चतुष्पदासाम्नीजगती; २, ३ साम्न्युष्णिक्; ४, १६ आर्च्यनुष्टुप्; ५ चतुष्पदाप्राजापत्याजगती; ६ साम्नीबृहतीत्रिष्टुप्; ७, ११ विराङ्गायत्री; ८ आर्चीत्रिष्टुप्; ९ चतुष्पदोष्णिक्; १०, १४ साम्नीबृहती; १२ त्रिपदाब्राह्मीभुरिगायत्री; १५ साम्न्यनुष्टुप् ॥

सोदक्रामत्सा देवानागच्छतां देवा उपाह्वयन्तोर्ज एहीति ॥ १ ॥
 तस्या इन्द्रो वत्स आसीच्चमसः पात्रम् ॥ २ ॥

तां देवः सविताधोक्तामूर्जामेवाधोक् ॥ ३ ॥
 तामूर्जां देवा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ ४ ॥
 सोदक्रामत्सा गन्धर्वाप्सरस आगच्छतां
 गन्धर्वाप्सरस उपाह्वयन्त पुण्यगन्ध एहीति ॥ ५ ॥
 तस्याश्चित्ररथः सौर्यवर्चसो वत्स आसीत्पुष्करपर्ण पात्रम् ॥ ६ ॥
 तां वसुरुचिः सौर्यवर्चसो ऽधोक्तां पुण्यमेव गन्धमधोक् ॥ ७ ॥
 तं पुण्यं गन्धं गन्धर्वाप्सरस उप जीवन्ति
 पुण्यगन्धिरुपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ ८ ॥
 सोदक्रामत्सेतरजनानागच्छतामितरजना उपाह्वयन्त तिरोध एहीति ॥ ९ ॥
 तस्याः कुबैरो वैश्रवणो वत्स आसीदामपात्रं पात्रम् ॥ १० ॥
 तां रजतनाभिः काबेरको ऽधोक्तां तिरोधामेवाधोक् ॥ ११ ॥
 तां तिरोधामितरजना उप जीवन्ति तिरो धत्ते सर्वं
 पाप्मानमुपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ १२ ॥
 सोदक्रामत्सा सर्पानागच्छतां सर्पा उपाह्वयन्त विषवत्येहीति ॥ १३ ॥
 तस्यास्तक्षको वैशालेयो वत्स आसीदलाबुपात्रं पात्रम् ॥ १४ ॥
 तां धृतराष्ट्र ऐरावतो ऽधोक्तां विषमेवाधोक् ॥ १५ ॥
 तद्विषं सर्पा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ १६ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्, षष्ठः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ द्विपदाविराड् गायत्री; २ द्विपदा-
 साम्नीत्रिष्टुप्; ३ द्विपदाप्राजापत्यानुष्टुप्; ४ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक् ॥

तद्यस्मा एवं विदुषेऽलाबुनाभिषिञ्चेत्प्रत्याहन्यात् ॥ १ ॥
 न च प्रत्याहन्यान्मनसा त्वा प्रत्याहन्मीति प्रत्याहन्यात् ॥ २ ॥
 यत्प्रत्याहन्ति विषमेव तत्प्रत्याहन्ति ॥ ३ ॥
 विषमेवास्याप्रियं भ्रातृव्यमनुविषिच्यते य एवं वेद ॥ ४ ॥

इत्येकोनविंशः प्रपाठकः ॥

इत्यष्टमं काण्डम् ॥

अथ नवमं काण्डम्

अथ विंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मधु, अश्विनौ ॥ छन्दः—१, ४, ५ त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुब्गर्भापङ्क्तिः;
३ पराऽनुष्टुप्; ६ अतिशाक्वरगर्भायवमध्यामहाबृहती; ७ अतिजागतगर्भायवमध्या-
महाबृहती; ८ बृहतीगर्भासंस्तारपङ्क्तिः; ९ पराबृहतीप्रस्तारपङ्क्तिः; १० पुरोष्णिक्पङ्क्तिः;
११-१३, १५, १६, १८, १९ अनुष्टुप्; १४ पुरउष्णिक्; १७ उपरिष्टाद्विराड्-
बृहती; २० भुरिग्विष्टारपङ्क्तिः; २१ द्विपदाऽऽ च्यनुष्टुप् (एकावसाना);
२२ त्रिपदाब्राह्मीपुरोष्णिक्; २३ द्विपदाऽऽ चीपङ्क्तिः; २४ षट्पदाऽष्टिः ॥

दिवस्पृथिव्या अन्तरिक्षात्समुद्राद्ग्रेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे ।
तां चायित्वामृतं वसानां हृद्भिः प्रजाः प्रति नन्दन्ति सर्वाः ॥ १ ॥
महत्पयो विश्वरूपमस्याः समुद्रस्य त्वोत रेत आहुः ।
यत् ऐति मधुकशा रराणा तत्प्राणस्तदमृतं निर्विष्टम् ॥ २ ॥
पश्यन्त्यस्याश्चरितं पृथिव्यां पृथङ्नरौ बहुधा मीमांसमानाः ।
अग्रेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे मरुतामुग्रा नृप्तिः ॥ ३ ॥
मातादित्यानां दुहिता वसूनां प्राणः प्रजानाममृतस्य नाभिः ।
हिरण्यवर्णा मधुकशा घृताची महान्भर्गश्चरति मर्त्येषु ॥ ४ ॥
मधोः कशामजनयन्त देवास्तस्या गर्भो अभवद् विश्वरूपः ।
तं जातं तरुणं पिपर्ति माता स जातो विश्वा भुवना वि चष्टे ॥ ५ ॥
कस्तं प्र वेद् क उ तं चिकेत यो अस्या हृदः कलशः
सोमधानो अक्षितः । ब्रह्मा सुमेधाः सो अस्मिन्मदेत ॥ ६ ॥
स तौ प्र वेद् स उ तौ चिकेत यार्वस्याः स्तनौ
सहस्रधारावक्षितौ । ऊर्जं दुहाते अनपस्फुरन्तौ ॥ ७ ॥
हिङ्गरीक्रती बृहती वयोधा उच्चैर्घोषाभ्येति या व्रतम् ।
त्रीन्धर्मानभि वावशाना मिमांति मायुं पयते पयोभिः ॥ ८ ॥
यामापीनामुपसीदन्त्यापः शाक्वरा वृषभा ये स्वराजः ।
ते वर्षन्ति ते वर्षयन्ति तद्विदे काममूर्जमारपः ॥ ९ ॥

स्तनयितुस्ते वाक्प्रजापते वृषा शुष्मं क्षिपसि भूम्यामधि ।
 अग्नेर्वातान्मधुकशा हि जज्ञे मरुतामुग्रा नृप्तिः ॥ १० ॥
 यथा सोमः प्रातःसवने अश्विनोर्भवति प्रियः ।
 एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥ ११ ॥
 यथा सोमो द्वितीये सर्वन इन्द्राग्न्योर्भवति प्रियः ।
 एवा म इन्द्राग्री वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥ १२ ॥
 यथा सोमस्तृतीये सर्वन ऋभूणां भवति प्रियः ।
 एवा म ऋभवो वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥ १३ ॥
 मधु जनिषीय मधु वंशिषीय ।
 पर्यस्वानग्र आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥ १४ ॥
 सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥ १५ ॥
 यथा मधु मधुकृतः संभरन्ति मधावधि ।
 एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम् ॥ १६ ॥
 यथा मक्षा इदं मधु न्यञ्जन्ति मधावधि ।
 एवा मे अश्विना वर्चस्तेजो बलमोजश्च ध्रियताम् ॥ १७ ॥
 यद्विरिषु पर्वतेषु गोष्वश्वेषु यन्मधु ।
 सुरायां सिच्यमानायां यत्तत्र मधु तन्मयि ॥ १८ ॥
 अश्विना सारधेण मा मधुनाङ्गं शुभस्पती ।
 यथा वर्चस्वतीं वार्चमावदानि जनां अनु ॥ १९ ॥
 स्तनयितुस्ते वाक्प्रजापते वृषा शुष्मं क्षिपसि भूम्यां दिवि ।
 तां पशव उप जीवन्ति सर्वे तेनो सेषमूर्जं पिपर्ति ॥ २० ॥
 पृथिवी दण्डो इन्तरिक्षं गर्भो द्यौः कशा विद्युत्प्रकशो
 हिरण्ययो बिन्दुः ॥ २१ ॥
 यो वै कशायाः सप्त मधूनि वेद मधुमान्भवति । ब्राह्मणश्च
 राजा च धेनुश्चान्द्राश्च व्रीहिश्च यवश्च मधु सप्तमम् ॥ २२ ॥

मधुमान्भवति मधुमदस्याहार्यं भवति ।
 मधुमतो लोकाञ्जयति य एवं वेद ॥ २३ ॥
 यद्वीधे स्तनयति प्रजापतिरेव तत्प्रजाभ्यः प्रादुर्भवति ।
 तस्मात्प्राचीनोपवीतस्तिष्ठे प्रजापतेऽनु मा बुध्यस्वेति ।
 अन्वेनं प्रजा अनु प्रजापतिर्बुध्यते य एवं वेद ॥ २४ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१-४, ६, ९, १०, ११, २४, २५ त्रिष्टुप्; ५ अतिजगती; ७, १४, १५, १७, १८, २१, २२ जगती; ८ त्रिपदाऽऽ चीपङ्क्तिः; ११, २०, २३ भुरिक्त्रिष्टुप्; १२ अनुष्टुप्; १३ द्विपदाऽऽ च्यनुष्टुप्; १६ चतुष्पदाशक्वरीगर्भापराजगती ॥

सपत्नहर्नमृषभं घृतेन कामं शिक्षामि हविषाज्येन ।
 नीचैः सपत्नान्मम पादय त्वमभिष्टुतो महता वीर्ये ण ॥ १ ॥
 यन्मे मनसो न प्रियं न चक्षुषो यन्मे बभस्ति नाभिनन्दति ।
 तद् दुःष्वप्यं प्रति मुञ्चामि सपत्ने कामं स्तुत्वोदहं भिदेयम् ॥ २ ॥
 दुःष्वप्यं काम दुरितं च कामाप्रजस्तामस्वगतामवर्तिम् ।
 उग्र ईशानः प्रति मुञ्च तस्मिन्यो अस्मभ्यमंहूरणा चिकित्सात् ॥ ३ ॥
 नुदस्व काम प्र णुदस्व कामावर्ति यन्तु मम ये सपत्नाः ।
 तेषां नुत्तानामधमा तमांस्यग्रे वास्तूनि निर्दह त्वम् ॥ ४ ॥
 सा ते काम दुहिता धेनुरुच्यते यामाहुर्वाचं कवयो विराजम् ।
 तया सपत्नान्परि वृङ्ग्धि ये मम पर्येनान्प्राणः पशवो जीवनं वृणक्तु ॥ ५ ॥
 कामस्येन्द्रस्य वरुणस्य राज्ञो विष्णोर्बलैः सवितुः सवेन ।
 अग्रेर्होत्रेण प्र णुदे सपत्नाञ्छम्बीव नावमुदकेषु धीरः ॥ ६ ॥
 अर्ध्यक्षो वाजी मम काम उग्रः कृणोतु मह्यमसपत्नमेव ।
 विश्वे देवा मम नाथं भवन्तु सर्वे देवा हवमा यन्तु म इमम् ॥ ७ ॥
 इदमाज्यं घृतवज्जुषाणाः कामज्येष्ठा इह मादयध्वम् ।
 कृण्वन्तो मह्यमसपत्नमेव ॥ ८ ॥
 इन्द्राग्री काम सरथं हि भूत्वा नीचैः सपत्नान्मम पादयाथः ।
 तेषां पन्नानामधमा तमांस्यग्रे वास्तून्यनुनिर्दह त्वम् ॥ ९ ॥

ज॒हि त्वं का॒म॒ म॒म॒ ये स॒पत्ना॑ अ॒न्धा तमा॑स्यव॒ पाद॑यैनान् ।
 निरि॑न्द्रि॒या अर॒साः सन्तु॑ सर्वे॒ मा ते जी॑विषुः क॒तम॑च्च॒नाहः॑ ॥ १० ॥
 अव॑धी॒त्कामो॑ म॒म॒ ये स॒पत्ना॑ उ॒रुं लो॒कम॑कर॒न्मह्य॑मेध॒तुम् ।
 मह्यं॑ नमन्तां प्र॒दिश॑श्च॒तस्त्रो॑ मह्यं॑ षडु॒र्वीर्धृ॑तमा वहन्तु ॥ ११ ॥
 ते ऽ ध॒राञ्चः॑ प्र॒प्लव॑न्तां छि॒न्ना नौरि॑व॒ बन्ध॑नात् ।
 न सा॒यक॑प्रणु॒त्तानां॑ पुन॑रस्ति नि॒वर्त॑नम् ॥ १२ ॥
 अ॒ग्रिर्य॑व॒ इन्द्रो॑ यवः॒ सोमो॑ यवः ।
 य॒वया॑वानो दे॒वा या॑वयन्त्वेनम् ॥ १३ ॥
 अ॒सर्व॑वीरश्चरतु प्रणु॒त्तो द्वे॒ष्यो मि॒त्राणां॑ परि॒वर्ग्य॑ः॒ स्वाना॑म् ।
 उ॒त पृ॑थि॒व्याम॑व॒ स्यन्ति॑ वि॒द्युत॑ उ॒ग्रो वो॑ दे॒वः प्र॑ मृ॒णत्स॒पत्नान्॑ ॥ १४ ॥
 च्यु॒ता चे॒यं बृ॑ह॒त्यच्यु॑ता च वि॒द्युद्वि॑भ॒र्ति स्तन॑यि॒त्नूंश्च॑ सर्वा॑न् ।
 उ॒द्यन्ना॑दि॒त्यो द्र॒विणे॑न॒ तेज॑सा नी॒चैः स॒पत्ना॑न्नुद॒तां मे॒ सह॑स्वान् ॥ १५ ॥
 य॒त्तै का॒म॒ शर्म॑ त्रि॒वरू॑थमु॒द्भु ब्र॒ह्म वर्म॑ वि॒त॑तमन॒तिव्या॑ध्यं कृ॒त्तम् ।
 तेन॑ स॒पत्ना॑न्परि॒ वृड्गि॑धि॒ ये म॒म॒ पर्ये॑नान्प्रा॒णः प॒शवो॑ जी॒र्वनं॑ वृ॒णक्तु॑ ॥ १६ ॥
 येन॑ दे॒वा अ॒सुरा॑न्प्रा॒णुद॑न्त॒ येनेन्द्रो॑ दस्यू॒नध॑मं॒ तमो॑ नि॒नाय॑ ।
 तेन॑ त्वं का॒म॒ म॒म॒ ये स॒पत्ना॑स्तान॒स्माल्लो॒कात्प्र॑ णु॒दस्व॑ दूरम् ॥ १७ ॥
 यथा॑ दे॒वा अ॒सुरा॑न्प्रा॒णुद॑न्त॒ यथेन्द्रो॑ दस्यू॒नध॑मं॒ तमो॑ ब॒बाधे॑ ।
 तथा॑ त्वं का॒म॒ म॒म॒ ये स॒पत्ना॑स्तान॒स्माल्लो॒कात्प्र॑ णु॒दस्व॑ दूरम् ॥ १८ ॥
 कामो॑ ज॒ज्ञे प्र॒थमो॑ नैनं दे॒वा आ॑पुः पि॒तरो॑ न म॒र्त्याः ।
 तत॑स्त्व॒र्मसि॑ ज्याया॒न्वि॒श्वहा॑ म॒हांस्त॑स्मै॒ ते का॒म॒ नम॑ इत्कृ॒णोमि॑ ॥ १९ ॥
 याव॑ती॒ द्यावा॑पृथि॒वी वरि॑म्णा याव॒दापः॑ सि॒ष्यदु॒र्याव॑द॒ग्निः ।
 तत॑स्त्व॒र्मसि॑ ज्याया॒न्वि॒श्वहा॑ म॒हांस्त॑स्मै॒ ते का॒म॒ नम॑ इत्कृ॒णोमि॑ ॥ २० ॥
 याव॑ती॒र्दिशः॑ प्र॒दिशो॑ वि॒षूची॑र्याव॒तीरा॑शा॒ अभि॑चक्षणा दि॒वः ।
 तत॑स्त्व॒र्मसि॑ ज्याया॒न्वि॒श्वहा॑ म॒हांस्त॑स्मै॒ ते का॒म॒ नम॑ इत्कृ॒णोमि॑ ॥ २१ ॥
 याव॑ती॒र्भृङ्गा॑ ज॒त्व ऽः कु॒रुर॑वो याव॒तीर्व॑घा॒ वृक्ष॑स॒र्ष्यो ब॒भूवुः॑ ।
 तत॑स्त्व॒र्मसि॑ ज्याया॒न्वि॒श्वहा॑ म॒हांस्त॑स्मै॒ ते का॒म॒ नम॑ इत्कृ॒णोमि॑ ॥ २२ ॥

ज्यायान्निमिषतो ऽ सि तिष्ठतो ज्यायान्त्समुद्रादसि काम मन्यो ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥ २३ ॥
 न वै वातश्चन काममाप्नोति नाग्निः सूर्यो नोत चन्द्रमाः ।
 ततस्त्वमसि ज्यायान्विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम इत्कृणोमि ॥ २४ ॥
 यास्ते शिवास्तन्व ऽः काम भद्रा याभिः सत्यं भवति यद् वृणीषे ।
 ताभिष्ट्वमस्माँ अभिसंविशस्वान्यत्र पापीरप वेशया धियः ॥ २५ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—शाला ॥ छन्दः—१-५, ८-१४, १६, १८-२०,
 २२-२४ अनुष्टुप्; ६ पथ्यापङ्क्तिः; ७ पुरोष्णिक्; १५ पञ्चपदातिशक्वरी;
 १७ प्रस्तारपङ्क्तिः; २१ आस्तारपङ्क्तिः; २५, ३१ त्रिपदाप्राजापत्याबृहती;
 २६ त्रिपदासाम्नीत्रिष्टुप्; २७-३० त्रिपदाप्रतिष्ठानामगायत्री;
 (२५-३१ एकावसाना) ॥

उपमितां प्रतिमितामथो परिमितामुत ।
 शालाया विश्ववाराया नृद्धानि वि चृतामसि ॥ १ ॥
 यत्ते नृद्धं विश्ववारे पाशो ग्रन्थिश्च यः कृतः ।
 बृहस्पतिरिवाहं बलं वाचा वि स्त्रंसयामि तत् ॥ २ ॥
 आ ययाम सं बर्बर्ह ग्रन्थींश्चकार ते दृढान् ।
 परूंषि विद्वाञ्छस्तेवेन्द्रेण वि चृतामसि ॥ ३ ॥
 वंशानां ते नहनानां प्राणाहस्य तृणस्य च ।
 पक्षाणां विश्ववारे ते नृद्धानि वि चृतामसि ॥ ४ ॥
 सन्दंशानां पलदानां परिष्वज्जल्यस्य च ।
 इदं मानस्य पत्न्या नृद्धानि वि चृतामसि ॥ ५ ॥
 यानि तेऽन्तः शिक्वा ऽन्याबेधूरण्या ऽय कम् ।
 प्र ते तानि चृतामसि शिवा मानस्य पत्नी नृ
 उद्धिता तन्वे ऽभव ॥ ६ ॥
 हविर्धानमग्निशालं पत्नीनां सदनं सदः ।
 सदा देवानामसि देवि शाले ॥ ७ ॥

अक्षुमोपशं विततं सहस्राक्षं विषूवति ।
 अवनद्धमभिहितं ब्रह्मणा वि चृतामसि ॥ ८ ॥
 यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति येन चासि मिता त्वम् ।
 उभौ मानस्य पत्नि तौ जीवतां जरदष्टी ॥ ९ ॥
 अमुत्रैनमा गच्छताद् दृढा नद्धा परिष्कृता ।
 यस्यास्ते विचृतामस्यङ्गमङ्गं परुष्यरुः ॥ १० ॥
 यस्त्वा शाले निमिमाय संजभार् वनस्पतीन् ।
 प्रजायै चक्रे त्वा शाले परमेष्ठी प्रजापतिः ॥ ११ ॥
 नमस्तस्मै नमो दात्रे शालापतये च कृष्णमः ।
 नमोऽग्रये प्रचरते पुरुषाय च ते नमः ॥ १२ ॥
 गोभ्यो अश्वेभ्यो नमो यच्छालायां विजायते ।
 विजावति प्रजावति वि ते पाशांश्चृतामसि ॥ १३ ॥
 अग्रिमन्तश्छादयसि पुरुषान्पशुभिः सह ।
 विजावति प्रजावति वि ते पाशांश्चृतामसि ॥ १४ ॥
 अन्तरा द्यां च पृथिवीं च यद् व्यचस्तेन शालां प्रति
 गृह्णामि तद्भाम् । यदन्तरिक्षं रजसो विमानं तत्कृण्वेऽ
 हमुदरं शेवधिभ्यः । तेन शालां प्रति गृह्णामि तस्मै ॥ १५ ॥
 ऊर्जस्वती पर्यस्वती पृथिव्यां निर्मिता मिता ।
 विश्वान्नं बिभ्रती शाले मा हिंसीः प्रतिगृह्णतः ॥ १६ ॥
 तृणैरावृता पल्लवान्वसाना रात्रीव शाला जगतो निवेशनी ।
 मिता पृथिव्यां तिष्ठसि हस्तिनीव पद्मती ॥ १७ ॥
 इटस्य ते वि चृताम्यपिनद्धमपोर्णुवन् ।
 वरुणेन समुब्जितां मित्रः प्रातर्व्युज्जतु ॥ १८ ॥
 ब्रह्मणा शालां निर्मितां कविभिर्निर्मितां मिताम् ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां शालाममृतौ सोम्यं सदः ॥ १९ ॥

कुलायेऽ धि कुलायं कोशे कोशः समुब्जितः ।

तत्र मर्तो वि जायते यस्माद्विश्वं प्रजायते ॥ २० ॥

या द्विपक्षा चतुष्पक्षा षट्पक्षा या निमीयते ।

अष्टापक्षां दशपक्षां शालां मानस्य पत्नीमग्निर्गर्भं इवा शये ॥ २१ ॥

प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनः शाले प्रैम्यहिंसतीम् ।

अग्निर्ह्यंन्तरापश्चर्तस्य प्रथमा द्वाः ॥ २२ ॥

इमा आपः प्र भ्राम्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।

गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥ २३ ॥

मा नः पाशं प्रति मुचो गुरुभारो लघुर्भवा ।

वधूमिव त्वा शाले यत्रकामं भ्रामसि ॥ २४ ॥

प्राच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ २५ ॥

दक्षिणाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ २६ ॥

प्रतीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ २७ ॥

उदीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ २८ ॥

ध्रुवाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ २९ ॥

ऊर्ध्वाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ ३० ॥

दिशोदिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहो ऽभ्यः ॥ ३१ ॥

[४] चतुर्थ सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ऋषभः ॥ छन्दः—१-५, ७, ९, २२ त्रिष्टुप्; ६, १०,

२४ जगती; ८ भुरिक्त्रिष्टुप्; ११-१७, १९, २०, २३ अनुष्टुप्;

१८ उपरिष्टाद्बृहती; २१ आस्तारपङ्क्तिः ॥

साहस्रस्त्वेष ऋषभः पर्यस्वान्विश्वा रूपाणि वक्षणासु बिभ्रत् ।

भद्रं दात्रे यजमानाय शिक्षन्बार्हस्पत्य उस्त्रियस्तन्तुमातान् ॥ १ ॥

अपां यो अग्रै प्रतिमा बभूव प्रभूः सर्वस्मै पृथिवीव देवी ।

पिता वत्सानां पतिरघ्न्यानां साहस्रे पोषे अपि नः कृणोतु ॥ २ ॥

पुमानन्तर्वान्त्स्थविर्ः पर्यस्वान्वसोः कबन्धमृषभो बिभर्ति ।

तमिन्द्राय पृथिभिर्देवयानैर्हुतमग्निर्वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥

पि॒ता व॒त्सानां॑ पति॒र्घ्न्याना॒मथो॑ पि॒ता म॑ह॒तां गर्गा॑णाम् ।
 व॒त्सो ज॒रायु॑ प्रति॒धुक्पी॒यूष॑ आ॒मिक्षा॑ घृतं तद्व॒स्य रेतः॑ ॥ ४ ॥
 दे॒वानां॑ भा॒ग उ॑प॒नाह॑ ए॒षो इ॑षां रस॒ ओष॑धीनां घृत॒स्य ।
 सोम॑स्य भ॒क्षम॑वृणीत श॒क्रो बृ॑हन्न॒द्रिर्भव॑द्यच्छरी॒रम् ॥ ५ ॥
 सोमे॑न पूर्णं क॒लशं॑ बिभर्षि॒ त्वष्टा॑ रू॒पाणां॑ जनि॒ता प॑शूनाम् ।
 शि॒वास्ते॑ सन्तु प्रज॒न्व । इ॒ह या इ॒मा न्य॑स्मभ्यं स्व॒धिते॑ यच्छ॒या अ॒मूः ॥ ६ ॥
 आ॒ज्यं बि॒भर्ति॑ घृतम॒स्य रेतः॑ साह॒स्त्रः पोष॑स्तमु॒ यज्ञ॑माहुः ।
 इन्द्र॑स्य रू॒पमृष॑भो वसा॒नः सो अ॒स्मान्दे॒वाः शि॒व ऐतु॑ द॒त्तः ॥ ७ ॥
 इन्द्र॑स्यौजो वरु॒णस्य॑ बा॒हू अ॒श्विनो॑रंसौ म॒रुता॑मियं क॒कुत् ।
 बृ॒हस्प॑तिं संभृतमे॒तमाहु॑र्ये॒ धीरा॑सः क॒वयो॑ ये म॒नीषि॑णाः ॥ ८ ॥
 दैवी॒र्विशः॑ पय॒स्वाना॑ त॒नोषि॑ त्वामिन्द्रं त्वां सर॒स्वन्त॑माहुः ।
 स॒हस्रं॑ स एक॑मुखा ददाति यो ब्रा॒ह्मण॑ ऋष॒भमा॑जुहोति ॥ ९ ॥
 बृ॒हस्प॑तिः सवि॒ता ते॒ वयो॑ दधौ त्वष्टु॒र्वायोः॑ पर्या॒त्मा त॒ आभृ॑तः ।
 अ॒न्तरि॑क्षे मन॑सा त्वा जुहोमि ब॒र्हिष्टे॑ द्यावा॒पृथि॒वी उ॒भे स्ता॑म् ॥ १० ॥

य इन्द्र॑ इव दे॒वेषु॑ गोष्वेति॑ वि॒वाव॑दत् ।
 तस्य॑ ऋष॒भस्या॑ङ्गानि ब्र॒ह्मा सं स्तौ॑तु भ॒द्रया॑ ॥ ११ ॥
 पा॒श्वे आ॑स्तामनु॒मत्या॑ भग॑स्यास्तामनू॒वृजौ॑ ।
 अ॒ष्टीव॑न्तावब्रवीन्मि॒त्रो म॑मैतौ के॒वला॒विति॑ ॥ १२ ॥
 भ॒सदा॑सीदादित्यानां॒ श्रोणी॑ आस्तां बृ॒हस्प॑तेः ।
 पु॒च्छं वा॑तस्य दे॒वस्य॑ तेन॑ धू॒नोत्योष॑धीः ॥ १३ ॥
 गु॒दा आ॑सन्ति॒सनी॒वाल्याः॑ सू॒र्याया॑स्त्वर्चमब्रुवन् ।
 उ॒त्था॒तुर॑ब्रुवन्प॒द ऋष॑भं यदकल्पयन् ॥ १४ ॥
 क्रो॒ड आ॑सीजामिशंसस्य॒ सोम॑स्य क॒लशो॑ धृतः ।
 दे॒वाः सं॒गत्य॑ यत्सर्वं॑ ऋष॒भं व्य॑कल्पयन् ॥ १५ ॥
 ते कु॑ष्ठिकाः सर॒मायै॑ कूर्मे॒भ्यो अ॑दधुः श॒फान् ।
 ऊ॒र्ब॒ध्यम॑स्य की॒टेभ्यः॑ श्वव॒र्तेभ्यो॑ अ॒धारय॑न् ॥ १६ ॥

शृङ्गाभ्यां रक्षं ऋषत्यवर्तिं हन्ति चक्षुषा ।
 शृणोति भद्रं कर्णीभ्यां गवां यः पतिर्घ्न्यः ॥ १७ ॥
 शतयाजं स यजते नैनं दुन्वन्त्यग्रयः ।
 जिन्वन्ति विश्वेतं देवा यो ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ॥ १८ ॥
 ब्राह्मणेभ्य ऋषभं दत्त्वा वरीयः कृणुते मनः ।
 पुष्टिं सो अघ्न्यानां स्वे गोष्ठे ऽ व पश्यते ॥ १९ ॥
 गावः सन्तु प्रजाः सन्त्वथो अस्तु तनूबलम् ।
 तत्सर्वमनु मन्यन्तां देवा ऋषभदायिने ॥ २० ॥
 अयं पिपां इन्द्र इद्रियं दधातु चेतनीम् ।
 अयं धेनुं सुदुधां नित्यवत्सां वशं दुहां विपश्चितं परो दिवः ॥ २१ ॥
 पिशङ्गरूपो नभसो वयोधा ऐन्द्रः शुष्मो विश्वरूपो न आगन् ।
 आयुरस्मभ्यं दधत्प्रजां च रायश्च पोषैरभि नः सचताम् ॥ २२ ॥
 उपेहोर्पपर्चनास्मिन्गोष्ठ उप पृञ्च नः ।
 उप ऋषभस्य यद्रेत उपेन्द्र तव वीर्यम् ॥ २३ ॥
 एतं वो युवानं प्रति दध्मो अत्र तेन क्रीडन्तीश्चरत वशां अनु ।
 मा नो हासिष्ट जनुषा सुभागा रायश्च पोषैरभि नः सचध्वम् ॥ २४ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अजः पञ्चौदनः ॥ छन्दः—१, २, ५-९, ११-१३, १५, १९,
 २६ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदापुरोऽतिशक्वरीजगती; ४, १० जगती; १४, १७, २७, २८,
 २९ अनुष्टुप्; ३० ककुम्पत्यनुष्टुप्; १६ त्रिपदानुष्टुप्; १८, ३७ त्रिपदाविराड्गायत्री;
 २०-२२, २५ पञ्चपदानुष्टुबुष्णिगर्भोपरिष्ठाद्बार्हताभुरिक्त्रिष्टुप्; २३ पुरउष्णिक्;
 २४ पञ्चपदाऽनुष्टुबुष्णिगर्भोपरिष्ठाद्बार्हताविराड्जगती; ३१ सप्तपदाऽष्टिः;
 ३२, ३३-३५ दशपदाप्रकृतिः; ३६ दशपदाऽऽकृतिः; ३८ द्विपदा-
 साम्नीत्रिष्टुप् (एकावसाना) ॥

आ नयैतमा रभस्व सुकृतां लोकमपि गच्छतु प्रजानन् ।
 तीर्त्वा तमांसि बहुधा महान्त्यजो नाक्वमा क्रमतां तृतीयम् ॥ १ ॥
 इन्द्राय भागं परि त्वा नयाम्यस्मिन्यज्ञे यजमानाय सूरिम् ।
 ये नो द्विषन्त्यनु तान्रभस्वानागसो यजमानस्य वीराः ॥ २ ॥

प्र पदोऽ व नेनिग्धि दुश्चरितं यच्चचारं शुद्धैः शफैरा क्रमतां प्रजानन् ।
 तीर्त्वा तमांसि बहुधा विपश्यन्नजो नाकमा क्रमतां तृतीयम् ॥ ३ ॥
 अनु च्छद्य श्यामेन त्वचमेतां विशस्तर्यथापर्वं सिना माभि मंस्थाः ।
 माभि द्रुहः परुशः कल्पयैनं तृतीये नाके अधि वि श्रयैनम् ॥ ४ ॥
 ऋचा कुम्भीमध्यग्नौ श्रयाम्या सिञ्चोदकमव धेह्येनम् ।
 पर्याधत्ताग्निना शमितारः शृतो गच्छतु सुकृतां यत्र लोकः ॥ ५ ॥
 उत्क्रामातः परि चेदतप्तस्तप्ताच्चरोरधि नाकं तृतीयम् ।
 अग्नेरग्रिरधि सं बभूविथ ज्योतिष्मन्तमभि लोकं जयैतम् ॥ ६ ॥
 अजो अग्रिरजमु ज्योतिराहुरजं जीवता ब्रह्मणे देयमाहुः ।
 अजस्तमांस्यर्प हन्ति दूरमस्मिंल्लोके श्रद्धधानेन दत्तः ॥ ७ ॥
 पञ्चौदनः पञ्चधा वि क्रमतामाक्रंस्यमानस्त्रीणि ज्योतींषि ।
 ईजानानां सुकृतां प्रेहि मध्यं तृतीये नाके अधि वि श्रयस्व ॥ ८ ॥
 अजा रोह सुकृतां यत्र लोकः शरभो न चत्तोऽति दुर्गण्येषः ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीयमानः स दातारं तृप्त्या तर्पयाति ॥ ९ ॥
 अजस्त्रिनाके त्रिदिवे त्रिपृष्ठे नाकस्य पृष्ठे ददिवंसं दधाति ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीयमानो विश्वरूपा धेनुः कामदुघास्येका ॥ १० ॥
 एतद्वो ज्योतिः पितरस्तृतीयं पञ्चौदनं ब्रह्मणेऽजं ददाति ।
 अजस्तमांस्यर्प हन्ति दूरमस्मिंल्लोके श्रद्धधानेन दत्तः ॥ ११ ॥
 ईजानानां सुकृतां लोकमीप्सुन्पञ्चौदनं ब्रह्मणेऽजं ददाति ।
 स व्याप्तिमभि लोकं जयैतं शिवो इस्मभ्यं प्रतिगृहीतो अस्तु ॥ १२ ॥
 अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकाद्विप्रो विप्रस्य सहसो विपश्चित् ।
 इष्टं पूर्तमभिपूर्तं वर्षटकृतं तद्देवा ऋतुशः कल्पयन्तु ॥ १३ ॥
 अमोतं वासो दद्याद्विरण्यमपि दक्षिणाम् ।
 तथा लोकान्त्समाप्नोति ये दिव्या ये च पार्थिवाः ॥ १४ ॥
 एतास्त्वाजोर्प यन्तु धाराः सोम्या देवीर्घृतपृष्ठा मधुश्चुतः ।
 स्तभान पृथिवीमुत द्यां नाकस्य पृष्ठेऽधि सप्तरश्मौ ॥ १५ ॥

अजो॑ ई॒स्यज॑ स्व॒र्गोऽसि॑ त्वया॑ लो॒कमङ्गि॑रसः प्राजा॑नन् ।

तं लो॒कं पु॒ण्यं प्र ज्ञै॑षम् ॥ १६ ॥

येना॑ स॒हस्रं॑ वह॑सि॒ येना॑ग्रे सर्व॑वेद॒सम् ।

तेने॒मं य॒ज्ञं नो॑ वह॒ स्वर्दे॑वेषु गन्त॑वे ॥ १७ ॥

अजः॑ प॒क्वः स्व॒र्गे लो॒के द॑धाति॒ पञ्चौ॑दनो नि॒र्ऋतिं॑ बा॒धमा॑नः ।

तेन॑ लो॒कान्त॑सूर्य॒वतो॑ जये॒म ॥ १८ ॥

यं ब्रा॒ह्मणे॑ नि॒दधे॑ यं च॒ वि॒क्षु या वि॒प्रुष॑ ओ॒दनाना॑म॒जस्य॑ ।

सर्वं॑ तद॑ग्रे सु॒कृत॑स्य लो॒के जा॑नी॒तान्नः॑ सं॒गम॑ने पथी॒नाम् ॥ १९ ॥

अजो॑ वा इ॒दम॑ग्रे व्य॒क्रम॑त॒ तस्यो॑र॒ इय॑म॒भव॑द् द्यौः पृ॒ष्ठम् ।

अ॒न्तरि॑क्षं मध्यं दि॒शः पा॒श्वे सं॑मु॒द्रौ कु॑क्षी ॥ २० ॥

स॒त्यं च॒र्तं च॒ चक्षु॑षी॒ विश्वं॑ स॒त्यं श्र॒द्धा प्रा॒णो वि॒राट् शि॑रः ।

ए॒ष वा अ॑प॒रिमि॑तो य॒ज्ञो यद॑जः पञ्चौ॑दनः ॥ २१ ॥

अ॒प॒रिमि॑तमे॒व य॒ज्ञमा॒प्नोत्य॑प॒रिमि॑तं लो॒कम॑व॒ रुन्धे॑ ।

यो॒ ई॒जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णा॒ज्योति॑षं ददा॑ति ॥ २२ ॥

नास्या॑स्थी॒नि भि॑न्द्या॒न्न म॒ज्जो नि॑र्ध॒येत् ।

सर्व॑मे॒नं समा॑दाये॒दमि॑दं प्र वै॒शये॑त् ॥ २३ ॥

इ॒दमि॑दमे॒वास्य॑ रू॒पं भ॑वति॒ तेनै॑नं सं ग॑मयति ।

इ॒षं मह॑ ऊ॒र्जम॑स्मै दु॒हे यो॒ ई॒जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णा॒ज्योति॑षं ददा॑ति ॥ २४ ॥

पञ्च॑ रु॒क्मा पञ्च॑ नवा॒नि व॒स्त्रा पञ्चा॑स्मै धे॒नवः॑ का॒मदु॑र्घा भवन्ति ।

यो॒ ई॒जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णा॒ज्योति॑षं ददा॑ति ॥ २५ ॥

पञ्च॑ रु॒क्मा ज्योति॑र॒स्मै भ॑वन्ति॒ वर्म॑ वासा॑सि त॒न्वे भ॑वन्ति ।

स्व॒र्गं लो॒कम॑श्नु॒ते यो॒ ई॒जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णा॒ज्योति॑षं ददा॑ति ॥ २६ ॥

या पूर्वं॑ पतिं॑ वि॒त्त्वाथा॒न्यं वि॒न्दते॑ऽप॒रम् ।

पञ्चौ॑दनं च॒ ताव॑जं ददा॑तो न वि योष॑तः ॥ २७ ॥

स॒मा॒नलो॑को भवति पु॒नर्भु॑वाप॒रः पतिः॑ ।

यो॒ ई॒जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णा॒ज्योति॑षं ददा॑ति ॥ २८ ॥

अनुपूर्वत्सां धेनुमन्द्वाहमुपबर्हणम् ।

वासो हिरण्यं दत्त्वा ते यन्ति दिवमुत्तमाम् ॥ २९ ॥

आत्मानं पितरं पुत्रं पौत्रं पितामहम् ।

जायां जनित्रीं मातरं ये प्रियास्तानुप ह्वये ॥ ३० ॥

यो वै नैदाघं नामर्तुं वेद । एष वै नैदाघो नामर्तुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ ३१ ॥

यो वै कुर्वन्तं नामर्तुं वेद ।

कुर्वतीकुर्वतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै कुर्वन्नामर्तुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ ३२ ॥

यो वै संयन्तं नामर्तुं वेद ।

संयतीसंयतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै संयन्नामर्तुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ ३३ ॥

यो वै पिन्वन्तं नामर्तुं वेद ।

पिन्वतीपिन्वतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै पिन्वन्नामर्तुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ ३४ ॥

यो वा उद्यन्तं नामर्तुं वेद ।

उद्यतीमुद्यतीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वा उद्यन्नामर्तुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

यो॒३जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णाज्योतिषं ददाति ॥ ३५ ॥
 यो वा अ॒भिभु॑वं नाम॒र्तु वेद॑ ।
 अ॒भिभव॑न्तीमभिभवन्तीमेवाप्रियस्य भ्रातृव्यस्य श्रियमा दत्ते ।
 एष वा अ॒भिभू॑र्नाम॒र्तुर्यद॑जः पञ्चौ॑दनः ।
 निरे॒वाप्रि॑यस्य भ्रातृव्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।
 यो॒३जं पञ्चौ॑दनं दक्षि॑णाज्योतिषं ददाति ॥ ३६ ॥
 अ॒जं च प॑चत पञ्च॑ चौ॒दनान् ।
 सर्वा॑ दिशः संमनसः स॒ध्रीचीः॑ सान्तर्देशाः प्रति गृह्णन्तु त एतम् ॥ ३७ ॥
 तास्ते॑ रक्षन्तु तव तुभ्यमेतं ताभ्य॒ आज्यं॑ ह॒विरि॑दं जुहोमि ॥ ३८ ॥
 ॥ इति विंशः प्रपाठकः ॥

अथैकविंशः प्रपाठकः

[६] षष्ठं सूक्तम्, प्रथमः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ नागीनामत्रिपदागायत्री; २ त्रिपदाऽऽर्षीगायत्री;
 ३, ७ साम्नीत्रिष्टुप्; ४, ९ आर्च्यनुष्टुप्; ५ आसुरीगायत्री; ६ त्रिपदासाम्नीजगती;
 ८ याजुषीत्रिष्टुप्; १० साम्नीभुरिगृहती; ११, १४-१६ साम्न्यनुष्टुप्; १२ विराड्-
 गायत्री; १३ साम्नीनिचृत्पङ्क्तिः; १७ त्रिपदाभुरिग्विराड्गायत्री ॥

यो विद्याद् ब्रह्मा प्रत्यक्षं परंषि यस्य संभारा ऋचो यस्यानूक्यम् ॥ १ ॥
 सामानि यस्य लोमानि यजुर्हृदयमुच्यते परिस्तरणमिद्धविः ॥ २ ॥
 यद्वा अतिथिपतिरतिथीन्प्रतिपश्यति देवयजनं प्रेक्षते ॥ ३ ॥
 यदभिवादति दीक्षामुपैति यदुदकं याचत्यपः प्र णयति ॥ ४ ॥
 या एव यज्ञ आपः प्रणीयन्ते ता एव ताः ॥ ५ ॥
 यत्तर्पणमाहरन्ति य एवाग्नीषोमीयः पशुर्बध्यते स एव सः ॥ ६ ॥
 यदावसुथान्कल्पयन्ति सदोहविधानान्येव तत्कल्पयन्ति ॥ ७ ॥
 यदुपस्तृणन्ति बर्हिरेव तत् ॥ ८ ॥
 यदुपरिशयनमाहरन्ति स्वर्गमेव तेन लोकमव रुन्दे ॥ ९ ॥
 यत्कशिपूपबर्हणमाहरन्ति परिधय एव ते ॥ १० ॥

यदाञ्जनाभ्यञ्जनमाहरन्त्याज्यमेव तत् ॥ ११ ॥
 यत्पुरा परिवेषात्खादमाहरन्ति पुरोडाशावेव तौ ॥ १२ ॥
 यदर्शनकृतं ह्वयन्ति हविषकृतमेव तद्ध्वयन्ति ॥ १३ ॥
 ये त्रीहयो यवा निरुप्यन्तेऽशव एव ते ॥ १४ ॥
 यान्युलूखलमुसलानि ग्रावाण एव ते ॥ १५ ॥
 शूर्पं पवित्रं तुषा ऋजीषाभिषवणीरापः ॥ १६ ॥
 स्नुगदर्विर्नेक्षणमायवनं द्रोणकलशाः कुम्भ्यो वायव्या नि
 पात्राणीयमेव कृष्णाजिनम् ॥ १७ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्, द्वितीयः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ विराट्पुरस्ताद्बृहती; २, १२ साम्नीत्रिष्टुप्;
 ३ आसुर्यनुष्टुप्; ४ साम्न्युष्णिक्; ५ साम्नीबृहती; ६ आर्च्यनुष्टुप्; ७ पञ्चपदाविराट्पुरस्ताद्-
 बृहती; ८ आसुरीगायत्री; ९ साम्न्यनुष्टुप्; १० त्रिपदाऽऽर्चीत्रिष्टुप्; ११ भुरिक्साम्नी-
 बृहती; १३ त्रिपदाऽऽर्चीपङ्क्तिः ॥

यजमानब्राह्मणं वा एतदतिथिपतिः कुरुते यदाहार्याणि
 प्रेक्षत इदं भूया ३ इदा ३मिति ॥ १ ॥
 यदाह भूय उद्धरेति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥ २ ॥
 उप हरति हवींष्या सादयति ॥ ३ ॥
 तेषामासन्नानामतिथिरात्मज्जुहोति ॥ ४ ॥
 स्नुचा हस्तेन प्राणे यूपे स्नुक्कारेण वषट्कारेण ॥ ५ ॥
 एते वै प्रियाश्चाप्रियाश्चत्विजः स्वर्गं लोकं गमयन्ति यदतिथयः ॥ ६ ॥
 स य एवं विद्वान्न द्विषन्नश्नीयान्न द्विषतोऽन्नमश्नीयान्न
 मीमांसितस्य न मीमांसमानस्य ॥ ७ ॥
 सर्वो वा एष जग्धपाप्मा यस्यान्नमश्नन्ति ॥ ८ ॥
 सर्वो वा एषोऽजग्धपाप्मा यस्यान्नं नाश्नन्ति ॥ ९ ॥
 सर्वदा वा एष युक्तग्रावार्द्रपवित्रो वितताध्वर
 आहूतयज्ञक्रतुर्य उपहरति ॥ १० ॥
 प्राजापत्यो वा एतस्य यज्ञो विततो य उपहरति ॥ ११ ॥

प्रजापतेर्वा एष विक्रमानुविक्रमते य उपहरति ॥ १२ ॥
 योऽतिथीनां स आहवनीयो यो वेश्मनि स
 गार्हपत्यो यस्मिन्पर्चन्ति स दक्षिणाग्निः ॥ १३ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्, तृतीयः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१-६, ९ त्रिपदापिपीलिका-
 मध्यागायत्री; ७ साम्नीबृहती; ८ पिपीलिकामध्योष्णिक् ॥

इष्टं च वा एष पूर्तं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ १ ॥
 पर्यश्च वा एष रसं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ २ ॥
 ऊर्जा च वा एष स्फातिं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ३ ॥
 प्रजां च वा एष पशूंश्च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ४ ॥
 कीर्तिं च वा एष यशश्च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ५ ॥
 श्रियं च वा एष संविदं च गृहाणामश्नाति यः पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ६ ॥
 एष वा अतिथिर्यच्छ्रोत्रियस्तस्मात्पूर्वो नाशनीयात् ॥ ७ ॥
 अशितावत्यतिथावशनीयाद्यज्ञस्य सात्मत्वाय ।
 यज्ञस्याविच्छेदाय तद्व्रतम् ॥ ८ ॥
 एतद्वा उ स्वादीयो यदधिगवं क्षीरं वा मांसं वा तदेव नाशनीयात् ॥ ९ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्, चतुर्थः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१, ३, ५, ७ प्राजापत्याऽनुष्टुप्;
 २, ४, ६, ८ त्रिपदागायत्री; ९ भुरिगनुष्टुप्; १० चतुष्पदाप्रस्तारपङ्क्तिः ॥

स य एवं विद्वान्क्षीरमुपसिच्योपहरति ॥ १ ॥
 यावदग्निष्टोमेनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुन्द्धे तावदेनेनाव रुन्द्धे ॥ २ ॥
 स य एवं विद्वान्तसर्पिरुपसिच्योपहरति ॥ ३ ॥
 यावदतिरात्रेणोष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुन्द्धे तावदेनेनाव रुन्द्धे ॥ ४ ॥
 स य एवं विद्वान्मधूपसिच्योपहरति ॥ ५ ॥
 यावत्सत्रसद्यैनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुन्द्धे तावदेनेनाव रुन्द्धे ॥ ६ ॥
 स य एवं विद्वान्मांसमुपसिच्योपहरति ॥ ७ ॥
 यावद् द्वादशाहेनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुन्द्धे तावदेनेनाव रुन्द्धे ॥ ८ ॥

स य एवं विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥ ९ ॥
 प्रजानां प्रजननाय गच्छति प्रतिष्ठां प्रियः प्रजानां
 भवति य एवं विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥ १० ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्, पञ्चमः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्; २ पुरउष्णिक्; ३, १० (५,
 ७ अनयोरुत्तरार्धः), भुरिक्साम्नीबृहती; ४, ६, ९ साम्यनुष्टुप्; ५ (पूर्वार्धः) त्रिपदानिचृद्-विषमानामगायत्री; ७
 (पूर्वार्धः) त्रिपदाविराड्विषमानामगायत्री; ८ त्रिपदाविराडनुष्टुप् ॥

तस्मा उषा हिङ्कृणोति सविता प्र स्तौति ॥ १ ॥
 बृहस्पतिरूर्जयोद्गायति त्वष्टा पुष्ट्या प्रति हरति विश्वे देवा निधनम् ॥ २ ॥
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥
 तस्मा उद्यन्त्सूर्यो हिङ्कृणोति संगवः प्र स्तौति ॥ ४ ॥
 मध्यन्दिन उद्गायत्यपराहः प्रति हरत्यस्तं यन्निधनम् ।
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥
 तस्मा अभ्रो भवन्हिङ्कृणोति स्तनयन् प्र स्तौति ॥ ६ ॥
 विद्योतमानः प्रति हरति वर्षत्रुद्गायत्युदगृह्णन्निधनम् ।
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥
 अतिथीन्प्रति पश्यति हिङ्कृणोत्यभि वदति
 प्र स्तौत्युदकं याचत्युद्गायति ॥ ८ ॥
 उप हरति प्रति हरत्युच्छिष्टं निधनम् ॥ ९ ॥
 निधनं भूत्याः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ १० ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्, षष्ठः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ आसुरीगायत्री; २ साम्यनुष्टुप्;
 ३, ५ त्रिपदाऽऽर्चीपङ्क्तिः; ४ एकपदाप्राजापत्यागायत्री; ६-११ आर्चीबृहती;
 १२ एकपदासुरीजगती; १३ याजुषीत्रिष्टुप्; १४ एकपदासुर्युष्णिक् ॥

यत्क्षुत्तारं ह्वयत्या श्रावयत्येव तत् ॥ १ ॥

यत्प्रतिशृणोति प्रत्याश्रावयत्येव तत् ॥ २ ॥

यत्प्रविष्टारः पात्रहस्ताः पूर्वे चापरे च प्रपद्यन्ते चमसाध्वर्यव एव ते ॥ ३ ॥

तेषां न कश्चनाहोता

॥ ४ ॥

यद्वा अतिथिपतिरतिथीन्परिविष्य गृहानुपोदैत्यवभृथमेव तदुपावैति ॥ ५ ॥
 यत्सभागयति दक्षिणाः सभागयति यदनुतिष्ठत उदवस्यत्येव तत् ॥ ६ ॥
 स उपहूतः पृथिव्यां भक्षयत्युपहूतस्तस्मिन्यत्पृथिव्यां विश्वरूपम् ॥ ७ ॥
 स उपहूतोऽन्तरिक्षे भक्षयत्युपहूतस्तस्मिन्यदन्तरिक्षे विश्वरूपम् ॥ ८ ॥
 स उपहूतो दिवि भक्षयत्युपहूतस्तस्मिन्यद्विवि विश्वरूपम् ॥ ९ ॥
 स उपहूतो देवेषु भक्षयत्युपहूतस्तस्मिन्यद्देवेषु विश्वरूपम् ॥ १० ॥
 स उपहूतो लोकेषु भक्षयत्युपहूतस्तस्मिन्यल्लोकेषु विश्वरूपम् ॥ ११ ॥

स उपहूत उपहूतः ॥ १२ ॥

आप्रोतीमं लोकमाप्रोत्यमुम् ॥ १३ ॥

ज्योतिष्मतो लोकाञ्जयति य एवं वेद ॥ १४ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गौः ॥ छन्दः—१ आर्चीबृहती; २ आर्च्युष्णिक्; ३, ५ आर्च्यनुष्टुप्;

४, १४-१६ साम्नीबृहती; ६, ८ आसुरीगायत्री; ७ त्रिपदापिपीलिकामध्यानिचृद्गायत्री;

९, १३ साम्नीगायत्री; १० पुरउष्णिक्; ११, १२, १७, २५ साम्युष्णिक्; १८,

२२ एकपदाऽऽसुरीजगती; १९ एकपदाऽऽसुरीपङ्क्तिः; २० याजुषीजगती;

२१ आसुर्यनुष्टुप्; २३ एकपदाऽऽसुरीबृहती; २४ साम्नीभुरिग्वृहती;

२६ साम्नीत्रिष्टुप्; (इहानुक्तपादा द्विपदा) ॥

प्रजापतिश्च परमेष्ठी च शृङ्गे इन्द्रः शिरो अग्रिल्लाटं यमः कृकाटम् ॥ १ ॥
 सोमो राजा मस्तिष्को द्यौरुत्तरहनुः पृथिव्यं धरहनुः ॥ २ ॥
 विद्युज्जिह्वा मरुतो दन्ता रेवतीर्ग्रीवाः कृत्तिका स्कन्धा घर्मो वह् ॥ ३ ॥
 विश्वं वायुः स्वर्गो लोकः कृष्णद्रं विधरणी निवेष्यः ॥ ४ ॥
 श्येनः क्रोडोऽन्तरिक्षं पाजस्यं बृहस्पतिः ककुद् बृहतीः कीर्कसाः ॥ ५ ॥
 देवानां पत्नीः पृष्टय उपसदः पर्शवः ॥ ६ ॥
 मित्रश्च वरुणश्चांसौ त्वष्टा चार्यमा च दोषणी महादेवो बाहू ॥ ७ ॥

इन्द्राणी भसद्वायुः पुच्छं पर्वमानो बालाः ॥ ८ ॥

ब्रह्म च क्षत्रं च श्रोणी बलमूरु ॥ ९ ॥

धाता च सविता चाप्तीवन्तौ जङ्घा गन्धर्वा अप्सरसः

कुष्ठिका अदितिः शफाः ॥ १० ॥

चेतो हृदयं यकृन्मेधा व्रतं पुरीतत् ॥ ११ ॥
 क्षुत्कुक्षिरिरा वनिष्ठुः पर्वताः प्लाशयः ॥ १२ ॥
 क्रोधो वृक्कौ मन्युराण्डौ प्रजा शेषः ॥ १३ ॥
 नदी सूत्री वर्षस्य पतय स्तना स्तनयित्तरुधः ॥ १४ ॥
 विश्वव्यचाश्चमौषधयो लोमानि नक्षत्राणि रूपम् ॥ १५ ॥
 देवजना गुदा मनुष्या ऽ आन्त्राण्यत्रा उदरम् ॥ १६ ॥
 रक्षांसि लोहितमितरजना ऊर्बध्यम् ॥ १७ ॥
 अभ्रं पीबो मज्जा निधनम् ॥ १८ ॥
 अग्निरासीन उत्थितोऽ श्विना ॥ १९ ॥
 इन्द्रः प्राङ् तिष्ठन्दक्षिणा तिष्ठन्त्यमः ॥ २० ॥
 प्रत्यङ् तिष्ठन्धातोदङ् तिष्ठन्त्सविता ॥ २१ ॥
 तृणानि प्राप्तः सोमो राजा ॥ २२ ॥
 मित्र ईक्षमाण आवृत्त आनन्दः ॥ २३ ॥
 युज्यमानो वैश्वदेवो युक्तः प्रजापतिर्विमुक्तः सर्वम् ॥ २४ ॥
 एतद्वै विश्वरूपं सर्वरूपं गोरूपम् ॥ २५ ॥
 उपैनं विश्वरूपाः सर्वरूपाः पशवस्तिष्ठन्ति य एवं वेद ॥ २६ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—सर्वशीर्षामयापाकरणम् ॥ छन्दः—१-११, १३, १४, १६-२० अनुष्टुप्; १२ अनुष्टुब्गर्भाककुम्भतीचतुष्पदोष्णिक्; १५ विराडनुष्टुप्; २१ विराट्पथ्याबृहती; २२ पथ्यापङ्क्तिः ॥

शीर्षक्तिं शीर्षामयं कर्णशूलं विलोहितम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ऽ ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ १ ॥
 कर्णीभ्यां ते कङ्कूषेभ्यः कर्णशूलं विसर्पकम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ऽ ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ २ ॥
 यस्य हेतोः प्रच्यवते यक्ष्मः कर्णत आस्यतः ।
 सर्वं शीर्षण्यं ऽ ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ३ ॥
 यः कृणोति प्रमोतमन्धं कृणोति पूरुषम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ऽ ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ४ ॥

अङ्गभेदमङ्गज्वरं विश्वाङ्गं विस्लर्पकम् ।
 सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ५ ॥
 यस्य भीमः प्रतीकाश उद्वेपयति पूरुषम् ।
 तक्मानं विश्वशारदं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ६ ॥
 य ऊरू अनुसर्पत्यथो एति गृवीनिके ।
 यक्ष्मं ते अन्तरङ्गैभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ७ ॥
 यदि कामादपकामाद्धृदयाज्जायते परि ।
 हृदो बलासमङ्गैभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ८ ॥
 हरिमाणं ते अङ्गैभ्योऽप्यामन्तरोदरात् ।
 यक्ष्मो धामन्तरात्मनो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ९ ॥
 आसो बलासो भवतु मूत्रं भवत्वामयत् ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ १० ॥
 बहिर्बिलं निर्द्रवतु काहाबाहं तवोदरात् ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ ११ ॥
 उदरात्ते क्लोम्नो नाभ्या हृदयादधि ।
 यक्ष्माणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ १२ ॥
 याः सीमानं विरुजन्ति मूर्धानं प्रत्यर्षणीः ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १३ ॥
 या हृदयमुपर्षन्त्यनुतन्वन्ति कीकसाः ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १४ ॥
 याः पाश्वे उपर्षन्त्यनुनिक्षन्ति पृष्ठीः ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १५ ॥
 यास्तिरश्चीरुपर्षन्त्यर्षणीर्वक्षणासु ते ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १६ ॥
 या गुदा अनुसर्पन्त्यान्त्राणि मोहयन्ति च ।
 अहिंसन्तीरनामया निर्द्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १७ ॥

या म॒ज्ज्ञो नि॒र्धय॑न्ति प॒रुषि॑ विरु॒जन्ति॑ च ।

अहि॑सन्तीरनाम॒या निर्द्र॑वन्तु ब॒हिर्बिल॑म् ॥ १८ ॥

ये अ॒ङ्गानि म॒दय॑न्ति यक्ष्मा॑सो रोप॒णास्तव॑ ।

यक्ष्मा॑णां स॒र्वेषां॑ वि॒षं निर॑वोचम॒हं त्वत् ॥ १९ ॥

वि॒स॒ल्पस्य॑ वि॒द्र॒धस्य॑ वातीका॒रस्य॑ वाल॒जेः ।

यक्ष्मा॑णां स॒र्वेषां॑ वि॒षं निर॑वोचम॒हं त्वत् ॥ २० ॥

पादा॑भ्यां ते जानु॑भ्यां श्रोणि॑भ्यां परि भं॒ससः॑ ।

अनू॑कादर्ष॒णीरु॒ष्णिहा॑भ्यः शी॒र्ष्णो रोग॑मनीनशम् ॥ २१ ॥

सं ते शी॒र्ष्णः क॒पाला॑नि हृद॑यस्य च यो वि॒धुः ।

उ॒द्यन्ना॑दित्य र॒श्मिभिः॑ शी॒र्ष्णो रोग॑मनीनशोऽङ्ग॒भेद॑मशीशमः ॥ २२ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आदित्यः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-११, १३, १५,

१७, १९-२२ त्रिष्टुप्; १२, १४, १६, १८ जगती ॥

अ॒स्य वा॒मस्य॑ प॒लित॑स्य होतु॒स्तस्य॑ भ्राता॑ मध्य॒मो अ॒स्त्यश्नः॑ ।

तृती॒यो भ्राता॑ घृ॒तपृ॑ष्ठो अ॒स्यात्रा॑पश्यं वि॒शपति॑ स॒प्तपु॑त्रम् ॥ १ ॥

स॒प्त यु॑ञ्जन्ति रथ॒मेक॑चक्र॒मेको॑ अश्वो॑ वहति स॒प्तना॑मा ।

त्रि॒नाभि॑ च॒क्रम॑ज॒रम॑न॒र्व यत्रे॒मा विश्वा॑ भुव॒नाधि॑ त॒स्थुः ॥ २ ॥

इ॒मं रथ॑मधि॒ ये स॒प्त त॒स्थुः स॒प्तच॑क्रं स॒प्त वह॑न्त्यश्वाः ।

स॒प्त स्व॑सारो अ॒भि सं न॑वन्त॒ यत्र गवा॑ं निहि॒ता स॒प्त ना॑मा ॥ ३ ॥

को द॑दर्श प्रथ॒मं जाय॑मानमस्थ॒न्वन्तं॑ यद॑न॒स्था बि॑भर्ति ।

भूम्या॑ असुरसृ॒गात्मा॑ क्व ॥ स्वि॒त्को वि॒द्वांस॑मुप॒ गात्र॑ष्टुमेतत् ॥ ४ ॥

इ॒ह ब्र॑वीतु य ई॒मङ्ग॑ वेदा॒स्य वा॒मस्य॑ निहि॒तं प॒दं वेः॑ ।

शी॒र्ष्णः क्षी॒रं दु॑हते गावो॑ अस्य व॒त्रिं वसा॑ना उद॒कं प॒दापुः॑ ॥ ५ ॥

पा॒कः पृ॒च्छामि॑ म॒नसा॑वि॒जान॑न्दे॒वाना॑मे॒ना निहि॑ता प॒दानि॑ ।

व॒त्से ब॒ष्कये॑ऽधि स॒प्त त॑न्तून्वि त॒त्रिरे॑ क॒वय॑ ओत॒वा उ॑ ॥ ६ ॥

अ॒र्चि॒कित्वांश्चि॑कितु॒र्षश्चि॑द॒त्र क॒वीन्पृ॑च्छामि वि॒द्वनो॑ न वि॒द्वान् ।

वि य॑स्त॒स्तम्भ॑ षडि॒मा रजा॑स्य॒जस्य॑ रू॒पे कि॑मपि॒ स्वि॒देक॑म् ॥ ७ ॥

मा॒ता पि॒तर॑मृ॒त आ ब॑भाज धी॒त्यग्रे॑ म॒नसा॒ सं हि ज॒ग्मे ।
 सा बी॑भ॒त्सुर्ग॑र्भ॒रसा॒ निवि॑द्धा नम॒स्वन्त॒ इदु॑पवा॒कमी॑युः ॥ ८ ॥
 यु॒क्ता मा॒तासी॑द्भुरि दक्षि॒णाया॒ अति॑ष्ठ॒द्रभो॑ वृ॒जनी॑ष्वन्तः ।
 अमी॑मेद्व॒त्सो अनु॑ गाम॒पश्य॑द्वि॒श्वरू॑प्यं ॥ त्रि॒षु यो॒जने॑षु ॥ ९ ॥
 ति॒स्रो मा॒तृस्त्री॑न्पि॒तृन्बि॒भ्रदे॑क ऊ॒र्ध्वस्त॑स्थौ नेमव॒ ग्ला॑पयन्त ।
 म॒न्त्रय॑न्ते दि॒वो अ॒मुष्य॑ पृ॒ष्ठे वि॒श्ववि॑दो वाच॒मवि॑श्ववि॒न्नाम् ॥ १० ॥
 प॒ञ्चा॒रे च॒क्रे प॑रि॒वर्त॑माने यस्मि॒न्नात॑स्थुर्भु॒वनानि॑ वि॒श्वा ।
 तस्य॑ नाक्ष॒स्तप्य॑ते भूरि॑भारः स॒नादे॒व न च्छि॑द्यते स॒नाभिः ॥ ११ ॥
 प॒ञ्च॒पादं पि॒तरं॑ द्वा॒दशा॑कृतिं दि॒व आ॑हुः प॒रे अ॒र्धे पुरी॑षिणम् ।
 अथे॑मे अ॒न्य उ॒परे॑ विचक्षु॒णे स॒प्तच॑क्रे षड॑र आ॒हुरपि॑तम् ॥ १२ ॥
 द्वा॒दशा॑रं न॒हि तज्जरा॑य॒ वर्ति॑ति च॒क्रं प॑रि द्यामृ॒तस्य॑ ।
 आ पु॒त्रा अ॒ग्रे मि॒थुना॑सो अत्र॑ स॒प्त श॒तानि॑ विंश॒तिश्च॑ तस्थुः ॥ १३ ॥
 स॒नैमि॑ च॒क्रम॑ज॒रं वि॑ वा॒वृत॑ उ॒त्ता॒नायां॑ दश॑ यु॒क्ता वह॑न्ति ।
 सूर्य॑स्य॒ चक्षू॑ रज॒सैत्या॑वृतं यस्मि॒न्नात॑स्थुर्भु॒वनानि॑ वि॒श्वा ॥ १४ ॥
 स्त्रियः॑ स॒तीस्तां॑ उ॒ मे पुं॑स आ॒हुः प॒श्यद॑क्षुण्वान्न वि चै॒तद॑न्धः ।
 क॒विर्यः॑ पु॒त्रः स ई॒मा चि॑केत॒ यस्ता॑ वि॒जाना॑त्स पि॒तुष्पि॑तासत् ॥ १५ ॥
 सा॒कं॒जानां॑ स॒प्तथ॑मा॒हुरेक॑जं षडि॒द्यमा॑ ऋ॒षयो॑ दे॒वजा॑ इति ।
 तेषा॑मि॒ष्टानि॑ विहि॒तानि॑ धाम॒श स्था॒त्रे रे॑जन्ते वि॒कृतानि॑ रू॒पशः ॥ १६ ॥
 अ॒वः प॑रेण प॒र ए॒नाव॑रेण प॒दा वृ॑त्सं बिभ्र॒ती गौ॑रुद॒स्थात् ।
 सा क॒द्री॒ची कं स्वि॑दर्धं प॒रागा॑त्क्व ॥ स्वि॒त्सूते॑ न॒हि यू॒थे अ॒स्मिन् ॥ १७ ॥
 अ॒वः प॑रेण पि॒तरं॑ यो अ॒स्य वेदा॑वः प॒रेण प॑र ए॒नाव॑रेण ।
 क॒वीय॑मानः क इ॒ह प्र वो॑चद्दे॒वं म॒नः कु॒तो अधि॑ प्रजा॒तम् ॥ १८ ॥
 ये अ॒र्वाञ्च॒स्तां उ॒ परा॑च आ॒हुर्ये॑ प॒राञ्च॒स्तां उ॒ अ॒र्वाच॑ आ॒हुः ।
 इन्द्र॑श्च॒ या च॒क्रथुः॑ सोम॒ तानि॑ धुरा न यु॒क्ता रज॑सो वहन्ति ॥ १९ ॥
 द्वा सु॑प॒र्णा स॒युजा॑ सखा॒या स॒मानं॑ वृ॒क्षं प॑रि ष॒स्वजा॑ते ।
 तयो॑र॒न्यः पि॒प्पलं॑ स्वा॒द्वत्य॑न॒शन॒न्नन्यो॑ अ॒भि चा॑कशीति ॥ २० ॥

यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।
 तस्य यदाहुः पिप्पलं स्वाद्वग्रे तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद ॥ २१ ॥
 यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भक्षमनिमेषं विदथाभिस्वरन्ति ।
 एना विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश ॥ २२ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गौः, विराट्, अध्यात्मम्; २३ मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१, ७, १४, १७,

१८ जगती; २, २६, २७ भुरिक्रिष्टुप्; ३-६, ८-१३, १५, १६, १९, २०, २२, २३,

२५, २८ त्रिष्टुप्; २१ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; २४ चतुष्पदापुरस्कृतिभूरिगतिजगती ॥

यद्गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभं वा त्रैष्टुभान्निरतक्षत ।
 यद्वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत्तद्विदुस्ते अमृतत्वमानशुः ॥ १ ॥
 गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।
 वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदाक्षरेण मिमते सप्त वाणीः ॥ २ ॥
 जगता सिन्धुं दिव्यं स्वभायद्रथन्तरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
 गायत्रस्य समिधस्तिस्त्र आहुस्ततो मद्वा प्र रिरिचे महित्वा ॥ ३ ॥
 उप ह्वये सुदुधां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।
 श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नोऽभीद्भो घर्मस्तदुषु प्र वोचत् ॥ ४ ॥
 हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
 दुहामश्विभ्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौभगाय ॥ ५ ॥
 गौरमीमेदभि वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्ङ्कृणोन्मातवा उ ।
 सूक्वाणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पर्योभिः ॥ ६ ॥
 अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।
 सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यान्विद्युद्भवन्ती प्रति वव्रिमौहत ॥ ७ ॥
 अनच्छये तुरगातु जीवमेजद् ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ॥ ८ ॥
 विधुं दद्राणं सलिलस्य पृष्ठे युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥ ९ ॥

य ईं चकार न सो अस्य वेद य ईं ददर्श हिरुगिन्नु तस्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निर्ऋतिरा विवेश ॥ १० ॥
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ॥ ११ ॥
 द्यौर्नः पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्नो माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चम्बो इर्योनिर्न्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ॥ १२ ॥
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 पृच्छामि विश्वस्य भुवनस्य नाभिं पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥ १३ ॥
 इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 अयं यज्ञो विश्वस्य भुवनस्य नाभिर्ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥ १४ ॥
 न वि जानामि यदिवेदमस्मि निण्यः संनद्धो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गन्प्रथमजा ऋतस्यादिद्वाचो अश्नुवे भागमस्याः ॥ १५ ॥
 अपाङ् प्राडेति स्वधया गृभीतोऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यश्न्यं चिक्व्युर्न नि चिक्व्युरन्यम् ॥ १६ ॥
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विप्रश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ॥ १७ ॥
 ऋचो अक्षरं परमे व्योमन्यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति य इत्तद्विदुस्ते अमी समासते ॥ १८ ॥
 ऋचः पदं मात्रया कल्पयन्तोऽर्धर्चेन चाक्लृपुर्विश्वमेजत् ।
 त्रिपाद् ब्रह्म पुरुषं वि तष्टे तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥ १९ ॥
 सूयवसाद्भगवती हि भूया अथा वयं भगवन्तः स्याम ।
 अब्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिब शुद्धमुदकमाचरन्ती ॥ २० ॥
 गौरिन्मिमाय सलिलानि तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
 अष्टापदी नवपदी बभूवुषी सहस्राक्षरा भुवनस्य
 पङ्क्तिस्तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति ॥ २१ ॥

कृष्णं नित्यान् हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आर्ववृत्रन्त्सदनादृतस्यादिद् घृतेन पृथिवीं व्यूदुः ॥ २२ ॥
 अपादेति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद्वां मित्रावरुणा चिकेत ।
 गर्भो भारं भरत्या चिदस्या ऋतं पिपत्यनृतं नि पाति ॥ २३ ॥
 विराड्वाग्विराट् पृथिवी विराडन्तरिक्षं विराट् प्रजापतिः ।
 विराण्मृत्युः साध्यानामधिराजो बभूव तस्य भूतं
 भव्यं वशे स मे भूतं भव्यं वशे कृणोतु ॥ २४ ॥
 शकमयं धूममारादपश्यं विषूवता पर एनावरेण ।
 उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरास्तानि धर्मीणि प्रथमान्यासन् ॥ २५ ॥
 त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत् एक एषाम् ।
 विश्वमन्यो अभिचष्टे शचीभिर्धार्जिरेकस्य ददृशे न रूपम् ॥ २६ ॥
 चत्वारि वाक्परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
 गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या विदन्ति ॥ २७ ॥
 इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
 एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ॥ २८ ॥

इत्येकविंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति नवमं काण्डम् ॥

अथ दशमं काण्डम्

अथ द्वाविंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—प्रत्यङ्गिरसः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ महाबृहती; २ विराण्णामगायत्री; ३-८, १०, ११, १४, २१, २५-२७, ३०, ३१ अनुष्टुप्; ९ पथ्यापङ्क्तिः; १२ पङ्क्तिः; १३ उरोबृहती; १५ चतुष्पदाविराड्जगती; १६, १८ त्रिष्टुप्; १७, २४ प्रस्तारपङ्क्तिः; १९ चतुष्पदाजगती; २० विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; २२ द्विपदाऽऽर्चुष्णिक् (एका-वसाना); २३ त्रिपदाभुरिग्विषमागायत्री; २८ त्रिपदागायत्री; २९ मध्ये-ज्योतिष्मतीजगती; ३२ द्वयनुष्टुब्गर्भापञ्चपदातिजगती ॥

यां कल्पयन्ति वहतौ वधूमिव विश्वरूपां हस्तकृतां चिकित्सवः ।

सारादेत्वप नुदाम एनाम् ॥ १ ॥

शीर्षण्वती नस्वती कर्णिनी कृत्याकृता संभृता विश्वरूपा ।

सारादेत्वप नुदाम एनाम् ॥ २ ॥

शूद्रकृता राजकृता स्त्रीकृता ब्रह्मभिः कृता ।

जाया पत्या नुत्तेव कर्तारं बन्ध्वच्छतु ॥ ३ ॥

अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्या अदूदुषम् ।

यां क्षेत्रे चक्रुर्या गोषु यां वा ते पुरुषेषु ॥ ४ ॥

अघमस्त्वघकृते शपथः शपथीयते ।

प्रत्यक्प्रतिप्रहिण्मो यथा कृत्याकृतं हनत् ॥ ५ ॥

प्रतीचीन आङ्गिरसोऽध्यक्षो नः पुरोहितः ।

प्रतीचीः कृत्या आकृत्यामून्कृत्याकृतो जहि ॥ ६ ॥

यस्त्वोवाच परेहीति प्रतिकूलमुदाय्यम् ।

तं कृत्येऽभिनिर्वर्तस्व मास्मानिच्छो अनागसः ॥ ७ ॥

यस्ते परुषि सन्दधौ रथस्येवर्भुर्धिया ।

तं गच्छ तत्र तेऽयन्मज्ञातस्तेऽयं जनः ॥ ८ ॥

ये त्वा कृत्वालेभिरे विद्वला अभिचारिणः ।

शंभ्वी इदं कृत्यादूषणं प्रतिवर्त्म पुनःसरं तेन त्वा स्नपयामसि ॥ ९ ॥

यद्दुर्भगां प्रस्त्रपितां मृतवत्सामुपेयिम ।
 अपैतु सर्वं मत्पापं द्रविणं मोषं तिष्ठतु ॥ १० ॥
 यत्तै पितृभ्यो ददतो यज्ञे वा नाम जगृहुः ।
 सन्देश्या इत्सर्वस्मात्पापादिमा मुञ्चन्तु त्वौषधीः ॥ ११ ॥
 देवै न सात्पित्र्यान्नामग्राहात्सं देश्या दधिनिष्कृतात् ।
 मुञ्चन्तु त्वा वीरुधो वीर्ये ण ब्रह्मण ऋग्भिः पर्यस ऋषीणाम् ॥ १२ ॥
 यथा वातश्च्यावयति भूम्या रेणुमन्तरिक्षाच्चाभ्रम् ।
 एवा मत्सर्वं दुर्भूतं ब्रह्मनुत्तमपायति ॥ १३ ॥
 अप क्राम नानदती विनद्धा गर्दभीव ।
 कर्तृक्षस्वेतो नुत्ता ब्रह्मणा वीर्या विता ॥ १४ ॥
 अयं पन्थाः कृत्य इति त्वा नयामोऽभिप्रहितां प्रति त्वा प्रहिण्मः ।
 तेनाभि याहि भञ्जत्यनस्वतीव वाहिनी विश्वरूपा कुरुटिनी ॥ १५ ॥
 पराक्ते ज्योतिरपथं ते अर्वागन्यत्रास्मदयना कृणुष्व ।
 परेणेहि नवति नव्या इति दुर्गाः स्रोत्या मा क्षणिष्ठाः परेहि ॥ १६ ॥
 वातइव वृक्षान्नि मृणीहि पादय मा गामश्वं पुरुषमुच्छिष एषाम् ।
 कर्तृन्निवृत्येतः कृत्येऽप्रजास्त्वाय बोधय ॥ १७ ॥
 यां ते बर्हिषि यां श्मशाने क्षेत्रे कृत्यां वलंगं वा निचखनुः ।
 अग्रौ वा त्वा गार्हपत्येऽभिचेरुः पाकं सन्तं धीरतरा अनागसम् ॥ १८ ॥
 उपाहृतमनुबुद्धं निखातं वैरं त्सार्यन्वविदाम् कर्त्रम् ।
 तदेतु यत आभृतं तत्राश्वइव विवर्ततां हन्तु कृत्याकृतः प्रजाम् ॥ १९ ॥
 स्वायसा असयः सन्ति नोगृहेविद्या तैकृत्येयतिथा पस्वषि ।
 उत्तिष्ठैव परेहीतोऽज्ञाते किमिहेच्छसि ॥ २० ॥
 ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चापि कत्स्यामि निर्द्रव ।
 इन्द्राग्री अस्मात्रक्षतां यौ प्रजानां प्रजावती ॥ २१ ॥
 सोमो राजाधिपा मृडिता च भूतस्य नः पतयो मृडयन्तु ॥ २२ ॥
 भवाशर्वावस्यतां पापकृते कृत्याकृते । दुष्कृते विद्युतं देवहेतिम् ॥ २३ ॥

यद्येयथ द्विपदी चतुष्पदी कृत्याकृता संभृता विश्वरूपा ।
 सेतो ष्टापदी भूत्वा पुनः परेहि दुच्छुने ॥ २४ ॥
 अभ्युक्ताक्तास्व ऽरंकृता सर्वं भरन्ती दुरितं परेहि ।
 जानीहि कृत्ये कर्तारं दुहितेव पितरं स्वम् ॥ २५ ॥
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठो विद्धस्येव पदं नय ।
 मृगः स मृगयुस्त्वं न त्वा निकर्तुमर्हति ॥ २६ ॥
 उत हन्ति पूर्वासिनं प्रत्यादायापरं इष्वा ।
 उत पूर्वस्य निघ्नतो नि हन्त्यपरः प्रति ॥ २७ ॥
 एतद्धि शृणु मे वचोऽथेहि यत एयथ । यस्त्वा चकार तं प्रति ॥ २८ ॥
 अनागोहत्या वै भीमा कृत्ये मा नो गामश्वं पुरुषं वधीः ।
 यत्रयत्रासि निहिता ततस्त्वोत्थापयामसि पर्णाल्लघीयसी भव ॥ २९ ॥
 यदि स्थ तमसावृता जालेनाभिहिताइव ।
 सर्वाः संलुप्येतः कृत्याः पुनः कर्त्रे प्र हिण्मसि ॥ ३० ॥
 कृत्याकृतो वलगिनोऽभिनिष्कारिणः प्रजाम् ।
 मृणीहि कृत्ये मोच्छिषोऽमूकृत्याकृतो जहि ॥ ३१ ॥
 यथा सूर्यो मुच्यते तमसस्परि रात्रिं जहात्युषसश्च केतून् । एवाहं
 सर्वं दुर्भूतं कर्त्रे कृत्याकृता कृतं हस्तीव रजो दुरितं जहामि ॥ ३२ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः, ब्रह्मप्रकाशनम् (३१, ३२ साक्षात् ब्रह्म-

प्रकाशिन्यौ) ॥ छन्दः—१-४, ७, ८ त्रिष्टुप्; ५, ९, १०, १२-२७,

२९-३३ अनुष्टुप्; ६, ११ जगती; २८ भुरिग्बृहती ॥

केन पाष्णीं आभृते पूरुषस्य केन मांसं संभृतं केन गुल्फौ ।
 केनाङ्गुलीः पेशनीः केन खानि केनोच्छ्लङ्घौ मध्यतः कः प्रतिष्ठाम् ॥ १ ॥
 कस्मान्नु गुल्फावधरावकृण्वन्नष्ठीवन्तावुत्तरौ पूरुषस्य ।
 जङ्घे निर्ऋत्य न्य ऽदधुः क्व ऽस्विज्जानुनोः सन्धी क उ तच्चिकेत ॥ २ ॥
 चतुष्टयं युज्यते संहितान्तं जानुभ्यामूर्ध्वं शिथिरं कबन्धम् ।
 श्रोणी यदूरु क उ तज्जजान याभ्यां कुसिन्धं सुदृढं बभूव ॥ ३ ॥

कति देवाः कतमे त आसन्न्य उरो ग्रीवाश्चिक्वुः पूरुषस्य ।
 कति स्तनौ व्य दधुः कः कफोडौ कति स्कन्धान्कति पृष्ठीरचिन्वन् ॥ ४ ॥
 को अस्य बाहू समभरद्वीर्यं करवादिति ।
 अंसौ को अस्य तद्देवः कुसिन्धे अध्या दधौ ॥ ५ ॥
 कः सप्त खानि वि ततर्द शीर्षणि कर्णीविमौ नासिके चक्षणी मुखम् ।
 येषां पुरुत्रा विजयस्य मह्यनि चतुष्पादो द्विपदो यन्ति यामम् ॥ ६ ॥
 हन्वोर्हि जिह्वामदधात्पुरुचीमधा महीमधि शिश्राय वाचम् ।
 स आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तरपो वसानः क उ तच्चिकेत ॥ ७ ॥
 मस्तिष्कमस्य यतमो ललाटं ककाटिकां प्रथमो यः कपालम् ।
 चित्वा चित्यं हन्वोः पूरुषस्य दिवं रुरोह कतमः स देवः ॥ ८ ॥
 प्रियाप्रियाणि बहुला स्वप्नं संबाधतन्द्र्यः ।
 आनन्दानुग्रो नन्दांश्च कस्माद्विहति पूरुषः ॥ ९ ॥
 आर्तिरवतिर्निर्ऋतिः कुतो नु पुरुषेऽमतिः ।
 राद्धिः समृद्धिरव्यृद्धिर्मतिरुदितयः कुतः ॥ १० ॥
 को अस्मिन्नापो व्य दधाद्विषूवृतः पुरुवृतः सिन्धुसृत्याय जाताः ।
 तीव्रा अरुणा लोहिनीस्ताम्रधूम्रा ऊर्ध्वा अवाचीः पुरुषे तिरश्चीः ॥ ११ ॥
 को अस्मिन्नूपमदधात्को मह्यानं च नाम च ।
 गातुं को अस्मिन्कः केतुं कश्चरित्राणि पूरुषे ॥ १२ ॥
 को अस्मिन्प्राणमवयत्को अपानं व्यानमु ।
 समानमस्मिन्को देवोऽधि शिश्राय पूरुषे ॥ १३ ॥
 को अस्मिन्यज्ञमदधादेको देवोऽधि पूरुषे ।
 को अस्मिन्सत्यं कोऽनृतं कुतो मृत्युः कुतोऽमृतम् ॥ १४ ॥
 को अस्मै वासः पर्यदधात्को अस्यायुरकल्पयत् ।
 बलं को अस्मै प्रायच्छत्को अस्याकल्पयज्जवम् ॥ १५ ॥
 केनापो अन्वतनुत् केनाहरकरोद्गुचे ।
 उषसं केनान्वैन्दु केन सायंभवं ददे ॥ १६ ॥

को अस्मिन्नेतो न्य दधात्तन्तुरा तायतामिति ।
 मेधां को अस्मिन्नध्यौहत्को बाणं को नृतौ दधौ ॥ १७ ॥
 केनेमां भूमिमौर्णोत्केन पर्यभवद्विदम् ।
 केनाभि मद्वा पर्वतान्केन कर्माणि पूरुषः ॥ १८ ॥
 केन पर्जन्यमन्वेति केन सोमं विचक्षणम् ।
 केन यज्ञं च श्रद्धां च केनास्मिन्निहितं मनः ॥ १९ ॥
 केन श्रोत्रियमाप्नोति केनेमं परमेष्ठिनम् ।
 केनेममग्निं पूरुषः केन संवत्सरं ममे ॥ २० ॥
 ब्रह्म श्रोत्रियमाप्नोति ब्रह्मेमं परमेष्ठिनम् ।
 ब्रह्मेममग्निं पूरुषो ब्रह्म संवत्सरं ममे ॥ २१ ॥
 केन देवां अनु क्षियति केन दैवजनीर्विशः ।
 केनेदमन्यन्नक्षत्रं केन सत्क्षत्रमुच्यते ॥ २२ ॥
 ब्रह्म देवां अनु क्षियति ब्रह्म दैवजनीर्विशः ।
 ब्रह्मेदमन्यन्नक्षत्रं ब्रह्म सत्क्षत्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 केनेयं भूमिर्विहिता केन द्यौरुत्तरा हिता ।
 केनेदमूर्ध्वं तिर्यक्चान्तरिक्षं व्यचो हितम् ॥ २४ ॥
 ब्रह्मणा भूमिर्विहिता ब्रह्म द्यौरुत्तरा हिता ।
 ब्रह्मेदमूर्ध्वं तिर्यक्चान्तरिक्षं व्यचो हितम् ॥ २५ ॥
 मूर्धानमस्य संसीव्यार्थर्वा हृदयं च यत् ।
 मस्तिष्कादूर्ध्वः प्रैरयत्पर्वमानोऽधि शीर्षतः ॥ २६ ॥
 तद्वा अथर्वणः शिरो देवकोशः समुब्जितः ।
 तत्प्राणो अभि रक्षति शिरो अन्नमथो मनः ॥ २७ ॥
 ऊर्ध्वो नु सृष्टा इस्तिर्यङ् नु सृष्टा इः सर्वा दिशः पूरुष
 आ बभूवा इ । पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पूरुष उच्यते ॥ २८ ॥
 यो वै तां ब्रह्मणो वेदामृतेनावृतां पुरम् ।
 तस्मै ब्रह्म च ब्राह्माश्च चक्षुः प्राणं प्रजां ददुः ॥ २९ ॥

न वै तं चक्षुर्जहाति न प्राणो जुरसः पुरा ।
 पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पुरुष उच्यते ॥ ३० ॥
 अष्टाचक्रा नवद्वारा देवानां पूरयोध्या ।
 तस्यां हिरण्ययः कोशः स्वर्गो ज्योतिषावृतः ॥ ३१ ॥
 तस्मिन्हिरण्यये कोशे त्रिरे त्रिप्रतिष्ठिते ।
 तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥ ३२ ॥
 प्रभ्राजमानां हरिणीं यशसा संपरीवृताम् ।
 पुरं हिरण्ययीं ब्रह्मा विवेशापरजिताम् ॥ ३३ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वरणमणिः, वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ४, ५, ७, ९, १०, १२ अनुष्टुप्; २, ३, ६
 भुरिक्त्रिष्टुप्; ८, १३, १४ पथ्यापङ्क्तिः; ११, १६ भुरिगनुष्टुप्; १५, १७-२५ षट्पदाजगती ॥

अयं मे वरणो मणिः संपन्नक्षयणो वृषा ।
 तेना रभस्व त्वं शत्रून्प्र मृणीहि दुरस्यतः ॥ १ ॥
 प्रैणाञ्छृणीहि प्र मृणा रभस्व मणिस्ते अस्तु पुराता पुरस्तात् ।
 अवारयन्त वरणेन देवा अभ्याचारमसुराणां श्वःश्वः ॥ २ ॥
 अयं मणिर्वरणो विश्वभेषजः सहस्राक्षो हरितो हिरण्ययः ।
 स ते शत्रून्धरान्पादयाति पूर्वस्तान्दभ्नुहि ये त्वा द्विषन्ति ॥ ३ ॥
 अयं ते कृत्यां विततां पौरुषेयादयं भयात् ।
 अयं त्वा सर्वस्मात्पापाद्वरणो वारयिष्यते ॥ ४ ॥
 वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।
 यक्ष्मो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन् ॥ ५ ॥
 स्वप्नं सुप्त्वा यदि पश्यासि पापं मृगः सृतिं यति धावादजुष्टाम् ।
 परिक्षुवाच्छकुनैः पापवादादयं मणिर्वरणो वारयिष्यते ॥ ६ ॥
 अरात्यास्त्वा निर्ऋत्या अभिचारादथो भयात् ।
 मृत्योरोजीयसो वधाद्वरणो वारयिष्यते ॥ ७ ॥
 यन्मे माता यन्मे पिता भ्रातरो यच्च मे स्वा यदेनश्चकृमा वयम् ।
 ततो नो वारयिष्यतेऽयं देवो वनस्पतिः ॥ ८ ॥

वरुणेन प्रव्यथिता भ्रातृव्या मे सबन्धवः ।
 असूर्त रजो अप्यगुस्ते यन्त्वधमं तमः ॥ १ ॥
 अरिष्टोऽहमरिष्टगुरायुष्मान्त्सर्वपुरुषः ।
 तं मायं वरुणो मणिः परि पातु दिशोदिशः ॥ १० ॥
 अयं मे वरुण उरसि राजा देवो वनस्पतिः ।
 स मे शत्रून्वि बाधतामिन्द्रो दस्यूनिवासुरान् ॥ ११ ॥
 इमं बिभर्मि वरुणमायुष्माञ्छतशारदः ।
 स मे राष्ट्रं च क्षत्रं च पशूनोजश्च मे दधत् ॥ १२ ॥
 यथा वातो वनस्पतीन्वृक्षान्भनक्त्योजसा ।
 एवा सपत्नान्मे भङ्गि पूर्वीज्जातां उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥ १३ ॥
 यथा वार्तश्चाग्निश्च वृक्षान्प्सातो वनस्पतीन् ।
 एवा सपत्नान्मे प्साहि पूर्वीज्जातां उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥ १४ ॥
 यथा वातेन प्रक्षीणा वृक्षाः शेरे न्यर्पिताः ।
 एवा सपत्नान्स्त्वं मम प्र क्षिणीहि न्यर्पय
 पूर्वीज्जातां उतापरान्वरणस्त्वाभि रक्षतु ॥ १५ ॥
 तांस्त्वं प्र छिन्द्धि वरण पुरा दिष्टात्पुरायुषः ।
 य एनं पशुषु दिप्सन्ति ये चास्य राष्ट्रदिप्सवः ॥ १६ ॥
 यथा सूर्यो अतिभाति यथास्मिन्तेज आहितम् ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ १७ ॥
 यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये च नृचक्षसि ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ १८ ॥
 यथा यशः पृथिव्यां यथास्मिज्जातवेदसि ।
 एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ १९ ॥

यथा यशः कन्यायां यथास्मिन्त्संभृते रथे ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २० ॥
 यथा यशः सोमपीथे मधुपर्के यथा यशः ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २१ ॥
 यथा यशोऽग्निहोत्रे वषट्कारे यथा यशः ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २२ ॥
 यथा यशो यजमाने यथास्मिन्यज्ञ आहितम् ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २३ ॥
 यथा यशः प्रजापतौ यथास्मिन्परमेष्ठिनि ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २४ ॥
 यथा देवेष्वमृतं यथैषु सत्यमाहितम् ।
 एवा मे वरणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु
 तेजसा मा समुक्षतु यशसा समनक्तु मा ॥ २५ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २ त्रिपदा-
 यवमध्यागायत्री; ३, ४ पथ्याबृहती; ५-७, ९-११, १३-१५, १७-२०, २२,
 २४, २५ अनुष्टुप्; ८ उष्णिग्गर्भापरात्रिष्टुप्; १२ भुरिग्गायत्री;
 १६ त्रिपदाप्रतिष्ठागायत्री; २१ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २३ त्रिष्टुप्;
 २६ षट्पदाबृहतीगर्भाककुम्भतीभुरिक्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य प्रथमो रथो देवानामपरो रथो वरुणस्य तृतीय इत् ।
 अहीनामपमा रथं स्थाणुमारदथार्षत् ॥ १ ॥
 दर्भः शोचिस्तरुणकमश्वस्य वारः परुषस्य वारः ।
 रथस्य बन्धुरम् ॥ २ ॥

अव श्वेत पदा जहि पूर्वेषु चापरेण च ।
 उदप्लुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥ ३ ॥
 अरंघुषो निमज्योन्मज्य पुनरब्रवीत् ।
 उदप्लुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥ ४ ॥
 पैद्वो हन्ति कसणीलं पैद्वः शिवत्रमुतासितम् ।
 पैद्वो रथर्व्याः शिरः सं बिभेद पृदाक्वाः ॥ ५ ॥
 पैद्व प्रेहि प्रथमोऽनु त्वा वयमेमसि ।
 अहीन्व्यस्यतात्पथो येन स्मा वयमेमसि ॥ ६ ॥
 इदं पैद्वो अजायतेदमस्य परायणम् ।
 इमान्यर्वतः पदाहिघ्न्यो वाजिनीवतः ॥ ७ ॥
 संयतं न वि ष्यद् व्यात्तं न सं यमत् ।
 अस्मिन्क्षेत्रे द्वावही स्त्री च पुमांश्च तावुभावरसा ॥ ८ ॥
 अरसास इहाहयो ये अन्ति ये च दूरके ।
 घनेन हन्मि वृश्चिकमहिं दण्डेनार्गतम् ॥ ९ ॥
 अघाश्वस्येदं भेषजमुभयोः स्वजस्य च ।
 इन्द्रो मेऽहिमघायन्तमहिं पैद्वो अरन्धयत् ॥ १० ॥
 पैद्वस्य मन्महे वयं स्थिरस्य स्थिरधाम्नः ।
 इमे पश्चा पृदाक्वः प्रदीध्यत आसते ॥ ११ ॥
 नष्टासवो नष्टविषा हुता इन्द्रेण वज्रिणा ।
 जघानेन्द्रो जघ्निमा वयम् ॥ १२ ॥
 हुतास्तिरश्चिराजयो निषिष्टासः पृदाक्वः ।
 दर्वि करिक्रतं शिवत्रं दर्भेष्वसितं जहि ॥ १३ ॥
 कैरातिका कुमारिका सका खनति भेषजम् ।
 हिरण्ययीभिरभ्रिभिर्गिरीणामुप सानुषु ॥ १४ ॥
 आयमगन्युवा भिषक्पृश्निहापराजितः ।
 स वै स्वजस्य जम्भेन उभयोर्वृश्चिकस्य च ॥ १५ ॥

इन्द्रो मेऽहिमरन्धयन्मित्रश्च वरुणश्च ।

वातापर्जन्यो रुभा ॥ १६ ॥

इन्द्रो मेऽहिमरन्धयत्पृदाकुं च पृदाक्वम् ।

स्वजं तिरश्चिराजिं कसर्णीलं दशोनसिम् ॥ १७ ॥

इन्द्रो जघान प्रथमं जनितारमहे तव ।

तेषामु तृह्यमाणानां कः स्वित्तेषामसुद्रसः ॥ १८ ॥

सं हि शीर्षाण्यग्रंभं पौञ्जिष्ठइव कर्वरम् ।

सिन्धोर्मध्यं परेत्य व्यनिजमहेर्विषम् ॥ १९ ॥

अहीनां सर्वेषां विषं परा वहन्तु सिन्धवः ।

हतास्तिरश्चिराजयो निपिष्टासुः पृदाक्वः ॥ २० ॥

ओषधीनामहं वृण उर्वरीरिव साधुया ।

नयाम्यर्वतीरिवाहे निरैतु ते विषम् ॥ २१ ॥

यदग्रौ सूर्ये विषं पृथिव्यामोषधीषु यत् ।

कान्दाविषं कनक्नकं निरैत्वैतु ते विषम् ॥ २२ ॥

ये अग्रिजा ओषधिजा अहीनां ये अप्सुजा विद्युत आबभूवुः ।

येषां जातानि बहुधा महान्ति तेभ्यः सर्पेभ्यो नमसा विधेम ॥ २३ ॥

तौदी नामासि कन्या घृताची नाम वा असि ।

अधस्पदेन ते पदमा ददे विषदूषणम् ॥ २४ ॥

अङ्गादङ्गात्प्र च्यावय हृदयं परि वर्जय ।

अथा विषस्य यत्तेजोऽवाचीनं तदेतु ते ॥ २५ ॥

आरे अभूद्विषमरौद्विषे विषमप्रागपि ।

अग्रिर्विषमहेर्निर्धात्सोमो निरणयीत् ।

दुष्टारमन्वगाद्विषमहिरमृत ॥ २६ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—१-२४ सिन्धुद्वीपः; २५-३६ कौशिकः; ३७-४१ ब्रह्मा; ४२-५० विहव्यः ॥ देवता—१-२४ आपः; २५-४१ मन्त्रोक्ताः; ४२-५० प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, २-५ त्रिपदापुरोभिकृतिः ककुम्भतीगर्भापङ्क्तिः; ६ चतुष्पदाजगतीगर्भाजगती; ७-१४ पञ्चपदाविपरीतपादलक्ष्माबृहती (११, १४ पथ्यापङ्क्तिः); १५-२१ दशपदात्रैष्टुबाभाऽतिधृतिः (१९, २० कृतिः); २२, २३, ४२, ४३, ४५-४७ अनुष्टुप्; २४ त्रिपदा-विराड्गायत्री; २५-३५ षट्पदायथाक्षरंशक्वर्यतिशक्वरी; ३६ पञ्चपदाऽतिशाक्वरातिजागतगर्भाऽष्टिः; ३७ विराट्पुरस्ताद्बृहती; ३८ पुरउष्णिक्; ३९, ४१ आर्षीगायत्री; ४० विराड्विषमागायत्री; ४४ त्रिपदागायत्रीगर्भाऽनुष्टुप्; ४८, ४९, ५० त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगाय॒ ब्रह्मयोगैर्वो॑ युनज्मि ॥ १ ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगाय॒ क्षत्रयोगैर्वो॑ युनज्मि ॥ २ ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगायेन्द्रयोगैर्वो॑ युनज्मि ॥ ३ ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगाय॒ सोमयोगैर्वो॑ युनज्मि ॥ ४ ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगायाप्सुयोगैर्वो॑ युनज्मि ॥ ५ ॥

इन्द्रस्यौज॒ स्थेन्द्रस्य॒ सह॒ स्थेन्द्रस्य॒ बलं॒ स्थेन्द्रस्य॒ वीर्यं॑ ॥ स्थेन्द्रस्य॒ नृम्णं॒ स्थ ॥

जिष्णावे॒ योगाय॒ विश्वानि॒ मा भूतान्युप॑ तिष्ठन्तु युक्ता म॑ आप॒ स्थ ॥ ६ ॥

अ॒ग्रेभा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॒पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ ७ ॥

इन्द्रस्य॒ भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॒पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ ८ ॥

सोमस्य॒ भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॒पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ ९ ॥

वरुणस्य॒ भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॒पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्र॒जाप॑तेर्वो॒ धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ १० ॥

मि॒त्रावरु॑णयोर्भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ ११ ॥
 य॒मस्य॑ भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ १२ ॥
 पि॒तॄणां॑ भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ १३ ॥
 दे॒वस्य॑ सवि॒तुर्भा॒ग स्थ॑ । अ॒पां शु॒क्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।
 प्र॒जाप॑तेर्वो धाम्ना॒स्मै लो॒काय॑ सादये ॥ १४ ॥
 यो व॑ आ॒पोऽ पां॑ भा॒गो ऽप्स्व॑न्त॒र्यजु॑ष्यो दे॒वय॑जनः ।
 इ॒दं तम॑ति॒ सृजामि॑ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ।
 तेन॑ तम॒भ्यति॑सृजामो॒ यो ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ।
 तं व॒धेयं॑ तं स्तृ॒षीया॑नेन॒ ब्रह्म॑णा॒नेन॑ कर्म॑णा॒नया॑ मे॒न्या ॥ १५ ॥
 यो व॑ आ॒पोऽ पा॒मूर्मि॑र॒प्स्व॑न्त॒र्यजु॑ष्यो दे॒वय॑जनः ।
 इ॒दं तम॑ति॒ सृजामि॑ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ।
 तेन॑ तम॒भ्यति॑सृजामो॒ यो ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ।
 तं व॒धेयं॑ तं स्तृ॒षीया॑नेन॒ ब्रह्म॑णा॒नेन॑ कर्म॑णा॒नया॑ मे॒न्या ॥ १६ ॥
 यो व॑ आ॒पोऽ पां॑ व॒त्सो ऽप्स्व॑न्त॒र्यजु॑ष्यो दे॒वय॑जनः ।
 इ॒दं तम॑ति॒ सृजामि॑ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ।
 तेन॑ तम॒भ्यति॑सृजामो॒ यो ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ।
 तं व॒धेयं॑ तं स्तृ॒षीया॑नेन॒ ब्रह्म॑णा॒नेन॑ कर्म॑णा॒नया॑ मे॒न्या ॥ १७ ॥
 यो व॑ आ॒पोऽ पां॑ वृ॒षभो॑ ऽप्स्व॑न्त॒र्यजु॑ष्यो दे॒वय॑जनः ।
 इ॒दं तम॑ति॒ सृजामि॑ तं मा॒भ्यव॑निक्षि ।
 तेन॑ तम॒भ्यति॑सृजामो॒ यो ऽस्मान्द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ।
 तं व॒धेयं॑ तं स्तृ॒षीया॑नेन॒ ब्रह्म॑णा॒नेन॑ कर्म॑णा॒नया॑ मे॒न्या ॥ १८ ॥

यो व आपोऽ पां हिरण्यगर्भो ऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो ऽ देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्माणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ १९ ॥
 यो व आपोऽ पामशमा पृश्निर्दिव्यो ऽप्स्वऽन्तर्यजुष्यो ऽ देवयजनः ।
 इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिक्षि ।
 तेन तमभ्यतिसृजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्माणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ २० ॥
 यो व आपोऽ पामग्रयोऽ ऽप्स्वऽन्तर्यजुष्या ऽ देवयजनाः ।
 इदं तानति सृजामि तान्माभ्यवनिक्षि ।
 तैस्तमभ्यतिसृजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
 तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्माणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ २१ ॥
 यदर्वाचीनं त्रैहायणादनृतं किं चोदिम ।
 आपो मा तस्मात्सर्वस्मादुरितात्पान्त्वंहसः ॥ २२ ॥
 समुद्रं वः प्र हिणोमि स्वां योनिमपीतन ।
 अरिष्टाः सर्वहायसो मा च नः किं चनाममत् ॥ २३ ॥
 अरिप्रा आपो अप रिप्रमस्मत् ।
 प्रास्मदेनो दुरितं सुप्रतीकाः प्र दुःष्वप्यं प्र मलं वहन्तु ॥ २४ ॥
 विष्णोः क्रमोऽ सि सपत्नहा पृथिवीसंशितोऽ ग्रितेजाः ।
 पृथिवीमनु वि क्रमेऽ हं पृथिव्यास्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ २५ ॥
 विष्णोः क्रमोऽ सि सपत्नहान्तरिक्षसंशितो वायुतेजाः ।
 अन्तरिक्षमनु वि क्रमेऽ ह्यमन्तरिक्षात्तं निर्भजामो
 यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ २६ ॥
 विष्णोः क्रमोऽ सि सपत्नहा द्यौसंशितः सूर्यतेजाः ।
 दिवमनु वि क्रमेऽ हं दिवस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ २७ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा दिक्संशितो मनस्तेजाः ।
 दिशोऽनु वि क्रमेऽहं दिग्भ्यस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ २८ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहाशासंशितो वाततेजाः ।
 आशाऽनु वि क्रमेऽहमाशाभ्यस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ २९ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नह ऋक्संशितः सामतेजाः ।
 ऋचोऽनु वि क्रमेऽहमृग्भ्यस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३० ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा यज्ञसंशितो ब्रह्मतेजाः ।
 यज्ञमनु वि क्रमेऽहं यज्ञात्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३१ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहौषधीसंशितः सोमतेजाः ।
 ओषधीरनु वि क्रमेऽहमोषधीभ्यस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३२ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहाऽप्सुसंशितो वरुणतेजाः ।
 अपोऽनु वि क्रमेऽहमप्स्यस्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३३ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा कृषिसंशितोऽन्नतेजाः ।
 कृषिमनु वि क्रमेऽहं कृष्यास्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३४ ॥
 विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा प्राणसंशितः पुरुषतेजाः ।
 प्राणमनु वि क्रमेऽहं प्राणात्तं निर्भजामो यो ऽस्मान्द्वेष्टि
 यं वयं द्विष्मः । स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु ॥ ३५ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमभ्यष्टां विश्वाः पृथ्ना अरातीः ।
 इदमहमायुष्यायणस्यायुष्याः पुत्रस्य वर्चस्तेजः
 प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमध्वराञ्च पादयामि ॥ ३६ ॥

सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते दक्षिणामन्वावृतम् ।
 सा मे द्रविणं यच्छतु सा मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ३७ ॥
 दिशो ज्योतिष्मतीरभ्यावर्ते ।
 ता मे द्रविणं यच्छन्तु ता मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ३८ ॥
 सप्त ऋषीन्भ्यावर्ते ।
 ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ३९ ॥
 ब्रह्माभ्यावर्ते । तन्मे द्रविणं यच्छतु तन्मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ४० ॥
 ब्राह्मणां अभ्यावर्ते । ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ४१ ॥
 यं वयं मृगयामहे तं वधै स्तृण्वामहे ।
 व्यात्ते परमेष्ठिनो ब्रह्मणापीपदाम तम् ॥ ४२ ॥
 वैश्वानरस्य दंष्ट्राभ्यां हेतिस्तं समधादभि ।
 इयं तं प्सात्वाहुतिः समिद्देवी सहीयसी ॥ ४३ ॥
 राज्ञो वरुणस्य बन्धो ऽसि ।
 सो ऽमुमां मुष्यायणमुष्याः पुत्रमन्ने प्राणे बन्धान ॥ ४४ ॥
 यत्ते अन्नं भुवस्पत आक्षियति पृथिवीमनु ।
 तस्य नस्त्वं भुवस्पते संप्रयच्छ प्रजापते ॥ ४५ ॥
 अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृक्षमहि ।
 पर्यस्वानग्र आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥ ४६ ॥
 सं माग्रे वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।
 विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः ॥ ४७ ॥
 यदग्रे अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शर्व्या ऽ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ ४८ ॥
 परां शृणीहि तर्पसा यातुधानान्परां ऽ ग्रे रक्षो हरसा शृणीहि ।
 परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपः शोशुचतः शृणीहि ॥ ४९ ॥
 अपामस्मै वज्रं प्र हरामि चतुर्भृष्टिं शीर्षभिद्याय विद्वान् ।
 सो अस्याङ्गानि प्र शृणातु सर्वा तन्मे देवा अनु जानन्तु विश्वैः ॥ ५० ॥

अथ त्रयोविंशः प्रपाठकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—बृहस्पतिः ॥ देवता—वनस्पतिः, फालमणिः; ३ आपः ॥ छन्दः—१, ४, २१ गायत्री;
 २, ३, १८, १९, २२, २८-३०, ३२-३४ अनुष्टुप्; ५, ३१ षट्पदाजगती; ६ सप्तपदा-
 विराट्शक्वरी; ७-९ अष्टपदाऽष्टिः; १० नवपदाधृतिः; ११, २०, २३-२७ पथ्यापङ्क्तिः;
 १२-१७ षट्पदा (?; सप्तपदा) शक्वरी; ३५ पञ्चपदात्र्यनुष्टुब्गर्भाजगती ॥

अ॒रा॒ती॒यो॒भ्रा॒तृ॒व्यस्य दु॒र्हा॒दीं॑ द्वि॒षतः शि॒रः॑ । अ॒पि वृ॒श्चा॒म्यो॒जसा॑ ॥ १ ॥

व॒र्म॒ म॒ह्य॒म॒यं म॒णिः फा॒ला॒ज्जा॒तः क॑रिष्यति ।

पू॒र्णो म॒न्थे॒न मा॒गम॒द्रसे॑न स॒ह व॒र्चसा॑ ॥ २ ॥

य॒त्त्वा शि॒क्वः प॒राऽव॑धी॒त्तक्षा॑ ह॒स्ते॒न वा॒स्या ।

आ॒प॒स्त्वा त॒स्मा॒ज्जी॒वलाः पु॒नन्तु॑ शु॒चयः॑ शु॒चिम् ॥ ३ ॥

हि॒र॒ण्य॒स्त्रग॒यं म॒णिः श्र॒द्धां य॒ज्ञं म॒हो द॑धत् । गृ॒हे व॑सतु नोऽ॒तिथिः॑ ॥ ४ ॥

त॒स्मै घृ॒तं सु॒रां म॒ध्वन्न॑मन्नं क्ष॒दाम॑हे । स नः॑ पि॒तेव॑ पु॒त्रेभ्यः॑

श्रे॒यः श्रे॒यश्चि॒कित्स॑तु भू॒योभू॒यः श्वः॑ श्वो॒ दे॒वेभ्यो॑ म॒णिरे॒त्य ॥ ५ ॥

यम॑ब॒ध्नाद् बृ॒हस्प॑ति॒र्मणिं॑ फा॒लं घृ॒तश्चु॑तमु॒ग्रं ख॑दि॒रमो॑जसे ।

तम॒ग्निः प्र॒त्यमु॑ज्ज॒त सो अ॑स्मै दु॒ह आ॒ज्यं

भू॒योभू॒यः श्वः॑ श्व॒स्तेन॑ त्वं द्वि॒षतो॑ ज॒हि ॥ ६ ॥

यम॑ब॒ध्नाद् बृ॒हस्प॑ति॒र्मणिं॑ फा॒लं घृ॒तश्चु॑तमु॒ग्रं ख॑दि॒रमो॑जसे ।

तमि॒न्द्रः प्र॒त्यमु॑ज्ज॒तौज॑से वी॒र्या॑ य॒ कम् ।

सो अ॑स्मै ब॒लमि॑हु॒हे भू॒योभू॒यः श्वः॑ श्व॒स्तेन॑ त्वं द्वि॒षतो॑ ज॒हि ॥ ७ ॥

यम॑ब॒ध्नाद् बृ॒हस्प॑ति॒र्मणिं॑ फा॒लं घृ॒तश्चु॑तमु॒ग्रं ख॑दि॒रमो॑जसे ।

तं सोमः॑ प्र॒त्यमु॑ज्ज॒त म॒हे श्रो॒त्राय॑ चक्ष॒से ।

सो अ॑स्मै व॒र्च इ॒हु॒हे भू॒योभू॒यः श्वः॑ श्व॒स्तेन॑ त्वं द्वि॒षतो॑ ज॒हि ॥ ८ ॥

यम॑ब॒ध्नाद् बृ॒हस्प॑ति॒र्मणिं॑ फा॒लं घृ॒तश्चु॑तमु॒ग्रं ख॑दि॒रमो॑जसे ।

तं सूर्यः॑ प्र॒त्यमु॑ज्ज॒त ते॒ने॒मा अ॑जय॒द्दिशः॑ ।

सो अ॑स्मै भू॒तिमि॑हु॒हे भू॒योभू॒यः श्वः॑ श्व॒स्तेन॑ त्वं द्वि॒षतो॑ ज॒हि ॥ ९ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।
 तं बिभ्रच्चन्द्रमा मणिमसुराणां पुरोऽजयद्दानवानां हिरण्ययीः ।
 सो अस्मै श्रियमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १० ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 सो अस्मै वाजिनं दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ ११ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तेनेमां मणिना कृषिमश्विनावभि रक्षतः ।
 स भिषग्भ्यां महो दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १२ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तं बिभ्रत्सविता मणिं तेनेदमजयत्स्वः ।
 सो अस्मै सूनृतां दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १३ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तमापो बिभ्रतीर्मणिं सदा धावन्त्यक्षिताः ।
 स आभ्योऽमृतमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १४ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तं राजा वरुणो मणिं प्रत्यमुञ्चत शंभुवम् ।
 सो अस्मै सत्यमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १५ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तं देवा बिभ्रतो मणिं सर्वाल्लोकान्युधाजयन् ।
 स एभ्यो जितिमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १६ ॥
 यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।
 तमिमं देवता मणिं प्रत्यमुञ्चन्त शंभुवम् ।
 स आभ्यो विश्वमिदुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १७ ॥
 ऋतवस्तमबध्नतार्तवास्तमबध्नत ।
 संवत्सरस्तं बद्ध्वा सर्वं भूतं वि रक्षति ॥ १८ ॥

अन्तर्देशा अबध्नत प्रदिशस्तमबध्नत	।
प्रजापतिसृष्टो मणिद्विषतो मेऽ धराँ अकः	॥ १९ ॥
अथर्वाणो अबध्नताथर्वणा अबध्नत	।
तैर्मेदिनो अङ्गिरसो दस्यूनां बिभिदुः पुरस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ २० ॥	
तं धाता प्रत्यमुञ्चत स भूतं व्य कल्पयत् । तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ २१ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमद्रसेन सह वर्चसा	॥ २२ ॥
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमत्सह गोभिरजाविभिरन्नेन प्रजया सह ॥ २३ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमत्सह व्रीहियवाभ्यां महसा भूत्या सह ॥ २४ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमन्मधोर्धृतस्य धारया कीलालेन मणिः सह ॥ २५ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमदूर्जया पर्यसा सह द्रविणेन श्रिया सह ॥ २६ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमत्तेजसा त्विष्या सह यशसा कीर्त्या सह ॥ २७ ॥	
यमबध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुरक्षितिम्	।
स मायं मणिरागमत्सर्वाभिर्भूतिभिः सह	॥ २८ ॥
तमिमं देवता मणिं मह्यं ददतु पुष्टये	।
अभिभुं क्षत्रवर्धनं सपत्नदम्भनं मणिम्	॥ २९ ॥
ब्रह्मणा तेजसा सह प्रति मुञ्चामि मे शिवम्	।
असपत्नः सपत्नहा सपत्नान्मेऽ धराँ अकः	॥ ३० ॥
उत्तरं द्विषतो मामयं मणिः कृणोतु देवजाः	।
यस्य लोका इमे त्रयः पयो दुग्धमुपासते	।
स मायमधि रोहतु मणिः श्रेष्ठ्याय मूर्धतः	॥ ३१ ॥

यं देवाः पितरो मनुष्या उपजीवन्ति सर्वदा ।
 स मायमधि रोहतु मणिः श्रैष्ठ्याय मूर्धतः ॥ ३२ ॥
 यथा बीजमुर्वरायां कृष्टे फालेन रोहति ।
 एवा मयि प्रजा पशवोऽन्नमन्नं वि रोहतु ॥ ३३ ॥
 यस्मै त्वा यज्ञवर्धन मणे प्रत्यमुचं शिवम् ।
 तं त्वं शतदक्षिण मणे श्रैष्ठ्याय जिन्वतात् ॥ ३४ ॥
 एतमिध्मं समाहितं जुषाणो अग्रे प्रति हर्य होमैः । तस्मिन्विदेम
 सुमतिं स्वस्ति प्रजां चक्षुः पशून्समिद्धे जातवेदसि ब्रह्मणा ॥ ३५ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्कम्भः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ विराड्जगती; २, ८ भुरिक्
 त्रिष्टुप्; ३-६, ९, ३८, ४२, ४३ त्रिष्टुप्; ७, १३ परोष्णिक्; १०, १४, १६,
 १८, १९ उपरिष्ठाद्बृहती; ११, १२, १५, २०, २२, ३९ उपरिष्ठाज्यो-
 तिर्जगती; १७ षट्पदाजगती; २१ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; २३-३०, ३७,
 ४० अनुष्टुप्; ३१ मध्येज्योतिर्जगती; ३२, ३४, ३६ उपरिष्ठा-
 द्विराद्बृहती; ३३ पराविराडनुष्टुप्; ३५ चतुष्पदाजगती;
 ४१ आर्षीत्रिपदागायत्री; ४४ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्
 पञ्चपदानिचतुपदपङ्क्तिर्वा (एकावसाना) ॥

कस्मिन्नङ्गे तपो अस्याधि तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे ऋतमस्याध्याहितम् ।
 क्व व्रतं क्व श्रद्धास्य तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे सत्यमस्य प्रतिष्ठितम् ॥ १ ॥
 कस्मादङ्गाद्दीप्यते अग्निरस्य कस्मादङ्गात्पवते मातरिश्वा ।
 कस्मादङ्गाद्वि मिमीतेऽधि चन्द्रमा मह स्कम्भस्य मिमानो अङ्गम् ॥ २ ॥
 कस्मिन्नङ्गे तिष्ठति भूमिरस्य कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्यन्तरिक्षम् ।
 कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्याहिता द्यौः कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्युत्तरं दिवः ॥ ३ ॥
 क्व प्रेप्सन्दीप्यत ऊर्ध्वो अग्निः क्व प्रेप्सन्पवते मातरिश्वा ।
 यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यावृतः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ४ ॥
 क्वा ऽर्धमासाः क्व यन्ति मासाः संवत्सरेण सह संविदानाः ।
 यत्र यन्त्यृतवो यत्रार्तवाः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ५ ॥
 क्व प्रेप्सन्ती युवती विरूपे अहोरात्रे द्रवतः संविदाने ।
 यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यापः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ६ ॥

यस्मिन्स्तब्ध्वा प्रजापतिर्लोकान्तसर्वं आधारयत् ।
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ७ ॥
 यत्परममवमं यच्च मध्यमं प्रजापतिः ससृजे विश्वरूपम् ।
 किर्यता स्कम्भः प्र विवेश तत्र यत्र प्राविशत्क्रियत्तद्वभूव ॥ ८ ॥
 किर्यता स्कम्भः प्र विवेश भूतं कियद्भविष्यदन्वाशयेऽस्य ।
 एकं यदङ्गमकृणोत्सहस्रधा किर्यता स्कम्भः प्र विवेश तत्र ॥ ९ ॥
 यत्र लोकांश्च कोशांश्चापो ब्रह्म जना विदुः ।
 असच्च यत्र सच्चान्त स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १० ॥
 यत्र तपः पराक्रम्य व्रतं धारयत्युत्तरम् ।
 ऋतं च यत्र श्रद्धा चापो ब्रह्म समाहिताः
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ११ ॥
 यस्मिन्भूमिर्न्तरिक्षं द्यौर्यस्मिन्नध्याहिताः ।
 यत्राग्निश्चन्द्रमाः सूर्यो वातस्तिष्ठन्त्यार्पिताः
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १२ ॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे सर्वे समाहिताः ।
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १३ ॥
 यत्र ऋषयः प्रथमजा ऋचः साम यजुर्मही ।
 एकर्षिर्यस्मिन्नार्पितः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १४ ॥
 यत्रामृतं च मृत्युश्च पुरुषेऽधि समाहिते ।
 समुद्रो यस्य नाड्यश्च पुरुषेऽधि समाहिताः
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १५ ॥
 यस्य चतस्रः प्रदिशो नाड्यश्च स्तिष्ठन्ति प्रथमाः ।
 यज्ञो यत्र पराक्रान्तः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १६ ॥
 ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते विदुः परमेष्ठिनम् ।
 यो वेद परमेष्ठिनं यश्च वेद प्रजापतिम् ।
 ज्येष्ठं ये ब्राह्मणं विदुस्ते स्कम्भमनुसंविदुः ॥ १७ ॥

यस्य शिरो वैश्वानरश्चक्षुरङ्गिरसोऽ भवन् ।
 अङ्गानि यस्य यातवः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १८ ॥
 यस्य ब्रह्म मुखमाहुर्जिह्वां मधुकशामुत ।
 विराजमूधो यस्याहुः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ १९ ॥
 यस्मादृचो अपातक्षन्यजुर्यस्मादुपाकषन् ।
 सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ २० ॥
 असच्छाखां प्रतिष्ठन्तीं परममिव जना विदुः ।
 उतो सन्मन्यन्तेऽ वरे ये ते शाखामुपासते ॥ २१ ॥
 यत्रादित्याश्च रुद्राश्च वसवश्च समाहिताः ।
 भूतं च यत्र भव्यं च सर्वे लोकाः प्रतिष्ठिताः
 स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ २२ ॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा निधिं रक्षन्ति सर्वदा ।
 निधिं तमद्य को वेद यं देवा अभिरक्षथ ॥ २३ ॥
 यत्र देवा ब्रह्मविदो ब्रह्म ज्येष्ठमुपासते ।
 यो वै तान्विद्यात्प्रत्यक्षं स ब्रह्मा वेदिता स्यात् ॥ २४ ॥
 बृहन्तो नाम ते देवा येऽ सतः परि जज्ञिरे ।
 एकं तदङ्गं स्कम्भस्यासदाहुः परो जनाः ॥ २५ ॥
 यत्र स्कम्भः प्रजनयन्पुराणं व्यवर्तयत् ।
 एकं तदङ्गं स्कम्भस्य पुराणमनुसंविदुः ॥ २६ ॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद्देवा अङ्गे गात्रा विभेजिरे ।
 तान्वै त्रयस्त्रिंशद्देवानेके ब्रह्मविदो विदुः ॥ २७ ॥
 हिरण्यगर्भं परममनत्युद्यं जना विदुः ।
 स्कम्भस्तदग्रे प्रासिञ्चद्विरण्यं लोके अन्तरा ॥ २८ ॥
 स्कम्भे लोकाः स्कम्भे तपः स्कम्भेऽ ध्यूतमाहितम् ।
 स्कम्भं त्वा वेद प्रत्यक्षमिन्द्रे सर्वं समाहितम् ॥ २९ ॥

इन्द्रे॑ लो॒का इन्द्रे॑ तप॒ इन्द्रेऽध्यु॑तमाहितम् ।
 इन्द्रं॑ त्वा वेद प्र॒त्यक्षं॑ स्क॒म्भे सर्वं॑ प्रतिष्ठितम् ॥ ३० ॥
 नाम॒ नाम्ना॑ जोहवीति॒ पुरा॑ सूर्या॑त्पु॒रोषसः॑ । यद॒जः प्रथ॑मं संब॒भूव॑
 स ह॒ तत्स्व॒राज्य॑मियाय॒ यस्मान्नान्य॑त्पर॒मस्ति॑ भू॒तम् ॥ ३१ ॥
 यस्य॒ भूमिः॑ प्र॒मान्तरि॑क्षमु॒तोदर॑म् ।
 दि॒वं यश्च॒क्रे मूर्धा॑नं॒ तस्मै॑ ज्ये॒ष्ठाय॒ ब्रह्म॑णे॒ नमः॑ ॥ ३२ ॥
 यस्य॒ सूर्य॑श्चक्षु॒श्चन्द्र॑माश्च॒ पुन॑र्णवः ।
 अ॒ग्निं यश्च॒क्र आ॒स्यंश्च॑ तस्मै॑ ज्ये॒ष्ठाय॒ ब्रह्म॑णे॒ नमः॑ ॥ ३३ ॥
 यस्य॒ वातः॑ प्रा॒णापा॑नौ चक्षु॒रङ्गि॑र॒सोऽभ॑वन् ।
 दि॒शो यश्च॒क्रे प्र॒ज्ञानी॑स्तस्मै॑ ज्ये॒ष्ठाय॒ ब्रह्म॑णे॒ नमः॑ ॥ ३४ ॥
 स्क॒म्भो दा॑धार॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒भे इ॒मे स्क॒म्भो दा॑धारोर्व॒श्नन्ति॑क्ष्मम् ।
 स्क॒म्भो दा॑धार प्र॒दिशः॑ षडु॒र्वीः स्क॒म्भ इ॒दं वि॒श्वं भु॑व॒नमा वि॑वेश ॥ ३५ ॥
 यः श्रमा॑त्तप॒सो जा॒तो लो॒कान्त॑सर्वी॒न्तस्मा॑न॒शे ।
 सोमं॑ यश्च॒क्रे के॒वलं॑ तस्मै॑ ज्ये॒ष्ठाय॒ ब्रह्म॑णे॒ नमः॑ ॥ ३६ ॥
 क॒थं वा॒तो ने॒लय॑ति क॒थं न र॑मते॒ मनः॑ ।
 किमा॑पः स॒त्यं प्रे॑प्स॒न्तीने॑लयन्ति क॒दा च॒न ॥ ३७ ॥
 म॒हद्य॑क्षं॒ भुव॑नस्य॒ मध्ये॑ तप॒सि क्रा॑न्तं स॒लिल॑स्य॒ पृष्ठे॑ ।
 तस्मि॑ञ्छ्रय॒न्ते य उ॒ के च॑ दे॒वा वृ॑क्षस्य॒ स्कन्धः॑ प॒रित॑ इ॒व शा॒खाः ॥ ३८ ॥
 यस्मै॑ ह॒स्ताभ्यां॑ पा॒दाभ्यां॑ वा॒चा श्रो॑त्रेण॒ चक्षु॑षा ।
 यस्मै॑ दे॒वाः सदा॑ ब॒लिं प्र॑यच्छ॒न्ति वि॑मि॒तेऽमि॑तं
 स्क॒म्भं तं ब्रू॑हि क॒तमः॑ स्वि॒देव॑ सः ॥ ३९ ॥
 अप॒ तस्य॑ ह॒तं तमो॑ व्यावृ॒त्तः स पा॑प्मना ।
 सर्वा॑णि॒ तस्मि॑ज्ज्योती॑षि॒ यानि॑ त्रीणि॒ प्रजा॑प॒तौ ॥ ४० ॥
 यो वै॒त॒सं हि॑र॒ण्ययं॑ तिष्ठ॒न्तं स॒लिले॑ वेद । स वै गु॒ह्यः प्र॒जाप॑तिः ॥ ४१ ॥
 त॒न्त्रमे॑कं॒ युव॑ती वि॒रूपे॑ अ॒भ्याक्रा॑मं वयतः॒ षण्म॑यू॒खम् ।
 प्रा॒न्या तन्तू॑न्स्ति॒रते॑ ध॒त्ते अ॒न्या नाप॑ वृ॒ज्जाते॒ न ग॑मा॒तो अ॒न्तम् ॥ ४२ ॥

तयो॑र॒हं प॑रि॒नृत्य॑न्त्योरि॒व न वि जा॑नामि य॒तरा प॑र॒स्तात् ।
 पु॒माने॑नद्वय॒त्युद् गृ॑णत्ति पु॒माने॑नद्वि ज॒भारा॑धि नाके ॥ ४३ ॥
 इमे म॒यूखा उप॑ तस्त॒भुर्दिवं॑ सामा॒नि चक्रु॑स्त॒सराणि॑ वा॒तवे ॥ ४४ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद्विराड्बृहती; २ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ३, ४, ८, ९, १३, १६-१८, २४, २८, ३५, ३६, ४०, ४४ त्रिष्टुप्; ५ भुरिगनुष्टुप्; ६, १४, १९-२१, २३, २५, २९, ३१-३४, ३७, ३८, ४१, ४३ अनुष्टुप्; ७ पराबृहतीत्रिष्टुप्; १० अनुष्टुब्गर्भात्रिष्टुप्; ११ जगती; १२ पुरोबृहतीत्रिष्टुब्गर्भाशीर्षीपङ्क्तिः; १५, २७ भुरिग्वृहती; २२ पुरउष्णिक्; २६ द्व्यष्णिगर्भाऽनुष्टुप्; ३० भुरिक्त्रिष्टुप्; ३९ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्; ४२ त्रिपदाविराड्गायत्री ॥

यो भू॒तं च॒ भव्यं॑ च॒ सर्वं॑ यश्चा॒धिति॑ष्ठति ।
 स्व॒र्श्यस्य॑ च॒ केवलं॑ तस्मै॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ ब्र॒ह्मणे॑ नमः ॥ १ ॥
 स्क॒म्भेने॒मे वि॑ष्ट॒भिते॑ द्यौश्च॒ भूमि॑श्च तिष्ठतः ।
 स्क॒म्भ इ॒दं सर्व॑मा॒त्मन्वद्य॑त्प्रा॒णन्निमि॑षच्च॒ यत् ॥ २ ॥
 तिस्रो॑ ह॒ प्रजा॑ अ॒त्याय॑मा॒यन्त्य॑र्श॒न्या अ॒र्कम॒भितो॑ऽविशन्त ।
 बृ॒हन्ह॑ तस्थौ रज॒सो वि॑मानो ह॒रितो॑ ह॒रिणी॑रा वि॒वेश ॥ ३ ॥
 द्वाद॑श प्र॒धय॑श्च॒क्रमे॑कं त्री॒णि न॒भ्यानि॒ क उ॒ तच्चि॑केत ।
 तत्रा॑ह॒तास्त्री॑णि श॒तानि॑ श॒ङ्खवः॑ ष॒ष्टिश्च॑ खीला॒ अवि॑चाचला॒ ये ॥ ४ ॥
 इ॒दं स॒वित॒र्वि जा॑नीहि षड्य॒मा एक॑ एक॒जः ।
 तस्मि॑न्हापि॒त्वमि॑च्छ॒न्ते य ए॒षामे॑क एक॒जः ॥ ५ ॥
 आ॒विः स॒न्निहि॑तं गुहा॒ जर्त्त्रा॑म॒ मह॑त्प॒दम् ।
 तत्रे॑दं सर्व॑मा॒र्पित॑मेज॒त्प्राण॑त्प्रति॒ष्ठितम् ॥ ६ ॥
 एक॑चक्रं वर्तत॒ एक॑नेमि स॒हस्रा॑क्षरं प्र॒ पुरो॑ नि प॒श्चा ।
 अ॒र्धेन॑ वि॒श्वं भु॑वनं ज॒जान॑ यद॒स्यार्धं॑ क्व॒र्शं तद् ब॑भूव ॥ ७ ॥
 प॒ञ्चवा॑ही व॒हत्य॑ग्र॒मेषां॑ प्र॒ष्टयो॑ यु॒क्ता अ॒नुस॑र्वहन्ति ।
 अया॑तमस्य ददृ॒शे न या॑तं परं ने॒दीयोऽव॑रं द॒वीयः ॥ ८ ॥
 ति॒र्यग्बि॑लश्चम॒स ऊ॒र्ध्वबु॑ध्न॒स्तस्मि॑न्यशो निहि॑तं वि॒श्वरू॑पम् ।
 तदा॑सत॒ ऋष॑यः स॒प्त सा॒कं ये अ॒स्य गो॒पा म॑हतो ब॒भूवुः ॥ ९ ॥

या पुरस्ताद्युज्यते या च पश्चाद्या विश्वतो युज्यते या च सर्वतः ।
 यथा यज्ञः प्राङ् तायते तां त्वा पृच्छामि कतमा स ऋचाम् ॥ १० ॥
 यदेजति पतति यच्च तिष्ठति प्राणदप्राणन्निमिषच्च यद्धुवत् ।
 तद्वाधार पृथिवीं विश्वरूपं तत्संभूय भवत्येकमेव ॥ ११ ॥
 अनन्तं विततं पुरुत्रानन्तमन्तवच्चा समन्ते ।
 ते नाकपालश्चरति विचिन्वन्विद्वान्भूतमुत भव्यमस्य ॥ १२ ॥
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरदृश्यमानो बहुधा वि जायते ।
 अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कतमः स केतुः ॥ १३ ॥
 ऊर्ध्वं भरन्तमुदकं कुम्भेनैवोदहार्यम् ।
 पश्यन्ति सर्वे चक्षुषा न सर्वे मनसा विदुः ॥ १४ ॥
 दूरे पूर्णेन वसति दूर ऊनेन हीयते ।
 महद्यक्षं भुवनस्य मध्ये तस्मै बलिं राष्ट्रभृतो भरन्ति ॥ १५ ॥
 यतः सूर्य उदेत्यस्तं यत्र च गच्छति ।
 तदेव मन्येऽहं ज्येष्ठं तदु नात्येति किं चन ॥ १६ ॥
 ये अर्वाङ्मध्य उत वा पुराणं वेदं विद्वांसमभितो वदन्ति ।
 आदित्यमेव ते परि वदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं त्रिवृतं च हंसम् ॥ १७ ॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरैर्हंसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्त्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्त्याति भुवनानि विश्वा ॥ १८ ॥
 सत्येनोर्ध्वस्तपति ब्रह्मणाऽर्वाङ् वि पश्यति ।
 प्राणेन तिर्यङ् प्राणाति यस्मिञ्ज्येष्ठमधि श्रितम् ॥ १९ ॥
 यो वै ते विद्यादरणी याभ्यां निर्मथ्यते वसु ।
 स विद्वाञ्ज्येष्ठं मन्येत स विद्याद् ब्राह्मणं महत् ॥ २० ॥
 अपादग्रे समभवत्सो अग्रे स्वराभरत् ।
 चतुष्पाद्भूत्वा भोग्यः सर्वमादत्त भोजनम् ॥ २१ ॥
 भोग्यो भवदथो अन्नमदद् बहु ।
 यो देवमुत्तरावन्तमुपासातै सनातनम् ॥ २२ ॥

स॒ना॒त॒न॒मे॒न॒मा॒हु॒रु॒ता॒द्य॒ स्या॒त्पु॒न॒र्ण॒वः ।
 अ॒हो॒रा॒त्रे॒ प्र॒ जा॒ये॒ते॒ अ॒न्यो॒ अ॒न्य॒स्य॒ रू॒प॒योः ॥ २३ ॥
 श॒तं स॒ह॒स्रं॒म॒यु॒तं न्य॒र्बु॒द॒म॒सं॒ख्ये॒यं स्व॒म॒स्मि॒न्नि॒वि॒ष्टम् ।
 तद॑स्य॒ घ्न॒न्त्य॒भि॒प॒श्य॒त ए॒व तस्मा॑द्दे॒वो रो॑च॒त ए॒ष ए॒तत् ॥ २४ ॥
 बा॒ला॒दे॒क॒म॒णी॒य॒स्क॒मु॒तै॒कं ने॒व दृ॒श्य॒ते ।
 ततः॑ परि॑ष्व॒जी॒य॒सी दे॒वता॒ सा म॒म प्रि॒या ॥ २५ ॥
 इ॒यं क॑ल्या॒ण्य॒र्ज॒रा म॒र्त्य॑स्या॒मृता॑ गृ॒हे ।
 यस्मै॑ कृ॒ता श॒ये स॒ यश्च॑का॒र ज॒जार् सः ॥ २६ ॥
 त्वं स्त्री॑ त्वं पु॒मा॒न॒सि॒ त्वं कु॑मा॒र उ॒त वा॑ कु॒मारी॑ ।
 त्वं जी॒र्णो द॒ण्डे॒न व॒ञ्च॒सि त्वं जा॒तो भ॑व॒सि वि॒श्वतो॑मुखः ॥ २७ ॥
 उ॒तै॒षां पि॒तो॒त वा॑ पु॒त्र ए॑षा॒मु॒तै॒षां ज्ये॒ष्ठ उ॒त वा॑ क॒नि॒ष्ठः ।
 ए॒को ह॒ दे॒वो म॑न॒सि प्र॑वि॒ष्टः प्र॒थ॒मो जा॒तः स उ॒ ग॒र्भे अ॒न्तः ॥ २८ ॥
 पू॒र्णा॒त्पू॒र्णमु॑द॒च॒ति पू॒र्णं पू॒र्णे॒न सि॒च्य॒ते ।
 उ॒तो तद॑द्य॒ वि॒द्या॒म॒ यत॑स्तत्प॒रि॒षि॒च्य॒ते ॥ २९ ॥
 ए॒षा स॒न॒त्री स॒न॒मे॒व जा॒तै॒षा पु॑रा॒णी परि॑ स॒र्वं ब॑भू॒व ।
 म॒ही दे॒व्यु॑ष॒सो वि॒भा॒ती सै॒कै॒नै॒केन॑ मि॒ष॒ता वि॒ च॑ष्टे ॥ ३० ॥
 अ॒वि॒र्वे॒ नाम॑ दे॒वत॑ते॒नास्ते॒ परी॑वृ॒ता ।
 तस्या॑ रू॒पे॒णे॒मे वृ॒क्षा हरि॑ता॒ हरि॑त॒स्त्रजः ॥ ३१ ॥
 अ॒न्ति स॒न्तं न॒ ज॒हा॒त्य॒न्ति स॒न्तं न॒ प॑श्य॒ति ।
 दे॒वस्य॑ प॒श्य॒ का॒व्यं न॒ म॒मा॒र न॒ जी॑र्य॒ति ॥ ३२ ॥
 अ॒पूर्वे॑णै॒षिता॑ वा॒च॒स्ता व॑द॒न्ति य॒था॒य॒थम् ।
 व॑द॒न्ती॒र्यत्र॑ ग॒च्छ॑न्ति॒ तदा॑हु॒र्ब्रा॒ह्म॒णं म॒हत् ॥ ३३ ॥
 यत्र॑ दे॒वाश्च॑ म॒नु॒ष्या॒श्चारा॑ नाभा॒विव॑ श्रि॒ताः ।
 अ॒पां त्वा॒ पु॒ष्पं पृ॑च्छा॒मि यत्र॑ त॒न्मा॒यया॑ हि॒तम् ॥ ३४ ॥
 ये॒भि॒र्वा॒त इ॒षि॒तः प्र॑वा॒ति॒ ये द॑द॒न्ते॒ पञ्च॑ दि॒शः स॒ध्री॑चीः ।
 य आ॒हु॒ति॒म॒त्य॒म॒न्य॒न्त दे॒वा अ॒पां ने॒तारः॑ क॒तमे॒ त आ॑सन् ॥ ३५ ॥

इमामेषां पृथिवीं वस्तु एकोऽन्तरिक्षं पर्येको बभूव ।
 दिवमेषां ददते यो विधर्ता विश्वा आशाः प्रति रक्षन्त्येके ॥ ३६ ॥
 यो विद्यात्सूत्रं विततं यस्मिन्नोताः प्रजा इमाः ।
 सूत्रं सूत्रस्य यो विद्यात्स विद्याद् ब्राह्मणं महत् ॥ ३७ ॥
 वेदाहं सूत्रं विततं यस्मिन्नोताः प्रजा इमाः ।
 सूत्रं सूत्रस्याहं वेदाथो यद् ब्राह्मणं महत् ॥ ३८ ॥
 यदन्तरा द्यावापृथिवी अग्निरैतद्ब्रह्मन्विश्वदाव्यः ।
 यत्रातिष्ठन्नेकपत्नीः परस्तात्स्वेवासीन्मातरिश्वा तदानीम् ॥ ३९ ॥
 अप्स्वासीन्मातरिश्वा प्रविष्टः प्रविष्टा देवाः सलिलान्यासन् ।
 बृहन्ह तस्थौ रजसो विमानः पर्वमानो हरित आ विवेश ॥ ४० ॥
 उत्तरेणेव गायत्रीममृतेऽधि वि चक्रमे ।
 साम्ना ये सामं संविदुरजस्तद्दृशे क्व ॥ ४१ ॥
 निवेशनः संगमनो वसूनां देवइव सविता सत्यधर्मा ।
 इन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम् ॥ ४२ ॥
 पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिभिर्गुणेभिरावृतम् ।
 तस्मिन्यद्यक्षमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥ ४३ ॥
 अकामो धीरो अमृतः स्वयंभू रसेन तृप्तो न कुतश्चनोनः ।
 तमेव विद्वान्न बिभाय मृत्योरात्मानं धीरमजरं युवानम् ॥ ४४ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—शतौदना ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २-११, १३, १४-२४ अनुष्टुप्;

१२ पथ्यापङ्क्तिः; २५ द्व्युष्णिग्गर्भाऽनुष्टुप्; २६ पञ्चपदाबृहत्पुष्टुबुष्णिग्गर्भाजगती;

२७ पञ्चपदाऽतिजागताऽनुष्टुब्गर्भा शक्वरी ॥

अघायतामपि नह्या मुखानि सपत्न्येषु वज्रमर्पयैतम् ।
 इन्द्रेण दत्ता प्रथमा शतौदना भ्रातृव्यघ्नी यजमानस्य गातुः ॥ १ ॥
 वेदिष्टे चर्म भवतु बर्हिर्लोमानि यानि ते ।
 एषा त्वा रशनाग्रभीद् ग्रावा त्वैषोऽधि नृत्यतु ॥ २ ॥

बालास्ते प्रोक्षणीः सन्तु जिह्वा सं माध्वर्घ्ये ।
 शुद्धा त्वं यज्ञिया भूत्वा दिवं प्रेहि शतौदने ॥ ३ ॥
 यः शतौदनां पचति कामप्रेण स कल्पते ।
 प्रीता ह्यस्यत्विजः सर्वे यन्ति यथायथम् ॥ ४ ॥
 स स्वर्गमा रोहति यत्रादस्त्रिदिवं दिवः ।
 अपूपनाभिं कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥ ५ ॥
 स ताल्लोकान्त्समाप्नोति ये दिव्या ये च पार्थिवाः ।
 हिरण्यज्योतिषं कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥ ६ ॥
 ये ते देवि शमितारः पक्तारो ये च ते जनाः ।
 ते त्वा सर्वे गोप्स्यन्ति मैभ्यो भैषीः शतौदने ॥ ७ ॥
 वसवस्त्वा दक्षिणत उत्तरान्मरुतस्त्वा ।
 आदित्याः पश्चाद्गोप्स्यन्ति सागिष्टोममतिं द्रव ॥ ८ ॥
 देवाः पितरो मनुष्या गन्धर्वाप्सरसश्च ये ।
 ते त्वा सर्वे गोप्स्यन्ति सातिरात्रमतिं द्रव ॥ ९ ॥
 अन्तरिक्षं दिवं भूमिमादित्यान्मरुतो दिशः ।
 लोकान्त्स सर्वाणाप्नोति यो ददाति शतौदनाम् ॥ १० ॥
 घृतं प्रोक्षन्तीं सुभगा देवी देवानामिष्यति ।
 पक्तारमर्घ्ये मा हिंसीर्दिवं प्रेहि शतौदने ॥ ११ ॥
 ये देवा दिविषदो अन्तरिक्षसदश्च ये ये चेमे भूम्यामधि ।
 तेभ्यस्त्वं धुक्ष्व सर्वदा क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १२ ॥
 यत्ते शिरो यत्ते मुखं यौ कर्णौ ये च ते हनू ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १३ ॥
 यौ त ओष्ठौ ये नासिके ये शृङ्गे ये च तेऽक्षिणी ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १४ ॥
 यत्ते कलोमा यद्धृदयं पुरीतत्सहकण्ठिका ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १५ ॥

यत्ते यकृद्ये मर्तस्त्रे यदान्त्रं याश्च ते गुदाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १६ ॥
 यस्ते प्लाशिर्यो वनिष्ठुर्यो कुक्षी यच्च चर्म ते ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १७ ॥
 यत्ते मज्जा यदस्थि यन्मांसं यच्च लोहितम् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १८ ॥
 यौ ते बाहू ये दोषणी यावंसौ या च ते ककुत् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १९ ॥
 यास्ते ग्रीवा ये स्कन्धा याः पृष्ठीर्याश्च पर्श्वः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २० ॥
 यौ त ऊरू अष्टीवन्तौ ये श्रोणी या च ते भसत् ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २१ ॥
 यत्ते पुच्छं ये ते बाला यदूधो ये च ते स्तनाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २२ ॥
 यास्ते जङ्घा याः कुष्ठिका ऋच्छरा ये च ते शफाः ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २३ ॥
 यत्ते चर्म शतौदने यानि लोमान्यघ्न्ये ।
 आमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २४ ॥
 क्रोडौ ते स्तां पुरोडाशावाज्येनाभिघारितौ ।
 तौ पक्षौ देवि कृत्वा सा पक्तारं दिवं वह ॥ २५ ॥
 उलूखले मुसले यश्च चर्मणि यो वा शूर्पे तण्डुलः कर्णः ।
 यं वा वातो मातरिश्वा पर्वमानो ममाथाग्रिष्टद्धोता सुहुतं कृणोतु ॥ २६ ॥
 अपो देवीर्मधुमतीर्धृतश्चुतो ब्रह्मणां हस्तेषु प्रपृथक्सादयामि ।
 यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोऽहं तन्मे सर्वं सं पद्यतां
 वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ २७ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—१ ककुम्मत्यनुष्टुप्; २-४, ७, ९, ११-२२, २५, २८, ३०, ३३, ३४ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदाऽतिजागतानुष्टुब्गभास्कन्धोग्रीवीबृहती; ६, ८, १० विराडनुष्टुप्; २३ बृहती; २४ उपरिष्टादबृहती; २६ आस्तारपङ्क्तिः; २७ शङ्कुमत्यनुष्टुप्; २९ त्रिपदाविराड्गायत्री; ३१ उष्णिग्गर्भाऽनुष्टुप्; ३२ विराट्पथ्याबृहती ॥

नमस्ते जायमानायै जाताया उत ते नमः ।
 बालेभ्यः शफेभ्यो रूपायाघ्न्ये ते नमः ॥ १ ॥
 यो विद्यात्सप्त प्रवतः सप्त विद्यात्परावतः ।
 शिरो यज्ञस्य यो विद्यात्स वशां प्रति गृह्णीयात् ॥ २ ॥
 वेदाहं सप्त प्रवतः सप्त वेद परावतः ।
 शिरो यज्ञस्याहं वेद सोमं चास्यां विचक्षणम् ॥ ३ ॥
 यया द्यौर्यया पृथिवी ययापो गुपिता इमाः ।
 वशां सहस्रधारां ब्रह्मणाच्छावदामसि ॥ ४ ॥
 शतं कंसाः शतं दोग्धारः शतं गोप्तारो अधि पृष्ठे अस्याः ।
 ये देवास्तस्यां प्राणन्ति ते वशां विदुरेकधा ॥ ५ ॥
 यज्ञपदीराक्षीरा स्वधाप्राणा महीलुका ।
 वशा पर्जन्यपत्नी देवाँ अप्येति ब्रह्मणा ॥ ६ ॥
 अनु त्वाग्निः प्राविशदनु सोमो वशे त्वा ।
 ऊर्धस्ते भद्रे पर्जन्यो विद्युतस्ते स्तना वशे ॥ ७ ॥
 अपस्त्वं धुक्षे प्रथमा उर्वरा अपरा वशे ।
 तृतीयं राष्ट्रं धुक्षेऽन्नं क्षीरं वशे त्वम् ॥ ८ ॥
 यदादित्यैर्हूयमानोपातिष्ठ ऋतावरि ।
 इन्द्रः सहस्रं पात्रान्तसोमं त्वापाययद्वशे ॥ ९ ॥
 यदनूचीन्द्रमैरात्त्व ऋषभो ह्वयत् ।
 तस्मात्ते वृत्रहा पयः क्षीरं क्रुद्धो ऽहरद्वशे ॥ १० ॥
 यत्ते क्रुद्धो धनपतिरा क्षीरमहरद्वशे ।
 इदं तदद्य नाकस्त्रिषु पात्रेषु रक्षति ॥ ११ ॥

त्रिषु पात्रेषु तं सोममा देव्य ऽहरद्वशा ।
 अथर्वा यत्र दीक्षितो बर्हिष्यास्त हिरण्यये ॥ १२ ॥
 सं हि सोमेनागतं समु सर्वेण पद्वता ।
 वशा समुद्रमध्यष्ठाद्रन्धर्वैः कलिभिः सह ॥ १३ ॥
 सं हि वातेनागतं समु सर्वैः पतत्रिभिः ।
 वशा समुद्रे प्रानृत्यदृचः सामानि बिभ्रती ॥ १४ ॥
 सं हि सूर्येणागतं समु सर्वेण चक्षुषा ।
 वशा समुद्रमत्यख्यद्भद्रा ज्योतींषि बिभ्रती ॥ १५ ॥
 अभीवृता हिरण्येन यदतिष्ठ ऋतावरि ।
 अश्वः समुद्रो भूत्वाध्यस्कन्दद्वशे त्वा ॥ १६ ॥
 तद्भद्राः समगच्छन्त वशा देष्ट्रयथो स्वधा ।
 अथर्वा यत्र दीक्षितो बर्हिष्यास्त हिरण्यये ॥ १७ ॥
 वशा माता राजन्य ऽस्य वशा माता स्वधे तव ।
 वशाया यज्ञ आयुधं ततश्चित्तमजायत ॥ १८ ॥
 ऊर्ध्वो बिन्दुरुदचरद् ब्रह्मणः ककुदादधि ।
 ततस्त्वं जज्ञिषे वशे ततो होताजायत ॥ १९ ॥
 आस्त्रस्ते गाथा अभवन्नुष्णिहाभ्यो बलं वशे ।
 पाजस्या ऽजज्ञे यज्ञ स्तनैभ्यो रश्मयस्तव ॥ २० ॥
 ईर्माभ्यामयनं जातं सक्थिभ्यां च वशे तव ।
 आन्त्रेभ्यो जज्ञिरे अत्रा उदरादधि वीरुधः ॥ २१ ॥
 यदुदरं वरुणस्यानुप्राविशथा वशे ।
 ततस्त्वा ब्रह्मोदह्वयत्स हि नेत्रमवेत्तव ॥ २२ ॥
 सर्वे गर्भीदवेपन्त जायमानादसूस्व ऽः ।
 ससूव हि तामाहुर्वशेति ब्रह्मभिः क्लृप्तः स ह्य ऽस्या बन्धुः ॥ २३ ॥
 युध एकः सं सृजति यो अस्या एक इद्वशी ।
 तरांसि यज्ञा अभवन्तरसां चक्षुरभवद्वशा ॥ २४ ॥

व॒शा य॒ज्ञं प्र॒त्य॒गृ॒ह्णाद्व॒शा सूर्य॑मधारयत् ।
 व॒शाया॑म॒न्तर॑विशदोद॒नो ब्र॒ह्मणा॑ स॒ह ॥ २५ ॥
 व॒शामे॒वामृत॑माहुर्व॒शां मृत्यु॑मुपा॒सते ।
 व॒शेदं सर्व॑मभवद्दे॒वा म॑नु॒ष्या ३ असु॑राः पि॒तर॑ ऋष॒यः ॥ २६ ॥
 य ए॒वं वि॒द्यात्स व॒शां प्रति॑ गृ॒ह्णीयात् ।
 तथा॒ हि य॒ज्ञः सर्व॑पाहु॒हे दा॒त्रेऽन॑पस्फुरन् ॥ २७ ॥
 ति॒स्त्रो जि॒ह्वा वरु॑णस्यान्तर्दी॒घत्या॒सनि॑ ।
 तासां॒ या मध्ये॑ राज॒ति सा व॒शा दु॑ष्प्रति॒ग्रहा॑ ॥ २८ ॥
 च॒तुर्धा॑ रे॒तो अभ॑वद्व॒शायाः ।
 आप॒स्तुरी॑यम॒मृतं॒ तुरी॑यं य॒ज्ञस्तुरी॑यं प॒शव॑स्तुरी॒यम् ॥ २९ ॥
 व॒शा द्यौर्व॒शा पृ॑थि॒वी व॒शा विष्णुः॑ प्र॒जाप॑तिः ।
 व॒शाया॑ दु॒ग्धम॑पिबन्त्सा॒ध्या वस॑वश्च॒ ये ॥ ३० ॥
 व॒शाया॑ दु॒ग्धं पी॒त्वा सा॒ध्या वस॑वश्च॒ ये ।
 ते वै ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टपि॑ पयो॑ अस्या॒ उपा॑सते ॥ ३१ ॥
 सोम॑मेना॒मेकं॒ दुहे॑ घृ॒तमे॒क उपा॑सते ।
 ये ए॒वं वि॒दुषे॑ व॒शां द॒दुस्ते ग॒तास्त्रि॑दिवं दि॒वः ॥ ३२ ॥
 ब्रा॒ह्मणे॒भ्यो व॒शां द॒त्त्वा सर्वाँ॑ल्लो॒कान्त॑सम॒श्नुते॑ ।
 ऋ॒तं ह्य॑स्या॒मापि॑तमपि॒ ब्रह्मा॑थो॒ तपः॑ ॥ ३३ ॥
 व॒शां दे॒वा उप॑ जी॒वन्ति॑ व॒शां म॑नु॒ष्या उ॒त ।
 व॒शेदं॒ सर्व॑मभवद्वा॒वत्सू॒यो वि॒पश्य॑ति ॥ ३४ ॥

इति त्रयोविंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति दशमं काण्डम् ॥

अथैकादशं काण्डम्

अथ चतुर्विंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मौदनः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुब्गर्भाभुरिक्पङ्क्तिः; २, ५ बृहतीगर्भा-
 विराट्त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदाशाक्वरगर्भाजगती; ४, १५, १६, ३१ भुरिक्त्रिष्टुप्; ६ उष्णिक्;
 ७, १२-१४, १९, २२, २३, २९, ३०, ३२-३४ त्रिष्टुप्; ८ विराड्गायत्री; ९ शाक्वराति-
 जागतगर्भाजगती; १० पुरोऽतिजगतीविराड्जगती; ११ जगती; १७, २१, २४-२६,
 ३७ विराड्जगती; १८ अतिजागतगर्भापरातिजागतविराड्तिजगती; २० अति-
 जागतगर्भापराशाक्वराचतुष्पदाभुरिजगती; २७ अतिजागतगर्भाभुरिजगती;
 २८ भुरिजगती; ३५ चतुष्पदाककुम्भत्युष्णिक्; ३६ पुरोविराट्त्रिष्टुप् ॥

अग्ने जायस्वादितिर्नाथितेयं ब्रह्मौदनं पंचति पुत्रकामा ।
 सप्तऋषयो भूतकृतस्ते त्वा मन्थन्तु प्रजया सहेह ॥ १ ॥
 कृणुत धूमं वृषणः सखायोऽद्रोधाविता वाचमच्छ ।
 अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवा असहन्त दस्यून् ॥ २ ॥
 अग्नेऽजनिष्ठा महते वीर्याय ब्रह्मौदनाय पक्तवे जातवेदः ।
 सप्तऋषयो भूतकृतस्ते त्वाजीजनन्नस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ३ ॥
 समिद्धो अग्ने समिधा समिध्यस्व विद्वान्देवान्यज्ञियाँ एह वक्षः ।
 तेभ्यो हविः श्रपयं जातवेद उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥
 त्रेधा भागो निहितो यः पुरा वो देवानां पितॄणां मर्त्यानाम् ।
 अंशाञ्जानीध्वं वि भजामि तान्वो यो देवानां स इमां पारयाति ॥ ५ ॥
 अग्ने सहस्वानभिभूरभीदसि नीचो न्युब्ज द्विषतः सपत्नान् ।
 इयं मात्रा मीयमाना मिता च सजातांस्ते बलिहतः कृणोतु ॥ ६ ॥
 साकं सजातैः पर्यसा सहैध्युदुब्जैनां महते वीर्याय ।
 ऊर्ध्वो नाकस्याधि रोह विष्टपं स्वर्गो लोक इति यं वदन्ति ॥ ७ ॥
 इयं मही प्रति गृह्णातु चर्म पृथिवी देवी सुमनस्यमाना ।
 अथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ ८ ॥

एतौ ग्रावाणौ सयुजा युद्धि चर्मणि निर्भिन्ध्यंशून्यजमानाय साधु ।
 अवघ्नती नि जहि य इमां पृतन्यव ऊर्ध्वं प्रजामुद्धरन्त्युदूह ॥ १ ॥
 गृहाण ग्रावाणौ सकृतौ वीर हस्त आ ते देवा यज्ञिया यज्ञमगुः ।
 त्रयो वरा यतमांस्त्वं वृणीषे तास्ते समृद्धीरिह राधयामि ॥ १० ॥
 इयं ते धीतिरिदमु ते जनित्रं गृह्णातु त्वामदितिः शूरपुत्रा ।
 परा पुनीहि य इमां पृतन्यवोऽस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ११ ॥
 उपश्वसे द्रुवये सीदता यूयं वि विच्यध्वं यज्ञियासस्तुषैः ।
 श्रिया समानानति सर्वान्त्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥ १२ ॥
 परेहि नारि पुनरेहि क्षिप्रमपां त्वा गोष्ठोऽध्यरुक्षद्भराय ।
 तासां गृहीताद्यतमा यज्ञिया असन्विभाज्य धीरीतरा जहीतात् ॥ १३ ॥
 एमा अंगुर्योषितः शुम्भमाना उत्तिष्ठ नारि तवसं रभस्व ।
 सुपत्नी पत्या प्रजया प्रजावत्या त्वागन्यज्ञः प्रति कुम्भं गृभाय ॥ १४ ॥
 ऊर्जो भागो निहितो यः पुरा व ऋषिप्रशिष्टाप आ भरैताः ।
 अयं यज्ञो गातुवित्राथवित्प्रजाविदुग्रः पशुविद्वीरविद्वो अस्तु ॥ १५ ॥
 अग्रे चरुर्यज्ञियस्त्वाध्यरुक्षच्छुचिस्तपिष्ठस्तपसा तपैनम् ।
 आर्षेया दैवा अभिसंगत्य भागमिमं तपिष्ठा ऋतुभिस्तपन्तु ॥ १६ ॥
 शुद्धाः पूता योषितौ यज्ञिया इमा आपश्चरुमव सर्पन्तु शुभ्राः ।
 अदुः प्रजां बहुलान्पशून्ः पक्तौदनस्य सुकृतामेतु लोकम् ॥ १७ ॥
 ब्रह्मणा शुद्धा उत पूता घृतेन सोमस्यांशवस्तण्डुला यज्ञिया इमे ।
 अपः प्रविशत प्रति गृह्णातु वश्चरुरिमं पक्त्वा सुकृतामेत लोकम् ॥ १८ ॥
 उरुः प्रथस्व महता महिम्ना सहस्रपृष्ठः सुकृतस्य लोके ।
 पितामहाः पितरः प्रजोपजाऽहं पक्ता पञ्चदशस्ते अस्मि ॥ १९ ॥
 सहस्रपृष्ठः शतधारो अक्षितो ब्रह्मौदनो देवयानः स्वर्गः ।
 अमूंस्त आ दधामि प्रजया रेषयैनान्बलिहाराय मृडतान्मह्यमेव ॥ २० ॥
 उदेहि वेदिं प्रजया वर्धयैनां नुदस्व रक्षः प्रतरं धेह्येनाम् ।
 श्रिया समानानति सर्वान्त्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥ २१ ॥

अ॒भ्याव॑र्तस्व प॒शुभिः॑ स॒हैनां॑ प्र॒त्यङे॑नां दे॒वता॑भिः स॒हैधि॑ ।
 मा त्वा प्राप॑च्छपथो माभि॑चारः स्वे क्षेत्रे॑ अनमी॒वा वि रा॑ज ॥ २२ ॥
 ऋ॒तेन॑ त॒ष्टा मन॑सा हि॒तैषा ब्र॑ह्मौ॒दनस्य॑ विहि॒ता वेदि॑रग्रे ।
 अ॒ंस॒द्रीं शु॒द्धामुप॑ धेहि नारि॑ तत्रौ॒दनं सा॑दय दै॒वाना॑म् ॥ २३ ॥
 अदि॑ते॒र्हस्तां॑ स्तुच॑मे॒तां द्वि॒तीयां सप्त॑ऋषयो॒ भूत॑कृतो॒ याम॑कृण्वन् ।
 सा गा॒त्राणि वि॒दुष्यो॑दनस्य॒ दर्वि॑र्वेद्या॒मध्येन॑ चि॒नोतु॑ ॥ २४ ॥
 शृ॒तं त्वा ह॒व्यमुप॑ सीदन्तु दै॒वा निःसृ॑ष्या॒ग्रेः पुन॑रे॒नान्प्र सी॑द ।
 सोमे॑न पू॒तो ज॒ठरे॑ सीद ब्र॒ह्मणा॑मा॒र्षेया॑स्ते मा रि॑षन्प्रा॒शितारः॑ ॥ २५ ॥
 सोम॑ राजन्त्सं॒ज्ञान॑मा व॒पैभ्यः॑ सु॒ब्राह्म॑णा यत॒मे त्वोप॑सीदन् ।
 ऋ॒षीना॑र्षे॒यांस्तप॑सोऽधि जा॒तान्ब्र॑ह्मौ॒दने सु॒हवा॑ जोहवीमि ॥ २६ ॥
 शु॒द्धाः पू॒ता योषि॑तौ य॒ज्ञिया॑ इ॒मा ब्र॒ह्मणां॑ ह॒स्तेषु प्र॑पृथक्सा॒दयामि॑ ।
 यत्काम॑ इ॒दम॑भिषि॒ञ्चामि॑ वोऽहमिन्द्रो॑ म॒रुत्वा॒न्त्स द॑दादि॒दं मे ॥ २७ ॥
 इ॒दं मे ज्योति॑र॒मृतं॑ हि॒रण्यं प॒क्वं क्षे॒त्रात्काम॑दु॒घा म ए॒षा ।
 इ॒दं धनं॑ नि द॒धे ब्रा॒ह्मणे॑षु कृ॒ण्वे पन्थां॑ पि॒तृषु॑ यः स्व॒र्गः ॥ २८ ॥
 अ॒ग्नौ तुषा॑ना व॒प जा॒तवे॑दसि प॒रः क॒म्बूकाँ अप॑ मृ॒द्धि दूर॑म् ।
 ए॒तं शु॑श्रुम गृ॒हरा॑जस्य॒ भाग॑मथो॒ विद्म॒ निर॑ह्यते॒र्भाग॑धेयम् ॥ २९ ॥
 श्रा॒म्यतः॑ प॒चतो॑ वि॒द्धि सु॒न्वतः॑ पन्थां॒ स्वर्ग॑मधि॒ रोह॑यैनम् ।
 येन॑ रोहा॒त्पर॑मा॒पद्य॑ यद्वयं॒ उत्त॑मं नाकं प॒रमं व्यो॑म ॥ ३० ॥
 ब॒भ्रेर॑ध्व॒र्यो मुख॑मे॒तद्वि मृ॒द्ध्याज्या॑य लो॒कं कृ॑णुहि प्रवि॒द्वान् ।
 घृ॒तेन॑ गा॒त्रानु॑ सर्वा॒ वि मृ॒द्धि कृ॑ण्वे पन्थां॒ पि॒तृषु॑ यः स्व॒र्गः ॥ ३१ ॥
 ब॒भ्रे रक्षः॑ स॒मद॑मा व॒पैभ्योऽब्रा॑ह्मणा यत॒मे त्वोप॑सीदन् ।
 पु॒रीषि॑णः प्रथ॒मानाः पु॒रस्ता॑दा॒र्षेया॑स्ते मा रि॑षन्प्रा॒शितारः॑ ॥ ३२ ॥
 आ॒र्षेये॑षु नि द॒ध ओ॒दन त्वा॒ नाना॑र्षे॒याणाम॑प्य॒स्त्यत्र॑ ।
 अ॒ग्रिमे॑ गो॒प्ता म॒रुत॑श्च॒ सर्वे॑ वि॒श्वे दे॒वा अ॒भि र॑क्षन्तु प॒क्वम् ॥ ३३ ॥
 य॒ज्ञं दु॒हानं॑ स॒दमि॑त्प्रपी॒नं पु॒मांसं॑ धे॒नुं स॒दनं॑ रयी॒णाम् ।
 प्र॒जा॒मृत॑त्वमु॒त दी॒र्घमायू॑ रा॒यश्च॑ पोषै॒रुप॑ त्वा स॒देम॑ ॥ ३४ ॥

वृषभो ऽसि स्वर्गं ऋषीनार्षेयान्गच्छ ।
 सुकृतां लोके सीद तत्र नौ संस्कृतम् ॥ ३५ ॥
 समाचिनुष्वानुसंप्रयाह्यग्रे पथः कल्पय देवयानान् ।
 एतैः सुकृतैरनु गच्छेम यज्ञं नाके तिष्ठन्तमधि सप्तरश्मौ ॥ ३६ ॥
 येन देवा ज्योतिषा द्यामुदार्यन्ब्रह्मौदनं पक्त्वा सुकृतस्य लोकम् ।
 तेन गोष्म सुकृतस्य लोकं स्व ऽरारोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥ ३७ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भवादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ परातिजागताविराड्जगती;
 २ अनुष्टुब्गार्भापञ्चपदापथ्याजगती; ३ चतुष्पदास्वराडुष्णिक्; ४, ५, ७, १३, १५, १६,
 २१ अनुष्टुप्; ६ आर्षीगायत्री; ८ महाबृहती; ९ आर्षीत्रिष्टुप्; १० पुरःकृतिस्त्रिपदा-
 विराट्त्रिष्टुप्; ११ पञ्चपदाजगतीगर्भाविराट्शक्वरी; १२ भुरिक्त्रिष्टुप्; १४, १७-
 १९, २३, २६, २७ [त्रिपदा] विराड्गायत्री; २० भुरिगायत्री; २२ विषम-
 पादलक्ष्मात्रिपदामहाबृहती; २४, २९ जगती; २५ पञ्चपदातिशक्वरी;
 २८ त्रिष्टुप्; ३० चतुष्पदोष्णिक्; ३१ विपरीतपादलक्ष्माषट्पदात्रिष्टुप् ॥

भवांशर्वी मृडतं माभि यातं भूतपती पशुपती नमो वाम् ।
 प्रतिहितामार्यतां मा वि स्राष्टं मा नो हिंसिष्टं द्विपदो मा चतुष्पदः ॥ १ ॥
 शुने क्रोष्ट्रे मा शरीराणि कर्तमलिकलवेभ्यो गृध्रैभ्यो ये च
 कृष्णा अविष्यवः । मक्षिकास्ते पशुपते वयांसि ते विघसे मा विदन्त ॥ २ ॥

क्रन्दाय ते प्राणाय याश्च ते भव रोपयः ।

नमस्ते रुद्र कृण्मः सहस्राक्षायामर्त्य ॥ ३ ॥

पुरस्तात्ते नमः कृण्म उत्तरादधरादुत ।

अभीवर्गाद्विवस्पर्यन्तरिक्षाय ते नमः ॥ ४ ॥

मुखाय ते पशुपते यानि चक्षूंषि ते भव ।

त्वचे रूपाय सन्दृशे प्रतीचीनाय ते नमः ॥ ५ ॥

अङ्गैभ्यस्त उदराय जिह्वाया आस्या ऽय ते ।

द्वयो गुन्धाय ते नमः ॥ ६ ॥

अस्त्रा नीलशिखण्डेन सहस्राक्षेण वाजिना ।

रुद्रेणार्धकघातिना तेन मा समरामहि ॥ ७ ॥

स नो भवः परि वृणक्तु विश्वत आप्णइवाग्निः
 परि वृणक्तु नो भवः । मा नोऽभि मांस्त नमो अस्त्वस्मै ॥ ८ ॥
 चतुर्नमो अष्टकृत्वो भवाय दश कृत्वः पशुपते नमस्ते ।
 तवेमे पञ्च पशवो विभक्ता गावो अश्वाः पुरुषा अजावयः ॥ ९ ॥
 तव चतस्रः प्रदिशस्तव द्यौस्तव पृथिवी तवेदमुग्रोर्वन्तरिक्षम् ।
 तवेदं सर्वमात्मन्वद्यत्प्राणत्पृथिवीमनु ॥ १० ॥
 उरुः कोशो वसुधानस्तवायं यस्मिन्निमा विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 स नो मृड पशुपते नमस्ते परः क्रोष्टारो अभिभाः श्वानः
 परो यन्त्वघरुदो विकेश्यः ॥ ११ ॥
 धनुर्विभर्षि हरितं हिरण्यं सहस्रघ्नि शतवधं शिखण्डिन् ।
 रुद्रस्येषुश्चरति देवहेतिस्तस्यै नमो यतमस्यां दिशीः ॥ १२ ॥
 योऽभियातो निलयते त्वां रुद्र निचिकीर्षति ।
 पश्चादनुप्रयुङ्क्षे तं विद्धस्य पदनीरिव ॥ १३ ॥
 भवारुद्रौ सयुजा संविदानावुभावुगौ चरतो वीर्या य
 ताभ्यां नमो यतमस्यां दिशीः ॥ १४ ॥
 नमस्तेऽस्त्वायते नमो अस्तु परायते ।
 नमस्ते रुद्र तिष्ठत आसीनायोत ते नमः ॥ १५ ॥
 नमः सायं नमः प्रातर्नमो रात्र्या नमो दिवा ।
 भवाय च शर्वाय चोभाभ्यामकरं नमः ॥ १६ ॥
 सहस्राक्षमतिपश्यं पुरस्ताद्रुद्रमस्यन्तं बहुधा विपश्चितम् ।
 मोपाराम जिह्वयेयमानम् ॥ १७ ॥
 श्यावाश्वं कृष्णामसितं मृणन्तं भीमं रथं केशिनः पादयन्तम् ।
 पूर्वे प्रतीमो नमो अस्त्वस्मै ॥ १८ ॥
 मा नोऽभि स्वा मृत्यं देवहेतिं मा नः क्रुधः पशुपते नमस्ते ।
 अन्यत्रास्मद्विद्यां शाखां वि धूनु ॥ १९ ॥

मा नो हिंसीरधि नो ब्रूहि परि णो वृङ्गि मा क्रुधः ।
 मा त्वया समरामहि ॥ २० ॥
 मा नो गोषु पुरुषेषु मा गृधो नो अजाविषु ।
 अन्यत्रोग्र वि वर्तय पियारूणां प्रजां जहि ॥ २१ ॥
 यस्य तक्मा कासिका हेतिरेकमश्वस्येव वृषणः क्रन्द एति ।
 अभिपूर्वं निर्णयते नमो अस्त्वस्मै ॥ २२ ॥
 योऽन्तरिक्षे तिष्ठति विष्टभितोऽयज्वनः प्रमृणन्दैवपीयून् ।
 तस्मै नमो दशभिः शक्वरीभिः ॥ २३ ॥
 तुभ्यमारण्याः पशवो मृगा वनै हिता हंसाः सुपर्णाः शकुना वयांसि ।
 तव यक्षं पशुपते अप्सवः॑न्तस्तुभ्यं क्षरन्ति दिव्या आपो वृधे ॥ २४ ॥
 शिशुमारा अजगराः पुरीकया जषा मत्स्या रजसा येभ्यो अस्यसि ।
 न ते दूरं न परिष्ठास्ति ते भव सद्यः सर्वान्परि
 पश्यसि भूमिं पूर्वस्माद्धंस्युत्तरस्मिन्समुद्रे ॥ २५ ॥
 मा नो रुद्र तक्मना मा विषेण मा नः सं स्त्रा दिव्येनाग्निना ।
 अन्यत्रास्मद्विद्युतं पातयैताम् ॥ २६ ॥
 भवो दिवो भव ईशे पृथिव्या भव आ पप्र उर्वः॑न्तरिक्षम् ।
 तस्मै नमो यतमस्यां दिशीः॑तः ॥ २७ ॥
 भव राजन्यजमानाय मृड पशूनां हि पशुपतिर्बभूथ ।
 यः श्रद्धधाति सन्ति देवा इति चतुष्पदे द्विपदेऽस्य मृड ॥ २८ ॥
 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा नो वहन्तमुत मा नो वक्ष्यतः ।
 मा नो हिंसीः पितरं मातरं च स्वां तन्वं रुद्र मा रीरिषो नः ॥ २९ ॥
 रुद्रस्यैलबकारेभ्योऽसंसूक्तगिलेभ्यः ।
 इदं महास्येभ्यः श्वभ्यो अकरं नमः ॥ ३० ॥
 नमस्ते घोषिणीभ्यो नमस्ते केशिनीभ्यः ।
 नमो नमस्कृताभ्यो नमः संभुज्जतीभ्यः ।
 नमस्ते देव सेनाभ्यः स्वस्ति नो अभयं च नः ॥ ३१ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः [३] तृतीयं सूक्तम्, प्रथमः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—बार्हस्पत्यौदनः ॥ छन्दः—१, १४ आसुरीगायत्री; २ त्रिपदासमविषमा-
गायत्री; ३, ६, १० आसुरीपङ्क्तिः; ४, ८ साम्यनुष्टुप्; ५, १३, १५, २५ साम्ययुष्णिक्; ७, १९-२२
प्राजापत्यानुष्टुप्; ९, १७, १८ आसुर्यनुष्टुप्; ११ भुरिगार्च्यनुष्टुप्;
१२ याजुषीजगती; १६, २३ आसुरीबृहती; २४ त्रिपदाप्राजापत्याबृहती;
२६ आर्च्युष्णिक्; २७ साम्नीगायत्री; २८ साम्नीबृहती; २९ भुरिक्साम्नी-
बृहती; ३० याजुषीत्रिष्टुप्; ३१ अल्पशःपङ्क्तिरुतयाजुषी ॥

तस्यौदनस्य बृहस्पतिः शिरो ब्रह्म मुखम् ॥ १ ॥

द्यावापृथिवी श्रोत्रे सूर्याचन्द्रमसावक्षिणी सप्तऋषयः प्राणापानाः ॥ २ ॥

चक्षुर्मुसलं कामं उलूखलम् ॥ ३ ॥

दितिः शूर्पमदितिः शूर्पग्राही वातोऽपाविनक् ॥ ४ ॥

अश्वाः कणा गावस्तण्डुला मशकास्तुषाः ॥ ५ ॥

कब्रु फलीकरणाः शरोऽभ्रम् ॥ ६ ॥

श्याममयोऽस्य मांसानि लोहितमस्य लोहितम् ॥ ७ ॥

त्रपु भस्म हरितं वर्णः पुष्करमस्य गन्धः ॥ ८ ॥

खलः पात्रं स्प्यावंसावीषे अनूक्ये ॥ ९ ॥

आन्त्राणि जत्रवो गुदा वरत्राः ॥ १० ॥

इयमेव पृथिवी कुम्भी भवति राध्यमानस्यौदनस्य द्यौरपिधानम् ॥ ११ ॥

सीताः पर्शवः सिकता ऊर्बध्यम् ॥ १२ ॥

ऋतं हस्तावनेजनं कुल्योऽपसेचनम् ॥ १३ ॥

ऋचा कुम्भ्यधिहितात्विज्येन प्रेषिता ॥ १४ ॥

ब्रह्मणा परिगृहीता साम्ना पर्यूढा ॥ १५ ॥

बृहदायवनं रथन्तरं दर्विः ॥ १६ ॥

ऋतवः पक्तार आर्तवाः समिन्धते ॥ १७ ॥

चरुं पञ्चबिलमुखं घर्मोऽभीन्धे ॥ १८ ॥

ओदनेन यज्ञवचः सर्वे लोकाः समाप्याः ॥ १९ ॥

यस्मिन्त्समुद्रो द्यौर्भूमिस्त्रयोऽवरपरं श्रिताः ॥ २० ॥

यस्य देवा अकल्पन्तोच्छिष्टे षडशीतयः ॥ २१ ॥

तं त्वौदनस्य पृच्छामि यो अस्य महिमा महान् ॥ २२ ॥
 स य ओदनस्य महिमानं विद्यात् ॥ २३ ॥
 नाल्प इति ब्रूयान्नानुपसेचन इति नेदं च किं चेति ॥ २४ ॥
 यावद्वाताभिमनस्येत तन्नाति वदेत् ॥ २५ ॥
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति पराञ्चमोदनं प्राशीः प्रत्यञ्चाऽमिति ॥ २६ ॥
 त्वमोदनं प्राशीऽस्त्वामोदनाऽ इति ॥ २७ ॥
 पराञ्चं चैनं प्राशीः प्राणास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ॥ २८ ॥
 प्रत्यञ्चं चैनं प्राशीरपानास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ॥ २९ ॥
 नैवाहमोदनं न मामोदनः ॥ ३० ॥
 ओदन एवौदनं प्राशीत् ॥ ३१ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्, द्वितीयः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—३२, ३८, ४१ (प्र०), ३२-४९ (स०) साम्नीत्रिष्टुप्; ३२, ३५,
 ४२ (द्वि०), ३२-४९ (तृ०), ३३, ३४, ४४-४८ (पञ्च०) एकपदाऽऽसुरीगायत्री; ३२, ४१, ४३, ४७ (च०)
 दैवीजगती; ३८, ४४, ४६ (द्वि०), ३२, ३५-४३, ४९ (पञ्च०) एकपदाऽऽसुर्यनुष्टुप्; ३२-४९ (ष०)
 साम्न्यनुष्टुप्; ३३-३६, ३९, ४०, ४२-४९ (प्र०) आर्च्यनुष्टुप्; ३७ (प्र०) साम्नीपङ्क्तिः;
 ३३, ३६, ४०, ४७, ४८ (द्वि०) आसुरीबृहती; ३३, ४४ (च०) आसुरीजगती; ३४, ३७, ४१, ४३, ४५ (द्वि०)
 आसुरीपङ्क्तिः; ३४ (च०) आसुरीत्रिष्टुप्; ३५, ४६, ४८ (च०) याजुषीगायत्री; ३६, ३७, ४० (च०) दैवीपङ्क्तिः;
 ३८, ३९ (चतु०) प्राजापत्यागायत्री; ३९ (द्वि०) आसुर्युष्णिक्; ४२, ४५, ४९ (च०)
 दैवीत्रिष्टुप्; ४९ (द्वि०) एकपदाभुरिक्साम्नीबृहती ॥

ततश्चैनमन्येन शीर्ष्णा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 ज्येष्ठतस्ते प्रजा मरिष्यतीत्येनमाह ।
 तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 बृहस्पतिना शीर्ष्णा । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३२ ॥
 ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्राभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 बृधिरो भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 द्यावापृथिवीभ्यां श्रोत्राभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३३ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यामक्षीभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 अन्धो भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 सूर्याचन्द्रमसाभ्यामक्षीभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३४ ॥
 ततश्चैनमन्येन मुखेन प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 मुखतस्ते प्रजा मरिष्यतीत्येनमाह ।
 तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 ब्रह्मणा मुखेन । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३५ ॥
 ततश्चैनमन्यया जिह्वया प्राशीर्यया चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 जिह्वा ते मरिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 अग्नेर्जिह्वया । तयैनं प्राशिषं तयैनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३६ ॥
 ततश्चैनमन्यैर्दन्तैः प्राशीर्यैश्चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 दन्तास्ते शत्स्यन्तीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 ऋतुभिर्दन्तैः । तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३७ ॥
 ततश्चैनमन्यैः प्राणापानैः प्राशीर्यैश्चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 प्राणापानास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ।
 तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 सप्तर्षिभिः प्राणापानैः । तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३८ ॥

ततश्चैनमन्येन व्यर्चसा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
राजयक्ष्मस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।
तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
अन्तरिक्षेण व्यर्चसा । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३९ ॥
ततश्चैनमन्येन पृष्ठेन प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
विद्युत्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
दिवा पृष्ठेन । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४० ॥
ततश्चैनमन्येनोरसा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
कृष्या न रात्स्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
पृथिव्योरसा । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४१ ॥
ततश्चैनमन्येनोदरेण प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
उदरदारस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।
तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
सत्येनोदरेण । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४२ ॥
ततश्चैनमन्येन वस्तिना प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
अप्सु मरिष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
समुद्रेण वस्तिना । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।
एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४३ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यामूरुभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 ऊरू ते मरिष्यत इत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 मित्रावरुणयोरूरुभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४४ ॥
 ततश्चैनमन्याभ्यामष्ठीवद्भ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 स्त्रामो भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 त्वष्टुरष्ठीवद्भ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४५ ॥
 ततश्चैनमन्याभ्यां पादाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 बहुचारी भविष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 अश्विनोः पादाभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४६ ॥
 ततश्चैनमन्याभ्यां प्रपदाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 सर्पस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 सवितुः प्रपदाभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४७ ॥
 ततश्चैनमन्याभ्यां हस्ताभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।
 ब्राह्मणं हनिष्यसीत्येनमाह । तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।
 ऋतस्य हस्ताभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।
 एष वा ओदनः सर्वीङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।
 सर्वीङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४८ ॥

ततश्चैनमन्यया॑ प्रतिष्ठया॑ प्राशीर्यया॑ चैतं पूर्वं ऋषयः॑ प्राश्नन् ।
 अप्रतिष्ठानोऽ॑ नायतनो मरिष्यसीत्येनमाह ।
 तं वा अहं॑ नावाञ्चं॑ न पराञ्चं॑ न प्रत्यञ्चम् । सत्ये॑ प्रतिष्ठाय ।
 तथैनं॑ प्राशिषं॑ तथैनमजीगमम् । एष वा औदनः॑ सर्वाङ्गः॑ सर्वापरुः॑ सर्वतनूः ।
 सर्वाङ्ग एव॑ सर्वापरुः॑ सर्वतनूः॑ सं भवति॑ य एवं वेद ॥ ४९ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्, तृतीयः पर्यायः

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—५० आसुर्यनुष्टुप्; ५१ आर्च्युष्णिक्;
 ५२ त्रिपदाभुरिक्साम्नीत्रिष्टुप्; ५३ आसुरीबृहती; ५४ द्विपदाभुरिक्साम्नीबृहती;
 ५५ साम्युष्णिक्; ५६ प्राजापत्याबृहती ॥

एतद्वै ब्रध्नस्य॑ विष्टपं॑ यदौदनः॑ ॥ ५० ॥
 ब्रध्नलोको॑ भवति ब्रध्नस्य॑ विष्टपि॑ श्रयते॒ य एवं वेद॑ ॥ ५१ ॥
 एतस्माद्वा औदनात्त्रयस्त्रिंशतं॑ लोकान्निर्मिमीत॑ प्रजापतिः ॥ ५२ ॥
 तेषां प्रज्ञानाय॑ यज्ञमसृजत॑ ॥ ५३ ॥
 स य एवं विदुष॑ उपद्रष्टा भवति प्राणं॑ रुणद्धि ॥ ५४ ॥
 न च प्राणं॑ रुणद्धि॑ सर्वज्यानि॑ जीयते ॥ ५५ ॥
 न च सर्वज्यानि॑ जीयते॑ पुरैनं॑ जरसः॑ प्राणो जहाति ॥ ५६ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—भार्गवो वैदर्भिः ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—१ शङ्खुमत्यनुष्टुप्; २-७, ९-१३, १६-१९, २३-२५ अनुष्टुप्;
 ८ पथ्यापङ्क्तिः; १४ निचृदनुष्टुप्; १५ भुरिगनुष्टुप्; २० अनुष्टुब्गर्भात्रिष्टुप्; २१ मध्येज्योतिर्जगती; २२ त्रिष्टुप्;
 २६ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

प्राणाय॑ नमो॑ यस्य॑ सर्वमिदं॑ वशं ।
 यो भूतः॑ सर्वस्येश्वरो॑ यस्मिन्सर्वं॑ प्रतिष्ठितम् ॥ १ ॥
 नमस्ते॑ प्राण॑ क्रन्दाय॑ नमस्ते॑ स्तनयितृवै ।
 नमस्ते॑ प्राण॑ विद्युते॑ नमस्ते॑ प्राण॑ वर्षते ॥ २ ॥
 यत्प्राण॑ स्तनयितृनाभि॑क्रन्दत्योषधीः ।
 प्र वीयन्ते॑ गर्भीन्दधृतेऽथो॑ ब्रह्मिर्वि जायन्ते ॥ ३ ॥
 यत्प्राण॑ ऋतावागतेऽभि॑क्रन्दत्योषधीः ।
 सर्वं॑ तदा प्र मोदते॑ यत्किं च॑ भूम्यामधि ॥ ४ ॥

यदा प्राणो अभ्यवर्षीद्वर्षेण पृथिवीं महीम् ।
 पशवस्तत्र मोदन्ते महो वै नो भविष्यति ॥ ५ ॥
 अभिवृष्टा ओषधयः प्राणेन समवादिरन् ।
 आयुर्वै नः प्रातीतरः सर्वा नः सुरभीरकः ॥ ६ ॥
 नमस्ते अस्त्वायते नमो अस्तु परायते ।
 नमस्ते प्राण तिष्ठत आसीनायोत ते नमः ॥ ७ ॥
 नमस्ते प्राण प्राणते नमो अस्त्वपानते ।
 पराचीनाय ते नमः प्रतीचीनाय ते नमः सर्वस्मै त इदं नमः ॥ ८ ॥
 या ते प्राण प्रिया तनूर्यो ते प्राण प्रेयसी ।
 अथो यद्वेषजं तव तस्य नो धेहि जीवसे ॥ ९ ॥
 प्राणः प्रजा अनु वस्ते पिता पुत्रमिव प्रियम् ।
 प्राणो ह सर्वस्येश्वरो यच्च प्राणति यच्च न ॥ १० ॥
 प्राणो मृत्युः प्राणस्तक्मा प्राणं देवा उपासते ।
 प्राणो ह सत्यवादिनमुत्तमे लोक आ दधत् ॥ ११ ॥
 प्राणो विराट् प्राणो देष्ट्री प्राणं सर्व उपासते ।
 प्राणो ह सूर्यश्चन्द्रमाः प्राणमाहुः प्रजार्पतिम् ॥ १२ ॥
 प्राणापानौ ब्रीहियवावन्ड्वान्प्राण उच्यते ।
 यवै ह प्राण आहितोऽपानो ब्रीहिरुच्यते ॥ १३ ॥
 अपानति प्राणति पुरुषो गर्भे अन्तरा ।
 यदा त्वं प्राण जिन्वस्यथ स जायते पुनः ॥ १४ ॥
 प्राणमाहुर्मतिरिश्वानं वातो ह प्राण उच्यते ।
 प्राणो ह भूतं भव्यं च प्राणे सर्व प्रतिष्ठितम् ॥ १५ ॥
 आथर्वणीराङ्गिरसीदैवीर्मनुष्यजा उत ।
 ओषधयः प्र जायन्ते यदा त्वं प्राण जिन्वसि ॥ १६ ॥
 यदा प्राणो अभ्यवर्षीद्वर्षेण पृथिवीं महीम् ।
 ओषधयः प्र जायन्तेऽथो याः काश्च वीरुधः ॥ १७ ॥

यस्तै प्राणेदं वेद यस्मिंश्चासि प्रतिष्ठितः ।
 सर्वे तस्मै बलिं हरानमुष्मिँल्लोक उत्तमे ॥ १८ ॥
 यथा प्राण बलिहृतस्तुभ्यं सर्वाः प्रजा इमाः ।
 एवा तस्मै बलिं हरान्यस्त्वा शृणवत्सुश्रवः ॥ १९ ॥
 अन्तर्गर्भश्चरति देवतास्वाभूतो भूतः स उ जायते पुनः ।
 स भूतो भव्यं भविष्यत्पिता पुत्रं प्र विवेशा शचीभिः ॥ २० ॥
 एकं पादं नोत्खिदति सलिलाब्धंस उच्चरन् । यदङ्ग स
 तमुत्खिदेन्नैवाद्य न श्वः स्यान्न रात्री नाहः स्यान्न व्युच्छेत्कदा चन ॥ २१ ॥
 अष्टाचक्रं वर्तत एकनेमि सहस्राक्षरं प्र पुरो नि पश्चा ।
 अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कतमः स केतुः ॥ २२ ॥
 यो अस्य विश्वजन्मन ईशे विश्वस्य चेष्टतः ।
 अन्येषु क्षिप्रधन्वने तस्मै प्राण नमोऽस्तु ते ॥ २३ ॥
 यो अस्य सर्वजन्मन ईशे सर्वस्य चेष्टतः ।
 अतन्द्रो ब्रह्मणा धीरः प्राणो मानु तिष्ठतु ॥ २४ ॥
 ऊर्ध्वः सुप्तेषु जागार ननु तिर्यङ् नि पद्यते ।
 न सुप्तमस्य सुप्तेष्वनु शुश्राव कश्चन ॥ २५ ॥
 प्राण मा मत्पर्यावृतो न मदन्यो भविष्यसि ।
 अपां गर्भमिव जीवसे प्राण बध्नामि त्वा मयि ॥ २६ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मचारी ॥ छन्दः—१ पुरोऽतिजागताविराड्गर्भात्रिष्टुप्;
 २ पञ्चपदाबृहतीगर्भाविराट्शक्वरी; ३ उरोबृहती; ४, ५, २४ त्रिष्टुप्;
 ६ शाक्वरगर्भाचतुष्टुपदाजगती; ७ विराड्गर्भात्रिष्टुप्; ८ पुरोऽतिजा-
 गताविराड्जगती; ९ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्; १० भुरिक्त्रिष्टुप्; ११,
 १३ जगती; १२ शाक्वरगर्भाचतुष्टुपदाविराडितिजगती; १४,
 १६-२२ अनुष्टुप्; १५ पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; २३ पुरो-
 बार्हतातिजागतगर्भात्रिष्टुप्; २५ आर्च्युष्णिक्
 (एकावसाना); २६ मध्येज्योतिरुष्णिगगर्भात्रिष्टुप् ॥

ब्रह्मचारीष्णांश्चरति रोदसी उभे तस्मिन्देवाः संमनसो भवन्ति ।

स दाधार पृथिवीं दिवं च स आचार्यं तपसा पिपति ॥ १ ॥

ब्रह्मचारिणं पितरो देवजनाः पृथग्देवा अनुसंयन्ति सर्वे ।

गन्धर्वा एनमन्वायन्त्रयस्त्रिंशत्त्रिंशताः षट्सहस्राः

सर्वान्त्स देवांस्तपसा पिपति ॥ २ ॥

आचार्यं उपनयमानो ब्रह्मचारिणं कृणुते गर्भमन्तः ।

तं रात्रींस्तिस्त्र उदरे बिभर्ति तं जातं द्रष्टुमभिसंयन्ति देवाः ॥ ३ ॥

इयं समित्पृथिवी द्यौर्द्वितीयोतान्तरिक्षं समिधा पृणाति ।

ब्रह्मचारी समिधा मेखलया श्रमेण लोकांस्तपसा पिपति ॥ ४ ॥

पूर्वो जातो ब्रह्माणो ब्रह्मचारी घर्म वसानस्तपसोदतिष्ठत् ।

तस्माज्जातं ब्राह्मणं ब्रह्म ज्येष्ठं देवाश्च सर्वे अमृतेन साकम् ॥ ५ ॥

ब्रह्मचार्यं ति समिधा समिद्धः कार्ष्णं वसानो दीक्षितो दीर्घशमश्रुः ।

स सद्य एति पूर्वस्मादुत्तरं समुद्रं लोकान्त्संगृभ्य मुहुराचरिंक्रत् ॥ ६ ॥

ब्रह्मचारी जनयन्ब्रह्माणो लोकं प्रजापतिं परमेष्ठिनं विराजम् ।

गर्भो भूत्वामृतस्य योनाविन्द्रो ह भूत्वासुरांस्ततर्ह ॥ ७ ॥

आचार्यं स्ततक्ष नभसी उभे इमे उर्वी गम्भीरे पृथिवीं दिवं च ।

ते रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तस्मिन्देवाः संमनसो भवन्ति ॥ ८ ॥

इमां भूमिं पृथिवीं ब्रह्मचारी भिक्षामा जभार प्रथमो दिवं च ।

ते कृत्वा समिधावुपास्ते तयोरपिता भुवनानि विश्वा ॥ ९ ॥

अर्वाग्न्यः परो अन्यो दिवस्पृष्ठाद्गुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य ।

तौ रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तत्केवलं कृणुते ब्रह्म विद्वान् ॥ १० ॥

अर्वाग्न्य इतो अन्यः पृथिव्या अग्नी समेतो नभसी अन्तरेमे ।

तयोः श्रयन्ते रश्मयोऽधि दृढास्ताना तिष्ठति तपसा ब्रह्मचारी ॥ ११ ॥

अभिक्रन्दन् स्तरन्नरुणः शितिङ्गो बृहच्छेपोऽनु भूमौ जभार ।

ब्रह्मचारी सिञ्चति सानौ रेतः पृथिव्यां तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥ १२ ॥

अग्रौ सूर्ये चन्द्रमसि मातरिश्वन्ब्रह्मचार्यश्प्सु समिधमा दधाति ।

तासामर्चीषि पृथग्भ्रे चरन्ति तासामाज्यं पुरुषो वर्षमापः ॥ १३ ॥

आ॒चा॒र्यो॑ ऽ मृ॒त्युर्वरु॑णः सोम॒ ओष॑धयः पर्यः ।
 जी॒मूता॑ आस॒न्त्सत्वा॑न॒स्तैरि॑दं स्व॒श्राभृ॑तम् ॥ १४ ॥
 अ॒मा घृ॑तं कृ॒णुते॑ केवल॒माचा॒र्यो॑ ऽ भू॒त्वा वरु॑णो यद्य॒दैच्छ॑त् ।
 प्र॒जाप॑तौ । तद् ब्र॒ह्मचा॒री प्राय॑च्छ॒त्स्वान्मि॒त्रो अध्या॒त्मनः॑ ॥ १५ ॥
 आ॒चा॒र्यो॑ ऽ ब्र॒ह्मचा॒री ब्र॒ह्मचा॒री प्र॒जाप॑तिः ।
 प्र॒जाप॑तिर्वि॒राज॑ति वि॒राडिन्द्रो॑ऽ भवद्दु॒शी ॥ १६ ॥
 ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण त॑र्पसा॒ राजा॑ रा॒ष्ट्रं वि र॑क्षति ।
 आ॒चा॒र्यो॑ ऽ ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण ब्र॒ह्मचा॒रिण॑मिच्छते ॥ १७ ॥
 ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण क॒न्या॒ऽ युवा॑नं विन्दते॒ पति॑म् ।
 अ॒न॒ड्वान्ब्र॒ह्मच॑र्ये॒णाश्वो॑ घा॒सं जि॑गीर्षति ॥ १८ ॥
 ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण त॑र्पसा॒ देवा॑ मृ॒त्युम॑पा॒ध्नत॑ ।
 इन्द्रो॑ ह ब्र॒ह्मच॑र्ये॒ण दे॒वेभ्यः॑ स्व॒श्राभ॑रत् ॥ १९ ॥
 ओष॑धयो भू॒तभ॒व्यम॑होरा॒त्रे वन॑स्पतिः ।
 सं॒वत्स॑रः स॒हर्तु॑भिस्ते जा॒ता ब्र॒ह्मचा॒रिणः॑ ॥ २० ॥
 पार्थि॑वा दि॒व्याः प॒शव॑ आ॒र॒ण्या ग्रा॒म्याश्च॑ ये ।
 अ॒प॒क्षाः प॒क्षिण॑श्च॒ ये ते जा॒ता ब्र॒ह्मचा॒रिणः॑ ॥ २१ ॥
 पृ॒थ॒क्सर्वे॑ प्रा॒जाप॑त्याः प्रा॒णाना॑त्मसु॒ बिभ्र॑ति ।
 तान्त्सर्वा॑न्ब्र॒ह्म र॑क्षति ब्र॒ह्मचा॒रिण्या॑भृतम् ॥ २२ ॥
 दे॒वाना॑मे॒तत्प॑रिषू॒तमन॑भ्या॒रूढं च॑रति॒ रोच॑मानम् ।
 तस्मा॑ज्जा॒तं ब्रा॒ह्मणं॑ ब्र॒ह्म ज्येष्ठं॑ दे॒वाश्च॑ सर्वे॑ अ॒मृते॑न सा॒कम् ॥ २३ ॥
 ब्र॒ह्मचा॒री ब्र॒ह्म भ्राज॑द्वि॒भर्ति॑ तस्मि॒न्दे॒वा अधि॑ विश्वे॒ समो॑ताः ।
 प्रा॒णापा॑नौ ज॒नय॑न्नाद् व्या॒नं वाचं॑ मनो॒ हृद॑यं ब्र॒ह्म मे॒धाम् ॥ २४ ॥
 चक्षुः॑ श्रोत्रं॒ यशो॑ अ॒स्मासु॑ धे॒ह्यन्नं॑ रे॒तो लो॒हित॑मु॒दर॑म् ॥ २५ ॥
 तानि॑ कल्प॑द् ब्र॒ह्मचा॒री स॒लिल॑स्य पृ॒ष्ठे तपो॑ऽ तिष्ठ॒त्तप्य॑मानः समु॒द्रे ।
 स स्ना॒तो ब॒भ्रुः पि॒ङ्गलः॑ पृ॒थिव्यां॑ ब॒हु रो॑चते ॥ २६ ॥

अथ पञ्चविंशः प्रपाठकः

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-२२ अनुष्टुप् ;

२३ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

अ॒ग्निं ब्रू॒मो व॒न॒स्प॒ती॒नो॒ष॒धी॒रु॒त वी॒रु॒धः ।
 इन्द्रं बृ॒ह॒स्प॒तिं सूर्यं ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १ ॥
 ब्रू॒मो रा॒जा॒नं व॒रु॒णं मि॒त्रं वि॒ष्णु॒मथो॑ भ॒गम् ।
 अंशं वि॒व॒स्व॒न्तं ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ २ ॥
 ब्रू॒मो दे॒वं स॒वि॒तारं॑ धा॒तार॑मु॒त पू॒षण॑म् ।
 त्वष्टा॑र॒मग्रि॑यं ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ३ ॥
 ग॒न्ध॒र्वाप्सर॑सो ब्रू॒मो अ॒श्वि॒ना ब्र॒ह्म॑ण॒स्पति॑म् ।
 अ॒र्य॒मा ना॒म यो दे॒व॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ४ ॥
 अ॒हो॒रा॒त्रे इ॒दं ब्रू॒मः सूर्या॑चन्द्र॒मसा॑वु॒भा ।
 वि॒श्वाना॑दि॒त्यान्ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ५ ॥
 वा॒तं ब्रू॒मः प॒र्जन्य॑म॒न्तरि॑क्ष॒मथो॑ दि॒शः ।
 आ॒शा॒श्च॒ सर्वा॑ ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ६ ॥
 मु॒ञ्च॒न्तु॒ मा श॑प॒थ्या द॒हो॒रा॒त्रे अथो॑ उ॒षाः ।
 सो॒मो मा दे॒वो मु॒ञ्च॒तु य॒माहु॑श्चन्द्र॒मा इति॑ ॥ ७ ॥
 पा॒र्थि॒वा दि॒व्याः प॒शव॑ आ॒र॒ण्या उ॒त ये मृ॒गाः ।
 श॒कु॒न्तान्प॑क्षि॒णो ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ८ ॥
 भ॒वा॒श॒र्वावि॑दं ब्रू॒मो रु॒द्रं प॑शु॒पति॑श्च॒ यः ।
 इ॒षू॒र्या ए॒षां संवि॑द्य ता नः स॒न्तु स॒दा शि॒वाः ॥ ९ ॥
 दि॒वं ब्रू॒मो नक्ष॑त्राणि भूमिं य॒क्षाणि॑ पर्व॒तान् ।
 स॒मु॒द्रा न॒द्यो वेश॑न्तास्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १० ॥
 स॒प्त॒र्षी॒न्वा इ॒दं ब्रू॒मोऽपो॑ दे॒वीः प्र॒जाप॑तिम् ।
 पि॒तृ॒न्यम॑श्रे॒ष्ठान्ब्रू॒म॒स्ते नो॑ मु॒ञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ ११ ॥

ये दे॒वा दि॒विष॑दो अ॒न्तरि॑क्ष॒सद॑श्च ये ।
 पृ॒थि॒व्यां श॒क्रा ये श्रि॑तास्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १२ ॥
 आ॒दि॒त्या रु॒द्रा वस॑वो दि॒वि दे॒वा अथ॑र्वाणः ।
 अ॒ङ्गि॒रसो मनी॑षिण॒स्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १३ ॥
 य॒ज्ञं ब्रू॑मो य॒ज॑मान॒मृचः॑ सा॒मानि भे॑ष॒जा ।
 य॒जूंषि॑ हो॒त्रा ब्रू॑म॒स्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १४ ॥
 प॒ञ्च रा॒ज्यानि॑ वी॒रुधां॑ सोम॑श्रेष्ठानि ब्रू॒मः ।
 द॒र्भो भ॒ङ्गो यवः॑ स॒हस्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १५ ॥
 अ॒राया॑न्ब्रू॒मो रक्षा॑ंसि स॒र्पान्पु॑ण्य॒जना॑न्पि॒तृन् ।
 मृ॒त्यूने॑क॒शतं॑ ब्रू॒मस्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १६ ॥
 ऋ॒तून्ब्रू॑म ऋ॒तुप॑ती॒नार्त॑वानु॒त हा॑य॒नान् ।
 समाः॑ सं॒वत्स॑रा॒न्मासा॑स्ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १७ ॥
 ए॒तं दे॒वा दक्षि॑ण॒तः प॒श्चात्प्रा॑ञ्च उ॒देत॑ । पु॒रस्ता॑दु॒त्तरा॑च्छ॒क्रा
 वि॒श्वे दे॒वाः स॒मेत्य॑ ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १८ ॥
 वि॒श्वा॒न्दे॒वानि॑दं ब्रू॒मः स॒त्यस॑न्धा॒नृता॑वृ॒धः ।
 वि॒श्वा॒भिः प॒त्नीभिः॑ स॒ह ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ १९ ॥
 स॒र्वी॒न्दे॒वानि॑दं ब्रू॒मः स॒त्यस॑न्धा॒नृता॑वृ॒धः ।
 स॒र्वी॒भिः प॒त्नीभिः॑ स॒ह ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ २० ॥
 भू॒तं ब्रू॑मो भू॒तप॑तिं भू॒ताना॑मु॒त यो व॑शी ।
 भू॒तानि॑ स॒र्वी सं॑ग॒त्य ते नो॑ मुञ्च॒न्त्वंह॑सः ॥ २१ ॥
 या दे॒वीः प॒ञ्च प्र॑दि॒शो ये दे॒वा द्वा॑द॒शर्त॑वः ।
 सं॒वत्स॑रस्य॒ ये दंष्ट्रा॑स्ते नः स॒न्तु सदा॑ शि॒वाः ॥ २२ ॥
 यन्मा॑त॒ली रथ॑क्री॒तम॑मृ॒तं वेद॑ भे॒षज॑म् ।
 तदि॒न्द्रो अ॒प्सु प्रा॑वे॒शय॑त्तदा॒पो दत्त॑ भे॒षज॑म् ॥ २३ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—उच्छिष्टः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-५, ७-२०, २३-२७ अनुष्टुप्;

६ पुरउष्णिग्बार्हतपराऽनुष्टुप्; २१ स्वराडनुष्टुप्; २२ विराट्पथ्याबृहती ॥

उच्छिष्टे नाम रूपं चोच्छिष्टे लोक आहितः ।

उच्छिष्ट इन्द्रश्चाग्निश्च विश्वमन्तः समाहितम् ॥ १ ॥

उच्छिष्टे द्यावापृथिवी विश्वं भूतं समाहितम् ।

आपः समुद्र उच्छिष्टे चन्द्रमा वात आहितः ॥ २ ॥

सन्नुच्छिष्टे असंश्चोभौ मृत्युर्वाजः प्रजापतिः ।

लौक्या उच्छिष्ट आर्यत्ता व्रश्च द्रश्चापि श्रीर्मयि ॥ ३ ॥

दृढो दृंहस्थिरो न्यो ब्रह्म विश्वसृजो दश ।

नाभिमिव सर्वतश्चक्रमुच्छिष्टे देवताः श्रिताः ॥ ४ ॥

ऋक्साम यजुरुच्छिष्ट उद्गीथः प्रस्तुतं स्तुतम् ।

हिङ्गार उच्छिष्टे स्वरः साम्नो मेडिश्च तन्मयि ॥ ५ ॥

ऐन्द्राग्रं पावमानं महानाम्नीर्महाव्रतम् ।

उच्छिष्टे यज्ञस्याङ्गान्यन्तर्गर्भे इव मातरि ॥ ६ ॥

राजसूयं वाजपेयमग्निष्टोमस्तदध्वरः ।

अर्काश्वमेधावुच्छिष्टे जीवर्बर्हिर्मदिन्तमः ॥ ७ ॥

अग्न्याधेयमथो दीक्षा कामप्रश्छन्दसा सह ।

उत्सन्ना यज्ञाः सन्नाण्युच्छिष्टेऽधि समाहिताः ॥ ८ ॥

अग्निहोत्रं च श्रद्धा च वषट्कारो व्रतं तपः ।

दक्षिणेष्टं पूर्णं चोच्छिष्टेऽधि समाहिताः ॥ ९ ॥

एकरात्रो द्विरात्रः सद्यःक्रीः प्रक्रीरुक्थ्यः ।

ओतं निहितमुच्छिष्टे यज्ञस्याणूनि विद्यया ॥ १० ॥

चतुरात्रः पञ्चरात्रः षड्रात्रश्चोभयः सह । षोडशी

सप्तरात्रश्चोच्छिष्टाज्जिरे सर्वे ये यज्ञा अमृते हिताः ॥ ११ ॥

प्रतीहारो निधनं विश्वजिच्चाभिजिच्च यः ।

साह्यातिरात्रावुच्छिष्टे द्वादशाहोऽपि तन्मयि ॥ १२ ॥

सूनृता संनतिः क्षेमः स्वधोर्जामृतं सहः ।
 उच्छिष्टे सर्वे प्रत्यञ्चः कामाः कामेन तातृपुः ॥ १३ ॥
 नव भूमीः समुद्रा उच्छिष्टेऽधि श्रिता दिवः ।
 आ सूर्यो भ्रात्युच्छिष्टेऽहोरात्रे अपि तन्मयि ॥ १४ ॥
 उपहव्यं विषूवन्तं ये च यज्ञा गुहा हिताः ।
 बिभर्ति भर्ता विश्वस्योच्छिष्टो जनितुः पिता ॥ १५ ॥
 पिता जनितुरुच्छिष्टोऽसोः पौत्रः पितामहः ।
 स क्षियति विश्वस्येशानो वृषा भूम्यामतिघ्न्य ॥ १६ ॥
 ऋतं सत्यं तपो राष्ट्रं श्रमो धर्मश्च कर्म च ।
 भूतं भविष्यदुच्छिष्टे वीर्यं ॥ लक्ष्मीर्बलं बलैः ॥ १७ ॥
 समृद्धिरोज आकूतिः क्षत्रं राष्ट्रं षडुर्व्य ॥
 संवत्सरोऽध्युच्छिष्ट इडा प्रैषा ग्रहा हविः ॥ १८ ॥
 चतुर्होतार आप्रियश्चातुर्मास्यानि नीविदः ।
 उच्छिष्टे यज्ञा होत्राः पशुबन्धास्तदिष्टयः ॥ १९ ॥
 अर्धमासाश्च मासाश्चार्तवा ऋतुभिः सह ।
 उच्छिष्टे घोषिणीरापः स्तनयितुः श्रुतिर्मही ॥ २० ॥
 शर्कराः सिकता अश्मान् ओषधयो वीरुधस्तृणा ।
 अभ्राणि विद्युतो वर्षमुच्छिष्टे संश्रिता श्रिता ॥ २१ ॥
 राद्धिः प्राप्तिः समाप्तिर्व्याप्तिर्मह एधतुः ।
 अत्याप्तिरुच्छिष्टे भूतिश्चाहिता निहिता हिता ॥ २२ ॥
 यच्च प्राणति प्राणेन यच्च पश्यति चक्षुषा ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ २३ ॥
 ऋचः सामानि च्छन्दांसि पुराणं यजुषा सह ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ २४ ॥
 प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च क्षितिश्च या ।
 उच्छिष्टाज्जिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ २५ ॥

आ॒न॒न्दा मो॒दाः प्र॒मुदो॑ऽभीमोदमुद॑श्च॒ ये ।
 उच्छि॑ष्टाज्जिरे॒ सर्वे॑ दि॒वि दे॒वा दि॒वि॒श्रितः॑ ॥ २६ ॥
 दे॒वाः पि॒तरो॑ मनु॒ष्याऽग॑न्धर्वाप्सरस॑श्च॒ ये ।
 उच्छि॑ष्टाज्जिरे॒ सर्वे॑ दि॒वि दे॒वा दि॒वि॒श्रितः॑ ॥ २७ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—कौरुपथिः ॥ देवता—मन्युः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-३२, ३४ अनुष्टुप्; ३३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

यन्म॒न्युर्जा॒यामा॑व॒हत्सं॑क॒ल्पस्य॑ गृ॒हादधि॑ ।
 क आ॑सं॒ ज॒न्याः के॒ व॒राः क उ॑ ज्येष्ठ॒वरो॑ ऽभवत् ॥ १ ॥
 तप॑श्चै॒वास्तां॑ कर्म॑ चा॒न्तर्म॑ह॒त्य णि॑वे ।
 त आ॑सं॒ ज॒न्यास्ते॒ व॒रा ब्र॑ह्म ज्येष्ठ॒वरो॑ ऽभवत् ॥ २ ॥
 दश॑ सा॒कर्म॑जायन्त दे॒वा दे॒वेभ्यः॑ पु॒रा ।
 यो वै ता॑न्वि॒द्यात्प्र॒त्यक्षं॑ स वा अ॒द्य म॒हद्व॑देत् ॥ ३ ॥
 प्रा॒णापा॒नौ चक्षुः॑ श्रोत्र॒मक्षि॑तिश्च॒ क्षि॒तिश्च॒ या ।
 व्या॒नोदा॒नौ वाङ् मन॑स्ते वा आकू॒तिमा॑व॒हन् ॥ ४ ॥
 अजा॑ता आस॒नृत॑वोऽथो॒ धा॒ता बृ॒हस्प॑तिः ।
 इन्द्रा॑ग्नी अ॒श्विना॒ तर्हि॑ कं ते ज्येष्ठमुपा॑सत ॥ ५ ॥
 तप॑श्चै॒वास्तां॑ कर्म॑ चा॒न्तर्म॑ह॒त्य णि॑वे ।
 तपो॑ ह जज्ञे कर्म॑णस्त॒त्ते ज्येष्ठ॑मुपा॑सत ॥ ६ ॥
 येत॑ आसी॒द्धमिः॑ पूर्वा॒ याम॑ब्धा॒तय॑ इ॒द्विदुः॑ ।
 यो वै तां॑ वि॒द्यान्ना॒मथा॑ स म॒न्येत॑ पु॒राण॑वित् ॥ ७ ॥
 कुत॑ इन्द्रः॒ कुतः॑ सोमः॒ कुतो॑ अ॒ग्रिर॑जायत ।
 कुत॑स्त्वष्टा॒ सम॑भवत्कुतो॑ धा॒ताजा॑यत ॥ ८ ॥
 इन्द्रा॑दिन्द्रः॒ सोमा॒त्सोमो॑ अ॒ग्रेर्ग्रि॑रजायत ।
 त्वष्टा॑ ह जज्ञे त्वष्टु॒र्धातु॑र्धा॒ताजा॑यत ॥ ९ ॥
 ये त आ॑स॒न्दश॑ जा॒ता दे॒वा दे॒वेभ्यः॑ पु॒रा ।
 पु॒त्रेभ्यो॑ लो॒कं द॒त्त्वा कस्मि॑न्स्ते लो॒क आ॑सते ॥ १० ॥
 यदा॑ के॒शान॑स्थि॒स्त्राव॑ मा॒सं म॒ज्जान॑माभरत् ।
 शरी॑रं कृ॒त्वा पा॑दव॒त्कं लो॒कमनु॑ प्रावि॑शत् ॥ ११ ॥

कुतः केशान्कुतः स्नाव कुतो अस्थीन्याभरत् ।
 अङ्गा पर्वीणि मज्जानं को मांसं कुत आभरत् ॥ १२ ॥
 संसिचो नाम ते देवा ये संभारान्त्समभरन् ।
 सर्वं संसिच्य मर्त्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥ १३ ॥
 ऊरू पादावष्ठीवन्तौ शिरो हस्तावथो मुखम् ।
 पृष्ठीर्बर्जह्ये पाश्वे कस्तत्समदधादृषिः ॥ १४ ॥
 शिरो हस्तावथो मुखं जिह्वां ग्रीवाश्च कीर्कसाः ।
 त्वचा प्रावृत्य सर्वं तत्सन्धा समदधान्मही ॥ १५ ॥
 यत्तच्छरीरमशयत्सन्धया संहितं महत् ।
 येनेदमद्य रोचते को अस्मिन्वर्णमाभरत् ॥ १६ ॥
 सर्वे देवा उपाशिक्षन्तर्दजानाद्वधूः सती ।
 ईशा वशस्य या जाया सास्मिन्वर्णमाभरत् ॥ १७ ॥
 यदा त्वष्टा व्यतृणत्पिता त्वष्टुर्य उत्तरः ।
 गृहं कृत्वा मर्त्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥ १८ ॥
 स्वप्नो वै तन्द्नीर्निर्ऋतिः पाप्मानो नाम देवताः ।
 जरा खालत्यं पालित्यं शरीरमनु प्राविशन् ॥ १९ ॥
 स्तेयं दुष्कृतं वृजिनं सत्यं यज्ञो यशो बृहत् ।
 बलं च क्षत्रमोजश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥ २० ॥
 भूतिश्च वा अभूतिश्च रातयोऽरातयश्च याः ।
 क्षुधश्च सर्वास्तृष्णाश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥ २१ ॥
 निन्दाश्च वा अनिन्दाश्च यच्च हन्तेति नेति च ।
 शरीरं श्रद्धा दक्षिणाश्रद्धा चानु प्राविशन् ॥ २२ ॥
 विद्याश्च वा अविद्याश्च यच्चान्यदुपदेश्यम् ।
 शरीरं ब्रह्म प्राविशदृचः सामाथो यजुः ॥ २३ ॥
 आनन्दा मोदाः प्रमुदोऽभीमोदमुदश्च ये ।
 ह्रसो नृषिष्ठा नृत्तानि शरीरमनु प्राविशन् ॥ २४ ॥

आ॒ला॒पा॒श्च॑ प्र॒ला॒पा॒श्चा॑भी॒ला॒प॒ल॒प॒श्च॑ ये ।
 शरी॑रं॒ सर्वे॑ प्रावि॑शन्नायुजः॒ प्र॒युजो॑ युजः ॥ २५ ॥
 प्रा॒णा॒पा॒नौ चक्षुः॑ श्रोत्र॒मक्षि॑तिश्च॒ क्षि॒तिश्च॑ या ।
 व्या॒नो॒दा॒नौ वाङ् म॒नः शरी॑रेण॒ त ई॑यन्ते ॥ २६ ॥
 आ॒शि॒ष॒श्च॑ प्र॒शि॒ष॒श्च॑ सं॒शि॒षो॑ वि॒शि॒ष॒श्च॑ याः ।
 चि॒त्ता॒नि॒ सर्वे॑ संक॒ल्पाः शरी॑र॒मनु॑ प्रावि॑शन् ॥ २७ ॥
 आस्त्रे॑यीश्च॒ वास्त्रे॑यीश्च॒ त्वर॑णाः कृ॒प॒णाश्च॑ याः ।
 गुह्याः॑ शु॒क्रा स्थू॒ला अ॒प॒स्ता बी॒भ॒त्साव॑सादयन् ॥ २८ ॥
 अस्थि॑ कृ॒त्वा स॒मिधं॑ तद॒ष्टापो॑ असादयन् ।
 रेतः॑ कृ॒त्वाज्यं॑ दे॒वाः पु॒रुष॑मावि॑शन् ॥ २९ ॥
 या आपो॑ याश्च॒ दे॒वता॑ या वि॒राड् ब्र॒ह्म॑णा स॒ह ।
 शरी॑रं ब्र॒ह्म प्रावि॑शच्छरी॒रेऽधि॑ प्र॒जाप॑तिः ॥ ३० ॥
 सूर्य॑श्चक्षु॒र्वार्तः प्रा॒णं पु॒रुष॑स्य॒ वि भै॑जिरे ।
 अथा॒स्ये॒तर॑मा॒त्मानं॑ दे॒वाः प्राय॑च्छन्न॒ग्रये॑ ॥ ३१ ॥
 तस्मा॑द्वै वि॒द्वान्पु॒रुष॑मि॒दं ब्र॒ह्मेति॑ मन्यते ।
 सर्वा॑ ह्य॒स्मिन्दे॒वता॑ गावो॑ गो॒ष्ठ॒इवा॑सते ॥ ३२ ॥
 प्र॒थ॒मेन॑ प्र॒मा॒रेण॑ त्रे॒धा वि॒ष्वङ् वि ग॑च्छति ।
 अ॒द ए॒केन॑ गच्छ॒त्यद॑ ए॒केन॑ गच्छ॒तीहै॒केन॑ नि षे॑वते ॥ ३३ ॥
 अ॒प्सु स्ती॒मासु॑ वृ॒द्धासु॑ शरी॑रमन्तरा हितम् ।
 तस्मि॑ञ्छवोऽध्यन्तरा॒ तस्मा॑च्छवोऽध्यु॑च्यते ॥ ३४ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—काङ्क्षायनः ॥ देवता—अर्बुदिः ॥ छन्दः—१ सप्तपदाविराट्शक्वरी; २, ५-८, १०,
 १२, १३, १८-२१ अनुष्टुप्; ३ परोष्णिक्; ४ उष्णिग्बृहतीगर्भापरान्त्रिष्टुब्बट्पदाति-
 जगती; ९, ११, १४, २३, २६ पथ्यापङ्क्तिः; १५, २२, २४, २५ सप्तपदा-
 शक्वरी; १६ पञ्चपदाविराडुपरिष्टाज्योतिस्त्रिष्टुप्; १७ त्रिपदागायत्री ॥

ये बा॒हवो॑ या इ॒षवो॑ ध॒न्व॒नां वी॒र्या॑ ऽणि च ।
 अ॒सी॒न्पर्शू॑नायुधं चि॒त्ताकू॑तं च॒ यद्धृ॑दि ।
 सर्वं॑ तद॒र्बुदे॑ त्वम॒मित्रे॑भ्यो दृ॒शे कुरू॑दा॒रांश्च॑ प्र दर्शय ॥ १ ॥

उत्तिष्ठतु सं नह्यध्वं मित्रा देवजना यूयम् ।
 सन्दृष्टा गुप्ता वः सन्तु या नो मित्राण्यर्बुदे ॥ २ ॥
 उत्तिष्ठतुमा रभेथामादानसन्दानाभ्याम् ।
 अमित्राणां सेना अभि धत्तमर्बुदे ॥ ३ ॥
 अर्बुदिर्नाम यो देव ईशानश्च न्यर्बुदिः ।
 याभ्यामन्तरिक्षमावृतमियं च पृथिवी मही ।
 ताभ्यामिन्द्रमेदिभ्यामहं जितमन्वेमि सेनया ॥ ४ ॥
 उत्तिष्ठ त्वं देवजनार्बुदे सेनया सह ।
 भञ्जन्नमित्राणां सेनां भोगेभिः परि वारय ॥ ५ ॥
 सप्त जातास्यर्बुद उदाराणां समीक्षयन् ।
 तेभिष्ट्वमाज्ये हुते सर्वैरुत्तिष्ठ सेनया ॥ ६ ॥
 प्रतिघ्नानाश्रुमुखी कृधुकर्णी च क्रोशतु ।
 विकेशी पुरुषे हुते रदिते अर्बुदे तव ॥ ७ ॥
 संकर्षन्ती करूकरं मनसा पुत्रमिच्छन्ती ।
 पतिं भ्रातरमात्स्वात्रदिते अर्बुदे तव ॥ ८ ॥
 अलिक्लवा जाष्कमदा गृध्राः श्येनाः पतत्रिणः ।
 ध्वाङ्क्षाः शकुनयस्तृप्यन्त्वमित्रेषु समीक्षयत्रदिते अर्बुदे तव ॥ ९ ॥
 अथो सर्वं श्वापदं मक्षिका तृप्यतु क्रिमिः ।
 पौरुषेयेऽधि कुणपे रदिते अर्बुदे तव ॥ १० ॥
 आ गृहीतं सं बृहतं प्राणापानास्यर्बुदे ।
 निवाशा घोषाः सं यन्त्वमित्रेषु समीक्षयत्रदिते अर्बुदे तव ॥ ११ ॥
 उद्वेपय सं विजन्तां भियामित्रान्तसं सृज ।
 उरुग्राहैर्बीह्वङ्गैर्विध्यामित्रान्यर्बुदे ॥ १२ ॥
 मुह्यन्त्वेषां बाहवश्चित्ताकृतं च यद्धृदि ।
 मैषामुच्छेषि किं च न रदिते अर्बुदे तव ॥ १३ ॥

प्रतिघ्नानाः सं धावन्तूरः पटूरावाघ्नानाः ।
 अघारिणीर्विकेश्यो रुदत्यः पुरुषे हते रदिते अर्बुदे तव ॥ १४ ॥
 श्वन्वतीरप्सरसो रूपका उतार्बुदे ।
 अन्तःपात्रे रेरिहतीं रिशां दुर्णिहितैषिणीम् ।
 सर्वास्ता अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्र दर्शय ॥ १५ ॥
 खडूरेऽधिचङ्क्रमां खर्विकां खर्ववासिनीम् ।
 य उदारा अन्तर्हिता गन्धर्वाप्सरसश्च ये । सर्पा इतरजना रक्षांसि ॥ १६ ॥
 चतुर्दष्ट्राञ्छ्यावदतः कुम्भमुष्काँ असृङ्मुखान् ।
 स्वभ्यसा ये चोद्भ्यसाः ॥ १७ ॥
 उद्वेपय त्वमर्बुदेऽमित्राणाममूः सिचः ।
 जयांश्च जिष्णुश्चामित्राँ जयतामिन्द्रमेदिनौ ॥ १८ ॥
 प्रब्लीनो मृदितः शयां हतोऽमित्रो न्यर्बुदे ।
 अग्निजिह्वा धूमशिखा जयन्तीर्यन्तु सेनया ॥ १९ ॥
 तयार्बुदे प्रणुत्तानामिन्द्रो हन्तु वरंवरम् ।
 अमित्राणां शचीपतिर्मामीषां मोचि कश्चन ॥ २० ॥
 उत्कसन्तु हृदयान्यूर्ध्वः प्राण उदीषतु ।
 शौष्कास्यमनु वर्तताममित्रान्मोत मित्रिणः ॥ २१ ॥
 ये च धीरा ये चाधीराः पराञ्चो बधिराश्च ये ।
 तमसा ये च तूपरा अथो बस्ताभिवासिनः ।
 सर्वास्ताँ अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्र दर्शय ॥ २२ ॥
 अर्बुदिश्च त्रिषन्धिश्चामित्रान्नो वि विध्यताम् ।
 यथैषामिन्द्र वृत्रहन्हनाम शचीपतेऽमित्राणां सहस्रशः ॥ २३ ॥
 वनस्पतीन्वानस्पत्यानोषधीरुत वीरुधः ।
 गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्देवान्पुण्यजनान्पितृन् ।
 सर्वास्ताँ अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरूदारांश्च प्र दर्शय ॥ २४ ॥

ईशां वो मरुतो देव आदित्यो ब्रह्मणस्पतिः ।
 ईशां व इन्द्रश्चाग्निश्च धाता मित्रः प्रजापतिः ।
 ईशां व ऋषयश्चक्रुर्मित्रेषु समीक्षयन्नदिते अर्बुदे तव ॥ २५ ॥
 तेषां सर्वेषामीशाना उत्तिष्ठत सं नह्यध्वं मित्रा देवजना यूयम् ।
 इमं संग्रामं संजित्य यथालोकं वि तिष्ठध्वम् ॥ २६ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—त्रिषन्धिः ॥ छन्दः—१ विराट्पथ्याबृहती; २ षट्पदात्रिष्टुब्गर्भाऽति-
 जगती; ३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४ विराडनुष्टुप्; ५-७, १०, ११, १४, १५, १८-२०, २३,
 २४, २७ अनुष्टुप्; ८ विराट्त्रिष्टुप्; ९ पुरोविराड्पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; १२ पञ्चपदा-
 पथ्यापङ्क्तिः; १३ षट्पदाजगती; १६ षट्पदाककुम्भत्यनुष्टुप् त्रिष्टुब्गर्भा-
 शक्वरी; १७ पथ्यापङ्क्तिः; २१ त्रिपदागायत्री; २२ विराट्पुरस्ताद्-
 बृहती; २५ ककुबुष्णिक; २६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

उत्तिष्ठत सं नह्यध्वमुदाराः केतुभिः सह ।
 सर्पा इतरजना रक्षांस्यमित्राननु धावत ॥ १ ॥
 ईशां वो वेद राज्यं त्रिषन्धे अरुणैः केतुभिः सह ।
 ये अन्तरिक्षे ये दिवि पृथिव्यां ये च मानवाः ।
 त्रिषन्धेस्ते चेतसि दुर्णामान् उपासताम् ॥ २ ॥
 अयोमुखाः सूचीमुखा अथो विकङ्कतीमुखाः ।
 क्रव्यादोवार्तरहस आसजन्त्वमित्रान्वत्रेण त्रिषन्धिना ॥ ३ ॥
 अन्तर्धेहि जातवेद आदित्य कुणपं बहु ।
 त्रिषन्धेरियं सेना सुहितास्तु मे वशे ॥ ४ ॥
 उत्तिष्ठ त्वं देवजनार्बुदे सेनया सह ।
 अयं बलिर्व आहुतस्त्रिषन्धेराहुतिः प्रिया ॥ ५ ॥
 शितिपदी सं द्युतु शरव्येऽयं चतुष्पदी ।
 कृत्येऽमित्रेभ्यो भव त्रिषन्धेः सह सेनया ॥ ६ ॥
 धूमाक्षी सं पततु कृधुकर्णी च क्रोशतु ।
 त्रिषन्धेः सेनया जिते अरुणाः सन्तु केतवः ॥ ७ ॥

अवा॒यन्तां प॒क्षिणो॒ ये वयां॑स्यन्तरिक्षे दि॒वि ये चर॑न्ति ।
 श्वा॒पदो॒ मक्षि॑काः सं र॑भन्तामा॒मादो॒ गृध्राः॒ कुण॑पे रदन्ताम् ॥ ८ ॥
 यामि॒न्द्रेण स॒न्धां स॒मध॑त्था ब्रह्म॑णा च बृहस्पते ।
 तया॒हमि॒न्द्रस॒न्धया॒ सवी॑न्देवानि॒ह हु॒व इतो॑ जयत॒ मामु॑तः ॥ ९ ॥
 बृह॒स्पति॑राङ्गि॒रस ऋ॑षयो ब्रह्म॑संशिताः ।
 अ॒सुर॒क्षय॑णं व॒धं त्रि॑षन्धिं दि॒व्याश्र॑यन् ॥ १० ॥
 येना॒सौ गु॒प्त आ॑दित्य उ॒भावि॒न्द्रश्च॒ तिष्ठ॑तः ।
 त्रि॑षन्धिं दे॒वा अ॑भजन्तौ ज॒से च॒ बला॑य च ॥ ११ ॥
 सर्वाँ॑ल्लो॒कान्त॑समजयन्दे॒वा आ॑हु॒त्यान॒या ।
 बृह॒स्पति॑राङ्गि॒रसो वज्रं॑ यमसिञ्चतासुर॒क्षय॑णं व॒धम् ॥ १२ ॥
 बृह॒स्पति॑राङ्गि॒रसो वज्रं॑ यमसिञ्चतासुर॒क्षय॑णं व॒धम् ।
 तेना॒हम॒मूं सेनां॑ नि लि॒म्पामि॒ बृह॒स्पते॒ऽमित्रा॑न्हु॒न्योज॑सा ॥ १३ ॥
 सर्वे॑ दे॒वा अ॒त्याय॑न्ति ये अ॒श्नन्ति॒ वर्ष॑त्कृतम् ।
 इ॒मां जु॑षध्व॒माहु॑तिमि॒तो ज॑यत॒ मामु॑तः ॥ १४ ॥
 सर्वे॑ दे॒वा अ॒त्याय॑न्तु त्रि॑षन्धे॒राहु॑तिः प्रि॒या ।
 स॒न्धां म॑ह॒तीं र॑क्षत॒ यया॑ग्रे अ॒सुरा॒ जि॒ताः ॥ १५ ॥
 वा॒युर॒मित्रा॑णामिष्व॒ग्राण्या॑ञ्चतु । इन्द्र॑ एषां बा॒हून्प्र॑ति
 भन॑क्तु मा श॑कन्प्रति॒धामि॑षुम् । आ॒दित्य॑ ए॒षाम॒स्त्रं
 वि ना॑शयतु च॒न्द्रमा॑ यु॒ताम॑गतस्य॒ पन्था॑म् ॥ १६ ॥
 यदि॑ प्रे॒युर्दे॑वपु॒रा ब्र॒ह्म व॑मी॒णि च॑क्रिरे ।
 त॒नूपा॑नं प॒रिपा॑णं कृ॒ण्वा॒ना यदु॑पो॒चिरे॒ सर्वं॑ तद॒र॒सं कृ॑धि ॥ १७ ॥
 क्र॒व्यादा॑नुव॒र्तय॑न्मृ॒त्युना॑ च पु॒रोहि॑तम् ।
 त्रि॑षन्धे प्रेहि॒ सेन॑या॒ जया॑मित्रा॒न्प्र प॑द्यस्व ॥ १८ ॥
 त्रि॑षन्धे तम॑सा॒ त्वम॑मित्रा॒न्परि॑ वारय ।
 पृ॒षदा॒ज्यप्र॑णु॒त्तानां॑ मामी॒षां मो॒चि क॑श्चन ॥ १९ ॥

शितिपदी सं पतत्वमित्राणाममूः सिचः ।
 मुह्यन्त्वद्यामूः सेना अमित्राणां न्यर्बुदे ॥ २० ॥
 मूढा अमित्रा न्यर्बुदे जह्ये षां वरंवरम् ।
 अनया जहि सेनया ॥ २१ ॥
 यश्च कवची यश्चाकवचोऽमित्रो यश्चाज्मनि ।
 ज्यापाशैः कवचपाशैरज्मनाभिहतः शयाम् ॥ २२ ॥
 ये वर्मिणो येऽवर्माणो अमित्रा ये च वर्मिणः ।
 सर्वास्तां अर्बुदे हताञ्छ्वानोऽदन्तु भूम्याम् ॥ २३ ॥
 ये रथिनो ये अरथा असादा ये च सादिनः ।
 सर्वानदन्तु तान्हतान्गृध्राः श्येनाः पतत्रिणः ॥ २४ ॥
 सहस्रकुणपा शेतामामित्री सेना समरे वधानाम् ।
 विविद्धा ककजाकृता ॥ २५ ॥
 मर्माविधं रोरुवतं सुपर्णैरदन्तु दुश्चितं मृदितं शयानम् ।
 य इमां प्रतीचीमाहुतिममित्रो नो युयुत्सति ॥ २६ ॥
 यां देवा अनुतिष्ठन्ति यस्या नास्ति विराधनम् ।
 तयेन्द्रो हन्तु वृत्रहा वज्रेण त्रिषन्धिना ॥ २७ ॥

इति पञ्चविंशः प्रपाठकः ॥

॥ इत्येकादशं काण्डम् ॥

अथ द्वादशं काण्डम्

अथ षड्विंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भूमिः ॥ छन्दः—१, ३, १७, २९, ३१, ५५, ६०, त्रिष्टुप्; २ भुरिक्त्रिष्टुप्;
४-६, १०, ३८ षट्पदाजगती; ७ प्रस्तारपङ्क्तिः; ८, ११ षट्पदाविराडष्टिः; ९ परानुष्टुप्त्रिष्टुप्;
१२, १३, १५, ३७ पञ्चपदाशक्वरी; १४ महाबृहती; १६, २१ साम्नीत्रिष्टुप्; १८ षट्पदा-
त्रिष्टुबनुष्टुबगर्भातिशक्वरी; १९ उरोबृहती; २० विराडुरोबृहती; २२ षट्पदाविराडतिजगती;
२३ पञ्चपदाविराडतिजगती; २४ पञ्चपदानुष्टुबगर्भाजगती; २५ सप्तपदोष्णिगनुष्टुबगर्भा-
शक्वरी; २६, २७, २८, ३३, ३५, ३९, ४०, ५०, ५४, ५६, ५९, ६३ अनुष्टुप्;
३० [त्रिपदा] विराड्गायत्री; ३२ पुरस्ताज्योतिस्त्रिष्टुप्; ३४ षट्पदात्रिष्टुबबृहती-
गर्भातिजगती; ३६ विपरीतपादलक्ष्मापङ्क्तिः; ४१ षट्पदाककुम्भतीशक्वरी;
४२ स्वराडनुष्टुप्; ४३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४४, ४५, ४९ जगती;
४६ षट्पदाऽनुष्टुबगर्भापराशक्वरी; ४७ षट्पदोष्णिगनुष्टुबगर्भापराति-
शक्वरी; ४८ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप्; ५१ षट्पदाऽनुष्टुबगर्भाककुम्भती-
शक्वरी; ५२ पञ्चपदाऽनुष्टुबगर्भापरातिजगती; ५३ पुरोबार्हतानुष्टुप्;
५७ पुरोतिजागताजगती; ५८ पुरस्ताद्बृहती; ६१ पुरोबार्हता-
त्रिष्टुप्; ६२ पराविराट्त्रिष्टुप् ॥

स॒त्यं बृ॒हदृत॑मु॒ग्रं दी॒क्षा तपो॑ ब्र॒ह्म य॒ज्ञः पृ॒थि॒वीं धा॑रयन्ति ।
सा नो॑ भू॒तस्य॑ भव्य॒स्य प॒त्न्युरु॑ लो॒कं पृ॒थि॒वी नः॑ कृ॒णोतु॑ ॥ १ ॥
अ॒सं॒बा॒धं म॑ध्य॒तो मा॑न॒वानां॑ यस्या॒ उ॒द्वतः॑ प्र॒वतः॑ स॒मं ब॒हु ।
ना॒ना॒वीर्या॑ ओष॒धीर्या॑ बिभ॒र्ति पृ॒थि॒वी नः॑ प्रथ॒तां रा॑र्ध्य॒तां नः॑ ॥ २ ॥
यस्यां॑ स॒मु॒द्र उ॒त सि॒न्धुरा॑पो॒ यस्या॑म॒न्नं कृ॑ष्टयः॒ संब॑भूवुः ।
यस्या॑मि॒दं जि॒न्वति॑ प्रा॒णदे॑ज॒त्सा नो॑ भूमिः॒ पूर्॒वपे॑ये॒ दधा॑तु ॥ ३ ॥
यस्या॑श्च॒तस्रः॑ प्र॒दिशः॑ पृ॒थि॒व्या यस्या॑म॒न्नं कृ॑ष्टयः॒ संब॑भूवुः ।
या बिभ॒र्ति ब॒हुधा॑ प्रा॒णदे॑ज॒त्सा नो॑ भूमि॒र्गोष्व॑प्य॒न्ने दधा॑तु ॥ ४ ॥
यस्यां॑ पूर्वे॑ पूर्॒वज॑ना वि॒चक्रि॑रे यस्यां॑ दे॒वा अ॑सु॒रान॒भ्यव॑र्तयन् ।
गवा॑म॒श्वानां॑ वय॑सश्च वि॒ष्टा भगं॑ वर्चः॒ पृ॒थि॒वी नो॑ दधातु ॥ ५ ॥
वि॒श्वंभ॒रा व॑सु॒धानी॑ प्रति॒ष्ठा हि॑र॒ण्यव॑क्षा जग॑तो नि॒वेश॑नी ।
वै॒श्वान॑रं बिभ्र॑ती भूमि॒रग्नि॑मिन्द्र॒ऋष॑भा॒ द्रवि॑णे नो दधातु ॥ ६ ॥

यां रक्षन्त्यस्वप्रा विश्वदानीं देवा भूमिं पृथिवीमप्रमादम् ।
 सा नो मधु प्रियं दुहामथो उक्षतु वर्चसा ॥ ७ ॥
 याणवेधि सलिलमग्र आसीद्यां मायाभिरन्वचरन्मनीषिणः ।
 यस्या हृदयं परमे व्योमन्त्सत्येनावृतममृतं पृथिव्याः ।
 सा नो भूमिस्त्विषिं बलं राष्ट्रे दधातूत्तमे ॥ ८ ॥
 यस्यामार्पः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।
 सा नो भूमिर्भूरिधारा पयो दुहामथो उक्षतु वर्चसा ॥ ९ ॥
 यामश्विनावर्मिमातां विष्णुर्यस्यां विचक्रमे ।
 इन्द्रो यां चक्र आत्मनेऽनमित्रां शचीपतिः ।
 सा नो भूमिर्वि सृजतां माता पुत्राय मे पयः ॥ १० ॥
 गिरयस्ते पर्वता हिमवन्तोऽरण्यं ते पृथिवि स्योनमस्तु ।
 बभ्रुं कृष्णां रोहिणीं विश्वरूपां ध्रुवां भूमिं पृथिवीमिन्द्रगुप्ताम् ।
 अजीतोऽहतो अक्षतोऽध्यष्ठां पृथिवीमहम् ॥ ११ ॥
 यत्ते मध्यं पृथिवि यच्च नभ्यं यास्त ऊर्जस्तन्वः संबभूवुः ।
 तासु नो धेह्यभि नः पवस्व माता भूमिः पुत्रो अहं पृथिव्याः ।
 पर्जन्यः पिता स उ नः पिपर्तु ॥ १२ ॥
 यस्यां वेदिं परिगृह्णन्ति भूम्यां यस्यां यज्ञं तन्वते विश्वकर्माणः ।
 यस्यां मीयन्ते स्वरवः पृथिव्यामूर्ध्वाः शुक्रा आहुत्या पुरस्तात् ।
 सा नो भूमिर्वर्धयद्वर्धमाना ॥ १३ ॥
 यो नो द्वेषत्पृथिवि यः पृतन्याद्योऽभिदासान्मनसा यो वधेन ।
 तं नो भूमे रन्धय पूर्वकृत्वरि ॥ १४ ॥
 त्वज्जातास्त्वयि चरन्ति मर्त्यास्त्वं बिभर्षि द्विपदस्त्वं चतुष्पदः ।
 तवेमे पृथिवि पञ्च मानवा येभ्यो ज्योतिर्मृतं मर्त्येभ्य
 उद्यन्त्सूर्यो रश्मिभिरातनोति ॥ १५ ॥
 ता नः प्रजाः सं दुहतां समग्रा वाचो मधु पृथिवि धेहि मह्यम् ॥ १६ ॥

विश्वस्वम् । मातरमोषधीनां ध्रुवां भूमिं पृथिवीं धर्मणा धृताम् ।
 शिवां स्योनामनु चरेम विश्वहा ॥ १७ ॥
 महत्सधस्थं महती बभूविथ महान्वेगं एजथुर्वेपथुष्टे ।
 महांस्त्वेन्द्रो रक्षत्यप्रमादम् ।
 सा नो भूमे प्र रोचय हिरण्यस्येव संहृशि मा नो द्विक्षत कश्चन ॥ १८ ॥
 अग्निर्भूम्यामोषधीष्वग्निमापो बिभ्रत्यग्निरश्मसु ।
 अग्निरन्तः पुरुषेषु गोष्वश्वेष्वग्रयः ॥ १९ ॥
 अग्निर्दिव आ तपत्यग्रेर्देवस्योर्वशन्तरिक्षम् ।
 अग्निं मतीस इन्धते हव्यवाहं घृतप्रियम् ॥ २० ॥
 अग्निवासाः पृथिव्यं सितजूस्त्विषीमन्तं संशितं मा कृणोतु ॥ २१ ॥
 भूम्यां देवेभ्यो ददति यजं हव्यमरंकृतम् ।
 भूम्यां मनुष्या जीवन्ति स्वधयान्नेन मर्त्याः ।
 सा नो भूमिः प्राणमार्युर्दधातु जरदष्टिं मा पृथिवी कृणोतु ॥ २२ ॥
 यस्ते गन्धः पृथिवि संबभूव यं बिभ्रत्योषधयो यमापः । यं गन्धर्वा
 अप्सरसश्च भेजिरे तेन मा सुरभिं कृणु मा नो द्विक्षत कश्चन ॥ २३ ॥
 यस्ते गन्धः पुष्करमाविवेश यं संजभ्रुः सूर्याया विवाहे ।
 अमर्त्याः पृथिवि गन्धमग्रे तेन मा सुरभिं कृणु मा नो द्विक्षत कश्चन ॥ २४ ॥
 यस्ते गन्धः पुरुषेषु स्त्रीषु पुंसु भगो रुचिः ।
 यो अश्वेषु वीरेषु यो मृगेषूत हस्तिषु ।
 कन्या । यां वर्चो यद्धूमे तेनास्माँ अपि सं सृज मा नो द्विक्षत कश्चन ॥ २५ ॥
 शिला भूमिरश्मा पांसुः सा भूमिः सन्धृता धृता ।
 तस्यै हिरण्यवक्षसे पृथिव्या अकरं नमः ॥ २६ ॥
 यस्यां वृक्षा वानस्पत्या ध्रुवास्तिष्ठन्ति विश्वहा ।
 पृथिवीं विश्वधायसं धृतामच्छावदामसि ॥ २७ ॥
 उदीराणा उतासीनास्तिष्ठन्तः प्रक्रामन्तः ।
 पद्भ्यां दक्षिणस्रव्याभ्यां मा व्यथिष्महि भूम्याम् ॥ २८ ॥

विमृग्वरीं पृथिवीमा वदामि क्षमां भूमिं ब्रह्मणा वावृधानाम् ।
 ऊर्जं पुष्टं बिभ्रतीमन्नभागं घृतं त्वाभि नि षीदेम भूमे ॥ २९ ॥
 शुद्धा न आपस्तन्वे क्षरन्तु यो नः सेदुरप्रिये तं नि दध्मः ।
 पवित्रेण पृथिवि मोत्पुनामि ॥ ३० ॥
 यास्ते प्राचीः प्रदिशो या उदीचीर्यास्ते भूमे अधराद्याश्च पश्चात् ।
 स्योनास्ता मह्यं चरते भवन्तु मा नि पप्तं भुवने शिश्रियाणः ॥ ३१ ॥
 मा नः पश्चान्मा पुरस्तान्नुदिष्टा मोत्तरादधरादुत ।
 स्वस्ति भूमे नो भव मा विदन्परिपन्थिनो वरीयो यावया वधम् ॥ ३२ ॥
 यावत्तेऽभि विपश्यामि भूमे सूर्येण मेदिना ।
 तावन्मे चक्षुर्मा मेष्टेत्तरामुत्तरां समाम् ॥ ३३ ॥
 यच्छयानः पर्यावर्ते दक्षिणं सव्यमभि भूमे पार्श्वम् ।
 उत्तानास्त्वा प्रतीचीं यत्पृष्ठीभिरधिशेमहे ।
 मा हिंसीस्तत्र नो भूमे सर्वस्य प्रतिशीवरि ॥ ३४ ॥
 यत्ते भूमे विखनामि क्षिप्रं तदपि रोहतु ।
 मा ते मर्मं विमृग्वरि मा ते हृदयमर्पिपम् ॥ ३५ ॥
 ग्रीष्मस्ते भूमे वर्षाणि शरद्धेमन्तः शिशिरो वसन्तः ।
 ऋतवस्ते विहिता हायनीरहोरात्रे पृथिवि नो दुहाताम् ॥ ३६ ॥
 यार्प सर्पं विजमाना विमृग्वरी यस्यामासन्नग्रयो ये अप्स्वश्नतः ।
 परा दस्युन्ददती देवपीयूनिन्द्रं वृणाना पृथिवी न वृत्रम् ।
 शक्राय दध्रे वृषभाय वृष्णे ॥ ३७ ॥
 यस्यां सदोहविधानि यूपो यस्यां निमीयते ।
 ब्रह्माणो यस्यामर्चन्त्यृग्भिः साम्ना यजुर्विदः ।
 युज्यन्ते यस्यामृत्विजः सोममिन्द्राय पातवे ॥ ३८ ॥
 यस्यां पूर्वे भूतकृत ऋषयो गा उदानृचुः ।
 सप्त सत्रेण वेधसो यज्ञेन तर्पसा सह ॥ ३९ ॥

सा नो भूमिरा दिशतु यद्धनं कामयामहे ।
 भगो अनुप्रयुङ्क्तामिन्द्र एतु पुरोगवः ॥ ४० ॥
 यस्यां गायन्ति नृत्यन्ति भूम्यां मर्त्या व्यैलबाः ।
 युध्यन्ते यस्यामाक्रन्दो यस्यां वदति दुन्दुभिः ।
 सा नो भूमिः प्र णुदतां सपत्नानसपत्नं मा पृथिवी कृणोतु ॥ ४१ ॥
 यस्यामन्नं व्रीहियवौ यस्या इमाः पञ्च कृष्टयः ।
 भूम्यै पर्जन्यपत्न्यै नमोऽस्तु वर्षमेदसे ॥ ४२ ॥
 यस्याः पुरो देवकृताः क्षेत्रे यस्या विकुर्वते ।
 प्रजापतिः पृथिवीं विश्वगर्भामाशामाशां रण्यां नः कृणोतु ॥ ४३ ॥
 निधिं बिभ्रती बहुधा गुहा वसु मणिं हिरण्यं पृथिवी ददातु मे ।
 वसूनि नो वसुदा रासमाना देवी दधातु सुमनस्यमाना ॥ ४४ ॥
 जनं बिभ्रती बहुधा विवाचसं नानाधर्माणं पृथिवी यथौकसम् ।
 सहस्रं धारा द्रविणस्य मे दुहां ध्रुवेव धेनुरनपस्फुरन्ती ॥ ४५ ॥
 यस्ते सर्पो वृश्चिकस्तृष्टदंशमा हेमन्तजब्धो भूमलो गुहा शयै ।
 क्रिमिर्जिन्वत्पृथिवि यद्यदेजति प्रावृषि तन्नः ।
 सर्पन्मोषं सृपद्यच्छिवं तेन नो मृड ॥ ४६ ॥
 ये ते पन्थानो बहवो जनायना रथस्य वर्तमानसश्च यातवे ।
 यैः संचरन्त्युभये भद्रपापास्तं पन्थानं जयेमानमित्रमत्स्वरं
 यच्छिवं तेन नो मृड ॥ ४७ ॥
 मत्त्वं बिभ्रती गुरुभृद्भद्रपापस्य निधनं तितिक्षुः ।
 वराहेण पृथिवी संविदाना सूकराय वि जिहीते मृगाय ॥ ४८ ॥
 ये त आरण्याः पशवौ मृगा वनै हिताः सिंहा व्याघ्राः फुषादश्चरन्ति ।
 उलं वृकं पृथिवि दुच्छुनामित ऋक्षीकां रक्षो अप बाधयास्मत् ॥ ४९ ॥
 ये गन्धर्वा अप्सरसो ये चारायाः किमीदिनः ।
 पिशाचान्त्सर्वा रक्षांसि तानस्मद्भूमे यावय ॥ ५० ॥

यां द्विपादः पक्षिणः संपतन्ति हंसाः सुपर्णाः शकुना वयांसि ।
 यस्यां वातो मातरिश्वेयते रजांसि कृण्वंश्च्यावयंश्च वृक्षान् ।
 वातस्य प्रवामुपवामनु वात्यर्चिः ॥ ५१ ॥
 यस्यां कृष्णामरुणं च संहिते अहोरात्रे विहिते भूम्यामधि । वर्षेण
 भूमिः पृथिवी वृतावृता सा नो दधातु भद्रया प्रिये धामनिधामनि ॥ ५२ ॥
 द्यौश्च मे इदं पृथिवी चान्तरिक्षं च मे व्यचः ।
 अग्निः सूर्य आपो मेधां विश्वे देवाश्च सं ददुः ॥ ५३ ॥
 अहमस्मि सहमान उत्तरो नाम भूम्याम् ।
 अभीषाडस्मि विश्वाषाडाशामाशां विषासहिः ॥ ५४ ॥
 अदो यद्वैवि प्रथमाना पुरस्ताद्वैरुक्ता व्यसर्पो महित्वम् ।
 आ त्वा सुभूतमविशत्तदानीमकल्पयथाः प्रदिशश्चतस्रः ॥ ५५ ॥
 ये ग्रामा यदरण्यं याः सभा अधि भूम्याम् ।
 ये संग्रामाः समितयस्तेषु चारु वदेम ते ॥ ५६ ॥
 अश्वइव रजो दुधुवे वि ताञ्जनान्य आक्षियन्पृथिवीं यादजायत ।
 मन्द्राग्रेत्वरी भुवनस्य गोपा वनस्पतीनां गृभिरोषधीनाम् ॥ ५७ ॥
 यद्वदामि मधुमत्तद्वदामि यदीक्षे तद्वनन्ति मा ।
 त्विषीमानस्मि जूतिमानवान्यान्हन्मि दोधतः ॥ ५८ ॥
 शन्तिवा सुरभिः स्योना कीलालौध्नी पर्यस्वती ।
 भूमिरधि ब्रवीतु मे पृथिवी पर्यसा सह ॥ ५९ ॥
 यामन्वैच्छद्भुविषा विश्वकर्मान्तरणवे रजसि प्रविष्टाम् ।
 भुजिष्यं पात्रं निहितं गुहा यदाविर्भोगे अभवन्मातृमद्भ्यः ॥ ६० ॥
 त्वमस्यावपनी जनानामदितिः कामदुघा पप्रथाना ।
 यत्त ऊनं तत्त आ पूरयाति प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥ ६१ ॥
 उपस्थास्ते अनमीवा अयक्ष्मा अस्मभ्यं सन्तु पृथिवि प्रसूताः ।
 दीर्घं न आयुः प्रतिबुध्यमाना वयं तुभ्यं बलिहतः स्याम ॥ ६२ ॥

भूमै मात॒र्नि धेहि मा भ॒द्रया सु॒प्रतिष्ठितम् ।
संवि॒दाना दि॒वा कवे श्रि॒यां मा धेहि भू॒त्याम् ॥ ६३ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः; मन्त्रोक्ताः; २१-३३ मृत्युः ॥ छन्दः—१, ४, १०,
११, २१-३३, ५३ त्रिष्टुप्; २, ५, १२-१५, १७, १९, २०, ३४-३६, ३८,
३९, ४१, ४३, ५१, ५४ अनुष्टुप्; ३ आस्तारपङ्क्तिः; ६ भुरिगार्शीपङ्क्तिः;
७, ४५ जगती; ८, ४८, ४९ भुरिक्त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुब्गभाविपरीत-
पादलक्ष्मापङ्क्तिः; १६ ककुम्मतीपराबृहत्यनुष्टुप्; १८ निचृदनुष्टुप्;
३७ पुरस्ताद्बृहती; ४० पुरस्तात्ककुम्मत्यनुष्टुप्; ४२ त्रिपदा-
भुरिगार्शीगायत्री; ४४ द्विपदाऽर्चीबृहती; ४६ द्विपदा-
साम्नीत्रिष्टुप्; (४२, ४४, ४६ एकावसाना);
४७ पञ्चपदाबार्हतवैराजगर्भाजगती; ५० उपरिष्टाद्विराड्बृहती;
५२ पुरस्ताद्विराड्बृहती; ५५ बृहतीगर्भात्रिष्टुप् ॥

न॒डमा रो॑ह न ते अत्र॑ लो॒क इ॒दं सीसं॑ भा॒ग॒धेयं॑ त ए॒हि ।
यो गो॑षु यक्ष्मः पुरु॑षेषु यक्ष्म॒स्तेन॑ त्वं सा॒कर्म॑ध॒राङ् परे॑हि ॥ १ ॥
अ॒घ॒शंस॑दुःशंसाभ्यां क॒रेणा॑नुक॒रेण॑ च ।
यक्ष्मं॑ च॒ सर्वं॑ तेने॒तो मृ॒त्युं च॒ निर॑जामसि ॥ २ ॥
निरि॑तो मृ॒त्युं निर॑हति॒ निर॑रातिमजामसि ।
यो नो॑ द्वेष्टि॒ तम॑द्ध्यग्रे अक्र॒व्याद्य॑मु॒ द्विष्म॑स्तमु॒ ते प्र सु॑वामसि ॥ ३ ॥
यद्य॒ग्निः क्र॒व्याद्य॑दि वा व्या॒घ्र इ॒मं गो॑ष्ठं प्र॒विवे॑शान्यो॒काः ।
तं मा॑षाज्यं कृत्वा प्र हि॒णोमि॑ दूरं स गच्छ॒ त्वप्सु॑षदोऽप्य॒ग्नीन् ॥ ४ ॥
यत्त्वा॑ क्रु॒द्धाः प्र॑च॒क्रुर्म॑न्युना॒ पुरु॑षे मृ॒ते ।
सु॒कल्प॑मग्रे॒ तत्त्व॑या पुन॒स्त्वोदी॑पयामसि ॥ ५ ॥
पुन॑स्त्वादित्या रु॒द्रा वस॑वः पुन॒र्ब्र॒ह्मा वसु॑नीतिरग्रे ।
पुन॑स्त्वा ब्र॒ह्मण॑स्पतिराधादीर्घायु॒त्वाय॑ श॒तशार॑दाय ॥ ६ ॥
यो अ॒ग्निः क्र॒व्यात्प्र॑विवेश॒ नो गृ॑हमिमं पश्य॒न्नितरं॑ जा॒तवै॑दसम् ।
तं ह॑रामि पि॒तृय॒ज्ञाय॑ दूरं स घ॒र्ममि॑न्धां पर॒मे स॒धस्थे॑ ॥ ७ ॥
क्र॒व्याद॑म॒ग्निं प्र हि॑णोमि दूरं य॒मरा॑ज्ञो गच्छतु रि॒प्रवा॑हः ।
इ॒हाय॑मितरो जा॒तवै॑दा दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं वह॑तु प्र॒जान॑न् ॥ ८ ॥

क्रव्यादमग्निमिषितो हरामि जनान्दृहन्तं वज्रेण मृत्युम् ।
 नितं शास्मि गार्हपत्येन विद्वान्पितृणां लोकेऽपि भागो अस्तु ॥ १ ॥
 क्रव्यादमग्निं शशमानमुक्थ्यं प्र हिणोमि पृथिभिः पितृयाणैः ।
 मा देवयानैः पुनरा गा अत्रैवैधि पितृषु जागृहि त्वम् ॥ १० ॥
 समिन्धते संकसुकं स्वस्तये शुद्धा भवन्तः शुचयः पावकाः ।
 जहाति रिप्रमत्येन एति समिद्धो अग्निः सुपुना पुनाति ॥ ११ ॥
 देवो अग्निः संकसुको दिवस्पृष्ठान्यारुहत् ।
 मुच्यमानो निरेणसोऽमोगस्माँ अशस्त्याः ॥ १२ ॥
 अस्मिन्वयं संकसुके अग्रौ रिप्राणि मृज्महे ।
 अभूम यज्ञियाः शुद्धाः प्र ण आयूंषि तारिषत् ॥ १३ ॥
 संकसुको विकसुको निर्ऋथो यश्च निस्वरः ।
 ते ते यक्ष्मं सवेदसो दूरादूरमनीनशन् ॥ १४ ॥
 यो नो अश्वेषु वीरेषु यो नो गोष्वजाविषु ।
 क्रव्यादं निर्णुदामसि यो अग्निर्जनयोपनः ॥ १५ ॥
 अन्येभ्यस्त्वा पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यस्त्वा ।
 निः क्रव्यादं नुदामसि यो अग्निर्जीवितयोपनः ॥ १६ ॥
 यस्मिन्देवा अमृजत यस्मिन्मनुष्या उत ।
 तस्मिन्घृतस्तावो मृष्ट्वा त्वमग्रे दिवं रुह ॥ १७ ॥
 समिद्धो अग्र आहुत स नो माभ्यर्पक्रमीः ।
 अत्रैव दीदिहि द्यवि ज्योक्च सूर्यं दृशे ॥ १८ ॥
 सीसे मृडद्वं नडे मृडद्वमग्रौ संकसुके च यत् ।
 अथो अव्यां रामायां शीर्षक्तिमुपबर्हणे ॥ १९ ॥
 सीसे मलं सादयित्वा शीर्षक्तिमुपबर्हणे ।
 अव्यामसिक्यां मृष्ट्वा शुद्धा भवत यज्ञियाः ॥ २० ॥
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्त एष इतरो देवयानात् ।
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमीहेमे वीरा ब्रह्मो भवन्तु ॥ २१ ॥

इमे जी॒वा वि मृ॒तैराव॑वृ॒त्रन्न॑भू॒द्भद्रा दे॒वहू॑तिर्नो अ॒द्य ।
 प्रा॒ज्चो॑ अगाम नृ॒तये॑ ह॒साय॑ सु॒वीरा॑सो वि॒दथ॑मा व॒देम ॥ २२ ॥
 इ॒मं जी॒वेभ्यः॑ परि॒धिं द॑धामि॒ मैषां॑ नु गा॒दप॑रो अर्थ॒मेत॑म् ।
 श॒तं जी॒वन्तः॑ श॒रदः॑ पु॒रूची॑स्ति॒रो मृ॒त्युं द॑धतां प॒र्वते॑न ॥ २३ ॥
 आ रो॑ह॒तायु॑र्ज॒रसं॑ वृ॒णा॒ना अ॑नुपूर्व॒ यत॑माना॒ यति॑ स्थ ।
 तान्व॒स्त्वष्टा॑ सु॒जनि॑मा स॒जोषाः॑ स॒र्वमा॑युर्नयतु जी॒वना॑य ॥ २४ ॥
 यथाहा॑न्यनुपूर्व॒ भव॑न्ति॒ यथ॑र्तव॒ ऋ॒तुभि॑र्यन्ति॒ सा॒कम् ।
 यथा॑ न पूर्॒वम॑प॒रो जहा॑त्ये॒वा धा॑त॒रायू॑षि क॒ल्पयै॑षाम् ॥ २५ ॥
 अ॒श्मन्व॑ती री॒यते॑ सं र॑भ॒ध्वं वी॒रय॑ध्वं प्र॒ तर॑ता स॒खायः॑ ।
 अत्रा॑ जहीत॒ ये अ॒स॒न्दुरे॒वा अन॑मी॒वानु॑त्तरे॒माभि॑ वा॒जान् ॥ २६ ॥
 उत्ति॑ष्ठता॒ प्र तर॑ता स॒खायोऽ॑ श॒मन्व॑ती न॒दी स्य॑न्दत इ॒यम् ।
 अत्रा॑ जहीत॒ ये अ॒स॒न्नशि॑वाः शि॒वान्त॑स्यो॒नानु॑त्तरे॒माभि॑ वा॒जान् ॥ २७ ॥
 वै॒श्वदे॒वीं वर्च॑स॒ आ र॑भ॒ध्वं शु॒द्धा भव॑न्तः शु॒चयः॑ पा॒वकाः॑ ।
 अ॒ति॒क्राम॑न्तो दुरि॒ता प॒दानि॑ श॒तं हि॒माः स॒र्ववी॑रा म॒देम ॥ २८ ॥
 उ॒दी॒चीनैः॑ प॒थिभि॑र्वा॒युम॒द्भिर॑ति॒क्राम॑न्तोऽ॒ वरा॑न्परे॒भिः ।
 त्रिः स॒प्त कृ॑त्व ऋ॒षयः॑ परे॒ता मृ॒त्युं प्र॒त्यौह॑न्प॒दयो॑प॒नेन ॥ २९ ॥
 मृ॒त्योः प॒दं यो॑प॒यन्त॑ ए॒त द्रा॒घीय॑ आ॒युः प्र॒तरं॑ द॒धानाः॑ ।
 आसी॑ना मृ॒त्युं नु॑दता स॒धस्थेऽ॑ थ जी॒वासो॑ वि॒दथ॑मा व॒देम ॥ ३० ॥
 इ॒मा ना॒रीर॑वि॒ध॒वाः सु॒पत्नी॑राज्जनेन स॒र्पिषा॑ सं स्पृ॒शन्ता॑म् ।
 अ॒न॒श्रवो॑ अन॒मीवाः॑ सु॒रत्ना॑ आ रो॑हन्तु॒ जन॑यो॒ योनि॑मग्रे ॥ ३१ ॥
 व्या॒करो॑मि ह॒विषा॑हमे॒तौ तौ ब्र॑ह्म॒णा व्य॑हं क॒ल्पया॑मि ।
 स्व॒धां पि॒तृभ्यो॑ अ॒जरां॑ कृ॒णोमि॑ दी॒र्धेणा॑यु॒षा स॒मिमा॑न्त॒सृजामि॑ ॥ ३२ ॥
 यो नो॑ अ॒ग्निः पि॑तरो ह॒त्स्वश्र॑न्त॒रावि॑वेशा॒मृतो॑ म॒र्त्येषु॑ ।
 मय्य॒हं तं परि॑ गृह्णामि दे॒वं मा सो अ॒स्मान्द्वि॑क्षत॒ मा व॒यं तम् ॥ ३३ ॥
 अ॒पा॒वृत्य॑ गा॒र्हप॑त्यात्क्र॒व्यादा॑ प्रेतं दक्षि॒णा ।
 प्रि॒यं पि॒तृभ्य॑ आ॒त्मने॑ ब्र॒ह्मभ्यः॑ कृ॒णुता॑ प्रि॒यम् ॥ ३४ ॥

द्विभा॒ग॒ध॒न॒मा॒दाय॒ प्र क्षि॑णा॒त्यव॑र्त्या ।
 अ॒ग्निः पु॒त्रस्य॑ ज्येष्ठस्य॒ यः क्र॒व्याद॑निराहितः ॥ ३५ ॥
 यत्कृ॑षते॒ यद्व॑नुते॒ यच्च॑ व॒स्त्रेन॑ वि॒न्दते॑ ।
 सर्व॑ म॒र्त्यस्य॑ तन्नास्ति॑ क्र॒व्याच्चे॑दनिराहितः ॥ ३६ ॥
 अ॒य॒ज्ञियो॑ ह॒तव॑र्चा भवति॒ नैनै॑न ह॒विर॑त्तवे ।
 छि॒नन्ति॑ कृ॒ष्या गो॑र्धना॒द्यं क्र॒व्याद॑नुवर्त॑ते ॥ ३७ ॥
 मुहु॑र्गृ॒ध्यैः प्र व॑द॒त्यार्ति॑ म॒र्त्यो नी॑त्य ।
 क्र॒व्याद्या॑न॒ग्रिर॑न्ति॒काद॑नुवि॒द्वान्वि॒ताव॑ति ॥ ३८ ॥
 ग्राह्या॑ गृ॒हाः सं सृ॑ज्यन्ते स्त्रि॒या यन्म्रि॑यते॒ पतिः॑ ।
 ब्र॒ह्मैव॑ वि॒द्वाने॒ष्यो॑ऽ॒ यः क्र॒व्यादं॑ निरा॒दध॑त् ॥ ३९ ॥
 यद्रि॒प्रं श॑र्मलं चकृ॒म यच्च॑ दुष्कृतम् ।
 आपो॑ मा॒ तस्मा॑च्छु॒म्भन्त्व॒ग्नेः संक॑सुकाच्च॒ यत् ॥ ४० ॥
 ता अ॑ध॒रादु॑दी॒चीरा॑व॒वृत्र॑न्प्रजा॒न॒तीः प॒थिभि॑र्दे॒व्यानैः॑ ।
 पर्व॑तस्य वृष॒भस्या॑धि॒ पृष्ठे॑ नवा॒श्चर॑न्ति स॒रितः॑ पु॒रा॒णीः ॥ ४१ ॥
 अ॒ग्रे अ॒क्रव्या॑न्निः क्र॒व्यादं॑ नु॒दा दे॑व॒यर्जनं॑ वह ॥ ४२ ॥
 इ॒मं क्र॒व्यादा॑ वि॒वेशा॑यं क्र॒व्याद॑मन्व॒गात् ।
 व्या॒घ्रौ कृ॑त्वा ना॒ना॒नं तं ह॑रामि शि॒वाप॑रम् ॥ ४३ ॥
 अ॒न्तर्धि॑र्दे॒वानां॑ परि॒धिर्म॑नु॒ष्या॒णाम॑ग्निर्गा॒र्हप॑त्य उ॒भया॑नन्तरा श्रितः ॥ ४४ ॥
 जी॒वाना॑मायुः प्र ति॒ त्वम॑ग्ने पि॒तृणां॑ लो॒कम॑पि गच्छन्तु ये मृ॒ताः ।
 सु॒गा॒र्ह॒प॒त्यो वि॒तप॑न्नरातिमु॒षामु॑षां श्रेय॑सीं धेह्य॒स्मै ॥ ४५ ॥
 सर्वा॑न॒ग्रे स॒ह॒मानः॑ स॒पत्नानै॑षामूर्जं॑ र॒यिम॑स्मासु॒ धेहि ॥ ४६ ॥
 इ॒ममि॑न्द्रं व॒ह्निं प॑प्रि॒मन्वा॑र॒भध्वं॑ स वो निर्व॑क्षदु॒रिता॑द॒वद्या॑त् ।
 तेना॑प॒ ह॒त श॑रु॒माप॑तन्तं तेन॑ रु॒द्रस्य॑ परि॑ पा॒तास्ता॑म् ॥ ४७ ॥
 अ॒न॒द्वाहं॑ प्ल॒वम॑न्वा॒र॒भध्वं॑ स वो निर्व॑क्षदु॒रिता॑द॒वद्या॑त् ।
 आ रो॑हत सवि॒तुर्ना॑व॒मेतां॑ ष॒ड्भि॒रु॒र्वी॒भि॒रम॑तिं तरेम ॥ ४८ ॥

अहोरात्रे अन्वैषि बिभ्रत्क्षेम्यस्तिष्ठन्प्रतरणः सुवीरः ।
 अनातुरान्तुमनसस्तल्प बिभ्रज्योगेव नः पुरुषगन्धिरेधि ॥ ४९ ॥
 ते देवेभ्य आ वृश्चन्ते पापं जीवन्ति सर्वदा ।
 क्रव्याद्यानग्रिरन्तिकादश्वइवानुवपते नडम् ॥ ५० ॥
 ये ऽश्रद्धा धनकाम्या क्रव्यादा समासते ।
 ते वा अन्येषां कुम्भीं पर्यादधति सर्वदा ॥ ५१ ॥
 प्रेव पिपतिषति मनसा मुहुरा वर्तते पुनः ।
 क्रव्याद्यानग्रिरन्तिकादनुविद्वान्वितावति ॥ ५२ ॥
 अविः कृष्णा भागधेयं पशूनां सीसं क्रव्यादपि चन्द्रं त आहुः ।
 माषाः पिष्टा भागधेयं ते हव्यमरण्यान्या गह्वरं सचस्व ॥ ५३ ॥
 इषीकां जरतीमिष्ट्वा तिल्पिज्जं दण्डनं नडम् ।
 तमिन्द्र इध्मं कृत्वा यमस्याग्निं निरादधौ ॥ ५४ ॥
 प्रत्यज्चर्मकं प्रत्यर्पयित्वा प्रविद्वान्पन्थां वि ह्या ऽविवेश ।
 परामीषामसून्दिदेश दीर्घेणायुषा समिमान्सृजामि ॥ ५५ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—स्वर्गः; ओदनः; अग्निः ॥ छन्दः—१, ४२, ४३, ४७ भुरिक्त्रिष्टुप्;

२-७, ९-११, १४-१६, १८-२०, २३, २५-३३, ३५-३८, ४०, ४१, ४५, ४६,

४८-५४ त्रिष्टुप्; ८, १२, २१, २२, २४ जगती; १३, १७ स्वराडाशीपङ्क्तिः;

३४ विराड्गर्भात्रिष्टुप्; ३९ अनुष्टुब्गर्भात्रिष्टुप्; ४४ पराबृहतीत्रिष्टुप्;

५५-६० सप्तपदाशङ्कुमत्यतिजागतशाक्वरातिशाक्वरधात्यर्गर्भा-

अतिधृतिः; [५५, ५७-६० कृतिः; ५६ विराट्कृतिः] ॥

पुमान्पुंसोऽधि तिष्ठ चर्मैहि तत्र ह्वयस्व यतमा प्रिया तै ।
 यावन्तावग्रै प्रथमं समेयथुस्तद्वां वयो यमराज्ये समानम् ॥ १ ॥
 तावद्वां चक्षुस्तति वीर्या ऽग्नि तावत्तेजस्ततिधा वार्जिनानि ।
 अग्निः शरीरं सचते यदैधोऽधा पक्वान्मिथुना सं भवाथः ॥ २ ॥
 समस्मिल्लोके समु देवयाने सं स्मा समेतं यमराज्येषु ।
 पूतौ पवित्रैरुप तद्ध्वयेथां यद्यद्रेतो अधि वां संबभूव ॥ ३ ॥

आपस्पुत्रासो अ॒भि सं वि॒शध्वमि॒मं जी॒वं जी॒वध॒न्याः स॒मेत्य॑ ।
 तासां भजध्वममृतं यमाहु॒र्यमो॑दनं पचति वां जनि॒त्री ॥ ४ ॥
 यं वां पि॒ता पच॑ति यं च मा॒ता रि॒प्रात्रि॒मुक्त्वा॑ शर्मलाच्च वा॒चः ।
 स औ॑दनः श॒तधा॑रः स्व॒र्ग उ॒भे व्या॑प नभ॒सी महि॑त्वा ॥ ५ ॥
 उ॒भे नभ॑सी उ॒भयांश्च॑ लो॒कान्ये॑ यज्व॒नाम॒भिजि॑ताः स्व॒र्गाः ।
 तेषां ज्योति॑ष्मा॒न्मधु॑मा॒न्यो अ॒ग्रे तस्मि॑न्पु॒त्रैर्जर॑सि सं श्रये॒थाम् ॥ ६ ॥
 प्राचीं॑ प्राचीं प्र॒दिश॑मा र॒भेथा॑मेतं लो॒कं श्र॑द्ध॒धानाः॑ सचन्ते ।
 यद्वां प॒क्वं परि॑विष्टम॒ग्रौ तस्य॑ गु॒प्तये॑ दम्पती सं श्रये॒थाम् ॥ ७ ॥
 दक्षि॑णां दि॒शम॒भि नक्ष॑माणौ प॒र्याव॑र्ते॒थाम॒भि पात्र॑मेतत् ।
 तस्मि॑न्वां यमः पि॒तृभिः॑ संवि॒दानः॑ प॒क्वाय॑ शर्म॑ बहु॒लं नि य॑च्छात् ॥ ८ ॥
 प्र॒तीचीं॑ दि॒शामि॒यमि॒द्वरं॑ यस्यां सोमो॑ अधि॒पा मृ॑डि॒ता च॑ ।
 तस्यां श्रये॒थां सु॒कृतः॑ सचे॒थाम॒धा प॒क्वान्मि॑थुना सं भ॒वाथः॑ ॥ ९ ॥
 उत्त॑रं रा॒ष्ट्रं प्र॒जयो॑त्तराव॒दिशामु॑दी॒ची कृ॒णव॑न्नो अ॒ग्रम् ।
 पाङ्क॑ छन्दः पुरु॒षो बभू॑व वि॒श्वैर्वि॑श्वाङ्गैः स॒ह सं भ॑वेम ॥ १० ॥
 ध्रु॒वेयं वि॒राण॑नमो॑ अस्त्व॒स्यै शि॒वा पु॒त्रेभ्य॑ उ॒त मह्य॑मस्तु ।
 सा नो॑ दे॒व्यदि॑ते वि॒श्ववा॑र इ॒र्यै॒व गो॒पा अ॒भि र॑क्ष प॒क्वम् ॥ ११ ॥
 पि॒तेव॑ पु॒त्रान॒भि सं स्व॑जस्व नः शि॒वा नो॒ वाता॑ इ॒ह वा॑न्तु भू॒मौ ।
 यमो॑दनं पच॒तो दे॒वते॑ इ॒ह तन्न॑स्तप॒ उ॒त स॒त्यं च॑ वेत्तु ॥ १२ ॥
 यद्य॑त्कृ॒ष्णः श॑कुन ए॒ह ग॒त्वा त्स॑र॒न्विष॑क्तं बि॒लं आ॑स॒साद॑ ।
 यद्वा॑ दा॒स्याः॒र्द्रह॑स्ता स॒मङ्ग॑ उ॒लूख॑लं मु॒सलं॑ शु॒म्भता॑पः ॥ १३ ॥
 अ॒यं ग्रा॒वा पृ॑थुबु॒ध्नो वयो॑धाः पू॒तः प॒वित्रै॑रप॒ हन्तु॑ रक्षः ।
 आ रो॑ह च॒र्म महि॑ शर्म॑ यच्छ मा दम्पती पौ॒त्रम॒घं नि गा॑ताम् ॥ १४ ॥
 वन॑स्पतिः स॒ह दे॒वैर्न॑ आ॒गत्र॑क्षः पि॒शाचाँ॑ अप॒बाध॑मानः ।
 स उच्छ्र॑यातै प्र व॒दाति॑ वा॒चं तेन॑ लो॒काँ अ॒भि सर्वा॑ञ्जयेम ॥ १५ ॥
 स॒प्त मे॒धान्प॒शवः॑ पर्य॑गृह्ण॒न्य ए॒षां ज्योति॑ष्माँ उ॒त यश्च॑क॒र्षी ।
 त्रय॑स्त्रिंशद्दे॒वता॑स्तान्त्स॒चन्ते॑ स नः स्व॒र्गम॒भि नैष॑ लो॒कम् ॥ १६ ॥

स्वर्गं लोकमभि नो नयासि सं जायया सह पुत्रैः स्याम ।
 गृह्णामि हस्तमनु मैत्वत्र मा नस्तारीन्निर्ऋतिर्मो अरातिः ॥ १७ ॥
 ग्राहिं पाप्मानमति तां अयाम तमो व्यस्य प्र वदासि वल्गु ।
 वानस्पत्य उद्येतो मा जिहिंसीर्मा तण्डुलं वि शरीर्देवयन्तम् ॥ १८ ॥
 विश्वव्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्त्सयोर्निलोकमुप याह्येतम् ।
 वर्षवृद्धमुप यच्छ शूर्पं तुषं पलावानप तद्विनक्तु ॥ १९ ॥
 त्रयो लोकाः संमिता ब्राह्मणेन द्यौरेवासौ पृथिव्यश्चरिंक्षम् ।
 अंशून्गृभीत्वान्वारभेथामा प्यायन्तां पुनरा यन्तु शूर्पम् ॥ २० ॥
 पृथग्रूपाणि बहुधा पशूनामेकरूपो भवसि सं समृद्ध्या ।
 एतां त्वचं लोहिनीं तां नुदस्व ग्रावा शुम्भाति मलगड्व वस्त्रा ॥ २१ ॥
 पृथिवीं त्वा पृथिव्यामा वेशयामि तनूः समानी विकृता त एषा ।
 यद्यद् द्युतं लिखितमर्पणेन तेन मा सुस्त्रोर्ब्रह्मणापि तद्वपामि ॥ २२ ॥
 जनित्रीव प्रति हर्यासि सूनुं सं त्वा दधामि पृथिवीं पृथिव्या ।
 उखा कुम्भी वेद्यां मा व्यथिष्ठा यज्ञायुधैराज्येनातिषक्ता ॥ २३ ॥
 अग्निः पचत्रक्षतु त्वा पुरस्तादिन्द्रो रक्षतु दक्षिणतो मरुत्वान् ।
 वरुणस्त्वा दृहाद्धरुणे प्रतीच्या उत्तरात्त्वा सोमः सं ददातै ॥ २४ ॥
 पूताः पवित्रैः पवन्ते अभ्रादिवं च यन्ति पृथिवीं च लोकान् ।
 ता जीवला जीवधन्याः प्रतिष्ठाः पात्र आसिक्ताः पर्यग्निरिन्धाम् ॥ २५ ॥
 आ यन्ति दिवः पृथिवीं सचन्ते भूम्याः सचन्ते अध्यन्तरिक्षम् ।
 शुद्धाः सतीस्ता उ शुम्भन्त एव ता नः स्वर्गमभि लोकं नयन्तु ॥ २६ ॥
 उतेव प्रभ्वीरुत संमितास उत शुक्राः शुचयश्चामृतासः ।
 ता ओदनं दम्पतिभ्यां प्रशिष्टा आपः शिक्षन्तीः पचता सुनाथाः ॥ २७ ॥
 संख्याता स्तोकाः पृथिवीं सचन्ते प्राणापानैः संमिता ओषधीभिः ।
 असंख्याता ओष्यमानाः सुवर्णाः सर्व व्यापुः शुचयः शुचित्वम् ॥ २८ ॥
 उद्योधन्त्यभि वल्गन्ति तप्ताः फेनमस्यन्ति बहुलांश्च बिन्दून् ।
 योषेव दृष्ट्वा पतिमृत्विष्यायैतैस्तण्डुलैर्भवता समापः ॥ २९ ॥

उत्थापय सीदतो बुध्न एनानुद्धिरात्मानमभि सं स्पृशन्ताम् ।
 अमासि पात्रैरुदकं यदेतन्मितास्तण्डुलाः प्रदिशो यदीमाः ॥ ३० ॥
 ॥ इति षड्विंशः प्रपाठकः ॥

अथ सप्तविंशः प्रपाठकः

प्र यच्छ पर्शुं त्वरया हरौषमहिंसन्तु ओषधीर्दान्तु पर्वन् ।
 यासां सोमः परि राज्यं बभूवामन्युता नो वीरुधो भवन्तु ॥ ३१ ॥
 नवं बर्हिरोदनाय स्तृणीत प्रियं हृदश्चक्षुषो वल्बस्तु ।
 तस्मिन्देवाः सह दैवीर्विशन्तिमं प्राशनन्त्वृतुभिर्निषद्य ॥ ३२ ॥
 वनस्पते स्तीर्णमा सीद बर्हिरग्निष्टोमैः संमितो देवताभिः ।
 त्वष्ट्रेव रूपं सुकृतं स्वधित्यैना एहाः परि पात्रे ददृशाम् ॥ ३३ ॥
 षष्ट्यां शरत्सु निधिपा अभीच्छात्स्वः पक्वेनाभ्यश्नवातैः ।
 उपैनं जीवान्पितरश्च पुत्रा एतं स्वर्गं गमयान्तमग्रेः ॥ ३४ ॥
 धर्ता ध्रियस्व धरुणे पृथिव्या अच्युतं त्वा देवताश्च्यावयन्तु ।
 तं त्वा दम्पती जीवन्तौ जीवपुत्रावुद्वासयातः पर्यग्निधानात् ॥ ३५ ॥
 सर्वान्त्समागा अभिजित्य लोकान्यावन्तः कामाः समतीतृपस्तान् ।
 वि गाहेथामायवनं च दर्विरेकस्मिन्पात्रे अध्युद्धरैनम् ॥ ३६ ॥
 उप स्तृणीहि प्रथय पुरस्ताद् घृतेन पात्रमभि घारयैतत् ।
 वाश्रेवोस्त्रा तरुणं स्तनस्युमिमं देवासो अभिहङ्कृणोत ॥ ३७ ॥
 उपास्तरिरकरो लोकमेतमुरुः प्रथतामसमः स्वर्गः ।
 तस्मिञ्छयातै महिषः सुपणो देवा एनं देवताभ्यः प्र यच्छान् ॥ ३८ ॥
 यद्यज्जाया पचति त्वत्परःपरः पतिर्वा जाये त्वत्तिरः ।
 सं तत्सृजेथां सह वां तदस्तु सम्पादयन्तौ सह लोकमेकम् ॥ ३९ ॥
 यावन्तो अस्याः पृथिवीं सचन्ते अस्मत्पुत्राः परि ये संबभूवुः ।
 सर्वास्तां उप पात्रे ह्वयेथां नाभिं जानानाः शिशवः समायान् ॥ ४० ॥

वसोर्या धारा मधुना प्रपीना घृतेन मिश्रा अमृतस्य नाभयः ।
 सर्वास्ता अव रुन्धे स्वर्गः षष्ट्यां शरत्सु निधिपा अभीच्छात् ॥ ४१ ॥
 निधिं निधिपा अभ्ये नमिच्छादनीश्वरा अभितः सन्तु येन्ये ।
 अस्माभिर्दत्तो निहितः स्वर्गस्त्रिभिः काण्डैस्त्रीन्स्वर्गानरुक्षत् ॥ ४२ ॥
 अग्नी रक्षस्तपतु यद्विदेवं क्रव्यात्पिशाच इह मा प्र पास्त ।
 नुदाम एनमप रुध्मो अस्मदादित्या एनमङ्गिरसः सचन्ताम् ॥ ४३ ॥
 आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्यो मध्विदं घृतेन मिश्रं प्रति वेदयामि ।
 शुद्धहस्तौ ब्राह्मणस्यानिहत्यैतं स्वर्गं सुकृतावपीतम् ॥ ४४ ॥
 इदं प्रापमुत्तमं काण्डमस्य यस्माल्लोकात्परमेष्ठी समप ।
 आ सिञ्च सर्पिर्घृतवत्समङ्गध्येष भागो अङ्गिरसो नो अत्र ॥ ४५ ॥
 सत्याय च तपसे देवताभ्यो निधिं शैवधिं परि दद्य एतम् ।
 मा नो द्यूतेऽव गान्मा समित्यां मा स्मान्यस्मा उत्सृजता पुरा मत् ॥ ४६ ॥
 अहं पचाम्यहं ददामि ममेदु कर्मन्करुणेऽधि जाया ।
 कौमारो लोको अजनिष्ट पुत्रोऽन्वारभेथां वय उत्तरावत् ॥ ४७ ॥
 न किल्बिषमत्र नाधारो अस्ति न यन्मित्रैः समममान एति ।
 अनूनं पात्रं निहितं न एतत्पुत्कारं पक्वः पुनरा विशाति ॥ ४८ ॥
 प्रियं प्रियाणां कृणवाम तमस्ते यन्तु यतमे द्विषन्ति ।
 धेनुरनृद्वान्वयोवय आयदेव पौरुषेयमप मृत्युं नुदन्तु ॥ ४९ ॥
 समग्रयो विदुरन्यो अन्यं य ओषधीः सचते यश्च सिन्धून् ।
 यावन्तो देवा दिव्याऽतर्पन्ति हिरण्यं ज्योतिः पचतो बभूव ॥ ५० ॥
 एषा त्वचां पुरुषे सं बभूवानग्राः सर्वे पशवो ये अन्ये ।
 क्षत्रेणात्मानं परि धापयाथोऽमोतं वासो मुखमोदनस्य ॥ ५१ ॥
 यदक्षेषु वदा यत्समित्यां यद्वा वदा अनृतं वित्तकाम्या ।
 समानं तन्तुमभि संवसानौ तस्मिन्त्सर्वं शर्मलं सादयाथः ॥ ५२ ॥
 वर्षं वनुष्वापि गच्छ देवांस्त्वचो धूमं पर्युत्पातयासि ।
 विश्वव्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्त्सयोनिर्लोकमुप याह्येतम् ॥ ५३ ॥

तन्वं ऽ स्वर्गो बहुधा वि चक्रे यथा विद आत्मन्नन्यवर्णाम् ।
 अपाजैत्कृष्णां रुशतीं पुनानो या लोहिनी तां ते अग्नौ जुहोमि ॥ ५४ ॥
 प्राच्यै त्वा दिशेऽग्रयेऽधिपतयेऽसिताय रक्षित्र आदित्यायेषुमते ।
 एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र जरसे
 नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ५५ ॥
 दक्षिणायै त्वा दिश इन्द्रायाधिपतये तिरश्चिराजये रक्षित्रे यमायेषुमते ।
 एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र जरसे
 नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ५६ ॥
 प्रतीच्यै त्वा दिशे वरुणायाधिपतये पृदाकवे रक्षित्रेऽन्नायेषुमते ।
 एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र जरसे
 नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ५७ ॥
 उदीच्यै त्वा दिशे सोमायाधिपतये स्वजाय रक्षित्रेऽशन्या इषुमत्यै ।
 एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र जरसे
 नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ५८ ॥
 ध्रुवायै त्वा दिशे विष्णवेऽधिपतये कल्माषग्रीवाय रक्षित्र ओषधीभ्य
 इषुमतीभ्यः । एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र
 जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ५९ ॥
 ऊर्ध्वायै त्वा दिशे बृहस्पतयेऽधिपतये श्वित्राय रक्षित्रे वर्षायेषुमते ।
 एतं परि दद्मस्तं नो गोपायतास्माकमैतौः । दिष्टं नो अत्र जरसे
 नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ ६० ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—१-६, ८-१९, २१-३१, ३३-४१, ४३-५३ अनुष्टुप्; ७ भुरिगनुष्टुप्;
 २० विराडनुष्टुप्; ३२ उष्णिग्बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ४२ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

ददामीत्येव ब्रूयादनु चैनामभुत्सत ।
 वशां ब्रह्मभ्यो याचद्भ्यस्तत्प्रजावदपत्यवत् ॥ १ ॥
 प्रजया स वि क्रीणीते पशुभिश्चोप दस्यति ।
 य आर्षेयेभ्यो याचद्भ्यो देवानां गां न दित्सति ॥ २ ॥

कूटयास्य सं शीर्यन्ते श्लोणया काटमर्दति ।
 बण्डया दहन्ते गृहाः काणया दीयते स्वम् ॥ ३ ॥
 विलोहितो अधिष्ठानाच्छक्नो विन्दति गोपतिम् ।
 तथा वशायाः संविद्यं दुरदभ्ना ह्युश्च्यसे ॥ ४ ॥
 पदोरस्या अधिष्ठानाद्विकिल्बुर्नाम विन्दति ।
 अनामनात्सं शीर्यन्ते या मुखेनोपजिघ्रति ॥ ५ ॥
 यो अस्याः कर्णावास्कुनोत्या स देवेषु वृश्चते ।
 लक्ष्मं कुर्व इति मन्यते कनीयः कृणुते स्वम् ॥ ६ ॥
 यदस्याः कस्मै चिद्भोगाय बालान्कश्चित्प्रकृन्तति ।
 ततः किशोरा प्रियन्ते वत्सांश्च घातुको वृकः ॥ ७ ॥
 यदस्या गोपतौ सत्या लोम ध्वाङ्क्षो अजीहिडत् ।
 ततः कुमारा प्रियन्ते यक्ष्मो विन्दत्यनामनात् ॥ ८ ॥
 यदस्याः पल्पूलनं शकृद्दासी समस्यति ।
 ततोऽपरूपं जायते तस्मादव्येष्ट्यदेनसः ॥ ९ ॥
 जायमानाभि जायते देवान्त्सब्राह्मणान्वशा ।
 तस्माद् ब्रह्मभ्यो देयैषा तदाहुः स्वस्य गोपनम् ॥ १० ॥
 य एनां वनिमायन्ति तेषां देवकृता वशा ।
 ब्रह्मज्येयं तदब्रुवन् एनां निप्रियायते ॥ ११ ॥
 य आर्षेयेभ्यो याचद्भ्यो देवानां गां न दित्सति ।
 आ स देवेषु वृश्चते ब्राह्मणानां च मन्यवे ॥ १२ ॥
 यो अस्य स्याद्वशाभोगो अन्यामिच्छेत् तर्हि सः ।
 हिंस्ते अदत्ता पुरुषं याचितां च न दित्सति ॥ १३ ॥
 यथा शेवधिर्निहितो ब्राह्मणानां तथा वशा ।
 तामेतदच्छायन्ति यस्मिन्कस्मिंश्च जायते ॥ १४ ॥
 स्वमेतदच्छायन्ति यद्वशां ब्राह्मणा अभि ।
 यथैनानन्यस्मिज्जिनीयादेवास्या निरोधनम् ॥ १५ ॥

चरेदेवा त्रैहायुणादविज्ञातगदा सती ।
 वशां च विद्यान्नारद ब्राह्मणास्तर्ह्येष्याः ॥ १६ ॥
 य एनामवशामाह देवानां निहितं निधिम् ।
 उभौ तस्मै भवाश्रवौ परिक्रम्येषुमस्यतः ॥ १७ ॥
 यो अस्या ऊधो न वेदाथो अस्या स्तनानुत ।
 उभयेनैवास्मै दुहे दातुं चेदशकद्वशाम् ॥ १८ ॥
 दुरदभनैमा शये याचितां च न दित्सति ।
 नास्मै कामाः समृध्यन्ते यामदत्त्वा चिकीर्षति ॥ १९ ॥
 देवा वशामयाचन्मुखं कृत्वा ब्राह्मणम् ।
 तेषां सर्वेषामददद्धेडं न्येति मानुषः ॥ २० ॥
 हेडं पशूनां न्येति ब्राह्मणेभ्योऽददद्वशाम् ।
 देवानां निहितं भागं मर्त्यश्चेन्निप्रियायते ॥ २१ ॥
 यदन्ये शतं याचैयुर्ब्राह्मणा गोपतिं वशाम् ।
 अथैनां देवा अब्रुवन्नेवं ह विदुषो वशा ॥ २२ ॥
 य एवं विदुषेऽदत्त्वाथान्येभ्यो ददद्वशाम् ।
 दुर्गा तस्मा अधिष्ठाने पृथिवी सहदेवता ॥ २३ ॥
 देवा वशामयाचन्यस्मिन्नग्रे अजायत ।
 तामेतां विद्यान्नारदः सह देवैरुदाजत ॥ २४ ॥
 अनपत्यमल्पपशुं वशा कृणोति पूरुषम् ।
 ब्राह्मणैश्च याचितामथैनां निप्रियायते ॥ २५ ॥
 अग्नीषोमाभ्यां कामाय मित्राय वरुणाय च ।
 तेभ्यो याचन्ति ब्राह्मणास्तेष्वा वृश्चतेऽददत् ॥ २६ ॥
 यावदस्या गोपतिर्नोपशृणुयादृचः स्वयम् ।
 चरेदस्य तावद्गोषु नास्य श्रुत्वा गृहे वसेत् ॥ २७ ॥
 यो अस्या ऋच उपश्रुत्याथ गोष्वचीचरत् ।
 आयुश्च तस्य भूतिं च देवा वृश्चन्ति हीडिताः ॥ २८ ॥

व॒शा चर॑न्ति बहु॒धा दे॒वानां॑ निहि॑तो नि॒धिः ।
 आ॒विष्कृ॑णुष्व रू॒पाणि॑ य॒दा स्था॒म जिघां॑सति ॥ २९ ॥
 आ॒विरा॑त्मानं कृ॒णुते॑ य॒दा स्था॒म जिघां॑सति ।
 अथो॑ ह ब्र॒ह्मभ्यो॑ व॒शा या॒च्छ्याय॑ कृ॒णुते॑ मनः ॥ ३० ॥
 मन॑सा सं कल्पयति॒ तद्दे॒वाँ अपि॑ गच्छति ।
 ततो॑ ह ब्र॒ह्माणो॑ व॒शामु॑प॒प्रय॑न्ति याचि॑तुम् ॥ ३१ ॥
 स्व॒धाक॑रेण॒ पितृ॑भ्यो॒ यज्ञे॑न दे॒वता॑भ्यः ।
 दाने॑न राज॒न्यो व॒शाया॑ मा॒तुर्हे॒डं न ग॑च्छति ॥ ३२ ॥
 व॒शा मा॒ता राज॑न्य॒स्य तथा॑ संभू॑तमग्र॒शः ।
 तस्या॑ आ॒हुर्न॑र्पणं॒ यद् ब्र॒ह्मभ्यः॑ प्रदी॒यते॑ ॥ ३३ ॥
 यथा॒ज्यं प्र॑गृही॒तमालु॑म्पेत्सु॒चो अ॒ग्रये॑ ।
 ए॒वा ह ब्र॒ह्मभ्यो॑ व॒शाम॑ग्र॒य आ वृ॑श्च॒तेऽद॑दत् ॥ ३४ ॥
 पु॒रोडा॑शवत्सा सु॒दुघा॑ लो॒केऽस्मा॑ उप॒ तिष्ठ॑ति ।
 सास्मै॑ सर्वा॒न्कामा॑न्व॒शा प्र॑द॒दुषे॑ दु॒हे ॥ ३५ ॥
 सर्वा॒न्कामा॑न्यम॒राज्ये॑ व॒शा प्र॑द॒दुषे॑ दु॒हे ।
 अथा॒हुर्न॑रि॒कं लो॒कं निरु॑न्धा॒नस्य॑ याचि॑ताम् ॥ ३६ ॥
 प्र॒वी॒यमा॑ना चरति क्रु॒द्धा गो॑प॒तये॑ व॒शा ।
 वे॒हतं मा॑ मन्य॒मानो मृ॒त्योः पा॑शेषु ब॒ध्यता॑म् ॥ ३७ ॥
 यो वे॒हतं॑ मन्य॒मानोऽमा॑ च॒ पच॑ते व॒शाम् ।
 अप्य॑स्य पु॒त्रान्पौ॒त्रांश्च॑ या॒चय॑ते बृ॒हस्प॑तिः ॥ ३८ ॥
 म॒हदे॑षाव॒ तप॑ति॒ चर॑न्ती गो॒षु गौ॑रपि ।
 अथो॑ ह गो॒प॒तये॑ व॒शाद॑दुषे वि॒षं दु॒हे ॥ ३९ ॥
 प्रि॒यं प॑शूनां भ॒वति॑ यद् ब्र॒ह्मभ्यः॑ प्रदी॒यते॑ ।
 अथो॑ व॒शाया॑स्तत्प्रि॒यं यद्दे॒वत्रा॑ ह॒विः स्या॑त् ॥ ४० ॥
 या व॒शा उ॒दक॑ल्पय॒न्दे॒वा य॒ज्ञादु॑देत्य ।
 तासां॑ विलि॒प्त्यं भी॒मामु॑दाकुरु॒त ना॒रुदः॑ ॥ ४१ ॥

तां देवा अमीमांसन्त वशेया ३ मवशेति ।
 तामब्रवीन्नारद एषा वशानां वशतमेति ॥ ४२ ॥
 कति नु वशा नारद यास्त्वं वेत्थ मनुष्यजाः ।
 तास्त्वा पृच्छामि विद्वांसं कस्या नाशनीयादब्राह्मणः ॥ ४३ ॥
 विलिप्त्या बृहस्पते या च सूतवशा वशा ।
 तस्या नाशनीयादब्राह्मणो य आशंसेत भूत्याम् ॥ ४४ ॥
 नमस्ते अस्तु नारदानुष्ठु विदुषे वशा ।
 कृतमासां भीमतमा यामदत्त्वा पराभवेत् ॥ ४५ ॥
 विलिप्ती या बृहस्पतेऽथो सूतवशा वशा ।
 तस्या नाशनीयादब्राह्मणो य आशंसेत भूत्याम् ॥ ४६ ॥
 त्रीणि वै वशाजातानि विलिप्ती सूतवशा वशा ।
 ताः प्र यच्छेद् ब्रह्मभ्यः सोऽनाव्रस्कः प्रजापतौ ॥ ४७ ॥
 एतद्वो ब्राह्मणा हविरिति मन्वीत याचितः ।
 वशां चेदेनं याचेयुर्या भीमाददुषो गृहे ॥ ४८ ॥
 देवा वशां पर्यवदन्न नोऽदादिति हीडिताः ।
 एताभिर्ऋग्भिर्भेदं तस्माद्वै स पराभवत् ॥ ४९ ॥
 उतैनां भेदो नार्ददाद्वशामिन्द्रेण याचितः ।
 तस्मात्तं देवा आगसोऽवृश्चन्नहमुत्तरे ॥ ५० ॥
 ये वशाया अदानाय वदन्ति परिरापिणः ।
 इन्द्रस्य मन्यवे जाल्मा आ वृश्चन्ते अर्चित्या ॥ ५१ ॥
 ये गोपतिं पराणीयाथाहुर्मा ददा इति ।
 रुद्रस्यास्तां ते हेतिं परि यन्त्यर्चित्या ॥ ५२ ॥
 यदि हुतां यद्यहुताममा च पचते वशाम् ।
 देवान्त्सब्राह्मणानृत्वा जिह्यो लोकान्निर्ऋच्छति ॥ ५३ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः [५] पञ्चमं सूक्तम्; प्रथमः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१ प्राजापत्यानुष्टुप्; २ भुरिक्
साम्यनुष्टुप्; ३ चतुष्पदास्वराडुष्णिक्; ४ आसुर्यनुष्टुप्; ५ साम्नी-
पङ्क्तिः; ६ साम्युष्णिक् ॥

श्रमेण तपसा सृष्टा ब्रह्मणा वित्तर्ते श्रिता ॥ १ ॥
सत्येनावृता श्रिया प्रावृता यशसा परीवृता ॥ २ ॥
स्वधया परिहिता श्रद्धया पर्यूढा दीक्षया गुप्ता यज्ञे
प्रतिष्ठिता लोको निधनम् ॥ ३ ॥
ब्रह्म पदवायं ब्राह्मणोऽधिपतिः ॥ ४ ॥
तामाददानस्य ब्रह्मगवीं जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य ॥ ५ ॥
अप क्रामति सूनृता वीर्यं पुण्या लक्ष्मीः ॥ ६ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; द्वितीयः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—७ साम्नीत्रिष्टुप्; ८ भुरिगा-
र्च्यनुष्टुप्; ९ आर्च्यनुष्टुप्; १० उष्णिक्; ११ आर्चीनिचृत्पङ्क्तिः ॥

ओजश्च तेजश्च सहश्च बलं च वाक्चैन्द्रियं च श्रीश्च धर्मश्च ॥ ७ ॥
ब्रह्म च क्षत्रं च राष्ट्रं च विशश्च त्विषिश्च यशश्च वर्चश्च द्रविणं च ॥ ८ ॥
आयुश्च रूपं च नाम च कीर्तिश्च प्राणश्चापानश्च चक्षुश्च श्रोत्रं च ॥ ९ ॥
पर्यश्च रसश्चात्रं चान्नाद्यं चर्तं च सत्यं चेष्टं च पूर्तं च प्रजा च पशवश्च ॥ १० ॥
तानि सर्वाण्यप क्रामन्ति ब्रह्मगवीमाददानस्य जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य ॥ ११ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; तृतीयः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१२ विराड्विषमागायत्री; १३ आसुर्यनुष्टुप्;
१४, २६ साम्युष्णिक्; १५ गायत्री; १६, १७, १९, २० प्राजापत्यानुष्टुप्;
१८ याजुषीजगती; २१, २५ साम्यनुष्टुप्; २२ साम्नीबृहती; २३ याजुषी-
त्रिष्टुप्; २४ आसुरीगायत्री; २७ आर्च्युष्णिक् ॥

सैषा भीमा ब्रह्मगव्यं घविषा साक्षात्कृत्या कूल्वजमावृता ॥ १२ ॥
सर्वाण्यस्यां घोराणि सर्वे च मृत्यवः ॥ १३ ॥
सर्वाण्यस्यां क्रूराणि सर्वे पुरुषवधाः ॥ १४ ॥
सा ब्रह्मज्यं देवपीयुं ब्रह्मगव्या दीयमाना मृत्योः पड्वींश् आद्यति ॥ १५ ॥
मेनिः शतवधा हि सा ब्रह्मज्यस्य क्षितिर्हि सा ॥ १६ ॥

तस्माद्वै ब्राह्मणानां गौर्दुराधर्षी विजानता	॥ १७ ॥
वज्रो धावन्ती वैश्वानर उद्वीता	॥ १८ ॥
हेतिः शफानुत्खिदन्ती महादेवो ३ पेक्षमाणा	॥ १९ ॥
क्षुरपविरीक्षमाणा वाश्यमानाभि स्फूर्जति	॥ २० ॥
मृत्युर्हिङ्कृण्वत्यु१ग्रो देवः पुच्छं पर्यस्यन्ती	॥ २१ ॥
सर्वज्यानिः कर्णौ वरीवर्जयन्ती राजयक्ष्मो मेहन्ती	॥ २२ ॥
मेनिर्दुह्यमाना शीर्षक्तिर्दुग्धा	॥ २३ ॥
सेदिरुपतिष्ठन्ती मिथोयोधः परामृष्टा	॥ २४ ॥
शरव्या ३ मुखेऽपिनह्यमान ऋतिर्हन्यमाना	॥ २५ ॥
अघविषा निपतन्ती तमो निपतिता	॥ २६ ॥
अनुगच्छन्ती प्राणानुप दासयति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यस्य	॥ २७ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; चतुर्थः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—२८ आसुरीगायत्री; २९, ३७ आसुर्यनुष्टुप्;
३० साम्यनुष्टुप्; ३१ याजुषीत्रिष्टुप्; ३२ साम्नीगायत्री; ३३, ३४ साम्नीबृहती;
३५ भुरिक्साम्यनुष्टुप्; ३६ साम्युष्णिक्; ३८ प्रतिष्ठागायत्री ॥

वैरं विकृत्यमाना पौत्राद्यं विभाज्यमाना	॥ २८ ॥
देवहेतिर्हियमाणा व्यृद्धिर्हता	॥ २९ ॥
पाप्माधिधीयमाना पारुष्यमवधीयमाना	॥ ३० ॥
विषं प्रयस्यन्ती तक्मा प्रयस्ता	॥ ३१ ॥
अघं पच्यमाना दुःष्वज्यं पक्वा	॥ ३२ ॥
मूलबर्हिणी पर्याक्रियमाणा क्षितिः पर्याकृता	॥ ३३ ॥
असंज्ञा गन्धेन शुगुद्धियमाणाशीविष उद्धृता	॥ ३४ ॥
अभूतिरुपहियमाणा पराभूतिरुपहता	॥ ३५ ॥
शर्वः क्रुद्धः पिश्यमाना शिमिदा पिशिता	॥ ३६ ॥
अवर्तिरश्यमाना निर्ऋतिरशिता	॥ ३७ ॥
अशिता लोकाच्छिनत्ति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यमस्माच्चामुष्माच्च	॥ ३८ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; पञ्चमः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—३९ साम्नीपङ्क्तिः; ४० याजुष्य-
नुष्टुप; ४१, ४६ भुरिक्साम्यनुष्टुप; ४२ आसुरीबृहती; ४३ साम्नीबृहती;
४४ पिपीलिकामध्यानुष्टुप; ४५ आर्चीबृहती ॥

तस्या आहर्ननं कृत्वा मेनिराशसनं वलग ऊर्बध्यम् ॥ ३९ ॥
अस्वगता परिहृता ॥ ४० ॥
अग्निः क्रव्याद्भूत्वा ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यं प्रविश्यात्ति ॥ ४१ ॥
सर्वास्याङ्गा पर्वा मूलानि वृश्चति ॥ ४२ ॥
छिनत्त्यस्य पितृबन्धु परा भावयति मातृबन्धु ॥ ४३ ॥
विवाहां ज्ञातीन्त्सर्वानपि क्षापयति ब्रह्मगवी
ब्रह्मज्यस्य क्षत्रियेणार्पुनर्दीयमाना ॥ ४४ ॥
अवास्तुमेनमस्वगमप्रजसं करोत्यपरापरणो भवति क्षीयते ॥ ४५ ॥
य एवं विदुषो ब्राह्मणस्य क्षत्रियो गामादत्ते ॥ ४६ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; षष्ठः पर्यायः

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—४७, ४९, ५१-५३, ५७-५९,
६१ प्राजापत्यानुष्टुप; ४८ आर्च्यनुष्टुप; ५० साम्नीबृहती; ५४,
५५ प्राजापत्योष्णिक; ५६ आसुरीगायत्री; ६० गायत्री ॥

क्षिप्रं वै तस्याहर्नने गृध्राः कुर्वत ऐलबम् ॥ ४७ ॥
क्षिप्रं वै तस्यादहर्नं परि नृत्यन्ति केशिनीराघ्नाः
पाणिनोरसि कुर्वाणाः पापमैलबम् ॥ ४८ ॥
क्षिप्रं वै तस्य वास्तुषु वृकाः कुर्वत ऐलबम् ॥ ४९ ॥
क्षिप्रं वै तस्य पृच्छन्ति यत्तदासीं ३ दिदं नु ता ३ दिति ॥ ५० ॥
छिन्ध्या छिन्धि प्र छिन्ध्यपि क्षापय क्षापय ॥ ५१ ॥
आददानमाङ्गिरसि ब्रह्मज्यमुप दासय ॥ ५२ ॥
वैश्वदेवी हुश्च्यसे कृत्वा कूलबज्रमावृता ॥ ५३ ॥
ओषन्ती समोषन्ती ब्रह्मणो वज्रः ॥ ५४ ॥
क्षुरपविर्मृत्युर्भूत्वा वि धाव त्वम् ॥ ५५ ॥
आ दत्से जिन्तां वर्च इष्टं पूर्त चाशिषः ॥ ५६ ॥

आ॒दाय॑ जी॒तं जी॒ताय॑ लो॒के ३ ऽ मु॒ष्मिन्प्र॑ य॒च्छसि॑ ॥ ५७ ॥
 अ॒घ्न्ये॑ प॒दवी॑र्भ॒व ब्रा॒ह्मण॑स्या॒भिर्श॑स्त्या ॥ ५८ ॥
 मे॒निः श॑र॒व्या ऽ भ॒वा॒घाद॑घवि॒षा भ॒व ॥ ५९ ॥
 अ॒घ्न्ये॒ प्र शि॒रो ज॒हि ब्र॒ह्म॒ज्यस्य॑ कृ॒ताग॑सो दे॒वपी॒योर॑रा॒धसः॑ ॥ ६० ॥
 त्वया॒ प्रमू॑र्णं मृ॒दित॑म॒ग्निर्द॑हतु दु॒श्चित॑म् ॥ ६१ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्; सप्तमः पर्यायः

ऋषि—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—६२-६४, ६६, ६८-७० प्राजापत्या-

नुष्टुप्; ६५ गायत्री; ६७ प्राजापत्यागायत्री; ७१ आसुरीपङ्क्तिः;

७२ प्राजापत्यात्रिष्टुप्; ७३ आसुर्युष्णिक् ॥

वृ॒श्च प्र॑ वृ॒श्च सं॑ वृ॒श्च द॒ह प्र॑ द॒ह सं॑ द॒ह ॥ ६२ ॥
 ब्र॒ह्म॒ज्यं दे॒व्यघ्न्य॑ आ मू॒लाद॑नु॒सन्द॑ह ॥ ६३ ॥
 यथा॒याद्य॑मसाद॒नात्पा॑पलो॒कान्प॑रा॒वतः॑ ॥ ६४ ॥
 ए॒वा त्वं दे॒व्यघ्न्ये॑ ब्र॒ह्म॒ज्यस्य॑ कृ॒ताग॑सो
 दे॒वपी॒योर॑रा॒धसः॑ ॥ ६५ ॥
 वज्रे॑ण श॒तप॑र्वणा ती॒क्ष्णेन॑ क्षु॒रभृ॑ष्टिना ॥ ६६ ॥
 प्र स्क्॒न्धान्प्र॑ शि॒रो ज॒हि ॥ ६७ ॥
 लो॒मान्य॑स्य सं छि॒न्धि त्वच॑मस्य वि वे॒ष्टय॑ ॥ ६८ ॥
 मां॒सान्य॑स्य शा॒तय॑ स्ना॒वान्य॑स्य सं वृ॒ह ॥ ६९ ॥
 अ॒स्थी॑न्यस्य पी॒डय॑ म॒ज्जान॑मस्य नि॒र्जहि॑ ॥ ७० ॥
 सर्वा॑स्याङ्गा प॒र्वीणि॑ वि श्र॒थय॑ ॥ ७१ ॥
 अ॒ग्निरे॑नं क॒व्यात्पृ॑थि॒व्या नु॑दता॒मुदो॑षतु
 वा॒युर॒न्तरि॑क्षान्म॒हतो व॑रि॒म्णाः ॥ ७२ ॥
 सू॒र्य ए॒नं दि॒वः प्र णु॑दतां न्यो ऽ ष॒तु ॥ ७३ ॥

इति सप्तविंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति द्वादशं काण्डम् ॥

अथ त्रयोदशं काण्डम्

अथाष्टविंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः; ३ मरुतः; २८-३० अग्निः; ३१ अग्न्यादयो
मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ६, ७, १०, ११, २०, २२-२५, २७, ३३, ३४, ३८, ४१, त्रिष्टुप्; ३-५, ९, १२
जगती; ८ भुरिक्त्रिष्टुप्; १३ अतिशाक्वरागर्भातिजगती; १४ त्रिपदापुरःपरशाक्वराविपरीतपादलक्ष्मापङ्क्तिः; १५
अतिजागतगर्भापराजगती; १६ विराड्बृहती; १७ पञ्चपदाककुम्भतीजगती;
१८ पञ्चपदापरशाक्वराभुरिक्ककुम्भत्यतिजगती; १९ पञ्चपदापरातिजागताककुम्भत्यतिजगती;
२१ आर्षीनिचृद्गायत्री; २६ विराट्परोष्णिक्; २८ भुरिगनुष्टुप्; २९, ३०, ३२, ३९,
४०, ४५, ४६-५१, ५३, ५४, ५६, ५८ अनुष्टुप्; ३१ पञ्चपदाककुम्भतीशाक्वरा-
गर्भाजगती; ३५ उपरिष्टादबृहती; ३६ निचृन्महाबृहती; ३७ परशाक्वराविराडति-
जगती; ४२ विराड्जगती; ४३ विराण्महाबृहती; ४४ परोष्णिक्; ५२ पथ्या-
पङ्क्तिः; ५५ ककुम्भतीबृहतीगर्भापथ्यापङ्क्तिः; ५७ ककुम्भत्यनुष्टुप्;
५९, ६० गायत्री ॥

उदेहि वाजिन्यो अप्स्व॑न्तरि॒दं रा॒ष्ट्रं प्र वि॒श सूनृ॑तावत् ।
यो रोहि॑तो वि॒श्वमि॒दं ज॒जान॒ स त्वा रा॒ष्ट्राय॒ सुभृ॑तं बिभर्तु ॥ १ ॥
उद्वाज॒ आ ग॒न्यो अ॒प्स्व॑न्तर्वि॒श आ रो॒ह त्वद्यौ॑नयो याः ।
सोमं॒ दधानो॑ऽप ओष॑धीर्गाश्चतु॑ष्पदो द्वि॒पद॒ आ वैशये॑ह ॥ २ ॥
यूयमु॑ग्रा मरुतः पृ॒श्निमा॑तर॒ इन्द्रे॑ण यु॒जा प्र मृ॑णीत॒ शत्रू॑न् ।
आ वो रोहि॑तः शृणव॑त्सुदानवस्त्रि॒षप्तासौ॑ मरुतः स्वादु॑संमुदः ॥ ३ ॥
रुहो॑ रुरोह॒ रोहि॑त॒ आ रु॒रोह॒ गर्भो॑ जनी॑नां ज॒नुषामु॑पस्थम् ।
ताभिः॒ संर॑ब्धमन्व॒विन्द॒न्षडु॒र्वीर्गा॑तुं प्र॒पश्य॑न्निह रा॒ष्ट्रमाहा॑ः ॥ ४ ॥
आ ते रा॒ष्ट्रमि॒ह रोहि॑तोऽहार्षी॑द् व्या॒स्थन्मृ॑धो अभयं॒ ते अभू॑त् ।
तस्मै॑ ते द्यावा॑पृथि॒वी रेवती॑भिः कामं दुहा॑थामिह शक्व॑रीभिः ॥ ५ ॥
रोहि॑तो द्यावा॑पृथि॒वी ज॒जान॒ तत्र॒ तन्तुं॑ परमे॒ष्ठी त॑तान ।
तत्र॑ शिश्रि॒येऽज॒ एक॑पा॒दोऽदृ॑हद् द्यावा॑पृथि॒वी बले॑न ॥ ६ ॥
रोहि॑तो द्यावा॑पृथि॒वी अदृ॑हत्तेन॒ स्व॒स्तभि॑तं तेन॒ नाकः॑ ।
तेना॒न्तरि॑क्षं विमि॑ता रजांसि॒ तेन॑ दे॒वा अ॒मृत॑मन्व॒विन्द॑न् ॥ ७ ॥

वि रोहितो अमृशद्विश्वरूपं समाकुर्वाणः प्ररुहो रुहश्च ।
 दिवं रूढ्वा महता महिम्ना सं ते राष्ट्रमनक्तु पर्यसा घृतेन ॥ ८ ॥
 यास्ते रुहः प्ररुहो यास्त आरुहो याभिरापृणासि दिवमन्तरिक्षम् ।
 तासां ब्रह्मणा पर्यसा वावृधानो विशि राष्ट्रे जागृहि रोहितस्य ॥ ९ ॥
 यास्ते विशस्तपसः संबभूवुर्वत्सं गायत्रीमनु ता इहागुः ।
 तास्त्वा विशन्तु मनसा शिवेन संमाता वत्सो अभ्येतु रोहितः ॥ १० ॥
 ऊर्ध्वो रोहितो अधि नाके अस्थाद्विश्वा रूपाणि जनयन्त्युवा क्विः ।
 तिग्मेनाग्रिज्योतिषा वि भाति तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि ॥ ११ ॥
 सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदा घृताहुतः सोमपृष्ठः सुवीरः ।
 मा मा हासीन्नाथितो नेत्त्वा जहानि गोपोषं च मे वीरपोषं च धेहि ॥ १२ ॥
 रोहितो यज्ञस्य जनिता मुखं च रोहिताय वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ॥ १३ ॥
 रोहितो यज्ञं व्यदधाद्विश्वकर्मणे तस्मात्तेजांस्युप मेमान्यागुः ।
 वोचेयं ते नाभिं भुवनस्याधि मज्मनि ॥ १४ ॥
 आ त्वा रुरोह बृहत्यूत पङ्क्तिरा ककुब्बवर्चसा जातवेदः ।
 आ त्वा रुरोहोष्णिहाक्षुरो वषट्कार आ त्वा रुरोह रोहितो रेतसा सह ॥ १५ ॥
 अयं वस्ते गर्भं पृथिव्या दिवं वस्तेऽयमन्तरिक्षम् ।
 अयं ब्रध्नस्य विष्टपि स्वर्लोकान्व्यानशे ॥ १६ ॥
 वाचस्पते पृथिवी नः स्योना स्योना योनिस्तल्पा नः सुशेवा । इहैव प्राणः सुख्ये
 नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्पर्यग्निरायुषा वर्चसा दधातु ॥ १७ ॥
 वाचस्पत ऋतवः पञ्च ये नो वैश्वकर्मणाः परि ये संबभूवुः । इहैव प्राणः
 सुख्ये नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्परि रोहित आयुषा वर्चसा दधातु ॥ १८ ॥
 वाचस्पते सौमनसं मनश्च गोष्ठे नो गा जनय योनिषु प्रजाः ।
 इहैव प्राणः सुख्ये नो अस्तु तं त्वा परमेष्ठिन्पर्यहमायुषा वर्चसा दधामि ॥ १९ ॥
 परि त्वा धात्सविता देवो अग्निर्वर्चसा मित्रावरुणावभि त्वा ।
 सर्वा अरातीरवक्रामन्नेहीदं राष्ट्रमकरः सूनृतावत् ॥ २० ॥

यं त्वा पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहित । शुभा यासि रिणन्नपः ॥ २१ ॥
 अनुव्रता रोहिणी रोहितस्य सूरिः सुवर्णा बृहती सुवर्चाः ।
 तया वाजान्विश्वरूपां जयेम तया विश्वाः पृतना अभि ध्याम ॥ २२ ॥
 इदं सदो रोहिणी रोहितस्यासौ पन्थाः पृषती येन याति ।
 तां गन्धर्वाः कश्यपा उन्नयन्ति तां रक्षन्ति कवयोऽप्रमादम् ॥ २३ ॥
 सूर्यस्याश्वा हरयः केतुमन्तः सदा वहन्त्यमृताः सुखं रथम् ।
 घृतपावा रोहितो भ्राजमानो दिवं देवः पृषतीमा विवेश ॥ २४ ॥
 यो रोहितो वृषभस्तिग्मशृङ्गः पर्यग्नं परि सूर्यं बभूव ।
 यो विष्टभ्नाति पृथिवीं दिवं च तस्माद्देवा अधि सृष्टीः सृजन्ते ॥ २५ ॥
 रोहितो दिवमारुहन्महतः पर्यर्णवात् । सर्वा रुरोह रोहितो रुहः ॥ २६ ॥
 वि मिमीष्व पर्यस्वतीं घृताचीं देवानां धेनुरनपस्पृशेष्टा ।
 इन्द्रः सोमं पिबतु क्षेमो अस्त्वग्निः प्र स्तौतु वि मृधो नुदस्व ॥ २७ ॥
 समिद्धो अग्निः समिधानो घृतवृद्धो घृताहुतः ।
 अभीषाड् विश्वाषाड् अग्निः सपत्नान् हन्तु ये मम ॥ २८ ॥
 हन्त्वेनान्प्र दहत्वरियो नः पृतन्यति ।
 क्रव्यादाग्निना वयं सपत्नान्प्र दहामसि ॥ २९ ॥
 अवाचीनानव जहीन्द्र वज्रेण बाहुमान् ।
 अधा सपत्नान्मामकान्ग्रेस्तेजोऽभिरादिषि ॥ ३० ॥
 अग्रे सपत्नानधरान्पादयास्मद् व्यथया सजातमुत्पिपानं बृहस्पते ।
 इन्द्राग्नी मित्रावरुणावधरे पद्यन्तामप्रतिमन्यूयमानाः ॥ ३१ ॥
 उद्यंस्त्वं देव सूर्य सपत्नानव मे जहि ।
 अवैनानश्मना जहि ते यन्त्वधमं तमः ॥ ३२ ॥
 वत्सो विराजो वृषभो मतीनामा रुरोह शुक्रपृष्ठोऽन्तरिक्षम् ।
 घृतेनार्कमभ्यर्चन्ति वत्सं ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्ति ॥ ३३ ॥
 दिवं च रोह पृथिवीं च रोह राष्ट्रं च रोह द्रविणं च रोह ।
 प्रजां च रोहामृतं च रोह रोहितेन तन्वंश् सं स्पृशस्व ॥ ३४ ॥

ये देवा राष्ट्रभृतोऽभितो यन्ति सूर्यम् ।
 तैष्टे रोहितः संविदानो राष्ट्रं दधातु सुमनस्यमानः ॥ ३५ ॥
 उत्त्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ।
 तिरः समुद्रमति रोचसेऽर्णवम् ॥ ३६ ॥
 रोहिते द्यावापृथिवी अधि श्रिते वसुजिति गोजिति सन्धनाजिति ।
 सहस्रं यस्य जनिमानि सप्त च वोचेयं ते नाभिं भुवनस्याधि मज्मनि ॥ ३७ ॥
 यशा यासि प्रदिशो दिशश्च यशाः पशूनामुत चर्षणीनाम् ।
 यशाः पृथिव्या अदित्या उपस्थेऽहं भूयासं सवितेव चारुः ॥ ३८ ॥
 अमुत्र सन्निह वेत्थेतः संस्तानि पश्यसि ।
 इतः पश्यन्ति रोचनं दिवि सूर्यं विपश्चितम् ॥ ३९ ॥
 देवो देवान्मर्चयस्यन्तश्चरस्यर्णवे ।
 समानमग्निमिन्धते तं विदुः कवयः परे ॥ ४० ॥
 अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।
 सा कद्रीची कं स्विदर्धं परागात्क्व स्वित्सूते नहि यूथे अस्मिन् ॥ ४१ ॥
 एकपदी द्विपदी सा चतुष्पद्यष्टापदी नवपदी बभूवुषी ।
 सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति ॥ ४२ ॥
 आरोहन्द्याममृतः प्राव मे वचः ।
 उत्त्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ॥ ४३ ॥
 वेद तत्ते अमर्त्य यत्त आक्रमणं दिवि । यत्ते सधस्थं परमे व्योमन् ॥ ४४ ॥
 सूर्यो द्यां सूर्यः पृथिवीं सूर्य आपोऽति पश्यति ।
 सूर्यो भूतस्यैकं चक्षुरा रुरोह दिवं महीम् ॥ ४५ ॥
 उर्वीरासन्परिधयो वेदिर्भूमिरकल्पत ।
 तत्रैतावग्री आर्धत्त हिमं घ्नसं च रोहितः ॥ ४६ ॥
 हिमं घ्नसं चाधाय यूपान्कृत्वा पर्वतान् ।
 वर्षाज्यावग्री ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥ ४७ ॥

स्वर्विदो रोहितस्य ब्रह्मणाग्निः समिध्यते ।
 तस्माद् घ्नंसस्तस्माद्धिमस्तस्माद्यज्ञो ऽ जायत ॥ ४८ ॥
 ब्रह्मणाग्नी वावृधानौ ब्रह्मवृद्धौ ब्रह्माहुतौ ।
 ब्रह्मोद्धावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥ ४९ ॥
 सत्ये अन्यः समाहितो ऽ प्सवश्च अन्यः समिध्यते ।
 ब्रह्मोद्धावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥ ५० ॥
 यं वातः परिशुम्भति यं वेन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः ।
 ब्रह्मोद्धावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः ॥ ५१ ॥
 वेदिं भूमिं कल्पयित्वा दिवं कृत्वा दक्षिणाम् ।
 घ्नंसं तदग्निं कृत्वा चकार विश्वमात्मन्वद्वर्षेणाज्येन रोहितः ॥ ५२ ॥
 वर्षमाज्यं घ्नंसो अग्निर्वेदिर्भूमिरकल्पत ।
 तत्रैतान्पर्वतान्गिर्गीरभिरुर्ध्वं अकल्पयत् ॥ ५३ ॥
 गीर्भिरुर्ध्वान्कल्पयित्वा रोहितो भूमिमब्रवीत् ।
 त्वयीदं सर्वं जायतां यद्भूतं यच्च भाव्यम् ॥ ५४ ॥
 स यज्ञः प्रथमो भूतो भव्यो अजायत । तस्माद्ध जज्ञ
 इदं सर्वं यत्किं चेदं विरोचते रोहितेन ऋषिणाभृतम् ॥ ५५ ॥
 यश्च गां पदा स्फुरति प्रत्यङ् सूर्यं च मेहति ।
 तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां कर्वो ऽ परम् ॥ ५६ ॥
 यो माभिच्छायमत्येषि मां चाग्निं चान्तरा ।
 तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां कर्वो ऽ परम् ॥ ५७ ॥
 यो अद्य देव सूर्य त्वां च मां चान्तरायति ।
 दुःष्वप्यं तस्मिञ्छमलं दुरितानि च मृज्महे ॥ ५८ ॥
 मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः ।
 मान्त स्थुर्नो अरातयः ॥ ५९ ॥
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्देवेष्वाततः ।
 तमाहुतमशीमहि ॥ ६० ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—१, १२-१५, ३९-४१ अनुष्टुप्;

२, ३, ८, ४३, जगती; ४-७, ९, २८, ३१, ३२, ३३, ३५, ३६, ३८, ४२,
 ४६ त्रिष्टुप्; १० आस्तारपङ्क्तिः; ११ बृहतीगर्भात्रिष्टुप्; १६, १७-२४ आर्षी-
 गायत्री; २५ ककुम्पत्यास्तारपङ्क्तिः; २६ पुरोद्व्यतिजागताभुरिगजगती;
 २७ विराड्जगती; २९ बार्हतगर्भानुष्टुप्; ३० पञ्चपदोष्णिगबृहती-
 गर्भाऽतिजगती; ३४ आर्षीपङ्क्तिः; ३७ पञ्चपदाविराड्गर्भाजगती;
 ४४ चतुष्पदापुरःशाक्वराभुरिगजगती; ४५ अतिजागतगर्भाजगती ॥

उदस्य केतवो दिवि शुक्रा भ्राजन्त ईरते ।
 आदित्यस्य नृचक्षसो महिब्रतस्य मीदुषः ॥ १ ॥
 दिशां प्रज्ञानां स्वरयन्तमर्चिषा सुपक्षमाशुं पतयन्तमर्णवे ।
 स्तवाम् सूर्यं भुवन्स्य गोपां यो रश्मिभिर्दिश आभाति सर्वाः ॥ २ ॥
 यत्प्राङ् प्रत्यङ् स्वधया यासि शीभं नानारूपे अहनी कर्षिमायया ।
 तदादित्य महि तत्ते महि श्रवो यदेको विश्वं परि भूम जायसे ॥ ३ ॥
 विपश्चितं तरणिं भ्राजमानं वहन्ति यं हरितः सप्त ब्रह्मीः ।
 स्रुताद्यमत्रिर्दिवमुन्निनाय तं त्वा पश्यन्ति परियान्तमाजिम् ॥ ४ ॥
 मा त्वा दभन्परियान्तमाजिं स्वस्ति दुर्गा अति याहि शीभम् ।
 दिवं च सूर्यं पृथिवीं च देवीमहोरात्रे विमिमानो यदेषि ॥ ५ ॥
 स्वस्ति ते सूर्य चरसे रथाय येनोभावन्तौ परियासि सद्यः ।
 यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त ब्रह्मीः ॥ ६ ॥
 सुखं सूर्यं रथमंशुमन्तं स्योनं सुवह्निमधि तिष्ठ वाजिनम् ।
 यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त ब्रह्मीः ॥ ७ ॥
 सप्त सूर्यो हरितो यातवे रथे हिरण्यत्वचसो बृहतीर्युक्त ।
 अमोचि शुक्रो रजसः परस्ताद्विधूय देवस्तमो दिवमारुहत् ॥ ८ ॥
 उक्तेतुना बृहता देव आगन्नपावृक्तमोऽभि ज्योतिरश्रैत् ।
 दिव्यः सुपर्णः स वीरो व्यख्यददितेः पुत्रो भुवनानि विश्वा ॥ ९ ॥
 उद्यत्रश्मीना तनुषे विश्वा रूपाणि पुष्यसि ।
 उभा समुद्रौ क्रतुना वि भासि सर्वाल्लोकान्परिभूभ्राजमानः ॥ १० ॥

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोऽर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्टे हैरण्यैरन्यं हरितो वहन्ति ॥ ११ ॥
 दिवि त्वात्रिरधारयत्सूर्या मासाय कर्तवे ।
 स एषि सुधृतस्तपन्विश्वा भूतावचाकशत् ॥ १२ ॥
 उभावन्तौ समर्षसि वत्सः संमातराविव ।
 नन्वेतदितः पुरा ब्रह्म देवा अमी विदुः ॥ १३ ॥
 यत्समुद्रमनु श्रितं तत्सिषासति सूर्यः ।
 अध्वास्य विततो महान्पूर्वश्चापरश्च यः ॥ १४ ॥
 तं समाप्नोति जूतिभिस्ततो नाप चिकित्सति ।
 तेनामृतस्य भक्षं देवानां नाव रुन्धते ॥ १५ ॥
 उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥ १६ ॥
 अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥ १७ ॥
 अदृशन्नस्य केतवो वि रश्मयो जना अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ॥ १८ ॥
 तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचन ॥ १९ ॥
 प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्दुदैषि मानुषीः । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्द्धी ॥ २० ॥
 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जना अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ २१ ॥
 वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहर्मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य ॥ २२ ॥
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षणम् ॥ २३ ॥
 अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्य । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥ २४ ॥
 रोहितो दिवमारुहत्तपसा तपस्वी ।
 स योनिमैति स उ जायते पुनः स देवानामधिपतिर्बभूव ॥ २५ ॥
 यो विश्वचर्षणिरुत विश्वतौमुखो यो विश्वतस्पाणिरुत विश्वतस्पृथः ।
 सं बाहुभ्यां भरति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन्देव एकः ॥ २६ ॥
 एकपाद् द्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
 द्विपाद् षट्पदो भूयो वि चक्रमे त एकपदस्तन्वं समासते ॥ २७ ॥

अतन्द्रो यास्यन्ह्रितो यदास्थाद् द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।
 केतुमानुद्यन्त्सहमानो रजांसि विश्वा आदित्य प्रवतो वि भांसि ॥ २८ ॥
 बण्महाँ असि सूर्य बडादित्य महाँ असि ।
 महांस्ते महतो महिमा त्वमादित्य महाँ असि ॥ २९ ॥
 रोचसे दिवि रोचसे अन्तरिक्षे पतङ्ग पृथिव्यां रोचसे रोचसे अप्सवश्नतः ।
 उभा समुद्रौ रुच्या व्यापिथ देवो देवासि महिषः स्वर्जित् ॥ ३० ॥
 अर्वाङ् परस्तात्प्रयतो व्यध्व आशुर्विपश्चित्पतयन्पतङ्गः ।
 विष्णुर्विचित्तः शर्वसाधितिष्ठन्प्र केतुना सहते विश्वमेजत् ॥ ३१ ॥
 चित्रश्चिकित्वान्महिषः सुपर्ण आरोचयन्नोदसी अन्तरिक्षम् ।
 अहोरात्रे परि सूर्य वसाने प्रास्य विश्वा तिरतो वीर्याणि ॥ ३२ ॥
 तिग्मो विभ्राजन्तन्वंशं शिशानोऽरंगमासः प्रवतो रराणः ।
 ज्योतिष्मान्पक्षी महिषो वयोधा विश्वा आस्थात्प्रदिशः कल्पमानः ॥ ३३ ॥
 चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान्प्रदिशः सूर्य उद्यन् ।
 दिवाकरोऽति द्युम्नैस्तमांसि विश्वातारीदुरितानि शुक्रः ॥ ३४ ॥
 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः ।
 आप्राद् द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ ३५ ॥
 उच्चा पतन्तमरुणं सुपर्ण मध्ये दिवस्तरणिं भ्राजमानम् ।
 पश्याम त्वा सवितारं यमाहुरजस्त्रं ज्योतिर्यदविन्ददत्रिः ॥ ३६ ॥
 दिवस्पृष्ठे धावमानं सुपर्णमदित्याः पुत्रं नाथकाम उपयामि भीतः ।
 स नः सूर्य प्र तिर दीर्घमायुर्मा रिषाम सुमतौ ते स्याम ॥ ३७ ॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरेर्हंसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्त्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्त्याति भुवनानि विश्वा ॥ ३८ ॥
 रोहितः कालो अभवद्रोहितोऽग्रे प्रजापतिः ।
 रोहितो यज्ञानां मुखं रोहितः स्वश्वाभरत् ॥ ३९ ॥
 रोहितो लोको अभवद्रोहितोऽत्यतपद्विवम् ।
 रोहितो रश्मिभिर्भूमिं समुद्रमनु सं चरत् ॥ ४० ॥

सर्वा दिशः समचरद्रोहितोऽधिपतिर्दिवः ।
 दिवं समुद्रमाद्भूमिं सर्वं भूतं वि रक्षति ॥ ४१ ॥
 आरोहञ्छुक्रो बृहतीरतन्द्रो द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।
 चित्रश्चिक्त्वान्महिषो वार्तमाया यावतो लोकानभि यद्विभाति ॥ ४२ ॥
 अभ्यश्न्यदैति पर्यन्यदस्यतेऽहोरात्राभ्यां महिषः कल्पमानः ।
 सूर्यं वयं रजसि क्षियन्तं गातुविदं हवामहे नाधमानाः ॥ ४३ ॥
 पृथिवीप्रो महिषो नाधमानस्य गातुरदब्धचक्षुः परि विश्वं ब्रूव ।
 विश्वं संपश्यन्त्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥ ४४ ॥
 पर्यस्य महिमा पृथिवीं समुद्रं ज्योतिषा विभ्राजन्परि द्यामन्तरिक्षम् ।
 सर्वं संपश्यन्त्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥ ४५ ॥
 अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
 यद्वाइव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ ॥ ४६ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—१, १६, १८, २१ अष्टपदाऽऽकृतिः; २
 षट्पदाभुरिगष्टिः; ३ षट्पदाऽष्टिः; ४ षट्पदाऽतिशाक्वरगर्भाधृतिः; ५, ६ सप्तपदाशाक्वरातिशाक्वरगर्भाप्रकृतिः;
 ७ सप्तपदाऽनुष्टुब्गर्भाऽतिधृतिः; ८, २०, २२ षट्पदाऽत्यष्टिः; ९-१२ सप्तपदाभुरिगतिधृतिः १३, १४,
 २३, २५, अष्टपदाविकृतिः; १५ सप्तपदानिचृदतिधृतिः; १७, २४ सप्तपदाकृतिः; १९ अष्टपदाभुरिगाकृतिः; २६
 अनुष्टुप् ॥

य इमे द्यावापृथिवी जजान यो द्रापिं कृत्वा भुवनानि वस्ते ।
 यस्मिन्क्षियन्ति प्रदिशः षडुर्वीर्याः पतङ्गो अनु विचाकशीति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १ ॥
 यस्माद्वाता ऋतुथा पवन्ते यस्मात्समुद्रा अधि विक्षरन्ति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २ ॥
 यो मारयति प्राणयति यस्मात्प्राणन्ति भुवनानि विश्वा ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ३ ॥

यः प्राणेन द्यावापृथिवी तर्पयत्यपानेन समुद्रस्य जठरं यः पिपतिं ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ४ ॥
 यस्मिन्विराट् परमेष्ठी प्रजापतिरग्निर्यैश्वानरः सह पङ्क्त्या श्रितः ।
 यः परस्य प्राणं परमस्य तेज आददे ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ५ ॥
 यस्मिन्बहुर्वीः पञ्च दिशो अधि श्रिताश्चतस्र आपो यज्ञस्य त्रयोऽक्षराः ।
 यो अन्तरा रोदसी क्रुद्धश्चक्षुषैक्षत ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ६ ॥
 यो अन्नादो अन्नपतिर्बभूव ब्रह्मणस्पतिरुत यः ।
 भूतो भविष्यद्भुवनस्य यस्पतिः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ७ ॥
 अहोरात्रैर्विमितं त्रिंशदङ्गं त्रयोदशं मासं यो निर्मिमीते ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ८ ॥
 कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आर्ववृत्रन्तसदनादृतस्य ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ९ ॥
 यत्तै चन्द्रं कश्यप रोचनावद्यत्संहितं पुष्कलं चित्रभानु ।
 यस्मिन्सूर्या आर्पिताः सप्त साकम् ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १० ॥

बृहदैनमनु वस्ते पुरस्ताद्रथन्तरं प्रति गृह्णाति पश्चात् ।
 ज्योतिर्वसाने सदमप्रमादम् ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ११ ॥
 बृहदन्यतः पक्ष आसीद्रथन्तरमन्यतः सबले सध्रीची ।
 यद्रोहितमर्जनयन्त देवाः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १२ ॥
 स वरुणः सायमग्निर्भवति स मित्रो भवति प्रातरुद्यन् ।
 स सविता भूत्वान्तरिक्षेण याति स इन्द्रो भूत्वा तपति मध्यतो दिवम् ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १३ ॥
 सहस्राह्वयं वियतावस्य पक्षौ हरैर्हसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्त्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन्त्याति भुवनानि विश्वा ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १४ ॥
 अयं स देवो अप्सवश्नतः सहस्रमूलः पुरुशाको अत्रिः ।
 य इदं विश्वं भुवनं जजान ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १५ ॥
 शुक्रं वहन्ति हरयो रघुष्यदो देवं दिवि वर्चसा भ्राजमानम् ।
 यस्योर्ध्वा दिवं तन्वश्स्तपन्त्यर्वाङ् सुवर्णैः पटुरैर्वि भाति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १६ ॥
 येनादित्यान्हरितः संवहन्ति येन यज्ञेन बहवो यन्ति प्रजानन्तः ।
 यदेकं ज्योतिर्बहुधा विभाति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १७ ॥

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
 त्रिनाभि चक्रमजरमनर्व यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १८ ॥
 अष्टधा युक्तो वहति वह्निरुग्रः पिता देवानां जनिता मतीनाम् ।
 ऋतस्य तन्तुं मनसा मिमानः सर्वा दिशः पवते मातरिश्वा ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १९ ॥
 सम्यञ्चं तन्तुं प्रदिशोऽनु सर्वा अन्तर्गीयत्र्याममृतस्य गर्भे ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २० ॥
 निमृचस्तिस्त्रो व्युषो ह तिस्रस्त्रीणि रजांसि दिवो अङ्ग तिस्रः ।
 विद्वा ते अग्रे त्रेधा जनित्रं त्रेधा देवानां जनिमानि विद्वा ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २१ ॥
 वि य और्णोत्पृथिवीं जायमान आ समुद्रमदधादन्तरिक्षे ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २२ ॥
 त्वमग्रे क्रतुभिः केतुभिर्हितो ३ र्कः समिद्ध उदरोचथा दिवि ।
 किमभ्या र्चन्मरुतः पृश्निमातरो यद्रोहितमजनयन्त देवाः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २३ ॥
 य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
 यो ३ स्येशे द्विपदो यश्चतुष्पदः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २४ ॥

एकपाद् द्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात्रिपादमभ्ये ऽति पश्चात् ।
 चतुष्पाच्चक्रे द्विपदामभिस्वरे संपश्यन्पङ्क्तिमुपतिष्ठमानः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद्वेपय रोहितं प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २५ ॥
 कृष्णायाः पुत्रो अर्जुनो रात्र्या वत्सो ऽजायत ।
 स ह द्यामधि रोहति रुहो रुरोह रोहितः ॥ २६ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः [४] चतुर्थं सूक्तम्; प्रथमः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१-११ प्राजापत्यानुष्टुप्;

१२ विराड्गायत्री; १३ आसुर्युष्णिक् ॥

स एति सविता स्व ऽर्दिवस्पृष्टे ऽवचाकशत् ॥ १ ॥
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ २ ॥
 स धाता स विधर्ता स वायुर्नभ उच्छ्रितम् ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ३ ॥
 सो ऽर्यमा स वरुणः स रुद्रः स महादेवः ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ४ ॥
 सो अग्निः स उ सूर्यः स उ एव महायमः ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ५ ॥
 तं वत्सा उप तिष्ठन्त्येकशीर्षाणो युता दश ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ६ ॥
 पश्चात्प्राञ्च आ तन्वन्ति यदुदेति वि भासति ।
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ७ ॥
 तस्यैष मारुतो गुणः स एति शिक्वाकृतः ॥ ८ ॥
 रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ९ ॥
 तस्येमे नव कोशा विष्टम्भा नवधा हिताः ॥ १० ॥
 स प्रजाभ्यो वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न ॥ ११ ॥
 तमिदं निर्गतं सहः स एष एक एकवृदेक एव ॥ १२ ॥

एते अस्मिन्देवा एकवृतौ भवन्ति ॥ १३ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्; द्वितीयः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१४ भुरिक्साम्नीत्रिष्टुप्; १५ आसुरीपङ्क्तिः;

१६, १९ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; १७, १८ आसुरीगायत्री; २० विराङ्गायत्री;

२१ अनुष्टुप् (१५-२१ य एतमित्यस्योक्तमेव) ॥

कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च नभश्च ब्राह्मणवर्चसं चान्नं चान्नाद्यं च ॥ १४ ॥

य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ १५ ॥

न द्वितीयो न तृतीयश्चतुर्थो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ १६ ॥

न पञ्चमो न षष्ठः सप्तमो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ १७ ॥

नाष्टमो न नवमो दशमो नाप्युच्यते । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ १८ ॥

स सर्वस्मै वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न ।

य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ १९ ॥

तमिदं निर्गतं सहः स एष एक एकवृदेक एव ।

य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ २० ॥

सर्वे अस्मिन्देवा एकवृतौ भवन्ति । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ २१ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्; तृतीयः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२२ भुरिक्प्राजापत्यात्रिष्टुप् (य एतमित्यस्योक्तमेव);

२३ आर्चीगायत्री; २४ त्रिष्टुप्; २५ एकपदाऽऽसुरीगायत्री; २६ आर्च्युनुष्टुप्;

२७, २८ प्राजापत्यानुष्टुप् ॥

ब्रह्म च तपश्च कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च नभश्च

ब्राह्मणवर्चसं चान्नं चान्नाद्यं च । य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ २२ ॥

भूतं च भव्यं च श्रद्धा च रुचिश्च स्वर्गश्च स्वधा च ॥ २३ ॥

य एतं देवमेकवृतं वेद ॥ २४ ॥

स एव मृत्युः सो ३ मृतं सो ३ भवं १ स रक्षः ॥ २५ ॥

स रुद्रो वसुवर्निर्वसुदेयै नमोवाके वषट्कारोऽनु संहितः ॥ २६ ॥

तस्येमे सर्वे यातव उप प्रशिषमासते ॥ २७ ॥

तस्यामू सर्वा नक्षत्रा वशे चन्द्रमसा सह ॥ २८ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्; चतुर्थः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२९, ३३, ३९, ४०, ४५ आसुरीगायत्री;
 ३०, ३२, ३५, ३६, ४२ प्राजापत्यानुष्टुप्; ३१ विराङ्गायत्री; ३४, ३७, ३८
 साम्युष्णिक्; ४१ साम्नीबृहती; ४३ आर्षीगायत्री; ४४ साम्यनुष्टुप् ॥

स वा अहोऽजायत तस्मादहरजायत ॥ २९ ॥
 स वै रात्र्या अजायत तस्माद्रात्रिरजायत ॥ ३० ॥
 स वा अन्तरिक्षादजायत तस्मादन्तरिक्षमजायत ॥ ३१ ॥
 स वै वायोरजायत तस्माद्वायुरजायत ॥ ३२ ॥
 स वै दिवोऽजायत तस्माद् द्यौरध्यजायत ॥ ३३ ॥
 स वै दिग्भ्योऽजायत तस्माद्दिशोऽजायन्त ॥ ३४ ॥
 स वै भूमेरजायत तस्माद्भूमिरजायत ॥ ३५ ॥
 स वा अग्नेरजायत तस्मादग्निरजायत ॥ ३६ ॥
 स वा अद्भ्योऽजायत तस्मादापोऽजायन्त ॥ ३७ ॥
 स वा ऋग्भ्योऽजायत तस्माद्दृचोऽजायन्त ॥ ३८ ॥
 स वै यज्ञादजायत तस्माद्यज्ञोऽजायत ॥ ३९ ॥
 स यज्ञस्तस्य यज्ञः स यज्ञस्य शिरस्कृतम् ॥ ४० ॥
 स स्तनयति स वि द्यौतते स उ अश्मानमस्यति ॥ ४१ ॥
 पापाय वा भद्राय वा पुरुषायासुराय वा ॥ ४२ ॥
 यद्वा कृणोष्योषधीर्यद्वा वर्षीसि भद्रया यद्वा जन्यमवीवृधः ॥ ४३ ॥
 तावांस्ते मघवन्महिमोपो ते तन्वः शतम् ॥ ४४ ॥
 उपो ते बध्वे बद्धानि यदि वासि न्यर्बुदम् ॥ ४५ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्; पञ्चमः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—४६ आसुरीगायत्री; ४७ यवमध्यागायत्री;
 ४८ साम्युष्णिक्; ४९ निचृत्साम्नीबृहती; ५० प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५१ विराङ्गायत्री (५०, ५१ नमस्ते इत्यस्यान्नाद्येनत्यस्य चोक्तमेव) ॥

भूयानिन्द्रो नमुराद्भूयानिन्द्रासि मृत्युभ्यः ॥ ४६ ॥
 भूयानरात्याः शच्याः पतिस्त्वमिन्द्रासि विभूः प्रभूरिति
 त्वोपास्महे वयम् ॥ ४७ ॥

नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ॥ ४८ ॥
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ४९ ॥
 अम्भो अमो महः सह इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ५० ॥
 अम्भो अरुणं रजतं रजः सह इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ५१ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्; षष्ठः पर्यायः

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—५२, ५३ प्राजापत्याऽनुष्टुप् (नमस्ते
 इत्यस्यान्नाद्येनेत्यस्य चोक्तमेव); ५४ द्विपदाऽर्षीगायत्री; ५५ साम्युष्णिक्;
 ५६ निचृत्साम्नीबृहती ॥

उरुः पृथुः सुभूर्भुव इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ५२ ॥
 प्रथो वरो व्यचौ लोक इति त्वोपास्महे वयम् ।
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ।
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ५३ ॥
 भवद्वसुरिदद्वसुः संयद्वसुरायद्वसुरिति त्वोपास्महे वयम् ॥ ५४ ॥
 नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत ॥ ५५ ॥
 अन्नाद्येन यशसा तेजसा ब्राह्मणवर्चसेन ॥ ५६ ॥

इत्यष्टाविंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति त्रयोदशं काण्डम् ॥

अथ चतुर्दशं काण्डम्

अथैकोनत्रिंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—आत्मा; १-५ सोमः; ६-२२ विवाहः; २३ सोमार्कौ; २४ चन्द्रमाः; २५, २७ वधूवासः
संस्पर्शमोचनम्; २६, २८-६४ विवाहमन्त्राशिषः ॥ छन्दः—१-१३, १६-१८, २२, २५-२८, ३०, ३५, ३६, ४१-
४४, ५१, ५२, ६२, ६३ अनुष्टुप्; १४ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; १५ आस्तारपङ्क्तिः; १९, २०, २४, ३२, ३३, ३७, ३९,
४०, ४७, ४९, ५०, ५३, ५६-५९, ६१ त्रिष्टुप्; २१, ४६, ६४ जगती; २३, ३१, ४५, ६० त्रिष्टुप्;
२९, ५५ पुरस्ताद्बृहती; ३४ प्रस्तारपङ्क्तिः; ३८ पुरोबृहती त्रिपदापरोष्णिक्; ४८ पथ्यापङ्क्तिः; ५४ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

स॒त्येनो॒त्त॑भि॒ता भूमिः॑ सूर्ये॒णोत्त॑भि॒ता द्यौः॑ ।
 ऋ॒तेना॑दि॒त्यास्ति॑ष्ठन्ति दि॒वि सोमो॑ अ॒र्धं श्रि॒तः ॥ १ ॥
 सोमे॑नादि॒त्या ब॒लि॒नः सोमे॑न पृथि॒वी म॒ही ।
 अथो॑ नक्ष॒त्राणामे॑षामुप॒स्थे सोम॑ आ॒हितः॑ ॥ २ ॥
 सोमं॑ म॒न्यते॑ प॒पि॒वान्य॑त्सं॒पि॒षन्त्यो॑र्षधिम् ।
 सोमं॑ यं ब्र॒ह्माणो॑ वि॒दुर्न॑ तस्या॒श्नाति॑ पा॒र्थि॒वः ॥ ३ ॥
 यत्त्वा॑ सोम॒ प्र॒पि॒ब॒न्ति॑ तत् आ॒प्याय॑से पुनः ।
 वा॒युः सोम॑स्य र॒क्षिता॑ समा॒नां मास॑ आकृतिः ॥ ४ ॥
 आ॒च्छ॒द्वि॒धानैर्गु॑पितो बा॒र्ह॒तैः सोम॑ र॒क्षितः॑ ।
 ग्रा॒व्णामि॑च्छृ॒ण्वन्ति॑ष्ठसि न ते॑ अ॒श्नाति॑ पा॒र्थि॒वः ॥ ५ ॥
 चि॒त्ति॒रा उप॑ब॒र्ह॒णं चक्षु॑रा अ॒भ्य॒ञ्ज॒नम् ।
 द्यौर्भूमिः॑ को॒श आसी॑द्य॒दया॑त्सूर्या॒ पति॑म् ॥ ६ ॥
 रै॒भ्यासी॑दनु॒देयी॑ नारा॒शंसी॑ न्योच॒नी ।
 सूर्या॑या भ॒द्रमि॑द्वा॒सो गा॒थयै॑ति परि॒ष्कृ॒ता ॥ ७ ॥
 स्तोमा॑ आसन्प्रति॒धयः॑ कु॒रीरं॑ छन्द॒ ओप॑शः ।
 सूर्या॑या अ॒श्विना॑ व॒राग्निरा॑सीत्पु॒रोग॑वः ॥ ८ ॥
 सोमो॑ वधू॒युर॑भवद्द॒श्विना॑स्तामु॒भा व॒रा ।
 सूर्या॑ यत्प॒त्ये शंस॑न्तीं म॒नसा॑ सवि॒ताद॑दात् ॥ ९ ॥

मनो॑ अस्या॒ अन॑ आसीद् द्यौरा॑सीदुत च्छ॒दिः ।
 शु॒क्राव॑न॒ड्वाहा॑वास्तां॒ यदया॑त्सूर्या॒ पति॑म् ॥ १० ॥
 ऋ॒क्सामा॑भ्याम॒भिहितौ॑ गावौ॒ ते साम॑नावैताम् ।
 श्रोत्रे॑ ते च॒क्रे आ॑स्तां दि॒वि पन्था॑श्चराच॒रः ॥ ११ ॥
 शु॒चीं ते च॒क्रे या॒त्या व्या॒नो अक्ष॑ आ॒हतः॑ ।
 अनो॑ मन॒स्मयं॑ सू॒र्यारो॑हत्प्रय॒ती पति॑म् ॥ १२ ॥
 सू॒र्याया॑ वह॒तुः प्रागा॑त्सवि॒ता यम॑वासृजत् ।
 म॒घासु॑ ह॒न्यन्ते॑ गावः॒ फल्गु॑नीषु व्यु॒ह्यते ॥ १३ ॥
 यद॑श्विना पृ॒च्छमा॑नावयातं॒ त्रिच॒क्रेण॑ वह॒तुं सू॒र्यायाः॑ ।
 क्वैकं॑ च॒क्रं वा॑मासीत्क्व॒ देष्ट्रा॑य तस्थथुः ॥ १४ ॥
 यदया॑तं शु॒भस्प॑ती व॒रेयं॑ सू॒र्यामु॑प ।
 विश्वे॑ दे॒वा अनु॑त॒द्वाम॑जानन्पु॒त्रः पि॒तर॑मवृणीत पू॒षा ॥ १५ ॥
 द्वे ते॑ च॒क्रे सू॒र्ये ब्र॒ह्माण॑ ऋ॒तुथा॑ वि॒दुः ।
 अथै॑कं च॒क्रं यद् गुहा॑ तद॒ब्धात॑य इ॒द्विदुः॑ ॥ १६ ॥
 अ॒र्यम॑णं यजामहे सुब॒न्धुं प॑ति॒वेदन॑म् ।
 उ॒र्वारु॑कमि॒व ब॒न्धना॑त्प्रेतो मुञ्चामि॒ नामु॑तः ॥ १७ ॥
 प्रेतो मुञ्चामि॒ नामु॑तः सुब॒द्धाम॑मु॒तस्कर॑म् ।
 यथे॒यमिन्द्र॑ मी॒द्वः सु॑पु॒त्रा सु॑भगासति ॥ १८ ॥

प्र त्वा॑ मुञ्चामि॒ वरु॑णस्य॒ पाशा॑द्येन॒ त्वाब॑ध्नात्सवि॒ता सु॑शेवाः ।
 ऋ॒तस्य॑ योनौ॒ सुकृ॑तस्य॒ लोके॑ स्यो॒नं ते॑ अस्तु स॒हसं॑ भलायै ॥ १९ ॥
 भग॑स्त्वे॒तो न॑यतु ह॒स्तगृ॑ह्या॒श्विना॑ त्वा॒ प्र वह॑तां रथे॒न ।
 गृ॒हान्गच्छ॑ गृ॒हप॑त्नी यथासौ॒ वशि॑नी॒ त्वं वि॒दथ॑मा व॒दासि॑ ॥ २० ॥
 इ॒ह प्रि॒यं प्र॑जायै॒ ते समृ॑ध्यताम॒स्मिन्गृ॑हे गा॒र्हप॑त्याय जागृ॒हि ।
 ए॒ना प॑त्या॒ तन्वं॑श् सं स्पृ॒श॒स्वाथ॑ जिर्वि॒र्विद॑थ॒मा व॒दासि॑ ॥ २१ ॥
 इ॒हैव स्तं॑ मा वि यौष्टं॒ विश्व॑मायुर्व्य॒श्नुत॑म् ।
 क्रीड॑न्तौ पु॒त्रैर्न॑प्तृ॒भिर्मो॑दमानौ स्वस्त॒कौ ॥ २२ ॥

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोऽर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्ट ऋतूरन्यो विदधज्जायसे नवः ॥ २३ ॥
 नवोनवो भवसि जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेष्यग्रम् ।
 भागं देवेभ्यो वि दधास्यायन्प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥ २४ ॥
 परा देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।
 कृत्यैषा पद्वती भूत्वा जाया विशते पतिम् ॥ २५ ॥
 नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।
 एधन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते ॥ २६ ॥
 अश्लीला तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
 पतिर्यद्वध्वो ३ वाससः स्वमङ्गमभ्यूर्णुते ॥ २७ ॥
 आशसनं विशसनमथौ अधिविकर्तनम् ।
 सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मोत शुम्भति ॥ २८ ॥
 तृष्टमेतत्कटुकमपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
 सूर्या यो ब्रह्मा वेद स इद्धाधूयमर्हति ॥ २९ ॥
 स इत्तत्स्योनं हरति ब्रह्मा वासः सुमङ्गलम् ।
 प्रायश्चित्तिं यो अध्येति येन जाया न रिष्यति ॥ ३० ॥
 युवं भगं सं भरतं समृद्धमृतं वदन्तावृतोद्येषु ।
 ब्रह्माणस्पते पतिमस्यै रोचय चारुं संभलो वदतु वाचमेताम् ॥ ३१ ॥
 इहेदसाथ न परो गमाथेमं गावः प्रजया वर्धयाथ ।
 शुभं यतीरुस्त्रियाः सोमवर्चसो विश्वे देवाः क्रन्निह वो मनांसि ॥ ३२ ॥
 इमं गावः प्रजया सं विशाथायं देवानां न मिनाति भागम् ।
 अस्मै वः पूषा मरुतश्च सर्वे अस्मै वो धाता सविता सुवाति ॥ ३३ ॥
 अनृक्षुरा ऋजवः सन्तु पन्थानो येभिः सखायो यन्ति नो ।
 वरेयम् । सं भगेन समर्यम्णा सं धाता सृजतु वर्चसा ॥ ३४ ॥
 यच्च वर्चो अक्षेषु सुरायां च यदाहितम् ।
 यद्गोष्वश्विना वर्चस्तेनेमां वर्चसावतम् ॥ ३५ ॥

येन महान॒ध्न्या ज॒घन॒मश्वि॑ना॒ येन॒ वा॒ सुरा॑ ।
 येना॒क्षा अ॒भ्यषि॑च्यन्त॒ तेने॒मां वर्च॑सावतम् ॥ ३६ ॥
 यो अ॒नि॒ध्मो दी॒दय॑द॒प्स्वश्॑न्तर्यं॒ विप्रा॑स॒ ईड॑ते अ॒ध्वरे॑षु ।
 अपां॑ नपा॒न्मधु॑मती॒रपो॒ दा॒ याभि॑रिन्द्रो॒ वावृ॑धे वी॒र्या॑ वि॒वान् ॥ ३७ ॥
 इ॒दम॒हं रु॑शन्तं॒ ग्रा॒भं त॑नू॒दूषि॑मपो॒हामि॑ ।
 यो भ॒द्रो रो॑च॒नस्त॑मुद॒चामि॑ ॥ ३८ ॥
 आस्यै॑ ब्रा॒ह्मणाः॒ स्त्रप॑नीर्हर॒न्त्ववी॑रघ्नीरुद॒जन्त्वापः॑ ।
 अ॒र्य॒म्णो अ॒ग्निं पर्ये॑तु॒ पूष॑न्प्रतीक्षन्ते॒ श्वशुरो॑ दे॒वरश्च॑ ॥ ३९ ॥
 शं ते॒ हिर॑ण्यं॒ शमु॑ स॒न्त्वापः॑ शं मे॒थिर्भ॑वतु॒ शं यु॑गस्य॒ तर्ज्ञ॑ ।
 शं त॒ आपः॑ श॒तप॑वित्रा भवन्तु॒ शमु॑ पत्या॒ तन्वं॑श् सं स्पृ॒शस्व ॥ ४० ॥
 खे रथ॑स्य॒ खेऽन॑सः॒ खे यु॑गस्य॒ शत॑क्रतो ।
 अ॒पा॒ला॒मिन्द्र॒ त्रिष्पू॑त्वाकृ॒णोः॒ सूर्य॑त्वचम् ॥ ४१ ॥
 आ॒शासा॑ना सौम॒नसं॒ प्र॒जां सौ॑भा॒ग्यं र॒यिम् ।
 पत्यु॑रनु॒व्रता॒ भू॒त्वा सं न॑ह्यस्वा॒मृता॑य॒ कम् ॥ ४२ ॥
 यथा॒ सिन्धु॑र्न॒दीनां॑ सा॒म्राज्यं॑ सुषु॒वे वृषा॑ ।
 ए॒वा त्वं स॒म्राज्ये॑धि॒ पत्यु॑रस्तं॒ परे॑त्य ॥ ४३ ॥
 स॒म्राज्ये॑धि॒ श्वशु॑रेषु॒ स॒म्राज्यु॑त दे॒वेषु॑ ।
 नना॑न्दुः स॒म्राज्ये॑धि॒ स॒म्राज्यु॑त श्व॒श्वाः ॥ ४४ ॥
 या अ॒कृ॒न्तन्न॑व॒यन्या॑श्च॒ तन्नि॑रे या दे॒वीर॑न्ताँ अ॒भितो॑ऽद॒दन्त॑ ।
 तास्त्वा॑ ज॒रसे॑ सं व्य॒यन्त्वायु॑ष्मती॒दं परि॑ ध॒त्स्व वासः॑ ॥ ४५ ॥
 जी॒वं रु॑दन्ति॒ वि न॑यन्त्यध्व॒रं दी॒र्घाम॑नु॒ प्रसि॑तिं दी॒ध्युर्नरः॑ ।
 वा॒मं पि॑तृ॒भ्यो य॒ इदं॑ संमी॒रिरे॒ मयः॑ पति॒भ्यो ज॒नये॑ परि॒ष्वजे॑ ॥ ४६ ॥
 स्यो॒नं ध्रु॑वं प्र॒जायै॑ धारयामि॒ तेऽश्मा॑नं दे॒व्याः पृ॑थि॒व्या उ॒पस्थे॑ ।
 तमा॑ ति॒ष्ठानु॑माद्या॒ सुव॑र्ची॒ दीर्घं॑ त॒ आयुः॑ सवि॒ता कृ॑णोतु ॥ ४७ ॥
 येना॒ग्रि॒रस्या॑ भू॒म्या ह॑स्तं ज॒ग्राह॑ दक्षि॒णम् ।
 तेन॑ गृह्णामि॒ ते ह॑स्तं॒ मा व्य॑थि॒ष्ठा मया॑ स॒ह प्र॒जया॑ च॒ धने॑न च ॥ ४८ ॥

देवस्ते सविता हस्तं गृह्णातु सोमो राजा सुप्रजसं कृणोतु ।
 अग्निः सुभगां जातवेदाः पत्ये पत्नीं जरदष्टिं कृणोतु ॥ ४९ ॥
 गृह्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।
 भगो अर्यमा सविता पुरन्धिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ॥ ५० ॥
 भगस्ते हस्तमग्रहीत्सविता हस्तमग्रहीत् ।
 पत्नी त्वमसि धर्मणाहं गृहपतिस्तव ॥ ५१ ॥
 ममेयमस्तु पोष्या मह्यं त्वादाद् बृहस्पतिः ।
 मया पत्या प्रजावति सं जीव शरदः शतम् ॥ ५२ ॥
 त्वष्टा वासो व्यदधाच्छुभे कं बृहस्पतेः प्रशिषा कवीनाम् ।
 तेनेमां नारीं सविता भगश्च सूर्यामिव परि धत्तां प्रजया ॥ ५३ ॥
 इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी मातरिश्वा मित्रावरुणा भगो अश्विनोभा ।
 बृहस्पतिर्मरुतो ब्रह्म सोम इमां नारीं प्रजया वर्धयन्तु ॥ ५४ ॥
 बृहस्पतिः प्रथमः सूर्यायाः शीर्षे केशां अकल्पयत् ।
 तेनेमामश्विना नारीं पत्ये सं शोभयामसि ॥ ५५ ॥
 इदं तद्रूपं यदवस्त योषा जायां जिज्ञासे मनसा चरन्तीम् ।
 तामन्वर्तिष्ये सखिर्भिर्नवगवैः क इमान्विद्वान्वि चर्त पाशान् ॥ ५६ ॥
 अहं वि ष्यामि मयि रूपमस्या वेददित्यश्यन्मनसः कुलायम् ।
 न स्तेयमद्भि मनसोदमुच्ये स्वयं श्रश्नानो वरुणस्य पाशान् ॥ ५७ ॥
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद्येन त्वाबध्नात्सविता सुशेवाः ।
 उरुं लोकं सुगमत्र पन्थां कृणोमि तुभ्यं सहपत्न्यै वधु ॥ ५८ ॥
 उद्यच्छध्वमप रक्षो हनाथ्रेमां नारीं सुकृते दधात ।
 धाता विपश्चित्पतिमस्यै विवेद भगो राजा पुर एतु प्रजानन् ॥ ५९ ॥
 भगस्ततक्ष चतुरः पादान्भगस्ततक्ष चत्वार्युष्पलानि ।
 त्वष्टा पिपेश मध्यतोऽनु वर्धन्त्सा नो अस्तु सुमङ्गली ॥ ६० ॥
 सुकिंशुकं वहतुं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।
 आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पतिभ्यो वहतुं कृणु त्वम् ॥ ६१ ॥

अभ्रातृघ्नीं वरुणापशुघ्नीं बृहस्पते ।
 इन्द्रापतिघ्नीं पुत्रिणीमास्मभ्यं सवितर्वह ॥ ६२ ॥
 मा हिंसिष्टं कुमार्यं स्थूणे देवकृते पथि ।
 शालाया देव्या द्वारं स्योनं कृण्मो वधूपथम् ॥ ६३ ॥
 ब्रह्मापरं युज्यतां ब्रह्म पूर्वं ब्रह्मान्ततो मध्यतो ब्रह्म सर्वतः ।
 अनाव्याधां देवपुरां प्रपद्य शिवा स्योना पतिलोके वि राज ॥ ६४ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—आत्मा; १० यक्ष्मनाशनी; ११ दम्पत्योः परिपन्थिनाशनी; ३६ देवाः ॥ छन्दः—१-
 ४, ७, ८, १०, ११, १६, २१, २२, २३, २७-३०, ४५, ४६, ५३-५८, ६३-६७, ७२, ७३ अनुष्टुप्; ५, ६, १२,
 ३१, ४० जगती; ९ षट्पदाविराडत्यष्टिः; १३, १४, १७-१९, ३६, ३८, ४१, ४२, ४९, ६१, ७०, ७४, ७५
 त्रिष्टुप्; १५, ५१ भुरिगनुष्टुप्; २० पुरस्ताद्बृहती; २४, २५, ३२, ३४ पुरानुष्टुप्त्रिष्टुप्;
 २६ त्रिपदाविराणामगायत्री; ३३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ३५ पुरोबृहतीत्रिष्टुप्; ३७, ३९ भुरिक्त्रिष्टुप्; ४३
 त्रिष्टुब्गर्भापङ्क्तिः; ४४ प्रस्तारपङ्क्तिः; ४७ पथ्याबृहती; ४८ सतःपङ्क्तिः; ५० उपरिष्टान्निचृद्बृहती; ५२
 विराट्परोष्णिक्; ५९, ६०, ६२ पथ्यापङ्क्तिः; ६८ पुरउष्णिक्; ६९ षट्पदातिशक्वरी; ७१ बृहती ॥

तुभ्यमग्रे पर्यवहन्तसूर्या वहतुना सह ।

स नः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह ॥ १ ॥

पुनः पत्नीमग्रिरदादायुषा सह वर्चसा ।

दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम् ॥ २ ॥

सोमस्य जाया प्रथमं गन्धर्वस्तेऽपरः पतिः ।

तृतीयो अग्रिष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ॥ ३ ॥

सोमो ददद्रन्धर्वाय गन्धर्वो दददग्रये ।

रयिं च पुत्रांश्चादादग्रिर्मह्यमथो इमाम् ॥ ४ ॥

आ वामगन्तुमतिर्वाजिनीवसू न्य शिवना ह्रत्सु कामा अरंसत ।

अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्या अशीमहि ॥ ५ ॥

सा मन्दसाना मनसा शिवेन रयिं धेहि सर्ववीरं वचस्यम् ।

सुगं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथिष्ठामप दुर्मतिं हतम् ॥ ६ ॥

या ओषधयो या नद्यो इ यानि क्षेत्राणि या वना ।

तास्त्वा वधु प्रजावतीं पत्ये रक्षन्तु रक्षसः ॥ ७ ॥

ए॒मं प॒न्था॑म॒रुक्षाम॑ सु॒गं स्व॑स्ति॒वाह॑नम् ।
 यस्मि॑न्वी॒रो न रि॑ष्यत्य॒न्येषां वि॒न्दते॑ वसु ॥ ८ ॥
 इ॒दं सु मे॑ नरः शृ॒णुत॑ यया॒शिषा॑ दं॒पती॑ वा॒मम॑श्नुतः ।
 ये ग॑न्ध॒र्वा अ॑प्सर॒सश्च॑ दे॒वीरे॑षु वा॒नस्प॑त्येषु येऽधि॑ त॒स्थुः ।
 स्यो॒नास्ते॑ अ॒स्यै व॒ध्वै भ॑वन्तु मा हिं॑सिषुर्व॒हतु॑मु॒ह्यमा॑नम् ॥ ९ ॥
 ये व॒ध्वश्च॑न्द्रं व॒हतुं॑ यक्ष्मा॒ यन्ति॑ जनाँ॒ अनु॑ ।
 पु॒न॒स्तान्य॑ज्ञिया॑ दे॒वा न॑र्यन्तु यत् आ॒गताः॑ ॥ १० ॥
 मा वि॑दन्परिप॒न्थिनो॑ य आ॒सीद॑न्ति दम्प॒ती ।
 सु॒गेन॑ दु॒र्गम॑ती॒तामप॑ द्रान्त्वरा॑तयः ॥ ११ ॥
 सं का॑शयामि व॒हतुं॑ ब्र॒ह्मणा॑ गृ॒हैर॑घो॒रेण॑ चक्षु॒षा मि॒त्रिये॑ण ।
 प॒र्याण॑ब्द्धं वि॒श्वरू॑पं यदस्ति॑ स्यो॒नं पति॑भ्यः सवि॒ता तत्कृ॑णोतु ॥ १२ ॥
 शि॒वा ना॒रीय॑मस्त॒माग॑न्निमं धा॒ता लो॒कम॑स्यै दि॒देश॑ ।
 ताम॑र्य॒मा भ॑गो अ॒श्विनो॒भा प्र॑जाप॒तिः प्र॑जया॑ वर्धयन्तु ॥ १३ ॥
 आ॒त्म॒न्वत्यु॑र्वरा॒ ना॒रीय॑माग॒न्तस्यां॑ नरो वपत् बीज॑मस्याम् ।
 सा वः॑ प्र॒जां ज॑नयद्व॒क्षणा॑भ्यो बिभ्र॑ती दु॒ग्धमृ॑ष॒भस्य॑ रेतः ॥ १४ ॥
 प्रति॑ तिष्ठ वि॒राड॑सि वि॒ष्णुरि॑वेह सं॒रस्व॑ति ।
 सिनी॑वालि॒ प्र जा॑यतां भ॒गस्य॑ सु॒मता॑वसत् ॥ १५ ॥
 उ॒द्व ऊ॒र्मिः श॒म्या ह॑न्त्वापो॒ योक्त्रा॑णि मुञ्चत ।
 मादु॑ष्कृतौ व्ये॒नसा॑व॒घ्न्याव॑शु॒नमार॑ताम् ॥ १६ ॥
 अघो॑रचक्षुरप॒तिघ्नी॑ स्यो॒ना श॒ग्मा सु॑शेवा॑ सु॒यमा॑ गृ॒हेभ्यः॑ ।
 वी॒र॒सू॒र्दे॒वका॑मा॒ सं त्वयै॑धिषीमहि सु॒मन॑स्यमा॒ना ॥ १७ ॥
 अदे॑वृ॒घ्न्यप॑तिघ्नी॒हैधि॑ शि॒वा प॒शुभ्यः॑ सु॒यमा॑ सुव॒र्चाः ।
 प्र॒जाव॑ती वी॒र॒सू॒र्दे॒वका॑मा स्यो॒नेम॑म॒ग्निं गा॒र्हप॑त्यं सपर्य ॥ १८ ॥
 उत्ति॑ष्ठेतः किमि॒च्छन्ती॒दमा॑गा अ॒हं त्वे॑डे अ॒भिभूः॑ स्वाद् गृ॒हात् ।
 शू॒न्यैषी॑ नि॒र्ऋते॑ याज॒गन्धो॑त्तिष्ठारा॒ते प्र प॑त मेह रं॒स्थाः ॥ १९ ॥

यदा गार्हपत्यमसपर्यैत्पूर्वमग्निं वधूरियम् ।

अधा सरस्वत्यै नारि पितृभ्यश्च नमस्कुरु ॥ २० ॥

शर्म वर्मेतदा हरास्यै नार्या उपस्तिरे ।

सिनीवालि प्र जायतां भगस्य सुमतावसत् ॥ २१ ॥

यं बल्बजं न्यस्यथ चर्म चोपस्तृणीथन ।

तदा रोहतु सुप्रजा या कन्या विन्दते पतिम् ॥ २२ ॥

उप स्तृणीहि बल्बजमधि चर्मणि रोहिते ।

तत्रोपविश्य सुप्रजा इममग्निं संपर्यतु ॥ २३ ॥

आ रोह चर्मोप सीदाग्निमेष देवो हन्ति रक्षांसि सर्वा ।

इह प्रजां जनय पत्ये अस्मै सुज्यैष्ठ्यो भवत्पुत्रस्त एषः ॥ २४ ॥

वि तिष्ठन्तां मातुरस्या उपस्थान्नानारूपाः पशवो जायमानाः ।

सुमङ्गल्युप सीदेममग्निं संपत्नी प्रति भूषेह देवान् ॥ २५ ॥

सुमङ्गली प्रतरणी गृहाणां सुशेवा पत्ये श्वशुराय शंभूः ।

स्योना श्वश्र्वै प्र गृहान्विशेमान् ॥ २६ ॥

स्योना भव श्वशुरेभ्यः स्योना पत्ये गृहेभ्यः ।

स्योनास्यै सर्वस्यै विशे स्योना पुष्टायैषां भव ॥ २७ ॥

सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत ।

सौभाग्यमस्यै दत्त्वा दौर्भाग्यैर्विपरेतन ॥ २८ ॥

या दुर्हादौ युवतयो याश्चेह जरतीरपि ।

वर्चो न्वशस्यै सं दत्ताथास्तं विपरेतन ॥ २९ ॥

रुक्मप्रस्तरणं वह्यं विश्वा रूपाणि बिभ्रतम् ।

आरोहत्सूर्या सावित्री बृहते सौभगाय कम् ॥ ३० ॥

आ रोह तल्पं सुमनस्यमानेह प्रजां जनय पत्ये अस्मै ।

इन्द्राणीव सुबुधा बुध्यमाना ज्योतिरग्रा उषसः प्रति जागरासि ॥ ३१ ॥

देवा अग्रे न्य पिद्यन्त पत्नीः समस्पृशन्त तन्व स्तनूभिः ।

सूर्येव नारि विश्वरूपा महित्वा प्रजावती पत्या सं भवेह ॥ ३२ ॥

उत्तिष्ठेतो विश्वावसो नमसेडामहे त्वा ।
 जामिमिच्छ पितृषदं न्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि ॥ ३३ ॥
 अप्सरसः सधमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।
 तास्ते जनित्रमभि ताः परेहि नमस्ते गन्धर्वतुना कृणोमि ॥ ३४ ॥
 नमो गन्धर्वस्य नमसे नमो भामाय चक्षुषे च कृणमः ।
 विश्वावसो ब्रह्मणा ते नमोऽभि जाया अप्सरसः परेहि ॥ ३५ ॥
 राया वयं सुमनसः स्यामोदितो गन्धर्वमावीवृताम ।
 अगन्त्स देवः परमं सधस्थमगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥ ३६ ॥
 सं पितरावृत्त्विये सृजेथां माता पिता च रेतसो भवाथः ।
 मर्यैव योषामधिरोहयैनां प्रजां कृण्वाथामिह पुष्यतं रयिम् ॥ ३७ ॥
 तां पूषं छिवर्तमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्या रे वर्पन्ति ।
 या न ऊरु उशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहरेम शेषः ॥ ३८ ॥
 आ रोहोरुमुप धत्स्व हस्तं परि ष्वजस्व जायां सुमनस्यमानः ।
 प्रजां कृण्वाथामिह मोदमानौ दीर्घं वामायुः सविता कृणोतु ॥ ३९ ॥
 आ वां प्रजां जनयतु प्रजापतिरहोरात्राभ्यां समनक्त्वयमा ।
 अदुर्मङ्गली पतिलोकमा विशेषं शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ४० ॥
 देवैर्दत्तं मनुना साकमेतद्वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।
 यो ब्रह्मणे चिकितुषे ददाति स इद्रक्षांसि तल्पानि हन्ति ॥ ४१ ॥
 यं मे दत्तो ब्रह्मभागं वधूयोर्वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।
 युवं ब्रह्मणेऽनुमन्यमानौ बृहस्पते साकमिन्द्रश्च दत्तम् ॥ ४२ ॥
 स्योनाद्योनेरधि बुध्यमानौ हसामुदौ महसा मोदमानौ ।
 सुगू सुपुत्रौ सुगृहौ तराथो जीवावुषसो विभातीः ॥ ४३ ॥
 नवं वसानः सुरभिः सुवासा उदागां जीव उषसो विभातीः ।
 आण्डात्पतत्रीवामुक्षि विश्वस्मादेनसस्परि ॥ ४४ ॥
 शुम्भनी द्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिव्रते ।
 आपः सप्त सुस्तुवुर्देवीस्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ४५ ॥

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च ।
 ये भूतस्य प्रचेतसस्तेभ्य इदमकरं नमः ॥ ४६ ॥
 य ऋते चिदभिश्चिषः पुरा जत्रुभ्य आतृदः ।
 सन्धाता सन्धिं मघवा पुरुवसुर्निष्कर्ता विहुतं पुनः ॥ ४७ ॥
 अपास्मत्तम उच्छतु नीलं पिशङ्गमुत लोहितं यत् ।
 निर्दहनी या पृषातक्यश्स्मिन्तां स्थाणावध्या संजामि ॥ ४८ ॥
 यावतीः कृत्या उपवासने यावन्तो राज्ञो वरुणस्य पाशाः ।
 व्यृद्धयो या असमृद्धयो या अस्मिन्ता स्थाणावधि सादयामि ॥ ४९ ॥
 या मे प्रियतमा तनूः सा मे बिभाय वाससः ।
 तस्याग्रे त्वं वनस्पते नीविं कृणुष्व मा वयं रिषाम ॥ ५० ॥

ये अन्ता यावतीः सिचो य ओतवो ये च तन्तवः ।
 वासो यत्पत्नीभिरुतं तन्नः स्योनमुप स्पृशात् ॥ ५१ ॥
 उशतीः कन्यला इमाः पितृलोकात्पति यतीः ।
 अव दीक्षामसृक्षत स्वाहा ॥ ५२ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 वर्चो गोषु प्रविष्टं यत्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५३ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 तेजो गोषु प्रविष्टं यत्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५४ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 भगो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५५ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 यशो गोषु प्रविष्टं यत्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५६ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 पयो गोषु प्रविष्टं यत्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५७ ॥
 बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 रसो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५८ ॥

यदी॒मे के॒शिनो॒ जना॑ गृ॒हे ते॑ स॒मन॑र्तिषू॒ रोदे॑न कृ॒ण्वन्तो॑ ३ घम् ।
 अ॒ग्रि॒ष्ट्वा तस्मा॑दे॒नसः॑ स॒वि॒ता च॒ प्र मु॑ञ्चताम् ॥ ५९ ॥
 यदी॒यं दु॒हिता॑ तव॒ विके॑श्यरु॒दद् गृ॒हे रोदे॑न कृ॒ण्वत्य॑ १ घम् ।
 अ॒ग्रि॒ष्ट्वा तस्मा॑दे॒नसः॑ स॒वि॒ता च॒ प्र मु॑ञ्चताम् ॥ ६० ॥
 यज्जा॒मयो॒ यद्यु॑व॒तयो॑ गृ॒हे ते॑ स॒मन॑र्तिषू॒ रोदे॑न कृ॒ण्वती॑र॒घम् ।
 अ॒ग्रि॒ष्ट्वा तस्मा॑दे॒नसः॑ स॒वि॒ता च॒ प्र मु॑ञ्चताम् ॥ ६१ ॥
 यत्ते॑ प्र॒जायां प॒शुषु॑ यद्वा॑ गृ॒हेषु॑ नि॒ष्ठित॑म॒घकृ॑द्भि॒र॒घं कृ॑तम् ।
 अ॒ग्रि॒ष्ट्वा तस्मा॑दे॒नसः॑ स॒वि॒ता च॒ प्र मु॑ञ्चताम् ॥ ६२ ॥

इ॒यं ना॒र्युप॑ ब्रू॒ते पू॒ल्यान्या॑वप॒न्तिका॑ ।
 दी॒र्घायु॑रस्तु मे॒ पति॑र्जी॒वाति॑ श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ६३ ॥
 इ॒हेमा॑वि॒न्द्र सं नु॑द चक्रवा॒केव॑ दम्प॒ती ।
 प्र॒जयै॑नौ स्वस्त॒कौ वि॒श्वमा॑युर्व्य॒श्नुता॑म् ॥ ६४ ॥
 यदा॑स॒न्ध्यामु॑प॒धाने॑ यद्वो॑प॒वासने॑ कृ॒तम् ।
 वि॒वाहे॑ कृ॒त्यां यां च॒क्रुरा॒स्त्राने॑ तां नि द॑ध्मसि ॥ ६५ ॥
 यद्दु॑ष्कृतं यच्छ॒मलं॑ वि॒वाहे॑ व॒हतौ॑ च॒ यत् ।
 तत्सं॑भ॒लस्य॑ कम्ब॒ले मृ॑ज्महे॑ दु॒रितं॑ व॒यम् ॥ ६६ ॥
 संभ॑ले मलं सादयित्वा कम्ब॒ले दु॒रितं॑ व॒यम् ।
 अभू॑म॒यज्ञि॑याः शु॒द्धाः प्र ण॑ आ॒यूंषि॑ तारिषत् ॥ ६७ ॥
 कृ॒त्रिमः॑ कण्ट॑कः श॒तद॑न्य ए॒षः ।
 अपा॑स्याः के॒श्यं म॒लम॑प॒शीर्ष॑ण्यं लि॒खात् ॥ ६८ ॥

अ॒ङ्गाद॑ङ्गाद्व॒यम॑स्या॒ अप॒ यक्ष॑मं नि द॑ध्मसि ।
 तन्मा॑ प्रा॒पत्पृ॑थि॒वीं मो॒त दे॒वान्दिवं॑ मा प्रा॒पदु॑र्व॒श॒न्तरि॑क्षम् ।
 अ॒पो मा प्रा॑प॒न्मल॑मे॒तद॑ग्रे॒ यमं॑ मा प्रा॒पत्पि॑तृ॒श्च सर्वा॑न् ॥ ६९ ॥
 सं त्वा॑ न॒ह्यामि॑ प॒यसा॑ पृथि॒व्याः सं त्वा॑ न॒ह्यामि॑ प॒यसौ॑ष॒धीना॑म् ।
 सं त्वा॑ न॒ह्यामि॑ प्र॒जया॑ ध॒नेन॑ सा संन॑द्धा स॒नुहि॑ वाज॒मेम॑म् ॥ ७० ॥

अमोऽहमस्मि सा त्वं सामाहमस्म्यृक्त्वं द्यौरहं पृथिवी त्वम् ।
 ताविह सं भवाव प्रजामा जनयावहै ॥ ७१ ॥
 जनि॒यन्ति॑ ना॒वग्र॑वः पु॒त्रि॒यन्ति॑ सु॒दान॑वः ।
 अरि॑ष्टासू सचेवहि बृ॒हते॑ वाज॑सातये ॥ ७२ ॥
 ये पि॒तरो॑ वधू॒दर्शा॑ इ॒मं व॑ह॒तुमा॑गमन् ।
 ते अ॒स्यै व॒ध्वै संप॑त्त्यै प्र॒जाव॒च्छर्मा॑ यच्छन्तु ॥ ७३ ॥
 येदं पूर्वा॑ग्न॒शना॒यमा॑ना प्र॒जाम॒स्यै द्रवि॑णं चे॒ह दु॒त्त्वा ।
 तां व॑ह॒न्त्वर्ग॑तस्यानु॒ पन्थां॑ वि॒राडि॑यं सु॒प्रजा॑ अत्य॒जैषी॑त् ॥ ७४ ॥
 प्र बु॑ध्यस्य सु॒बुधा॑ बु॒ध्यमा॑ना दी॒र्घायु॑त्वाय॒ शत॑शा॒रदा॑य ।
 गृ॒हान्गच्छ॑ गृ॒हप॑त्नी॒ यथा॑सौ दी॒र्घं त॒ आयुः॑ सवि॒ता कृ॑णोतु ॥ ७५ ॥

इत्येकोनत्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति चतुर्दशं काण्डम् ॥

अथ पञ्चदशं काण्डम्

अथ त्रिंशः प्रपाठकः ॥

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ साम्नीपङ्क्तिः; २ द्विपदासाम्नी-
बृहती; ३ एकपदायजुर्ब्राह्म्यनुष्टुप्; ४ एकपदाविराड्गायत्री; ५ साम्नीनुष्टुप्;
६ त्रिपदाप्राजापत्याबृहती; ७ आसुरीपङ्क्तिः; ८ त्रिपदाऽनुष्टुप् ॥

ब्राह्मणं आसीदीयमान एव स प्रजापतिं समैरयत् ॥ १ ॥
स प्रजापतिः सुवर्णमात्मन्नपश्यत्तत्प्राजनयत् ॥ २ ॥
तदेकमभवत्तल्ललाममभवत्तन्महदभवत्तज्ज्येष्ठमभवत्तद्
ब्रह्माभवत्तत्तपोऽभवत्तत्सत्यमभवत्तेन प्राजायत ॥ ३ ॥
सो ऽवर्धत स महानभवत्स महादेवो ऽभवत् ॥ ४ ॥
स देवानामीशां पर्येत्स ईशानोऽभवत् ॥ ५ ॥
स एकब्राह्मणो ऽभवत्स धनुरादत्त तदेवेन्द्रधनुः ॥ ६ ॥
नीलमस्योदरं लोहितं पृष्ठम् ॥ ७ ॥
नीलेनैवाप्रियं भ्रातृव्यं प्रोणीति लोहितेन
द्विषन्तं विध्यतीति ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥ ८ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१, ६, ९, १५, २१, २६ साम्नीनुष्टुप्;
२, १६, २२ साम्नीत्रिष्टुप्; ३ द्विपदाऽऽर्षीपङ्क्तिः; ४, १८, २४ द्विपदाब्राह्मीगायत्री;
५, १३, १९, २५ द्विपदाऽऽर्षीजगती; ७, २७ पदपङ्क्तिः; ८ त्रिपदाप्राजापत्या-
त्रिष्टुप्; १० एकपदोष्णिक; ११ द्विपदाऽऽर्षीभुरिक्त्रिष्टुप्; १२ आर्षीपरा-
नुष्टुप्; १४ साम्नीपङ्क्तिः; १७ द्विपदाविराडार्षीपङ्क्तिः; २० आसुरी-
गायत्री; २३ निचृदार्षीपङ्क्तिः; २८ त्रिपदाप्राजापत्यात्रिष्टुप् ॥

स उदतिष्ठत्स प्राचीं दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ १ ॥
तं बृहच्च रथन्तरं चादित्याश्च विश्वे च देवा अनुव्यञ्चलन् ॥ २ ॥
बृहते च वै स रथन्तराय चादित्येभ्यश्च विश्वेभ्यश्च
देवेभ्य आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्राह्मणमुपवदति ॥ ३ ॥

बृह॒तश्च॒ वै स र॑थ॒न्त॒रस्य॑ चा॒दि॒त्यानां॑ च॒ वि॒श्वेषां॑ च
 दे॒वानां॑ प्रि॒यं धाम॑ भवति॒ तस्य॑ प्रा॒च्यां दि॒शि ॥ ४ ॥
 श्र॒द्धा पुं॑श्च॒ली मि॒त्रो मा॑ग॒धो वि॒ज्ञानं॑ वा॒सोऽह॑रु॒ष्णीषं॑
 रात्री॒ केशा॒ हरि॑तौ प्रव॒र्तौ क॑ल्म॒लिर्म॑णिः ॥ ५ ॥
 भू॒तं च॑ भवि॒ष्यच्च॑ परिष्क॒न्दौ मनो॑ विप॒थम् ॥ ६ ॥
 मा॒त॒रि॒श्वा च॑ प॒र्व॒मा॒नश्च॑ विपथवा॒हौ वा॒तः सा॒र॒थी रे॒ष्मा प्र॑तो॒दः ॥ ७ ॥
 की॒र्तिश्च॑ य॒शश्च॑ पु॒रःस॒रावैनं॑ की॒र्तिर्गच्छ॑त्या य॒शो गच्छ॑ति य ए॒वं वेद॑ ॥ ८ ॥
 स उ॒द॒तिष्ठ॑त्स दक्षि॒णां दि॒शम॑नु व्य॒चल॑त् ॥ ९ ॥
 तं य॒ज्ञाय॑ज्ञि॒यं च॑ वा॒मदे॒व्यं च॑ य॒ज्ञश्च॑ य॒ज॒मा॒नश्च॑ ।
 प॒श॒र्व॒श्चा॒नुव्य॑चलन् ॥ १० ॥
 य॒ज्ञाय॑ज्ञि॒याय॑ च॒ वै स वा॑मदे॒व्याय॑ च॒ य॒ज्ञाय॑ च॒ य॒ज॒मा॒नाय॑
 च प॒शुभ्य॑श्चा वृ॒श्च॒ते य ए॒वं वि॒द्वांसं॑ ब्रा॒त्यमु॑पव॒दति॑ ॥ ११ ॥
 य॒ज्ञाय॑ज्ञि॒र्यस्य॑ च॒ वै स वा॑मदे॒व्यस्य॑ च॒ य॒ज्ञस्य॑ च॒ य॒ज॒मा॒नस्य॑
 च प॒शूनां॑ च॒ प्रि॒यं धाम॑ भवति॒ तस्य॑ दक्षि॒णायां॑ दि॒शि ॥ १२ ॥
 उ॒षाः पुं॑श्च॒ली मन्त्रो॑ मा॒गधो॑ वि॒ज्ञानं॑ वा॒सोऽह॑रु॒ष्णीषं॑
 रात्री॒ केशा॒ हरि॑तौ प्रव॒र्तौ क॑ल्म॒लिर्म॑णिः ॥ १३ ॥
 अ॒मा॒वा॒स्या च॑ पौ॒र्ण॒मा॒सी च॑ परिष्क॒न्दौ मनो॑ विप॒थम् ।
 मा॒त॒रि॒श्वा च॑ प॒र्व॒मा॒नश्च॑ विपथवा॒हौ वा॒तः सा॒र॒थी
 रे॒ष्मा प्र॑तो॒दः । की॒र्तिश्च॑ य॒शश्च॑ पु॒रःस॒रावैनं॑ की॒र्तिर्गच्छ॑त्या
 य॒शो गच्छ॑ति य ए॒वं वेद॑ ॥ १४ ॥
 स उ॒द॒तिष्ठ॑त्स प्र॒तीचीं॑ दि॒शम॑नु व्य॒चल॑त् ॥ १५ ॥
 तं वैरू॒पं च॑ वैरा॒जं चा॒र्षश्च॑ वरु॒णश्च॑ रा॒जानु॑व्य॒चल॑न् ॥ १६ ॥
 वैरू॒पाय॑ च॒ वै स वैरा॑जाय॒ चा॒द्भ्यश्च॑ वरु॒णाय॑ च॒
 रा॒ज आ वृ॑श्च॒ते य ए॒वं वि॒द्वांसं॑ ब्रा॒त्यमु॑पव॒दति॑ ॥ १७ ॥
 वैरू॒पस्य॑ च॒ वै स वैरा॑जस्य॒ चा॒पां च॑ वरु॒णस्य॑ च॒
 रा॒जः प्रि॒यं धाम॑ भवति॒ तस्य॑ प्र॒तीच्यां॑ दि॒शि ॥ १८ ॥

इरा पुंश्चली हसो मागधो विज्ञानं वासोऽहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥ १९ ॥
 अहश्च रात्री च परिष्कन्दौ मनो विपथम् । मातरिश्वा च
 पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः । कीर्तिश्च
 यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति य एवं वेद ॥ २० ॥
 स उदतिष्ठत्स उदीचीं दिशमनु व्यचिलत् ॥ २१ ॥
 तं श्यैतं च नौधसं च सप्तर्षयश्च सोमश्च राजानुव्यचिलन् ॥ २२ ॥
 श्यैताय च वै स नौधसाय च सप्तर्षिभ्यश्च सोमाय च
 राज्ञ आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्रात्यमुपवदति ॥ २३ ॥
 श्यैतस्य च वै स नौधसस्य च सप्तर्षीणां च सोमस्य च
 राज्ञः प्रियं धाम भवति तस्योदीच्यां दिशि ॥ २४ ॥
 विद्युत्पुंश्चली स्तनयितुर्मागधो विज्ञानं वासोऽहरुष्णीषं
 रात्री केशा हरितौ प्रवर्तौ कल्मलिर्मणिः ॥ २५ ॥
 श्रुतं च विश्रुतं च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ॥ २६ ॥
 मातरिश्वा च पर्वमानश्च विपथवाहौ वातः
 सारथी रेष्मा प्रतोदः ॥ २७ ॥
 कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या
 यशो गच्छति य एवं वेद ॥ २८ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ पिपीलिकामध्यागायत्री;

२ साम्युष्णिक्; ३ याजुषीजगती; ४ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक्; ५ आर्चीबृहती;

६ आसुर्यनुष्टुप्; ७ साम्नीगायत्री; ८ आसुरीपङ्क्तिः; ९ आसुरीजगती;

१० प्राजापत्यात्रिष्टुप्; ११ विराङ्गायत्री ॥

स संवत्सरमूर्ध्वो ऽतिष्ठत्तं देवा अब्रुवन्ब्रात्य किं नु तिष्ठसीति ॥ १ ॥

सो ऽब्रवीदासन्दीं मे सं भरन्त्विति ॥ २ ॥

तस्मै ब्रात्यायासन्दीं समभरन् ॥ ३ ॥

तस्या ग्रीष्मश्च वसन्तश्च द्वौ पादावास्तां शरच्च वर्षाश्च द्वौ ॥ ४ ॥

बृहच्च रथन्तरं चानूच्ये ३ आस्तां यज्ञायज्ञियं च
 वामदेव्यं च तिरश्च्ये ॥ ५ ॥
 ऋचः प्राञ्चस्तन्तवो यजूंषि तिर्यञ्चः ॥ ६ ॥
 वेद आस्तरणं ब्रह्मोपबर्हणम् ॥ ७ ॥
 सामासाद उद्गीथो ऽपश्रयः ॥ ८ ॥
 तामासन्दीं ब्रात्य आरोहत् ॥ ९ ॥
 तस्य देवजनाः परिष्कुन्दा आसन्त्संकल्पाः
 प्रहाय्या ३ विश्वानि भूतान्युपसदः ॥ १० ॥
 विश्वान्येवास्य भूतान्युपसदो भवन्ति य एवं वेद ॥ ११ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१, १३, १६ दैवीजगती;
 २, ८ आर्च्यनुष्टुप्; ३, १२ द्विपदाप्राजापत्याजगती; ४, ७, १० प्राजापत्या-
 गायत्री; ५ प्राजापत्यापङ्क्तिः; ६ आर्चीजगती; ९ आर्चीत्रिष्टुप्; ११ साम्नी-
 त्रिष्टुप्; १४ प्राजापत्याबृहती; १५, १८ द्विपदाऽऽर्चीपङ्क्तिः;
 १७ आर्च्युष्णिक् ॥

तस्मै प्राच्या दिशः ॥ १ ॥
 वासन्तौ मासौ गोप्तारावकुर्वन्बृहच्च रथन्तरं चानुष्ठातारौ ॥ २ ॥
 वासन्तावेनं मासौ प्राच्या दिशो गोपायतो बृहच्च
 रथन्तरं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ३ ॥
 तस्मै दक्षिणाया दिशः ॥ ४ ॥
 ग्रैष्मौ मासौ गोप्तारावकुर्वन्यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं चानुष्ठातारौ ॥ ५ ॥
 ग्रैष्मावेनं मासौ दक्षिणाया दिशो गोपायतो यज्ञायज्ञियं च
 वामदेव्यं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ६ ॥
 तस्मै प्रतीच्या दिशः ॥ ७ ॥
 वार्षिकौ मासौ गोप्तारावकुर्वन्वैरूपं च वैराजं चानुष्ठातारौ ॥ ८ ॥
 वार्षिकावेनं मासौ प्रतीच्या दिशो गोपायतो वैरूपं च
 वैराजं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ९ ॥
 तस्मा उदीच्या दिशः ॥ १० ॥

शा॒र॒दौ मा॒सौ गो॒प्तारा॒वकु॑र्वञ्छ॒यैतं च॑ नौ॒धसं॑ चा॒नुष्ठा॒तारौ ॥ ११ ॥
 शा॒र॒दावे॑नं मा॒सावु॑दी॒च्या दि॒शो गो॑पायतः श॒यैतं च॑
 नौ॒धसं॑ चा॒नु ति॑ष्ठतो॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ १२ ॥
 तस्मै॑ ध्रु॒वाया॑ दि॒शः ॥ १३ ॥
 है॒म॒नौ मा॒सौ गो॒प्तारा॒वकु॑र्वन्भूमिं॑ चा॒ग्निं चा॒नुष्ठा॒तारौ ॥ १४ ॥
 है॒म॒नावे॑नं मा॒सौ ध्रु॒वाया॑ दि॒शो गो॑पायतो॒
 भूमि॑श्चा॒ग्निश्चा॒नु ति॑ष्ठतो॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ १५ ॥
 तस्मा॑ ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शः ॥ १६ ॥
 शै॒शि॒रौ मा॒सौ गो॒प्तारा॒वकु॑र्वन्दि॒वं चा॒दित्यं॑ चा॒नुष्ठा॒तारौ ॥ १७ ॥
 शै॒शि॒रावे॑नं मा॒सावू॒र्ध्वाया॑ दि॒शो गो॑पायतो॒
 द्यौश्चा॑दि॒त्यश्चा॒नु ति॑ष्ठतो॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ १८ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिपदासमविषमागायत्री; २ त्रिपदाभुरिगार्ची-
 त्रिष्टुप्; ३, १६ द्विपदाप्राजापत्याऽनुष्टुप्; ४ त्रिपदास्वराट्प्राजापत्यापङ्क्तिः; ५, ७,
 ९, ११, १३ त्रिपदाब्राह्मीगायत्री [नास्य इत्यस्योक्तम्]; ६, ८, १२ त्रिपदा-
 ककुप्; १०, १४ आर्षीगायत्री; १५ विराड्बृहती ॥

तस्मै॑ प्रा॒च्या दि॒शो अ॑न्तर्देशाद्भुव॒मि॒ष्वा॒सम॑नुष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ १ ॥
 भ॒व ए॑नमि॒ष्वा॒सः प्रा॒च्या दि॒शो अ॑न्तर्देशादनुष्ठा॒तानु॑
 ति॑ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न॑ भ॒वो ने॑शानः ॥ २ ॥
 नास्य॑ प॒शून् स॑मा॒नान्हि॑नस्ति॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ ३ ॥
 तस्मै॑ दक्षि॒णाया॑ दि॒शो
 अ॑न्तर्देशाच्छ॒र्वमि॒ष्वा॒सम॑नुष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ ४ ॥
 श॒र्व ए॑नमि॒ष्वा॒सो दक्षि॑णाया दि॒शो अ॑न्तर्देशादनुष्ठा॒तानु॑
 ति॑ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न॑ भ॒वो ने॑शानः ।
 नास्य॑ प॒शून् स॑मा॒नान्हि॑नस्ति॒ य ए॒वं वेद॑ ॥ ५ ॥
 तस्मै॑ प्र॒तीच्या॑ दि॒शो
 अ॑न्तर्देशात्पशु॒पति॑मि॒ष्वा॒सम॑नुष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ ६ ॥

प॒शुप॒तिरे॒नमि॒ष्वा॒सः प्र॒ती॒च्या दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शाद॑नु॒ष्ठा॒तानु॑
 ति॒ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।
 नास्य॑ प॒शून् स॒मा॒नान्हि॑न॒स्ति य एवं वेद॑ ॥ ७ ॥
 तस्मा॒ उदी॑च्या दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शादु॒ग्रं
 दे॒वमि॒ष्वा॒सम॑नु॒ष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ ८ ॥
 उ॒ग्र ए॒नं दे॒व इ॒ष्वा॒स उदी॑च्या दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शाद॑नु॒ष्ठा॒तानु॑
 ति॒ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।
 नास्य॑ प॒शून् स॒मा॒नान्हि॑न॒स्ति य एवं वेद॑ ॥ ९ ॥
 तस्मै॑ ध्रु॒वाया॑ दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शाद्भु॒द्रमि॒ष्वा॒सम॑नु॒ष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ १० ॥
 रु॒द्र ए॒नमि॒ष्वा॒सो ध्रु॒वाया॑ दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शाद॑नु॒ष्ठा॒तानु॑
 ति॒ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।
 नास्य॑ प॒शून् स॒मा॒नान्हि॑न॒स्ति य एवं वेद॑ ॥ ११ ॥
 तस्मा॑ ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शो
 अ॒न्तर्दे॒शान्महा॑दे॒वमि॒ष्वा॒सम॑नु॒ष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ १२ ॥
 म॒हादे॒व ए॒नमि॒ष्वा॒स ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शो अ॒न्तर्दे॒शाद॑नु॒ष्ठा॒तानु॑
 ति॒ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।
 नास्य॑ प॒शून् स॒मा॒नान्हि॑न॒स्ति य एवं वेद॑ ॥ १३ ॥
 तस्मै॑ स॒र्वेभ्यो॑ अ॒न्तर्दे॒शेभ्य॑
 ई॒शान॑मि॒ष्वा॒सम॑नु॒ष्ठा॒तार॑मकुर्वन् ॥ १४ ॥
 ई॒शान॑ ए॒नमि॒ष्वा॒सः स॒र्वेभ्यो॑ अ॒न्तर्दे॒शेभ्यो॑ऽनु॒ष्ठा॒तानु॑
 ति॒ष्ठति॒ नैनं॑ श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ॥ १५ ॥
 नास्य॑ प॒शून् स॒मा॒नान्हि॑न॒स्ति य एवं वेद॑ ॥ १६ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१, ४ आसुरीपङ्क्तिः; २, १७ आर्चीपङ्क्तिः; ३ आर्षीपङ्क्तिः; ५, ११ साम्नीत्रिष्टुप्; ६, १२ निचृदबृहती; ७, १०, १३, १६, २४ आसुरीबृहती; ८ साम्नीपङ्क्तिः; ९ प्राजापत्यात्रिष्टुप्; १४, २३ आर्चीत्रिष्टुप्; १५, १८ विराड्जगती; १९ आर्च्युष्णिक्; २० साम्यनुष्टुप्; २१ आर्चीबृहती; २२ परोष्णिक्; २५ आर्च्यनुष्टुप्; २६ विराड्बृहती ॥

स ध्रुवां दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ १ ॥

तं भूमिश्चाग्निश्चौषधयश्च वनस्पतयश्च
वानस्पत्याश्च वीरुधश्चानुव्यञ्चलन् ॥ २ ॥

भूमैश्च वै सो ३ ग्रेश्चौषधीनां च वनस्पतीनां च वानस्पत्यानां
च वीरुधां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥

स ऊर्ध्वा दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ ४ ॥

तमृतं च सत्यं च सूर्यश्च चन्द्रश्च नक्षत्राणि चानुव्यञ्चलन् ॥ ५ ॥

ऋतस्य च वै स सत्यस्य च सूर्यस्य च चन्द्रस्य च
नक्षत्राणां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ ६ ॥

स उत्तमां दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ ७ ॥

तमृचश्च सामानि च यजूंषि च ब्रह्म चानुव्यञ्चलन् ॥ ८ ॥

ऋचां च वै स साम्नां च यजुषां च ब्रह्मणश्च प्रियं
धाम भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥

स बृहतीं दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ १० ॥

तमितिहासश्च पुराणं च गाथाश्च नाराशंसीश्चानुव्यञ्चलन् ॥ ११ ॥

इतिहासस्य च वै स पुराणस्य च गाथानां च
नाराशंसीनां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १२ ॥

स परमां दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ १३ ॥

तमाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च दक्षिणाग्निश्च
यज्ञश्च यजमानश्च पशवश्चानुव्यञ्चलन् ॥ १४ ॥

आहवनीयस्य च वै स गार्हपत्यस्य च दक्षिणाग्रेश्च यज्ञस्य
च यजमानस्य च पशूनां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १५ ॥

सोऽ नादिष्टां दिशमनु व्यञ्चलत् ॥ १६ ॥
 तमृतवश्चार्तवाश्च लोकाश्च लौक्याश्च
 मासाश्चार्धमासाश्चाहोरात्रे चानुव्यञ्चलन् ॥ १७ ॥
 ऋतूनां च वै स आर्तवानां च लोकानां च लौक्यानां च मासानां
 चार्धमासानां चाहोरात्रयोश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १८ ॥
 सोऽ नावृत्तां दिशमनु व्यञ्चलत्ततो नावृत्स्यन्नमन्यत ॥ १९ ॥
 तं दितिश्चादितिश्चेडा चेन्द्राणी चानुव्यञ्चलन् ॥ २० ॥
 दितेश्च वै सोऽ दितेश्चेडायाश्चेन्द्राण्याश्च प्रियं धाम
 भवति य एवं वेद ॥ २१ ॥
 स दिशोऽनु व्यञ्चलत्तं विराडनु व्यञ्चलत्सर्वे
 च देवाः सर्वाश्च देवताः ॥ २२ ॥
 विराजश्च वै स सर्वेषां च देवानां सर्वासां च
 देवतानां प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ २३ ॥
 स सर्वानन्तर्देशाननु व्यञ्चलत् ॥ २४ ॥
 तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चानुव्यञ्चलन् ॥ २५ ॥
 प्रजापतेश्च वै स परमेष्ठिनश्च पितुश्च पितामहस्य
 च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ २६ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ त्रिपदानिचृदगायत्री;

२ एकपदाविराड्बृहती; ३ विराडुष्णिक्; ४ एकपदागायत्री; ५ पङ्क्तिः ॥

स महिमा सद्भूत्वान्तं पृथिव्या अगच्छत्स समुद्रोऽभवत् ॥ १ ॥
 तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चापश्च
 श्रद्धा च वर्षं भूत्वानुव्यञ्चवर्तयन्त ॥ २ ॥
 ऐनमापो गच्छत्यैनं श्रद्धा गच्छत्यैनं वर्षं गच्छति य एवं वेद ॥ ३ ॥
 तं श्रद्धा च यज्ञश्च लोकश्चान्नं चान्नाद्यं च भूत्वाभिपर्यावर्तन्त ॥ ४ ॥
 ऐनं श्रद्धा गच्छत्यैनं यज्ञो गच्छत्यैनं लोको गच्छत्यैनमन्नं
 गच्छत्यैनमन्नाद्यं गच्छति य एवं वेद ॥ ५ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्;
२ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ३ आर्चीपङ्क्तिः ॥

सो ऽ रज्यत ततो राजन्यो ऽ जायत ॥ १ ॥
स विशः सबन्धूनन्नमन्नाद्यमभ्युदतिष्ठत् ॥ २ ॥
विशां च वै स सबन्धूनां चान्नस्य चान्नाद्यस्य च
प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ आसुरीजगती;
२ आर्चीगायत्री; ३ आर्चीपङ्क्तिः ॥

स विशोऽनु व्यचलत् ॥ १ ॥
तं सभा च समितिश्च सेना च सुरा चानुव्यचलन् ॥ २ ॥
सभायाश्च वै स समितेश्च सेनायाश्च सुरायाश्च
प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ द्विपदासाम्नीबृहती;
२ त्रिपदाऽऽर्चीपङ्क्तिः; ३ द्विपदाप्राजापत्यापङ्क्तिः; ४ त्रिपदावर्धमानागायत्री;
५ त्रिपदासाम्नीबृहती; ६, ८, १० द्विपदाऽऽसुरीगायत्री;
७, ९ साम्युष्णिक्; ११ आसुरीबृहती ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्यो राज्ञोऽतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ १ ॥
श्रेयांसमेनमात्मनो मानयेत्तथा क्षत्राय ना वृश्चते तथा
राष्ट्राय ना वृश्चते ॥ २ ॥
अतो वै ब्रह्म च क्षत्रं चोदतिष्ठतां ते अब्रूतां कं प्र विशावेति ॥ ३ ॥
अतो वै बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्रा विशत्विन्द्रं क्षत्रं तथा वा इति ॥ ४ ॥
अतो वै बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्राविशदिन्द्रं क्षत्रम् ॥ ५ ॥
इयं वा उ पृथिवी बृहस्पतिर्द्यौरवेन्द्रः ॥ ६ ॥
अयं वा उ अग्निर्ब्रह्मासावादित्यः क्षत्रम् ॥ ७ ॥
ऐनं ब्रह्म गच्छति ब्रह्मवर्चसी भवति ॥ ८ ॥
यः पृथिवीं बृहस्पतिमग्निं ब्रह्म वेद ॥ ९ ॥

ऐनमिन्द्रियं गच्छतीन्द्रियवान्भवति ॥ १० ॥

य आदित्यं क्षत्रं दिवमिन्द्रं वेद ॥ ११ ॥

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ दैवीपङ्क्तिः; २ द्विपदापूर्वात्रिष्टुबति-
शक्वरी; ३-६, ८ निचृदार्चीबृहती; ७, ९ द्विपदाप्राजापत्याबृहती; १० भुरिगार्चीबृहती;
११ द्विपदाऽऽ च्यनुष्टुप् ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्योऽतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ १ ॥
स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद् ब्रात्य क्वा ऽ वात्सीर्ब्रात्योदकं ब्रात्य
तर्पयन्तु ब्रात्य यथा ते प्रियं तथास्तु ब्रात्य यथा ते
वशस्तथास्तु ब्रात्य यथा ते निकामस्तथास्त्विति ॥ २ ॥
यदेनमाह ब्रात्य क्वा ऽ वात्सीरिति पथ एव तेन देवयानानव रुन्धे ॥ ३ ॥
यदेनमाह ब्रात्योदकमित्यप एव तेनाव रुन्धे ॥ ४ ॥
यदेनमाह ब्रात्य तर्पयन्त्विति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥ ५ ॥
यदेनमाह ब्रात्य यथा ते प्रियं तथास्त्विति प्रियमेव तेनाव रुन्धे ॥ ६ ॥
ऐनं प्रियं गच्छति प्रियः प्रियस्य भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥
यदेनमाह ब्रात्य यथा ते वशस्तथास्त्विति वशमेव तेनाव रुन्धे ॥ ८ ॥
ऐनं वशो गच्छति वशी वशिनां भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥
यदेनमाह ब्रात्य यथा ते निकामस्तथास्त्विति निकाममेव तेनाव रुन्धे ॥ १० ॥
ऐनं निकामो गच्छति निकामे निकामस्य भवति य एवं वेद ॥ ११ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदागायत्री; २ प्राजापत्याबृहती;
३, ४ भुरिक्प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५, ६, ९, १० आसुरीगायत्री; ८ विराङ्गायत्री;
७, ११ त्रिपदाप्राजापत्यात्रिष्टुप् ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्य उद्धृतेष्वग्निष्वधिश्रितेऽग्निहोत्रेऽतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ १ ॥
स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद् ब्रात्याति सृज होष्यामीति ॥ २ ॥
स चातिसृजेजुहुयान्न चातिसृजेन्न जुहुयात् ॥ ३ ॥
स य एवं विदुषा ब्रात्येनातिसृष्टो जुहोति ॥ ४ ॥
प्र पितृयाणं पन्थां जानाति प्र देवयानम् ॥ ५ ॥

न देवेष्वा वृश्चते हुतमस्य भवति ॥ ६ ॥
 पर्यस्यास्मिँल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा
 ब्रात्येनातिसृष्टो जुहोति ॥ ७ ॥
 अथ य एवं विदुषा ब्रात्येनानतिसृष्टो जुहोति ॥ ८ ॥
 न पितृयाणं पन्थां जानाति न देवयानम् ॥ ९ ॥
 आ देवेषु वृश्चते अहुतमस्य भवति ॥ १० ॥
 नास्यास्मिँल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा
 ब्रात्येनानतिसृष्टो जुहोति ॥ ११ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्; २, ६ प्राजापत्याऽनुष्टुप्;
 ३, ५, ७ आसुरीगायत्री; ४, ८ साम्नीबृहती; ९ द्विपदानिचृद्गायत्री; १० द्विपदाविराड्-गायत्री; ११ प्राजापत्यापङ्क्तिः
 :: १२ आसुरीजगती; १३ सतःपङ्क्तिः; १४ अक्षरपङ्क्तिः ॥

तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्य एकां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥ १ ॥
 ये पृथिव्यां पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ २ ॥
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्यो द्वितीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥ ३ ॥
 ये ३ न्तरिक्षे पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ ४ ॥
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्यस्तृतीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥ ५ ॥
 ये दिवि पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ ६ ॥
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्यश्चतुर्थीं रात्रिमतिथिर्गृहे वसति ॥ ७ ॥
 ये पुण्यानां पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ ८ ॥
 तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्योऽपरिमिता रात्रीरतिथिर्गृहे वसति ॥ ९ ॥
 य एवापरिमिताः पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ १० ॥
 अथ यस्याब्रात्यो ब्रात्यब्रुवो नामबिभ्रत्यतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ ११ ॥
 कर्षेदेनं न चैनं कर्षेत् ॥ १२ ॥
 अस्यै देवताया उदकं याचामीमां देवतां वासय इमामिमां
 देवतां परि वेवेष्मीत्येनं परि वेविष्यात् ॥ १३ ॥
 तस्यामेवास्य तद्देवतायां हुतं भवति य एवं वेद ॥ १४ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽनुष्टुप्; २, ४, ६, ८, १० २०, २२, २४ आसुरीगायत्री; ३, ९ पुरउष्णिक्; ५ अनुष्टुप्; ७ प्रस्तारपङ्क्तिः; ११ स्वराङ्गायत्री; १२, १४, १६, १८ भुरिक्प्राजापत्याऽनुष्टुप्; १३, १५ आर्ची-पङ्क्तिः; १७, २३ आर्चीत्रिष्टुप्; १९ भुरिङ्नाम्नीगायत्री; २१ प्राजापत्यात्रिष्टुप् ॥

स यत्प्राचीं दिशमनु व्यचलन्मारुतं शधौ

भूत्वानुव्यञ्चलन्मनोऽन्नादं कृत्वा ॥ १ ॥

मनसान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २ ॥

स यद्वक्षिणां दिशमनु व्यचलदिन्द्रो

भूत्वानुव्यञ्चलद् बलमन्नादं कृत्वा ॥ ३ ॥

बलेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ ४ ॥

स यत्प्रतीचीं दिशमनु व्यचलद्वरुणो राजा

भूत्वानुव्यञ्चलदपोऽन्नादीः कृत्वा ॥ ५ ॥

अद्भिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ॥ ६ ॥

स यदुदीचीं दिशमनु व्यचलत्सोमो राजा भूत्वा-

नुव्यञ्चलत्सप्तर्षिभिर्हुत आहुतिमन्नादीं कृत्वा ॥ ७ ॥

आहुत्यान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ॥ ८ ॥

स यद् ध्रुवां दिशमनु व्यचलद्विष्णुर्भू-

त्वानुव्यञ्चलद् विराजमन्नादीं कृत्वा ॥ ९ ॥

विराजान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १० ॥

स यत्पशूननु व्यचलद्रुद्रो भूत्वानुव्यञ्च-

लदोषधीरन्नादीः कृत्वा ॥ ११ ॥

ओषधीभिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ॥ १२ ॥

स यत्पितृननु व्यचलद्यमो राजा भूत्वानुव्यञ्च-

लत्स्वधाकारमन्नादं कृत्वा ॥ १३ ॥

स्वधाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १४ ॥

स यन्मनुष्या ३ ननु व्यचलदग्निर्भू-

त्वानुव्यञ्चलत्स्वाहाकारमन्नादं कृत्वा ॥ १५ ॥

स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १६ ॥
 स यदूर्ध्वा दिशमनु व्यचलद् बृहस्पतिर्भू-
 त्वानुव्यञ्चलद्वषट्कारमन्नादं कृत्वा ॥ १७ ॥
 वषट्कारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १८ ॥
 स यद्देवाननु व्यचलदीशानो
 भूत्वानुव्यञ्चलन्मन्युमन्नादं कृत्वा ॥ १९ ॥
 मन्युनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २० ॥
 स यत्प्रजा अनु व्यचलत् प्रजापतिर्भू-
 त्वानुव्यञ्चलत्प्राणमन्नादं कृत्वा ॥ २१ ॥
 प्राणेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २२ ॥
 स यत्सर्वानन्तर्देशाननु व्यचलत्परमेष्ठी
 भूत्वानुव्यञ्चलद् ब्रह्मान्नादं कृत्वा ॥ २३ ॥
 ब्रह्माणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २४ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ दैवीपङ्क्तिः; २ आसुरीबृहती;
 ३ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ४, ७, ८ भुरिक्प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५, ६ द्विपदासाम्नीबृहती;
 ९ विराङ्गायत्री; (३-९ तस्य ब्रात्यस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्रात्यस्य ॥ १ ॥
 सप्त प्राणाः सप्तापानाः सप्त व्यानाः ॥ २ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य प्रथमः प्राण ऊर्ध्वो नामायं सो अग्निः ॥ ३ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य द्वितीयः प्राणः प्रौढो नामासौ स आदित्यः ॥ ४ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य तृतीयः प्राणोऽभ्यूढो नामासौ स चन्द्रमाः ॥ ५ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य चतुर्थः प्राणो विभूर्नामायं स पर्वमानः ॥ ६ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य पञ्चमः प्राणो योनिर्नाम ता इमा आपः ॥ ७ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य षष्ठः प्राणः प्रियो नाम त इमे पशवः ॥ ८ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य सप्तमः प्राणोऽपरिमितो नाम ता इमाः प्रजाः ॥ ९ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१, ३ साम्युष्णिक्;

२, ४, ५ प्राजापत्योष्णिक्; ६ याजुषीत्रिष्टुप्; ७ आसुरीगायत्री;

(१-७ तस्य ब्रात्यस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य प्रथमो ऽपानः सा पौर्णमासी ॥ १ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य द्वितीयो ऽपानः साष्टका ॥ २ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य तृतीयो ऽपानः सामावास्या ॥ ३ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य चतुर्थो ऽपानः सा श्रद्धा ॥ ४ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य पञ्चमो ऽपानः सा दीक्षा ॥ ५ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य षष्ठो ऽपानः स यज्ञः ॥ ६ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य सप्तमो ऽपानस्ता इमा दक्षिणाः ॥ ७ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१, ५ प्राजापत्योष्णिक्;

२, ७ आसुर्यनुष्टुप्; ३ याजुषीपङ्क्तिः; ४ साम्युष्णिक्; ६ याजुषीत्रिष्टुप्;

८ प्रतिष्ठाऽऽ चीपङ्क्तिः; ९ द्विपदासाम्नीत्रिष्टुप्; १० साम्यनुष्टुप्;

(१-१० तस्य ब्रात्यस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य प्रथमो व्यानः सेयं भूमिः ॥ १ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य द्वितीयो व्यानस्तदन्तरिक्षम् ॥ २ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य तृतीयो व्यानः सा द्यौः ॥ ३ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य चतुर्थो व्यानस्तानि नक्षत्राणि ॥ ४ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य पञ्चमो व्यानस्त ऋतवः ॥ ५ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य षष्ठो व्यानस्त आर्तवाः ॥ ६ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यो ऽस्य सप्तमो व्यानः स संवत्सरः ॥ ७ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । समानमर्थं परि यन्ति देवाः संवत्सरं
 वा एतदृतवो ऽनुपरियन्ति ब्रात्यं च ॥ ८ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । यदादित्यमभिसंविशन्त्यमावास्यां
 चैव तत्पौर्णमासीं च ॥ ९ ॥
 तस्य ब्रात्यस्य । एकं तदैषाममृतत्वमित्याहुतिरेव ॥ १० ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्; ब्रात्यः ॥ छन्दः—१ दैवीपङ्क्तिः;
२, ३ आर्चीबृहती; ४ आर्च्यनुष्टुप्; ५ साम्युष्णिक् ॥

तस्य ब्रात्यस्य ॥ १ ॥

यदस्य दक्षिणमक्ष्यसौ स आदित्यो यदस्य
सव्यमक्ष्यसौ स चन्द्रमाः ॥ २ ॥

यो ऽस्य दक्षिणः कर्णोऽयं सो अग्रियो ऽस्य
सव्यः कर्णोऽयं स पवमानः ॥ ३ ॥

अहोरात्रे नासिके दितिश्चादितिश्च
शीर्षकपाले संवत्सरः शिरः ॥ ४ ॥

अह्ना प्रत्यङ् ब्रात्यो रात्र्या प्राङ् नमो ब्रात्याय ॥ ५ ॥

इति त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति पञ्चदशं काण्डम् ॥

अथ षोडशं काण्डम्

अथैकत्रिंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३ द्विपदासाम्नीबृहती; २, १० याजुषी-
त्रिष्टुप्; ४ आसुरीगायत्री; ५, ८ द्विपदासाम्नीपङ्क्तिः; ६ साम्यनुष्टुप्; ७ निचृद्
[द्विपदा] विराङ्गायत्री; ९ आसुरीपङ्क्तिः; ११ साम्ययुष्णिक्;
१२, १३ [द्विपदा] आर्च्यनुष्टुप् ॥

अतिसृष्टो अ॒पां वृष॒भोऽतिसृष्टा अ॒ग्रयो दि॒व्याः ॥ १ ॥
रु॒जन्परि॒रुजन्मृ॒णन्प्र॑मृ॒णन् ॥ २ ॥
प्रो॒को म॑नो॒हा ख॒नो नि॑र्दाह आ॒त्मदू॑षिस्तनू॒दूषिः ॥ ३ ॥
इ॒दं तम॑ति॒ सृजामि॒ तं मा॑भ्यवनिक्षि ॥ ४ ॥
तेन॒ तम॑भ्यतिसृ॒जामो यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यं व॒यं द्वि॑ष्मः ॥ ५ ॥
अ॒पामग्र॑मसि॒ समु॑द्रं वोऽभ्यव॑सृजामि ॥ ६ ॥
यो॑ऽप्स्व॑ग्रि॒रति॒ तं सृ॑जामि प्रो॒कं ख॒निं त॑नू॒दूषि॑म् ॥ ७ ॥
यो व॑ आपोऽग्निरा॑विवेश॒ स ए॒ष यद्वो॑ घो॒रं तदे॒तत् ॥ ८ ॥
इन्द्र॑स्य व॒ इन्द्रि॑येणा॒भि षि॑ञ्चेत् ॥ ९ ॥
अ॒रि॒प्रा आपो॑ अप॒ रि॒प्रम॑स्मत् ॥ १० ॥
प्रा॒स्मदे॒नो वह॑न्तु प्र दुः॒ष्वज्यं॑ वह॑न्तु ॥ ११ ॥
शि॒वेन॑ मा॒ चक्षु॑षा पश्यतापः शि॒वया॑ त॒न्वोप॑ स्पृशत॒ त्वचं॑ मे ॥ १२ ॥
शि॒वान॒ग्नीन॑प्सुषदो॒ हवाम॑हे मयि॒ क्षत्रं॑ वर्च॒ आ ध॑त्त दे॒वीः ॥ १३ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—१ आसुर्यनुष्टुप्; २ आसुर्ययुष्णिक्; ३ साम्ययुष्णिक्;
४ त्रिपदासाम्नीबृहती; ५ आर्च्यनुष्टुप्; ६ निचृद् [द्विपदा] विराङ्गायत्री ॥

निर्दु॑र्मण्य॒ ऋ॒र्जा मधु॑मती॒ वाक् ॥ १ ॥
मधु॑मती स्थ॒ मधु॑मतीं॒ वाच॑मुदेयम् ॥ २ ॥
उप॑हूतो मे गो॒पा उप॑हूतो गोपी॒थः ॥ ३ ॥
सु॒श्रुतौ॒ कर्णौ॑ भ॒द्रश्रुतौ॒ कर्णौ॑ भ॒द्रं श्लो॑कं श्रूयासम् ॥ ४ ॥

सुश्रुतिश्च मोषश्रुतिश्च मा हासिष्टां सौपर्णं चक्षुरजस्त्रं ज्योतिः ॥ ५ ॥

ऋषीणां प्रस्तुरो ऽसि नमोऽस्तु दैवाय प्रस्तराय ॥ ६ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यौ ॥ छन्दः—१ आसुरीगायत्री; २, ३ आर्च्यनुष्टुप्;

४ प्राजापत्यात्रिष्टुप्; ५ साम्युष्णिक्; ६ द्विपदासाम्नीत्रिष्टुप् ॥

मूर्धाहं रयीणां मूर्धा समानानां भूयासम् ॥ १ ॥

रुजश्च मा वेनश्च मा हासिष्टां मूर्धा च मा विधर्मा च मा हासिष्टाम् ॥ २ ॥

उर्वश्च मा चमसश्च मा हासिष्टां धर्ता च मा धरुणश्च मा हासिष्टाम् ॥ ३ ॥

विमोकश्च मार्द्रपविश्च मा हासिष्टामार्द्रदानुश्च मा मातरिश्वा

च मा हासिष्टाम् ॥ ४ ॥

बृहस्पतिर्म आत्मा नृमणा नाम हृद्यः ॥ ५ ॥

असंतापं मे हृदयमुर्वी गव्यूतिः समुद्रो अस्मि विधर्मणा ॥ ६ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यौ ॥ छन्दः—१, ३ साम्यनुष्टुप्; २ साम्युष्णिक्;

४ त्रिपदाऽनुष्टुप्; ५ आसुरीगायत्री; ६ आर्च्युष्णिक्; ७ त्रिपदाविराड्गर्भाऽनुष्टुप् ॥

नाभिर्हं रयीणां नाभिः समानानां भूयासम् ॥ १ ॥

स्वासदसि सूषा अमृतो मर्त्येष्वाम् ॥ २ ॥

मा मां प्राणो हासीन्मो अपानो ऽवहाय परा गात् ॥ ३ ॥

सूर्यो माह्नः पात्वग्निः पृथिव्या वायुरन्तरिक्षाद्यमो

मनुष्ये ऽभ्यः सरस्वती पार्थिवेभ्यः ॥ ४ ॥

प्राणापानौ मा मा हासिष्टं मा जने प्र मेषि ॥ ५ ॥

स्वस्त्यश्द्योषसो दोषसश्च सर्व आपः सर्वगणो अशीय ॥ ६ ॥

शक्वरी स्थ पशवो मोष स्थेषुर्मित्रावरुणौ मे

प्राणापानावग्निर्मे दक्षं दधातु ॥ ७ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्रनाशनम् ॥ छन्दः—१, ४-६ (प्र०) विराड्गायत्री;

२, ४-७ (द्वि०), ९ प्राजापत्यगायत्री; ३, ४-७ (तृ०), १० द्विपदासाम्नी-

बृहती; ७ (प्र०) भुरिग्विराड्गायत्री; ८ स्वराड्ग्विराड्गायत्री ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रं ग्राह्याः पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ॥ १ ॥

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ॥ २ ॥

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ ३ ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रं नि॒र्ह॑त्याः पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ।

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ।

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ ४ ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रम॑भूत्याः पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ।

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ।

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ ५ ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रं नि॒र्भू॑त्याः पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ।

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ।

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ ६ ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रं परा॑भूत्याः पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ।

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ।

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ ७ ॥

वि॒द्य ते॑ स्व॒प्र ज॒नि॒त्रं दे॒वजा॑मीनां पु॒त्रो ऽसि य॒मस्य॑ कर॒णः ॥ ८ ॥

अन्त॑कोऽसि मृ॒त्युर॑सि ॥ ९ ॥

तं त्वा॑ स्व॒प्र तथा॑ सं वि॒द्य स नः॑ स्व॒प्र दुःष्व॑ज्यात्पाहि ॥ १० ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्रनाशनम्, उषाः ॥ छन्दः—१-४ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५ साम्नी-

पङ्क्तिः; ६ निचृदार्चीबृहती; ७ द्विपदासाम्नीबृहती; ८ आसुरीजगती; ९ आसुरीबृहती;

१० आर्चुष्णिक्; ११ त्रिपदायवमध्यागायत्री आर्चुनुष्टुब्बा ॥

अजै॑ष्माद्या॒सना॑माद्या॒भूमा॑नागसो व॒यम् ॥ १ ॥

उषो॑ यस्मा॒हुःष्व॑ज्या॒दभै॑ष्माप॒ तदु॑च्छतु ॥ २ ॥

द्विषते तत्परा वह शपते तत्परा वह ॥ ३ ॥
 यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तस्मा एनद्रमयामः ॥ ४ ॥
 उषा देवी वाचा संविदाना वाग्देव्युषसा संविदाना ॥ ५ ॥
 उषस्पतिर्वाचस्पतिना संविदानो वाचस्पतिरुषस्पतिना संविदानः ॥ ६ ॥
 तेऽमुष्मै परा वहन्त्वरायान्दुर्णाम्नः सदान्वाः ॥ ७ ॥
 कुम्भीका दूषीकाः पीर्यकान् ॥ ८ ॥
 जाग्रदुःष्वप्यं स्वप्नेदुःष्वप्यम् ॥ ९ ॥
 अनागमिष्यतो वरानवित्तेः संकल्पानमुच्या द्रुहः पाशान् ॥ १० ॥
 तदमुष्मा अग्रे देवाः परा वहन्तु वधिर्यथासद्विथुरो न साधुः ॥ ११ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्यनाशनम् ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २ सामान्यनुष्टुप्; ३ आसुर्युष्णिक्;

४ प्राजापत्यागायत्री; ५ आर्च्युष्णिक्; ६, ९, ११ साम्नीबृहती; ७ याजुषीगायत्री;

८ प्राजापत्याबृहती; १० साम्नीगायत्री; १२ भुरिक्प्राजापत्याऽनुष्टुप्;

१३ आसुरीत्रिष्टुप् ॥

तेनैनं विध्याम्यभूत्यैनं विध्यामि निर्भूत्यैनं विध्यामि
 पराभूत्यैनं विध्यामि ग्राह्यैनं विध्यामि तमसैनं विध्यामि ॥ १ ॥
 देवानामेनं घोरैः क्रूरैः प्रैषैरभिप्रेष्यामि ॥ २ ॥
 वैश्वानरस्यैनं दंष्ट्रयोरपि दधामि ॥ ३ ॥
 एवानेवाव सा गरत् ॥ ४ ॥
 योऽस्मान्द्वेष्टि तमात्मा द्वेष्टु यं वयं द्विष्मः स आत्मानं द्वेष्टु ॥ ५ ॥
 निर्द्विषन्तं दिवो निः पृथिव्या निरन्तरिक्षाद्भजाम ॥ ६ ॥
 सुर्यामंश्चाक्षुष ॥ ७ ॥
 इदमहमा मुष्यायणेऽमुष्याः पुत्रे दुःष्वप्यं मृजे ॥ ८ ॥
 यददो अदो अभ्यगच्छन्त्यदोषा यत्पूर्वा रात्रिम् ॥ ९ ॥
 यज्जाग्रद्यत्सुप्तो यद्विवा यन्नक्तम् ॥ १० ॥
 यदहरहरभिगच्छामि तस्मादेनमव दये ॥ ११ ॥
 तं जहि तेन मन्दस्व तस्य पृष्टीरपि शृणीहि ॥ १२ ॥

स मा जीवीत्तं प्राणो जहातु

॥ १३ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वप्रनाशनम् ॥ छन्दः—१, ५-२९ (प्र०), ३० एकपदायजुर्ब्राह्म्यनुष्टुप्; २, ५-२९ (द्वि०), ३१ त्रिपदानिचृद्गायत्री; ३ प्राजापत्यागायत्री; ४, ५-२९ (च०), ३३ त्रिपदाप्राजापत्यात्रिष्टुप्; ५-७ १२, २०, २२, २७ (सर्वेषां तृ०) आसुरी जगती; ८, १०, ११, १३, १४, १६, २१ (सर्वेषां तृ०) आसुरीत्रिष्टुप्; ९, १५, १७-१९, २३-२६ (सर्वेषां तृ०), ३२ आसुरीपङ्क्तिः; २८, २९ (द्वयोः तृ०) आसुरीबृहती ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् ॥ १ ॥

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुध्यायणमुध्याः पुत्रमसौ यः ॥ २ ॥

स ग्राह्याः पाशान्मा मौचि ॥ ३ ॥

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराज्वं पादयामि ॥ ४ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुध्यायणमुध्याः
पुत्रमसौ यः । स निर्ऋत्याः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराज्वं पादयामि ॥ ५ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुध्यायणमुध्याः
पुत्रमसौ यः । सोऽभूत्याः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराज्वं पादयामि ॥ ६ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुध्यायणमुध्याः
पुत्रमसौ यः । स निर्भूत्याः पाशान्मा मौचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराज्वं पादयामि ॥ ७ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः। स पराभूत्याः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ ८ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः। स देवजामीनां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ ९ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः। स बृहस्पतेः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ १० ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः। स प्रजापतेः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ ११ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः। स ऋषीणां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ १२ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स आर्षेयाणां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १३ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। सोऽङ्गिरसां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १४ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स आङ्गिरसानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १५ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। सोऽथर्वणां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १६ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स आथर्वणानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १७ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स वनस्पतीनां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १८ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स वानस्पत्यानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ १९ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स ऋतूनां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २० ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स आर्तवानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २१ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम्। तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः। स मासानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २२ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः । सोऽर्धमासानां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २३ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः । सोऽहोरात्रयोः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २४ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः । सोऽह्नोः संयतोः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २५ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः । स द्यावापृथिव्योः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २६ ॥
 जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
 स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
 वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
 पुत्रमसौ यः । स इन्द्राग्न्योः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराञ्चं पादयामि ॥ २७ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः । स मित्रावरुणयोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ २८ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् । तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः
पुत्रमसौ यः । स राज्ञो वरुणस्य पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ २९ ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं ब्रह्मास्माकं
स्वर्स्माकं यज्ञोऽस्माकं पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं
वीरा अस्माकम् ॥ ३० ॥

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ॥ ३१ ॥

स मृत्योः पङ्क्तीणां पाशान्मा मोचि ॥ ३२ ॥

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराज्चं पादयामि ॥ ३३ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—१ प्रजापतिः; २ मन्त्रोक्ताः; ३, ४ सूर्यः ॥ छन्दः—१ आर्च्यनुष्टुप्;

२ आर्च्युष्णिक्; ३ साम्नीपङ्क्तिः; ४ परोष्णिक् ॥

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमभ्यष्टां विश्वाः पृथना अरातीः ॥ १ ॥

तदग्रिराह तदु सोम आह पूषा मा धात्सुकृतस्य लोके ॥ २ ॥

अगन्म स्वर्ः स्वर्गन्म सं सूर्यस्य ज्योतिषागन्म ॥ ३ ॥

वस्योभूयाय वसुमान्यज्ञो वसु वंशिषीय वसुमान्भूयासं वसु मयि धेहि ॥ ४ ॥

इत्येकत्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति षोडशं काण्डम् ॥

अथ सप्तदशं काण्डम्

अथ द्वात्रिंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषि—ब्रह्मा ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१ षट्पदाजगती; २-५ षट्पदातिजगती; ६, ७, १९ अत्यष्टि; ८, ११, १६ सप्तपदातिधृतिः; ९, १४, १५ पञ्चपदाशक्वरी; १० अष्टपदाधृतिः; १२ कृतिः; १३ प्रकृतिः; १७ पञ्चपदाविराडतिशक्वरी; १८ भुरिगष्टिः; २० ककुप्; २१ चतुष्पदोपरिष्टाद्बृहती; २२, २५, २६ अनुष्टुप्; २३ निचृद्बृहती; २४ विराडत्यष्टिः; २७, ३० जगती; २८, २९ त्रिष्टुप् ॥

वि॒षा॒स॒हिं स॒ह॒मा॒नं सा॒स॒हा॒नं स॒ही॒यांस॒म् ।
स॒ह॒मा॒नं स॒हो॒जितं स्व॒र्जितं गो॒जितं स॒न्ध॒ना॒जित॑म् ।
ई॒ड्यं नाम॑ ह॒ इन्द्र॑मायु॒ष्मान्भू॒यास॑म् ॥ १ ॥
वि॒षा॒स॒हिं स॒ह॒मा॒नं सा॒स॒हा॒नं स॒ही॒यांस॒म् ।
स॒ह॒मा॒नं स॒हो॒जितं स्व॒र्जितं गो॒जितं स॒न्ध॒ना॒जित॑म् ।
ई॒ड्यं नाम॑ ह॒ इन्द्रं॑ प्रि॒यो दे॒वानां॑ भू॒यास॑म् ॥ २ ॥
वि॒षा॒स॒हिं स॒ह॒मा॒नं सा॒स॒हा॒नं स॒ही॒यांस॒म् ।
स॒ह॒मा॒नं स॒हो॒जितं स्व॒र्जितं गो॒जितं स॒न्ध॒ना॒जित॑म् ।
ई॒ड्यं नाम॑ ह॒ इन्द्रं॑ प्रि॒यः प्र॒जानां॑ भू॒यास॑म् ॥ ३ ॥
वि॒षा॒स॒हिं स॒ह॒मा॒नं सा॒स॒हा॒नं स॒ही॒यांस॒म् ।
स॒ह॒मा॒नं स॒हो॒जितं स्व॒र्जितं गो॒जितं स॒न्ध॒ना॒जित॑म् ।
ई॒ड्यं नाम॑ ह॒ इन्द्रं॑ प्रि॒यः प॑शूनां भू॒यास॑म् ॥ ४ ॥
वि॒षा॒स॒हिं स॒ह॒मा॒नं सा॒स॒हा॒नं स॒ही॒यांस॒म् ।
स॒ह॒मा॒नं स॒हो॒जितं स्व॒र्जितं गो॒जितं स॒न्ध॒ना॒जित॑म् ।
ई॒ड्यं नाम॑ ह॒ इन्द्रं॑ प्रि॒यः स॑मानानां भू॒यास॑म् ॥ ५ ॥

उ॒दि॒ह्यु॒दि॒हि सूर्य॑ व॒र्चसा॑ मा॒भ्यु॒दि॒हि । द्वि॒षंश्च॑ म॒ह्यं र॒ध्यतु॑ मा
चा॒हं द्वि॒षते॑ र॒धं तवे॒द्वि॒ष्णो बहु॑धा वी॒र्या॑ ऽणि । त्वं नः
पृ॒णीहि॑ प॒शुभिर्वि॒श्वरू॑पैः सु॒धायां॑ मा धेहि॒ पर॒मे व्यो॑ ऽमन् ॥ ६ ॥

उदिह्युदिहि सूर्यं वचींसा माभ्युदिहि । यांश्च पश्यामि यांश्च न
तेषु मा सुमतिं कृधि तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि । त्वं नः
पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ७ ॥
मा त्वा दभन्त्सलिले अप्सवश्न्तर्ये पाशिन उपतिष्ठन्त्यत्र ।
हित्वाशस्तिं दिवमारुक्ष एतां स नो मृड सुमतौ ते स्याम
तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः
सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ८ ॥

त्वं न इन्द्र महते सौभगायादब्धेभिः परि पाह्यक्तुभिस्तवेद्विष्णो
बहुधा वीर्या ऽणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां
मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ९ ॥

त्वं न इन्द्रोतिभिः शिवाभिः शन्तमो भव । आरोहंस्त्रिदिवं दिवो
गृणानः सोमपीतये प्रियधामा स्वस्तये तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि ।
त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १० ॥
त्वमिन्द्रासि विश्वजित्सर्ववित्पुरुहूतस्त्वमिन्द्र । त्वमिन्द्रेमं सुहवं
स्तोममेरयस्व स नो मृड सुमतौ ते स्याम तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि ।
त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ११ ॥

अदब्धो दिवि पृथिव्यामुतासि न त आपुर्महिमानमन्तरिक्षे ।
अदब्धेन ब्रह्मणा वावृधानः स त्वं न इन्द्र दिवि षच्छर्मं यच्छ तवेद्विष्णो
बहुधा वीर्या ऽणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १२ ॥

या त इन्द्र तनूरप्सु या पृथिव्यां यान्तरग्रौ या त इन्द्र पर्वमाने
स्वर्विदि । ययेन्द्र तन्वाश्न्तरिक्षं व्यापिथ तया न इन्द्र तन्वाश्
शर्मं यच्छ तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि । त्वं नः पृणीहि
पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १३ ॥
त्वमिन्द्र ब्रह्मणा वर्धयन्तः सत्रं नि षेदुर्ऋषयो
नाधमानास्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १४ ॥

त्वं तृतं त्वं पर्येष्युत्सं सहस्रधारं विदथं स्वर्विदं तवेद्विष्णो
 बहुधा वीर्याणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः
 सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १५ ॥
 त्वं रक्षसे प्रदिशश्चतस्रस्त्वं शोचिषा नभसी वि भासि ।
 त्वमिमा विश्वा भुवनानु तिष्ठस ऋतस्य
 पन्थामन्वेषि विद्वांस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १६ ॥
 पञ्चभिः पराङ् तपस्येकयावाङ्शस्तिमेषि सुदिने
 बाधमानस्तवेद्विष्णो बहुधा वीर्याणि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १७ ॥
 त्वमिन्द्रस्त्वं महेन्द्रस्त्वं लोकस्त्वं प्रजापतिः ।
 तुभ्यं यज्ञो वि तायते तुभ्यं जुहति जुह्वतस्तवेद्विष्णो
 बहुधा वीर्याणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः
 सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १८ ॥
 असति सत्प्रतिष्ठितं सति भूतं प्रतिष्ठितम् ।
 भूतं ह भव्य आहितं भव्यं भूते प्रतिष्ठितं तवेद्विष्णो
 बहुधा वीर्याणि । त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः
 सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १९ ॥
 शुक्रो ऽसि भ्राजो ऽसि ।
 स यथा त्वं भ्राजता भ्राजोऽस्येवाहं भ्राजता भ्राज्यासम् ॥ २० ॥
 रुचिरसि रोचो ऽसि । स यथा त्वं रुच्या रोचोऽ-
 स्येवाहं पशुभिश्च ब्राह्मणवर्चसेन च रुचिषीय ॥ २१ ॥
 उद्यते नम उदायते नम उदितायः नमः ।
 विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः ॥ २२ ॥
 अस्तंयते नमोऽस्तमेष्यते नमोऽस्तमिताय नमः ।
 विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः ॥ २३ ॥

उदगादयमादित्यो विश्वेन तर्पसा सह । सपत्नान्मह्यं रन्धयन्मा
 चाहं द्विषते रथं तवेद्विष्णो बहुधा वीर्या ऽ णि ।
 त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्यो ऽ मन् ॥ २४ ॥
 आदित्यं नावमारुक्षः शतारित्रां स्वस्तये ।
 अहर्मात्यपीपरो रात्रिं सत्राति पारय ॥ २५ ॥
 सूर्यं नावमारुक्षः शतारित्रां स्वस्तये ।
 रात्रिं मात्यपीपरोऽहः सत्राति पारय ॥ २६ ॥
 प्रजापतेरावृतो ब्रह्मणा वर्मणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 जरदष्टिः कृतवीर्यो विहायाः सहस्रायुः सुकृतश्चरेयम् ॥ २७ ॥
 परीवृतो ब्रह्मणा वर्मणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 मा मा प्रापन्निषवो दैव्या या मा मानुषीरवसृष्टा वधाय ॥ २८ ॥
 ऋतेन गुप्तं ऋतुभिश्च सर्वैर्भूतेन गुप्तो भव्येन चाहम् ।
 मा मा प्रापत्पाप्मा मोत मृत्युरन्तर्दधेऽहं सलिलेन वाचः ॥ २९ ॥
 अग्निमी गोप्ता परि पातु विश्वत उद्यन्तसूर्यो नुदतां मृत्युपाशान् ।
 व्युच्छन्तीरुषसः पर्वता ध्रुवाः सहस्रं प्राणा मय्या यतन्ताम् ॥ ३० ॥

इति द्वात्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति सप्तदशं काण्डम् ॥

अथाष्टादशं काण्डम्

अथ त्रयस्त्रिंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—यमः; मन्त्रोक्ताः; ४० रुद्रः; ४१-४३ सरस्वती;
 ४४-४६, ५१, ५२ पितरः ॥ छन्दः—१-७, ९-१३, १६, १७, २४-३६,
 ३९-४८, ५१-५५, ५८, ६० त्रिष्टुप्; ८, १५ आर्षीपङ्क्तिः; १४,
 ४९, ५० भुरिक्त्रिष्टुप्; १८-२३ जगती; ३७, ३८ परोष्णिक्;
 ५६, ५७, ६१ अनुष्टुप्; ५९ पुरोबृहती ॥

ओ चित्सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।
 पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः ॥ १ ॥
 न ते सखा सख्यं वष्टयेतत्सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवाति ।
 महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा दिवो धर्तार उर्विया परि ख्यन् ॥ २ ॥
 उशन्ति घा ते अमृतास एतदेकस्य चित्यजसं मर्त्यस्य ।
 नि ते मनो मनसि धाय्यस्मे जन्युः पतिस्तन्वश्मा विविश्याः ॥ ३ ॥
 न यत्पुरा चकृमा कब्ध नूनमृतं वदन्तो अनृतं रपेम ।
 गन्धर्वो अप्स्वप्या च योषा सा नौ नाभिः परमं जामि तन्नौ ॥ ४ ॥
 गर्भे नु नौ जनिता दम्पती कर्देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ।
 नकिरस्य प्र मिनन्ति ब्रतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः ॥ ५ ॥
 को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनौ दुर्हणायून् ।
 आसन्निषून्हृत्स्वसौ मयोभून्य एषां भृत्यामृणधत्स जीवात् ॥ ६ ॥
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कदु ब्रव आहनो वीच्या नृन् ॥ ७ ॥
 यमस्य मा यम्यंश्च काम आगन्तस्माने योनौ सहशेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद् वृहेव रथ्येव चक्रा ॥ ८ ॥
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि वृह रथ्येव चक्रा ॥ ९ ॥

रात्रींभिरस्मा अहभिर्दशस्येत्सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् ।
 दिवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू यमीर्यमस्य विवृहादजामि ॥ १० ॥
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बृहि वृषभाय बाहुमन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् ॥ ११ ॥
 किं भ्रातासद्यदनाथं भवाति किमु स्वसा यन्निर्ऋतिर्निगच्छात् ।
 काममूता बह्वेरेतद्रपामि तन्वाऽमे तन्वंश् सं पिपृग्धि ॥ १२ ॥
 न ते नाथं यम्यत्राहमस्मि न ते तनूं तन्वाश् सं पपृच्याम् ।
 अन्येन मत्प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्टयेतत् ॥ १३ ॥
 न वा उ ते तनूं तन्वाश् सं पपृच्यां पापमाहुर्यः स्वसारं निगच्छात् ।
 असंयदेतन्मनसो हृदो मे भ्राता स्वसुः शयने यच्छयीय ॥ १४ ॥
 बतो बतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कक्ष्ये ऽव युक्तं परिष्वजातै लिबुजेव वृक्षम् ॥ १५ ॥
 अन्यमू षु यम्यन्य उ त्वां परिष्वजातै लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् ॥ १६ ॥
 त्रीणि च्छन्दांसि कवयो वि येतिरे पुरुरूपं दर्शतं विश्वचक्षणम् ।
 आपो वाता ओषधयस्तान्येकस्मिन्भुवनं आर्पितानि ॥ १७ ॥
 वृषा वृष्णो दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यद्दो अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजति यज्ञियां ऋतून् ॥ १८ ॥
 रपद्रन्धर्वीरप्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु नो मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वौचति ॥ १९ ॥
 सो चित्रु भद्रा क्षुमती यशस्वत्युषा उवास मनवे स्व ऽर्वती ।
 यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ॥ २० ॥
 अध त्यं द्रप्सं विभ्वं ऽविचक्षणं विराभरदिषिरः श्येनो अध्वरे ।
 यदी विशो वृणते दस्ममार्या अग्निं होतारमध धीरजायत ॥ २१ ॥
 सदासि रण्वो यवसेव पुष्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।
 विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्योश् वाजं सस्रवाँ उपयासि भूरिभिः ॥ २२ ॥

उदीरय पितरां जार आ भगमिर्यक्षति हर्यतो हृत इष्यति ।
 विवक्ति वह्निः स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती ॥ २३ ॥
 यस्ते अग्रे सुमतिं मर्तो अख्यत्सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।
 इषं दधानो वहमानो अश्वैरा स द्युमां अमवान्भूषति द्यून् ॥ २४ ॥
 श्रुधी नो अग्रे सद्ने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः ॥ २५ ॥
 यदग्र एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।
 रत्ना च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात् ॥ २६ ॥
 अन्वगिरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 अनु सूर्य उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवेश ॥ २७ ॥
 प्रत्यगिरुषसामग्रमख्यत्प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 प्रति सूर्यस्य पुरुधा च रश्मीन्प्रति द्यावापृथिवी आ ततान ॥ २८ ॥
 द्यावा ह क्षामा प्रथमे ऋतेनाभिश्चावे भवतः सत्यवाचा ।
 देवो यन्मतीन्यजथाय कृण्वन्त्सीदद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन् ॥ २९ ॥
 देवो देवान्परिभूक्तेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।
 धूमकेतुः समिधा भारुहजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान् ॥ ३० ॥
 अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्रू द्यावाभूमि शृणुतं रोदसी मे ।
 अहा यद्देवा असुनीतिमायन्मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम् ॥ ३१ ॥
 स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गोरतो जातासो धारयन्त उर्वी ।
 विश्वे देवा अनु तत्ते यजुर्गुर्दुहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः ॥ ३२ ॥
 किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्याति व्रतं चकृमा को वि वेद ।
 मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुषो देवाञ्छ्लोको न यातामपि वाजो अस्ति ॥ ३३ ॥
 दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवाति ।
 यमस्य यो मनवते सुमन्त्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन् ॥ ३४ ॥
 यस्मिन्देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सद्ने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरदधुमास्यश्चून्परि द्योतनिं चरतो अजस्त्रा ॥ ३५ ॥

यस्मिन्देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्ये३ न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादितिरनागान्त्सविता देवो वरुणाय वोचत् ॥ ३६ ॥
 सखाय आ शिषामहे ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे ।
 स्तुष ऊ षु नृत्तमाय धृष्णावे ॥ ३७ ॥
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा ।
 मधैर्मघोनो अति शूर दाशसि ॥ ३८ ॥
 स्तेगो न क्षामत्येषि पृथिवीं मही नो वाता इह वान्तु भूमौ ।
 मित्रो नो अत्र वरुणो युज्यमानो अग्रिर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ॥ ३९ ॥
 स्तुहि श्रुतं गर्तसदं जनानां राजानं भीममुपहृत्तुमुग्रम् ।
 मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यमस्मत्ते नि वपन्तु सेन्यम् ॥ ४० ॥
 सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ।
 सरस्वतीं सुकृतो हवन्ते सरस्वती दाशुषे वार्य दात् ॥ ४१ ॥
 सरस्वतीं पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।
 आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वमनमीवा इष आ धेह्यस्मे ॥ ४२ ॥
 सरस्वति या सरथं ययाथोक्थैः स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।
 सहस्रार्घमिडो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥ ४३ ॥
 उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥ ४४ ॥
 आहं पितृन्त्सुविदत्रां अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥ ४५ ॥
 इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वीसो ये अपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु दिक्षु ॥ ४६ ॥
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्वभिर्वावृधानः ।
 यांश्च देवा वावृधुर्ये च देवांस्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥ ४७ ॥
 स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
 उतो न्वशस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु ॥ ४८ ॥

परेयिवांसं प्रवतो महीरिति बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा सपर्यत ॥ ४९ ॥
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेद नैषा गव्यूतिरपभर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेता एना जज्ञानाः पथ्याऽनु स्वाः ॥ ५० ॥
 बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शन्तमेनाधा नः शं योररपो दधात ॥ ५१ ॥
 आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येदं नो हविरभि गृणन्तु विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चित्रो यद्व आगः पुरुषता कराम ॥ ५२ ॥
 त्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृणोति तेनेदं विश्वं भुवनं समेति ।
 यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश ॥ ५३ ॥
 प्रेहि प्रेहि पृथिभिः पूर्याणैर्येना ते पूर्वे पितरः परेताः ।
 उभा राजानौ स्वधया मदन्तौ यमं पश्यासि वरुणं च देवम् ॥ ५४ ॥
 अपेत वीत वि च सर्पतातोऽस्मा एतं पितरौ लोकमक्रन् ।
 अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै ॥ ५५ ॥
 उशन्तस्त्वेधीमह्युशन्तः समिधीमहि ।
 उशन्नशत आ वह पितृन्हविषे अत्तवे ॥ ५६ ॥
 द्युमन्तस्त्वेधीमहि द्युमन्तः समिधीमहि ।
 द्युमान्द्युमत आ वह पितृन्हविषे अत्तवे ॥ ५७ ॥
 अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ ५८ ॥
 अङ्गिरोभिर्यज्ञियैरा गहीह यम वैरूपैरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन्बर्हिष्या निषद्य ॥ ५९ ॥
 इमं यम प्रस्तरमा हि रोहाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन्हविषो मादयस्व ॥ ६० ॥
 इत एत उदारुहन्दिवस्पृष्ठान्यारुहन् ।
 प्र भूर्जयो यथा पथा द्यामङ्गिरसो ययुः ॥ ६१ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—यमः; मन्त्रोक्ताः; ४, ३४ अग्निः; ५ जातवेदाः; २९ पितरः ॥

छन्दः—१-३, ६, १४-१८, २०, २२, २३, २५, ३०, ३४, ३६, ४६, ४८, ५०,

५१, ५२, ५६ अनुष्टुप्; ४, ७, ९, १३ जगती; ५, २६, ४९, ५७ भुरिक्रिष्टुप्;

८, १०-१२, २१, २७-२९, ३१-३३, ३५, ४७, ५३-५५, ५८-६० त्रिष्टुप्;

१९ त्रिपदागायत्री; २४ त्रिपदासमविषमाऽऽर्षीगायत्री; ३७ विराड्जगती;

३८, ३९, ४१ आर्षीगायत्री; ४०, ४२-४४ भुरिगार्षीगायत्री;

४५ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

य॒माय॒ सोमः॑ पव॒ते य॒माय॑ क्रि॒यते॒ ह॒विः ।
 य॒मं ह॑ य॒ज्ञो ग॑च्छ॒त्यग्नि॑दू॒तो अ॑रं॒कृतः॑ ॥ १ ॥
 य॒माय॒ मधु॑म॒त्तमं॑ जु॒होता॒ प्र च॑ तिष्ठ॒त
 इ॒दं नम॑ ऋ॒षिभ्यः॑ पू॒र्वजे॑भ्यः पू॒र्वेभ्यः॑ प॒थि॒कृद्भ्यः॑ ॥ २ ॥
 य॒माय॑ घृ॒तव॑त्प॒यो रा॒ज्ञे ह॒विर्जु॑होत॒न
 स नो॑ जी॒वेष्वा य॑मे॒द्दीर्घ॑मायुः॒ प्र जी॒वसे॑ ॥ ३ ॥
 मै॒नम॑ग्रे वि द॒हो मा॒भि शू॑शु॒चो मा॒स्य त्वचं॑ चि॒क्षिपो॑ मा शरी॒रम् ।
 श्रु॒तं य॒दा कर॑सि जा॒तवे॒दोऽथे॑मे॒नं प्र हि॑णु॒तात्पि॑तृ॒रुप॑ ॥ ४ ॥
 य॒दा श्रु॒तं कृ॑णवो॒ जातवे॒दोऽथे॑ममै॒नं परि॑ द॒त्तात्पि॑तृ॒भ्यः ।
 य॒दो ग॑च्छा॒त्यसु॑नीतिमे॒तामथ॑ दे॒वानां॑ व॒शनी॑र्भ॒वाति॑ ॥ ५ ॥
 त्रि॒क॒द्रुके॑भिः पव॒ते ष॒डुर्वी॑रे॒कमि॑द् बृ॒हत् ।
 त्रि॒ष्टु॒ब्गाय॑त्री छ॒न्दांसि॑ सर्वा॒ ता य॒म आ॑र्पि॒ता ॥ ६ ॥
 सूर्य॑ चक्षु॒षा ग॑च्छ॒ वात॑मा॒त्मना॒ दिवं च॑ गच्छ॒ पृथि॒वीं च॒ धर्मा॑भिः ।
 अ॒पो वा॑ गच्छ॒ यदि॑ तत्र॒ ते हि॑तमोष॒धीषु॑ प्र॒ति ति॑ष्ठा॒ शरी॑रैः ॥ ७ ॥
 अ॒जो भा॑गस्तप॒सस्तं॑ तप॒स्व तं ते॑ शो॒चिस्त॑पतु॒ तं ते॑ अ॒र्चिः ।
 या॒स्ते शि॒वास्त॑न्वो॒ जातवे॒दस्ता॑भिर्व॒हैनं॑ सु॒कृता॑मु॒ लोक॑म् ॥ ८ ॥
 या॒स्ते शो॒चयो॑ रंह॒यो जा॑तवे॒दो या॑भि॒रापृ॑णासि॒ दिव॑म॒न्तरि॑क्षम् ।
 अ॒जं य॒न्तम॑नु॒ ताः समृ॑ण्व॒तामथे॑तराभिः शि॒वत॑माभि श्रु॒तं कृ॑धि ॥ ९ ॥
 अ॒व सृ॑ज पु॒नर॑ग्रे पि॒तृभ्यो॑ यस्त॒ आहु॑त॒श्चर॑ति स्व॒धावा॑न ।
 आ॒युर्व॑सान् उ॒प या॑तु॒ शेषः॑ सं ग॑च्छ॒तां त॒न्वा सु॒वर्चाः॑ ॥ १० ॥

अतिं द्रव श्वानौ सारमेयौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।
 अधा पितृन्सुविदत्रां अपीहि यमेन ये संधमादं मदन्ति ॥ ११ ॥
 यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिषदी नृचक्षसा ।
 ताभ्यां राजन्परि धेह्येनं स्वस्त्यस्मा अनमीवं च धेहि ॥ १२ ॥
 उरूणसार्वसुतृपावुदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।
 तावस्मभ्यं दृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम् ॥ १३ ॥
 सोम एकेभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।
 येभ्यो मधु प्रधावति तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १४ ॥
 ये चित्पूर्वं ऋतसाता ऋतजाता ऋतावृधः ।
 ऋषीन्तपस्वतो यम तपोजां अपि गच्छतात् ॥ १५ ॥
 तपसा ये अनाधृष्यास्तपसा ये स्वर्ययुः ।
 तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १६ ॥
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।
 ये वा सहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १७ ॥
 सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।
 ऋषीन्तपस्वतो यम तपोजां अपि गच्छतात् ॥ १८ ॥
 स्योनास्मै भव पृथिव्यनृक्षरा निवेशनी ।
 यच्छास्मै शर्म सप्रथाः ॥ १९ ॥
 असंबाधे पृथिव्या उरौ लोके नि धीयस्व ।
 स्वधा याश्चकृषे जीवन्तास्तै सन्तु मधुश्चतुः ॥ २० ॥
 ह्वयामि ते मनसा मन इहेमान्गृहां उप जुजुषाण एहि ।
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेन स्योनास्त्वा वाता उप वान्तु शग्माः ॥ २१ ॥
 उत्त्वा वहन्तु मरुत उदवाहा उदप्रुतः ।
 अजेन कृण्वन्तः शीतं वर्षेणोक्षन्तु बालिति ॥ २२ ॥
 उदह्वमायुरायुषे क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।
 स्वान्गच्छतु ते मनो अधा पितृरुप द्रव ॥ २३ ॥

मा ते मनो मासोर्माङ्गानां मा रसस्य ते ।
 मा ते हास्त तन्वश्ः किं चनेह ॥ २४ ॥
 मा त्वा वृक्षः सं बाधिष्ट मा देवी पृथिवी मही ।
 लोकं पितृषु वित्तैर्धस्व यमराजसु ॥ २५ ॥
 यत्ते अङ्गमतिहितं पराचैरपानः प्राणो य उ वा ते परेतः ।
 तत्ते संगत्य पितरः सनीडा घासाद् घासं पुनरा वैशयन्तु ॥ २६ ॥
 अपेमं जीवा अरुधन्गृहेभ्यस्तं निर्वहत परि ग्रामादितः ।
 मृत्युर्यमस्यासीद् दूतः प्रचेता असून्पितृभ्यो गमयां चकार ॥ २७ ॥
 ये दस्यवः पितृषु प्रविष्टा ज्ञातिमुखा अहुतादश्चरन्ति ।
 परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्रिष्ठानस्मात्प्र धमाति यज्ञात् ॥ २८ ॥
 सं विशन्तिवह पितरः स्वा नः स्योनं कृण्वन्तः प्रतिरन्त आयुः ।
 तेभ्यः शकेम हविषा नक्षमाणा ज्योग्जीवन्तः शरदः पुरुचीः ॥ २९ ॥
 यां ते धेनुं निपृणामि यमु ते क्षीर औदनम् ।
 तेना जनस्यासो भर्ता योऽत्रासदजीवनः ॥ ३० ॥
 अश्वावतीं प्र तर या सुशेवाक्षाकं वा प्रतरं नवीयः ।
 यस्त्वा जघान वध्यः सो अस्तु मा सो अन्यद्विदत भागधेयम् ॥ ३१ ॥
 यमः परोऽवरो विवस्वान्ततः परं नाति पश्यामि किं चन ।
 यमे अध्वरो अधि मे निविष्टो भुवो विवस्वानन्वाततान ॥ ३२ ॥
 अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वर्णामदधुर्विवस्वते ।
 उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादु द्वा मिथुना सरण्यूः ॥ ३३ ॥
 ये निखाता ये परोप्ता ये दग्धा ये चोद्धिताः ।
 सर्वास्तानग्र आ वह पितृन्हविषे अत्तवे ॥ ३४ ॥
 ये अग्रिदग्धा ये अनाग्रिदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
 त्वं तान्वैत्य यदि ते जातवेदः स्वधया यज्ञं स्वधितिं जुषन्ताम् ॥ ३५ ॥
 शं तप माति तपो अग्रे मा तन्वंश् तपः ।
 वनेषु शुष्मो अस्तु ते पृथिव्यामस्तु यद्धरः ॥ ३६ ॥

ददाम्यस्मा अवसानमेतद्य एष आगन्मम चेदभूदिह ।
 यमश्चिकित्वान्प्रत्येतदाह ममैष राय उप तिष्ठतामिह ॥ ३७ ॥
 इमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ३८ ॥
 प्रेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ३९ ॥
 अपेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४० ॥
 वी३मां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४१ ॥
 निरिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४२ ॥
 उदिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४३ ॥
 समिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै । शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४४ ॥
 अमासि मात्रां स्वर्गामायुष्मान्भूयासम् ।
 यथापरं न मासातै शते शरत्सु नो पुरा ॥ ४५ ॥
 प्राणो अपानो व्यान आयुश्चक्षुर्दृशये सूर्याय ।
 अपरिपरेण पथा यमराज्ञः पितृन्गच्छ ॥ ४६ ॥
 ये अग्रवः शशमानाः परे युर्हित्वा द्वेषांस्यनपत्यवन्तः ।
 ते द्यामुदित्याविदन्त लोकं नाकस्य पृष्ठे अधि दीध्यानाः ॥ ४७ ॥
 उदन्वती द्यौरवमा पीलुमतीति मध्यमा ।
 तृतीया ह प्रद्यौरिति यस्यां पितर आसते ॥ ४८ ॥
 ये नः पितु पितरो ये पितामहा य आविविशुरुर्वन्तरिक्षम् ।
 य आक्षियन्ति पृथिवीमुत द्यां तेभ्यः पितृभ्यो नमसा विधेम ॥ ४९ ॥
 इदमिद्धा उ नापरं दिवि पश्यसि सूर्यम् ।
 माता पुत्रं यथा सिचाभ्येऽनं भूम ऊर्णुहि ॥ ५० ॥
 इदमिद्धा उ नापरं जरस्यन्यदितोऽपरम् ।
 जाया पतिमिव वाससाभ्येऽनं भूम ऊर्णुहि ॥ ५१ ॥
 अभि त्वोर्णोमि पृथिव्या मातुर्वस्त्रेण भद्रया ।
 जीवेषु भद्रं तन्मयि स्वधा पितृषु सा त्वयि ॥ ५२ ॥

अग्नीषोमा पथिकृता स्योनं देवेभ्यो रत्नं दधथुर्वि लोकम् ।
 उप प्रेष्यन्तं पूषणं यो वहत्यञ्जोयानैः पथिभिस्तत्र गच्छतम् ॥ ५३ ॥
 पूषा त्वेतश्च्यावयतु प्र विद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।
 स त्वैतेभ्यः परि ददत्पितृभ्योऽग्निर्देवेभ्यः सुविदत्रियैभ्यः ॥ ५४ ॥
 आयुर्विश्वायुः परि पातु त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।
 यत्रासते सुकृतो यत्र त ईयुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥ ५५ ॥
 इमौ युनज्मि ते वह्नी असुनीताय वोढवे ।
 ताभ्यां यमस्य सादनं समितीश्चाव गच्छतात् ॥ ५६ ॥
 एतत्त्वा वासः प्रथमं न्वागन्नपैतदूह यदिहाबिभः पुरा ।
 इष्टापूर्तमनुसंक्राम विद्वान्यत्र ते दत्तं बहुधा विबन्धुषु ॥ ५७ ॥
 अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोर्णुष्व मेदसा पीवसा च ।
 नेत्वा धृष्णुर्हरसा जर्हृषाणो दधृग्विधक्षन्परीङ्ख्यातैः ॥ ५८ ॥
 दण्डं हस्तादाददानो गतासोः सह श्रोत्रेण वर्चसा बलेन ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वा मृधो अभिमातीर्जयेम ॥ ५९ ॥
 धनुर्हस्तादाददानो मृतस्य सह क्षत्रेण वर्चसा बलेन ।
 समागृभाय वसु भूरि पुष्टमर्वाङ् त्वमेह्युप जीवलोकम् ॥ ६० ॥

॥ इति त्रयस्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

अथ चतुस्त्रिंशः प्रपाठकः

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—यमः, मन्त्रोक्ताः; ५, ६ अग्निः; ५० भूमिः; ५४ इन्दुः; ५६ आपः ॥ छन्दः—१-३, ७, ९, १०, १२-१७, १९-२२, २४, ३८, ४०-४३, ४५, ४८, ५१, ५३, ५५, ५७, ५९, ६१-६३, ६५, ६६, ७३ त्रिष्टुप्; ४, ८, ११, २३ सतःपङ्क्तिः; ५ त्रिपदानिचृद्वायत्री; ६, ६८, ७०, ७२अनुष्टुप्; १८ भुरिजगती; २५-२८, ४४, ४६ जगती; २९ विराड्जगती; ३०पञ्चपदातिजगती; ३१ विराट्शक्वरी; ३२-३५, ४७, ४९, ५२ भुरिक्त्रिष्टुप्; ३६ आसुर्यनुष्टुप् (एकावसाना); ३७ आसुरीगायत्री (एकावसाना); ३९ परात्रिष्टुप्पङ्क्तिः; ५० प्रस्तारपङ्क्तिः; ५४ पुरोऽनुष्टुप्त्रिष्टुप्; ५६ आर्ष्यनुष्टुप्; ५८ विराट्त्रिष्टुप्; ६० षट्पदाजगती; ६४ भुरिक्पथ्यापङ्क्तिः; ६७ पथ्याबृहती; ६९, ७१ उपरिष्टाद्बृहती ॥

इयं नारी पतिलोकं वृणाना नि पद्यत उप त्वा मर्त्यं प्रेतम् ।
 धर्मं पुराणमनुपालयन्ती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि ॥ १ ॥

उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।
 हस्तग्राभस्य दधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ ॥ २ ॥
 अपश्यं युवतिं नीयमानां जीवां मृतेभ्यः परिणीयमानाम् ।
 अन्धेन यत्तमसा प्रावृतासीत्प्राक्तो अपाचीमनयं तदेनाम् ॥ ३ ॥
 प्रजानत्यङ्घ्र्ये जीवलोकं देवानां पन्थामनुसंचरन्ती ।
 अयं ते गोपतिस्तं जुषस्व स्वर्गं लोकमधि रोहयैनम् ॥ ४ ॥
 उप द्यामुप वेतुसमवत्तरो नदीनाम् । अग्रे पित्तमपामसि ॥ ५ ॥
 यं त्वमग्रे समदहस्तमु निर्वापया पुनः ।
 क्याम्बूरत्र रोहतु शाण्डदूर्वा व्यङ्कशा ॥ ६ ॥
 इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।
 संवेशने तन्वा३ चारुरेधि प्रियो देवानां परमे सधस्थे ॥ ७ ॥
 उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्रवौकः कृणुष्व सलेले सधस्थे ।
 तत्र त्वं पितृभिः संविदानः सं सोमेन मदस्व सं स्वधाभिः ॥ ८ ॥
 प्र च्यवस्व तन्वं१ सं भरस्व मा ते गात्रा वि हायि मो शरीरम् ।
 मनो निर्विष्टमनुसंविशस्व यत्र भूमैर्जुषसे तत्र गच्छ ॥ ९ ॥
 वर्चसा मां पितरः सोम्यासो अज्जन्तु देवा मधुना घृतेन ।
 चक्षुषे मा प्रतरं तारयन्तो जरसे मा जरदष्टिं वर्धन्तु ॥ १० ॥
 वर्चसा मां समनक्त्वग्निर्मेधां मे विष्णुर्न्यनिक्त्वासन् ।
 रयिं मे विश्वे नि यच्छन्तु देवाः स्योना मापः पवनैः पुनन्तु ॥ ११ ॥
 मित्रावरुणा परि मामधातामादित्या मा स्वरवो वर्धयन्तु ।
 वर्चो म इन्द्रो न्यङ्गि नक्तु हस्तयोर्जरदष्टिं मा सविता कृणोतु ॥ १२ ॥
 यो ममारं प्रथमो मर्त्यानां यः प्रेयायं प्रथमो लोकमेतम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा सपर्यत ॥ १३ ॥
 परा यात पितर आ च यातायं वो यज्ञो मधुना समक्तः ।
 दत्तो अस्मभ्यं द्रविणेह भद्रं रयिं च नः सर्ववीरं दधात ॥ १४ ॥

कण्वः कक्षीवान्पुरुमीढो अगस्त्यः श्यावाश्वः सोभर्यर्चनानाः ।
 विश्वामित्रोऽयं जमदग्निरत्रिरवन्तु नः कश्यपो वामदेवः ॥ १५ ॥
 विश्वामित्र जमदग्रे वसिष्ठ भरद्वाज गोतम वामदेव ।
 शर्दिनो अत्रिरग्रभीन्नमोभिः सुसंशासः पितरो मृडता नः ॥ १६ ॥
 कस्ये मृजाना अति यन्ति रिप्रमायुर्दधानाः प्रतरं नवीयः ।
 आप्यार्यमानाः प्रजया धनेनाध स्याम सुरभयो गृहेषु ॥ १७ ॥
 अज्जते व्यज्जते समज्जते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यज्जते ।
 सिन्धोरुच्छ्रासे पतयन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृह्णते ॥ १८ ॥
 यद्वो मुद्रं पितरः सोम्यं च तेनो सचध्वं स्वयंशसो हि भूत ।
 ते अर्वाणः कवय आ शृणोत सुविदत्रा विदथे हूयमानाः ॥ १९ ॥
 ये अत्रयो अङ्गिरसो नवग्वा इष्टावन्तो रातिषाचो दधानाः ।
 दक्षिणावन्तः सुकृतो य उ स्थासद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥ २० ॥
 अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्र ऋतमाशशानाः ।
 शुचीदयन्दीध्यत उक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप व्रन् ॥ २१ ॥
 सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो अयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं वावृधन्त इन्द्रमुर्वी गव्यां परिषदं नो अक्रन् ॥ २२ ॥
 आ यूथेव क्षुमति पश्वो अख्यहेवानां जनिमान्त्युग्रः ।
 मतीसश्चिदुर्वशीरकृप्रन्वृधे चिदर्य उपरस्यायोः ॥ २३ ॥
 अकर्म ते स्वर्पसो अभूम ऋतमवस्त्रनुषसो विभातीः ।
 विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ २४ ॥
 इन्द्रो मा मरुत्वान्प्राच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २५ ॥
 धाता मा निर्रह्या दक्षिणाया दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २६ ॥
 अदितिर्मादित्यैः प्रतीच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २७ ॥

सोमो मा विश्वैर्वैरुदीच्या दिशिः पातु बाहुच्युता पृथिवी द्यामिवोपरि।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २८ ॥
 धर्ता ह त्वा धरुणो धारयाता ऊर्ध्व भानुं सविता द्यामिवोपरि।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २९ ॥
 प्राच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३० ॥
 दक्षिणायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३१ ॥
 प्रतीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३२ ॥
 उदीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३३ ॥
 ध्रुवायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३४ ॥
 ऊर्ध्वायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी द्यामिवोपरि। लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये
 देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ ३५ ॥
 धर्तासि धरुणोऽसि वंसंगोऽसि ॥ ३६ ॥
 उदूपूरसि मधुपूरसि वातपूरसि ॥ ३७ ॥
 इतश्च मामुतश्चावतां यमेइव यतमाने यदैतम्।
 प्र वां भरन्मानुषा देवयन्त आ सीदतां स्वमु लोकं विदानि ॥ ३८ ॥

स्वासस्थे भवतमिन्दवे नो युजे वां ब्रह्म पूर्य नमोभिः ।
 वि श्लोक एति पथ्ये ऽव सूरिः शृण्वन्तु विश्वे अमृतास एतत् ॥ ३९ ॥
 त्रीणि पदानि रूपो अन्वरोहचतुष्पदीमन्वैतद् ब्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिमीते अर्कमृतस्य नाभावभि सं पुनाति ॥ ४० ॥
 देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै किममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिर्यज्ञमतनुत ऋषिः प्रियां यमस्तन्वश्मा रिरेच ॥ ४१ ॥
 त्वमग्र ईडितो जातवेदोऽवाहुव्यानि सुरभीणि कृत्वा ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि ॥ ४२ ॥
 आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ॥ ४३ ॥
 अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अतो हवींषि प्रयतानि बर्हिषि रयिं च नः सर्ववीरं दधात ॥ ४४ ॥
 उपहूता नः पितरः सोम्यासो बर्हिष्ये ऽषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु ते ऽवन्त्वस्मान् ॥ ४५ ॥
 ये नः पितुः पितरो ये पितामहा अनूजहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशन्नुशद्धिः प्रतिकाममत्तु ॥ ४६ ॥
 ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदः स्तोमं तष्टासो अकैः ।
 आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः सत्यैः कविभिर्ऋषिभिर्घर्मसद्धिः ॥ ४७ ॥
 ये सत्यासो हविरदो हविष्या इन्द्रेण देवैः सरथं तुरेण ।
 आग्ने याहि सुविदत्रेभिर्वाङ् परैः पूर्वैर्ऋषिभिर्घर्मसद्धिः ॥ ४८ ॥
 उप सर्प मातरं भूमिमेतामुरुव्यचसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदाः पृथिवी दक्षिणावत एषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ॥ ४९ ॥
 उच्छ्वज्वस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपसर्पणा ।
 माता पुत्रं यथा सिचाभ्ये ऽनं भूम ऊर्णुहि ॥ ५० ॥
 उच्छ्वज्वमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्चुतः स्योना विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र ॥ ५१ ॥

उ॒त्तै स्त॒भ्नामि पृ॒थि॒वीं त्वत्परी॒मं लो॒गं नि॒दध॒न्मो अ॒हं रि॒षम् ।
 ए॒तां स्था॒णां पि॒तरौ धा॒रय॒न्ति ते तत्र॑ य॒मः सा॒द॒ना ते कृ॒णोतु ॥ ५२ ॥
 इ॒मम॑ग्रे च॒म॒सं मा वि जि॒ह्वरः प्रि॒यो दे॒वाना॑मु॒त सो॒म्याना॑म् ।
 अ॒यं यश्च॑म॒सो दे॒व॒पा॒न॒स्तस्मि॑न्दे॒वा अ॒मृता॑ मा॒दय॒न्ताम् ॥ ५३ ॥
 अथ॑र्वा पूर्णं च॒म॒सं यमि॑न्द्रा॒याबि॒भर्वा॑जिनी॒वते ।
 तस्मि॑न्कृ॒णोति सु॒कृ॒तस्य॑ भ॒क्षं तस्मि॑न्नि॒न्दुः प॒वते वि॒श्व॒दानी॑म् ॥ ५४ ॥
 य॒त्तै कृ॒ष्णः श॑कु॒न आ॒तुतो॑द पिपी॒लः सर्प॑ उ॒त वा श्वा॑प॒दः ।
 अ॒ग्नि॒ष्टद्वि॒श्वा॒द॒ग॒दं कृ॒णोतु॑ सोम॑श्च॒ यो ब्रा॑ह्म॒णाँ आ॒वि॒वेश॑ ॥ ५५ ॥
 प॒र्य॒स्वती॒रोष॑ध॒यः प॒र्य॒स्वन्मा॒म॒कं प॒र्यः ।
 अ॒पां प॒र्य॒सो य॒त्प॒य॒स्तेन॑ मा स॒ह शु॑म्भ॒तु ॥ ५६ ॥
 इ॒मा ना॒री॒रवि॑ध॒वाः सु॒प॒त्नी॒राज्ज॑नेन स॒र्पि॒षा सं स्पृ॑श॒न्ताम् ।
 अ॒न॒श्रवो॑ अन॒मी॒वाः सु॒र॒त्ना आ रो॑ह॒न्तु ज॒न॒यो यो॒नि॒म॒ग्रे ॥ ५७ ॥
 सं ग॑च्छ॒स्व पि॒तृ॒भिः सं य॒मेने॑ष्टा॒पूर्ते॑न प॒र॒मे व्यो॑मि॒न् ।
 हि॒त्वाव॑द्यं पु॒न॒र॒स्त॒मेहि॑ सं ग॑च्छ॒तां त॒न्वा सु॒व॒र्चाः ॥ ५८ ॥
 ये नः॑ पि॒तुः पि॒तरो॒ ये पि॑ताम॒हा य आ॑वि॒वि॒शु॒र्व॒श्न्त॒रि॒क्षम् ।
 तेभ्यः॑ स्व॒राड॑सु॒नी॒ति॒र्नो अ॒द्य य॑थाव॒शं त॒न्वः क॒ल्प॒याति ॥ ५९ ॥
 शं ते॑ नी॒हारो भ॑वतु शं ते॑ प्रु॒ष्वाव॑ शी॒यता॑म् ।
 शी॒ति॒के शी॒ति॒का॒वति॑ ह्रादि॒के ह्रादि॑का॒वति॑ ।
 म॒ण्डू॒क्य॒श्प्सु शं भु॑व इ॒मं स्व॑श्शिं श॒मय॑ ॥ ६० ॥
 वि॒व॒स्वा॒न्नो अ॒भयं॑ कृ॒णोतु॑ यः सु॒त्रा॒मा जी॒र॒दानुः सु॒दानुः ।
 इ॒हेमे॑ वी॒रा ब॒हवो॑ भव॒न्तु गो॑म॒द॒श्व॒व॒न्म॒य्य॒स्तु पु॒ष्टम् ॥ ६१ ॥
 वि॒व॒स्वा॒न्नो अ॒मृत॑त्वे द॒धातु॑ प॒रैतु॑ मृ॒त्युर्मु॒तं न॒ ऐतु॑ ।
 इ॒मात्र॑क्षतु पु॒रु॒षा॒ना ज॑रि॒म्णो मो ष्वे॑षा॒म॒स॒वो य॒मं गुः ॥ ६२ ॥

यो द॒ध्रे अ॒न्तरिक्षे॑ न म॒ह्ना पि॒तॄणां॑ क॒विः प्र॒म॒तिर्मती॑नाम् ।
 तम॑र्चत वि॒श्वमि॑त्रा ह॒विर्भिः॑ स नो॑ य॒मः प्र॒तरं जी॒वसे॑ धात् ॥ ६३ ॥
 आ रो॑हत दि॒वमु॒त्तमा॒मृष॑यो मा बिभी॑तन ।
 सोम॑पाः सोम॑पायिन इ॒दं वः क्रि॑यते ह॒विरग॑न्म॒ ज्योति॑रु॒त्तमम् ॥ ६४ ॥
 प्र के॒तुना॑ बृ॒हता॑ भा॒त्यग्निरा॑ रोद॒सी वृष॑भो रो॒रवी॑ति ।
 दि॒वश्चि॒दन्ता॑दु॒पमा॑मु॒दान॒डुपा॑मु॒पस्थे॑ महि॒षो व॑वर्ध ॥ ६५ ॥
 नाके॑ सु॒पर्णमु॒प य॑त्पत॒न्तं ह॒दा वे॑न॒न्तो अ॒भ्यच॑क्षत त्वा ।
 हि॒रण्य॑पक्षं वरु॑णस्य दू॒तं य॒मस्य॑ यो॒नौ श॑कु॒नं भु॑र॒ण्युम् ॥ ६६ ॥
 इन्द्र॑ क्र॒तुं न॒ आ भ॑र पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॑ यथा ।
 शि॒क्षा णो॑ अ॒स्मिन्पु॑रु॒हूत॑ या॒मनि॑ जी॒वा ज्योति॑रशीमहि ॥ ६७ ॥
 अ॒पूपा॑पि॒हिता॑न्कु॒म्भान्या॑स्ते दे॒वा अधा॑रयन् ।
 ते ते॑ स॒न्तु स्व॒धाव॑न्तो म॒धुम॑न्तो घृ॒तश्चु॑तः ॥ ६८ ॥
 यास्ते॑ धा॒ना अ॑नु॒किरामि॑ ति॒लमि॑श्राः स्व॒धाव॑तीः ।
 तास्ते॑ स॒न्तु वि॒भ्वीः प्र॒भ्वीस्ता॑स्ते॒ यमो॑ राजा॒नु मन्य॑ताम् ॥ ६९ ॥
 पुन॑र्दे॒हि वन॑स्पते॒ य ए॒ष नि॑हि॒तस्त्वयि॑ ।
 यथा॑ य॒मस्य॑ सा॒दन् आ॑सा॒तै वि॒दथा॑ व॒दन् ॥ ७० ॥
 आ र॑भस्व जा॒तवे॑द॒स्तेज॑स्व॒द्धरो॑ अस्तु ते ।
 शरी॑रमस्य॒ सं द॒हाथै॑नं धेहि सु॒कृता॑मु लो॒के ॥ ७१ ॥
 ये ते॑ पू॒र्वे परा॑गता॒ अप॑रे पि॒तर॑श्च॒ ये ।
 तेभ्यो॑ घृ॒तस्य॑ कु॒ल्यै तु॑ श॒तधा॑रा व्यु॒न्दती ॥ ७२ ॥
 ए॒तदा॑ रो॒ह व॑यं उ॒न्मृ॑जा॒नः स्वा॑ इ॒ह बृ॑हदु॒ दीद॑यन्ते ।
 अ॒भि प्रे॑हि मध्य॒तो मा॑प हा॒स्थाः पि॒तॄणां॑ लो॒कं प्र॑थ॒मो यो अ॒त्र ॥ ७३ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-८० यमः, मन्त्रोक्ताः; ८१-८७ पितरः; ८८ अग्निः; ८९ चन्द्रमाः ॥ छन्दः—१, ४, ७, १४, ३६, ६० भुरिक्त्रिष्टुप्; २; ५, ११, २९, ५०, ५१, ५८ जगतीः; ३ पञ्चपदाभुरिगतिजगती; ६, १३ पञ्चपदाशक्वरी; ८ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ९ पञ्चपदाभुरिक्शक्वरी; १०, १५, २८, ३०, ३४, ३५, ३७, ४०, ४४-४८; ५२, ५४, ६४, ६५, ६९, ७० त्रिष्टुप्; १२ महाबृहती; १६-२४ त्रिपदाभुरिङ्महाबृहती; २५, ३१, ३२, ३८, ४१, ४२, ५५, ५७, ५९, ६१ अनुष्टुप्; २६, ३३, ४३ उपरिष्टादबृहती; २७ याजुषीगायत्री; ३९ पुरोविराडास्तारपङ्क्तिः; ४९ अनुष्टुब्गर्भात्रिष्टुप्; ५३ पुरोविराट्सतःपङ्क्तिः; ५६ ककुम्मत्यनुष्टुप्; ६२ भुरिगास्तारपङ्क्तिः; ६३ स्वराडास्तारपङ्क्तिः; ६६ त्रिपदास्वराङ्गायत्री; ६७ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; ६८, ७१ आसुर्यनुष्टुप्; ७२-७४, ७९ आसुरीपङ्क्तिः; ७५ आसुरीगायत्री; ७६ आसुर्युष्णिक्; ७७ दैवीजगती; ७८ आसुरीत्रिष्टुप्; ८० आसुरीजगती; ८१ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ८२ साम्नीबृहती; ८३, ८४ साम्नीत्रिष्टुप्; ८५ आसुरीबृहती; ८६ चतुष्पदाककुम्मत्युष्णिक्; ८७ चतुष्पदाशङ्कुमत्युष्णिक्; ८८ पथ्यापङ्क्तिः ८९ पञ्चपदापथ्यापङ्क्तिः ॥

आ रोह॒त॒ ज॒नि॒त्रीं जा॒तवे॒दसः पि॒त॒याणैः सं व॒ आ रो॒हयामि॑ ।

अवा॑ङ्मु॒व्येषि॒तो ह॒व्य॒वाह॑ ई॒जा॒नं यु॒क्ताः सु॒कृतां॑ ध॒त्त लो॒के ॥ १ ॥

दे॒वा य॒ज्ञमृ॒तवः॑ क॒ल्पय॑न्ति ह॒विः पु॒रो॒डाशं॑ स्तु॒चो य॒ज्ञायु॑धानि ।

तेभि॑र्याहि प॒थिभि॑र्दे॒व्याना॑नैर्यैरी॒जा॒नाः स्व॒र्गं यन्ति॑ लो॒कम् ॥ २ ॥

ऋ॒तस्य॑ प॒न्था॒मनु॑ पश्य सा॒ध्वङ्गि॑रसः सु॒कृतो॒ येन॑ यन्ति । तेभि॑र्याहि

प॒थिभिः॑ स्व॒र्गं यत्रा॑दित्या मधु॒ भक्ष॑र्यन्ति तृती॒ये ना॒के अधि॑ वि श्रय॒स्व ॥ ३ ॥

त्रयः॑ सु॒प॒र्णा उप॑रस्य मा॒यू ना॒कस्य॑ पृ॒ष्ठे अधि॑ वि॒ष्टपि॑ श्रि॒ताः ।

स्व॒र्गा लो॒का अ॒मृते॑न वि॒ष्टा इ॒षमूर्जं॑ यज॒मानाय॑ दु॒हाम् ॥ ४ ॥

जु॒हूदी॑धा॒र द्या॑मु॒पभृ॑दन्तरि॒क्षं ध्रु॒वा दा॑धार पृथि॒वीं प्र॑ति॒ष्ठाम् ।

प्र॒ती॒मां लो॒का घृ॑तपृ॒ष्ठाः स्व॒र्गाः का॒मंका॒मं यज॑मानाय दु॒हाम् ॥ ५ ॥

ध्रु॒व आ रो॒ह पृथि॑वीं वि॒श्वभो॑जसमन्तरि॒क्षमु॒पभृ॑दा क्र॒मस्व ।

जुहु॑ द्यां गच्छ॒ यज॑मानेन सा॒कं स्तु॒वेण॑ व॒त्सेन॑ दि॒शः प्र॑पी॒नाः

सर्वा॑ धु॒क्ष्वाह॑णीयमानः ॥ ६ ॥

ती॒र्थैस्तर॑न्ति प्र॒वतो॑ म॒हीरि॑ति य॒ज्ञकृ॑तः सु॒कृतो॒ येन॑ यन्ति ।

अत्रा॑दधुर्यज॒मानाय॑ लो॒कं दि॒शो भू॑तानि यदक॒ल्पय॑न्त ॥ ७ ॥

अ॒ङ्गि॒रसा॒मय॑नं॒ पूर्वो॑ अ॒ग्निरा॑दि॒त्याना॒मय॑नं॒ गा॒र्हप॑त्यो

दक्षि॑णाना॒मय॑नं॒ दक्षि॑णा॒ग्निः । म॒हि॒मान॑म॒ग्नेर्वि॑हितस्य

ब्र॒ह्म॒णा स॑म॒ङ्गः सर्व॑ उप॒ याहि॑ श॒ग्मः ॥ ८ ॥

पूर्वो^१ अग्रिष्ट्वा तपतु शं पुरस्ताच्छं पश्चात्तपतु गार्हपत्यः ।
 दक्षिणाग्रिष्टे तपतु शर्म वर्मोत्तरतो मध्यतो
 अन्तरिक्षाद्दिशोदिशो अग्रे परि पाहि घोरात् ॥ ९ ॥
 यूयमग्रे शन्तमाभिस्तनूभिरीजानमभि लोकं स्वर्गम् ।
 अश्वा भूत्वा पृष्टिवाहो वहाथ यत्र देवैः सधमादं मदन्ति ॥ १० ॥
 शमग्रे पश्चात्तप शं पुरस्ताच्छमुत्तराच्छमधरात्तपैनम् ।
 एकस्त्रेधा विहितो जातवेदः सम्यगेनं धेहि सुकृतांमु लोके ॥ ११ ॥
 शमग्रयः समिद्धा आ रभन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ।
 शृतं कृण्वन्त इह माव चिक्षिपन् ॥ १२ ॥
 यज्ञ एति विततः कल्पमान ईजानमभि लोकं स्वर्गम् ।
 तमग्रयः सर्वहुतं जुषन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ।
 शृतं कृण्वन्त इह माव चिक्षिपन् ॥ १३ ॥
 ईजानश्चितमारुक्षदग्निं नाकस्य पृष्ठाद्विमुत्पतिष्यन् ।
 तस्मै प्र भाति नभसो ज्योतिषीमान्स्वर्गः पन्थाः सुकृते देवयानः ॥ १४ ॥
 अग्रिर्होताध्वर्युष्टे बृहस्पतिरिन्द्रो ब्रह्मा दक्षिणतस्ते अस्तु ।
 हुतोऽयं संस्थितो यज्ञ एति यत्र पूर्वमयनं हुतानाम् ॥ १५ ॥
 अपूपवानक्षीरवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १६ ॥
 अपूपवान्दधिवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १७ ॥
 अपूपवान्द्रप्सवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १८ ॥
 अपूपवान्धृतवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १९ ॥
 अपूपवान्मांसवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २० ॥

अपूपवानत्रवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २१ ॥
 अपूपवान्मधुमांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २२ ॥
 अपूपवान्रसवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २३ ॥
 अपूपवानपवांश्चरुरेह सीदतु ।
 लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २४ ॥
 अपूपपापिहितान्कुम्भान्यांस्ते देवा अधारयन् ।
 ते ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतश्चुतः ॥ २५ ॥
 यास्ते धाना अनुकिरामि तिलमिश्राः स्वधावतीः ।
 तास्ते सन्तुद्भवीः प्रभ्वीस्तास्ते यमो राजानु मन्यताम् ॥ २६ ॥
 अक्षितिं भूर्यसीम् ॥ २७ ॥
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु संचरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥ २८ ॥
 शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते रयिम् ।
 ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति सर्वदा ते दुहते दक्षिणां सप्तमातरम् ॥ २९ ॥
 कोशं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलमिडां धेनुं मधुमतीं स्वस्तये ।
 ऊर्जं मदन्तीमदितिं जनेष्वग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन् ॥ ३० ॥
 एतत्ते देवः सविता वासो ददाति भर्तवे ।
 तत्त्वं यमस्य राज्ये वसानस्तार्प्यं चर ॥ ३१ ॥
 धाना धेनुरभद्रुत्सो अस्यास्तिलो ऽभवत् ।
 तां वै यमस्य राज्ये अक्षितामुप जीवति ॥ ३२ ॥
 एतास्ते असौ धेनवः कामदुघा भवन्तु ।
 एनीः श्येनीः सरूपा विरूपास्तिलवत्सा उप तिष्ठन्तु त्वात्र ॥ ३३ ॥

एनी॑र्धा॒ना हरि॑णीः श्येनी॑रस्य कृ॒ष्णा धा॒ना रोहि॑णीर्धे॒नव॑स्ते ।
 तिल॑वत्सा ऊ॒र्जम॑स्मै दुहा॑ना वि॒श्वाहा॑ सन्त्वनप॒स्फुर॑न्तीः ॥ ३४ ॥
 वैश्वा॑न॒रे ह॒विरि॑दं जु॒होमि॑ साह॒स्रं श॒तधा॑र॒मुत्स॑म् ।
 स बि॑भर्ति पि॒तरं पि॒ताम॒हान्प्र॑पिताम॒हान्बि॑भर्ति पि॒न्वमा॑नः ॥ ३५ ॥
 स॒हस्र॑धा॒रं श॒तधा॑र॒मुत्स॑मक्षितं व्य॒च्यमा॑नं स॒लिल॑स्य पृ॒ष्ठे ।
 ऊ॒र्जं दुहा॑नमनप॒स्फुर॑न्तमुपा॑सते पि॒तरः स्व॒धाभिः॑ ॥ ३६ ॥
 इ॒दं कसा॑म्बु च॒र्यने॑न चि॒तं तत्स॑जाता॒ अव॑ पश्य॒तेत॑ ।
 म॒र्त्योऽय॑ममृत॒त्वमे॑ति॒ तस्मै॑ गृ॒हान्कृ॑णुत याव॒त्सब॑न्धु ॥ ३७ ॥
 इ॒हैवै॑धि॒ धन॑स॒निरि॑हचि॒त्त इ॒हक्र॑तुः ।
 इ॒हैधि॑ वी॒र्यं व॑त्तरो वयो॒धा अप॑राहतः ॥ ३८ ॥
 पु॒त्रं पौ॒त्रम॑भित॒र्पय॑न्ती॒रापो॑ म॒धुम॑ती॒रिमाः॑ ।
 स्व॒धां पि॒तृभ्यो॑ अ॒मृतं॑ दुहा॑ना आपो॑ दे॒वीरु॒भयां॑स्तर्पयन्तु ॥ ३९ ॥
 आपो॑ अ॒ग्निं प्र हि॑णुत पि॒तॄरु॒पेमं॑ य॒ज्ञं पि॒तरो॑ मे जुष॒न्ताम् ।
 आसी॑ना॒मूर्ज॑मु॒प ये स॑च॒न्ते ते नो॑ र॒यिं स॑र्व॒वीरं॑ नि य॒च्छान् ॥ ४० ॥
 स॒मिन्ध॑ते अ॒मर्त्यं॑ ह॒व्यवा॑हं घृ॒तप्रि॑यम् ।
 स वे॑द॒ निहि॑तान्नि॒धीन्पि॑तृ॒न्परा॑वतो॒ गता॑न् ॥ ४१ ॥
 यं ते॑ म॒न्थं य॒मोद॑नं यन्मा॑सं नि॒पृणा॑मि॒ ते ।
 ते ते॑ स॒न्तु स्व॒धाव॑न्तो॒ मधु॑म॒न्तो घृ॑त॒श्चुतः॑ ॥ ४२ ॥
 यास्ते॑ धा॒ना अ॑नु॒किरा॑मि॒ तिल॑मि॒श्राः स्व॒धाव॑तीः ।
 तास्ते॑ स॒न्तूद्भ॑वीः प्र॒भ्वीस्ता॑स्ते॒ यमो॑ राजा॒नु मन्य॑ताम् ॥ ४३ ॥
 इ॒दं पू॒र्वम॑प॒रं नि॒यानं॑ येना॑ ते॒ पू॒र्वे पि॒तरः॑ प॒रेताः॑ ।
 पु॒रो ग॒वा ये अ॑भि॒शाचो॑ अस्य॒ ते त्वा॑ वह॒न्ति सु॑कृ॒तामु॑ लो॒कम् ॥ ४४ ॥
 सर॑स्वतीं दे॒वय॑न्तो॒ हव॑न्ते सर॑स्वतीमध्व॒रे ता॑य॒माने॑ ।
 सर॑स्वतीं सु॒कृतो॑ हव॑न्ते सर॑स्वती दा॒शुषे॑ वा॒र्यं दा॑त् ॥ ४५ ॥
 सर॑स्वतीं पि॒तरो॑ हव॑न्ते दक्षि॒णा य॒ज्ञम॑भि॒नक्ष॑माणाः ।
 आ॒सद्या॑स्मिन्ब॒र्हिषि॑ मादयध्वमनमी॒वा इष॑ आ धै॒ह्यस्मे॑ ॥ ४६ ॥

सरस्वति॒ या सर॒थं य॒याथो॒क्थैः स्व॒धाभिर्दे॒वि पि॒तृभिर्म॑दन्ती ।
 सह॒स्रार्घ॑मि॒डो अत्र॑ भा॒गं रा॒यस्पोषं॑ यज॑मानाय धेहि ॥ ४७ ॥
 पृ॒थि॒वीं त्वा पृ॒थि॒व्यामा व॑शयामि दे॒वो नो॑ धा॒ता प्र ति॑रा॒त्यायुः॑ ।
 परा॑परै॒ता वसु॑वि॒द्वो अ॒स्त्वधा॑ मृ॒ताः पि॒तृषु॑ सं भ॑वन्तु ॥ ४८ ॥
 आ प्र च्य॑वे॒थाम॒प तन्मृ॑जे॒थां यद्वा॑म॒भिभा॑ अत्रो॒चुः ।
 अ॒स्मादे॑त॒मघ्न्यौ॑ तद्वशी॑यो दा॒तुः पि॒तृष्वि॒हभो॑जनौ म॒म ॥ ४९ ॥
 ए॒यम॑ग॒न्दक्षि॑णा भ॒द्रतो॑ नो॒ अने॑न॒ दत्ता॑ सु॒दुधा॑ व॒योधाः॑ ।
 यौव॑ने जी॒वानु॑प॒पृञ्च॑ती ज॒रा पि॒तृभ्य॑ उप॒संप॑राणयादि॒मान् ॥ ५० ॥
 इ॒दं पि॒तृभ्यः॑ प्र भ॑रामि ब॒र्हिर्जी॑वं दे॒वेभ्य॑ उत्त॑रं स्तृणामि ।
 तदा॑ रो॒ह पुरु॑ष॒ मेध्यो॑ भव॒न्प्रति॑ त्वा जान॒न्तु पि॒तरः॑ परै॑तम् ॥ ५१ ॥
 ए॒दं ब॒र्हिर्सदो॑ मे॒ध्योऽभूः॑ प्र॒ति त्वा॑ जान॒न्तु पि॒तरः॑ परै॑तम् ।
 य॒थाप॒रु त॒न्वंश् संभ॑रस्व॒ गात्रा॑णि ते ब्र॒ह्मणा॑ कल्पयामि ॥ ५२ ॥
 प॒र्णो रा॒जापि॑धानं चरू॒णामूर्जो॑ ब॒लं सह॑ ओजो॑ न आ॒गन् ।
 आ॒युर्जी॑वेभ्यो॒ विद॑धद्दी॒र्घायु॑त्वाय॒ शत॑शा॒रदा॑य ॥ ५३ ॥
 ऊ॒र्जो भा॒गो य इ॒मं ज॒जाना॑श्मा॒न्नामा॑धि॒पत्यं॑ ज॒गाम॑ ।
 तम॑र्च॒त वि॒श्वमि॑त्रा ह॒विर्भिः॑ स नो॑ य॒मः प्र॑तरं जी॒वसे॑ धात् ॥ ५४ ॥
 यथा॑ य॒माय॑ ह॒र्म्यम॑व॒पन्प॑ञ्च॒ मान॒वाः ।
 ए॒वा व॑पामि ह॒र्म्यं यथा॑ मे भू॒र्योऽस॑त ॥ ५५ ॥
 इ॒दं हि॑र॒ण्यं बि॑भृहि॒ यत्ते॑ पि॒ताबि॑भः पु॒रा ।
 स्व॒र्गं य॒तः पि॒तुर्ह॑स्तं निर्मृ॑द्दि॒क्षिण॑म् ॥ ५६ ॥
 ये च॑ जी॒वा ये च॑ मृ॒ता ये जा॒ता ये च॑ य॒ज्ञियाः॑ ।
 तेभ्यो॑ घृ॒तस्य॑ कु॒ल्यै ऽतु॑ मधु॒धारा॑ व्यु॒न्दती॑ ॥ ५७ ॥
 वृ॒षा म॒तीनां॑ प॒वते॑ वि॒चक्षु॑णः स॒रो अ॒ह्नां प्र॑तरी॒तोष॑सां दि॒वः ।
 प्रा॒णः सि॒न्धूनां॑ क॒लशां॑ अ॒चिक्र॑द॒दिन्द्र॑स्य॒ हादि॑मावि॒शन्म॑नी॒षया॑ ॥ ५८ ॥
 त्वे॒षस्ते॑ धूम॒ ऊर्णो॑तु दि॒वि षं॑च्छु॒क्र आ॑त॒तः ।
 स॒रो न हि॑ द्यु॒ता त्वं कृ॑पा पा॒वक॑ रोच॒से ॥ ५९ ॥

प्र वा ए॒तीन्दुरिन्द्रस्य॑ निष्कृ॒तिं सखा॑ सख्यु॒र्न प्र मि॑नाति संगि॒रः ।
 मर्य॑ इव॒ योषाः॑ सम॑र्षसे सोमः॑ क॒लशे॑ श॒तया॑मना प॒था ॥ ६० ॥
 अक्ष॑न्नमी॒मदन्त॑ ह्यव॑ प्रि॒याँ अधू॑षत ।
 अस्तो॑षत॒ स्वभा॑नवो॒ विप्रा॑ यवि॒ष्ठा ईम॑हे ॥ ६१ ॥
 आ या॑त पि॒तरः सो॒म्यासो॑ ग॒म्भीरैः प॒थिभिः॑ पि॒तृयाणैः॑ ।
 आयु॑र॒स्मभ्यं॑ दध॑तः प्र॒जां च रा॒यश्च॑ पोषै॒र॒भि नः॑ सचध्वम् ॥ ६२ ॥
 परा॑ यात पि॒तरः सो॒म्यासो॑ ग॒म्भीरैः प॒थिभिः॑ पू॒र्याणैः॑ ।
 अधा॑ मा॒सि पुन॑रा या॑त नो गृ॒हान्ह॑वि॒रत्तुं सुप्र॑जसः सु॒वीराः॑ ॥ ६३ ॥
 यद्वो॑ अ॒ग्रिरज॑हादेक॒मङ्गं पि॒तृलो॒कं ग॒मयं॑ जा॒तवे॑दाः ।
 तद्व॑ ए॒तत्पुन॑रा प्या॒ययामि॑ सा॒ङ्गाः स्व॒र्गे पि॒तरो॑ मा॒दय॑ध्वम् ॥ ६४ ॥
 अभू॑द्भूतः प्र॒हितो जा॒तवे॑दाः सा॒यं न्य॒ह्म उप॑व॒न्द्यो नृ॑भिः ।
 प्रा॒दाः पि॒तृभ्यः॑ स्व॒धया॑ ते अक्ष॑न्न॒द्धि त्वं दे॒व प्र॑य॒ता ह॒वींषि॑ ॥ ६५ ॥
 अ॒सौ हा इ॒ह ते म॒नः क॑कु॒त्सल॑मिव जा॒मयः॑ । अ॒भ्ये ऽनं॑ भू॒म ऊ॒र्णुहि॑ ॥ ६६ ॥
 शु॒म्भन्तां लो॒काः पि॒तृष॑द॒नाः पि॒तृष॑द॒ने त्वा लो॒क आ सा॑दयामि ॥ ६७ ॥
 ये॒ऽस्माकं॑ पि॒तर॑स्तेषां ब॒र्हिर्र॑सि ॥ ६८ ॥
 उदु॑त्त॒मं वरु॑ण॒ पाशा॑म॒स्मद॑वा॒धमं वि म॑ध्य॒मं श्र॑थाय ।
 अधा॑ व॒यमा॑दित्य॒ व्र॒ते त॒वाना॑गसो॒ अदि॑तये स्याम ॥ ६९ ॥
 प्रा॒स्मत्पा॑शा॒न्वरु॑ण मुञ्च॒ सर्वा॒न्यैः सं॒मा॒मे ब॒ध्यते॑ यै॒र्व्या॒मे ।
 अधा॑ जी॒वेम॑ श॒रदं॑ श॒तानि॑ त्वया॒ राज॑न्गु॒पिता र॑क्ष॒माणाः॑ ॥ ७० ॥
 अ॒ग्र्ये क॑व्य॒वाह॑नाय॒ स्व॒धा नमः॑ ॥ ७१ ॥
 सोमा॑य॒ पि॒तृम॑ते॒ स्व॒धा नमः॑ ॥ ७२ ॥
 पि॒तृभ्यः॑ सोम॑व॒द्भ्यः स्व॒धा नमः॑ ॥ ७३ ॥
 य॒माय॑ पि॒तृम॑ते॒ स्व॒धा नमः॑ ॥ ७४ ॥
 ए॒तत्ते प्र॑त॒ताम॑ह॒ स्व॒धा ये च॑ त्वा॒मनु॑ ॥ ७५ ॥
 ए॒तत्ते त॑ताम॒ह स्व॒धा ये च॑ त्वा॒मनु॑ ॥ ७६ ॥
 ए॒तत्ते त॑त॒ स्व॒धा ॥ ७७ ॥

स्व॒धा पि॒तृभ्यः॑ पृ॒थिवि॒षद्भ्यः॑ ॥ ७८ ॥
 स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ अ॒न्तरिक्ष॑सद्भ्यः ॥ ७९ ॥
 स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ दि॒विषद्भ्यः॑ ॥ ८० ॥
 नमो॑ वः पि॒तर ऊ॒र्जे नमो॑ वः पि॒तरो रसा॑य ॥ ८१ ॥
 नमो॑ वः पि॒तरो भा॑माय नमो॑ वः पि॒तरो म॒न्यवै॑ ॥ ८२ ॥
 नमो॑ वः पि॒तरो यद् घोरं॑ तस्मै नमो॑ वः पि॒तरो यत्क्रूरं॑ तस्मै ॥ ८३ ॥
 नमो॑ वः पि॒तरो यच्छि॒वं तस्मै॑ नमो॑ वः पि॒तरो यत्स्यो॒नं तस्मै॑ ॥ ८४ ॥
 नमो॑ वः पि॒तरः स्व॒धा वः पि॒तरः ॥ ८५ ॥
 येऽत्र पि॒तरः पि॒तरो येऽत्र यू॒यं स्थ युष्माँ॑स्तेऽनु यू॒यं तेषां॑ श्रेष्ठा भूया॑स्थ ॥ ८६ ॥
 य इ॒ह पि॒तरो जी॒वा इ॒ह व॒यं स्मः॑ । अ॒स्माँस्तेऽनु व॒यं तेषां॑ श्रेष्ठा भूया॑स्म ॥ ८७ ॥
 आ त्वा॑ग्र इ॒धीमहि॑ द्युम॒न्तं दे॒वाज॑रम् ।
 यद् घ॒ सा ते॒ पनी॑यसी स॒मिद्दी॒दय॑ति द्यवि । इ॒षं स्तो॒तृभ्य॒ आ भ॑र ॥ ८८ ॥
 च॒न्द्रमा॑ अ॒प्स्वश्॑न्तरा सु॒प॒र्णो धा॑वते दि॒वि ।
 न वो॑ हिरण्य॒नेम॑यः प॒दं वि॒न्दन्ति॑ विद्युतो वि॒त्तं मे॑ अ॒स्य रो॑दसी ॥ ८९ ॥

इति चतुस्त्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इत्यष्टादशं काण्डम् ॥

अथैकोनविंशं काण्डम्

अथ पञ्चत्रिंशः प्रपाठकः ॥

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यज्ञः ॥ छन्दः—१, २ पथ्याबृहती; ३ पङ्क्तिः ॥

सं सं स्रवन्तु नद्यः सं वाताः सं पतन्निर्वाणः ।

य॒ज्ञमि॒मं वर्ध॑यता गिरः सं॒स्राव्ये॑ ऽणि ह॒विषा॑ जुहोमि ॥ १ ॥

इ॒मं हो॒मा य॒ज्ञम॑व॒तेमं॑ सं॒स्राव॑णा उ॒त ।

य॒ज्ञमि॒मं वर्ध॑यता गिरः सं॒स्राव्ये॑ ऽणि ह॒विषा॑ जुहोमि ॥ २ ॥

रूपं॑रूपं॑ वयो॑वयः सं॒रभ्यै॑नं॒ परि॑ ष्वजे ।

य॒ज्ञमि॒मं च॑त॒स्रः प्र॒दिशो॑ वर्ध॑यन्तु सं॒स्राव्ये॑ ऽणि ह॒विषा॑ जुहोमि ॥ ३ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शं त॒ आपो॑ है॒मव॒ती श॑मु॒ ते स॑न्तू॒त्स्याः ।

शं ते॑ स॒निष्य॑दा॒ आपः॑ श॑मु॒ ते स॑न्तु व॒र्ष्याः ॥ १ ॥

शं त॒ आपो॑ ध॒न्व॒न्या॒ः शं ते॑ स॒न्त्व॒नू॒ष्याः ।

शं ते॑ ख॒नि॒त्रि॒मा॒ आपः॑ शं याः कु॒म्भे॒भिरा॑भृताः ॥ २ ॥

अ॒न॒भ्र॒यः ख॒न॒मा॒ना वि॒प्रा ग॑म्भी॒रे अ॒प॒सः ।

भि॒ष॒ग॒भ्यो भि॒ष॒क्त्वा॒ आपो॑ अ॒च्छा॑ व॒दाम॑सि ॥ ३ ॥

अ॒पा॒म॒हं दि॒व्या॑ ऽना॒म॒पां स्रो॑त॒स्याः ऽना॒म् ।

अ॒पा॒म॒हं प्र॒णो॒ज॒नेऽश्वा॑ भव॒थ वा॒जिनः॑ ॥ ४ ॥

ता अ॒पः शि॒वा अ॒पोऽय॑क्ष्मं॒कर॑णीर॒पः ।

यथै॒व तृ॑प्य॒ते म॑य॒स्तास्त॒ आ द॑त्त भेष॒जीः ॥ ५ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्; २ भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

दि॒वस्पृ॑थि॒व्याः पर्य॑न्त॒रि॒क्षा॒द्वन॑स्पति॒भ्यो अ॒ध्योष॑धी॒भ्यः ।

यत्र॑यत्र॒ वि॒भृ॒तो जा॒तवे॑दास्त॒तस्तु॑तो जुष॒माणो न॒ एहि॑ ॥ १ ॥

यस्ते अप्सु महिमा यो वनेषु य ओषधीषु पशुष्वप्सवन्तः ।
 अग्रे सर्वास्तन्वः सं रभस्व ताभिर्न एहि द्रविणोदा अजस्रः ॥ २ ॥
 यस्ते देवेषु महिमा स्वर्गो या ते तनूः पितृष्वाविवेश ।
 पुष्टिर्या ते मनुष्ये ऽषु पप्रथेऽग्रे तया रयिमस्मासु धेहि ॥ ३ ॥
 श्रुत्कर्णाय कवये वेद्याय वचोभिर्वाकैरुप यामि रातिम् ।
 यतो भयमभयं तन्नो अस्त्वव देवानां यज हेडो अग्रे ॥ ४ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पञ्चपदाविराडतिजगती;
 २ जगती; ३ अनुष्टुप्; ४ त्रिष्टुप् ॥

यामाहुतिं प्रथमामथर्वा या जाता या हव्यमकृणोजातवेदाः ।
 तां त एतां प्रथमो जोहवीमि ताभिष्टुमो वहतु हव्यमग्निरग्नये स्वाहा ॥ १ ॥
 आकूतिं देवीं सुभगां पुरो दधे चित्तस्य माता सुहवा नो अस्तु ।
 यामाशामैमि केवली सा मै अस्तु विदेयमेनां मनसि प्रविष्टाम् ॥ २ ॥
 आकूत्या नो बृहस्पत आकूत्या न उपा गहि ।
 अथो भगस्य नो धेह्यथो नः सुहवो भव ॥ ३ ॥
 बृहस्पतिर्म आकूतिमाङ्गिरसः प्रति जानातु वाचमेताम् ।
 यस्य देवा देवताः संबभूवुः स सुप्रणीताः कामो अन्वैत्वस्मान् ॥ ४ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रो राजा जगत्तश्चर्षणीनामधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति ।
 ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद्राध उपस्तुतश्चिदुर्वाक् ॥ १ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

सहस्रबाहुः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठदशाङ्गुलम् ॥ १ ॥
 त्रिभिः पद्भिर्द्यामरोहत्पादस्येहाभवत्पुनः ।
 तथा व्यक्रामद्विष्वङ्ङशनानशने अनु ॥ २ ॥

तार्वन्तो अस्य महिमानस्ततो ज्यायांश्च पूरुषः ।
 पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥
 पुरुष एवेदं सर्वं यद्धृतं यच्च भाव्यम् ।
 उतामृतत्वस्यैश्वरो यदन्येनाभवत्सह ॥ ४ ॥
 यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।
 मुखं किमस्य किं बाहू किमूरू पादा उच्येते ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद् बाहू राजन्योऽस्य भवत् ।
 मध्यं तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ ६ ॥
 चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।
 मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ ७ ॥
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।
 पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकौ अकल्पयन् ॥ ८ ॥
 विराडग्रे समभवद्विराजो अधि पूरुषः ।
 स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ९ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।
 वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धुविः ॥ १० ॥
 तं यज्ञं प्रावृषा प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रशः ।
 तेन देवा अयजन्त साध्या वसवश्च ये ॥ ११ ॥
 तस्मादश्वा अजायन्त ये च के चोभयादतः ।
 गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावर्यः ॥ १२ ॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
 छन्दो ह जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ १३ ॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
 पशून्तांश्चक्रे वायव्या नारण्या ग्राम्याश्च ये ॥ १४ ॥
 सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।
 देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥

मूर्ध्नो देवस्य बृहतो अंशवः सप्त सप्ततीः ।

राज्ञः सोमस्याजायन्त जातस्य पुरुषादधि ॥ १६ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१-३, ५ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक्रिष्टुप् ॥

चित्राणि साकं दिवि रौचनानि सरीसृपाणि भुवने ज्वानि ।
तुर्मिशं सुमतिमिच्छमानो अहानि गीर्भिः सपर्यामि नाकम् ॥ १ ॥
सुहवमग्रे कृत्तिका रोहिणी चास्तु भद्रं मृगशिरः शमाद्रा ।
पुनर्वसू सूनृता चारु पुष्यो भानुराश्लेषा अयनं मघा मे ॥ २ ॥
पुण्यं पूर्वा फल्गुन्यौ चात्र हस्तश्चित्रा शिवा स्वाति सुखो मे अस्तु ।
राधे विशाखे सुहवानुराधा ज्येष्ठा सुनक्षत्रमरिष्ट मूलम् ॥ ३ ॥
अन्नं पूर्वा रासतां मे अषाढा ऊर्जं देव्युत्तरा आ वहन्तु ।
अभिजिन्मे रासतां पुण्यमेव श्रवणः श्रविष्ठाः कुर्वतां सुपुष्टिम् ॥ ४ ॥
आ मे महच्छतभिषग्वरीय आ मे द्रुया प्रोष्ठपदा सुशर्म ।
आ रेवती चाश्वयुजौ भगं म आ मे रयिं भरण्य आ वहन्तु ॥ ५ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१ विराड्जगती; २ महाबृहतीत्रिष्टुप्;
३ विराट्स्थानात्रिष्टुप्; ४-६ अनुष्टुप्; ७ द्विपदानिचृत्तिष्टुप् ॥

यानि नक्षत्राणि दिव्यं न्तरिक्षे अप्सु भूमौ यानि नगेषु दिक्षु ।
प्रकल्पयंश्चन्द्रमा यान्येति सर्वाणि ममैतानि शिवानि सन्तु ॥ १ ॥
अष्टाविंशानि शिवानि शग्मानि सह योगं भजन्तु मे ।
योगं प्रपद्ये क्षेमं च क्षेमं प्रपद्ये योगं च नमोऽ होरात्राभ्यामस्तु ॥ २ ॥
स्वस्तितं मे सुप्रातः सुसायं सुदिवं सुमृगं सुशकुनं मे अस्तु ।
सुहवमग्रे स्वस्त्यश्मर्त्यं गत्वा पुनरायाभिनन्दन् ॥ ३ ॥
अनुहवं परिहवं परिवादं परिक्ष्वम् ।
सर्वैर्मे रिक्तकुम्भान्परा तान्सवितः सुव ॥ ४ ॥
अपपापं परिक्ष्वं पुण्यं भक्षीमहि क्ष्वम् ।
शिवा ते पाप नासिकां पुण्यगश्चाभि मेहताम् ॥ ५ ॥

इ॒मा या ब्र॑ह्मणस्पते॒ विषू॑ची॒र्वात॑ ईर॒ते ।
 स॒ध्रीची॑रिन्द्र॒ ताः कृ॑त्वा मह्यं शि॒वत॑मास्कृ॒धि ॥ ६ ॥
 स्व॒स्ति नो अ॒स्त्वभ्यं॑ नो अस्तु॒ नमोऽ॑ हो॒रात्रा॑भ्यामस्तु ॥ ७ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—शान्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ विराडुरोबृहती; २-४, ६-८, १०, ११,
 १३ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदापथ्यापङ्क्तिः; ९ पञ्चपदाककुम्भतीत्रिष्टुप्; १२ सप्तपदाऽष्टिः;
 १४ चतुष्पदासंकृतिः ॥

शा॒न्ता द्यौः शा॒न्ता पृ॑थि॒वी शा॒न्तमि॒दमु॑र्व॒न्तरि॑क्षम् ।
 शा॒न्ता उ॑द॒न्वती॑रापः शा॒न्ता नः॑ स॒न्त्वोष॑धीः ॥ १ ॥
 शा॒न्तानि॑ पू॒र्वरू॒पाणि॑ शा॒न्तं नो॑ अस्तु कृ॒ताकृ॑तम् ।
 शा॒न्तं भू॒तं च॒ भव्यं॑ च॒ सर्व॑मे॒व शम॑स्तु नः ॥ २ ॥
 इ॒यं या पर॑मे॒ष्ठिनी॒ वाग्दे॒वी ब्र॑ह्मसं॒शिता॑ ।
 ययै॒व संसृ॑जे घो॒रं तयै॒व शान्ति॑रस्तु नः ॥ ३ ॥
 इ॒दं यत्पर॑मे॒ष्ठिनं॑ मनो॑ वां ब्र॑ह्मसं॒शितम्॑ ।
 येनै॒व संसृ॑जे घो॒रं तेनै॒व शान्ति॑रस्तु नः ॥ ४ ॥
 इ॒मानि॒ यानि॒ पञ्चै॑न्द्रि॒याणि॒ मनः॑ष॒ष्ठानि॒ मे हृ॒दि ब्र॑ह्म॒णा
 सं॒शिता॑नि । यैरे॒व संसृ॑जे घो॒रं तैरे॒व शान्ति॑रस्तु नः ॥ ५ ॥
 शं नो॑ मि॒त्रः शं वरु॑णः शं विष्णुः शं प्र॒जाप॑तिः ।
 शं न॒ इन्द्रो॑ बृ॒हस्प॑तिः शं नो॑ भव॒त्वय॑मा ॥ ६ ॥
 शं नो॑ मि॒त्रः शं वरु॑णः शं वि॒वस्वा॑ञ्छम॒न्तकः॑ ।
 उ॒त्पाताः॒ पार्थि॑वा॒न्तरि॑क्षाः शं नो॑ दि॒विच॑रा॒ ग्रहाः॑ ॥ ७ ॥
 शं नो॑ भूमि॒र्वेप्य॑मा॒ना श॑मु॒ल्का नि॒र्हीतं॑ च॒ यत् ।
 शं गा॒वो लो॑हित॒क्षीराः॒ शं भूमि॑र॒व ती॒र्यतीः॑ ॥ ८ ॥
 नक्ष॑त्रमु॒ल्काभि॑र्हतं शम॑स्तु नः शं नो॑ऽभि॒चाराः॒ शमु॑ सन्तु कृ॒त्याः ।
 शं नो॑ नि॒खाता॒ वल्गाः॒ शमु॒ल्का दे॑शोप॒सर्गाः॒ शमु॑ नो भवन्तु ॥ ९ ॥
 शं नो॑ ग्रहा॑श्चान्द्रम॒साः शमा॑दित्यश्च॒ राहु॑णा ।
 शं नो॑ मृ॒त्युर्धूम॑कै॒तुः शं रु॒द्रास्ति॑गम॒तैज॑सः ॥ १० ॥

शं रुद्राः शं वसवः शमादित्याः शमग्रयः ।

शं नो महर्षयो देवाः शं देवाः शं बृहस्पतिः ॥ ११ ॥

ब्रह्म प्रजापतिर्धाता लोका वेदाः सप्तऋषयोऽग्रयः ।

तैर्मे कृतं स्वस्त्ययनमिन्द्रो मे शर्म यच्छतु ब्रह्मा मे शर्म यच्छतु ।

विश्वे मे देवाः शर्म यच्छन्तु सर्वे मे देवाः शर्म यच्छन्तु ॥ १२ ॥

यानि कानि चिच्छन्तानि लोके सप्तऋषयो विदुः ।

सर्वाणि शं भवन्तु मे शं मे अस्त्वभयं मे अस्तु ॥ १३ ॥

पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिर्द्यौः शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिर्वनस्पतयः

शान्तिर्विश्वे मे देवाः शान्तिः सर्वे मे देवाः शान्तिः शान्तिः शान्तिः शान्तिभिः ।

ताभिः शान्तिभिः सर्व शान्तिभिः शमयामोऽहं यदिह घोरं यदिह क्रूरं यदिह

पापं तच्छान्तं तच्छिवं सर्वमेव शमस्तु नः

॥ १४ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।

शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ ॥ १ ॥

शं नो भगः शमु नः शंसो अस्तु शं नः पुरन्धिः शमु सन्तु रायः ।

शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु ॥ २ ॥

शं नो धाता शमु धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधाभिः ।

शं रोदसी बृहती शं नो अद्रिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ॥ ३ ॥

शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।

शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ॥ ४ ॥

शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं दृशये नो अस्तु ।

शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ॥ ५ ॥

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।

शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाषः शं नस्त्वष्टा ग्राभिरिह शृणोतु ॥ ६ ॥

शं नः सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शमु सन्तु यज्ञाः ।

शं नः स्वरूपां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्वस्तु वेदिः ॥ ७ ॥

शं नः सूर्यं उरुचक्षा उदैतु शं नो भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम्भु सन्त्वार्षः ॥ ८ ॥
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
 शं नो विष्णुः शम्भु पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्भुस्तु वायुः ॥ ९ ॥
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः ॥ १० ॥

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शम्भु सन्तु गावः ।
 शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु ॥ १ ॥
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरस्तु ।
 शम्भुभिषाचः शम्भु रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ॥ २ ॥
 शं नो अज एकपादेवो अस्तु शमर्हिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपात्येरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु देवगौपा ॥ ३ ॥
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्तामिदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियासः ॥ ४ ॥
 ये देवानामृत्विजो यज्ञियासो मनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५ ॥
 तदस्तु मित्रावरुणा तदग्रे शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।
 अशीमर्हि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सार्दनाय ॥ ६ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—उषा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता ।
 अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमा सुवीराः ॥ १ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—अप्रतिरथः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ७-१० त्रिष्टुप्; ३-६, ११ भुरिक्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य बाहू स्थविरौ वृषाणौ चित्रा इमा वृषभौ पारयिष्णू ।
 तौ योक्षे प्रथमो योग आगते याभ्यां जितमसुराणां स्वर्यत् ॥ १ ॥

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघ्नः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
 संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत्सकमिन्द्रः ॥ २ ॥
 संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुनाऽयोध्येन दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥ ३ ॥
 स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्त्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
 संसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्युर्ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ४ ॥
 बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।
 अभिवीरो अभिषत्वा सहोजिजैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोविदन् ॥ ५ ॥
 इमं वीरमनु हर्षध्वमुग्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।
 ग्रामजितं गोजितं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ॥ ६ ॥
 अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोदाय उग्रः शतमन्युरिन्द्रः ।
 दुश्च्यवनः पृतनाषाडयोध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥ ७ ॥
 बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रा अपबाधमानः ।
 प्रभञ्जञ्छत्रूप्रमृणन्नमित्रानस्माकमेध्यविता तनूनाम् ॥ ८ ॥
 इन्द्र एषां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्तु मध्ये ॥ ९ ॥
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रम् ।
 महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ १० ॥
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मान्देवासोऽवता हवेषु ॥ ११ ॥

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—द्यावापृथिव्यौ ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इदमुच्छ्रेयोऽवसानमागां शिवे मे द्यावापृथिवी अभूताम् ।
 असपत्ना प्रदिशो मे भवन्तु न वै त्वा द्विष्मो अभयं नो अस्तु ॥ १ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-४ इन्द्रः; ५, ६ मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती;

२, ५ जगती; ३ विराट्पथ्यापङ्क्तिः; ४, ६ त्रिष्टुप् ॥

यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवञ्छग्धि तव त्वं न ऊतिभिर्वि द्विषो वि मृधो जहि ॥ १ ॥
 इन्द्रं वयमनूराधं हवामहेऽनु राध्यास्म द्विपदा चतुष्पदा ।
 मा नः सेना अररुषीरुप गुर्विषूचीरिन्द्र द्रुहो वि नाशय ॥ २ ॥
 इन्द्रस्त्रातोत वृत्रहा परस्फानो वरेण्यः ।
 स रक्षिता चरमतः स मध्यतः स पश्चात्स पुरस्तान्नो अस्तु ॥ ३ ॥
 उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान्त्स्वर्यज्योतिरभयं स्वस्ति ।
 उग्रा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप क्षयेम शरणा बृहन्ता ॥ ४ ॥
 अभयं नः करत्यन्तरिक्षमभयं द्यावापृथिवी उभे इमे ।
 अभयं पश्चादभयं पुरस्तादुत्तरादधरादभयं नो अस्तु ॥ ५ ॥
 अभयं मित्रादभयमित्रादभयं ज्ञातादभयं परोक्षात् ।
 अभयं नक्तमभयं दिवा नः सर्वा आशा मम मित्रं भवन्तु ॥ ६ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;

२ सप्तपदाबृहतीगर्भातिशक्वरी ॥

असपन्नं पुरस्तात्पश्चान्नो अभयं कृतम् ।
 सविता मा दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥ १ ॥
 दिवो मादित्या रक्षन्तु भूम्या रक्षन्त्वग्रयः ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां मा पुरस्तादश्विनावभितः शर्म यच्छताम् ।
 तिरश्चीनघ्न्या रक्षतु जातवेदा भूतकृतो मे सर्वतः सन्तु वर्मा ॥ २ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-४, ८ जगती; ५, ७, १० अतिजगती;

६ भुगिजगती; ९ पञ्चपदाऽतिशक्वरी ॥

अग्निर्मा पातु वसुभिः पुरस्तात्तस्मिन्क्रमे तस्मिञ्छ्रये तां पुरं प्रैमि ।
 स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १ ॥

वा॒युर्मा॒न्तरि॑क्षेणै॒तस्या॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ २ ॥
 सोमो॑ मा रु॒द्रैर्दक्षि॑णाया दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ३ ॥
 वरु॑णो मादि॒त्यैरे॒तस्या॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ४ ॥
 सूर्यो॑ मा द्यावा॑पृथि॒वीभ्यां॑ प्र॒तीच्या॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां
 पु॒रं प्रैमि॑ । स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ५ ॥
 आपो॑ मौष॒धीमती॑रे॒तस्या॑ दि॒शः पा॑न्तु तासु॑ क्रमे॒ तासु॑ श्रये॒ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 ता मा॑ रक्षन्तु ता मा॑ गोपायन्तु ताभ्य॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ६ ॥
 वि॒श्वर्क॑र्मा मा सप्त॒ऋषि॑भिरु॒दीच्या॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ७ ॥
 इन्द्रो॑ मा म॒रुत्वाने॒तस्या॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ८ ॥
 प्र॒जाप॑तिर्मा प्र॒जन॑नवान्त्स॒ह प्र॒तिष्ठा॑या ध्रु॒वाया॑ दि॒शः पा॑तु
 तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां पु॒रं प्रैमि॑ ।
 स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ ९ ॥
 बृ॒ह॒स्ति॑र्मा वि॒श्वैर्दे॒वैरु॒र्ध्वाया॑ दि॒शः पा॑तु तस्मि॒न्क्रमे॑ तस्मि॒ज्छ्रये॑ तां
 पु॒रं प्रैमि॑ । स मा॑ रक्षतु स मा॑ गोपायतु तस्मा॑ आ॒त्मानं॑ परि॑ ददे॒ स्वाहा॑ ॥ १० ॥

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ८ साम्नीत्रिष्टुप्; २-४, ६ आर्च्यनुष्टुप्;

५ स्वराडार्च्यनुष्टुप्; ७, ९, १० प्राजापत्यात्रिष्टुप्; (सर्वाद्विपदाः) ॥

अ॒ग्निं ते वसु॑वन्तमृच्छन्तु ।

ये मा॑ऽघा॒यवः॑ प्रा॒च्या दि॒शो ऽभि॒दासा॑त् ॥ १ ॥

वा॒युं ते॒ऽन्तरि॑क्षवन्तमृच्छन्तु ।

ये मा॑ऽघा॒यव॑ ए॒तस्या॑ दि॒शो ऽभि॒दासा॑त् ॥ २ ॥

सोमं ते रुद्रवन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायवो दक्षिणाया दिशो ऽभिदासात् ॥ ३ ॥
 वरुणं त आदित्यवन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायव एतस्या दिशो ऽभिदासात् ॥ ४ ॥
 सूर्यं ते द्यावापृथिवीवन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायवः प्रतीच्या दिशो ऽभिदासात् ॥ ५ ॥
 अपस्त ओषधीमतीर्हच्छन्तु ।
 ये माऽघायव एतस्या दिशो ऽभिदासात् ॥ ६ ॥
 विश्वकर्माणं ते सप्तर्षिवन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायव उदीच्या दिशो ऽभिदासात् ॥ ७ ॥
 इन्द्रं ते मरुत्वन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायव एतस्या दिशो ऽभिदासात् ॥ ८ ॥
 प्रजापतिं ते प्रजननवन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायवो ध्रुवाया दिशो ऽभिदासात् ॥ ९ ॥
 बृहस्पतिं ते विश्वदेववन्तमृच्छन्तु ।
 ये माऽघायव ऊर्ध्वाया दिशो ऽभिदासात् ॥ १० ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३, ९ भुरिगृहती;

२, ४-८, ११ अनुष्टुब्गभार्पणङ्गिः; १० स्वराट्पङ्क्तिः ॥

मित्रः पृथिव्योदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्मं च वर्मं च यच्छतु ॥ १ ॥
 वायुरन्तरिक्षेणोदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्मं च वर्मं च यच्छतु ॥ २ ॥
 सूर्यो दिवोदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्मं च वर्मं च यच्छतु ॥ ३ ॥
 चन्द्रमा नक्षत्रैरुदक्रामत्तां पुरं प्र णयामि वः ।
 तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्मं च वर्मं च यच्छतु ॥ ४ ॥

सोम॒ ओष॑धी॒भिरु॑द॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ५ ॥
 य॒ज्ञो दक्षि॑णा॒भिरु॑द॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ६ ॥
 स॒मु॒द्रो न॒दी॒भिरु॑द॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ७ ॥
 ब्र॒ह्म ब्र॒ह्मचा॒रि॒भिरु॑द॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ८ ॥
 इन्द्रो॑ वी॒र्ये॑ऽणोद॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ९ ॥
 दे॒वा अ॒मृते॑नोद॒क्राम॑न्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ १० ॥
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा॒भिरु॑द॒क्राम॒त्तां पु॒रं प्र ण॑यामि वः ।
 तामा वि॑शत॒ तां प्र वि॑शत॒ सा वः शर्म॑ च॒ वर्म॑ च यच्छतु ॥ ११ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्, २ जगती; ३-४ अनुष्टुप् ॥

अप॒न्यधुः पौरु॑षेयं व॒धं यमि॑न्द्रा॒ग्नी धा॒ता स॒विता बृ॒हस्प॑तिः ।
 सोमो॑ राजा वरु॒णो अ॒श्विना॑ य॒मः पू॒षास्मान्परि॑ पातु मृत्योः ॥ १ ॥
 यानि॑ च॒कार॒ भुव॑नस्य॒ यस्पतिः॑ प्र॒जाप॑तिर्मात॒रिश्वा॑ प्र॒जाभ्यः॑ ।
 प्र॒दिशो॑ यानि॑ वस॒ते दिश॑श्च॒ तानि॑ मे॒ वर्मी॑णि बहु॒लानि॑ सन्तु ॥ २ ॥
 यत्ते॑ त॒नूष्व॑न॒ह्यन्त॑ दे॒वा द्यु॒राज॑यो दे॒हिन्ः ।
 इन्द्रो॑ यच्च॒क्रे वर्म॑ तद॒स्मान्पा॑तु वि॒श्वतः॑ ॥ ३ ॥
 वर्म॑ मे॒ द्यावा॑पृथि॒वी वर्मा॑ह॒र्वर्म॑ सूर्यः॑ ।
 वर्म॑ मे॒ विश्वे॑ दे॒वाः क्र॒न्मा मा॒ प्राप॑त्प्रती॒चिका॑ ॥ ४ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—छन्दांसि ॥ छन्दः—द्विपदासाम्नीबृहती (एकावसाना) ॥

गायत्र्युष्टिगानुष्टुब्बृहती पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्जगत्यै ॥ १ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्; २, ६, १४-१६,

२० दैवीपङ्क्तिः; ३, १९ प्राजापत्यागायत्री; ४, ७, ११, १७ दैवीजगती;

५, १२, १३ दैवीत्रिष्टुप्; ८-१० आसुरीजगती; १८ आसुर्यनुष्टुप्;

२१ चतुष्पदात्रिष्टुप् ॥

आङ्गिरसानामाद्यैः पञ्चानुवाकैः स्वाहा ॥ १ ॥

षष्ठाय स्वाहा ॥ २ ॥ सप्तमाष्टमाभ्यां स्वाहा ॥ ३ ॥

नीलनखेभ्यः स्वाहा ॥ ४ ॥ हरितेभ्यः स्वाहा ॥ ५ ॥

क्षुद्रेभ्यः स्वाहा ॥ ६ ॥ पर्यायिकेभ्यः स्वाहा ॥ ७ ॥

प्रथमेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ ८ ॥ द्वितीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ ९ ॥

तृतीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ १० ॥ उपोत्तमेभ्यः स्वाहा ॥ ११ ॥

उत्तमेभ्यः स्वाहा ॥ १२ ॥ उत्तरेभ्यः स्वाहा ॥ १३ ॥

ऋषिभ्यः स्वाहा ॥ १४ ॥ शिखिभ्यः स्वाहा ॥ १५ ॥

गुणेभ्यः स्वाहा ॥ १६ ॥ महागुणेभ्यः स्वाहा ॥ १७ ॥

सर्वेभ्योऽङ्गिरोभ्यो विदगुणेभ्यः स्वाहा ॥ १८ ॥

पृथक्सहस्राभ्यां स्वाहा ॥ १९ ॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥ २० ॥

ब्रह्मज्येष्ठा संभृता वीर्या ऽणि ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवमा ततान ।

भूतानां ब्रह्मा प्रथमोत जज्ञे तेनार्हति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः ॥ २१ ॥

[२३] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ आसुरीबृहती; २-७, २०, २३, २७ दैवीत्रिष्टुप्;

८, १०-१२, १४-१६ प्राजापत्यागायत्री; १७, १९, २१, २४, २५, २९ दैवीपङ्क्तिः;

९, १३, १८, २२, २६, २८ दैवीजगती; ३० चतुष्पदात्रिष्टुप् ॥

आथर्वणानां चतुर्ऋचेभ्यः स्वाहा ॥ १ ॥ पञ्चर्चेभ्यः स्वाहा ॥ २ ॥

षड्ऋचेभ्यः स्वाहा ॥ ३ ॥ सप्तर्चेभ्यः स्वाहा ॥ ४ ॥

अष्टर्चेभ्यः स्वाहा ॥ ५ ॥ नवर्चेभ्यः स्वाहा ॥ ६ ॥

दशर्चेभ्यः स्वाहा ॥ ७ ॥ एकादशर्चेभ्यः स्वाहा ॥ ८ ॥

द्वा॒द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ ९ ॥	त्र॒यो॒द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १० ॥
च॒तु॒र्द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ ११ ॥	प॒ञ्च॒द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १२ ॥
षो॒ड॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १३ ॥	स॒प्त॒द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १४ ॥
अ॒ष्टा॒द॒श॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १५ ॥	ए॒को॒न॒विं॒श॒तिः॒ स्वाहा॑	॥ १६ ॥
विं॒श॒तिः॒ स्वाहा॑	॥ १७ ॥	म॒ह॒त्का॒ण॒डाय॑ स्वाहा॑	॥ १८ ॥
तृ॒चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ १९ ॥	ए॒क॒र्चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ २० ॥
क्षु॒द्रे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ २१ ॥	ए॒का॒नृ॒चे॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ २२ ॥
रो॒हि॒ते॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ २३ ॥	सू॒र्या॒भ्यां॒ स्वाहा॑	॥ २४ ॥
ब्रा॒त्या॒भ्यां॒ स्वाहा॑	॥ २५ ॥	प्रा॒जा॒प॒त्या॒भ्यां॒ स्वाहा॑	॥ २६ ॥
वि॒षा॒स॒ह्यै॒ स्वाहा॑	॥ २७ ॥	म॒ङ्ग॒लि॒के॒भ्यः॒ स्वाहा॑	॥ २८ ॥
ब्र॒ह्म॒णे॒ स्वाहा॑	॥ २९ ॥		

ब्रह्म॑ज्येष्ठा संभृ॑ता वी॒र्या॑ ऽणि ब्रह्मा॑ग्रे ज्येष्ठं दि॒व॒मा त॑तान ।

भू॒तानां॑ ब्र॒ह्मा प्र॑थ॒मोत॑ ज॒ज्ञे तेना॑र्हति ब्रह्म॑णा॒ स्पर्धि॑तुं कः ॥ ३० ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१-३ अनुष्टुप्; ४-६, ८ त्रिष्टुप्;

७ त्रिपदाऽऽ षीगायत्री ॥

येन॑ दे॒वं स॒वि॒तारं॑ परि॑ दे॒वा अधा॑रयन् ।

तेने॒मं ब्र॑ह्मणस्पते॒ परि॑ रा॒ष्ट्राय॑ धत्तन ॥ १ ॥

परी॒ममिन्द्र॑मायुषे म॒हे क्ष॒त्राय॑ धत्तन ।

यथै॑नं ज॒रसे॑ न॒यां ज्यो॒क्क्ष॒त्रेऽधि॑ जागरत् ॥ २ ॥

परी॒मं सोम॑मायुषे म॒हे श्रो॒त्राय॑ धत्तन ।

यथै॑नं ज॒रसे॑ न॒यां ज्यो॒क्क्ष्रो॒त्रेऽधि॑ जागरत् ॥ ३ ॥

परि॑ धत्त ध॒त्त नो॒ वर्च॑से॒मं ज॒रामृ॑त्युं कृणुत दी॒र्घमा॑युः ।

बृ॒ह॒स्पतिः॑ प्राय॑च्छ॒द्वास॑ ए॒तत्सो॑माय॒ राज्ञे॑ परि॑धात॒वा उ॑ ॥ ४ ॥

ज॒रां सु॑ गच्छ॒ परि॑ धत्स्व॒ वासो॑ भवा॑ गृष्टी॒नाम॑भि॒शस्ति॑पा उ॑ ।

श॒तं च॒ जीव॑ श॒रदः॑ पु॒रु॒ची रा॒यश्च॒ पोष॑मु॒पसं॑व्ययस्व ॥ ५ ॥

परीदं वासो^१ अधिथाः स्वस्तयेऽ भूर्वापीनामभिशस्तिपा उ^२ ।
 शतं च जीव^३ शरदः^४ पुरुचीर्वसूनि चारुर्वि भजासि जीवन् ॥ ६ ॥
 योगेयोगे तवस्तरं^५ वाजेवाजे हवामहे । सखाय^६ इन्द्रमूतये ॥ ७ ॥
 हिरण्यवर्णो अजरः^७ सुवीरो जरामृत्युः प्रजया सं विशस्व ।
 तदग्रिराह^८ तदु सोम^९ आह बृहस्पतिः सविता तदिन्द्रः ॥ ८ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अश्रान्तस्य त्वा मनसा युनज्मि प्रथमस्य च ।
 उत्कूलमुद्वहो भवोदुह्य प्रति धावतात् ॥ १ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः; हिरण्यम् ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप्;
४ पथ्यापङ्क्तिः ॥

अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं दध्ने अधि मर्त्येषु ।
 य एनद्वेद स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति ॥ १ ॥
 यद्विरण्यं सूर्येण सुवर्णं प्रजावन्तो मनवः पूर्वं ईषिरे ।
 तत्त्वा चन्द्रं वर्चसा सं सृजत्यायुष्मान्भवति यो बिभर्ति ॥ २ ॥
 आयुषे त्वा वर्चसे त्वौजसे च बलाय च ।
 यथा हिरण्यतेजसा विभासासि जनां अनु ॥ ३ ॥
 यद्वेद राजा वरुणो वेद देवो बृहस्पतिः ।
 इन्द्रो यद् वृत्रहा वेद तत् आयुष्यं भुवत्तत्ते वर्चस्यं भुवत् ॥ ४ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—त्रिवृत् ॥ छन्दः—१, २, ४-८, १४ अनुष्टुप्; ३, ९ त्रिष्टुप्;
१०, ११ आर्च्युष्णिक्; १२ आर्च्यनुष्टुप्; १३ साम्नीत्रिष्टुप्; १५ षट्पदाऽतिशक्वरी ॥

गोभिध्वा पात्वृषभो वृषा त्वा पातु वाजिभिः ।
 वायुध्वा ब्रह्मणा पात्विन्द्रस्त्वा पात्विन्द्रियैः ॥ १ ॥
 सोमस्त्वा पात्वोषधीभिर्नक्षत्रैः पातु सूर्यः ।
 माद्ध्यस्त्वा चन्द्रो वृत्रहा वातः प्राणेन रक्षतु ॥ २ ॥

तिस्रो दिवस्तिस्त्रः पृथिवीस्त्रीण्यन्तरिक्षाणि चतुरः समुद्रान् ।
 त्रिवृतं स्तोमं त्रिवृत आप आहुस्तास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृद्धिः ॥ ३ ॥
 त्रीन्नाकांस्त्रीन्त्समुद्रांस्त्रीन्ब्रध्नांस्त्रीन्वैष्टपान् ।
 त्रीन्मातरिश्वनस्त्रीन्त्सूर्याङ्गोमृन्कल्पयामि ते ॥ ४ ॥
 घृतेन त्वा समुक्षाम्यग्र आज्येन वर्धयन् ।
 अग्रेष्वचन्द्रस्य सूर्यस्य मा प्राणं मायिनो दभन् ॥ ५ ॥
 मा वः प्राणं मा वोऽपानं मा हरो मायिनो दभन् ।
 भ्राजन्तो विश्ववेदसो देवा दैव्येन धावत ॥ ६ ॥
 प्राणेनाग्निं सं सृजति वातः प्राणेन संहितः ।
 प्राणेन विश्वतोमुखं सूर्यं देवा अजनयन् ॥ ७ ॥
 आयुषायुष्कृतां जीवायुष्माञ्जीव मा मृथाः ।
 प्राणेनात्मन्वतां जीव मा मृत्योरुदगा वशम् ॥ ८ ॥
 देवानां निहितं निधिं यमिन्द्रोऽन्वविन्दत्यथिभिर्देवयानैः ।
 आपो हिरण्यं जुगुप्सुस्त्रिवृद्धिस्तास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृद्धिः ॥ ९ ॥
 त्रयस्त्रिंशद्देवतास्त्रीणि च वीर्याणि प्रियायमाणा जुगुप्सुस्त्रिंशतः ।
 अस्मिंश्चन्द्रे अधि यद्धिरण्यं तेनायं कृणवद् वीर्याणि ॥ १० ॥
 ये देवा दिव्येकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥ ११ ॥
 ये देवा अन्तरिक्ष एकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥ १२ ॥
 ये देवाः पृथिव्यामेकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥ १३ ॥
 असपत्नं पुरस्तात्पश्चान्नो अभयं कृतम् ।
 सविता मा दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥ १४ ॥
 दिवो मादित्या रक्षन्तु भूम्या रक्षन्त्वग्रयः ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां मा पुरस्तादश्विनावभितः शर्म यच्छताम् ।
 तिरश्चीनघ्न्या रक्षतु जातवेदा भूतकृतो मे सर्वतः सन्तु वर्मा ॥ १५ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दर्भमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इमं बध्नामि ते मणिं दीर्घायुत्वाय तेजसे ।
 दर्भं सपत्नदम्भनं द्विषतस्तपनं हृदः ॥ १ ॥
 द्विषतस्तापयन्हृदः शत्रूणां तापयन्मनः ।
 दुर्हर्दः सर्वास्त्वं दर्भं घर्मइवाभीन्त्सन्तापयन् ॥ २ ॥
 घर्मइवाभितपन्दर्भं द्विषतो नितपन्मणे ।
 हृदः सपत्नानां भिन्द्धीन्द्रइव विरुजं बलम् ॥ ३ ॥
 भिन्द्धि दर्भं सपत्नानां हृदयं द्विषतां मणे ।
 उद्यन्त्वचमिव भूम्याः शिरं एषां वि पातय ॥ ४ ॥
 भिन्द्धि दर्भं सपत्नान्मे भिन्द्धि मे पृतनायतः ।
 भिन्द्धि मे सर्वान्दुर्हर्दो भिन्द्धि मे द्विषतो मणे ॥ ५ ॥
 छिन्द्धि दर्भं सपत्नान्मे छिन्द्धि मे पृतनायतः ।
 छिन्द्धि मे सर्वान्दुर्हर्दो छिन्द्धि मे द्विषतो मणे ॥ ६ ॥
 वृश्च दर्भं सपत्नान्मे वृश्च मे पृतनायतः ।
 वृश्च मे सर्वान्दुर्हर्दो वृश्च मे द्विषतो मणे ॥ ७ ॥
 कृन्त दर्भं सपत्नान्मे कृन्त मे पृतनायतः ।
 कृन्त मे सर्वान्दुर्हर्दो कृन्त मे द्विषतो मणे ॥ ८ ॥
 पिंश दर्भं सपत्नान्मे पिंश मे पृतनायतः ।
 पिंश मे सर्वान्दुर्हर्दो पिंश मे द्विषतो मणे ॥ ९ ॥
 विध्य दर्भं सपत्नान्मे विध्य मे पृतनायतः ।
 विध्य मे सर्वान्दुर्हर्दो विध्य मे द्विषतो मणे ॥ १० ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दर्भमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

निक्षं दर्भं सपत्नान्मे निक्षं मे पृतनायतः ।
 निक्षं मे सर्वान्दुर्हर्दो निक्षं मे द्विषतो मणे ॥ १ ॥

तृ॒न्धि॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ तृ॒न्धि॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 तृ॒न्धि॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑स्तृ॒न्धि॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ २ ॥
 रु॒न्धि॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ रु॒न्धि॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 रु॒न्धि॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ रु॒न्धि॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ३ ॥
 मृ॒ण॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ मृ॒ण॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 मृ॒ण॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ मृ॒ण॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ४ ॥
 म॒न्थ॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ म॒न्थ॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 म॒न्थ॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ म॒न्थ॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ५ ॥
 पि॒ण्डि॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ पि॒ण्डि॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 पि॒ण्डि॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ पि॒ण्डि॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ६ ॥
 ओ॒ष॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ ओ॒ष॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 ओ॒ष॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ ओ॒ष॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ७ ॥
 द॒ह॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ द॒ह॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 द॒ह॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ द॒ह॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ८ ॥
 ज॒हि॒ द॒र्भ॒ स॒प॒त्नान्मे॒ ज॒हि॒ मे॒ पृ॒त॒नाय॒तः ।
 ज॒हि॒ मे॒ सर्वा॑न्दु॒र्हा॒र्दो॑ ज॒हि॒ मे॒ द्वि॒ष॒तो म॑णे ॥ ९ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दर्भमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

य॒त्ते॒ द॒र्भ॒ ज॒रामृ॑त्युः श॒तं व॒र्म॑सु॒ व॒र्म॑ ते ।
 ते॒ने॒मं व॒र्मि॑णं कृ॒त्वा स॒प॒त्नां ज॒हि वी॒र्यै॑ ॥ १ ॥
 श॒तं ते॒ द॒र्भ॒ व॒र्मा॑णि स॒ह॒स्रं वी॒र्या॑ ऽणि ते ।
 तम॒स्मै वि॒श्वे॒ त्वां दे॒वा ज॒र॒से॒ भ॒र्त॒वा अ॒दुः ॥ २ ॥
 त्वा॒मा॒हु॒र्दे॒व॒व॒र्म॒ त्वां द॒र्भ॒ ब्र॒ह्म॒ण॒स्प॒ति॒म् ।
 त्वा॒मि॒न्द्र॒स्या॒हु॒र्व॒र्म॒ त्वं रा॒ष्ट्रा॒णि र॒क्ष॒सि ॥ ३ ॥
 स॒प॒त्न॒क्षय॑णं द॒र्भ॒ द्वि॒ष॒तस्त॑प॒नं हृ॒दः ।
 म॒णिं क्षु॒त्रस्य॒ व॒र्ध॑नं त॒नू॒पा॒नं कृ॑णोमि ते ॥ ४ ॥

यत्समुद्रो अभ्यक्रन्दत्पर्जन्यो विद्युता सह ।
ततो हिरण्ययो बिन्दुस्ततो दुर्भो अजायत ॥ ५ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—सविता (पुष्टिकामः) ॥ देवता—औदुम्बरमणिः ॥ छन्दः—१-४, ७-१० अनुष्टुप्; ५, १२ त्रिष्टुप्; ६
विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः; ११, १३ पञ्चपदाशक्वरी; १४ विराडास्तारपङ्क्तिः ॥

औदुम्बरेण मणिना पुष्टिकामाय वेधसा ।
पशूनां सर्वेषां स्फातिं गोष्ठे मे सविता करत् ॥ १ ॥
यो नो अग्निर्गार्हीपत्यः पशूनामधिपा असत् ।
औदुम्बरो वृषा मणिः सं मा सृजतु पुष्ट्या ॥ २ ॥
करीषिणीं फलवतीं स्वधामिरां च नो गृहे ।
औदुम्बरस्य तेजसा धाता पुष्टिं दधातु मे ॥ ३ ॥
यद् द्विपाच्य चतुष्पाच्य यान्यन्नानि ये रसाः ।
गृहे ३ हं त्वेषां भूमानं बिभ्रदौदुम्बरं मणिम् ॥ ४ ॥
पुष्टिं पशूनां परि जग्रभाहं चतुष्पदां द्विपदां यच्च धान्यम् ।
पर्यः पशूनां रसमोषधीनां बृहस्पतिः सविता मे नि यच्छात् ॥ ५ ॥
अहं पशूनामधिपा असानि मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ।
मह्यमौदुम्बरो मणिर्द्रविणानि नि यच्छतु ॥ ६ ॥
उप मौदुम्बरो मणिः प्रजया च धनेन च ।
इन्द्रेण जिन्वितो मणिरा मागन्त्सह वर्चसा ॥ ७ ॥
देवो मणिः संपन्नहा धनसा धनसातये ।
पशोरन्नस्य भूमानं गवां स्फातिं नि यच्छतु ॥ ८ ॥
यथाग्रे त्वं वनस्पते पुष्ट्या सह जज्ञिषे ।
एवा धनस्य मे स्फातिमा दधातु सरस्वती ॥ ९ ॥
आ मे धनं सरस्वती पर्यस्फातिं च धान्यम् ।
सिनीवाल्यापा वहादयं चौदुम्बरो मणिः ॥ १० ॥

त्वं मणीनामधिपा वृषासि त्वयि पुष्टं पुष्टपतिर्जजान । त्वयिमे वाजा
द्रविणानि सर्वौदुम्बरः स त्वमस्मत्सहस्वारादरातिममतिं क्षुधं च ॥ ११ ॥

ग्रामणीरसि ग्रामणीरुत्थायाभिषिक्तोऽभि मा सिञ्च वर्चसा ।
 तेजोऽसि तेजो मयि धारयाधि रयिरसि रयिं मे धेहि ॥ १२ ॥
 पुष्टिरसि पुष्ट्या मा समङ्ग्धि गृहमेधी गृहपतिं मा कृणु ।
 औदुम्बरः स त्वमस्मासु धेहि रयिं च नः सर्ववीरं
 नि यच्छ रायस्पोषाय प्रति मुञ्चे अहं त्वाम् ॥ १३ ॥
 अयमौदुम्बरो मणिर्वीरो वीराय बध्यते ।
 स नः सुनिं मधुमतीं कृणोतु रयिं च नः सर्ववीरं नि यच्छात् ॥ १४ ॥

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः (आयुष्कामः) ॥ देवता—दर्भः ॥ छन्दः—१-७ अनुष्टुप्; ८ पुरस्ताद्बृहती;
 ९ त्रिष्टुप्; १० जगती ॥

शतकाण्डो दुश्च्यवनः सहस्रपर्ण उत्तिरः ।
 दर्भो य उग्र ओषधिस्तं ते बध्नाम्यायुषे ॥ १ ॥
 नास्य केशान्प्र वपन्ति नोरसि ताडमा घृते ।
 यस्मा अच्छिन्नपर्णेन दर्भेण शर्म यच्छति ॥ २ ॥
 दिवि ते तूलमोषधे पृथिव्यामसि निष्ठितः ।
 त्वया सहस्रकाण्डेनायुः प्र वर्धयामहे ॥ ३ ॥
 तिस्रो दिवो अत्यतृणत्तिस्त्र इमाः पृथिवीरुत ।
 त्वयाहं दुर्हादो जिह्वां नि तृणद्भि वचांसि ॥ ४ ॥
 त्वमसि सहमानोऽहमस्मि सहस्वान् ।
 उभौ सहस्वन्तौ भूत्वा सपत्नान्त्सहीषीमहि ॥ ५ ॥
 सहस्व नो अभिमातिं सहस्व पृतनायतः ।
 सहस्व सर्वान्दुर्हादोः सुहादो मे बहून्कृधि ॥ ६ ॥
 दर्भेण देवजातेन दिवि ष्टम्भेन शश्वदित् ।
 तेनाहं शश्वतो जनाँ असनं सनवानि च ॥ ७ ॥
 प्रियमादर्भकृणु ब्रह्मराजन्याभ्यां शूद्राय चार्याय च ।
 यस्मै च कामयामहे सर्वस्मै च विपश्यते ॥ ८ ॥

यो जायमानः पृथिवीमदृंह्यो अस्तभ्नादन्तरिक्षं दिवं च ।
 यं बिभ्रतं ननु पाप्मा विवेद स नोऽयं दूर्भो वरुणो दिवा कः ॥ ९ ॥
 सपत्नहा शतकाण्डः सहस्वानोषधीनां प्रथमः सं बभूव ।
 स नोऽयं दूर्भः परि पातु विश्वतस्तेन साक्षीय पृतनाः पृतन्यतः ॥ १० ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—दूर्भः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ५ त्रिष्टुप्;

३ आर्षीपङ्क्तिः; ४ आस्तारपङ्क्तिः ॥

सहस्रार्धः शतकाण्डः पर्यस्वानपामग्रिर्वीरुधां राजसूर्यम् ।
 स नोऽयं दूर्भः परि पातु विश्वतो देवो मणिरायुषा सं सृजाति नः ॥ १ ॥
 घृतादुल्लुप्तो मधुमान्पर्यस्वान्भूमिदृंहोऽच्युतश्च्यावयिष्णुः ।
 नुदन्त्सपत्नानधरांश्च कृण्वन्दर्भा रोह महतामिन्द्रियेण ॥ २ ॥
 त्वं भूमिमत्येष्योजसा त्वं वेद्यां सीदसि चारुरध्वरे ।
 त्वां पवित्रमृषयोऽभरन्त त्वं पुनीहि दुरितान्यस्मत् ॥ ३ ॥
 तीक्ष्णो राजा विषासही रक्षोहा विश्वचर्षणिः ।
 ओजो देवानां बलमुग्रमेतत्तं ते बध्नामि जरसे स्वस्तये ॥ ४ ॥
 दूर्भेण त्वं कृणवद् वीर्या ऽणि दूर्भं बिभ्रदात्मना मा व्यथिष्ठाः ।
 अतिष्ठाया वर्चसाधान्यान्त्सूर्यं इवा भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥ ५ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

जङ्गिडो ऽसि जङ्गिडो रक्षितासि जङ्गिडः ।
 द्विपाच्चतुष्पादस्माकं सर्वं रक्षतु जङ्गिडः ॥ १ ॥
 या गृत्स्यस्त्रिपञ्चाशीः शतं कृत्याकृतश्च ये ।
 सर्वान्विनक्तु तेजसोऽरसां जङ्गिडस्करत् ॥ २ ॥
 अरसं कृत्रिमं नादमरसाः सप्त विस्त्रसः ।
 अपेतो जङ्गिडामतिमिषुमस्तेव शातय ॥ ३ ॥
 कृत्यादूषण एवायमथो अरातिदूषणः ।
 अथो सहस्वजङ्गिडः प्र ण आयूंषि तारिषत् ॥ ४ ॥

स जङ्गिडस्य महिमा परि णः पातु विश्वतः ।
 विष्कन्धं येन सासह संस्कन्धमोज ओजसा ॥ ५ ॥
 त्रिष्ट्वा देवा अजनयन्निष्ठितं भूम्यामधि ।
 तमु त्वाङ्गिरा इति ब्राह्मणाः पूर्व्या विदुः ॥ ६ ॥
 न त्वा पूर्वा ओषधयो न त्वा तरन्ति या नवाः ।
 विबाध उग्रो जङ्गिडः परिपाणः सुमङ्गलः ॥ ७ ॥
 अथोपदान भगवो जङ्गिडामितवीर्य ।
 पुरा त उग्रा ग्रसत उपेन्द्रो वीर्यं ददौ ॥ ८ ॥
 उग्र इत्ते वनस्पत इन्द्र ओज्मानमा दधौ ।
 अमीवाः सर्वाश्चातयं जहि रक्षांस्योषधे ॥ ९ ॥
 आशरीकं विशरीकं बलासं पृष्ठ्यामयम् ।
 तक्मानं विश्वशारदमरसां जङ्गिडस्करत् ॥ १० ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ५ अनुष्टुप्;
 ३ पथ्यापङ्क्तिः; ४ निचृत्तिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य नाम गृह्णन्त ऋषयो जङ्गिडं ददुः ।
 देवा यं चक्रुर्भेषजमग्रै विष्कन्धदूषणम् ॥ १ ॥
 स नो रक्षतु जङ्गिडो धनपालो धनैव ।
 देवा यं चक्रुर्ब्राह्मणाः परिपाणमरातिहम् ॥ २ ॥
 दुर्हार्दः संघोरं चक्षुः पापकृत्वानमार्गमम् ।
 तांस्त्वं सहस्रचक्षो प्रतीबोधेन नाशय परिपाणोऽसि जङ्गिडः ॥ ३ ॥
 परि मा दिवः परि मा पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्परि मा वीरुद्भ्यः ।
 परि मा भूतात्परि मोत भव्याद्दिशोदिशो जङ्गिडः पात्वस्मान् ॥ ४ ॥
 य ऋष्णावो देवकृता य उतो ववृतेऽन्यः ।
 सर्वास्तान्विश्वभेषजोऽरसां जङ्गिडस्करत् ॥ ५ ॥

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—शतवारः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शतवारो अनीनशद्यक्षमात्रक्षांसि तेजसा ।
 आरोहन्वर्चसा सह मणिर्दुर्णामिचातनः ॥ १ ॥
 शृङ्गाभ्यां रक्षो नुदते मूलेन यातुधान्यः ।
 मध्येन यक्ष्मं बाधते नैनं पाप्माति तत्रति ॥ २ ॥
 ये यक्ष्मासो अर्भका महान्तो ये च शब्दिनः ।
 सर्वान्दुर्णामिहा मणिः शतवारो अनीनशत् ॥ ३ ॥
 शतं वीरानजनयच्छतं यक्ष्मानपावपत् ।
 दुर्णाम्निः सर्वान्हत्वाव रक्षांसि धूनुते ॥ ४ ॥
 हिरण्यशृङ्ग ऋषभः शतवारो अयं मणिः ।
 दुर्णाम्निः सर्वान्स्तृड्द्वाव रक्षांस्यक्रमीत् ॥ ५ ॥
 शतमहं दुर्णाम्नीनां गन्धर्वाप्सरसां शतम् ।
 शतं शश्वन्वतीनां शतवारेण वारये ॥ ६ ॥

[३७] सप्तत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ आस्तारपङ्क्तिः;

३ त्रिपदामहाबृहती; ४ पुरउष्णिक् ॥

इदं वर्चो अग्निना दत्तमागन्भर्गो यशः सह ओजो वयो बलम् ।
 त्रयस्त्रिंशद्यानि च वीर्याणि तान्यग्निः प्र ददातु मे ॥ १ ॥
 वर्च आ धेहि मे तन्वांश्च सह ओजो वयो बलम् ।
 इन्द्रियाय त्वा कर्मणे वीर्याय प्रति गृह्णामि शतशारदाय ॥ २ ॥
 ऊर्जे त्वा बलाय त्वौजसे सहसे त्वा ।
 अभिभूयाय त्वा राष्ट्रभृत्याय पर्यूहामि शतशारदाय ॥ ३ ॥
 ऋतुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो माद्भ्यः संवत्सरेभ्यः ।
 धात्रे विधात्रे समृधे भूतस्य पतये यजे ॥ ४ ॥

[३८] अष्टात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—गुल्गुलुः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ चुतष्पदोष्णिक्;
३ प्राजापत्याऽनुष्टुप् ॥

न तं यक्ष्मा अरुन्धते नैनं शपथो अश्नुते ।
यं भेषजस्य गुल्गुलोः सुरभिर्गन्धो अश्नुते ॥ १ ॥
विष्वञ्चस्तस्माद्यक्ष्मा मृगा अश्वाइवेरते ।
यद् गुल्गुलु सैन्धवं यद्वाप्यासि समुद्रियम् ॥ २ ॥
उभयोरग्रभं नामास्मा अरिष्टतातये ॥ ३ ॥

[३९] एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिराः ॥ देवता—कुष्ठः ॥ छन्दः—१, ९, १० अनुष्टुप्; २, ३ पञ्च-
पदापथ्यापङ्क्तिः; ४ षट्पदाजगती; ५ सप्तपदाशक्वरी; ६-८ अष्टिः ॥

एतु देवस्त्रायमाणः कुष्ठो हिमवतस्परि ।
तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ १ ॥
त्रीणि ते कुष्ठ नामानि नद्यमारो नद्यारिषः ।
नद्यायं पुरुषो रिषत् ।
यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥ २ ॥
जीवला नाम ते माता जीवन्तो नाम ते पिता ।
नद्यायं पुरुषो रिषत् ।
यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥ ३ ॥
उत्तमो अस्योषधीनामनद्धाज्जगतामिव व्याघ्रः
श्वपदामिव । नद्यायं पुरुषो रिषत् ।
यस्मै परिव्रवीमि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥ ४ ॥
त्रिः शाम्बुभ्यो अङ्गिरेभ्यस्त्रिरादित्येभ्यस्परि ।
त्रिर्जातो विश्वदेवेभ्यः ।
स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।
तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ५ ॥
अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि ।
तत्रामृतस्य चक्षणं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।
 तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ६ ॥
 हिरण्ययी नौरचरुद्धिरण्यबन्धना दिवि ।
 तत्रामृतस्य चक्षणं ततः कुष्ठो अजायत ।
 स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।
 तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ७ ॥
 यत्र नावप्रभ्रंशनं यत्र हिमवतः शिरः ।
 तत्रामृतस्य चक्षणं ततः कुष्ठो अजायत ।
 स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।
 तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ८ ॥
 यं त्वा वेद पूर्व इक्ष्वाको यं वा त्वा कुष्ठ काम्यः ।
 यं वा वसो यमात्स्यस्तेनासि विश्वभेषजः ॥ ९ ॥
 शीर्षलोकं तृतीयकं सदन्दिश्यश्च हायनः ।
 तक्मानं विश्वधावीर्याधिराज्चं परा सुव ॥ १० ॥

[४०] चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वे देवाः; बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्त्रिष्टुप्; २ पुरःककुम्भ-
 त्युपरिष्ठाद्बृहती; ३ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ४ त्रिपदाऽऽर्षीगायत्री ॥

यन्मे छिद्रं मनसो यच्च वाचः सरस्वती मन्युमन्तं जगाम ।
 विश्वैस्तद्देवैः सह संविदानः सं दधातु बृहस्पतिः ॥ १ ॥
 मा न आपो मेधां मा ब्रह्म प्र मथिष्ठन ।
 शुष्यदा यूयं स्यन्दध्वमुपहूतोऽहं सुमेधा वर्चस्वी ॥ २ ॥
 मा नो मेधां मा नो दीक्षां मा नो हिंसिष्टं यत्तपः ।
 शिवा नः शं सन्त्वायुषे शिवा भवन्तु मातरः ॥ ३ ॥
 या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः ।
 तामस्मे रासतामिषम् ॥ ४ ॥

[४१] एकचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—तपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

भद्रमिच्छन्त ऋषयः स्वर्विदस्तपो दीक्षामुपनिषेदुरग्रे ।
ततो राष्ट्रं बलमोजश्च जातं तदस्मै देवा उपसंनमन्तु ॥ १ ॥

[४२] द्विचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मा ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ ककुम्भतीपथ्यापङ्क्तिः;
३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

ब्रह्म होता ब्रह्म यज्ञा ब्रह्मणा स्वरवो मिताः ।
अध्वर्युर्ब्रह्मणो जातो ब्रह्मणोऽन्तर्हितं हविः ॥ १ ॥
ब्रह्म स्नुचो घृतवतीर्ब्रह्मणा वेदिरुद्धिता । ब्रह्म यज्ञस्य
तत्त्वं च ऋत्विजो ये हविष्कृतः । शमिताय स्वाहा ॥ २ ॥
अंहोमुचे प्र भरे मनीषामा सुत्राम्णो सुमतिमावृणानः ।
इदमिन्द्र प्रति हव्यं गृभाय सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥ ३ ॥
अंहोमुचं वृषभं यज्ञियानां विराजन्तं प्रथममध्वराणाम् ।
अपां नपातमश्विना हुवे धिय इन्द्रियेण त इन्द्रियं दत्तमोजः ॥ ४ ॥

[४३] त्रिचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—शङ्कुमतीपथ्यापङ्क्तिः ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
अग्निर्मा तत्र नयत्वग्निर्मेधां दधातु मे । अग्नये स्वाहा ॥ १ ॥
यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
वायुर्मा तत्र नयतु वायुः प्राणान्दधातु मे । वायवे स्वाहा ॥ २ ॥
यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
सूर्यो मा तत्र नयतु चक्षुः सूर्यो दधातु मे । सूर्याय स्वाहा ॥ ३ ॥
यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
चन्द्रो मा तत्र नयतु मनश्चन्द्रो दधातु मे । चन्द्राय स्वाहा ॥ ४ ॥
यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।
सोमो मा तत्र नयतु पयः सोमो दधातु मे । सोमाय स्वाहा ॥ ५ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तर्पसा सह ।
 इन्द्रो मा तत्र नयतु बलमिन्द्रो दधातु मे । इन्द्राय स्वाहा ॥ ६ ॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तर्पसा सह ।
 आपो मा तत्र नयन्त्वमृतं मोष तिष्ठतु । अद्भ्यः स्वाहा ॥ ७ ॥
 यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तर्पसा सह ।
 ब्रह्मा मा तत्र नयतु ब्रह्मा ब्रह्म दधातु मे । ब्रह्मणे स्वाहा ॥ ८ ॥

[४४] चतुश्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—आञ्जनम्; ८, ९ वरुणः ॥ छन्दः—१-३, ६-१० अनुष्टुप्;

४ चतुष्पदाशङ्कुमत्युष्णिक्; ५ त्रिपदानिचृद्विषमागायत्री ॥

आयुषोऽसि प्रतरणं विप्रं भेषजमुच्यसे ।
 तदाञ्जन त्वं शन्ताते शमापो अभयं कृतम् ॥ १ ॥
 यो हरिमा जायान्योऽङ्गभेदो विसर्पकः ।
 सर्वं ते यक्षमङ्गैभ्यो बहिर्निर्हन्त्वाञ्जनम् ॥ २ ॥
 आञ्जनं पृथिव्यां जातं भद्रं पुरुषजीवनम् ।
 कृणोत्वप्रमायुकं रथजूतिमनागसम् ॥ ३ ॥
 प्राणं प्राणं त्रायस्वासो असवे मृड ।
 निर्ऋते निर्ऋत्या नः पाशैभ्यो मुञ्च ॥ ४ ॥
 सिन्धोर्गर्भोऽसि विद्युतां पुष्पम् ।
 वातः प्राणः सूर्यश्चक्षुर्दिवस्पयः ॥ ५ ॥
 देवाञ्जन त्रैककुदं परि मा पाहि विश्वतः ।
 न त्वा तरन्त्योषधयो बाह्याः पर्वतीया उत ॥ ६ ॥
 वीरुदं मध्यमवासृपद्रक्षोहामीवचातनः ।
 अमीवाः सर्वाश्चातयन्नाशयदभिभा इतः ॥ ७ ॥
 बह्वीरुदं राजन्वरुणानृतमाह पूरुषः ।
 तस्मात्सहस्रवीर्य मुञ्च नः पर्यहंसः ॥ ८ ॥
 यदापो अघ्न्या इति वरुणेति यदूचिम ।
 तस्मात्सहस्रवीर्य मुञ्च नः पर्यहंसः ॥ ९ ॥

मित्रश्च त्वा वरुणश्चानुप्रेयतुराञ्जन ।
तौ त्वानुगत्य दूरं भोगाय पुनरोहतुः ॥ १० ॥

[४५] पञ्चचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—१-५ आज्ञनम्; ६-१० अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;
३-५ त्रिष्टुप्; ६ विराण्महाबृहती; ७-१० निचृन्महाबृहती ॥

ऋणादृणमिव संनयन्कृत्यां कृत्याकृतो गृहम् ।
चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हार्दः पृथीरपि शृणाञ्जन ॥ १ ॥
यदस्मासु दुःष्वप्यं यद्गोषु यच्च नो गृहे ।
अनामगुस्तं च दुर्हार्दः प्रियः प्रति मुञ्चताम् ॥ २ ॥
अपामूर्ज ओजसो वावृधानमग्रेर्जातमधि जातवेदसः ।
चतुर्वीरं पर्वतीयं यदाञ्जनं दिशः प्रदिशः कर्दिच्छिवास्ते ॥ ३ ॥
चतुर्वीरं वध्यत आज्ञनं ते सर्वा दिशो अभयास्ते भवन्तु ।
ध्रुवस्तिष्ठासि सवितेव चार्यं इमा विशो अभि हरन्तु ते बलिम् ॥ ४ ॥
आक्ष्वैकं मणिमेकं कृष्णुष्व स्नाह्येकेना पिबैकमेषाम् ।
चतुर्वीरं नैर्ऋतेभ्यश्चतुर्भ्यो ग्राह्या बन्धेभ्यः परि पात्वस्मान् ॥ ५ ॥
अग्निर्माग्निनावतु प्राणायानायायुषे वर्चसु
ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभूतये स्वाहा ॥ ६ ॥
इन्द्रो मेन्द्रियेणावतु प्राणायानायायुषे वर्चसु
ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभूतये स्वाहा ॥ ७ ॥
सोमो मा सौम्येनावतु प्राणायानायायुषे वर्चसु
ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभूतये स्वाहा ॥ ८ ॥
भगो मा भगेनावतु प्राणायानायायुषे वर्चसु
ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभूतये स्वाहा ॥ ९ ॥
मरुतो मा गुणैरवन्तु प्राणायानायायुषे वर्चसु
ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभूतये स्वाहा ॥ १० ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[४६] षट्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—अस्तृतमणिः ॥ छन्दः—१ पञ्चपदाज्योतिष्मतीत्रिष्टुप्;

२ षट्पदाभुरिक्षक्वरी; ३, ७ पञ्चपदापथ्यापङ्क्तिः; ४ चतुष्पदात्रिष्टुप्;

५ पञ्चपदातिशक्वरी; ६ पञ्चपदोष्णिग्गर्भाविराड्जगती ॥

प्रजापतिष्ट्वा बधात्प्रथममस्तृतं वीर्यां यि कम् ।

तत्ते बध्नाम्यायुषे वर्चसं ओजसे च बलाय चास्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ १ ॥

ऊर्ध्वस्तिष्ठतु रक्षत्रप्रमादमस्तृतेमं मा त्वा दभन्पणयो यातुधानाः । इन्द्रैव

दस्यूनव धूनुष्व पृतन्यतः सर्वा छत्रून्वि षहस्वास्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ २ ॥

शतं च न प्रहरन्तो निघ्नन्तो न तस्तिरे ।

तस्मिन्नन्द्रः पर्यदत्त चक्षुः प्राणमथो बलमस्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ ३ ॥

इन्द्रस्य त्वा वर्मणा परि धापयामो यो देवानामधिराजो बभूव ।

पुनस्त्वा देवाः प्र णयन्तु सर्वेऽस्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ ४ ॥

अस्मिन्मणावेकशतं वीर्यां णि सहस्रं प्राणा अस्मिन्नस्तृते । व्याघ्रः

शत्रून्भि तिष्ठ सर्वान्यस्त्वा पृतन्यादधरः सो अस्त्वस्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ ५ ॥

घृतादुल्लुप्तो मधुमान्पयस्वान्तसहस्रप्राणः शतयोनिर्वयोधाः ।

शंभूश्च मयोभूश्चोर्जस्वांश्च पयस्वांश्चास्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ ६ ॥

यथा त्वमुत्तरोऽसौ असपत्नः सपत्नहा ।

सजातानामसद्वृशी तथा त्वा सविता करदस्तृतस्त्वाभि रक्षतु ॥ ७ ॥

[४७] सप्तचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती; २ पञ्चपदाऽनुष्टुब्गर्भा-

परातिजगती; ३-५, ८, ९ अनुष्टुप्; ६ पुरस्ताद्बृहती; ७ षट्पदाजगती ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।

दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥ १ ॥

न यस्याः पारं ददृशे न योर्युवद्विश्वमस्यां नि विशते यदेजति ।

अरिष्टासस्त उर्वि तमस्वति रात्रि पारमशीमहि भद्रे पारमशीमहि ॥ २ ॥

ये ते रात्रि नृचक्षसो द्रष्टारो नवतिर्नव ।

अशीतिः सन्त्यष्टा उतो ते सप्त सप्ततिः ॥ ३ ॥

षष्टिश्च षट् च रेवति पञ्चाशत्पञ्च सुमनयि ।
 चत्वारश्चत्वारिंशच्च त्रयस्त्रिंशच्च वाजिनि ॥ ४ ॥
 द्वौ च ते विंशतिश्च ते रात्र्येकादशावमाः ।
 तेभिर्नो अद्य पायुभिर्नु पोहि दुहितर्दिवः ॥ ५ ॥
 रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत मा नो दुःशंस ईशत ।
 मा नो अद्य गवां स्तेनो मावीनां वृक ईशत ॥ ६ ॥
 माश्वानां भद्रे तस्करो मा नृणां यातुधान्यः ।
 परमेभिः पथिभि स्तेनो धावतु तस्करः ।
 परेण दत्वती रज्जुः परेणाघायुरर्षतु ॥ ७ ॥
 अथ रात्रि तृष्टधूममशीर्षाणमहिं कृणु ।
 हनू वृकस्य जम्भयास्तेन तं द्रुपदे जहि ॥ ८ ॥
 त्वयि रात्रि वसामसि स्वपिष्यामसि जागृहि ।
 गोभ्यो नः शर्म यच्छाश्वेभ्यः पुरुषेभ्यः ॥ ९ ॥

[४८] अष्टचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽ षीगायत्री; २ त्रिपदाविराडनुष्टुप्;

३ बृहतीगर्भाऽऽ नुष्टुप्; ४, ६ अनुष्टुप्; ५ पथ्यापङ्क्तिः ॥

अथो यानि च यस्मा ह यानि चान्तः परीणहि ।
 तानि ते परि दद्यासि ॥ १ ॥
 रात्रि मातरुषसै नः परि देहि ।
 उषा नो अह्ने परि ददात्वहस्तुभ्यं विभावरि ॥ २ ॥
 यत्किं चेदं पतयति यत्किं चेदं सरीसृपम् ।
 यत्किं च पर्वतायासत्वं तस्मात्त्वं रात्रि पाहि नः ॥ ३ ॥
 सा पश्चात्पोहि सा पुरः सोत्तरादधरादुत ।
 गोपाय नो विभावरि स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ४ ॥
 ये रात्रिमनुतिष्ठन्ति ये च भूतेषु जाग्रति ।
 पशून्ये सर्वात्रक्षन्ति ते न आत्मसु जाग्रति ते नः पशुषु जाग्रति ॥ ५ ॥

वेद वै रात्रि ते नाम घृताची नाम वा असि ।
तां त्वां भरद्वाजो वेद सा नो वित्तेऽधि जाग्रति ॥ ६ ॥

[४९] एकोनपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१-९ गोपथः; १० गोपथो भरद्वाजश्च ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१-५, ८ त्रिष्टुप्;
६ आस्तापङ्क्तिः; ७ पथ्यापङ्क्तिः; ९ अनुष्टुप्; १० षट्पदाजगती ॥

इषिरा योषा युवतिर्दमूना रात्री देवस्य सवितुर्भगस्य ।
अश्वक्षभा सुहवा संभृतश्रीरा पप्रौ द्यावापृथिवी महित्वा ॥ १ ॥
अति विश्वान्यरुहद्रम्भीरो वर्षिष्ठमरुहन्त श्रविष्ठाः ।
उशती रात्र्यनु सा भद्राभि तिष्ठते मित्रइव स्वधाभिः ॥ २ ॥
वर्ये वन्दे सुभगे सुजात आजगत्रात्रि सुमना इह स्याम् ।
अस्मांस्त्रायस्व नर्याणि जाता अथो यानि गव्यानि पुष्ट्या ॥ ३ ॥
सिंहस्य रात्र्युशती पीषस्य व्याघ्रस्य द्वीपिनो वर्च आ ददे ।
अश्वस्य ब्रध्नं पुरुषस्य मायुं पुरु रूपाणि कृणुषे विभाती ॥ ४ ॥
शिवां रात्रिमनुसूर्यं च हिमस्य माता सुहवा नो अस्तु ।
अस्य स्तोमस्य सुभगे नि बोध येन त्वा वन्दे विश्वासु दिक्षु ॥ ५ ॥
स्तोमस्य नो विभावरि रात्रि राजैव जोषसे ।
असाम् सर्ववीरा भवाम् सर्ववेदसो व्युच्छन्तीरनूषसः ॥ ६ ॥
शम्या ह नाम दधिषे मम दिप्सन्ति ये धना ।
रात्रीहि तान्सुतपा य स्तेनो न विद्यते यत्पुनर्न विद्यते ॥ ७ ॥
भद्रासि रात्रि चमसो न विष्टो विष्वङ्गोरूपं युवतिर्बिभर्षि ।
चक्षुष्मती मे उशती वपूंषि प्रति त्वं दिव्या न क्षाममुक्थाः ॥ ८ ॥
यो अद्य स्तेन आर्यत्यघायुर्मर्त्यो रिपुः ।
रात्री तस्य प्रतीत्य प्र ग्रीवाः प्र शिरो हनत् ॥ ९ ॥
प्र पादौ न यथार्यति प्र हस्तौ न यथाशिषत् ।
यो मलिम्लुरुपायति स संपिष्टो अपायति ।
अपायति स्वपायति शुष्कै स्थाणावपायति ॥ १० ॥

[५०] पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अध॑ रात्रि॑ तृष्ट॑धूममशी॑र्षाण॑महिं॑ कृणु॑ ।
 अ॒क्षौ वृ॒कस्य॑ नि॒र्जह्या॑स्तेन॒ तं द्रु॑पदे जहि॥ १ ॥
 ये ते॑ रात्र्य॑न॒द्वाह॑स्तीक्ष्णशृ॒ङ्गाः स्वा॒शवः॑ ।
 तेभि॑र्नो अ॒द्य पा॑र॒याति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वहा॑ ॥ २ ॥
 रात्रि॑रात्रि॒मरि॑ष्यन्त॒स्तरे॑म॒ तन्वा॑ व॒यम् ।
 ग॒म्भीर॑म॒प्लवा॑इव॒ न त॑रेयुररा॒तयः॑ ॥ ३ ॥
 यथा॑ शा॒म्याकः॑ प्र॒पत॑न्नप॒वान्ना॑नुवि॒द्यते॑ ।
 ए॒वा रा॑त्रि॒ प्र पा॑तय॒ यो अ॒स्माँ अभ्य॑घा॒यति॑ ॥ ४ ॥
 अप॑ स्तेनं॒ वासो॑ गोअ॒जमु॑त॒ तस्कर॑म् ।
 अथो॒ यो अर्व॑तः॒ शिरों॑ऽभि॒धाय॑ निनी॒षति॑ ॥ ५ ॥
 यद॒द्या रा॑त्रि सु॒भगे॑ वि॒भज॑न्त्यो॒ वसु॑ ।
 यदे॒तद॒स्मान्भो॑जय॒ यथे॒दन्या॑नु॒पाय॑सि ॥ ६ ॥
 उ॒षसे॑ नः॒ परि॑ देहि॒ सर्वा॑न्नात्र्य॒नाग॑सः ।
 उ॒षा नो॑ अ॒ह्ने आ भ॑जादह॒स्तुभ्यं॑ विभाव॒रि ॥ ७ ॥

[५१] एकपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ आत्मा; २ सविता ॥ छन्दः—१ एकपदाब्राह्म्यनुष्टुप्;
 २ त्रिपदायवमध्योष्णिक् ॥

अयु॑तोऽहम॒युतो॑ म आ॒त्मायु॑तं मे चक्षु॒रयु॑तं मे श्रोत्र॒मयु॑तो
 मे प्रा॒णोऽयु॑तो मेऽपा॒नोऽयु॑तो मे व्या॒नोऽयु॑तोऽहं सर्वः॑ ॥ १ ॥
 दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वेऽश्वि॑नोर्बा॒हुभ्यां॑
 पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यां प्र॑सू॒त आ र॑भे ॥ २ ॥

[५२] द्विपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्पदोष्णिक्;
 ५ उपरिष्ठाद्बृहती ॥

का॒मस्त॑द॒ग्रे स॑म॒वर्त॑त॒ मन॑सो॒ रेतः॑ प्रथ॒मं यदा॑सीत् ।
 स का॒म॒ कामे॑न बृ॒हता॑ स॒यौनी॑ रा॒यस्योषं॑ यज॒मानाय॑ धेहि ॥ १ ॥

त्वं कामं सहसासि प्रतिष्ठितो विभुर्विभावां सख आ सखीयते ।
 त्वमुग्रः पृतनासु सासहिः सह ओजो यजमानाय धेहि ॥ २ ॥
 दूराच्चकमानाय प्रतिपाणायाक्षये ।
 आस्मा अशृण्वन्नाशाः कामैनाजनयन्त्स्व ॥ ३ ॥
 कामेन मा काम आगन्हृदयाद्धृदयं परि ।
 यदमीषामदो मनस्तदैतूप मामिह ॥ ४ ॥
 यत्काम कामयमाना इदं कृण्मसि ते हविः ।
 तन्नः सर्वं समृध्यतामथैतस्य हविषो वीहि स्वाहा ॥ ५ ॥

[५३] त्रिपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१-४ त्रिष्टुप्; ५ निचृत्पुस्तादबृहती; ६-१० अनुष्टुप् ॥

कालो अश्वो वहति सप्तर्षिः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः ।
 तमा रोहन्ति कवयो विपश्चितस्तस्य चक्रा भुवनानि विश्वा ॥ १ ॥
 सप्त चक्रान्वहति काल एष सप्तास्य नाभीरमृतं न्वक्षः ।
 स इमा विश्वा भुवनान्यञ्जत्कालः स ईयते प्रथमो नु देवः ॥ २ ॥
 पूर्णः कुम्भोऽधि काल आहितस्तं वै पश्यामो बहुधा नु सन्तः ।
 स इमा विश्वा भुवनानि प्रत्यङ् कालं तमाहुः परमे व्योमन् ॥ ३ ॥
 स एव सं भुवनान्याभरत्स एव सं भुवनानि पर्यैत् ।
 पिता सन्नभवत्पुत्र एषां तस्माद्वै नान्यत्परमस्ति तेजः ॥ ४ ॥

कालोऽमुं दिवमजनयत्काल इमाः पृथिवीरुत ।
 काले ह भूतं भव्यं चेष्टितं ह वि तिष्ठते ॥ ५ ॥
 कालो भूतिमसृजत काले तपति सूर्यः ।
 काले ह विश्वा भूतानि काले चक्षुर्वि पश्यति ॥ ६ ॥
 काले मनः काले प्राणः काले नारम समाहितम् ।
 कालेन सर्वा नन्दन्त्यागतेन प्रजा इमाः ॥ ७ ॥
 काले तपः काले ज्येष्ठं काले ब्रह्म समाहितम् ।
 कालो ह सर्वस्येश्वरो यः पितासीत्प्रजापतेः ॥ ८ ॥

तेनैषितं तेन जातं तदु तस्मिन्प्रतिष्ठितम् ।
 कालो ह ब्रह्म भूत्वा बिभर्ति परमेष्ठिनम् ॥ १ ॥
 कालः प्रजा असृजत कालो अग्रे प्रजापतिम् ।
 स्वयंभूः कश्यपः कालात्तपः कालादजायत ॥ १० ॥

[५४] चतुष्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ त्रिपदाऽऽ र्षीगायत्री;
 ५ षट्पदाविराडष्टिः ॥

कालादापः समभवन्कालाद् ब्रह्म तपो दिशः ।
 कालेनोदेति सूर्यः काले नि विशते पुनः ॥ १ ॥
 कालेन वातः पवते कालेन पृथिवी मही ।
 द्यौर्मही काल आहिता ॥ २ ॥
 कालो ह भूतं भव्यं च पुत्रो अजनयत्पुरा ।
 कालादृचः समभवन्यजुः कालादजायत ॥ ३ ॥
 कालो यज्ञं समैरयद्देवेभ्यो भागमक्षितम् ।
 काले गन्धर्वाप्सरसः काले लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ ४ ॥

कालेऽयमङ्गिरा देवोऽथर्वा चाधि तिष्ठतः ।
 इमं च लोकं परमं च लोकं पुण्यांश्च लोकान्विधृतीश्च पुण्याः ।
 सर्वील्लोकानभिजित्य ब्रह्मणा कालः स ईयते परमो नु देवः ॥ ५ ॥

अथ सप्तमोऽनुवाकः

[५५] पञ्चपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्; २ आस्तारपङ्क्तिः;

५ विराट्पुरउष्णिक्; ६ निचृदनुष्टुप्; ७ निचृत्त्रिष्टुप् ॥

रात्रिं रात्रिमप्रयातं भरन्तोऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै ।
 रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्रे प्रतिवेशा रिषाम ॥ १ ॥
 या ते वसोर्वात इषुः सा त एषा तया नो मृड ।
 रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्रे प्रतिवेशा रिषाम ॥ २ ॥
 सायंसायं गृहपतिर्नो अग्निः प्रातःप्रातः सौमनसस्य दाता ।
 वसोर्वसोर्वसुदान एधि वयं त्वेन्धानास्तन्वं] पुषेम ॥ ३ ॥

प्रा॒तःप्रा॑तर्गृहप॑तिर्नो अ॒ग्निः सा॒यंसा॒यं सौम॑न॒सस्य॑ दा॒ता ।
 वसो॑र्वसोर्वसु॒दान ए॒धीन्धा॑नास्त्वा श॒तंहि॑मा ऋ॒धेम ॥ ४ ॥
 अप॑श्चा द॒ग्धान्न॑स्य भूया॑सम् ।
 अ॒न्नादा॒यात्र॑पतये रु॒द्राय॑ नमो॑ अ॒ग्रये॑ ।
 स॒भ्यः स॒भां मे॑ पाहि॒ ये च॒ स॒भ्याः स॒भास॑दः ॥ ५ ॥
 त्वमिन्द्रा॑ पु॒रुहू॑त विश्व॒मायु॑र्व्यं श्नवम् ।
 अ॒हर॑हर्बलि॒मित्ते॒ हर॑न्तोऽश्वा॒येव॑ तिष्ठ॑ते घा॒सम॑ग्रे ॥ ६ ॥

[५६] षट्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वपनाशनम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य॒मस्य॑ लो॒काद॑ध्या ब॑भूविथ प्र॒मदा॑ म॒र्त्यान्प्र॑ यु॒नक्षि॑ धी॒रः ।
 ए॒काकि॑ना स॒रथं॑ यासि वि॒द्वान्त्स्वप्नं॑ मि॒मानो॑ असु॒रस्य॑ यो॒नौ ॥ १ ॥
 ब॒न्धस्त्वाग्रे॑ वि॒श्वच॑या अप॒श्यत्पु॒रा रात्र्या॑ ज॒नितो॑रेके अ॒हि ।
 ततः॑ स्व॒प्रेद॑मध्या ब॑भूविथ भि॒षग्भ्यो॑ रू॒पम॑प॒गूह॑मानः ॥ २ ॥
 बृ॒हद्वा॒वासु॑रे॒भ्योऽधि॑ दे॒वानु॑पावर्तत म॒हिमा॑नमिच्छन् ।
 तस्मै॑ स्व॒प्राय॑ दधु॒राधि॑पत्यं त्रयस्त्रिं॒शासः॑ स्व॒रान॑शा॒नाः ॥ ३ ॥
 नैतां॑ वि॒दुः पि॒तरो॑ नोत दे॒वा येषां॑ ज॒ल्पिश्च॑रत्यन्तरे॒दम् ।
 त्रि॒ते स्व॒प्नम॑दधु॒राप्ये॑ नर॒ आदि॑त्यासो वरु॒णोना॑नुशिष्टाः ॥ ४ ॥
 यस्य॑ क्रू॒रम॑भजन्त दुष्कृ॒तोऽस्व॒प्रेन॑ सु॒कृतः॑ पु॒ण्यमा॑युः ।
 स्व॒र्मद॑सि पर॒मेण॑ ब॒न्धुना॑ त॒प्यमा॑नस्य॒ मन॒सोऽधि॑ जज्ञिषे ॥ ५ ॥
 वि॒द्य ते॒ सर्वाः॑ परि॒जाः पु॒रस्ता॑द्विद्य स्व॒प्नो यो अ॑धि॒पा इ॒हा ते॑ ।
 य॒शस्वि॑नो नो॒ यश॑सेह पा॒ह्यारा॑द् द्विषे॒भिरप॑ याहि दूरम् ॥ ६ ॥

[५७] सप्तपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःष्वपनाशनम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ पङ्क्तिः; ३ षट्पदात्रिष्टुप्;

४ षट्पदोष्णिग्बृहतीगर्भाविराट्शक्वरी; ५ पञ्चपदापरशाक्वराऽतिजगती ॥

यथा॑ क॒लां यथा॑ श॒फं यथ॑र्णं स॒नय॑न्ति ।
 ए॒वा दुःष्व॑प्यं स॒र्वम॑प्रि॒ये सं न॑यामसि ॥ १ ॥

सं राजानो अगुः समृणान्यगुः सं कुष्ठा अगुः सं कला अगुः ।
 समस्मासु यदुःष्वज्यं निद्विषते दुःष्वज्यं सुवाम ॥ २ ॥
 देवानां पत्नीनां गर्भं यमस्य कर् यो भद्रः स्वप्न ।
 स मम यः पापस्तद् द्विषते प्र हिण्मः ।
 मा तृष्टानामासि कृष्णाशकुनेर्मुखम् ॥ ३ ॥
 तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्म स त्वं स्वप्राश्वइव कायमश्वइव नीनाहम् ।
 अनास्माकं देवपीयुं पियारुं वप यदस्मासु दुःष्वज्यं यद्गोषु यच्च नो गृहे ॥ ४ ॥
 अनास्माकस्तद्देवपीयुः पियारुर्निष्कमिव प्रति मुञ्चताम् ।
 नवारत्नीनपमया अस्माकं ततः परि ।
 दुःष्वज्यं सर्वं द्विषते निर्दयामसि ॥ ५ ॥

[५८] अष्टपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ४ त्रिष्टुप्; २ पुरोऽनुष्टुप्;

३ चतुष्टुप्; ५ भुरिक्रिष्टुप्; ६ स्वरादत्रिष्टुप् ॥

घृतस्य जूतिः समनाः सदेवाः संवत्सरं हविषा वर्धयन्ती ।
 श्रोत्रं चक्षुः प्राणोऽच्छिन्नो नो अस्त्वच्छिन्ना वयमायुषो वर्चसः ॥ १ ॥
 उपास्मान्प्राणो ह्वयतामुप वयं प्राणं हवामहे ।
 वर्चो जग्राह पृथिव्यश्नन्तरिक्षं वर्चः सोमो बृहस्पतिर्विधत्ता ॥ २ ॥
 वर्चसो द्यावापृथिवी संग्रहणी बभूवथुर्वर्चो गृहीत्वा पृथिवीमनु सं
 चरेम । यशसा गावो गोपतिमुप तिष्ठन्त्यायतीर्यशो गृहीत्वा
 पृथिवीमनु सं चरेम ॥ ३ ॥
 व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्मा सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।
 पुरः कृणुध्वमायसीरधृष्टा मा वः सुस्त्रोच्चमसो दृंहता तम् ॥ ४ ॥
 यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिर्मुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 इमं यज्ञं विततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥ ५ ॥
 ये देवानामृत्विजो ये च यज्ञिया येभ्यो हव्यं क्रियते भागधेयम् ।
 इमं यज्ञं सह पत्नीभिरेत्य यावन्तो देवास्तविषा मादयन्ताम् ॥ ६ ॥

[५९] एकोनषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ गायत्री; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वाम् । त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥ १ ॥
 यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विश्वादा पृणातु विद्वान्त्सोमस्य यो ब्राह्मणाँ आविवेश ॥ २ ॥
 आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्नवाम तदनुप्रवोदुम् ।
 अग्निर्विद्वान्त्स यजात्स इद्धोता सो ऽ ध्वरान्त्स ऋतून्कल्पयाति ॥ ३ ॥

[६०] षष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वागादिमन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पथ्याबृहती;

२ ककुम्भतीपुरउष्णिक् ॥

वाङ् म आसन्नसोः प्राणश्चक्षुरक्ष्णोः श्रोत्रं कर्णयोः ।
 अपलिताः केशा अशोणा दन्ता बहु बाह्वोर्बलम् ॥ १ ॥
 ऊर्वोरोजो जङ्घयोर्जवः पादयोः प्रतिष्ठा ।
 अरिष्टानि मे सर्वात्मानिभृष्टः ॥ २ ॥

[६१] एकषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—विराट्पथ्याबृहती ॥

तनूस्तन्वा ऽ मे सहे द्रुतः सर्वमायुरशीय ।
 स्योनं मे सीद पुरुः पृणस्व पर्वमानः स्वर्गे ॥ १ ॥

[६२] द्विषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

प्रियं मा कृणु देवेषु प्रियं राजसु मा कृणु ।
 प्रियं सर्वस्य पश्यत उत शूद्र उतार्ये ॥ १ ॥

[६३] त्रिषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—विराडुपरिष्टाद्बृहती ॥

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवान्यज्ञेन बोधय ।
 आयुः प्राणं प्रजां पशुं कीर्तिं यजमानं च वर्धय ॥ १ ॥

[६४] चतुःषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अग्ने॑ स॒मिध॒माहा॑र्षं बृ॒हते॑ जा॒तवे॑दसे ।
 स मे॑ श्र॒द्धां च॑ मे॒धां च॑ जा॒तवे॑दाः प्र यच्छ॒तु ॥ १ ॥
 इ॒ध्मेन॑ त्वा जा॒तवे॑दः स॒मिधा॑ वर्धयामसि ।
 तथा॑ त्वम॒स्मान्व॑र्धय प्र॒जया॑ च॒ धने॑न च ॥ २ ॥
 यद॑ग्ने॒ यानि॑ कानि॒ चिदा॑ ते दा॒रूणि॑ द॒ध्मसि॑ ।
 सर्वं॑ तद॑स्तु मे शि॒वं तज्जु॑षस्व यविष्ठय ॥ ३ ॥
 ए॒तास्ते॑ अग्ने॒ स॒मिध॒स्त्वमि॒द्धः स॒मिद्ध॑व ।
 आयु॑र॒स्मासु॑ धे॒ह्यमृ॑त॒त्वमा॑चा॒र्या ऽयि॑ ॥ ४ ॥

[६५] पञ्चषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

हरिः॑ सु॒प॒र्णो दि॒व॒मारु॑होऽर्चि॒षा ये॒ त्वा दि॒प्स॑न्ति दि॒व॒मुत्प॑तन्तम् ।
 अव॒ तां ज॑हि॒ हर॑सा जा॒तवे॑दोऽर्चि॒षा दि॒व॒मा रो॑ह सूर्य ॥ १ ॥

[६६] षट्षष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदा, वज्रः ॥ छन्दः—अतिजगती ॥

अ॒यो॒जाला॑ अ॒सुरा॑ मा॒यिनो॑ऽय॒स्मयैः॑ पा॒शैर्द्वि॑ङ्गि॒नो ये॒ चर॑न्ति ।
 तांस्ते॑ रन्ध्रयामि॒ हर॑सा जा॒तवे॑दः स॒हस्र॑भृष्टिः स॒पत्नान्प्र॑मृण॒न्पाहि॑ वज्रः ॥ १ ॥

[६७] सप्तषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—प्राजापत्यागायत्री ॥

प॒श्ये॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ १ ॥ जी॒वे॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ २ ॥
 बु॒ध्ये॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ३ ॥ रो॒हे॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ४ ॥
 पू॒षे॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ५ ॥ भ॒वे॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ६ ॥
 भू॒ये॒म श॒रदः॑ श॒तम् ॥ ७ ॥ भू॒यसीः॑ श॒रदः॑ श॒तात् ॥ ८ ॥

[६८] अष्टषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः कर्म ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒व्य॑स॒श्च व्य॑च॒सश्च॑ बि॒लं वि॒ष्यामि॑ मा॒यया॑ ।
 ताभ्या॑मु॒द्धृत्य॑ वे॒दमथ॑ क॒र्माणि॑ कृ॒ण्महे॑ ॥ १ ॥

[६९] एकोनसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ आसुर्यनुष्टुप्; २ साम्यनुष्टुप्;
३ आसुरीगायत्री; ४ साम्युष्णिक् ॥

जी॒वा स्थ॑ जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम् ॥ १ ॥
उ॒पजी॒वा स्थो॑प जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम् ॥ २ ॥
संजी॒वा स्थ॑ सं जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम् ॥ ३ ॥
जी॒वला स्थ॑ जी॒व्यासं॑ सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम् ॥ ४ ॥

[७०] सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र जी॒व सूर्य जी॒व दे॒वा जी॒वा जी॒व्यास॑म॒हम् ।
सर्व॒मायु॑र्जी॒व्यासम् ॥ १ ॥

[७१] एकसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गायत्री ॥ छन्दः—पञ्चपदाऽतिजगती ॥

स्तु॒ता मया॑ वर॒दा वे॒दमा॒ता प्र चो॑दयन्तां पावमा॒नी द्वि॒जाना॑म् ।
आयुः प्रा॒णं प्र॒जां प॒शुं की॒र्तिं द्रवि॑णं ब्रह्मवर्च॒सम् ।
मह्यं द॒त्त्वा ब्र॑जत ब्रह्मलो॒कम् ॥ १ ॥

[७२] द्विसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—भृग्वङ्गिरा ब्रह्मा ॥ देवता—परमात्मा देवाश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्मा॒त्कोशा॑दु॒दभ॑राम॒ वेदं॑ तस्मि॒न्नन्तर॑व॒ दध्म॑ ए॒नम् ।
कृतमि॒ष्टं ब्रह्म॑णो वी॒र्ये॑ ऽणि॒ तेन॑ मा दे॒वास्त॑र्पसावते॒ह ॥ १ ॥

इति पञ्चत्रिंशः प्रपाठकः ॥

॥ इत्येकोनविंशं काण्डम् ॥

अथ विंशं काण्डम्

अथ षट्त्रिंशः प्रपाठकः

अथ प्रथमोऽनुवाकः

[१] प्रथमं सूक्तम्

ऋषिः—१ विश्वामित्रः; २ गोतमः; ३ विरूपः ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ मरुतः;
३ अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः ॥ १ ॥
मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥ २ ॥
उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्रये ॥ ३ ॥

[२] द्वितीयं सूक्तम्

ऋषिः—गृत्समदो मेधातिथिर्वा ॥ देवता—१ मरुतः; २ अग्निः; ३ इन्द्रः; ४ द्रविणोदाः ॥
छन्दः—१, २ विराड्गायत्री; ३ आर्च्युष्णिक्; ३ साम्नीत्रिष्टुप् ॥

मरुतः पोत्रात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिबतु ॥ १ ॥
अग्निराग्नीधात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिबतु ॥ २ ॥
इन्द्रो ब्रह्मा ब्राह्मणात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिबतु ॥ ३ ॥
देवो द्रविणोदाः पोत्रात्सुष्टुभः स्वर्कादृतुना सोमं पिबतु ॥ ४ ॥

[३] तृतीयं सूक्तम्

ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥ १ ॥
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥ २ ॥
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥ ३ ॥

[४] चतुर्थं सूक्तम्

ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ नो याहि सुतावतोऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः ॥ १ ॥
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योरनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ॥ २ ॥
स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान्तन्वेऽ तव । सोमः शर्मस्तु ते हृदे ॥ ३ ॥

[५] पञ्चमं सूक्तम्

ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ॥ १ ॥
 तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदै । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ॥ २ ॥
 इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहं जहि ॥ ३ ॥
 दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते ॥ ४ ॥
 अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ॥ ५ ॥
 शाचिगो शाचिपूजनाय रणाय ते सुतः । आखण्डलु प्र हूयसे ॥ ६ ॥
 यस्ते शृङ्गवृषो नपात्प्रणपात्कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन्दध्र आ मनः ॥ ७ ॥

[६] षष्ठं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः ॥ १ ॥
 इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम् ॥ २ ॥
 इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान विशपते ॥ ३ ॥
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः ॥ ४ ॥
 दधिष्वा जठरौ सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः ॥ ५ ॥
 गिर्विणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद्यशः ॥ ६ ॥
 अभि द्युम्नानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे ॥ ७ ॥
 अर्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः ॥ ८ ॥
 यदन्तरा परावतमर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत आ गहि ॥ ९ ॥

[७] सप्तमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ सुकक्षः; ४ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उद्वेदभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् । अस्तारमेषि सूर्य ॥ १ ॥
 नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वो जसा । अहिं च वृत्रहावधीत् ॥ २ ॥
 स न इन्द्रः शिवः सखाश्वावद्रोमद्यवमत् । उरुधारेव दोहते ॥ ३ ॥
 इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम् ॥ ४ ॥

[८] अष्टमं सूक्तम्

ऋषिः—१ भरद्वाजः; २ कुत्सः; ३ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ए॒वा पा॒हि प्र॒त्न॒था म॒न्द॒तु त्वा श्रु॒धि ब्र॒ह्म वावृ॒धस्वो॒त गी॒र्भिः ।
 आ॒विः सूर्य॑ कृ॒णुहि पी॒पि॒हीषो ज॒हि शत्रूँ॑र॒भि गा इन्द्र॑ तृ॒न्धि ॥ १ ॥
 अ॒र्वाडे॒हि सोम॑कामं त्वाहुर॒यं सु॒तस्तस्य॑ पि॒बा म॒दाय॑ ।
 उ॒रु॒व्यचा॑ ज॒ठर॒ आ वृष॑स्व पि॒तेव॑ नः शृ॒णुहि हू॒यमा॑नः ॥ २ ॥
 आ॒पूर्णे॑ अस्य क॒लशः॑ स्वाहा॒ सेक्तै॑व को॒शं सि॒सिचे॑ पिब॒ध्ये ।
 समु॑ प्रि॒या आ॒र्ववृ॒त्रन्म॒दाय॑ प्र॒दक्षि॑णि॒द॒भि सोमा॑स॒ इन्द्र॑म् ॥ ३ ॥

[९] नवमं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ नोधाः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-४ बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

तं वो॑ द॒स्ममृ॑तीष॒हं वसो॑र्म॒न्दान॑म॒न्धसः॑ ।
 अ॒भि व॒त्सं न स्व॑स॒रेषु॑ धे॒नव॑ इन्द्रं गी॒र्भिर्न॑वामहे ॥ १ ॥
 द्यु॒क्षं सु॒दानुं॑ तवि॒षीभि॑रावृ॒तं गि॒रिं न पु॒रुभो॑जसम् ।
 क्षु॒मन्तं॑ वाजं श॒तिनं॑ स॒हस्त्रि॑णं म॒क्षू गो॑र्म॒न्तमी॑महे ॥ २ ॥
 तत्त्वा॑ यामि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्र॒ह्म पू॒र्वचि॑त्तये ।
 येना॑ यति॒भ्यो भृ॑गवे॒ धने॑ हि॒ते येन॑ प्र॒स्कण्व॑मावि॒थ ॥ ३ ॥
 येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो म॒हीर॑पस्तदिन्द्र॒ वृष्णि॑ ते शवः॑ ।
 स॒द्यः सो अ॑स्य म॒हिमा॑ न स॒न॒शे यं क्षो॑णीर॒नुच॑क्र॒दे ॥ ४ ॥

[१०] दशमं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

उ॒दु त्ये म॒धुम॑त्तमा॒ गिर॑ स्तोमा॑स ई॒रते॑ ।
 स॒त्राजि॑तो॒ धन॑सा अ॒क्षितो॑तयो वाज॒यन्तो॑ रथा॒इव॑ ॥ १ ॥
 क॒ण्वा॒इव॑ भृ॒गवः॑ सूर्या॑इव॒ विश्व॑मि॒द्धीत॑मान॒शुः ।
 इन्द्रं॑ स्तोमै॒भिर्म॒हय॑न्त आ॒यवः॑ प्रि॒यमै॑धासो अ॒स्वरन्॑ ॥ २ ॥

[११] एकादशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रः॑ पू॒र्भिदा॑ति॒र॒द्वास॑म॒कैर्वि॑द॒द्वसु॑र्य॒मानो॑ वि शत्रूँ॑ ।
 ब्र॒ह्मज॑तस्त॒न्वा वा॒वृधा॑नो भूरि॑दा॒त्र आपृ॑ण॒द्रोद॑सी उ॒भे ॥ १ ॥

म॒खस्य॑ ते तवि॒षस्य॑ प्र जू॒तिमिर्य॑मि॒ वाच॑म॒मृता॑य॒ भूष॑न् ।
 इन्द्र॑ क्षिती॒नाम॑सि॒ मानु॑षीणां वि॒शां दैवी॑नामु॒त पूर्॒वया॑वा ॥ २ ॥
 इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑वृ॒णोच्छ॑र्ध॒नीतिः॑ प्र मा॒यिना॑म॒मिना॑द्व॒र्पणी॑तिः ।
 अ॒ह॒न्व्यं ऽस॑मु॒शध॑ग॒वने॑ष्वावि॒र्धेना॑ अ॒कृ॒णोद्रा॑म्याणा॒म् ॥ ३ ॥
 इन्द्रः॑ स्व॒र्षा ज॒नय॑न्न॒हानि॑ जि॒गायो॑शि॒ग्भिः पृ॑त॒ना अ॒भिष्टिः॑ ।
 प्रा॒रोच॑य॒न्मन॑वे के॒तुम॑ह्नामवि॒न्द॒ज्योति॑र्बृ॒हते र॑णाय ॥ ४ ॥
 इन्द्र॑स्तु॒जो ब॑र्हणा आ वि॒वेश नृ॑व॒दधानो॑ न॒र्या पु॑रु॒णि ।
 अ॒चैत॑य॒द्धिर्य॑ इ॒मा ज॑रि॒त्रे प्रे॑मं वर्ण॑मति॒रच्छु॑क्रमा॒साम् ॥ ५ ॥
 म॒हो म॒हानि॑ प॒नय॑न्त्य॒स्येन्द्र॑स्य॒ कर्म॑ सु॒कृता॑ पु॒रुणि॑ ।
 वृ॒जनै॑न वृ॒जिना॑न्त्सं पि॒पेष॑ मा॒याभि॑र्दस्यै॒रभि॑भू॒त्योजाः॑ ॥ ६ ॥
 यु॒धेन्द्रो॑ म॒ह्ना वरि॑व॒श्चका॑र दे॒वेभ्यः॑ स॒त्पति॑श्च॒र्षणि॑प्राः ।
 वि॒वस्व॑तः स॒दने॑ अस्य॒ तानि॑ वि॒प्रा उ॒क्थेभिः॑ क॒वयो॑ गृणन्ति ॥ ७ ॥
 स॒त्रासा॑हं वरे॒ण्यं स॒होदां॑ सं॒स॒वांसं॑ स्व॒ ऽरि॑प॒श्च दे॒वीः ।
 स॒सान॒ यः पृ॑थि॒वीं द्या॑मु॒तेमा॑मिन्द्रं म॒द॒न्त्यनु॑ धी॒रणा॑सः ॥ ८ ॥
 स॒साना॑त्याँ उ॒त सूर्य॑ स॒साने॑न्द्रः स॒सान॑ पु॒रुभो॑ज॒सं गा॑म् ।
 हि॒र॒ण्यय॑मु॒त भो॑गं स॒सान॑ ह॒त्वी द॑स्यु॒न्प्राय॑ वर्ण॑मावत् ॥ ९ ॥
 इन्द्र॑ ओष॑धी॒रस॑नो॒दहानि॑ व॒नस्प॑तै॒रस॑नो॒द॒न्तरि॑क्षम् ।
 बि॒भेद॑ व॒लं नु॑नु॒दे वि॒वाचो॑ ऽथा॒भव॑द्द॒मिता॑भि॒क्रतू॑नाम् ॥ १० ॥
 शु॒नं हु॑वेम म॒घवा॑न॒मिन्द्र॑म॒स्मिन्भ॑रे नृ॒तमं॑ वा॒जसा॑तौ ।
 शृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॑तये॒ सम॑त्सु घ्नन्तं वृ॒त्राणि॑ सं॒जितं॑ ध॒नाना॑म् ॥ ११ ॥

[१२] द्वादशं सूक्तम्

ऋषिः—१-६ वसिष्ठः; ७ अत्रिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उ॒दु ब्र॑ह्मा॒ण्यैर॑त श्रव॒स्येन्द्रं॑ स॒म॒र्ये म॑ह॒या व॑सिष्ठ ।
 आ यो वि॒श्वानि॑ शर्व॒सा त॒तानो॑प॒श्रोता॑ म॒ ईव॑तो॒ वचांसि॑ ॥ १ ॥
 अ॒यामि॑ घोष॑ इन्द्र॑ दे॒वजा॑मि॒रि॒ज्यन्त॑ यच्छु॒रुधो॑ वि॒वाचि॑ ।
 न॒हि स्व॑मायु॒श्चि॒किते॑ जने॒षु तानी॑दं॒हांस्यति॑ प॒र्ष्यस्मान्॑ ॥ २ ॥

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।
 वि बाधिष्टस्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ॥ ३ ॥
 आपश्चित्पिप्यु स्तुर्यो न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥ ४ ॥
 ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविरार्धसं जरित्रे ।
 एको देवत्रा दयसे हि मर्तानस्मिन्छूर सर्वने मादयस्व ॥ ५ ॥
 एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।
 स न स्तुतो वीरवद्धातु गोमद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ६ ॥
 ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाट्छुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।
 युक्त्वा हरिभ्यामुप यासद्वर्वाङ्माध्यन्दिने सर्वने मत्सदिन्द्रः ॥ ७ ॥

[१३] त्रयोदशं सूक्तम्

ऋषिः—१ वामदेवः; २ गोतमः; ३ कुत्सः; ४ विश्वामित्रः ॥ देवता—१ इन्द्राबृहस्पती;
 २ मरुतः; ३, ४ अग्निः ॥ छन्दः—१-३ जगती; ४ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पतेऽस्मिन्यज्ञे मन्दसाना वृषणवसू ।
 आ वां विशन्तिवन्दवः स्वाभुवोऽस्मे रयिं सर्ववीरं नि यच्छतम् ॥ १ ॥
 आ वो वहन्तु सप्तयो रघुष्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।
 सीदता बर्हिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥ २ ॥
 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
 भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्रे सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ ३ ॥
 ऐभिरग्रे सरथं याह्यर्वाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
 पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवाननुष्वधमा वह मादयस्व ॥ ४ ॥

अथ द्वितीयोऽनुवाकः

[१४] चतुर्दशं सूक्तम्

ऋषिः—सोभरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—काकुभः प्रगाथः
 (विषमा-ककुप्+समा-सतोबृहती) ॥

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कच्छिद्भरन्तोऽवस्यवः ।
 वाजे चित्रं हवामहे ॥ १ ॥
 उप त्वा कर्मव्रतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत् ।
 त्वामिद्धयवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥ २ ॥

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु व स्तुषे ।
 सखाय इन्द्रमूतये ॥ ३ ॥
 हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।
 आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥ ४ ॥

[१५] पञ्चदशं सूक्तम्

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
 अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शर्वसे अपावृतम् ॥ १ ॥
 अथ ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मतः ।
 यत्पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः शनथिता हिरण्ययः ॥ २ ॥
 अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।
 यस्य धाम शर्वसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥ ३ ॥
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
 नहि त्वदन्यो गिर्वणो गिरः सघत्क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद्वचः ॥ ४ ॥
 भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मघवन्काममा पृण ।
 अनु ते द्यौर्बृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नैम ओजसे ॥ ५ ॥
 त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन्पर्वशश्चकर्तिथ ।
 अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ॥ ६ ॥

[१६] षोडशं सूक्तम्

ऋषिः—अयास्यः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उदप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ॥ १ ॥
 सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भगद्वेदर्यमणं निनाय ।
 जनै मित्रो न दम्पती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ ॥ २ ॥
 साध्वर्या अतिथिनीरिषिरा स्पार्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ॥ ३ ॥

आप्रुषायन्मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।
 बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उदनेव वि त्वचं बिभेद ॥ ४ ॥
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुदनः शीपालमिव वात आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ॥ ५ ॥
 यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद् बृहस्पतिरग्नितापोभिर्कैः ।
 दुद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविर्निधीरकृणोदुस्त्रियाणाम् ॥ ६ ॥
 बृहस्पतिरमृत हि त्यदासां नाम स्वरिणां सदाने गुहा यत् ।
 आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ॥ ७ ॥
 अश्नापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियन्तम् ।
 निष्टर्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विर्वेणा विकृत्य ॥ ८ ॥
 सोषामविन्दत्स स्वर्ः सो अग्निं सो अर्केण वि बबाधे तमांसि ।
 बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ॥ ९ ॥
 हिमेव पूर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वृलो गाः ।
 अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥ १० ॥
 अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन् ।
 रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्वाः ॥ ११ ॥
 इदमकर्म नमो अभ्रियाय यः पूर्वीरन्वानोनवीति ।
 बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरभिः स नृभिर्नो वयो धात् ॥ १२ ॥

[१७] सप्तदशं सूक्तम्

ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-१० जगती; ११, १२ त्रिष्टुप् ॥

अच्छा म इन्द्रं मतयः स्वर्विदः सध्रीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।
 परि प्वजन्ते जनयो यथा पतिं मयं न शुन्ध्युं मघवानमृतये ॥ १ ॥
 न घा त्वद्रिगप वेति मे मनस्त्वे इत्कामं पुरुहूत शिश्रय ।
 राजैव दस्म नि षदोऽधि बर्हिष्यस्मिन्त्सु सोमैऽवपानमस्तु ते ॥ २ ॥
 विषूवृदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।
 तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः ॥ ३ ॥

वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन्त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
 प्रैषामनीकं शर्वसा दविद्युतद्विदत्स्वर्धर्मनवे ज्योतिरार्यम् ॥ ४ ॥
 कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।
 न तत्तै अन्यो अनु वीर्यं शकन्न पुराणो मघवन्नोत नूतनः ॥ ५ ॥
 विशंविशं मघवा पर्यंशायत जनानां धेना अवचाकशद् वृषा ।
 यस्याहं शक्रः सवनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥ ६ ॥
 आपो न सिन्धुमभि यत्समक्षरन्त्सोमास इन्द्रं कुल्याइव हृदम् ।
 वर्धन्ति विप्रा महौ अस्य सादने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ॥ ७ ॥
 वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।
 स सुन्वते मघवा जीरदानवेऽविन्दज्योतिर्मनवे हविष्मते ॥ ८ ॥
 उजायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुघा पुराणवत् ।
 वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्यतिः ॥ ९ ॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥ १० ॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्यैशाथे उत पार्थिवस्य ।
 धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १२ ॥

अथ तृतीयोऽनुवाकः

[१८] अष्टादशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ मेधातिथिः प्रियमेधश्च; ४-६ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वयमु त्वा तदिदं इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते ॥ १ ॥
 न घेमन्यदा पपन् वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत ॥ २ ॥
 इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादमतन्द्राः ॥ ३ ॥
 वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विद्धी त्वर्षस्य नो वसो ॥ ४ ॥
 मा नो निदे च वक्तवेऽर्यो रन्धीरराव्णो । त्वे अपि क्रतुर्मम ॥ ५ ॥
 त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा ॥ ६ ॥

[१९] एकोनविंशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वा॒त्रि॑ह॒त्याय॒ शर्व॑से पृ॒तना॒षाह्या॑य च । इन्द्र॒ त्वा वर्त॑यामसि ॥ १ ॥
 अ॒र्वा॒चीनं॑ सु ते मन॑ उ॒त चक्षुः॑ शतक्रतो । इन्द्र॑ कृ॒ण्वन्तु॑ वा॒घतः॑ ॥ २ ॥
 ना॒मा॒नि ते शत॑क्रतो॒ विश्वा॑भिर्गी॒र्भिरी॑महे । इन्द्रा॑भिमाति॒षाह्ये॑ ॥ ३ ॥
 पु॒रु॒ष्टु॒तस्य॒ धामा॑भिः श॒तेन॑ म॒हयाम॑सि । इन्द्र॑स्य च॒र्षणी॑धृतः ॥ ४ ॥
 इन्द्रं॑ वृ॒त्राय॒ हन्त॑वे पु॒रु॒हूतमु॑प॒ ब्रुवे॑ । भ॒रैषु॑ वा॒जसा॑तये ॥ ५ ॥
 वा॒जे॒षु सा॑स॒हिर्भ॑व॒ त्वामी॑महे शतक्रतो । इन्द्र॑ वृ॒त्राय॒ हन्त॑वे ॥ ६ ॥
 द्यु॒म्नेषु॑ पृ॒तना॒ज्ये पृ॒त्सु॒तूर्षु॑ श्रवः॑सु च । इन्द्र॒ साक्ष्वा॑भिमातिषु ॥ ७ ॥

[२०] विंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-४ विश्वामित्रः; ५-७ गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री; ४ अनुष्टुप् ॥

शु॒ष्मिन्त॑मं न उ॒तये॑ द्यु॒मिनं॑ पा॒हि जा॑गृविम् । इन्द्र॒ सोमं॑ शतक्रतो ॥ १ ॥
 इन्द्रि॑याणि शतक्रतो॒ या ते॒ जने॑षु प॒ञ्चसु॑ । इन्द्र॒ तानि॑ त॒ आ वृ॑णे ॥ २ ॥
 अ॒गा॒न्निन्द्र॒ श्रवो॑ बृ॒हद्व्यु॒म्नं द॑धिष्व दु॒ष्टर॑म् । उ॒त्ते शु॒ष्मं ति॑रामसि ॥ ३ ॥
 अ॒र्वा॒वतो॑ न॒ आ ग॒ह्यथो॑ शक्र॒ परा॒वतः॑ । ॥ ४ ॥
 उ॒ लो॒को यस्ते॑ अ॒द्रिव॒ इन्द्रे॑ह त॒त आ ग॑हि ॥ ४ ॥
 इन्द्रो॑ अ॒ङ्ग म॒हद्भ्य॑म॒भी षद॑प॒ चुच्य॑वत् । स हि स्थि॑रो वि॒चर्ष॑णिः ॥ ५ ॥
 इन्द्र॑श्च मृ॒डया॑ति नो॒ न नः॑ प॒श्चाद॑धं न॒शत् । भ॒द्रं भ॑वाति नः॒ पुरः॑ ॥ ६ ॥
 इन्द्र॒ आशा॑भ्य॒स्परि॒ सर्वा॑भ्यो॒ अभयं॑ करत् । जेता॒ शत्रू॑न्विचर्षणिः ॥ ७ ॥

[२१] एकविंशं सूक्तम्

ऋषिः—सव्यः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-९ जगती; १०, ११ त्रिष्टुप् ॥

न्यू॑र॒षु वाचं॑ प्र म॒हे भ॑रामहे गि॒र इन्द्रा॑य॒ स॒दने॑ वि॒वस्व॑तः ।
 नू चि॒द्धि रत्नं॑ स॒स॒तामि॒वावि॑दन्न दु॒ष्टुति॑र्द्रा॒विणो॑दे॒षु श॑स्यते ॥ १ ॥
 दुरो॑ अश्वस्य दुर इन्द्र॒ गोर॑सि दुरो॒ यव॑स्य॒ वसु॑न इ॒नस्प॑तिः ।
 शि॒क्षा न॒रः प्र॒दिवो॑ अ॒काम॑कर्शनः॒ सखा॑ स॒खिभ्य॑स्तमि॒दं गृ॑णीमसि ॥ २ ॥
 शची॑व इन्द्र॒ पुरु॑कृद् द्यु॒मत्त॑म॒ तवे॑दि॒दम॑भित॒श्चेकि॑ते॒ वसु॑ ।
 अतः॑ सं॒गृभ्या॑भिभूत॒ आ भ॑र॒ मा त्वा॑य॒तो ज॑रि॒तुः का॑ममूनयीः ॥ ३ ॥

एभिर्द्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।
 इन्द्रैण दस्युं द्रयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ॥ ४ ॥
 समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजैभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
 सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ॥ ५ ॥
 ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।
 यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बहिरिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥ ६ ॥
 युधा युधमुप घेदैषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
 नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ॥ ७ ॥
 त्वं करञ्जमुत पूर्णयं वधीस्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।
 त्वं शता वङ्गदस्याभिन्तपुरोऽनानुदः परिषूता ऋजिश्वना ॥ ८ ॥
 त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दशाबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
 षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ॥ ९ ॥
 त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।
 त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः ॥ १० ॥
 य उदृचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असांम ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ॥ ११ ॥

[२२] द्वाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ त्रिशोकः; ४-६ प्रियमेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अ॒भि त्वा वृष॒भा सु॒ते सु॒तं सृ॒जामि पी॒तये । तृ॒म्पा व्य ऽश्नु॒ही म॒दम् ॥ १ ॥
 मा त्वा मू॒षा अ॒विष्य॒वो मो॒ह॒स्वान् आ द॒भन् । मा॒कीं ब्र॒ह्म॒द्विषो॑ वनः ॥ २ ॥
 इ॒ह त्वा गो॒प॒रीण॒सा म॒हे म॒न्दन्तु॑ राध॒से । स॒रो गौ॒रो यथा॑ पिब ॥ ३ ॥
 अ॒भि प्र गो॒प॒तिं गि॒रेन्द्र॑म॒र्च यथा॑ वि॒दे । स॒नु स॒त्यस्य॑ स॒त्पति॑म् ॥ ४ ॥
 आ ह॒रयः॑ स॒सृजिरे॑ रु॒षीर॒धि ब॒र्हिषि॑ । यत्रा॒भि सं॒नवा॑महे ॥ ५ ॥
 इन्द्रा॒य गाव॑ आ॒शिरं॑ दुदु॒हे व॒ज्रिणे॑ मधु । यत्सी॑मुप॒हरे॑ वि॒दत् ॥ ६ ॥

[२३] त्रयोविंशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ तू न इन्द्र मद्र्यं गधुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याहाद्रिवः ॥ १ ॥
 सत्तो होता न ऋत्विर्यस्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् । अयुञ्जन्प्रातरद्रयः ॥ २ ॥
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सौद । वीहि शूर पुरोडाशम् ॥ ३ ॥
 रारन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेष्विन्द्र गिर्वणः ॥ ४ ॥
 मतर्यः सोमपामुरुं रिहन्ति शर्वसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ॥ ५ ॥
 स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ॥ ६ ॥
 वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मयुर्वसो ॥ ७ ॥
 मारे अस्मद्वि मुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि । इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह ॥ ८ ॥
 अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । घृतसू बर्हिरासदे ॥ ९ ॥

[२४] चतुर्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम् । हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः ॥ १ ॥
 तमिन्द्र मदमा गहि बर्हिष्ठां ग्रावभिः सुतम् । कुविन्व स्य तृष्णवः ॥ २ ॥
 इन्द्रमिथा गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः । आवृते सोमपीतये ॥ ३ ॥
 इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । उक्थेभिः कुविदागमत् ॥ ४ ॥
 इन्द्र सोमाः सुता इमे तान्दधिष्व शतक्रतो । जुठरे वाजिनीवसो ॥ ५ ॥
 विद्वा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधृषं कवे । अधा ते सुम्नमीमहे ॥ ६ ॥
 इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब । आगत्या वर्षभिः सुतम् ॥ ७ ॥
 तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थेऽसोमं चोदामि पीतये । एष रारन्तु ते हृदि ॥ ८ ॥
 त्वां सुतस्य पीतये प्रत्नमिन्द्र हवामहे । कुशिकासो अवस्यवः ॥ ९ ॥

[२५] पञ्चविंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-६ गोतमः; ७ अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६ जगती; ७ त्रिष्टुप् ॥

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
 तमितृष्णक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचैतसः ॥ १ ॥

आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
 प्राचैर्देवासुः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वराइव ॥ २ ॥
 अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतस्त्रुचा मिथुना या संपर्यतः ।
 असंयत्तो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ॥ ३ ॥
 आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इद्धाग्रयः शम्या ये सुकृत्यया ।
 सर्वं पुणेः समविन्दन्त भोजनमश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः ॥ ४ ॥
 यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
 आ गा आजदुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे ॥ ५ ॥
 बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय वृज्यतेऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि ।
 ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यं स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति ॥ ६ ॥
 प्रोग्रां पीतिं वृष्णा इयमि सत्यां प्रथै सुतस्य हर्यश्व तुभ्यम् ।
 इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः ॥ ७ ॥

[२६] षड्विंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ शुनःशेषः; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

योगैयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमृतये ॥ १ ॥
 आ घा गमद्यदि श्रवत्सहस्त्रिणीभिरूतिभिः । वाजैभिरुप नो हवम् ॥ २ ॥
 अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् । यं ते पूर्व पिता हुवे ॥ ३ ॥
 युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥ ४ ॥
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥ ५ ॥
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥ ६ ॥

[२७] सप्तविंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् ॥ १ ॥
 शिक्षेयमस्मै दित्सैयं शचीपते मनीषिणौ । यदहं गोपतिः स्याम् ॥ २ ॥
 धेनुष्ट इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषी दुहे ॥ ३ ॥
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद्वित्ससि स्तुतो मघम् ॥ ४ ॥

य॒ज्ञ इन्द्र॑मवर्धयद्यद्भूमिं व्यवर्तयत् । च॒क्रा॒ण ओ॒प॒शं दि॒वि ॥ ५ ॥
वा॒कृ॒धा॒नस्य॑ ते व॒यं वि॒श्वा॒ धना॑नि जि॒ग्युषः॑ । ऊ॒तिमिन्द्रा॑ वृ॒णीमहे॑ ॥ ६ ॥

[२८] अष्टाविंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

व्य॑न्त॒रिक्ष॑मति॒रन्मदे॑ सोम॑स्य रोच॒ना । इन्द्रो॑ यद॒भि॒नद् व॒लम् ॥ १ ॥
उ॒द्गा आ॑ज॒दङ्गि॑रोभ्य आ॒विष्कृ॑ण्वन्गुहा॑ स॒तीः । अ॒र्वाञ्च॑ नुनुदे व॒लम् ॥ २ ॥
इन्द्रे॑ण रोच॒ना दि॒वो दृ॒ढानि॑ दृ॒हि॒तानि॑ च । स्थि॒राणि॑ न प॒राणु॑दे ॥ ३ ॥
अ॒पामूर्मि॑र्म॒दन्नि॒व स्तोम॑ इन्द्राजि॒रायते॑ । वि ते॒ मदा॑ अराजिषुः ॥ ४ ॥

[२९] एकोनत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

त्वं हि स्तो॑मवर्ध॒न इन्द्रा॑स्युक्थवर्ध॒नः । स्तो॑तृ॒णामु॒त भ॑द्रकृत् ॥ १ ॥
इन्द्र॑मित्के॒शिना॒ हरी॑ सोम॒पेया॑य वक्षतः । उप॑ य॒ज्ञं सु॒राध॑सम् ॥ २ ॥
अ॒पां फेने॑न नमु॒चेः शिर॑ इन्द्रोदवर्तयः । वि॒श्वा यद॑र्जय स्पृधः ॥ ३ ॥
मा॒याभि॑रु॒त्सिसृ॑प्त इन्द्र॒ द्यामा॑रुरुक्षतः । अव॒ दस्यूर॑धूनुथाः ॥ ४ ॥
अ॒सुन्वा॑मिन्द्र सं॒सदं॑ विषू॒चीं व्य॑नाशयः । सोम॒पा उत्त॑रो भवन् ॥ ५ ॥

[३०] त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—बरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

प्र ते॒ महे॑ वि॒दथे॑ शंसिषं हरी॒ प्र ते॒ वन्वे॑ व॒नुषो॑ हर्य॒तं म॑दम् ।
घृ॒तं न यो॑ हरि॒भिश्चा॒रु से॑च॒त आ॒ त्वा वि॑शन्तु हरि॒वर्प॑सं गिरः ॥ १ ॥
हरि॑ं हि योनि॒मभि॑ ये स॒मस्वर॑न्हि॒न्वन्तो॑ हरी॒ दि॒व्यं यथा॑ स॒दः ।
आ यं पृ॒णन्ति॑ हरि॒भिर्न॑ धे॒नव॑ इन्द्रा॒य शू॒षं हरि॑वन्तमर्चत ॥ २ ॥
सो अ॑स्य॒ वज्रो॑ हरि॒तो य आ॑य॒सो हरि॑र्निका॒मो हरि॑रा ग॒र्भस्त्योः॑ ।
द्यु॒म्नी सु॑शि॒प्रो हरि॑मन्युसायक॒ इन्द्रे॑ नि रू॒पा हरि॑ता मिमिक्षिरे ॥ ३ ॥
दि॒वि न के॑तुरधि॒ धायि॑ हर्य॒तो वि॒व्यच॑द्वज्रो॒ हरि॑तो न रं॒ह्या ।
तुद॑दहिं हरि॑शि॒प्रो य आ॑य॒सः स॒हस्र॑शोका॒ अभव॑द्धरि॒भरः॑ ॥ ४ ॥

त्वंत्वंमहर्यथा उपस्तुतः पूर्वैर्भिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।
त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यः मसामि राधो हरिजात हर्यतम् ॥ ५ ॥

[३१] एकत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—बरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरीं ।
पुरुण्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ॥ १ ॥
अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन्हरयो हरीं तुरा ।
अर्वद्विर्यो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे ॥ २ ॥
हरिश्मशारुर्हरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
अर्वद्विर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्धरीं ॥ ३ ॥
स्रुवैव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दविध्वतः ।
प्र यत्कृते चमसे मर्मजद्धरीं पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः ॥ ४ ॥
उत स्म सदा हर्यतस्य पस्त्योऽरत्यो न वाजं हरिर्वा अचिक्रदत् ।
मही चिद्धि धिषणाहर्यदोर्जसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा ॥ ५ ॥

[३२] द्वात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—बरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यं नव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।
प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हरये सूर्याय ॥ १ ॥
आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिंशिप्रमिन्द्र ।
पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन्त्यज्ञं सधमादे दशोणिम् ॥ २ ॥
अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामथो इदं सर्वं केवलं ते ।
ममद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषं जठर आ वृषस्व ॥ ३ ॥

[३३] त्रयस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अप्सु धृतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः ॥ १ ॥

प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रथै सुतस्य हर्यश्व तुभ्यम् ।
 इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः ॥ २ ॥
 ऊती शचीवस्तव वीर्ये ऽण वयो दधाना उशिज ऋतज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गृणन्तः सधमाद्यासः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽनुवाकः

[३४] चतुस्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यो जात एव प्रथमो मनस्वान्देवो देवान्क्रतुना पर्यभूषत् ।
 यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृणास्य मृत्वा स जनास इन्द्रः ॥ १ ॥
 यः पृथिवीं व्यथमानामदंहृद्यः पर्वतान्प्रकुपिताँ अरम्णात् ।
 यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात्स जनास इन्द्रः ॥ २ ॥
 यो हत्वाहिमरिणात्सप्त सिन्धून्यो गा उदार्जदपथा वलस्य ।
 यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक्समत्सु स जनास इन्द्रः ॥ ३ ॥
 येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाददर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥ ४ ॥
 यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोरमुतेमाहुर्नैषो अस्तीत्येनम् ।
 सो अर्यः पुष्टीर्विजड्वा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ॥ ५ ॥
 यो रधस्य चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नार्धमानस्य कीरेः ।
 युक्तग्राव्णो यो ऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ॥ ६ ॥
 यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
 यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ॥ ७ ॥
 यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
 समानं चिद्रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ॥ ८ ॥
 यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत्स जनास इन्द्रः ॥ ९ ॥
 यः शश्वतो महेनो दधानानमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति शृध्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः ॥ १० ॥

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ॥ ११ ॥
 यः शम्बरं पर्यतरत्कसींभिर्योऽचारुकास्त्रापिबत्सुतस्य ।
 अन्तर्गिरौ यजमानं बहुं जनं यस्मिन्नामूर्छत्स जनास इन्द्रः ॥ १२ ॥
 यः सप्तर्षिर्वृषभस्तुविष्मानवासृजत्सर्तवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्दामारोहन्तं स जनास इन्द्रः ॥ १३ ॥
 द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः ॥ १४ ॥
 यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः ॥ १५ ॥
 जातो व्यख्यतित्रोरुपस्थे भुवो न वेद जनितुः परस्य ।
 स्तविष्यमाणो नो यो अस्मद् व्रता देवानां स जनास इन्द्रः ॥ १६ ॥
 यः सोमकामो हर्यश्वः सूरिर्यस्माद्रेजन्ते भुवनानि विश्वा ।
 यो जघान शम्बरं यश्च शुष्णं य एकवीरः स जनास इन्द्रः ॥ १७ ॥
 यः सुन्वते पचते दुध आ चिद्वाजं ददर्षि स किलासि सत्यः ।
 वयं त इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम ॥ १८ ॥

[३५] पञ्चत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—नोधाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
 ऋचीषमायाधिगव ओहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥ १ ॥
 अस्मा इदु प्रयइव प्र यंसि भराभ्याङ्गूषं बाधे सुवृक्ति ।
 इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त ॥ २ ॥
 अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गूषमास्ये न ।
 मंहिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्यै ॥ ३ ॥
 अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
 गिरश्च गिर्वीहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय ॥ ४ ॥

अ॒स्मा इ॒दु स॒त्तिमि॒व श्र॒व॒स्येन्द्रा॒या॒र्क जु॒ह्वा॒रे॒ सम॑ज्जे ।
 वी॒रं दा॒नौक॑सं व॒न्द॒ध्यै पु॒रां गूर्त॑श्रवसं द॒र्माण॑म् ॥ ५ ॥
 अ॒स्मा इ॒दु त्व॒ष्टा तक्ष॑द्वज्रं स्व॒प॒स्तमं स्व॒र्य॑रु र॒णाय॑ ।
 वृ॒त्रस्य॑ चि॒द्विद॒द्येन॑ म॒र्मं तु॒ज॒न्नीशा॑नस्तु॒ज॒ता कि॒ये॒धाः ॥ ६ ॥
 अ॒स्येदु॑ मा॒तुः स॒र्व॒न॒षे स॒द्यो म॒हः पि॒तुं प॑पि॒वां चा॒र्व॒न्ना ।
 मु॒षा॒य॒द्विष्णुः प॒च॒तं स॒ही॒या॒न्वि॒ध्य॑द्वरा॒हं ति॒रो अ॒द्रि॒म॒स्ता ॥ ७ ॥
 अ॒स्मा इ॒दु ग्रा॒श्चि॒द्दे॒व॒प॒त्नी॒रि॒न्द्रा॒या॒र्क॒म॒हि॒ह॒त्य ऊ॒वुः ।
 परि॑ द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी ज॑भ्र उ॒र्वी ना॒स्य॒ ते म॑हि॒मानं॑ परि॑ ष्टः ॥ ८ ॥
 अ॒स्येदे॒व प्र रि॑रि॒चे म॒हि॒त्वं दि॒व॒स्पृ॒थि॒व्याः प॒र्य॒न्त॒रि॒क्षात् ।
 स्व॒रा॒डिन्द्रो॑ द॒म आ॒ वि॒श्व॒गूर्तः॑ स्व॒रि॒म॒त्रो व॒वक्षे॑ र॒णाय॑ ॥ ९ ॥
 अ॒स्येदे॒व श॒र्व॒सा शु॒ष॒न्तं वि॒ वृ॒श्च॒द्वज्रे॑ण वृ॒त्रमिन्द्रः॑ ।
 गा न ब्रा॒णा अ॒व॒नी॒रमु॒ञ्च॒द॒भि श्र॒वो दा॒वने॑ स॒चे॒ताः ॥ १० ॥
 अ॒स्येदु॑ त्वे॒ष॒सा र॒न्त॒ सि॒न्ध॒वः परि॑ य॒द्वज्रे॑ण सी॒म॒य॑च्छत् ।
 ई॒शा॒न॒कृ॒द्वा॒शु॒षे द॒श॒स्य॒न्तु॒र्वी॒त॒ये गा॒धं तु॒र्व॒णिः कः ॥ ११ ॥
 अ॒स्मा इ॒दु प्र भ॑रा॒ तू॒तु॒जा॒नो वृ॒त्राय॑ व॒ज्र॒मी॒शा॒नः कि॒ये॒धाः ।
 गो॒र्न प॑र्व॒ वि र॑दा॒ ति॒र॒श्चे॒ष्य॒न्न॒णी॒स्य॒पां च॒र॒ध्यै ॥ १२ ॥
 अ॒स्येदु॑ प्र ब्रू॒हि पू॒र्व्या॒णि तुर॑स्य॒ क॒र्मा॒णि न॒व्य उ॒क्थैः ।
 यु॒धे य॒दि॒ष्णा॒न आ॒यु॒धा॒न्य॒घा॒य॒मा॒णो नि॒रि॒णा॒ति श॒त्रून् ॥ १३ ॥
 अ॒स्येदु॑ भि॒या गि॒र॒य॑श्च दृ॒ढा द्या॒वा च॒ भू॒मा ज॒नु॒ष॒स्तु॒जे॒ते ।
 उ॒पो वे॒न॒स्य॒ जो॒गु॒वा॒न ओ॒णिं स॒द्यो भु॑व॒द्दी॒र्या ऽय॒ नो॒धाः ॥ १४ ॥
 अ॒स्मा इ॒दु त्य॒दनु॑ दा॒य्ये॒षा॒मे॒को य॒द्व॒त्रे भू॑रे॒री॒शा॒नः ।
 प्रै॒त॒शं सू॒र्ये प॑स्पृ॒धा॒नं सौ॒र्व॒श्ये सु॒ष्वि॒मा॒व॒दिन्द्रः॑ ॥ १५ ॥
 ए॒वा ते॑ हा॒रि॒यो॒ज॒ना सु॒वृ॒क्ती॒न्द्र ब्र॒ह्मा॒णि गो॒त॒मा॒सो अ॒क्रन् ।
 ऐ॒षु वि॒श्व॒पे॒श॒सं धि॒यं धाः प्रा॒त॒र्म॒क्षू धि॒या॒व॒सु॒र्ज॒ग॒म्यात् ॥ १६ ॥

[३६] षट्त्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य एक इद्धव्यश्चर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिर्भ्यर्च आभिः ।
 यः पत्यते वृषभो वृष्यावान्त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् ॥ १ ॥
 तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।
 नक्षद्वाभं ततुरिं पर्वतेष्ठामद्रौघवाचं मतिभिः शविष्ठम् ॥ २ ॥
 तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान्तमा भर हरिवो मादयध्वै ॥ ३ ॥
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुम्नमिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध खिद्वः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः ॥ ४ ॥
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठामिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविग्राभं तुविकूर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुम्रमच्छ ॥ ५ ॥
 अया ह त्यं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद्वीढिता स्वौजो रुजो वि दृढा धृषता विरष्णिन् ॥ ६ ॥
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत्परितंसयध्वै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहोन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ॥ ७ ॥
 आ जनाय द्रुह्वणे पार्थिवाणि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च ॥ ८ ॥
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंदृक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः ॥ ९ ॥
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतूरीय बृहतीममृध्राम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन्त्सुतुका नाहुषाणि ॥ १० ॥
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्रयद्रिक् ॥ ११ ॥

[३७] सप्तत्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्च्यावयति प्र विश्वाः ।
 यः शश्वतो अदाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः ॥ १ ॥
 त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा ऽ समर्ये ।
 दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्य ऽ स्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् ॥ २ ॥
 त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।
 प्र पौरुकुत्सिं त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम् ॥ ३ ॥
 त्वं नृभिर्नर्मणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
 त्वं नि दस्युं चुमुरिं धुनिं चास्वापयो दभीतये सुहन्तु ॥ ४ ॥
 तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत्पुरो नवतिं च सद्यः ।
 निवेशने शततमाविवेषीरहं च वृत्रं नमुचिमुताहन् ॥ ५ ॥
 सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय दाशुषे सुदासे ।
 वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ॥ ६ ॥
 मा ते अस्यां सहसावन्परिष्टावघाय भूम हरिवः परादै ।
 त्रायस्व नोऽ वृकेभिर्वरूथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ॥ ७ ॥
 प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
 नि तुर्वशं नि याद्वं शिशीह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥ ८ ॥
 सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।
 ये ते हवैर्भिर्वि पर्णीरदाशन्नस्मान्वृणीष्व युज्याय तस्मै ॥ ९ ॥
 एते स्तोमा नरा नृतम् तुभ्यमस्मद्रथ ऽ ज्वो ददतो मघानि ।
 तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽ विता च नृणाम् ॥ १० ॥
 नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजूतस्तन्वा ऽ वावृधस्व ।
 उप नो वाजान्मिमीह्युप स्तीन्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ११ ॥

अथ पञ्चमोऽनुवाकः

[३८] अष्टात्रिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ इरिम्बिठिः; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥ १ ॥
 आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥ २ ॥
 ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥ ३ ॥
 इन्द्रमिद्राथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥ ४ ॥
 इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्र आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥ ५ ॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्विवि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥ ६ ॥

[३९] एकोनचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१ मधुच्छन्दाः; २-५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १ ॥
 व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद्वलम् ॥ २ ॥
 उद्गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन्गुहा सतीः । अर्वाञ्च ननुदे वलम् ॥ ३ ॥
 इन्द्रेण रोचना दिवो दृढानि दृढितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ॥ ४ ॥
 अपामूर्मिमदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः ॥ ५ ॥

[४०] चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३ मरुतः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥ १ ॥
 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥ २ ॥
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमैरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ॥ ३ ॥

[४१] एकचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव ॥ १ ॥
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद्विदच्छर्याणावति ॥ २ ॥
 अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्य ॥ इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥ ३ ॥

[४२] द्विचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—कुरुसुतिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वाचमष्टापदीमहं नवस्त्रक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात्परि तन्वं ऽ ममे ॥ १ ॥
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यदस्युहाभवः ॥ २ ॥
 उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ॥ ३ ॥

[४३] त्रिचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—त्रिशोकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

भिन्धि विश्वा अप द्विषः परिबाधो जही मृधः । वसु स्पार्हं तदा भर ॥ १ ॥
 यद्वीडाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पर्शाने पराभृतम् । वसु स्पार्हं तदा भर ॥ २ ॥
 यस्य ते विश्वमानुषो भूरेदत्तस्य वेदति । वसु स्पार्हं तदा भर ॥ ३ ॥

[४४] चतुश्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्रसम्राजं चर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृषाहं मंहिष्ठम् ॥ १ ॥
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या ऽ । अपामवो न समुद्रे ॥ २ ॥
 तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्वम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ॥ ३ ॥

[४५] पञ्चचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—शुनःशेषो देवरातापरनामा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अयमु ते समतसि कपोतइव गर्भधिम् । वचस्तच्चित्र ओहसे ॥ १ ॥
 स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता ॥ २ ॥
 ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽ स्मिन्वाजे शतक्रतो । समन्येषु ब्रवावहै ॥ ३ ॥

[४६] षट्चत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—इरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्रणेतारं वस्यो अच्छ कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्वासं युधामित्रान् ॥ १ ॥
 स नः पप्रिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रे विश्वा अति द्विषः ॥ २ ॥
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुम्नं नैषि ॥ ३ ॥

[४७] सप्तचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ सुकक्षः; ४-६, १०-१२ मधुच्छन्दाः; ७-९ इरिम्बितिः; १३-२१ प्रस्कण्वः ॥

देवता—१-१२ इन्द्रः; १३-२१ सूर्यः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥ १ ॥
इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लेकी स सोम्यः ॥ २ ॥
गिरा वज्रो न संभृतः सर्बलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ॥ ३ ॥
इन्द्रमिद्राथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥ ४ ॥
इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्र आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥ ५ ॥
इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्विवि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥ ६ ॥
आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः सदो मम ॥ ७ ॥
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु ॥ ८ ॥
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ॥ ९ ॥
युज्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥ १० ॥
युज्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥ ११ ॥
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥ १२ ॥
उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥ १३ ॥
अप त्पे तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे ॥ १४ ॥
अदृश्रन्नस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्र्यो यथा ॥ १५ ॥
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचन ॥ १६ ॥
प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ् दुर्देषि मानुषीः । प्रत्यङ् विश्वं स्व क्षिणे ॥ १७ ॥
येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ १८ ॥
वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहर्मिमानो अक्तुभिः । पश्यं जन्मानि सूर्य ॥ १९ ॥
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्वैशं विचक्षणम् ॥ २० ॥
अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ॥ २१ ॥

[४८] अष्टचत्वारिंशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ खिलः; ४-६ उपरिबभ्रवः सारंपराज्ञी वा ॥ देवता—१-३ सूर्यः;

४-६ गौः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अ॒भि त्वा॒ व॒र्चसा॒ गिरः॒ सिञ्च॑न्ती॒राच॑र॒ण्यवः॑ । अ॒भि व॒त्सं न धे॒नवः॑ ॥ १ ॥
 ता अ॒र्षन्ति॑ शु॒भ्रियः॑ पृ॒ञ्चन्ती॒र्वर्च॑सा प्रि॒यः । जा॒तं जा॒त्रीर्य॑था हृ॒दा ॥ २ ॥
 व॒ज्राप॑वसा॒र्ध्यः की॒तिर्म्रि॑यमाण॒माव॑हन् । म॒ह्यमा॑यु॒र्धृतं॑ प॒यः ॥ ३ ॥
 आ॒यं गौः पृ॒श्नि॒र॒क्रमी॒दस॑दन्मा॒तरं॑ पु॒रः । पि॒तरं॑ च प्र॒यन्त॑स्व ॥ ४ ॥
 अ॒न्तश्च॑रति रोच॒ना अ॒स्य प्रा॑णाद॒पान॑तः । व्य॒ख्यन्म॑हि॒षः स्व ॥ ५ ॥
 त्रि॒श॒द्धामा॒ वि र॑जति॒ वाक्प॑त॒ङ्गे अ॑शि॒श्रिय॑त् । प्र॒ति व॑स्तो॒रहृ॑द्यु॒भिः ॥ ६ ॥

[४९] एकोनपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ खिलः; ४, ५ नोधाः; ६, ७ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री;

४-७ बार्हतः प्रगाथः (समाबृहती+विषमा-सतोबृहती) ॥

य॒च्छ॒क्रा वा॒च॒मा॒रुह॑न्नन्तरि॒क्षं सि॑षासथः । सं दे॒वा अ॑मद॒न्वृषा॑ ॥ १ ॥
 श॒क्रो वा॒च॒म॒धृष्टा॒यो॒रुवा॑चो॒ अधृ॑ष्णुहि । मं॒हि॒ष्ठ आ॒ म॒द॒र्दिवि॑ ॥ २ ॥
 श॒क्रो वा॒च॒म॒धृष्णु॑हि धाम॒धर्म॑न्विरा॒जति॑ । वि॒म॒द॒न्ब॒र्हि॒रा॒सर॑न् ॥ ३ ॥
 तं वो॑ द॒स्ममृ॑ती॒षहं॑ वसो॒र्मन्दा॑नमन्ध॒सः ।
 अ॒भि व॒त्सं न स्व॑स॒रेषु॑ धे॒नव॑ इन्द्रं गी॒र्भिर्न॑वामहे ॥ ४ ॥
 द्यु॒क्षं सु॒दानुं॑ तवि॒षीभि॑रावृतं गि॒रिं न पु॑रु॒भोज॑सम् ।
 क्षु॒मन्तं॑ वा॒जं श॒तिनं॑ स॒ह॒स्त्रि॒णं म॑क्षू गो॒र्मन्त॑मीमहे ॥ ५ ॥
 तत्त्वा॑ यामि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्र॒ह्म पूर्॑वचि॒त्तये॑ ।
 येना॑ यति॒भ्यो भृ॑गवे धने॒ हिते॑ येन॒ प्रस्क्व॑ण्व॒मावि॑थ ॥ ६ ॥
 येना॑ समु॒द्रम॑सृ॒जो म॒हीर॑पस्तदिन्द्र॒ वृष्णि॑ ते श॒वः ।
 स॒द्यः सो अ॑स्य म॒हिमा॑ न सं॒नशे॑ यं क्षो॒णीर॑नुचक्र॒दे ॥ ७ ॥

[५०] पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

क॒न्न॒व्यो अ॒त॒सीनां॑ तु॒रो गृ॑णीत॒ मर्त्यैः॑ ।
 न॒ही न्व॑स्य म॒हि॒मान॑मिन्द्रि॒यं स्व॑र्गृ॒णन्त॑ आ॒न॒शुः ॥ १ ॥

कदु स्तुवन्त ऋतयन्त देवत ऋषिः को विप्र ओहते ।
कदा हवं मघवन्निन्द्र सुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः ॥ २ ॥

[५१] एकपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ प्रस्कण्वः; ३, ४ पुष्टिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः
(विषमा-बृहती+समा-सतोबृहती) ॥

अभि प्र वः सुरार्धसमिन्द्रमर्चं यथा विदे ।
यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणेव शिक्षति ॥ १ ॥
शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे ।
गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः ॥ २ ॥
प्र सु श्रुतं सुरार्धसमर्ची शक्रमभिष्टये ।
यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते ॥ ३ ॥
शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।
गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः ॥ ४ ॥

[५२] द्विपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रस्त्रवणेषु वृत्रहन्परि स्तोतार आसते ॥ १ ॥
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक् आ गम इन्द्र स्वब्दीव वंसगः ॥ २ ॥
कण्वेभिर्धृष्णावा धृषद्वाजं दर्षि सहस्त्रिणम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन्विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥ ३ ॥

[५३] त्रिपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

क ई वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्योर्जसा मन्दानः शिष्यन्धसः ॥ १ ॥
दाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिष्टा नि यमदा सुते गमो महाँश्चरस्योर्जसा ॥ २ ॥

य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।
यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ॥ ३ ॥

[५४] चतुष्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अतिजगती; २, ३ उपरिष्टाद्बृहती ॥

विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजुस्ततश्चुरिन्द्रं जजनुश्च राजसै ।
क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतोग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् ॥ १ ॥
समीं रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ॥ २ ॥
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेषं विप्रा अभिस्वरा ।
सुदीतयो वो अद्भुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्वाभिः ॥ ३ ॥

[५५] पञ्चपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अतिजगती; २, ३ बृहती ॥

तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्राये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री ॥ १ ॥
या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वि असुरेभ्यः ।
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः ॥ २ ॥
यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन्तं धेहि मा पुणौ ॥ ३ ॥

[५६] षट्पञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् ॥ १ ॥
असि हि वीर सेन्योऽसि भूरि पराददिः ।
असि दभ्रस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥ २ ॥
यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।
युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधोऽस्मां इन्द्र वसौ दधः ॥ ३ ॥

मदेमदे हि नो ददिर्यूथा गवामृजुक्रतुः ।
 सं गृभाय पुरू शतोभयाहस्त्या वसुं शिशीहि राय आ भर ॥ ४ ॥
 मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे ।
 विद्या हि त्वा पुरूवसुमुप कामान्त्ससृज्महेऽथा नोऽविता भव ॥ ५ ॥
 एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
 अन्तर्हि ख्यो जनानामुर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर ॥ ६ ॥

[५७] सप्तपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ मधुच्छन्दाः; ४-७ विश्वामित्रः; ८-१० गृत्समदः; ११-१६ मेध्यातिथिः ॥

देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६, ८-१० गायत्री; ७ अनुष्टुप; ११-१६ बृहती ॥

सुरूपकृत्तुमूतयै सुदुधामिव गोदुहै । जुहूमसि द्यविद्यवि ॥ १ ॥
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद्रेवतो मदः ॥ २ ॥
 अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अतिं ख्य आ गहि ॥ ३ ॥
 शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ॥ ४ ॥
 इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनैषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ॥ ५ ॥
 अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उते शुष्मं तिरामसि ॥ ६ ॥

अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।

उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत आ गहि ॥ ७ ॥

इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभी षदप चुच्यवत् । सहिस्थिरो विचर्षणिः ॥ ८ ॥
 इन्द्रश्च मृडयाति नो न नः पश्चादधं नशत् । भद्रं भवाति नः पुरः ॥ ९ ॥
 इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् । जेता शत्रून्विचर्षणिः ॥ १० ॥

क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद्वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनत्योजसा मन्दानः शिष्यन्धसः ॥ ११ ॥

दाना मृगो न वारुणः पुरुत्रा चरथं दधे ।

नकिष्ट्वा नि यमदा सुते गमो महाँश्चरस्योजसा ॥ १२ ॥

य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।

यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्धवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ॥ १३ ॥

व॒यं घ॑ त्वा सु॒ताव॑न्त॒ आपो॑ न वृ॒क्तब॑र्हिषः ।
 प॒वित्र॑स्य प्र॒स्त्रव॑णेषु वृ॒त्रह॑न्परि॑ स्तो॒तार॑ आसते ॥ १४ ॥
 स्वर॑न्ति त्वा सु॒ते नरो॑ वसो॑ निरे॒क उ॒क्थि॑नः ।
 क॒दा सु॑तं तृषा॒ण ओक्॑ आ ग॒म इन्द्र॑ स्व॒ब्दीव॑ वंस॒गः ॥ १५ ॥
 कण्वे॑भिर्धृ॒ष्णावा॑ धृष॒द्वाजं॑ दर्षि॑ सह॒स्त्रिण॑म् ।
 पि॒शङ्ग॑रूपं मघवन्विच॑र्षणे म॒क्षू गोम॑न्तमीमहे ॥ १६ ॥

[५८] अष्टपञ्चाशं सूक्तम्

ऋषिः—१, २, नृमेधः; ३, ४ भरद्वाजः ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३, ४ सूर्यः ॥

छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (विषमा-बृहती+समा-सतोबृहती) ॥

श्राय॑न्तइव॒ सूर्य॑ विश्वेदिन्द्र॑स्य भक्ष॑त ।
 वसू॑नि जा॒ते ज॑न॒मान् ओज॑सा॒ प्रति॑ भा॒गं न दी॑धिम् ॥ १ ॥
 अन॑र्शरातिं वसु॒दामु॑प॒ स्तुहि॑ भ॒द्रा इन्द्र॑स्य रा॒तयः॑ ।
 सो अ॑स्य॒ कामं॑ वि॒ध॒तो न रो॑षति॒ मनो॑ दा॒नाय॑ चोदयन् ॥ २ ॥
 वण॑म॒हाँ अ॑सि सूर्य॑ ब॒डा॑दित्य म॒हाँ अ॑सि ।
 म॒हस्ते॑ स॒तो म॑हि॒मा प॑नस्ततेऽ ब॒दा दे॑व म॒हाँ अ॑सि ॥ ३ ॥
 ब॒ट् सूर्य॑ श्रव॑सा म॒हाँ अ॑सि स॒त्रा दे॑व म॒हाँ अ॑सि ।
 म॒ह्ना दे॒वाना॑मसूर्य॑ ऽः पु॒रोहि॑तो वि॒भु ज्योति॑रदा॒भ्यम् ॥ ४ ॥

[५९] एकोनषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ मेध्यातिथिः; ३, ४ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः

प्रगाथः (विषमा-बृहती+समा-सतोबृहती) ॥

उ॒दु त्ये॑ म॒धुम॑त्तमा॒ गिर॑ स्तोमा॑स ईर॑ते ।
 स॒त्राजि॑तो ध॒नसा॑ अक्षि॒तोत॑यो वाज॒यन्तो॑ रथा॒इव ॥ १ ॥
 कण्वा॑इव॒ भृग॑वः सूर्या॑इव॒ विश्व॑मि॒द्धीत॑मानशुः ।
 इन्द्रं॑ स्तोमै॑भिर्म॒हय॑न्त आ॒यवः॑ प्रि॒यमे॑धासो अस्वरन् ॥ २ ॥
 उदि॑न्वस्य रि॒च्यते॑ऽ शो॒ धनं॑ न जि॒ग्युषः॑ ।
 य इन्द्रो॑ हरि॒वान्नः॑ द॒भन्ति॑ तं रि॒पो दक्षं॑ दधाति सोमि॒नि ॥ ३ ॥
 मन्त्र॑म॒खर्व॑ सु॒धितं॑ सु॒पेश॑सं दधा॑त य॒ज्ञिये॑ष्वा ।
 पूर्वी॑श्च॒न प्र॑सितयस्तर॒न्ति तं॑ य इन्द्रे॒ कर्म॑णा॒ भुव॑त् ॥ ४ ॥

[६०] षष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ सुतकक्षः सुकक्षो वा; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ए॒वा ह्यसि॑ वी॒र्यु॒रे॒वा शूर॑ उ॒त स्थि॑रः । ए॒वा ते रा॒ध्यं म॑नः ॥ १ ॥
 ए॒वा रा॒तिस्तु॑वी॒मघ॑ वि॒श्वेभि॑र्धा॒यि धा॑तृभिः । अ॒धा चि॑दिन्द्र मे स॒चा ॥ २ ॥
 मो षु ब्र॒ह्मेव॑ तन्द्र॒युर्भुवो॑ वा॒जानां॑ प॒ते । म॒त्स्वा सु॒तस्य॑ गो॒म॒तः ॥ ३ ॥
 ए॒वा ह्यस्य॑ सू॒नृता॑ वि॒र॒ष्णी गो॑म॒ती म॒ही । प॒क्वा शा॒खा न दा॑शुषे ॥ ४ ॥
 ए॒वा हि ते वि॑भू॒तय॑ ऊ॒तय॑ इन्द्र॒ माव॑ते । स॒द्यश्चि॑त्सन्ति दा॒शुषे ॥ ५ ॥
 ए॒वा ह्यस्य॑ का॒म्या स्तोम॑ उ॒क्थं च॑ शं॒स्या । इन्द्रा॑य सोम॒पीत॑ये ॥ ६ ॥

[६१] एकषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

तं ते म॒दं गृ॑णीम॒सि वृ॑ष॒णं पृ॑त्सु सा॒सहि॑म् ।
 उ॒ लो॒क॒कृ॒तुम॑द्रि॒वो हरि॑श्चिर॒यम् ॥ १ ॥
 येन॒ ज्योती॑ष्या॒यवे॑ म॒नवे॑ च वि॒वेदि॑थ ।
 म॒न्दा॒नो अ॒स्य ब॒र्हिषो॑ वि रा॒जसि ॥ २ ॥
 तद्दद्या॑ चि॒त्त उ॒क्थि॒नोऽनु॑ ष्टु॒वन्ति॑ पू॒र्वथा॑ ।
 वृ॒ष॒प॒त्नीर॑पो ज॒या दि॒वेदि॑वे ॥ ३ ॥
 तम्ब॒भि प्र॑ गा॒यत॑ पु॒रुहू॑तं पु॒रुष्टु॑तम् ।
 इन्द्रं॑ गी॒र्भिस्त॑वि॒षमा॑ वि॒वास॑त ॥ ४ ॥
 यस्य॑ द्वि॒बर्हो॑सो बृ॒हत्स॑हो दा॒धार॑ रोद॒सी ।
 गि॒रीर॑ज्जौ अ॒पः स्व॑र्वृष॒त्वना ॥ ५ ॥
 स रा॒जसि॑ पु॒रुष्टु॑तं ए॒को वृ॑त्राणि जिघ्र॒से ।
 इन्द्र॑ जैत्रा॑ श्रव॒स्या च॑ यन्त॒वे ॥ ६ ॥

[६२] द्विषष्ठितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-४ सौभरिः; ५-७ नृमेधः; ८-१० गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ३, ४ काकुभः प्रगाथः (विषमाककुप्+समा-सतोबृहती); ५-१० उष्णिक् ॥

व॒यमु॑ त्वा॒र्मपू॒र्व्यं स्थू॑रं न क॒च्चिद्भ॑रन्तोऽव॒स्यवः॑ ।
 वा॒जे चि॒त्रं ह॑वामहे ॥ १ ॥

उप त्वा कर्मन्भूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत् ।
 त्वामिद्धयवितारं ववृमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥ २ ॥
 यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु व स्तुषे ।
 सखाय इन्द्रमूतये ॥ ३ ॥
 हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।
 आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥ ४ ॥
 इन्द्राय साम गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥ ५ ॥
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महां असि ॥ ६ ॥
 विभ्राज्ज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः । देवास्त इन्द्र सुख्याय येमिरे ॥ ७ ॥
 तम्वभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतम् । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत ॥ ८ ॥
 यस्य द्विबर्हसो बृहत्सहो दाधार रोदसी ।
 गिरीरज्रा अपः स्वर्वृषत्वना ॥ ९ ॥
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे ।
 इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ॥ १० ॥

[६३] त्रिषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-२, ३ (पूर्वार्धस्य) भुवनः साधनो वा; ३ (उत्तरार्धस्य) भरद्वाजः; ५-६ गोतमः;
 ७-९ पर्वतः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ त्रिष्टुप्; ४-९ उष्णिक् ॥

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीक्लृपाति ॥ १ ॥
 आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भिरस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ।
 हत्वाय देवा असुरान्यदायन्देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥ २ ॥
 प्रत्यज्वमर्कमनयं छचीभिरादित्स्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ।
 अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ३ ॥
 य एक इद्विदयते वसु मतीय दाशुषे ।
 ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ॥ ४ ॥
 कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।
 कदा नः शुश्रवद्भिर इन्द्रो अङ्ग ॥ ५ ॥

यश्चिद्धि त्वा ब॒हुभ्य॒ आ सु॒तावाँ॑ आ॒विवा॑सति ।
 उ॒ग्रं तत्प॑त्यते श॒व इन्द्रो॑ अ॒ङ्ग ॥ ६ ॥
 य इन्द्र॑ सोम॒पात॑मो म॒दः श॒विष्ठ॑ चेत॑ति ।
 येना॒ हंसि॑ न्य॒त्रिणं॑ तमी॑महे ॥ ७ ॥
 येना॒ दश॑ग्व॒मधि॑गुं वे॒पय॑न्तं स्व॒र्णर॑म् ।
 येना॑ समु॒द्रमा॑वि॒था तमी॑महे ॥ ८ ॥
 येन॑ सिन्धुं म॒हीर॑पो रथौ॒इव॑ प्रचो॒दयः॑ ।
 पन्था॑मृतस्य॒ यात॑वे तमी॑महे ॥ ९ ॥

[६४] चतुःषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ नृमेधः; ४-६ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

एन्द्र॑ नो गधि प्रि॒यः स॒त्राजि॑दगो॒ह्यः ।
 गि॒रिर्न॑ वि॒श्वत॑स्पृथुः पति॑र्दिवः ॥ १ ॥
 अ॒भि हि स॑त्य सोमपा उ॒भे ब॒भूथ॑ रोद॑सी ।
 इन्द्रा॑सि सुन्व॒तो वृ॒धः पति॑र्दिवः ॥ २ ॥
 त्वं हि श॑श्व॒तीना॒मिन्द्र॑ द॒र्ता पु॒राम॑सि ।
 ह॒न्ता द॑स्यो॒र्मनो॑र्वृ॒धः पति॑र्दिवः ॥ ३ ॥
 ए॒दु म॒ध्वो म॒दिन्तरं॑ सि॒ञ्च वा॑ध्व॒र्यो अ॒न्धसः॑ ।
 ए॒वा हि वी॒र स्त॑वते स॒दावृ॑धः ॥ ४ ॥
 इन्द्र॑ स्थात॒र्हरीणां॑ नकि॑ष्टे पू॒र्व्यस्तु॑तिम् ।
 उ॒दानं॑श॒ शर्व॑सा॒ न भ॒न्दना॑ ॥ ५ ॥
 तं वो॒ वाजा॑नां पति॑महू॒महि श्र॑व॒स्यवः॑ ।
 अप्रा॑युभि॒र्यज्ञे॑भि॒र्वावृ॑धे॒न्यम् ॥ ६ ॥

[६५] पञ्चषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

ए॒तो न्विन्द्रं॑ स्त॒वाम॑ स॒खाय॑ स्तो॒म्यं न॑रम् ।
 कृ॒ष्टीर्यो॑ वि॒श्वा अ॒भ्यस्त्ये॒क इ॒त् ॥ १ ॥

अगोरुधाय गुविषे द्युक्षाय दस्यं वचः ।

घृतात्स्वादीयो मधुनश्च वोचत ॥ २ ॥

यस्यामितानि वीर्याः न राधः पर्येतवे ।

ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा ॥ ३ ॥

[६६] षट्षष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनूर्मिं वाजिनं यमम् । अर्यो गयं मंहमानं वि दाशुषे ॥ १ ॥

एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्व दशमं नवम् । सुविद्वांसं चर्कृत्यं चरणीनाम् ॥ २ ॥

वेत्था हि निर्ऋतीनां वज्रहस्त परिवृजम् । अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव ॥ ३ ॥

अथ षष्ठोऽनुवाकः

[६७] सप्तषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ परुच्छेपः; ४-७ गृत्समदः ॥ देवता—१, ६ इन्द्रः; २, ४ मरुतः;

३, ५ अग्निः; ७ द्रविणोदाः ॥ छन्दः—१-३ अत्यष्टिः; ४-७ जगती ॥

व॒नोति॒ हि सु॒न्वन्क्षयं॑ प॒रीणसः॑ सु॒न्वा॒नो हि ष्मा॒ यज॑त्यव द्विषो॑
दे॒वाना॒मव॒ द्विषः॑ । सु॒न्वा॒न इत्ति॑षासति स॒हस्रा॑ वा॒ज्यवृ॑तः ।

सु॒न्वा॒नायेन्द्रो॑ द॒दात्या॒भुवं र॒यिं द॑दात्या॒भुवम् ॥ १ ॥

मो षु वो अ॒स्मद॒भि तानि॑ पौ॒स्या सना॑ भूव॒न्द्यु॒म्नानि॑ मोत
जा॒रिषु॒र॒स्मत्पु॒रोत जा॑रिषुः । यद्व॒श्चि॒त्रं यु॒गेयु॒गे नव्यं॑ घोषा॒दम॑र्त्यम् ।

अ॒स्मासु॑ तन्म॒रुतो॑ यच्च॑ दुष्ट॒रं दि॒धृता॑ यच्च॑ दुष्ट॒रम् ॥ २ ॥

अ॒ग्निं हो॒तारं॑ मन्ये॒ दास्व॑न्तं वसुं॑ सूनुं॑ सहसो जा॒तवे॑दसं विप्रं॑

न जा॒तवे॑दसम् । य ऊ॒र्ध्वया॑ स्वध्व॒रो दे॒वो दे॒वाच्या॑ कृपा ।

घृ॒तस्य॑ वि॒भ्राष्टि॑मनु॒ वष्टि॑ शो॒चिषा॑जुह्वानस्य स॒र्पिषः॑ ॥ ३ ॥

यज्ञैः संमि॑श्लाः पृष॒तीभिर्ऋ॑ष्टि॒भिर्यामं॑ छु॒भ्रासौ॑ अ॒ज्जिषु॑ प्रि॒या उ॒त ।

आ॒सद्या॑ ब॒र्हिर्भ॑रतस्य सू॒नवः॑ पो॒त्रादा॑ सोमं पिबता दि॒वो नरः॑ ॥ ४ ॥

आ व॑क्षि दे॒वाँ इ॒ह वि॒प्र यक्षि॑ चो॒शन्हो॑त॒र्नि ष॒दा यो॒निषु॑ त्रिषु ।

प्रति॑ वीहि प्र॒स्थितं॑ सो॒म्यं मधु॑ पिबा॒ग्री॒ध्रात्तव॑ भा॒गस्य॑ तृ॒ष्णुहि॑ ॥ ५ ॥

एष॑ स्य ते त॒न्वो नृ॑म्णाव॒र्धनः॑ सह॒ ओजः॑ प्र॒दिवि॑ ब्रा॒ह्मोर्हि॑तः ।

तुभ्यं॑ सु॒तो म॑घव॒न्तुभ्य॑माभृ॒तस्त्वम॑स्य ब्रा॒ह्मणा॑दा तृ॒पत्पि॑ब ॥ ६ ॥

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो ददियो नाम पत्यते ।
अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ॥ ७ ॥

[६८] अष्टषष्टितमं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

सुरू पकृतुमूतये सुदुधामिव गोदुहे । जुहुमसि द्यविद्यवि ॥ १ ॥
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । गोदा इद्रेवतो मदः ॥ २ ॥
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् । मा नो अति ख्य आ गहि ॥ ३ ॥
परैहि विग्रमस्तृतमिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् । यस्ते सखिभ्य आ वस् ॥ ४ ॥
उत ब्रुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत । दधाना इन्द्र इहुवः ॥ ५ ॥
उत नः सुभगा अरिवोचेयुर्दस्म कृष्टयः । स्यामेदिन्द्रस्य शर्माणि ॥ ६ ॥
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमार्दनम् । पतयन्मन्दयत्सखम् ॥ ७ ॥
अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः । प्रावो वाजेषु वाजिनम् ॥ ८ ॥
तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ॥ ९ ॥
यो रायोऽवनिर्महान्सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत ॥ १० ॥
आ त्वेता नि षीदतेन्द्रमभि प्र गायत । सखाय स्तोमवाहसः ॥ ११ ॥
पुरूतमं पुरूणामीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते ॥ १२ ॥

[६९] एकोनसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१-११ इन्द्रः १२ मरुतः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

स घा नो योग आ भुवत्स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजैभिरा स नः ॥ १ ॥
यस्य संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ॥ २ ॥
सुतपावने सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ॥ ३ ॥
त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ॥ ४ ॥
आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं तै सन्तु प्रचैतसे ॥ ५ ॥
त्वां स्तोमा अवीवृधन्त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥ ६ ॥
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्त्रिणाम् । यस्मिन्विश्वानि पौंस्या ॥ ७ ॥

मा नो मतीं अभि द्रुहन्तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् ॥ ८ ॥
 युज्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥ ९ ॥
 युज्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥ १० ॥
 केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥ ११ ॥
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमैरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ॥ १२ ॥

[७०] सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, २, ६-२० इन्द्रमरुतः; ३-५ मरुतः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वीडु चिदारुजत्नुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उस्त्रिया अनु ॥ १ ॥
 देवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद्वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ॥ २ ॥
 इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अबिभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥ ३ ॥
 अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ॥ ४ ॥
 अतः परिज्मन्ना गहि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृज्जते गिरः ॥ ५ ॥
 इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः ॥ ६ ॥
 इन्द्रमिद्राथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिर्किणः । इन्द्रं वाणीरनूषत ॥ ७ ॥
 इन्द्र इद्धर्योः सचा संमिश्र आ वचोयुजा । इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥ ८ ॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद्वि । वि गोभिरद्रिमैरयत् ॥ ९ ॥
 इन्द्र वाजेषु नोऽ व सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिरूतिभिः ॥ १० ॥
 इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ॥ ११ ॥
 स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपा वृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ १२ ॥
 तुज्जेतुज्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः । न विन्धे अस्य सुष्टुतिम् ॥ १३ ॥
 वृषा यूथेव वंसगः कृष्टीरित्यो जसा । ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥ १४ ॥
 य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम् ॥ १५ ॥
 इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १६ ॥
 एन्द्र सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम् । वर्षिष्ठमृतये भर ॥ १७ ॥

नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहे । त्वोतासो न्यर्वता ॥ १८ ॥
 इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि । जयेम सं युधि स्पृधः ॥ १९ ॥
 वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयम् । सासह्याम पृतन्यतः ॥ २० ॥

[७१] एकसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे । द्यौर्न प्रथिना शवः ॥ १ ॥
 समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ । विप्रासो वा धियायवः ॥ २ ॥
 यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्रइव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः ॥ ३ ॥
 एवा ह्यस्य सूनृता विरप्शी गोमती मही । पक्वा शाखा न दाशुषे ॥ ४ ॥
 एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते । सद्यश्चित्सन्ति दाशुषे ॥ ५ ॥
 एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या । इन्द्राय सोमपीतये ॥ ६ ॥
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महाँ अभिष्टिरोजसा ॥ ७ ॥
 एमैनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने । चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥ ८ ॥
 मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभि स्तोमैर्भिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ॥ ९ ॥
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ॥ १० ॥
 सं चोदय चित्रमर्वाग्राध इन्द्र वरेण्यम् । असदिते विभु प्रभु ॥ ११ ॥
 अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ॥ १२ ॥
 सं गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वार्युर्धेह्यक्षितम् ॥ १३ ॥
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रथिनीरिषः ॥ १४ ॥
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गृणन्त ऋग्मियम् । होम गन्तारमूतये ॥ १५ ॥
 सुतेसुते न्यो ऽकसे बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शूषमर्चति ॥ १६ ॥

अथ सप्तमोऽनुवाकः

[७२] द्विसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—परुच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्यष्टिः ॥

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुज्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक्स्व ऽः
 सनिष्यवः पृथक् । तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।
 इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयव स्तोमैर्भिरिन्द्रमायवः ॥ १ ॥

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अ॒व॒स्यवो॑ ब्रजस्य॑ स॒ता गव्य॑स्य निःसृजः
 सक्षन्त॑ इन्द्र निःसृजः । यद्व्यन्ता॑ द्वा जना॑ स्व॒र्यन्ता॑ समूह॑सि ।
 आ॒विष्करि॑क्रद् वृषणं॑ सचा॒भुवं वज्र॑मिन्द्र सचा॒भुवम् ॥ २ ॥
 उ॒तो नो॑ अ॒स्या उ॒षसो॑ जुषेत॒ ह्य॒र्कस्य॑ बोधि॒ ह॒विषो॑ हवी॑मभिः
 स्व॒र्षाता॑ हवी॑मभिः । यदिन्द्र॑ हन्त॒वे मृ॒धो वृषा॑ वज्रि॒ज्जिके॑तसि ।
 आ मे॑ अ॒स्य वे॒धसो॑ नवी॑यसो॒ मन्म॑ श्रुधि॒ नवी॑यसः ॥ ३ ॥

[७३] त्रिसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ वसिष्ठः; ४-६ वसुक्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ विराडनुष्टुप्;

४, ५ जगती; ६ अभिसारिणीत्रिष्टुप् ॥

तुभ्येदि॑मा सर्व॑ना शूर॒ विश्वा॑ तुभ्यं॒ ब्रह्मा॑णि॒ वर्ध॑ना कृणोमि ।
 त्वं नृभि॑र्हव्यो॑ वि॒श्वधा॑ऽसि ॥ १ ॥
 नू चि॒न्नु ते॑ मन्य॑मानस्य द॒स्मोद॑श्नुवन्ति॒ महि॑मानमुग्र ।
 न वी॒र्यं॑ मिन्द्र ते॒ न राधः॑ ॥ २ ॥
 प्र वो॑ म॒हे म॒हिवृ॑धे॒ भर॑ध्वं प्रचे॑तसे॒ प्र सु॑म॒तिं कृ॑णुध्वम् ।
 विशः॑ पूर्वीः॒ प्र च॑रा च॒र्षणि॑प्राः ॥ ३ ॥
 य॒दा वज्रं॑ हिर॑ण्यमिदथा॒ रथं॑ हरी॒ यम॑स्य॒ वह॑तो॒ वि सूरि॑भिः ।
 आ तिष्ठ॑ति म॒घवा॑ सन॑श्रुत॒ इन्द्रो॑ वा॒जस्य॑ दी॒र्घश्र॑वस॒स्पतिः॑ ॥ ४ ॥
 सो चि॒न्नु वृ॑ष्टिर्य॒थ्या॒३ स्वा सचा॑ इन्द्रः॒ श्मश्रू॑णि॒ हरि॑ता॒भि प्रु॑ष्णुते ।
 अव॑ वेति सु॒क्षयं॑ सु॒ते म॒धूदि॑द्धू॒नोति॑ वातो॒ यथा॑ वन॑म् ॥ ५ ॥
 यो वा॒चा विवा॑चो मृ॒धवा॑चः पु॒रू स॒हस्रा॑शि॒वा ज॒घान॑ ।
 तत्तदि॑दस्य॒ पौंस्यं॑ गृणी॑मसि पि॒तेव॑ यस्तवि॒षीं वावृ॑धे शर्वः ॥ ६ ॥

[७४] चतुःसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

यच्चि॒द्धि स॑त्य सोम॒पा अना॑श॒स्ताइ॒व स्म॑सि ।
 आ तू न॑ इन्द्र शंस॒य गो॑ष्वश्वेषु शु॒भ्रिषु॑ स॒हस्रे॑षु तुवीमघ ॥ १ ॥
 शिप्रि॑न्वा॒जानां॑ प॒ते शची॑व॒स्तव॑ दंस॒ना ।
 आ तू न॑ इन्द्र शंस॒य गो॑ष्वश्वेषु शु॒भ्रिषु॑ स॒हस्रे॑षु तुवीमघ ॥ २ ॥

नि ष्वापया मिथूदृशा सस्तामबुध्यमाने ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ३ ॥
 ससन्तु त्या अरातयो बोधन्तु शूर रातयः ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ४ ॥
 समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापयामुया ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ५ ॥
 पताति कुण्डृणाच्या दूरं वातो वनादधि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ६ ॥
 सर्वं परिक्रोशं जहि जम्भया कृकदाश्वम् ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभ्रिषु सहस्रेषु तुवीमघ ॥ ७ ॥

[७५] पञ्चसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—परुच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्यष्टिः ॥

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो व्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः
 सक्षन्त इन्द्र निःसृजः । यद्व्यन्ता द्वा जना स्वश्र्यन्ता समूहसि ।
 आविष्करिक्वद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम् ॥ १ ॥
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः
 सासहानो अवातिरः । शासस्तमिन्द्र मर्त्यमर्यज्युं शवसस्पते ।
 महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ॥ २ ॥
 आदिते अस्य वीर्यस्य चक्रिरन्मदैषु वृषन्नुशिजो यदाविथ
 सखीयतो यदाविथ । चकर्थं कारमैभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।
 ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्ठात श्रवस्यन्तः सनिष्ठात ॥ ३ ॥

[७६] षट्सप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—वसुक्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वने न वा यो न्यधायि चाकं छुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।
 यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षुपावान् ॥ १ ॥
 प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।
 अनु त्रिशोकः शतमावहन्नुकुत्सैन रथो यो असत्सवान् ॥ २ ॥

कस्ते मदं इन्द्र रन्त्यो भूदुरो गिरौ अभ्युक्ष्णो वि धाव ।
 कद्वाहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः ॥ ३ ॥
 कदु द्युम्नमिन्द्र त्वावतो नृन्कया धिया करसे कन्न आगन् ।
 मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नै समस्य यदसन्मनीषाः ॥ ४ ॥
 प्रेरय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधाइव गमन् ।
 गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वीनर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः ॥ ५ ॥
 मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।
 वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाद्यन्भवन्तु पीतये मधूनि ॥ ६ ॥
 आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्रमिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।
 स वावृधे वरिमन्ना पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौंस्यैश्च ॥ ७ ॥
 व्यानडिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।
 आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासे ॥ ८ ॥

[७७] सप्तसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।
 तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्षमिहाभिपित्वं करते गृणानः ॥ १ ॥
 अव स्य शूराध्वनो नान्तेऽस्मिन्नो अद्य सर्वने मन्दध्यै ।
 शंसात्युक्थमुशनेव वेधाश्चिकितुषे असुर्या यि मन्म ॥ २ ॥
 कविर्न निणयं विदथानि साधन्वृषा यत्सेकं विपिपानो अर्चीत् ।
 दिव इत्था जीजनत्सप्त कारूनह्वा चिच्चक्रुर्वयुना गृणन्तः ॥ ३ ॥
 स्वर्श्यद्वेदि सुदृशीकमर्केर्महि ज्योती रुरुचुर्यद्ध वस्तोः ।
 अन्धा तमांसि दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ ॥ ४ ॥
 ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीष्युर्भे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
 अतश्चिदस्य महिमा वि रैच्यभि यो विश्वा भुवना बभूव ॥ ५ ॥
 विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरेश सखिभिर्निकामैः ।
 अश्मानं चिद्ये बिभिदुर्वचोभिर्ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः ॥ ६ ॥

अ॒पो वृ॒त्रं व॒त्रि॒वांसं॑ प॒रा॒हन्प्रा॒वत्ते॑ व॒ज्रं पृ॒थि॒वी स॒चैताः॑ ।
 प्रा॒णी॑सि॒ समु॒द्रिया॑ण्यै॒नोः प॒ति॒र्भ॒व॒ञ्छ॒वसा॑ शूर धृ॒ष्णो ॥ ७ ॥
 अ॒पो यद॒द्रिं॑ पु॒रु॒हूत॑ द॒र्द॒रा॒वि॒भु॒वत्स॒रमा॑ प॒ूर्व्यं ते॑ ।
 स नो॑ ने॒ता वा॒ज॒मा द॒र्षि॑ भू॒रि॑ गो॒त्रा रु॒ज॒न्न॒ङ्गि॒रो॒भिर्गृ॑णा॒नः ॥ ८ ॥

[७८] अष्टसप्ततितमं सूक्तम्

ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

तद्वो॑ गाय सु॒ते स॒चा पु॒रु॒हूता॒य स॒त्त्वे॑ । शं॑ यद्वे॒ न शा॒किने॑ ॥ १ ॥
 न घा॑ वसु॒र्नि य॑मते दानं वा॒ज॒स्य गो॑म॒तः । यत्सी॑मु॒प श्र॒व॒द्भि॒रः ॥ २ ॥
 कु॒वि॒त्स॒स्य॒ प्र हि॑ व्र॒जं गो॑म॒न्तं द॒स्यु॒हा ग॑म॒त् । श॒ची॑भि॒रप॑ नो व॒रत् ॥ ३ ॥

[७९] एकोनाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१ (पूर्वार्धस्य) शक्तिः; १ (उत्तरार्धस्य), २ वसिष्ठः (शाट्यायनके); १-२ वसिष्ठः
 (ताण्डके) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

इन्द्र॑ क्र॒तुं न॒ आ भ॑र पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॑ यथा॑ ।
 शि॒क्षा॑ णो अ॒स्मिन्पु॑रु॒हूत॑ या॒मनि॑ जी॒वा ज्योति॑रशीमहि ॥ १ ॥
 मा नो॑ अ॒ज्ञा॒ता वृ॒जना॑ दुरा॒ध्यो॒ऽमा॒शि॒वासो॑ अव॒ क्रमुः॑ ।
 त्वया॑ व॒यं प्र॒वतः॑ श॒श्वती॑र॒पोऽति॑ शूर॒ तरा॑मसि ॥ २ ॥

[८०] अशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

इन्द्रं॑ ज्येष्ठं न॒ आ भ॑रुँ ओजिष्ठं प॒पु॒रि श्र॒वः॑ ।
 येने॒मे चि॒त्र व॒ज्रह॑स्त॒ रोद॑सी ओ॒भे सु॑शि॒प्र प्राः॑ ॥ १ ॥
 त्वा॒मु॒ग्रम॑वसे च॒र्षणी॑सहं रा॒ज॒न्दे॒वेषु॑ हू॒महे॑ ।
 वि॒श्वा सु॑ नो॒ वि॒थुरा॑ पि॒बु॒ना व॑सो॒ऽमि॒त्रान्सु॑ष॒हान्कृ॑धि ॥ २ ॥

[८१] एकाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

यद् द्या॒व इन्द्र॑ ते श॒तं श॒तं भूमी॑रु॒त स्युः॑ ।
 न त्वा॑ वज्रि॒न्त्स॒हस्रं॑ सू॒र्या अनु॑ न जा॒तम॑ष्ट॒ रोद॑सी ॥ १ ॥
 आ प॑प्राथ॒ महि॑ना वृ॒ष्ण्या॑ वृष॒न्वि॒श्वा श॑विष्ठ॒ शव॑सा ।
 अ॒स्माँ अव॑ मघव॒न्गोम॑ति व्र॒जे वज्रि॑ चि॒त्राभि॑रू॒तिभिः॑ ॥ २ ॥

[८२] द्व्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

यदिन्द्र यावत्स्त्वमेतावदहमीशीय ।
 स्तोतारमिद्धिधेषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय ॥ १ ॥
 शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।
 नहि त्वदन्यन्मघवन्न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन ॥ २ ॥

[८३] त्र्यशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत् ।
 छुर्दिर्यच्छ मघवद्भ्यश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥ १ ॥
 ये गव्यता मनसा शत्रुमादभुरभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।
 अथ स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वणस्तनूपा अन्तमो भव ॥ २ ॥

[८४] चतुरशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥ १ ॥
 इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाघतः ॥ २ ॥
 इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥ ३ ॥

[८५] पञ्चाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ प्रगाथः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

मा चिदन्यद्वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।
 इन्द्रमिस्तौता वृषणं सचा सुते मुहुरुक्था च शंसत ॥ १ ॥
 अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् ।
 विद्वेषणं संवननोऽभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् ॥ २ ॥
 यच्चिद्वि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
 अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेऽहा विश्वा च वर्धनम् ॥ ३ ॥
 वि तर्तूर्यन्ते मघवन्विपश्चितोऽर्यो विपो जनानाम् ।
 उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ॥ ४ ॥

[८६] षडशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः । देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधमाद आशू ।
स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वाँ उप याहि सोमम् ॥ १ ॥

[८७] सप्ताशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१-६ इन्द्रः; ७ इन्द्राबृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद्वेदीयाँ अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद्याति सुतसोममिच्छन् ॥ १ ॥
यद्दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं दिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।
उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान्पाहि सोमान् ॥ २ ॥
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।
एन्द्र पप्राथोर्वशन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्त्त ॥ ३ ॥
यद्योधया महतो मन्यमानान्साक्षाम् तान्बाहुभिः शाशदानान् ।
यद्वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम ॥ ४ ॥
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकार ।
यदेददेवीरसहिष्ट माया अथाभवत्केवलः सोमो अस्य ॥ ५ ॥
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत्पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।
गवामसि गोपतिरेक इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः ॥ ६ ॥
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥

[८८] अष्टाशीतितमं सूक्तम्

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्तस्तम्भ सहसा विज्मो अन्तान्बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।
तं प्रत्नास ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम् ॥ १ ॥
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो बृहस्पते अभि ये नस्ततस्त्रे ।
पृषन्तं सृप्रमदब्धमूर्वं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् ॥ २ ॥

बृहस्पते या परमा परावदत आ त ऋतस्पृशो नि षेदुः ।
 तुभ्यं खाता अवता अद्रिदग्धा मध्वश्चोतन्त्यभितो विरप्शाम् ॥ ३ ॥
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।
 सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमांसि ॥ ४ ॥
 स सुष्टुभा स ऋक्वता गुणेन वलं रुरोज फल्लिगं रवेण ।
 बृहस्पतिरुस्त्रिया हव्यसूदः कनिक्रदद्वावशतीरुदाजत् ॥ ५ ॥
 एवा पित्रे विश्वदैवाय वृष्णो यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
 बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ६ ॥

[८९] एकोननवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः । छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन्भूषन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् ॥ १ ॥
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्यृष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् ॥ २ ॥
 किमङ्ग त्वा मघवन्भोजमाहुः शिशोहि मा शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भर्गमिन्द्रा भरा नः ॥ ३ ॥
 त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र सन्तस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान्नासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ॥ ४ ॥
 धनं न स्पन्द्रं बहुलं यो अस्मै तीव्रान्तसोमौ आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून्सुतुकान्प्रातरहो नि स्वष्ट्रान्युवति हन्ति वृत्रम् ॥ ५ ॥
 यस्मिन्वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्राय मघवा काममस्मे ।
 आराच्चित्सन्भयतामस्य शत्रुन्यस्मै द्युम्ना जन्या नमन्ताम् ॥ ६ ॥
 आराच्छत्रुमप बाधस्व दूरमुग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन ।
 अस्मे धौहि यवमद्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम् ॥ ७ ॥
 प्र यमन्तर्वृषसवासो अगमन्तीव्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।
 नाहं दामानं मघवा नि यंसन्नि सुन्वते वहति भूरि वामम् ॥ ८ ॥

उत प्रहामतिदीवा जयति कृतमिव श्वघ्नी वि चिनोति काले ।
 यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित्तं रायः सृजति स्वधाभिः ॥ ९ ॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन वा क्षुधं पुरुहूत विश्वे ।
 वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनीभिर्जयेम ॥ १० ॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरीवः कृणोतु ॥ ११ ॥

[९०] नवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यो अद्रिभिर्प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हिज्मा प्राघर्मसत्पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति ॥ १ ॥
 जनाय चिद्य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार ।
 घ्नन्वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयं छत्रंरमित्रान्पृत्सु साहन् ॥ २ ॥
 बृहस्पतिः समजयद्वसूनि महो व्रजान्गोमतो देव एषः ।
 अपः सिषासन्त्स्वश्रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः ॥ ३ ॥

अथाष्टमोऽनुवाकः

[९१] एकनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—अयास्यः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।
 तुरीयं स्विजनयद्विश्वजन्योऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन् ॥ १ ॥
 ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त ॥ २ ॥
 हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भिरश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् ।
 बृहस्पतिरभिकनिक्रदद्वा उत प्रास्तौदुच्चं विद्वाँ अंगायत् ॥ ३ ॥
 अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।
 बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नदुस्त्रा आकर्वि हितिस्र आवः ॥ ४ ॥
 विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदधेरकृन्तत् ।
 बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गामर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः ॥ ५ ॥

इन्द्रो^१ वलं रक्षितारं दुधानां करेणैव वि चकर्ता रवेण ।
 स्वेदाञ्जिभिराशिरमिच्छमानोऽ रौदयत्पणिमा गा अमुष्णात् ॥ ६ ॥
 स ई^१ सत्येभिः सखिभिः शुचिर्द्भिर्गोधायसं वि धनसैरददः ।
 ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्धर्मस्वैदेभिर्द्रविणं व्या ऽनत् ॥ ७ ॥
 ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानास इषणयन्त धीभिः ।
 बृहस्पतिर्मिथोअवद्यपेभिरुदुस्त्रिया असृजत स्वयुग्भिः ॥ ८ ॥
 तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थैः ।
 बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भरेभरे अनु मदेम जिष्णुम् ॥ ९ ॥
 यदा वाजमसनद्विश्वरूपमा द्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।
 बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा ॥ १० ॥
 सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्भ्यवथ स्वेभिरेवैः ।
 पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रौदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ॥ ११ ॥
 इन्द्रो^१ म्हा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदर्बुदस्य ।
 अहन्नहिमरिणात्सप्त सिन्धून्देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥ १२ ॥

[१२] द्विनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-१२ प्रियमेधः; १३-२१ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री;

४-७, ९-१२ अनुष्टुप्; ८, १३ पङ्क्तिः; १४, १५ बृहती; १६-२१ बार्हतः

प्रगाथः (समा-बृहती+विषमा-सतोबृहती) ॥

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥ १ ॥
 आ हरयः ससृजिरेऽ रुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे ॥ २ ॥
 इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु । यत्सीमुपह्वरे विदत् ॥ ३ ॥
 उद्यद् ब्रध्नस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।
 मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ॥ ४ ॥
 अर्चत प्राचत प्रियमेधासो अर्चत ।
 अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्व चर्त ॥ ५ ॥
 अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।
 पिङ्गा परि चनिष्कददिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ॥ ६ ॥

आ यत्पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः ।
 अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे ॥ ७ ॥
 अपादिन्द्रो अपादग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।
 वरुण इदिह क्षयत्तमापो अभ्य नूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥ ८ ॥
 सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः ।
 अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव ॥ ९ ॥
 यो व्यतीरफाणयत्सुर्युक्तां उप दाशुषे ।
 तक्वो नेता तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥ १० ॥
 अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।
 भिनत्कनीन ओदनं पच्यमानं परो गिरा ॥ ११ ॥
 अर्भको न कुमारकोऽधि तिष्ठन्नवं रथम् ।
 स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्रतुम् ॥ १२ ॥
 आ तू सुशिप्र दम्पते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।
 अर्धं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् ॥ १३ ॥
 तं घैमिस्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।
 अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने ॥ १४ ॥
 अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमैधास एषाम् ।
 पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत ॥ १५ ॥
 यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः ।
 विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥ १६ ॥
 इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।
 हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः ॥ १७ ॥
 नकिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधम् ।
 इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णवो जसम् ॥ १८ ॥
 अषाढमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन्महीरुरुज्रयः ।
 सं धेनवो जायमाने अनोनवुर्द्यावः क्षामौ अनोनवुः ॥ १९ ॥

यद् द्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।
 न त्वा वज्रिन्त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ॥ २० ॥
 आ पंप्राथ महिना वृष्या वृषन्विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।
 अस्माँ अव मघवन्गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः ॥ २१ ॥

[१३] त्रिनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ प्रगाथः ४-८ देवजामयः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधौ अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषौ जहि ॥ १ ॥
 पदा पणीरराधसो नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति ॥ २ ॥
 त्वमीशिषे सुतानामिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ॥ ३ ॥
 ईङ्ख्यन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम् ॥ ४ ॥
 त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन्वृषेदसि ॥ ५ ॥
 त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्युन्तरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तभ्ना ओजसा ॥ ६ ॥
 त्वमिन्द्र सजोषसमर्कं बिभर्षि बाह्वोः । वज्रं शिशान ओजसा ॥ ७ ॥
 त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः ॥ ८ ॥

[१४] चतुर्नवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३, १०, ११ त्रिष्टुप्; ४-९ जगती ॥

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
 प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्यपारेण महता वृष्येन ॥ १ ॥
 सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।
 शीभं राजन्त्सुपथा याह्यर्वाङ्गधीम ते पपुषो वृष्यानि ॥ २ ॥
 एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेमस्मत्रा सधमादो वहन्तु ॥ ३ ॥
 एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जं स्कम्भं धरुण आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे ॥ ४ ॥
 गर्मन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 त्वमीशिषे सास्मिन्ना सत्सि बर्हिष्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा ॥ ५ ॥

पृथक्प्रायन्प्रथमा देवहूतयोऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।
 न ये शेकुर्यज्ञियां नार्वमारुहमीमैव ते न्यविशन्त केपयः ॥ ६ ॥
 एवैवापागपर्णे सन्तु दृढ्योश्वा येषां दुर्युज आयुयुजे ।
 इत्था ये प्रागुपर्णे सन्ति दावनै पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना ॥ ७ ॥
 गिरीरज्रात्रेजमानां आधारयद् द्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
 समीचीने धिषणे विष्कभायति वृष्णाः पीत्वा मद उक्थानि शंसति ॥ ८ ॥
 इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवञ्छफारुजः ।
 अस्मिन्सु ते सर्वने अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन्बोध्याभगः ॥ ९ ॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनैना जयेम ॥ १० ॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥ ११ ॥

[९५] पञ्चनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१ गृत्समदः; २-४ सुदाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अष्टिः; २-४ शक्वरी ॥

त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मस्तृपत्सोममपिबद्विष्णुना
 सुतं यथावशत् । स ई' ममाद् महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं
 सश्चद्देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ॥ १ ॥
 प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत ।
 अभीके चिदु लोककृत्संगे समत्सु वृत्रहास्माकं बोधि
 चोदिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ २ ॥
 त्वं सिन्धूरवासृजोऽधराचो अहन्नहिम् ।
 अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि
 ष्वजामहे नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ ३ ॥
 वि षु विश्वा अरातयोऽर्यो नशन्त नो धियः ।
 अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते
 रातिर्दिर्वसु नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ ४ ॥

[१६] षण्णवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—१-१० पूरणः; ६-९ ब्रह्मा च, भृग्वङ्गिराश्च, १० ब्रह्मा च; ११-१६ रक्षोहाः; १७-२३ ब्रह्मा;

२४ प्रचेताः ॥ देवता—१-५ इन्द्रः; ६-१०, १७-२३ यक्षमनाशनम्; ११-१६ गर्भदोषनाशनम्;

२४ दुःष्वजनाशनम् ॥ छन्दः—१-८ त्रिष्टुप्; ९ शक्वरीगर्भाजगती; १०-१८, २४ अनुष्टुप्;

१९ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २० चतुष्पदाभुरिगुष्णिक्; २१ उपरिष्टाद्विराड्बृहती;

२२ उष्णिग्गर्भानिचृदनुष्टुप् २३ पथ्यापङ्क्तिः ॥

तीव्रस्याभिर्वयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुञ्च ।
 इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन्तुभ्यमिमे सुतासः ॥ १ ॥
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वासस्त्वां गिरः श्वात्र्या आ ह्वयन्ति ।
 इन्द्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वाँ इह पाहि सोमम् ॥ २ ॥
 य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।
 न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति ॥ ३ ॥
 अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान्न सुनोति सोमम् ।
 निररत्नौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः ॥ ४ ॥
 अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।
 आभूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम ॥ ५ ॥
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।
 ग्राहिर्जग्राह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥ ६ ॥
 यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
 तमा हरामि निर्रहेतेरुपस्थादस्पर्शमेनं शतशारदाय ॥ ७ ॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ८ ॥
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हैमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।
 शतं त इन्द्रो अग्निः सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ॥ ९ ॥

आहार्षमविदं त्वा पुनरागाः पुनर्णवः ।

सर्वाङ्गसर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽ विदम् ॥ १० ॥

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये ॥ ११ ॥

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।
 अग्रिष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत् ॥ १२ ॥
 यस्ते हन्ति पतयन्तं निषत्स्नुं यः सरीसृपम् ।
 जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १३ ॥
 यस्त ऊरू विहरत्यन्तरा दम्पती शये ।
 योनिं यो अन्तरारेढि तमितो नाशयामसि ॥ १४ ॥
 यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।
 प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १५ ॥
 यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
 प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १६ ॥
 अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णीभ्यां छुबुकादधि ।
 यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्काजिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १७ ॥
 ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।
 यक्ष्मं दोषण्यश्मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ १८ ॥
 हृदयात्ते परि क्लोम्नो हलीक्षणात्पाश्वाभ्याम् ।
 यक्ष्मं मतस्नाभ्यां प्लीहो यक्नस्ते वि वृहामसि ॥ १९ ॥
 आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।
 यक्ष्मं कुक्षिभ्यां प्लाशैर्नाभ्या वि वृहामि ते ॥ २० ॥
 ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्ध्यां पार्श्वीभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
 यक्ष्मं भसद्यं श्रोणिभ्यां भासदं भंससो वि वृहामि ते ॥ २१ ॥
 अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो धमनिभ्यः ।
 यक्ष्मं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥ २२ ॥
 अङ्गेअङ्गे लोम्निलोम्नि यस्ते पर्वणिपर्वणि ।
 यक्ष्मं त्वचस्यं ते वयं कश्यपस्य वीबर्हेण विष्वञ्चं वि वृहामसि ॥ २३ ॥
 अपैहि मनसस्पतेऽप क्राम परश्चर ।
 परो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः ॥ २४ ॥

अथ नवमोऽनुवाकः

[९७] सप्तनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—कलिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ बार्हतः प्रगाथः

(बृहती+सतोबृहती); ३ बृहती ॥

वयमेनमिदा ह्योऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य समना सुतं भरा नूनं भूषत श्रुते ॥ १ ॥

वृकश्चिदस्य वारुण उरामथिरा वयुनेषु भूषति ।

सेमं न स्तोमं जुजुषाण आ गृहीन्द्र प्र चित्रया धिया ॥ २ ॥

कदू न्वस्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परिवृत्रहा ॥ ३ ॥

[९८] अष्टनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—शंयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।

त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥ १ ॥

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानो अद्रिवः ।

गामश्वं रथ्य मिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥ २ ॥

[९९] नवनवतितमं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

अभि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमैभिरायवः ।

समीचीनासं ऋभवः समस्वरत्रुदा गृणन्त पूर्व्यम् ॥ १ ॥

अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो मदं सुतस्य विष्णावि ।

अद्या तमस्य महिमानमायवोऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा ॥ २ ॥

[१००] शततमं सूक्तम्

ऋषिः—नृमेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान्महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ॥ १ ॥

वारुण त्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वाक्वृवांसंचिदद्विवोद्विवेद्विवे ॥ २ ॥

युज्जन्ति हरी इषिरस्य गार्थयोरौ रथ उरुयुगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ॥ ३ ॥

[१०१] एकोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अ॒ग्निं दू॒तं वृ॒णीम॒हे हो॒तारं वि॒श्ववे॑दसम् । अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म् ॥ १ ॥
 अ॒ग्निर्म॒ग्निं हवी॑म॒भिः सदा॑ हवन्त वि॒श्वति॑म् । ह॒व्यवा॑हं पु॒रुप्रि॑यम् ॥ २ ॥
 अ॒ग्ने दे॒वाँ इ॒हा वह॑ ज॒ज्ञानो॑ वृ॒क्तब॑र्हिषे । अ॒सि हो॒ता न ई॒ड्यः ॥ ३ ॥

[१०२] द्व्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ई॒डेन्यो॑ नम॒स्य ऽस्ति॑रस्तमांसि दर्श॒तः । सम॒ग्निरि॑ध्यते वृ॒षा ॥ १ ॥
 वृ॒षो अ॒ग्निः समि॑ध्यतेऽश्वो न दे॒ववा॑हनः । तं ह॒विष्म॑न्त ई॒डते ॥ २ ॥
 वृ॒षणं॑ त्वा व॒यं वृ॒षन्वृ॑षणः समि॑धीमहि । अ॒ग्ने दी॑द्यतं बृ॒हत् ॥ ३ ॥

[१०३] त्र्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१ सुदीतिपुरुमीढौ; २, ३ भर्गः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २ बृहती; ३ सतोबृहती ॥

अ॒ग्निमी॑डि॒ष्वाव॑से गा॒थाभिः॑ शी॒रशो॑चिषम् ।
 अ॒ग्निं रा॒ये पु॑रुमीढ श्रु॒तं नरो॑ऽग्निं सु॒दीतये॑ छ॒र्दिः ॥ १ ॥
 अ॒ग्न आ या॑ह्य॒ग्निभि॑र्हो॒तारं॑ त्वा वृ॒णीम॒हे ।
 आ त्वा॑मनक्तु प्र॒यता॑ ह॒विष्म॑ती यजिष्ठं ब॒र्हि॒रासदे॑ ॥ २ ॥
 अ॒च्छा हि॑ त्वा॑ सहसः सू॒नो अ॒ङ्गिरः॑ स्त्रुच॒श्चर॑न्त्यध्व॒रे ।
 ऊ॒र्जो न॑पातं घृ॒तकेश॑मीमहेऽग्निं य॒ज्ञेषु॑ पू॒र्व्यम् ॥ ३ ॥

[१०४] चतुरुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ मेध्यातिथिः; ३, ४ नृमेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः

प्रगाथः (विषमा-बृहती+समा-सतोबृहती) ॥

इ॒मा उ॑ त्वा पु॒रूव॑सो गि॒रो व॑र्धन्तु या म॒म ।
 पा॒व॒क॒व॒र्णाः शु॑चयो वि॒प॒श्चितो॑ऽभि स्तोमै॑रनूषत ॥ १ ॥
 अ॒यं स॒हस्र॑मृषि॒भिः स॒हस्कृ॑तः समु॒द्रइ॑व पप्रथे ।
 स॒त्यः सो अ॑स्य म॒हिमा॑ गृ॒णे श॒वो य॒ज्ञेषु॑ वि॒प्ररा॑ज्ये ॥ २ ॥
 आ नो॑ वि॒श्वा॑सु ह॒व्य इ॒न्द्रः स॒मत्सु॑ भूषतु ।
 उप॑ ब्र॒ह्मा॒णि स॒र्वना॑नि वृ॒त्रहा॑ पर॒म॒ज्या ऋ॒चीष॑मः ॥ ३ ॥

त्वं दाता प्रथमो राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत् ।
तुविद्युम्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शवसो महः ॥ ४ ॥

[१०५] पञ्चोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ नृमेधः; ४, ५ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ४,

५ बार्हतः प्रगाथः (१, ४ बृहती; २, ५ सतोबृहती); ३ बृहती ॥

त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥ १ ॥
अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।
विश्वास्ते स्पृधः शनथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वीसि ॥ २ ॥
इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।
आशुं जेतारं हेतारं रथीतममतूर्तं तुग्यावृधम् ॥ ३ ॥
यो राजा चर्षणीनां याता रथैभिरध्रिगुः ।
विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे ॥ ४ ॥
इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्नवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।
हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः ॥ ५ ॥

[१०६] षडुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

तव त्यदिन्द्रियं बृहत्तव शुष्ममुत क्रतुम् ।
वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ॥ १ ॥
तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः ।
त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ॥ २ ॥
त्वां विष्णुर्बृहन्क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः ।
त्वां शर्धो मदत्यनु मारुतम् ॥ ३ ॥

[१०७] सप्तोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ वत्सः; ४-१२ बृहद्विवोऽथर्वा; १३, १४ ब्रह्मा; १५ कुत्सः ॥ देवता—१-१२ इन्द्रः;

१३-१५ सूर्यः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४-१२, १४, १५ त्रिष्टुप्; १३ आर्षीपङ्क्तिः ॥

समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायैव सिन्धवः ॥ १ ॥
ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ॥ २ ॥

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ॥ ३ ॥
 तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यदेनं मदन्ति विश्व ऊमाः ॥ ४ ॥
 वावृधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
 अव्यनच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवन्त प्रभृता मदैषु ॥ ५ ॥
 त्वे क्रतुमपि पृञ्चन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।
 स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥ ६ ॥
 यदि चिन्नु त्वा धना जयन्तं रणैरणे अनुमदन्ति विप्राः ।
 ओजीयः शुष्मिन्तिथरमा तनुष्व मा त्वा दभन्दुरेवासः कशोकाः ॥ ७ ॥
 त्वया वयं शाशद्बहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
 चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥ ८ ॥
 नि तर्द्धिषेऽ वरे परे च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
 आ स्थापयत मातरं जिगत्तुमत इन्वत कर्वराणि भूरि ॥ ९ ॥
 स्तुष्व वर्ष्मन्पुरुवर्त्मानं समृभ्वाणमिनतममाप्तमाप्त्यानाम् ।
 आ दर्शति शर्वसा भूर्योजाः प्र संक्षति प्रतिमानं पृथिव्याः ॥ १० ॥
 इमा ब्रह्म बृहद्विवः कृणवदिन्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।
 महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजा तुरश्चिद्विश्वमर्णवत्तपस्वान् ॥ ११ ॥
 एवा महान्बृहद्विवो अथर्वावोचत्स्वां तन्वश्मिन्द्रमेव ।
 स्वसारौ मातरिभ्वरी अग्निं हिन्वन्ति चैने शर्वसा वर्धयन्ति च ॥ १२ ॥
 चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान्प्रदिशः सूर्य उद्यन् ।
 दिवाकरोऽ ति द्युमनैस्तमांसि विश्वातारीदुरितानि शुक्रः ॥ १३ ॥
 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ १४ ॥
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्ये ऽति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् ॥ १५ ॥

[१०८] अष्टोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—नृमेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ गायत्री; २ ककुबुष्णिक्; ३ पुरउष्णिक् ॥

त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो नृम्णां शतक्रतो विचर्षणे ।
 आ वीरं पृतनाषहम् ॥ १ ॥
 त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ ।
 अधा ते सुम्नमीमहे ॥ २ ॥
 त्वां शुष्मिन्पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो ।
 स नो रास्व सुवीर्यम् ॥ ३ ॥

[१०९] नवोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

स्वादोरिस्था विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यं ।
 या इन्द्रेण सयावरीर्वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥ १ ॥
 ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
 प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सार्यकं वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥ २ ॥
 ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
 व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरूणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥ ३ ॥

[११०] दशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—श्रुतकक्षः सुकक्षो वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्राय मद्धने सुतं परिं शोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः ॥ १ ॥
 यस्मिन्विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इन्द्रं सुते हवामहे ॥ २ ॥
 त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमत्रत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः ॥ ३ ॥

[१११] एकादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—पर्वतः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

यत्सोममिन्द्र विष्णावि यद्वा घ त्रित आप्त्ये ।
 यद्वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः ॥ १ ॥
 यद्वा शक्र परावति समुद्रे अधि मन्दसे ।
 अस्माकमित्सुते रणा समिन्दुभिः ॥ २ ॥

यद्वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते ।

उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः ॥ ३ ॥

[११२] द्वादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—सुकक्षः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥ १ ॥

यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत्सत्यमित्तव ॥ २ ॥

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे । सर्वास्तां इन्द्र गच्छसि ॥ ३ ॥

[११३] त्रयोदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—भर्गः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

उभयं शृणुर्वच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।

सुत्राच्या मधवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् ॥ १ ॥

तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्टतक्षतुः ।

उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि सोमकामं हि ते मनः ॥ २ ॥

[११४] चतुर्दशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—सोभरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ ककुबुष्णिक्, २ सतोबृहती ॥

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि ।

युधेदापित्वमिच्छसे ॥ १ ॥

नकी रेवन्तं सुख्याय विन्दसे पीर्यन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नदनुं समूहस्यादित्पितेव हूयसे ॥ २ ॥

[११५] पञ्चदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अहमिद्धि पितुषरि मेधामृतस्य जग्रभ । अहं सूर्यइवाजनि ॥ १ ॥

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद्धे ॥ २ ॥

ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः ॥ ३ ॥

[११६] षोडशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

मा भूम निष्ट्याइवेन्द्र त्वदरणाइव ।

वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि ॥ १ ॥

अमन्महीदनाशवोऽनुग्रासश्च वृत्रहन् ।
सकृत्सु ते महता शूर राधसानु स्तोमं मुदीमहि ॥ २ ॥

[११७] सप्तदशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट्त्रिपदागायत्री ॥

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्विः ।
सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नार्वा ॥ १ ॥
यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्व हंसि ।
स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु ॥ २ ॥
बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चीति प्रशस्तिम् ।
इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ॥ ३ ॥

[११८] अष्टादशोत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१, २ भर्गः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः

प्रगाथः (विषमा-बृहती+समा-सतोबृहती) ॥

शग्ध्यूरेषु शचीपत इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
भगं न हि त्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि ॥ १ ॥
पौरो अश्वस्य पुरुकृद्रवामस्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिर्हि दानं परिमर्धिषत्त्वे यद्यद्यामि तदा भर ॥ २ ॥
इन्द्रमिद्वेवतातय इन्द्रं प्रयत्य ध्वरे ।
इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥ ३ ॥
इन्द्रो मत्वा रोदसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।
इन्द्रेह विश्वा भुवनानि येमिर इन्द्रे सुवानास इन्दवः ॥ ४ ॥

[११९] एकोनविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१ आयुः; २ श्रुष्टिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः

प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

अस्तावि मन्म पूर्वं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ॥ १ ॥
तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रासो अर्कमानृचुः ।
अस्मे रयिः पप्रथे वृष्ण्यं शवोऽस्मे सुवानास इन्दवः ॥ २ ॥

[१२०] विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः
(बृहती+सतोबृहती) ॥

यदिन्द्र प्रागपागुदङ् न्य ऽ ग्वा हूयसे नृभिः ।
 सिमा पुरु नृषूतो अस्यानवेऽसि प्रशर्ध तुर्वशे ॥ १ ॥
 यद्वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
 कण्वासस्त्वा ब्रह्माभि स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि ॥ २ ॥

[१२१] एकविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती+सतोबृहती) ॥

अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धाइव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥ १ ॥
 न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ २ ॥

[१२२] द्वाविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

रेवतीर्नः सधमादु इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदैम ॥ १ ॥
 आ घ त्वावान्मनाप्त स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयो ऽः ॥ २ ॥
 आ यदुर्वः शतक्रतुवा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः ॥ ३ ॥

[१२३] त्रयोविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥ १ ॥
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति ॥ २ ॥

[१२४] चतुर्विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१-३ वामदेवः ; ४-६ भुवनः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ गायत्री ;

३ पादनिचृद्गायत्री ; ४-६ त्रिष्टुप् ॥

कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥ १ ॥

कस्त्वा स॒त्यो म॒दानां॑ म॒हिष्ठो म॒त्स॒दन्ध॑सः । दृ॒ढा चि॒दरु॑जे वसु॑ ॥ २ ॥
अ॒भी षु णः॑ स॒खीना॑म॒विता ज॑रितृ॒णाम् । श॒तं भ॑वास्यू॒तिभिः॑ ॥ ३ ॥

इ॒मा नु कं॑ भुव॒ना सी॑ष॒धामेन्द्र॑श्च॒ विश्वे॑ च दे॒वाः ।
य॒ज्ञं च॑ नस्त॒न्वं च॑ प्र॒जां चा॑दित्यैरिन्द्रः स॒ह ची॑क्लृ॒पाति ॥ ४ ॥
आ॒दित्यैरिन्द्रः॑ स॒गणो म॒रुद्भि॑र॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॒ता त॒नूना॑म् ।
ह॒त्वाय॑ दे॒वा असु॑रान्यदाय॒न्दे॒वा दे॒वत्व॑म॒भिरक्ष॑माणाः ॥ ५ ॥
प्र॒त्यञ्च॑म॒र्कम॑नय॒ञ्छची॑भिरादित्स्व॒धामि॑षि॒रां पर्य॑पश्यन् ।
अ॒या वाजं॑ दे॒वहि॑तं स॒नेम॑ म॒देम॑ श॒तहि॑माः सु॒वीराः॑ ॥ ६ ॥

[१२५] पञ्चविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—सुकीर्तिः ॥ देवता—१-३, ६, ७ इन्द्रः; ४, ५ अश्विनौ ॥

छन्दः—१-३, ५-७, त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अपेन्द्र॑ प्राचो॑ मघवन्नमित्रानपापाचो॑ अभिभूते नुदस्व ।
अपोदीचो॑ अप॑ शूराध॒राच॑ उ॒रौ यथा॑ तव॒ शर्म॑न्मदे॒म ॥ १ ॥
कु॒विद॒ङ्ग यव॑मन्तो॒ यवं चि॒द्यथा॑ दान्त्यनुपूर्वं॒ वियू॑य ।
इहे॒हैषां॑ कृणुहि॒ भोज॑नानि॒ ये ब॒र्हिषो॑ नमो॒वृत्तिं॑ न ज॒ग्मुः ॥ २ ॥
न॒हि स्थू॑र्य॒तुथा॑ या॒तम॑स्ति॒ नोत॑ श्रवो॑ विविदे संग॒मेषु॑ ।
ग॒व्यन्त॑ इन्द्रं स॒ख्याय॑ वि॒प्रा अ॑श्वायन्तो॒ वृष॑णं वा॒जय॑न्तः ॥ ३ ॥
यु॒वं सु॒राम॑मश्विना॒ नमु॑चावासुरे सचा॑ ।
वि॒पिपा॑ना शु॒भस्प॑ती॒ इन्द्रं॑ कर्म॑स्वावतम् ॥ ४ ॥
पु॒त्रमि॑व पि॒तरा॑व॒श्विनो॑भेन्द्रावथुः॒ काव्यै॑र्द॒सना॑भिः ।
यत्सु॒रामं॑ व्य॒पिबः॑ श॒चीभिः॑ सर॒स्वती॑ त्वा मघवन्नभिष्णाक् ॥ ५ ॥
इन्द्रः॑ सु॒त्रामा॑ स्ववाँ॒ अवो॑भिः सुमृ॒डीको॑ भवतु वि॒श्ववे॑दाः ।
बा॒धतां॑ द्वेषो॒ अभ॑यं नः कृणोतु सु॒वीर्य॑स्य॒ पत॑यः स्याम ॥ ६ ॥
स सु॒त्रामा॑ स्ववाँ॒ इन्द्रो॑ अ॒स्मदा॑राच्चिद् द्वेषः सनु॒तर्यु॑योतु ।
तस्य॑ व॒यं सु॑म॒तौ य॒ज्ञिय॑स्यापि॒ भ॒द्रे सौ॑म॒नसे॑ स्याम ॥ ७ ॥

[१२६] षड्विंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वृषाकपिरिन्द्राणी च ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

वि हि सोतो॒रसृ॑क्षत॒ नेन्द्रं दे॒वम॑मंसत ।
 यत्राम॑दद् वृषाक॑पिर॒र्यः पु॒ष्टेषु॑ मत्स॑खा विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १ ॥
 परा॒ हीन्द्र॒ धाव॑सि वृषाक॑पेरति व्यथिः ।
 नो अह॒ प्र वि॑न्दस्य॒न्यत्र॒ सोम॑पीतये विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २ ॥
 किम॒यं त्वां वृषाक॑पिश्च॒कार॒ हरि॑तो मृगः ।
 यस्मा॑ इर॒स्यसीदु॑ न्व॒र्यो वा॑ पुष्टि॒मद्व॑सु विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ३ ॥
 यमि॒मं त्वं वृषाक॑पिं प्रि॒यमिन्द्रा॑भिरक्ष॑सि ।
 श्वा न्व॑स्य जम्भिष॑दपि॒ कर्णे॑ वरा॒हयु॑र्विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ४ ॥
 प्रि॒या त॒ष्टानि॑ मे क॒पिर्व्य॑क्ता व्य॒दूदु॑षत् ।
 शिरो॒ न्वस्य॑ राविषं न सु॒गं दु॑ष्कृते भुवं विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ५ ॥
 न मत्स्त्री सु॒भस॑त्तरा॒ न सु॒याशु॑तरा भुवत् ।
 न मत्प्रति॑च्यवीयसी॒ न सक्थ्यु॑द्यमीयसी॒ विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ६ ॥
 उ॒वे अ॒म्ब सु॒लाभि॑के॒ यथे॒वाङ्ग॑ भवि॒ष्यति॑ ।
 भ॒सन्मे॑ अ॒म्ब सक्थि॑ मे शिरो॒ मे वी॒व ह॒ष्यति॑ विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ७ ॥
 किं सु॒बाहो॑ स्वङ्गु॒रे पृथु॑ष्टो पृथु॑जाघने ।
 किं शू॒रप॑त्ति न॒स्त्वम॑भ्य॒मीषि॑ वृषाक॑पिं विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ८ ॥
 अ॒वीरा॑मिव॒ माम॒यं श॒रारु॑र॒भि मन्य॑ते ।
 उ॒ताह॑मस्मि वी॒रिणी॑न्द्र॒पत्नी॑ म॒रुत्स॑खा विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ९ ॥
 संहो॒त्रं स्म॑ पुरा नारी॒ सम॑नं वाव॑ गच्छति ।
 वे॒धा ऋ॒तस्य॑ वी॒रिणी॑न्द्र॒पत्नी॑ महीयते विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १० ॥
 इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॒रिषु॑ सु॒भगा॑म॒हम॑श्रवम् ।
 न॒ह्यस्या॑ अप॒रं च॒न ज॒रसा॑ मर॑ते पति॒र्विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ११ ॥
 नाहमिन्द्रा॑णि रा॒रण॒ सख्यु॑र्वृषाक॑पेर्ऋते ।
 यस्ये॒दम॑प्यं ह॒विः प्रि॒यं दे॒वेषु॑ गच्छ॑ति विश्व॑स्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १२ ॥

वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्रुषे ।
 घसत्त इन्द्र उक्ष्णः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १३ ॥
 उक्ष्णो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमद्भि पीव इदुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १४ ॥
 वृषभो न तिग्मशृङ्गोऽन्तर्यूथेषु रोरुवत् ।
 मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १५ ॥
 न सेशे यस्य रम्बतेऽन्तरा सक्थ्याऽ कपृत् ।
 सेदीशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १६ ॥
 न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते ।
 सेदीशे यस्य रम्बतेऽन्तरा सक्थ्याऽ कपृद्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १७ ॥
 अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विदत् ।
 असिं सूनां नवं चरुमादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १८ ॥
 अयमेमि विचाकशद्विचिन्वन्दासमार्यम् ।
 पिबामि पाकसुत्वनोऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १९ ॥
 धन्वं च यत्कृन्तत्रं च कति स्विता वि योजना ।
 नेदीयसो वृषाकपेऽस्तमेहि गृह्णो उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २० ॥
 पुनरेहि वृषाकपे सुविता कल्पयावहै ।
 य एष स्वप्नंशनोऽस्तमेषि पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २१ ॥
 यदुदञ्चो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्तन ।
 क्वशस्य पुल्वधो मृगः कमगं जनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २२ ॥
 पर्शुर्ह नाम मानवी साकं संसूव विंशतिम् ।
 भद्रं भलं त्वस्या अभूद्यस्या उदरमामयद्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २३ ॥

अथ कुन्तापसूक्तानि ॥

[१२७] सप्तविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

इदं जना उप श्रुत नराशंस स्तविष्यते ।
 षष्टिं सहस्रा नवतिं च कौरम् आ रुशमेषु दद्महे ॥ १ ॥
 उष्ट्रा यस्य प्रवाहणो वधूमन्तो द्विर्दश ।
 वर्ष्मा रथस्य नि जिहीडते दिव ईषमाणा उपस्पृशः ॥ २ ॥
 एष इषाय मामहे शतं निष्कान्दश स्रजः ।
 त्रीणि शतान्यर्वतां सहस्रा दश गोनाम् ॥ ३ ॥
 वच्यस्व रेभ वच्यस्व वृक्षे न पक्वे शकुनः ।
 नष्टे जिह्वा चर्चरीति क्षुरो न भुरिजौरिव ॥ ४ ॥
 प्र रेभासो मनीषा वृषा गावइवेरते ।
 अमोतपुत्रका एषाममोत गाइवासते ॥ ५ ॥
 प्र रेभ धीं भरस्व गोविदं वसुविदम् ।
 देवत्रेमां वाचं श्रीणीहीषुर्नावीरस्तारम् ॥ ६ ॥
 राज्ञो विश्वजनीनस्य यो देवोऽमर्त्यो अति ।
 वैश्वानरस्य सुष्टुतिमा सुनोता परिक्षितः ॥ ७ ॥
 परिच्छिन्नः क्षेममकरोत्तम आसनमाचरन् ।
 कुलायन्कृण्वन्कौरव्यः पतिर्वदति जायया ॥ ८ ॥
 कतरत्त आ हराणि दधि मन्थां परि श्रुतम् ।
 जायाः पतिं वि पृच्छति राष्ट्रे राज्ञः परिक्षितः ॥ ९ ॥
 अभीवस्वः प्र जिहीते यवः पक्वः पथो बिलम् ।
 जनः स भद्रमेधति राष्ट्रे राज्ञः परिक्षितः ॥ १० ॥
 इन्द्रः कारुमबूबुधदुत्तिष्ठ वि चरा जनम् ।
 ममेदुग्रस्य चर्कृधि सर्व इत्ते पृणादरिः ॥ ११ ॥
 इह गावः प्रजायध्वमिहाश्वा इह पूरूषाः ।
 इहो सहस्रदक्षिणोऽपि पूषा नि षीदति ॥ १२ ॥

नेमा इन्द्र गावो रिषन्मो आसां गोप रीरिषत् ।
 मासाममित्रयुर्जन इन्द्र मा स्तेन ईशत ॥ १३ ॥
 उप नो न रमसि सूक्तैर्न वचसा वयं भूद्रेण वचसा वयम् ।
 वनादधिध्वनो गिरो न रिष्येम कदा चन ॥ १४ ॥

[१२८] अष्टाविंशत्युत्तरशततमं सूक्तम्

यः सभेयो विदुथ्यः सुत्वा यज्वाथ पूरुषः ।
 सूर्यं चामू रिशादसस्तद्देवाः प्रागकल्पयन् ॥ १ ॥
 यो जाम्या अप्रथयस्तद्यत्सखायं दुधूर्षति ।
 ज्येष्ठो यदप्रचेतास्तदाहुरधरागिति ॥ २ ॥
 यद्धद्रस्य पुरुषस्य पुत्रो भवति दाधृषिः ।
 तद् विप्रो अब्रवीदु तद्वन्धर्वः काम्यं वचः ॥ ३ ॥
 यश्च पणि रघुजिष्ठयो यश्च देवाँ अदाशुरिः ।
 धीराणां शश्वतामहं तदपागिति शुश्रुम ॥ ४ ॥
 ये च देवा अयजन्ताथो ये च परादुदिः ।
 सूर्यो दिवमिव गत्वाय मघवा नो वि रंशते ॥ ५ ॥
 योऽनाक्ताक्षो अनभ्यक्तो अमणिवो अहिरण्यवः ।
 अब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता ॥ ६ ॥
 य आक्ताक्षः सुभ्यक्तः सुमणिः सुहिरण्यवः ।
 सुब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता ॥ ७ ॥
 अप्रपाणा च वेशन्ता रेवाँ अप्रतिदिश्ययः ।
 अयभ्या कन्याः कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता ॥ ८ ॥
 सुप्रपाणा च वेशन्ता रेवान्तसुप्रतिदिश्ययः ।
 सुयभ्या कन्याः कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता ॥ ९ ॥
 परिवृक्ता च महिषी स्वस्त्या च युधिगमः ।
 अनाशुरश्चायामी तोता कल्पेषु संमिता ॥ १० ॥

वा॒वा॒ता च॒ महि॑षी स्व॒स्त्या च॒ युधि॑ङ्ग॒मः ।
 श्वा॒शुर॑श्चा॒यामी॒ तो॒ता क॒ल्पे॑षु सं॒मिता॑ ॥ ११ ॥
 यदि॑न्द्रा॒दो दा॑शरा॒ज्ञे मानु॑षं वि गा॒हथाः॑ ।
 विरू॑पः स॒र्वस्मा॑ आसीत्स॒ह य॒क्षाय॑ क॒ल्पते॑ ॥ १२ ॥
 त्वं वृ॑षा॒क्षुं म॑घव॒न्नम्रं॑ म॒र्याकरो॑ रविः ।
 त्वं रौ॑हि॒णं व्या॑स्यो वि वृ॒त्रस्या॑भि॒नच्छि॑रः ॥ १३ ॥
 यः पर्व॑तान् व्य॒दधा॑द्यो अ॒पो व्य॑गा॒हथाः॑ ।
 इन्द्रो॑ यो वृ॒त्रहान्म॒हं तस्मा॑दिन्द्र॒ नमो॑ऽस्तु ते ॥ १४ ॥
 पृ॒ष्ठं धाव॑न्तं ह॒र्योरौ॑च्चैः श्रव॒सम॑ब्रुवन् ।
 स्व॒स्त्यश्च॒ जैत्रा॑येन्द्र॒मा वह॑ सु॒स्त्रज॑म् ॥ १५ ॥
 ये त्वा॑ श्वे॒ता अजै॑श्च॒वसो॑ हा॒र्यो यु॑ज्जन्ति दक्षि॒णम् ।
 पूर्वा॑ नम॒स्य दे॒वानां॑ बिभ्र॑दिन्द्र॒ मही॑यते ॥ १६ ॥

[१२९] एकोनत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ए॒ता अ॒श्वा आ॒ प्लव॑न्ते ॥ १ ॥ प्र॒तीपं॑ प्रा॒ति सु॒त्वन्म॑ ॥ २ ॥
 तासा॑मे॒का हरि॑क्वि॒का ॥ ३ ॥ हरि॑क्वि॒के किमि॑च्छसि ॥ ४ ॥
 सा॒धुं पु॒त्रं हि॑र॒ण्यय॑म् ॥ ५ ॥ क्वा॒हतं॑ परा॒स्यः ॥ ६ ॥
 यत्रा॑मू॒स्तिस्त्रः॑ शिंश॒पाः ॥ ७ ॥ परि॑ त्रयः ॥ ८ ॥
 पृ॒दाक॑वः ॥ ९ ॥ शृ॒ङ्गं ध॒मन्त॑ आसते ॥ १० ॥
 अ॒यन्म॒हा ते॑ अ॒र्वाहः॑ ॥ ११ ॥ स इ॒च्छकं॑ स॒घाघ॑ते ॥ १२ ॥
 स॒घाघ॑ते गो॒मीद्या॑ गो॒र्गती॑रिति ॥ १३ ॥ पु॒मां कु॒स्ते नि॒मिच्छ॑सि ॥ १४ ॥
 प॒ल्पं ब॒द्ध वयो॑ इति ॥ १५ ॥ ब॒द्ध वो॑ अ॒घा इति॑ ॥ १६ ॥
 अजा॑गार॒ केवि॑का ॥ १७ ॥ अ॒श्वस्य॑ वा॒रो गो॑शप॒द्यके॑ ॥ १८ ॥
 श्येनी॑पती सा ॥ १९ ॥ अ॒नाम॒योप॑जि॒ह्विका॑ ॥ २० ॥

[१३०] त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

को अ॒र्य बहु॑लि॒मा इ॒षूनि॑ ॥ १ ॥ को अ॒सि॒द्याः प॒र्यः ॥ २ ॥
 को अ॒र्जुन्याः॑ प॒र्यः ॥ ३ ॥ कः का॒ष्ण्याः॑ प॒र्यः ॥ ४ ॥

एतं पृच्छ कुहं पृच्छ ॥ ५ ॥ कुहाकं पक्वकं पृच्छ ॥ ६ ॥
 यवानो यतिस्वभिः कुभिः ॥ ७ ॥ अकुप्यन्तः कुपायकुः ॥ ८ ॥
 आमणको मणत्सकः ॥ ९ ॥ देव त्वप्रतिसूर्य ॥ १० ॥
 एनश्चिपङ्क्तिका हविः ॥ ११ ॥ प्रदुद्रुदो मघाप्रति ॥ १२ ॥
 शृङ्ग उत्पन्न ॥ १३ ॥ मा त्वाभि सखा नो विदन् ॥ १४ ॥
 वशायाः पुत्रमा यन्ति ॥ १५ ॥ इरावेदुमयं दत्त ॥ १६ ॥
 अथो इयन्नियन्निति ॥ १७ ॥ अथो इयन्निति ॥ १८ ॥
 अथो श्वा अस्थिरो भवन् ॥ १९ ॥ उयं यकांशलोकका ॥ २० ॥

[१३१] एकत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

आमिनो निति भद्यते ॥ १ ॥ तस्य अनु निर्भञ्जनम् ॥ २ ॥
 वरुणो याति वस्वभिः ॥ ३ ॥ शतं वा भारती शवः ॥ ४ ॥
 शतमाश्वा हिरण्ययाः । शतं रथ्या हिरण्ययाः ।
 शतं कुथा हिरण्ययाः । शतं निष्का हिरण्ययाः ॥ ५ ॥
 अहल कुश वर्त्तक ॥ ६ ॥ शफेनद्रुव ओहते ॥ ७ ॥
 आय वनेनती जनी ॥ ८ ॥ वनिष्ठा नाव गृह्यन्ति ॥ ९ ॥
 इदं मह्यं मदूरिति ॥ १० ॥ ते वृक्षाः सह तिष्ठति ॥ ११ ॥
 पाक बलिः ॥ १२ ॥ शक बलिः ॥ १३ ॥
 अश्वत्थ खदिरो ध्रुवः ॥ १४ ॥ अरदुपरम ॥ १५ ॥
 शयो हतइव ॥ १६ ॥ व्याप पूरुषः ॥ १७ ॥
 अदूहमित्यां पूषकम् ॥ १८ ॥ अत्यर्धर्च परस्वतः ॥ १९ ॥
 दौव हस्तिनो दृती ॥ २० ॥

[१३२] द्वात्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

आदलाबुकमेककम् ॥ १ ॥ अलाबुकं निखातकम् ॥ २ ॥
 कर्करिको निखातकः ॥ ३ ॥ तद्वात उन्मथायति ॥ ४ ॥
 कुलायं कृणवादिति ॥ ५ ॥ उग्रं वनिषदाततम् ॥ ६ ॥
 न वनिषदनाततम् ॥ ७ ॥ क एषां कर्करी लिखत् ॥ ८ ॥

क एषां दुन्दुभिं हनत् ॥ ९ ॥ यदीयं हन्त्कथं हनत् ॥ १० ॥
 देवी हन्त्कुहनत् ॥ ११ ॥ पर्यागारं पुनःपुनः ॥ १२ ॥
 त्रीण्युष्ट्रस्य नामानि ॥ १३ ॥ हिरण्य इत्येके अब्रवीत् ॥ १४ ॥
 द्वौ वा ये शिशवः ॥ १५ ॥ नीलशिखण्डवाहनः ॥ १६ ॥

[१३३] त्रयस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

विततौ किरणौ द्वौ तावा पिनष्टि पूरुषः ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ १ ॥
 मातुष्टे किरणौ द्वौ निवृत्तः पुरुषानृते ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ २ ॥
 निगृह्य कर्णकौ द्वौ निरायच्छसि मध्यमे ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ३ ॥
 उत्तानायै शयानायै तिष्ठन्ती वाव गूहसि ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ४ ॥
 श्लक्ष्णायां श्लक्ष्णिकायां श्लक्ष्णमेवाव गूहसि ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ५ ॥
 अवश्लक्ष्णमिव भ्रंशदन्तलोममति हृदे ।
 न वै कुमारि तत्तथा यथा कुमारि मन्यसे ॥ ६ ॥

[१३४] चतुस्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् अरालागुदभर्त्सथ ॥ १ ॥
 इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् वत्साः पुरुषन्त आसते ॥ २ ॥
 इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् स्थालीपाको वि लीयते ॥ ३ ॥
 इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् स वै पृथु लीयते ॥ ४ ॥
 इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् आष्टे लाहणि लीशाथी ॥ ५ ॥
 इहेत्थ प्रागपागुदगधराग् अक्षिल्ली पुच्छिलीयते ॥ ६ ॥

[१३५] पञ्चत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

भुगित्यभिगतः शलित्यपक्रान्तः फलित्यभिष्ठितः ।
 दुन्दुभिमाहननाभ्यां जरितरोथामो दैव ॥ १ ॥

कोशबिले रजनि ग्रन्थैर्धानमुपानहि पादम् ।
 उत्तमां जनिमां जन्यानुत्तमां जनीन्वर्त्मन्यात् ॥ २ ॥
 अलाबूनि पृषातक्रान्यश्वत्थपलाशम् ।
 पिपीलिकावटश्वसो विद्युत्स्वार्पणशफो
 गोशफो जरितरोथामो दैव ॥ ३ ॥
 वीमे देवा अक्रंसताध्वर्यो क्षिप्रं प्रचर ।
 सुसुत्यमिद्वामस्यसि प्रखुदसि ॥ ४ ॥
 पुत्री यदृश्यते पुत्री यक्ष्यमाणा जरितरोथामो दैव ।
 होता विष्टीमेन जरितरोथामो दैव ॥ ५ ॥
 आदित्या ह जरितरङ्गिरोभ्यो दक्षिणामनयन् ।
 तां ह जरितः प्रत्यायंस्तामु ह जरितः प्रत्यायन् ॥ ६ ॥
 तां ह जरितर्नः प्रत्यगृभ्णंस्तामु ह जरितर्नः प्रत्यगृभ्णः ।
 अहानेतरसं न वि चेतनानि यज्ञानेतरसं न पुरोगवामः ॥ ७ ॥
 उत श्वेत आशुपत्वा उतो पद्याभिर्यविष्ठः ।
 उतेमाशु मानं पिपति ॥ ८ ॥
 आदित्या रुद्रा वसवस्त्वेऽनु त इदं राधः प्रति
 गृभ्णीह्यङ्गिरः । इदं राधो विभु प्रभु इदं राधो बृहत्पृथु ॥ ९ ॥
 देवा ददत्वासुरं तद्वो अस्तु सुचेतनम् ।
 युष्माँ अस्तु दिवेदिवे प्रत्येव गृभायत ॥ १० ॥
 त्वमिन्द्र शर्मरिणा हव्यं पारावतेभ्यः ।
 विप्राय स्तुवते वसुवनिं दुरश्रवसे वह ॥ ११ ॥
 त्वमिन्द्र कपोताय छिन्नपक्षाय वञ्चते ।
 श्यामाकं पक्वं पीलुं च वारस्मा अकृणोर्बहुः ॥ १२ ॥
 अरंगरो वावदीति त्रेधा बद्धो वर्त्रया ।
 इरामह प्रशंसत्यनिरामप सेधति ॥ १३ ॥

[१३६] षट्त्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

यदस्या अंहुभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् ।
 मुष्काविदस्या एजतो गोशफे शकुलाविव ॥ १ ॥
 यदा स्थूलेन पससाणौ मुष्का उपावधीत् ।
 विष्वञ्चा वस्या वर्धतः सिकतास्वेव गर्दभौ ॥ २ ॥
 यदल्पिकास्व लिपिका कर्कन्धूकेव पद्यते ।
 वासन्तिकमिव तेजनं यन्त्यवाताय वित्पति ॥ ३ ॥
 यद्देवासौ ललामगुं प्रविष्टीमिनमाविषुः ।
 सकुला दैदिश्यते नारी सत्यस्याक्षिभुवौ यथा ॥ ४ ॥
 महानग्न्य तृप्रद्वि मोक्रददस्थानासरन् ।
 शक्तिकानना स्वचमशकं सक्तु पद्यम ॥ ५ ॥
 महानग्न्यु लूखलमतिक्रामन्त्यब्रवीत् ।
 यथा तव वनस्पते निर्घन्ति तथैवति ॥ ६ ॥
 महानग्न्युप ब्रूते भ्रष्टोऽथाप्यभूभुवः ।
 यथैव ते वनस्पते पिप्पति तथैवेति ॥ ७ ॥
 महानग्न्युप ब्रूते भ्रष्टोऽथाप्यभूभुवः ।
 यथा वयो विदाह्य स्वर्गे नमवदह्यते ॥ ८ ॥
 महानग्न्युप ब्रूते स्वसावेशितं पसः ।
 इत्थं फलस्य वृक्षस्य शूर्पे शूर्पं भजेमहि ॥ ९ ॥
 महानग्री कृकवाकं शम्यया परि धावति ।
 अयं न विद्म यो मृगः शीष्णा हरति धाणिकाम् ॥ १० ॥
 महानग्री महानग्रं धावन्तमनु धावति ।
 इमास्तदस्य गा रक्ष यभ मामब्ध्यौदनम् ॥ ११ ॥
 सुदैवस्त्वा महानग्रीर्बबाधते महतः साधु खोदनम् ।
 कुसं पीवरो नवत् ॥ १२ ॥

व॒शा द॒ग्धामि॑माङ्गु॒रिं प्र॑सृ॒जतो॒ग्रतं॑ परे ।
 म॒हान्वै॑ भ॒द्रो य॒भ॒ माम॑ब्ध्यौ॒दनम् ॥ १३ ॥
 वि॒दे॒वस्त्वा म॒हान्ग्री॑र्वि॒बाध॑ते म॒हतः॑ सा॒धु खो॒दनम् ।
 कु॒मा॒रिका॑ पि॒ङ्गलि॒का का॒र्द भ॑स्मा॒ कु॒ धाव॑ति ॥ १४ ॥
 म॒हान्वै॑ भ॒द्रो बि॒ल्वो म॒हान्भ॑द्र उ॒दुम्बरः॑ ।
 म॒हाँ अ॑भि॒क्त बा॑धते म॒हतः॑ सा॒धु खो॒दनम् ॥ १५ ॥
 यः कु॒मा॒री पि॒ङ्गलि॒का व॑स॒न्तं पी॒वरी॑ ल॒भेत् ।
 तै॒लकु॑ण्ड॒मिमा॑ङ्गु॒ष्ठं रो॑द॒न्तं शु॒दमु॑ब्द॒रेत् ॥ १६ ॥

॥ इति कुन्तापसूक्तानि ॥

[१३७] सप्तत्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१ शिरिम्बिठिः; २ बुधः; ३ वामदेवः; ४-६ ययातिः; ७-११ तिरश्ची [राङ्गिरसो]
 द्युतानो वा; १२-१४ सुकक्षः ॥ देवता—१ अलक्ष्मीनाशनम्; २ विश्वे देवा ऋत्विक्स्तुतिर्वा;
 ३ दधिक्राः; ४-६ सोमः पवमानः; ७, ८, १०-१४ इन्द्रः; ८ (चतुर्थः पादः) मरुतः;
 ९ इन्द्रो बृहस्पतिश्च ॥ छन्दः—१, ३, ४-६ अनुष्टुप्; २ जगती;
 ७-११ त्रिष्टुप्; १२-१४ गायत्री ॥

य॒द्ध प्रा॒चीर॑ज॒गन्तो॑रो म॒ण्डू॒रधा॑णिकीः ।
 ह॒ता इ॒न्द्रस्य॑ श॒त्रवः॑ स॒र्वे बु॒द्बुद॑याशवः ॥ १ ॥
 क॒र्प॒न्नरः॑ क॒पृथ॑मु॒द्धात॑न चो॒दय॑त ख॒ुदत॑ वा॒जसा॑तये ।
 नि॒ष्टि॒ग्र्यः पु॒त्रमा॑ च्या॒वयो॑तय इन्द्रं स॒बाध॑ इ॒ह सोम॑पीतये ॥ २ ॥
 द॒धि॒क्राव्णो॑ अ॒कारि॑षं जि॒ष्णो॒रश्व॑स्य वा॒जिनः॑ ।
 सु॒र॒भि नो॑ मु॒खा क॑र॒त्प्र ण॑ आ॒यूषि॑ ता॒रिष॑त् ॥ ३ ॥
 सु॒तासो॑ म॒धुम॑त्तमाः सोमा इन्द्रा॒य म॒न्दिनः॑ ।
 प॒वित्र॑व॒न्तो अ॑क्षर॒न्दे॒वान्गच्छ॑न्तु वो म॒दाः ॥ ४ ॥
 इ॒न्दुरि॒न्द्राय॑ पवत॒ इति॑ दे॒वासो॑ अब्रुवन् ।
 वा॒चस्प॑तिर्म॒खस्य॑ते वि॒श्वस्ये॑शान् ओ॒जसा॑ ॥ ५ ॥
 स॒हस्र॑धारः पवते स॒मुद्रो॑ वा॒चमी॑द्भ्यः ।
 सोमः॑ पती॑ रयी॒णां स॒खेन्द्र॑स्य दि॒वेदि॑वे ॥ ६ ॥

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठदियानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः ।
 आवत्तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप स्नेहितीर्नृमणा अधत्त ॥ ७ ॥
 द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तमुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
 नभो न कृष्णमवतस्थिवांसमिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ ॥ ८ ॥
 अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थेऽधारयत्तन्वं तित्विषाणः ।
 विशो अदेवीरभ्याश्च चरन्तीर्बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे ॥ ९ ॥
 त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानोऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
 गूढे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः ॥ १० ॥
 त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन्धृषितो जघन्थ ।
 त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्दः ॥ ११ ॥
 तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥ १२ ॥
 इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदै हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ॥ १३ ॥
 गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ॥ १४ ॥

[१३८] अष्टात्रिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

मह्यं इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँइव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ॥ १ ॥
 प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद्भरन्त वह्नयः । विप्रा ऋतस्य वाहसा ॥ २ ॥
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ॥ ३ ॥

[१३९] एकोनचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१, ४ बृहती; २, ३ गायत्री; ५ ककुप् ॥

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।
 प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दियुयुतं या अरातयः ॥ १ ॥
 यदन्तरिक्षे यद्विवि यत्पञ्च मानुषाँ अनु । नृम्णां तद्धत्तमश्विना ॥ २ ॥
 ये वां दंसांस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥ ३ ॥
 अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि षिच्यते ।
 अयं सोमो मधुमान्वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ॥ ४ ॥
 यदप्सु यद्वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् । तेन माविष्टमश्विना ॥ ५ ॥

[१४०] चत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ बृहती; २-४ अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप् ॥

यन्नासत्या भुरण्यथो यद्वा देव भिषज्यथः ।
 अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ॥ १ ॥
 आ नूनमश्विनोर्ऋषि स्तोमं चिकेत वामया ।
 आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि ॥ २ ॥
 आ नूनं रघुवर्तनिं रथं तिष्ठाथो अश्विना ।
 आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ॥ ३ ॥
 यदद्य वां नासत्योक्थैराचुच्युवीमहि ।
 यद्वा वाणीभिरश्विनेवेत्काण्वस्य बोधतम् ॥ ४ ॥
 यद्वां कक्षीवाँ उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद्वां दीर्घतमा जुहाव ।
 पृथी यद्वां वैन्यः सादनेष्वेवेदतो अश्विना चेतयेथाम् ॥ ५ ॥

[१४१] एकचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप्; २ जगती; ३ अनुष्टुप्; ४, ५ बृहती ॥

यातं छर्दिष्या उत नः परस्पा भूतं जगत्या उत नस्तनूपा ।
 वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ॥ १ ॥
 यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद्वा वायुना भवथः समोकसा ।
 यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद्वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः ॥ २ ॥
 यदद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।
 यत्पृत्सुतुर्वणे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥ ३ ॥
 आ नूनं यातमश्विनेमा हव्यानि वां हिता ।
 इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदाविमे कण्वेषु वामथ ॥ ४ ॥
 यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् ॥ ५ ॥

[१४२] द्विचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५, ६ गायत्री ॥

अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनौः ।
 व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥ १ ॥

प्र बो॑धयोषो अ॒श्विना॒ प्र दे॑वि सूनृ॒ते महि॑ ।
 प्र य॑ज्ञहोतरानु॒षक्प्र॒ मदा॑य॒ श्रवो॑ बृ॒हत् ॥ २ ॥
 यदु॑षो यासि॑ भानु॒ना सं सूर्ये॑ण रोच॒से ।
 आ हा॑यम॒श्विनो॒ रथो॑ व॒र्तिर्या॑ति नृ॒पाय्य॑म् ॥ ३ ॥
 यदापी॑तासो अ॒शवो॒ गावो॒ न दुह॑ ऊ॒र्धभिः॑ ।
 यद्वा॒ वाणी॒रनू॑षत् प्र दे॒व्यन्तो॑ अ॒श्विना॑ ॥ ४ ॥
 प्र द्यु॒म्नाय॒ प्र शर्व॑से प्र नृ॒षाह्या॑य॒ शर्म॑णे । प्र दक्षाय॑ प्रचेतसा ॥ ५ ॥
 यन्नू॑नं धी॒भिर॑श्विना पि॒तुर्यो॑ना नि॒षीद॑थः । यद्वा॑ सु॒म्नेभि॑रुक्थ्या ॥ ६ ॥

[१४३] त्रिचत्वारिंशदुत्तरशततमं सूक्तम्

ऋषिः—१-७ पुरुमीढाजमीढौ; ८ (१-२ पादः) वामदेवः ८ (३-४ पादः),

९ मेध्यातिथिः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तं वां॑ रथं व॒यम॒द्या हु॑वेम पृथु॒जय॑म॒श्विना॒ संग॑तिं गोः ।
 यः सूर्या॑ वह॑ति वन्धुरा॒युर्गि॒र्वीह॑सं पुरु॒तमं॑ वसू॒युम् ॥ १ ॥
 यु॒वं श्रि॑यम॒श्विना॒ दे॒वता॒ तां दि॒वो न॑पाता वन॒थः श॒ची॑भिः ।
 यु॒वोर्व॑पु॒र॒भि पृ॑क्षः सच॒न्ते वह॑न्ति यत्क॒कुहा॑सो रथे॑ वाम् ॥ २ ॥
 को वा॑म॒द्या क॑रते रा॒तह॑व्य ऊ॒तये॑ वा सु॒तपे॑याय वा॒कैः ।
 ऋ॒तस्य॑ वा व॒नुषे॑ पू॒र्व्याय॑ नमो॑ येमा॒नो अ॑श्विना व॒वर्त॑त् ॥ ३ ॥
 हि॒र॒ण्यये॑न पुरु॒भू रथे॑नेमं य॒ज्ञं ना॑स॒त्योप॑ यातम् ।
 पि॒बा॒थ इ॒न्मधु॑नः सो॒म्यस्य॑ दध॒थो रत्नं॑ वि॒ध॒ते जना॑य ॥ ४ ॥
 आ नो॑ यातं दि॒वो अ॒च्छा पृ॑थि॒व्या हि॒र॒ण्यये॑न सु॒वृता॒ रथे॑न ।
 मा वा॑म॒न्ये नि॒ यम॑न्देव॒यन्तः॑ सं यद्दे॒ नाभिः॑ पू॒र्व्या वा॑म् ॥ ५ ॥
 नू नो॑ र॒यिं पुरु॑वीरं बृ॒हन्तं॑ द॒स्त्रा मि॑मा॒थामु॑भयेष्व॒स्मे ।
 नरो॑ यद्वा॑म॒श्विना॒ स्तोम॑माव॒न्तस्स॑धस्तु॒तिमा॑जमी॒ढासो॑ अ॒गमन् ॥ ६ ॥
 इ॒हेह॒ यद्वा॑म॒सम॑ना प॒पृक्षे॑ से॒यम॑स्मे सु॒म॒तिर्वा॑जरत्ना ।
 उ॒रु॒ष्यतं॑ ज॒रितारं॑ यु॒वं ह॑ श्रि॒तः कामो॑ नास॒त्या यु॒व॒द्रिक् ॥ ७ ॥
 मधु॑मती॒रोष॑धी॒द्याव॑ आपो॒ मधु॑मन्नो भव॒त्वन्त॑रि॒क्षम् ।
 क्षे॒त्रस्य॑ पति॒र्मधु॑मान्नो अ॒स्त्वरि॑ष्यन्तो अ॒न्वेनं॑ चरेम ॥ ८ ॥

प॒नाय्यं॑ तद॑श्विना कृ॒तं वां वृष॑भो दि॒वो रज॑सः पृथि॒व्याः ।
स॒हस्रं॑ शंसा॑ उ॒त ये गवि॑ष्टौ स॒र्वी इत्ता॑ उप॒ याता॑ पिब॒ध्यै ॥ ९ ॥

॥ इति षट्दिवंशः प्रपाठकः ॥

॥ इति विंशं काण्डम् ॥

[विंशकाण्डे अनुवाकाः ९, सूक्तानि १४३, ऋचः ९५८]

[सम्पूर्णसंहितायां प्रपाठकाः ३६, अनुवाकाः १११, सूक्तानि ७३६, ऋचः ६०३१]

॥ इत्यथर्ववेदसंहिता ॥

ओ३म्

अथर्ववेद-मन्त्रानुक्रम-सूची

अकर्म ते स्वपसो	१८.३.२४	अग्निर्भूम्यामोषधीषु	१२.१.१९	अग्रे जायस्वादितिः	११.१.१
अकामो धीरो	१०.८.४४	अग्निर्मा गोसा	१७.१.३०	अग्रे तपस्तप्यामह	७.६१.२
अकुप्यन्तः कुपा	२०.१३०.८	अग्निर्माग्निनावतु	१९.४५.६	अग्रे त्वचं यातु	८.३.४
अक्षद्रुग्धो राजन्यः	५.१८.२	अग्निर्मा पातु	१९.१७.१	अग्रे देवाँ इहा वह	२०.१०१.३
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव	१८.४.६१	अग्निर्यव इन्द्रो यवः	९.२.१३	अग्रे पृतनाषाट्	५.१४.८
अक्षाः फलवतीं	७.५०.९	अग्निर्वनस्पतीनां	५.२४.२	अग्रे प्रेहि प्रथमो	४.१४.५
अक्षितास्त उपसदो	६.१४२.३	अग्निर्वै न पदवायः	५.१८.१४	अग्रे मन्युं प्रतिनुदन	५.३.२
अक्षितिं भूयसीम्	१८.४.२७	अग्निर्होताध्वर्युष्टे	१८.४.१५	अग्रे यत्ते तपस्तेन	२.१९.१
अक्षितोतिः सनेदिमं	२०.६९.७	अग्निवासाः पृथिवी	१२.१.२१	अग्रे यत्ते तेजस्तेन	२.१९.५
अक्षीभ्यां ते नासिका	२.३३.१	अग्निष्टे नि शमयतु	६.१११.२	अग्रे यत्तेऽर्चिस्तेन	२.१९.३
	२०.९६.१७	अग्निष्वात्ताः पितरः	१८.३.४४	अग्रे यत्ते शोचिस्तेन	२.१९.४
अक्षुमोपशं विततं	९.३.८	अग्निस्तक्मानमप	५.२२.१	अग्रे यत्ते हरस्तेन	२.१९.२
अक्ष्यौ च ते मुखं	४.३.३	अग्निहोत्रं च श्रद्धा	११.७.९	अग्नेरिवास्य दहत	६.२०.१
अक्ष्यौ नि विध्य	५.२९.४	अग्निं ते वसुवन्तं	१९.१८.१	अग्नेरिवास्य दहतो	७.४५.२
अक्ष्यौ नौ मधु	७.३६.१	अग्निं दूतं वृणीमहे	२०.१०१.१	अग्नेर्घासो अपां	८.७.८
अगन्निन्द्र श्रवो	२०.२०.३, २०.५७.६	अग्निं ब्रूमो वनस्पतीन्	११.६.१	अग्नेरर्भाग स्थ	१०.५.७
अगन्म स्वः स्वरगन्म	१६.९.३	अग्निं होतारं मन्ये	२०.६७.३	अग्नेर्मन्वे प्रथम	४.२३.१
अगोरुधाय गविषे	२०.६५.२	अग्निः क्रव्यात्	१२.५.४१	अग्नेर्वर्म परिगोभिः	१८.२.५८
अग्र आ याह्यग्निभिः	२०.१०३.२	अग्निः पचन्	१२.३.२४	अग्रे वैश्वानर	२.१६.४
अग्र इन्द्रश्च दाशुषे	७.११०.१	अग्निः परेषु	६.३६.३	अग्रे शर्ध महते	७.७३.१०
अग्रये कव्यवाहनाय	१८.४.७१	अग्निः पूर्व आ रभतां	१.७.४	अग्रेष्टे प्राणममृतात्	८.२.१३
अग्रावग्निश्चरति	४.३९.९	अग्निः प्राणान्तं	३.३१.६	अग्रे सपत्नानधरान्	१३.१.३१
अग्राविष्णू महि तद्	७.२९.१	अग्निः प्रातःसवने	६.४७.१	अग्रे समिधमाहर्ष	१९.६४.१
अग्राविष्णू महि धाम	७.२९.२	अग्निः सूर्यश्च	५.२८.२	अग्रे सहस्वानभिभूः	११.१.६
अग्रिमग्निं हवीमभिः	२०.१०१.२	अग्निः स्तुचो	५.२७.५	अग्रे स्वाहा कृणुहि	५.२७.१२
अग्रिमन्तश्च्छादयसि	९.३.१४	अग्नी रक्षस्तपतु	१२.३.४३	अग्रेः प्रजातं	१९.२६.१
अग्रिमीलिष्वाव	२०.१०३.१	अग्नी रक्षांसि सेधति	८.३.२६	अग्रेः शरीरमसि	८.२.२८
अग्रिराग्रीध्रात्	२०.२.२	अग्नीषोमा पथिकृता	१८.२.५३	अग्रेः सांतपनस्याहं	६.७६.२
अग्रिरासीन उत्थितो	९.७.१९	अग्नीषोमाभ्यां कामाय	१२.४.२६	अग्रौ तुषाना वप	११.१.२९
अग्रिरिव मन्यो	४.३१.२	अग्नीषोमावदधुर्या	८.९.१४	अग्रौ सूर्ये चन्द्रमसि	११.५.१३
अग्रिरिवैतु प्रतिकूलं	५.१४.१३	अग्रे अक्रव्यान्निः	१२.२.४२	अग्न्याधेयमथो	११.७.८
अग्रिरेनं क्रव्यात्	१२.५.७२	अग्रे अच्छा वदेह	३.२०.२	अग्रमेष्ट्योषधीनां	४.१९.३
अग्रिर्दिव आ तपति	१२.१.२०	अग्रे चरुर्यज्ञियः	११.१.१६	अघद्विष्टा देवजाता	२.७.१
अग्रिर्नः शत्रून्	३.१.१	अग्रेऽजनिष्ठा	११.१.३	अघमस्त्वघकृते	१०.१.५
अग्रिर्नो दूतः प्रत्येतु	३.२.१	अग्नेजातान् प्र णुदा	७.३५.१	अघविषा निपतन्ती	१२.५.२६

अघशंसदुःशंसाभ्यां	१२.२.२	अजोऽस्यज स्वर्गोऽसि	९.५.१६	अदारसूद् भवतु	१.२०.१
अघं पच्यमानाः	१२.५.३२	अजा ह्यग्रेरजनिष्ट	४.१४.१,९.५.१३	अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षं	७.६.१
अघायतामपि नह्या	१०.९.१	अज्जते व्यज्जते	१८.३.१८	अदितिर्मादित्यैः	१८.३.२७
अघाश्वस्येदं भेषजं	१०.४.१०	अतन्द्रो यास्यन्	१३.२.२८	अदितिः श्मश्रु	६.६८.२
अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिः	१४.२.१७	अतः परिज्मन्नागहि	२०.७०.५	अदितेर्हस्तां सुचमेतां	११.१.२४
अघ्न्ये पदवीर्भव	१२.५.५८	अतिथीन्प्रति	९.६(५).८	अदूहमित्यां पूषकं	२०.१३१.१८
अघ्न्ये प्र शिरो	१२.५. ६०	अति द्रव श्वानौ	१८.२.११	अदृशृन्नस्य केतवो	१३.२.१८
अङ्गभेदमङ्गज्वरं	९.८.५	अति धन्वान्यत्यपः	७.४१.१		२०.४७.१५
अङ्गभेदो अङ्गज्वरो	५.३०.९	अति धावतातिसरा	५.८.४	अदेवृघ्न्यपतिघ्नी	१४.२.१८
अङ्गादङ्गात् प्र च्यावय	१०.४.२५	अति निहो अति स्निधो	२.६.५	अदो यत् ते हृदि	६.१८.३
अङ्गादङ्गाद् वयमस्या	१४.२.६९	अतिमात्रमवर्धन्त	५.१९.१	अदो यदवधावति	२.३.१
अङ्गिरसामयनं पूर्वो	१८.४.८	अति विश्वान्यरुहद्	१९.४९.२	अदो यदवरोचते	३.७.३
अङ्गिरसो नः पितरः	१८.१.५८	अति सृष्टे अपां	१६.१.१	अदो यदेवि प्रथमा	१२.१.५५
अङ्गिरोर्भिर्यज्ञियैः	१८.१.५९	अतीदु शक्र ओहत	२०.९२.११	अद्भिर्भरन्नादिभिः	१५.१४.६
अङ्गेअङ्गे लोमिलोमि	२.३३.७	अतीव यो मरुतो	२.१२.६	अद्भ्यस्त्वा राजा	३.३.३
	२०.९६.२३	अतो वै बृहस्पतिमेव	१५.१०.४	अद्याग्रे अद्य	४.४.६
अङ्गेअङ्गे शोचिषा	१.१२.२		१५.१०.५	अद्या मुरीय	८.४.१५
अङ्गेभ्यस्त उदराय	११.२.६	अतो वै ब्रह्म च क्षत्रं	१५.१०.३	अध ते विश्वमनु	२०.१५.२
अचिकित्वांश्चिकितुषः	९.९.७	अत्यर्धर्चं परस्वतः	२०.१३१.१९	अध त्वं द्रप्सं	१८.१.२१
अचिक्रदत् स्वपा	३.३.१	अत्राह गोरमन्वत	२०.४१.३	अध द्रप्सो अंशु	२०.१३७.९
अच्छ त्वा यन्तु	३.४.३	अत्रिवद् वः क्रिमयः	२.३२.३	अधराज्वं प्र हिणोमि	५.२२.४
अच्छ न इन्द्रं यशसं	६.३९.२		५.२३.१०	अध रात्रि तृष्टधूमम्	१९.४७.८
अच्छ म इन्द्रं मतयः	२०.१७.१	अत्रैनानिन्द्र वृत्रहन्	५.८.९		१९.५०.१
अच्छयमेति शवसा	५. २७.४	अथ य एवं	१५.१२.८	अधरोऽधर उत्तरेभ्यो	६.१३४.२
अच्छ हि त्वा	२०.१०३.३	अथ यस्या ब्रात्यो	१५.१३.११	अधा यथा नः	१८.३.२१
अच्युतच्युत् समुदो	५.२०.१२	अथर्वाणं पितरं	७.२.१	अधा हीन्द्र गिर्वणः	२०.१००.१
अजमनज्मि पयसा	४.१४.६	अथर्वाणो अबध्नत	१०.६.२०	अधि द्वयोरदधा	२०.२५.३
अजस्त्रिनाके त्रिदिवे	९.५.१०	अथर्वा पूर्णं चमसं	१८.३.५४	अधि नो ब्रूतं	४.२८.७
अजं च पचत	९.५.३७	अथा ते अन्तमानाम्	२०.५७.३	अधि ब्रूहि मा	८.२.७
अजः पक्वः स्वर्गे	९.५.१८	अथा ते अन्तमानां	२०.६८.३	अधि स्कन्द वीरयस्व	५.२५.८
अजागार केविका	२०.१२९.१७	अथो इयन्निति	२०.१३०.१८	अधीतीरध्यगाद्	२.९.३
अजाता आसन्नृतवो	११.८.५	अथो इयन्नियन्निति	२०.१३०.१७	अध्यक्षो वाजी	९.२.७
अजा रोह सुकृतां	९.५.९	अथोपदान भगवो	१९.३४.८	अध्वर्यवोऽरुणं	२०.८७.१
अजिराधिराजौ श्येनौ	७.७०.३	अथो यानि च	१९.४८.१	अनच्छये तुरगात्	९.१०.८
अजैषं त्वा संलिखितं	७.५०.५	अथो श्वा अस्थिरो	२०.१३०.१९	अनडुद्भ्यस्त्वं प्रथमं	६.५९.१
अजैष्माद्यासना च	१६.६.१	अथो सर्वं श्वापदं	११.९.१०	अनड्वानिन्द्रः स पशुभ्यः	४.११.२
अजो अग्रिरजमु	९.५.७	अदन्ति त्वा पिपीलिका	७.५६.७	अनड्वान् दाधार	४.११.१
अजो भागस्तपसस्तं	१८.२.८	अदब्धो दिवि	१७.१.१२	अनड्वान् दुहे सुकृत	४.११.४
अजो वा इदमग्रे	९.५.२०	अदान्यान्त्सोमपान्	२.३५.३	अनड्वान् प्लवमन्वा	१२.२.४८

अनन्तं विततं	१०.८.१२	अन्तरा द्यां च पृथिवीं	९.३.१५	अपथेना जभारैणां	५.३१.१०
अनपत्यमल्पपशुं	१२.४.२५	अन्तरिक्ष आसां	१.३२.२	अप नः शोशुचदघं	४.३३.१
अनभ्रयः खनमाना	१९.२.३	अन्तरिक्षं जालम्	८.८.५	अप न्यधुः पौरुषेयं	१९.२०.१
अनमित्रं नो अधराद्	६.४०.३	अन्तरिक्षं दिवं	१०.९.१०	अप पापं परिक्षवं	१९.८.५
अनयाहमोषध्या	४.१८.५, १०.१.४	अन्तरिक्षं धेनुः	४.३९.४	अपमित्यमप्रतीतं	६.११७.१
अनर्शरातिं वसुदामुप	२०.५८.२	अन्तरिक्षाय स्वाहा	५.९.३, ५.९.४	अपमृज्य यातुधाना	४.१८.८
अनवद्याभिः समु	२.२.३	अन्तरिक्षेण पतति	६.८०.१	अपरिमितमेव यज्ञम्	९.५.२२
अनवद्यैरभिद्युभिः	२०.४०.२, २०.७०.४	अन्तरिक्षेण सह	४.३८.६, ७	अपवासे नक्षत्राणां	३.७.७
अनस्थाः पूताः पवनेन	४.३४.२	अन्तरिक्षे वायवे	४.३९.३	अपश्चादग्धान्नस्य	१९.५५.५
अनागमिष्यतो	१६.६.१०	अन्तरेमे नभसी	५.२०.७	अपश्यं गोपामनि	९.१०.११
अनागो हत्या वै भीमा	१०.१.२९	अन्तर्गर्भश्चरति	११.४.२०	अपश्यं युवतिं	१८.३.३
अनाधृष्यो जातवेदाः	७. ८४.१	अन्तर्दग्धे द्यावापृथिवी	८.५.६	अपस्त ओषधीमतीः	१९.१८.६
अनासा ये वः	४.७.७, ५.६.२	अन्तर्दावे जुहुता	६.३२.१	अप स्तेनं वासः	१९.५०.५
अनामयोपजिह्विका	२०.१२९.२०	अन्तर्देशा अबध्नत	१०.६.१९	अपस्त्वं धुक्षे	१०.१०.८
अनास्माकस्तद्	१९.५७.५	अन्तर्धिर्देवानां	१२.२.४४	अपः समुद्राद् दिवम्	४.२७.४
अनुगच्छन्ती प्राणानुप	१२.५.२७	अन्तर्धेहि जातवेद	११.१०.४	अपागूहन्नमृतां	१८. २.३३
अनु च्छ्य श्यामेन	९.५.४	अन्तश्चरति रोचना	६.३१.२, २०.४८.५	अपाङ् प्राडेति	९.१०.१६
अनु जिघ्रं प्रमृशन्तं	८.६.६	अन्ति सन्तं न	१०.८.३२	अपाञ्चौ त उभौ	७.७०.४
अनु ते शुष्मं	२०.१०५.२	अन्नं पूर्वा रासतां	१९.७.४	अपादग्रे समभवत्	१०.८.२१
अनु त्वाग्रिः प्राविशदनु	१०.१०.७	अन्नाद्येन यशसा	१३.४.४९, १३.४.५६	अपादिन्द्रो अपादग्रिः	२०.९२.८
अनु त्वा रोदसी	२०.४२.२	अन्यक्षेत्रे न रमसे	५.२२.९	अपादेति प्रथमा	९.१०.२३
अनु त्वा हरिणो	३.७.२	अन्यत्रास्मनुच्यतु	६.२६.३	अपानति प्राणति	११.४.१४
अनु पूर्ववत्सां धेनुम्	९.५.२९	अन्यमू षु यम्यन्य	१८.१.१६	अपानाय व्यानाय	६.४१.२
अनु प्रत्नस्यौकसो हुवे	२०.२६.३	अन्येभ्यस्त्वा पुरुषेभ्यो	१२.२.१६	अपामग्रिस्तनूभिः	४.१५.१०
	२०.९२.१५	अन्वग्रिरुषसामग्र	७.८२.४, १८.१.२७	अपामग्रमसि समुद्रं	१६.१.६
अनुमतिः सर्वमिदं	७.२०.६	अन्वद्य नोऽमुमतिः	७.२०.१	अपामस्मै वज्रं	१०.५.५०
अनुमतेऽन्विदं	६.१३१.२	अन्वान्यं शीर्षण्यमथो	२.३१.४	अपामह दिव्यानां	१९.२.४
अनु मन्यतामनु	७.२०.३	अन्वारभेथामनु	६.१२२.३	अपामार्ग ओषधीनां	४.१७.८
अनुव्रतः पितुः	३.३०.२	अन्विदनुमते त्वं	७.२०.२	अपामार्गोऽपमार्ष्टु	४.१८.७
अनुव्रता रोहिणी	१३.१.२२	अपकामं स्यन्दमाना	३.१३.३	अपामिदं न्ययनं	६.१०६.२
अनु सूर्यमुदयतां	१.२२.१	अप क्रामति सूनृता	१२.५.६	अपामूर्ज ओजसो	१९.४५.३
अनुस्पष्टो	२०.९६.४	अप क्राम नानदती	१०.१.१४	अपामूर्मिर्मदन्निव	२०.२८.४, २०.३९.५
अनुहवं परिहवं	१९.८.४	अपक्रामन् पौरुषेयाद्	७.१०५.१	अपावृत्य गार्हपत्यात्	१२.२.३४
अनुहूतः पुनरेहि	५.३०.७	अपक्रीताः सहीयसी	८.७.११	अपास्मत्तम उच्छतु	१४.२.४८
अनृक्षरा ऋजवः	१४.१.३४	अपचितः प्र पतत	६.८३.१	अपां तेजो ज्योतिः	१.३५.३
अनृणा अस्मिन्ननृणा	६.११७.३	अपचितां लोहिनीनां	७.७४.१	अपां फेनेन नमुचेः	२०.२९.३
अनेनेन्द्रो मणिना	८.५.३	अप ज्योतिषा तमो	२०.१६.५	अपां मा पाने	५.२९.८
अन्तकाय मृत्यवे	८.१.१	अप तस्य हतं	१०.७.४०	अपां यो अग्रे	९.४.२
अन्तकोऽसि मृत्युः	१६.५.२, ९	अप त्ये तावयो	१३.२.१७, २०.४७.१४	अपां रसः प्रथमजो	४.४.५

अपाः पूर्वेषां हरिवः	१०.३२.३	अप्सु ते राजन्	७.८३.१	अभि हि सत्य	२०.६४.२
अपि नह्यामि	७.७०.५	अप्सु धूतस्य हरिवः	२०.३३.१	अभीवर्तेन मणिना	१.२९.१
अपि वृश्च पुराणवत्	७.९०.१	अप्सु मे सोमो	१.६.२	अभीवर्तो अभिभवः	१.२९.४.
अपूपवान्नवांश्च	१८.४.२१	अप्सु स्तीमासु	११.८.३४	अभी वस्वः प्र जिहीते	२०.१२७.१०
अपूपवानपवांश्चरुरेह	१८.४.२४	अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं	१.४.४	अभीवृता हिरण्येन	१०.१०.१६
अपूपवान् क्षीरवान्	१८.४.१६	अप्स्वासीन्मातरिश्वा	१०.८.४०	अभीशुना मेया	६.१३७.२
अपूपवान् घृतवान्	१८.४.१९	अबोध्यग्रिः समिधा	१३.२.४६	अभी षु णः सखीनां	२०.१२४.३
अपूपवान् दधिवान्	१८.४.१७	अभयं द्यावापृथिवी	६.४०.१	अभीहि मन्यो	४.३२.३
अपूपवान् द्रप्सवान्	१८.४.१८	अभयं नः करत्यन्तरिक्षम्	१९.१५.५	अभुत्स्यु प्र देव्या	२०.१४२.१
अपूपवान् मधुमान्	१८.४.२२	अभयं मित्रादभयं	१९.१५.६	अभूतिरुपह्रियमाणा	१२.५.३५
अपूपवान् मांसवान्	१८.४.२०	अभयं मित्रावरुणा	६.३२.३	अभूद् दूतः प्रहितो	१८.४.६५
अपूपवान् रसवांश्च	१८.४.२३	अभागः सन्नप	४.३२.५	अभ्यक्ताक्ता स्वरंकृता	१०.१.२५
अपूपापिहितान्	१८.३.६८, १८.४.२५	अभि क्रन्द स्तनया	४.१५.६	अभ्यज्जनं सुखि	६.१२४.३
अपूर्वेणेषिता वाचस्ता	१०.८.३३	अभि क्रन्दन् स्तनयन्नः	११.५.१२	अभ्यन्यदेति पर्यन्य	१३.२.४३
अपेत वीत वि च	१८.१.५५	अभि गोत्राणि सहसा	१९.१३.७	अभ्यर्चत सुष्टुतिं	७.८२.१
अपेतो वायो	४.२५.४	अभि तं निऋतिः	४.३६.१०	अभ्यावर्तस्व पशुभिः	११.१.२२
अपेन्द्र द्विषतो	१.२१.४	अभि तिष्ठामि ते	६.४२.३	अभ्रं पीबो मज्जा	९.७.१८
अपेन्द्र प्राचो	२०.१२५.१	अभि तेऽधां सहमाना	३.१८.६	अभ्रातृर्ग्रीं वरुणा	१४.१.६२
अपेमं जीवा	१८.२.२७	अभि त्वं देवं सवितारं	७.१४.१	अभ्रातृव्यो अना त्वं	२०.११४.१
अपेमां मात्रां	१८.२.४०	अभि त्वा जरिमाहित	३.११.८	अभ्रिये दिद्युन्नक्षत्रिये	२.२.४
अपेयं रात्र्युच्छतु	२.८.२	अभि त्वा देवः सविताभिः	१.२९.३	अमन्महीदनाशवः	२०.११६.२
अपेहि मनसस्पते	२०.९६.२४	अभि त्वा पूर्वपीतये	२०.९९.१	अमा कृत्वा पाप्मानं	४.१८.३
अपेह्यरिरस्यरिर्वा	७.८८.१	अभि त्वा मनुजातेन	७.३७.१	अमा घृतं कृणुते	११.५.१५
अपैतेनारात्सी	५.६.७	अभि त्वा वर्चसा गिरः	२०.४८.१	अमावास्या च पौर्णमासी	१५.२.१४
अपो दिव्या अचायिषं	७.८९.१	अभि त्वा वर्चसा सिच	४.८.६	अमावास्ये न त्वदेता	७.७९.४
	१०.५.४६	अभि त्वा वृषभा	२०.२२.१	अमासि मात्रां	१८.२.४५
अपो देवीरुप ह्वये	१.४.३	अभि त्वा शूर	२०.१२१.१	अमित्रसेनां मघवन्	३.१.३
अपो देवीर्मधुमतीः	१०.९.२७	अभि त्वेन्द्र वरिमतः	६.९९.१	अमी ये युधमायन्ति	६.१०३.३
अपो निषिञ्चन्नसुरः	४.१५.१२	अभि त्वोर्णोमि	१८.२.५२	अमीषां चित्तानि	३.२.५
अपो यदद्रिं	२०.७७.८	अभि द्युम्नानि वनिनः	२०.६.७	अमुक्था यक्ष्माद्	२.१०.६
अपो वामदेव्यं	८.१०(२).१०	अभि प्र गोपतिं	२०.२२.४, २०.९२.१	अमुत्रभूयादधि	७.५३.१
अपो वामदेव्येन	८.१०(२).८	अभि प्र वः सुराधसं	२०.५१.१	अमुत्र सन्निह	१३.१.३९
अपो वृत्रं वव्रिवान्सं	२०.७७.७	अभि प्रेहि दक्षिणतः	४.३२.८	अमुत्रैनमा गच्छताद्	९.३.१०
अप्रजास्त्वं मार्त	८.६.२६	अभि प्रेहि माप	४.८.२	अमूनश्वत्थ निः	८.८.३
अप्रपाणा च वेशन्ता	२०.१२८.८	अभिभूर्यज्ञो अमिभूः	६.९७.१	अमूनहेतिः पतत्रिणी	६.२९.१
अप्राणैति प्राणेन	८.९.९	अभिवर्धतां पयसाभि	६.७८.२	अमू ये दिवि	३.७.४
अप्सरसः सधमादं	७.१०९.३	अभि वृत्य सपत्नान्	१.२९.२	अमूर्या उप सूर्ये	१.४.२
	१४.२.३४	अभिवृष्टा ओषधयः	११.४.६	अमूर्या यन्ति	१.१७.१
अप्सु ते जन्म	६.८०.३	अभि श्यावं न कृशनेभि	२०.१६.११	अमूः पारे पृदाक्वः	१.२७.१

अमोतं वासो	९.५.१४	अयं यो वक्रो	७.५६.४	अरिष्टोऽ हमरिष्टगुः	१०.३.१०
अमोऽहमस्मि	१४.२.७१	अयं यो विश्वान्	५.२२.२	अरुस्त्राणमिदं महत्	२.३.५
अम्बयो यन्त्यध्वभिः	१.४.१	अयं लोकः प्रियतमो	५.३०.१७	अर्चत प्रार्चत	२०.९२.५
अम्भो अमो महः	१३.४.५०	अयं लोको जालं	८.८.८	अर्चामि वां वर्धायापो	१८.१.३१
अम्भो अरुणं	१३.४.५१	अयं वज्रस्तर्पयतां	६.१३४.१	अर्जुनि पुनर्वो	२.२४.७
अयज्ञियो हतवर्चा	१२.२.३७	अयं वस्ते गर्भं	१३.१.१६	अर्धमर्धेन पयसा	५.१.९
अयन्महा ते अर्वाहः	२०.१२९.११	अयं वा उ अग्निः	१५.१०.७	अर्धमासाश्च मासाश्च	११.७.२०
अयमग्रिरमूमुहद्यानि	३.२.२	अयं वां घर्मो	२०.१३९.४	अर्बुदिनाम यो देव	११.९.४
अयमग्रिरुपसद्य इह	५.३०.११	अयं विष्कन्धं	२.४.३	अर्बुदिश्च त्रिषन्धिः	११.९.२३
अयमग्निः सत्पतिः	७.६२.१	अयं स देवो	१३.३.१५	अर्भको न कुमारकः	२०.९२.१२
अयमस्तु धनपतिः	४.२२.३	अयं स शङ्के	९.१०.७	अर्यमणं बृहस्पतिं	३.२०.७
अयमा यात्यर्यमा	६.६०.१	अयं सहस्रमा नो	७.२२.१	अर्यमणं यजामहे	१४.१.१७
अयमिद् वै प्रतीवर्त	८.५.१६	अयं सहस्रमृषिभिः	२०.१०४.२	अर्वागन्य इतो	११.५.११
अयमिन्द्र वृषाकपिः	२०.१२६.१८	अयं स्तुवान	१.८.२	अर्वागन्यः परो	११.५.१०
अयमु ते समतसि	२०.४५.१	अयं स्नाक्त्यो मणिः	८.५.४	अर्वाङ् परस्तात्	१३.२.३१
अय मु त्वा विचर्षणे	२०.५.१	अयामि घोष इन्द्र	१०.१२.२	अर्वाङ्गेहि सोमकामं	२०.८.२
अयमेमि विचाकशत्	२०.१२६.१९	अया विष्ठा जनयन्	७.३.१	अर्वाचीनं सु ते	२०.१९.२
अयमौदुम्बरो मणिः	१९.३१.१४	अया ह त्यं मायया	२०.३६.६	अर्वाञ्च त्वा सुखे	२०.२३.९
अयस्मये द्रुपदे	६.६३.३, ६.८४.४	अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः	१३.२.२४	अर्वाञ्चमिन्द्रममुतो	५.३.११
अयं ग्रावा पृथु	१२.३.१४		२०.४७.२१	अर्वावतो न आ गहि	२०.६.८
अयं जीवतु मा	८.२.५	अयुतोऽहमयुतो	१९.५१.१	अर्वावतो न आह्यथो	२०.२०.४
अयं त इन्द्र	२०.५.५	अयोजाला असुरा	१९.६६.१		२०.५७.७
अयं ते अस्म्युप	४.३२.६	अयोदंष्ट्रो अर्चिषा	८.३.२	अलसालासि पूर्वा	६.१६.४
अयं ते कृत्यां	१०.३.४	अयोमुखाः सूचीमुखाः	११.१०.३	अलाबुकं निखातकम्	२०.१३२.२
अयं ते योनिर्ऋत्वियो	३.२०.१	अरदुपरम	२०.१३१.१५	अलाबूनि पृषातकानि	२०.१३५.३
अयं दर्भो विमन्युकः	६.४३.१	अरसस्त इषो	४.६.६	अलिक्लवा जाष्कमदा	११.९.९
अयं देवा इहैवास्त्वयं	८.१.१८	अरसस्य शर्कोटस्य	७.५६.५	अल्पाण्डून् हन्मि	२.३१.३
अयं देवानामसुरो	१.१०.१	अरसं कृत्रिमं नादं	१९.३४.३	अवकादानभिषोचा	४.३७.१०
अयं नो नभस्पती	६.७९.१	अरसं प्राच्यं	४.७.२	अवकोल्वा उदकात्मानः	८.७.९
अयं पन्थाः कृत्येति	१०.१.१५	अरसास इहाहयो	१०.४.९	अवक्रक्षिणं वृषभं	२०.८५.२
अयं पिपानः	९.४.२१	अरं कामाय हरयः	२०.३१.२	अव जहि यातुधानानव	५.१४.२
अयं प्रतिसरो	८.५.१	अरंगरो वावदीति	२०.१३५.१३	अव ज्यामिव धन्वनो	६.४२.१
अयं मणिः सपत्नहा	८.५.२	अरंघुषो निमज्य	१०.४.४	अव दिवस्तारयन्ति	७.१०७.१
अयं मणिर्वरणो	१०.३.३	अरातीयोर्भ्रातृव्यस्य	१०.६.१	अव द्रप्सो अंशुमतीम्	२०.१३७.७
अयं मे वरण	१०.३.११	अरात्यास्त्वा निर्ऋत्या	१०.३.७	अवधीत् कामो	९.२.११
अयं मे वरणो	१०.३.१	अरायक्षयणमसि	२.१८.३	अव पद्यन्तामेषाम्	८.८.२०
अयं मे हस्तो	४.१३.६	अरायमसृक् पावानं	२.२५.३	अव बाधे द्विषन्तं	४.३५.७
अयं यो अभिशोचयिष्णुः	६.२०.३	अरायान् ब्रूमो	११.६.१६	अव मन्युरवायताव	६.६५.१
अयं यो भूरिमूलः	६.४३.२	अरिप्रा आपो	१०.५.२४, १६.१.१०	अव मा पाप्मन्	६.२६.१

अवर्तिरश्यमाना	१२.५.३७	अश्वायन्तो गव्यन्तो	२०.९६.५	असूतिका रामाय	६.८३.३
अवशसा निःशसा	६.४५.२	अशवावति प्रथमो	२०.२५.१	असृग्रमिन्द्र ते	२०.७१.२०
अवश्लक्ष्णमिव	२०.१३३.६	अशवावतीर्गोमतीर्न	३.१६.७	असौ मे स्मरतादिति	६.१३०.२
अव श्वेत पदा	१०.४.३	अश्रावतीं प्र तर	१८.२.३१	असौ या सेना मरुतः	३.२.६
अव सृज पुनरग्रे	१८.२.१०	अश्वाः कणा गावः	११.३.५	असौ यो अधराद्	२.१४.३
अवसृष्टा परा पत	३.१९.८	अश्विना त्वाग्रे	३.४.४	असौ हा इह ते	१८.४.६६
अव स्य शूराध्वनो	२०.७७.२	अश्विना ब्रह्मणा	५.२६.१२	अस्तंयते नमोऽस्तं	१७.१.२३
अव स्वराति गर्गरो	२०.९२.६	अश्विना सारघेण ६.६९.२, ९.१.१९		अस्तावि मन्म पूर्व्य	२०.११९.१
अवः परेण पर ९.९.१७, १३.१.४१		अषाढमुग्रं पृतनासु	२०.९२.१९	अस्तेव सु प्रतरं	२०.८९.१
अवः परेण पितरं ९.९.१८		अष्ट च मेऽशीतिश्च	५.१५.८	अस्त्रा नीलशिखण्डेन	११.२.७
अवाचीनानव जहीन्द्र	१३.१.३०	अष्ट जाता भूता	८.९.२१	अस्थाद् द्यौरस्थात् ६.४४.१, ६.७७.१	
अवायन्तां पक्षिणो	११.१०.८	अष्टधा युक्तो	१३.३.१९	अस्थि कृत्वा समिधं	११.८.२९
अवास्तुमेनमस्वगम्	१२.५.४५	अष्टर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.५	अस्थिजस्य किलासस्य	१.२३.४
अविर्वै नाम देवतर्तेन	१०.८.३१	अष्टाचक्रं वर्तत	११.४.२२	अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः	२.३३.६
अविः कृष्णा भागधेयं	१२.२.५३	अष्टाचक्रा नवद्वारा	१०.२.३१		२०.९६.२२
अवीरामिव मामयं	२०.१२६.९	अष्टादशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.१५	अस्थिस्त्रंसं परुस्त्रंसम्	६.१४.१
अवैतेनारात्सीरसौ	५.६.६	अष्टापदी चतुरक्षी	५.१९.७	अस्थीन्यस्य पीडय	१२.५.७०
अवैरहत्यायेदमा	६.२९.३	अष्टाविंशानि शिवानि	१९.८.२	अस्मा इदु ग्राश्चित्	२०.३५.८
अवो द्वाभ्यां परः	२०.९१.४	अष्टेन्द्रस्य षड् यमस्य	८.९.२३	अस्मा इदु त्यदनु	२०.३५.१५
अव्यसश्च व्यचसश्च	१९.६८.१	असच्छाखां प्रतिष्ठन्तीं	१०.७.२१	अस्मा इदु त्यमुपमं	२०.३५.३
अशिता लोकाच्छिनत्ति	१२.५.३८	असति सत् प्रतिष्ठितं	१७.१.१९	अस्मा इदु त्वष्टा	२०.३५.६
अशितावत्यतिथौ	९.६(३).८	असदन् गावः	७.९६.१	अस्मा इदु प्र तवसे	२०.३५.१
अशीतिभिस्तिस्त्रिभिः	२.१२.४	असद् भूम्याः समभवत्	४.१९.६	अस्मा इदु प्र भरा	२०.३५.१२
अशनापिनद्धं मधु	२०.१६.८	असंज्ञा गन्धेन	१२.५.३४	अस्मा इदु प्रय	२०.३५.२
अशमन्वती रीयते	१२.२.२६	असन्तापं मे हृदयमुर्वा	१६.३.६	अस्मा इदु सप्तिमिव	२०.३५.५
अशमवर्म मेऽसि	५.१०.१-७	असन्तापे सुतपसौ	४.२६.३	अस्मा इदु स्तोमं	२०.३५.४
अश्रमदियमर्यमन्	६.६०.२	असंबाधे पृथिव्या	१८.२.२०	अस्माकमिन्द्रः समृतेषु	१९.१३.११
अश्रान्तस्य त्वा मनसा	१९.२५.१	असंबाधं वध्यतो	१२.१.२	अस्मान्तसु तत्र चोदय	२०.७१.१२
अश्रूणि कृपमाणस्य	५.१९.१३	असन्मन्त्राद् दुःष्वप्याद्	४.९.६	अस्मिन्निद्रो नि दधातु	८.५.२१
अश्रेष्माणो अधारयन्	३.९.२	असपत्नं नो अधराद्	८.५.१७	अस्मिन् मणावेकशतं	१९.४६.५
अश्लीला तनूर्भवति	१४.१.२७	असपत्नं पुरस्तात् १९.१६.१, १९.२७.१४		अस्मिन् वयं संकसुके	१२.२.१३
अश्व इव रजो	१२.१.५७	असर्ववीरश्चरतु	९.२.१४	अस्मिन् वसु वसवो	१.९.१
अश्वत्थ खदिरो	२०.१३१.१४	असितस्य ते ब्रह्मणा	१.१४.४	अस्मे धेहि श्रवो	२०.७१.१४
अश्वत्थो दर्भो	८.७.२०	असितस्य तैमातस्य	५.१३.६	अस्मै क्षत्रमग्नीषोमा	६.५४.२
अश्वत्थो देवसदनः	५.४.३	असितं ते प्रलयनं	१.२३.३	अस्मै क्षत्राणि धारयन्तं	७.७८.२
	६.९५.१, १९.३९.६	असि हि वीर	२०.५६.२	अस्मै ग्रामाय	६.४०.२
अश्वस्य वारो	२०.१२९.१८	असुन्वामिन्द्र संसदं	२०.२९.५	अस्मै द्यावापृथिवी	४.२२.४
अश्वस्याश्वतरस्य	४.४.८	असुराणां दुहितसि	६.१००.३	अस्मै भीमाय	२०.१५.३
अश्वस्यास्त्रः सम्पतिता	५.५.९	असुरास्त्वा न्यखनन्	६.१०९.३	अस्मै मणिं वर्म	८.५.१०

अस्मै मृत्यो	८.२.८	अहीनां सर्वेषां विषं	१०.४.२०	आ तन्वाना आयच्छन्तो	६.६६.२
अस्य देवाः प्रदिशि	१.९.२	अहोरात्राभ्यां नक्षत्रेभ्यः	६.१२८.३	आतिष्ठन्तं परि विश्वे	४.८.३
अस्य पीत्वा शतक्रतो	२०.६८.८	अहोरात्रे अन्वेषि	१२.२.४९	आ तू न इन्द्र	२०.२३.१
अस्य वामस्य पलितस्य	९.९.१	अहोरात्रे इदं ब्रूमः	११.६.५	आ तू सुशिप्र	२०.९२.१३
अस्येदिन्द्रो वावृधे	२०.९९.२	अहोरात्रे नासिके	१५.१८.४	आ ते ददे वक्षणाभ्यः	७.११४.१
अस्येदु त्वेषसा	२०.३५.११	अहोरात्रैर्विमितं	१३.३.८	आ ते नयतु सविता	२.३६.८
अस्येदु प्र ब्रूहि	२०.३५.१३	अह्ना प्रत्यङ् ब्रात्यो	१५.१८.५	आ ते प्राणं सुवामसि	७.५३.६
अस्येदु भिया	२०.३५.१४	अह्ने च त्वा रात्रये	८.२.२०	आ ते योनिं गर्भ	३.२३.२
अस्येदु मातुः	२०.३५.७	अंशो भगो वरुणो	६.४.२	आ ते राष्ट्रम्	१३.१.५
अस्येदेव प्र रिरिचे	२०.३५.९	अंहोमुचं वृषभ	१९.४२.४	आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योः	२०.४.२
अस्येदेव शवसा	२०.३५.१०	अंहोमुचो प्र भरे	१९.४२.३	आ ते स्तोत्राणि	५.११.९
अस्येन्द्र कुमारस्य	५.२३.२	आ		आतोदिनौ नितोदिनौ	७.९५.३
अस्यै देवताया	१५.१३.१३	आकूतिं देवीं	१९.४.२	आत्मन्वत्युर्वरा	१४.२.१४
अस्त्रामस्त्वा हविषा	१.३१.३	आकूत्या नो बृहस्पते	१९.४.३	आत्मानं पितरं	९.५.३०
अस्वगता परिहृता	१२.५.४०	आ क्रन्दय धनपते	२.३६.६	आ त्वा गत्रष्ट्रम्	३.४.१
अहन्नहिं पर्वते	२.५.६	आ क्रन्दय बलम्	६.१२६.२	आ त्वागमं शन्तातिभिः	४.१३.५
अहमस्मि सहमान उत्तरो	१२.१.५४	आक्ष्वैकं मणिमेकं	१९.४५.५	आ त्वाग्र इधीमहि	१८.४.८८
अहमस्मि सहमानाथो	३.१८.५	आगच्छत आगतस्य	६.८२.१	आ त्वा चृतत्वयमा	५.२८.१२
अहमिद्धि पितुष्परि	२०.११५.१	आगन् रात्री संगमनी	७.७९.३	आ त्वा ब्रह्मयुजा	२०.३.२, २०.३८.२
अहमेनावुदतिष्ठिपं	७.९५.२	आगादुदगादयं	२.९.२		२०.४७.८
अहमेव वात इव	४.३०.८	आ गावो अगमन्	४.२१.१	आ त्वा रुरोह	१३.१.१५
अहमेव स्वयमिदं	४.३०.३	आ गृहीतं सं बृहतं	११.९.११	आ त्वा विशन्तु	२.५.४
अहमेवास्म्यमावास्या	७.७९.२	आ घ त्वावान्	२०.१२२.२	आ त्वा विशन्त्वाशवः	२०.६९.५
अहल कुश वर्तक	२०.१३१.६	आ घा गमद्यदि श्रवत्	२०.२६.२	आ त्वा हर्यन्तं	२०.३२.२
अहश्च रात्री च	१५.२.२०	आ घा ता गच्छानुत्तरा	१८.१.११	आ त्वाहार्षमन्तरभूः	६.८७.१
अहं गृभ्णामि	३.८.६, ६.९४.२	आङ्गिरसानामाद्यैः	१९.२२.१	आ त्वेता नि षीदत	२०.६८.११
अहं जजान पृथिवीम्	६.६१.३	आचार्य उपनयमानो	११.५.३	आथर्वणानां चतुः	१९.२३.१
अहं पचाम्यहं	१२.३.४७	आचार्यस्ततक्ष	११.५.८	आथर्वणीराङ्गिरसीः	११.४.१६
अहं पशूनामधिपा	१९.३१.६	आचार्यो ब्रह्मचारी	११.५.१६	आदङ्गा कुविदङ्गा शतं	२.३.२
अहं प्रत्नेन मन्मना	२०.११५.२	आचार्यो मृत्युर्वरुणः	११.५.१४	आदङ्गिरा प्रथमं दधिरे	२०.२५.४
अहं राष्ट्री संगमनी	४.३०.२	आच्छद्विधानैर्गुपितः	१४.१.५	आ दत्से जिनतां	१२.५.५६
अहं रुद्राय धनुरा	४.३०.५	आच्या जानु दक्षिणतो	१८.१.५२	आददानमाङ्गिरसि	१२.५.५२
अहं रुद्रेभिर्वसुभिः	४.३०.१	आ जनाय द्रुहणे	२०.३६.८	आ दधामि ते	२.१२.८
अहं वदामि नेत्वं	७.३८.४	आजामि त्वाजन्या	३.२५.५	आदलाबुकमेककम्	२०.१३२.१
अहं विवेच पृथिवी	६.६१.२	आजुह्वान ईड्यो वन्द्य	५.१२.३	आदह स्वधामनु	२०.४०.३, २०.६९.१२
अहं वि ष्यामि मयि	१४.१.५७	आज्यस्य परमेष्ठिन्	१.७.२	आदानेन सन्दानेन	६.१०४.१
अहं सुवे पितरमस्य	४.३०.७	आज्यं बिभर्ति	९.४.७	आदाय जीतं जीताय	१२.५.५७
अहं सोममाहनसं	४.३०.६	आञ्जनस्य मधुघस्य	६.१०२.३	आदिते अस्य वीर्यस्य	२०.७५.३
अहा अरातिमविदः	२.१०.७	आञ्जनं पृथिव्यां	१९.४४.३	आदित् पश्याम्युत	३.१३.६

आदित्य चक्षुरादस्त्व	५.२१.१०	आपो अस्मान्मातरः	६.५१.२	आय वनेनती जनी	२०.१३१.८
आदित्य नावमारुक्षः	१७.१.२५	आपो न देवीरूप यन्ति	२०.२५.२	आ यात पितरः	१८.४.६२
आदित्या रुद्रा वसवो	११.६.१३	आपो न सिन्धुमभि यत्	२०.१७.७	आ यातु मित्र ऋतुभिः	३.८.१
१९.११.४, २०.१३५.९		आपो भद्रा घृतम्	३.१३.५	आ यात्विन्द्रः स्वपतिः	२०.९४.१
आदित्या ह जरितः	२०.१३५.६	आपो मौषधीमतीः	१९.१७.६	आयं गौः पृश्नीरक्रमीत्	६.३१.१
आदित्येभ्यो आङ्गिरोभ्यो	१२.३.४४	आपो यद् वः शोचिस्तेन	२.२३.४		२०.४८.४
आदित्यैरिन्द्रः सगणो	२०.६३.२	आपो यद् वस्तपस्तेन	२.२३.१	आयं विशन्तीन्दवो	६.२.२
	२०.१२४.५	आपो यद् वस्तेजस्तेन	२.२३.५	आ याहि सुषुमा	२०.३.१, २०.३८.१
आदिनवं प्रतिदीव्रे	७.१०९.४	आपो यद् वोऽर्चिस्तेन	२.२३.३		२०.४७.७
आ देवानामपि	१९.५९.३	आपो यद्वो हरस्तेन	२.२३.२	आयुरस्मै धेहि	२.२९.२
आ देवेषु वृश्चते	१५.१२.१०	आपो वत्सं जनयन्तीः	४.२.८	आयुरस्यायुर्मे दाः	२.१७.४
आधीपर्णा कामशल्याम्	३.२५.२	आपो विद्युदध्रं	४.१५.९	आयुर्ददं विपश्चितं	६.५२.३
आनन्दा मोदाः प्रमुदो	११.७.२६	आपो हि ह्य मयोभुवः	१.५.१	आयुर्दा अग्रे जरसं	२.१३.१
	११.८.२४	आप्रोतीमं लोकम्	९.६(६).१३	आयुर्यत् ते अतिहितं	७.५३.३
आ नयैतमा रभस्व	९.५.१	आ प्र च्यवेथामप	१८.४.४९	आयुर्विश्वायुः परि	१८.२.५५
आ नूनमश्विना युवं	२०.१३९.१	आ प्रत्यज्वं दाशुषे	७.४०.२	आयुश्च रूपं च नाम	१२.५.९
आ नूनमश्विनोर्ऋषिः	२०.१४०.२	आ प्र द्रव परमस्याः	३.४.५	आयुषायुष्कृतां	१९.२७.८
आ नूनं यातमश्विना रथेन	२०.१४१.४	आप्रुषायन्मधुन	२०.१६.४	आयुषे त्वा वर्चसे	१९.२६.३
आ नूनं रघुवर्तिनिं	२०.१४०.३	आबयो अनाबयो	६.१६.१	आयुषोऽसि प्रतरणं	१९.४४.१
आनृत्यतः शिखण्डिनो	४.३७.७	आभूत्या सहजा वज्र	४.३१.६	आयुष्मतामायुष्कृतां	३.३१.८
आ नो अग्रे सुमतिं	२.३६.१	आमणको मणत्सकः	२०.१३०.९	आ यूथेव क्षुमति पश्वो	१८.३.२३
आ नो भर मा परि	५.७.१	आ मध्वो अस्मा असिचन्	२०.७६.७	आ यो धर्माणि	५.१.२
आ नो यज्ञं भारती	५.१२.८	आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः	७.११७.१	आ रभस्व जातवेदो	१.७.६, १८.३.७१
आ नो यातं दिवो अच्छा	२०.१४३.५	आ मा पुष्टे च पोषे	३.१०.७	आरभस्वेमाममृतस्य	८.२.१
आ नो याहि सुतावतो	२०.४.१	आ मारुक्षत् पर्णमणिः	३.५.५	आराच्छत्रुमप बाधस्व	२०.८९.७
आ नो विश्वासु हव्य	२०.१०४.३	आ मारुक्षद् देवमणिः	८.५.२०	आ रात्रि पार्थिवं	१९.४७.१
आन्त्राणि जत्रवो	११.३.१०	आमिनोनिनि भद्यते	२०.१३१.१	आरादरातिं निर्ऋतिं	८.२.१२
आन्त्रेभ्यस्ते	२.३३.४, २०.९६.२०	आ मे धनं सरस्वती	१९.३१.१०	आरे अभूद् विषमरौद्	१०.४.२६
आप इद्वा उ भेषजीः	३.७.५, ६.९१.३	आ मे महच्छतभिषग्	१९.७.५	आरे ऽ सावस्मदस्तु	१.२६.१
आ पप्राथ महिना	२०.८१.२, २०.९२.२१	आमे सुपक्वे शबले	५.२९.६	आ रोदसी हर्यमाणो	२०.३२.१
आ पर्जन्यस्य	३.३१.११	आ यत्पतन्त्येन्यः	२०.९२.७	आ रोह चर्मोप सीद्	१४.२.२४
आपश्चित्पिप्यु स्तयौ	२०.१२.४	आ यद् दुवः शतक्रत	२०.१२२.३	आ रोहत जनित्रीं	१८.४.१
आ पश्यति प्रति	४.२०.१	आयने ते परायणे	६.१०६.१	आ रोहत दिवम्	१८.३.६४
आपस्पुत्रासो अभि	१२.३.४	आ यन्ति दिवः पृथिवीं	१२.३.२६	आ रोह तल्पं सुमनस्य	१४.२.३१
आपः पृणीत भेषजं	१.६.३	आयमगन्त्संवत्सरः	३.१०.८	आ रोहतायुर्जरसं	१२.२.२४
आ पूर्णो अस्य कलशः	२०.८.३	आयमगन्त्सविता क्षुरेण	६.६८.१	आ रोहन्धुक्रो बृहती	१३.२.४२
आपो अग्निं प्र हिणुत	१८.४.४०	आयमगन् पर्णमणिः	३.५.१	आ रोहन् द्याममृतः	१३.१.४३
आपो अग्रं दिव्या	८.७.३	आयमगन् युवा	१०.४.१५	आ रोहोरुमुप धत्स्व	१४.२.३९
आपो अग्रे विश्वमावन्	४.२.६	आ ययाम सं बबर्ह	९.३.३	आर्तिरवतिः	१०.२.१०

आर्षेयेषु नि दधे	११.१.३३	आहं पितृन्सुविदत्राँ	१८.१.४५	इदं तृतीयं सवनं	६.४७.३
आलापाश्च प्रलापाश्च	११.८.२५	आहार्षमविदं त्वा८.१.२०, २०.९६.१०		इदं ते हव्यं घृतवत्	७.६८.२
आलिगी च विलिगी	५.१३.७	आहुतास्यभिहुतः	६.१३३.२	इदं देवाः शृणुत ये	२.१२.२
आ वक्षि देवाँ	२०.६७.५	आहुत्यान्नाद्यान्नम्	१५.१४.८	इदं पितृभ्यः प्रभरामि	१८.४.५१
आवतस्त आवतः	५.३०.१	इ		इदं पितृभ्यो नमो	१८.१.४६
आ वात वाहि भेषजं	४.१३.३	इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं	२०.१८.३	इदं पूर्वमपरं नियानं	१८.४.४४
आ वामगन्तुमतिर्वा	१४.२.५	इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः	२०.४१.२	इदं पैद्वो अजायत	१०.४.७
आ वां प्रजां जनयतु	१४.२.४०	इटस्य ते वि चृतामि	९.३.१८	इदं प्रापमुत्तमं काण्डं	१२.३.४५
आविरात्मानं कृणुते	१२.४.३०	इडया जुह्वतो वयं	३.१०.११	इदं मह्यं मदूरिति	२०.१३१.१०
आविष्कृणुष्व रूपाणि	४.२०.५	आडयास्पदं घृतवत्	३.१०.६	इदं मे ज्योतिरमृतं	११.१.२८
आविष्टिताघविषा पृदाकूः	५.१८.३	इडैवास्माँ अनु वस्तां	७.२७.१	इदं यत् कृष्णः शकुनिः	७.६४.१, २
आविः सन्निहितं	१०.८.६	इत ऊती वो अजरं	२०.१०५.३	इदं यत् परमेष्ठिनं	१९.९.४
आ वृषायस्व श्वसिहि	६.१०१.१	इत एत उदारुहन्	१८.१.६१	इदं यत् प्रेण्यः शिरोः	६.८९.१
आ वो वहन्तु सप्तयो	२०.१३.२	इतश्च मामुतश्चावतां	१८.३.३८	इदं व आपो हृदयमयं	३.१३.७
आशरीकं विशरीकं	१९.३४.१०	इतश्च यदमुतश्च	१.२०.३	इदं वर्चो अग्निना	१९.३७.१
आशसनं विशसनं	१४.१.२८	इतिहासस्य च वै	१५.६.१२	इदं विद्वानाज्जन	४.९.७
आशानामाशापालेभ्यः	१.३१.१	इतो जयेतो वि जय	८.८.२४	इदं विष्कन्धं सहत	१.१६.३
आशामाशां वि द्योततां	४.१५.८	इतो वा साति	२०.७०.६	इदं विष्णुर्विचक्रमे	७.२६.४
आशासाना सौमनसं	१४.१.४२	इत्थं श्रेयो मन्यमाने	८.९.२२	इदं सदो रोहिणी	१३.१.२३
आशिषश्च प्रशिषश्च	११.८.२७	इदमकर्म नमो	२०.१६.१२	इदं सवितर्वि जानीहि	१०.८.५
आशीर्ण ऊर्जमुत	२.२९.३	इदमहमामुष्यायणे	१६.७.८	इदं सु मे नरः शृणुत	१४.२.९
आशुः शिशानो वृषभो	१९.१३.२	इदमहं रुशन्तं ग्राभं	१४.१.३८	इदं हविर्यातुधानान्	१.८.१
आशृण्वन्तं यवं	६.१४२.२	इदमाज्यं घृतवज्जुषाणाः	९.२.८	इदं हिरण्यं गुल्गुल्वयं	२.३६.७
आ सत्यो यातु मघवाँ	२०.७७.१	इदमादानमकरं	६.१०४.२	इदं हिरण्यं बिभृहि	१८.४.५६
आसंयतमिन्द्र णः	२०.३६.१०	इदमापः प्र वहत	७.८९.३	इदावत्सराय परि०	६.५५.३
आसीनासो अरुणीनां	१८.३.४३	इदमिदमेवास्य रूपं	९.५.२४	इध्मेन त्वा जातवेदाः	१९.६४.२
आसुरी चक्रे प्रथमेदं	१.२४.२	इदमिद् वा उ नापरं	१८.२.५०, ५१	इध्मेनाग्र इच्छमानो	३.१५.३
आ सुष्वयन्ती यजते	५.१२.६	इदमिद् वा उ भेषजं	६.५७.१	इन्दुरिन्द्राय पवते	२०.१३७.५
असुस्रसः सुस्रसो	७.७६.१	इदमिन्द्र शृणुहि	२.१२.३	इन्द्राशाभ्यस्परि २०.२०.७, २०.५७.१०	
आसो बलासो	९.८.१०	इदमुग्राय बभ्रवे	७.१०९.१	इन्द्र इद्धर्योः	२०.३८.५, २०.४७.५
आस्तेयीश्च वा स्तेयीश्च	११.८.२८	इदमुच्छ्रेयोऽवसान	१९.१४.१		२०.७०.८
आस्त्रस्ते गाथा अभवन्	१०.१०.२०	इदं कसाम्बु चयनेन	१८.४.३७	इन्द्र उक्थामदानि	५.२६.३
आस्यै ब्राह्मणाः	१४.१.३९	इदं खनामि भेषजं	७.३८.१	इन्द्र एतमदीधरद्	६.८७.३
आ हरयः ससृजिरे	२०.२२.५	इदं जना उप श्रुत	२०.१२७.१	इन्द्र एतां ससृजे	२.२९.७
आ हरयः ससृजिरे	२०.९२.२	इदं जनासो विदथ	१.३२.१	इन्द्र एषां नेता	१९.१३.९
आ हरामि गवां	२.२६.५	इदं त एकं पर ऊ त	१८.३.७	इन्द्र ओषधीरस	२०.११.१०
आहवनीयस्य च	१५.६.१५	इदं तद्युज उत्तरमिन्द्रं	६.५४.१	इन्द्र क्रतुं न आ भर	१८.३.६७
आहं खिदामि ते मनः	६.१०२.२	इदं तद् रूपं यदवस्त	१४.१.५६		२०.७९.१
आहं तनोमि ते	४.४.७, ६.१०१.३	इदं तमति सृजामि	१६.१.४	इन्द्र क्रतुविदं सुतं	२०.६.२, २०.७.४

इन्द्र क्षत्रमभि	७.८४.२	इन्द्रस्य भाग स्थ	१०.५.८	इन्द्राय भागं परि	९.५.२
इन्द्र चित्तानि	३.२.३	इन्द्रस्य मन्महे	४.२४.१	इन्द्राय मद्दने सुतं	२०.११०.१
इन्द्र जठरं नव्यं	२.५.२	इन्द्रस्य या मही	२.३१.१	इन्द्राय साम गायत	२०.६२.५
इन्द्र जहि पुमांसं	८.४.२४	इन्द्रस्य व इन्द्रिये	१६.१.९	इन्द्राय सोममृत्विजः	६.२.१
इन्द्र जीव सूर्य	१९.७०.१	इन्द्रस्य वचसा वयं	६.८५.२	इन्द्रा याहि चित्रभानो	२०.८४.१
इन्द्र जुषस्व प्र वहा	२.५.१	इन्द्रस्य वरुथमसि	५.६.१४	इन्द्रा याहि तूतुजानः	२०.८४.३
इन्द्र ज्येष्ठं ना आ भरं	२०.८०.१	इन्द्रस्य वर्मासि	५.६.१३	इन्द्रा याहि धियेषितो	२०.८४.२
इन्द्र त्रिधातु शरणं	२०.८३.१	इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य	१९.१३.१०	इन्द्रा याहि मे हवम्	५.८.२
इन्द्र त्वा वृषभं वयं	२०.१.१, २०.६.१	इन्द्रस्य शर्मासि	५.६.१२	इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य	७.५८.२
इन्द्र त्वोतास आ वयं	२०.७०.१९	इन्द्रस्यौज स्थेन्द्रस्य	१०.५.१-६	इन्द्रावरुणा सुतपौ	७.५८.१
इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे	३.१०.१३	इन्द्रस्यौजो मरुतां	६.१२५.३	इन्द्रासोमा तपतं रक्ष	८.४.१
इन्द्र प्र णो धितावानं	२०.६.३	इन्द्रस्यौजो वरुणस्य	९.४.८	इन्द्रासोमा दुष्कृतो	८.४.३
इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं	२०.५.३	इन्द्रं तं शुभं	२०.९२.१७, २०.१०५.५	इन्द्रासोमा परि वां	८.४.६
इन्द्रमहं वाणिजं	३.१५.१	इन्द्रं ते मरुत्वन्तम्	१९.१८.८	इन्द्रासोमा वर्तयतं	८.४.५
इन्द्रमिक्नेशिना हरी	२०.२९.२	इन्द्रं मित्रं वरुणम्	९.१०.२८	इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो	८.४.४
इन्द्रमित्था गिरो	२०.२४.३	इन्द्रं वयमनूराधं	१९.१५.२	इन्द्रासोमा समघशंसं	८.४.२
इन्द्र मिद् गाथिनो बृहत्	२०.३८.४	इन्द्रं वयं महाधन	२०.७०.११	इन्द्रियाणि शतक्रतो	२०.२०.२
	२०.४७.४, २०.७०.७	इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतं	२०.१९.५		२०.५७.५
इन्द्रमिद्वेवतातय	२०.११८.३	इन्द्रं वो विश्वत परि	२०.३९.१	इन्द्रेण दत्तो वरुणेन	२.२९.४
इन्द्र वाजेषु नोऽव	२०.७०.१०		२०.७०.१६	इन्द्रेण मन्युनाः	७.९३.१
इन्द्रवायू उभाविह	३.२०.६	इन्द्रं सोमस्य पीतये	२०.२४.४	इन्द्रेण रोचना	२०.२८.३, २०.३९.४
इन्द्रश्चकार प्रथमं	६.६५.३	इन्द्रः कारुमबूबुधद्	२०.१२७.११	इन्द्रेण सं हि दृक्षसे	२०.४०.१
इन्द्रश्च मृडयाति नः	२०.२०.६	इन्द्रः पूर्भिदातिरद्	२०.११.१		२०.७०.३
	२०.५७.९	इन्द्रः प्राङ् तिष्ठन्	९.७.२०	इन्द्रेन्द्र मनुष्या	३.४.६
इन्द्रश्च सोमं पिबतं	२०.१३.१	इन्द्रः स दामने	२०.४७.२	इन्द्रेमं प्रतरं कृधि	६.५.२
इन्द्र सेनां मोहय	३.१.५	इन्द्रः स दामने कृत	२०.१३७.१३	इन्द्रे लोका इन्द्रे	१०.७.३०
इन्द्र सोमाः सुता	२०.६.४	इन्द्रः सीतां	३.१७.४	इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो	२०.७१.७
इन्द्र सोमाः सुते इमे	२०.२४.५	इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ	७.९१.१	इन्द्रो अङ्ग महद्	२०.२०.५, २०.५७.८
इन्द्रस्तुजो बर्हणा	२०.११.५		२०.१२५.६	इन्द्रो जघान	१०.४.१८
इन्द्रस्तुराषाणिमत्रो	२.५.३	इन्द्रः सेनां मोहयतु	३.१.६	इन्द्रो जयाति	६.९८.१
इन्द्रस्त्रातोत वृत्रहा	१९.१५.३	इन्द्रः स्वर्षा जनयन्	२०.११.४	इन्द्रो जातो मनुष्ये	४.११.३
इन्द्र स्थातर्हरीणां	२०.६४.५	इन्द्राग्री काम सरथं	९.२.९	इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिः	७.३१.१
इन्द्रस्य कुक्षिरसि	७.१११.१	इन्द्राग्री द्यावापृथिवी	१४.१.५४	इन्द्रो दधीचो अस्थभिः	२०.४१.१
इन्द्रस्य गृहोऽसि	५.६.११	इन्द्राग्नी रक्षतां मा	१९.१६.२	इन्द्रो दिवोऽधिपतिः	५.२४.११
इन्द्रस्य त्वा वर्मणा	१९.४६.४	इन्द्राणी भसद् वायुः	९.७.८	इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे	२०.३८.६
इन्द्रस्य नाम गृह्णन्त	१९.३५.१	इन्द्राणीमासु नारिषु	२०.१२६.११		२०.४७.६, २०.७०.९
इन्द्रस्य नु प्रा वोचं	२.५.५	इन्द्रादिन्द्रः सोमात्	११.८.९	इन्द्रो बलं रक्षितारं	२०.९१.६
इन्द्रस्य प्रथमो रथो	१०.४.१	इन्द्राय गाव आशिरं	२०.२२.६	इन्द्रो ब्रह्मा ब्राह्मणात्	२०.२.३
इन्द्रस्य बाहू स्थविरौ	१९.१३.१		२०.९२.३	इन्द्रो मदाय वावृधे	२०.५६.१

इन्द्रो मन्थतु मन्थिता	८.८.१	इमा आपः प्र भरामि३.१२.९,९.३.२३	इयं समित् पृथिवी	११.५.४	
इन्द्रो मह्ना महतो	२०.९१.१२	इमा उ त्वा पुरुवसो	२०.१०४.१	इरा पुंश्चली हसो	१५.२.१९
इन्द्रो मह्ना रोदसी	२०.११८.४	इमा नारीरविधवाः १२.२.३१,१८.३.५७		इरावेदुमयं दत्त	२०.१३०.१६
इन्द्रो मा मरुत्वान् १८.३.२५,१९.१७.८		इमानि यानि पञ्च	१९.९.५	इरेव नोपदस्यति	३.२९.६
इन्द्रो मेन्द्रियेणावतु	१९.४५.७	इमा नु कं भुवना २०.६३.१,२०.१२४.४		इषिरा योषा युवतिः	१९.४९.१
इन्द्रो मेऽहिमरन्धयत् १०.४.१६, १७		इमा ब्रह्म बृहद्विवो ५.२.८, २०.१०७.११		इषीकां जरतीमिष्ट्वा	१२.२.५४
इन्द्रो यज्वने गृणते	४.२१.२	इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः	२०.२३.३	इषुरिव दिग्धा नृपते	५.१८.१५
इन्द्रो यातूनामभवत्	८.४.२१	इमामग्रे शरणिं	३.१५.४	इष्टं च वा एष पूर्ण	९.६(३).१
इन्द्रो युनक्तु बहुधा	५.२६.११	इमामेषां पृथिवीं	१०.८.३६	इष्वा ऋजीयः पततु	५.१४.१२
इन्द्रो राजा जगतः	१९.५.१	इमा या देवीः	२.१०.४	इह गावः प्रजायध्वम्	२०.१२७.१२
इन्द्रो रूपेणाग्रिर्वहेन	४.११.७	इमा या ब्रह्मणस्पते	१९.८.६	इह तेऽसुरिह प्राण	८.१.३
इन्द्रो वलं रक्षितारं	२०.९१.६	इमा यास्तिस्त्रः पृथिवीः	६.२१.१	इह त्वा गोपरीणसा	२०.२२.३
इन्द्रो वीर्येणोदक्रामत्	१९.१९.९	इमा यास्ते शतं	७.३५.२	इह पुष्टिरिह रस	३.२८.४
इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीति	२०.११.३	इमा याः पञ्च प्रदिशो	३.२४.३३	इह प्र ब्रूहि यतमः	८.३.८
इन्द्रो ह चक्रे	२.२७.३	इमास्तिस्त्रो देवपुरा	५.२८.१०	इह प्रियं प्रजयै	१४.१.२१
इम उसा मृत्युपाशा	८.८.१६	इमां खनाम्योषधिं	३.१८.१	इह ब्रवीतु य ईमङ्ग	९.९.५
इममग्र आयुषे	२.२८.५	इमां धियं सप्तशीर्ष्णीम्	२०.९१.१	इहा यन्तु प्रचेतसो	८.७.७
इममग्रे चमसं	१८.३.५३	इमां भूमिं पृथिवीं	११.५.९	इहेत्थ--- अक्षितली	२०.१३४.६
इममादित्या वसुना	५.२८.४	इमां मात्रां मिमीमहे	१८.२.३८	इहेत्थ अरालाग्	२०.१३४.१
इममिन्द्र गवाशिरं	२०.२४.७	इमां शालां सविता	३.१२.४	इहेत्थ--- आपटे ला	२०.१३४.५
इममिन्द्र वर्धय	४.२२.१	इमे गृहा मयोभुवः	७.६०.२	इहेत्थ--- वत्साः	२०.१३४.२
इममिन्द्र वह्निं	१२.२.४७	इमे जीवा वि मृतैः	१२.२.२२	इहेत्थ--- स वै	२०.१३४.४
इममोदनं नि दधे	४.३४.८	इमे त इन्द्र ते वयं	२०.१५.४	इहेत्थ--- स्थालीपाको	२०.१३४.३
इमं क्रव्यादा विवेश	१२.२.४३	इमे मयूखा उप	१०.७.४४	इहेदसाथ न परो	३.८.४,१४.१.३२
इमं गावः प्रजया	१४.१.३३	इमौ युनज्मि ते	१८.२.५६	इहेमाविन्द्र सं नुद	१४.२.६४
इमं गोष्ठं पशवः	२.२६.२	इयमग्रे नारी पतिं	२.३६.३	इहेह यद्वां समना	२०.१४३.७
इमं जीवेभ्यः	१२.२.२३	इयमन्तर्वदति जिह्वा	५.३०.१६	इहैधि पुरुष सर्वेण	५.३०.६
इमं बध्नामि ते मणिं	१९.२८.१	इयमेव पृथिवी	११.३.११	इहैव गाव एतनेहो	३.१४.४
इमं बिभर्मि वरणं	१०.३.१२	इयमेव सा या प्रथमा ३.१०.४,८.९.११		इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ	३.१२.२
इमं बिभर्मि सुकृतं ते	२०.९४.९	इयं कल्याण्यजरा	१०.८.२६	इहैव ध्रुवां नि मिनोमि	३.१२.१
इमं मे अग्रे	६.१११.१	इयं ते धीतिरिदमु	११.१.११	इहैव सन्तः प्रति दद्य	६.११७.२
इमं मे कुष्ठ	५.४.६	इयं नारी पतिलोकं	१८.३.१	इहैव स्त मानु गात	७.६०.७
इमं यम प्रस्तरमा	१८.१.६०	इयं नार्युप ब्रूते	१४.२.६३	इहैव स्त माप याता	६.७३.३
इमं यवमष्टायोगैः	६.९१.१	इयं पित्र्या राष्ट्रयेत्वग्रे	४.१.२	इहैव स्तं प्राणापानौ	३.११.६
इमं रथमधि	९.९.३	इयं मही प्रति	११.१.८	इहैव स्तं मा वि यौष्टं	१४.१.२२
इमं वीरमनु हर्षध्वम्	६.९७.३	इयं या परमेष्ठिनी	१९.९.३	इहैव हवमा यात	१.१५.२
	१९.१३.६	इयं वा उ पृथिवी	१५.१०.६	इहैवाग्रे अधि धारया	७.८२.३
इमं स्तोममर्हते	२०.१३.३	इयं वीरुन्मधुजाता १.३४.१,७.५६.२		इहैवाभि वि तनूभे	१.१.३
इमं होमा यज्ञमवतेमं	१९.१.२	इयं वेदिः परो	९.१०.१४	इहेवैधि धनसनिः	१८.४.३८

इहैवैधि माप च्योष्ठाः	६.८७.२	उत यत् पतयो	५.१७.८	उत्तिष्ठेतः किमिच्छन्ती	१४.२.१९
ई		उत यो द्यामतिसर्पात्	४.१६.४	उत्तिष्ठेतो विश्वावसो	१४.२.३३
ईङ्खयन्तीरपस्युवो	२०.९३.४	उत श्वेत आशुपत्वा	२०.१३५.८	उत्तुदस्त्वोत्तुदतु मा	३.२५.१
ईजानश्चितमारुक्ष	१८.४.१४	उत स्म सद्य हर्यतस्य	२०.३१.५	उत्ते स्तभ्नामि पृथिवीं	१८.३.५२
ईजानानां सुकृतां	९.५.१२	उत हन्ति पूर्वासिनं	१०.१.२७	उत्त्वा द्यौरुत्पृथिवी	८.१.१७
ईडे अग्रिं स्वावसुं	७.५०.३	उतामृतासुर्ब्रत एमि	५.१.७	उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः	२०.९३.१
ईडेन्यो नमस्यः	२०.१०२.१	उतारब्धान् स्पृणुहि	८.३.७	उत्त्वा मृत्योरपीपरं	८.१.१९
ईर्माभ्यामयनं जातः	१०.१०.२१	उतासि परिपाणं	४.९.३	उत्त्वा यज्ञा ब्रह्मपूता	१३.१.३६
ईर्ष्याया भ्राजिं प्रथमां	६.१८.१	उतेदानीं भगवन्तः	३.१६.४	उत्त्वा वहन्तु मरुत	१८.२.२२
ईशान एनमिष्वासः	१५.५.१५	उतेयं भूमिर्वरुणस्य	४.१६.३	उत्त्वाहार्षं पञ्चशलात्	८.७.२८
ईशाना वार्याणां	१.५.४	उतेव प्रभ्वीरुत	१२.३.२७	उत्थापय सीदतो	१२.३.३०
ईशानां त्वा भेषजानां	४.१७.१	उतैनां भेदो नाददाद्	१२.४.५०	उत्पुस्ततात्सूर्य	५.२३.६
ईशां वो मरुतो	११.९.२५	उतैषां पितोत	१०.८.२८	उत्समक्षितं व्यचन्ति	४.२७.२
ईशां वो वेद	११.१०.२	उतो अस्य बन्धु	४.१९.१	उत् सूर्यो दिव	६.५२.१
उ		उतो नो अस्या उषसो	२०.७२.३	उदगातां भगवती	२.८.१, ६.१२१.३
उक्षान्नाय वशान्नाय	३.२१.६, २०.१.३	उत्कसन्तु हृदयानि	११.९.२१	उदगादयमादित्यो	१७.१.२४
उक्ष्णो हि मे पंच	२०.१२६.१४	उत्केतुना बृहता	१३.२.९	उदग्रभं परिपाणाद्	४.२०.८
उग्र इत् ते वनस्पत	१९.३४.९	उत्क्रामातः परि चेदतप्तः	९.५.६	उदङ् जातो हिमवतः	५.४.८
उग्र एनं देव	१५.५.९	उत्क्रामातः पुरुष	८.१.४	उदन्वती द्यौरवमा	१८.२.४८
उग्रं पश्ये राष्ट्रभृत्	६.११८.२	उत्तमेभ्यः स्वाहा	१९.२२.१२	उदपूरसि मधुपूरसिं	१८.३.३७
उग्रं वनिषदाततम्	२०.१३२.६	उत्तमो अस्योषाधीनां	६.१५.१	उदप्रुतो न वयो	२०.१६.१
उग्रो राजमन्यमानः	५.१९.६		८.५.११, १९.३९.४	उदप्रुतो मरुतस्तां	६.२२.३
उच्चा पतन्तमरुणं	१३.२.३६	उत्तमो नाम कुष्ठासि	५.४.९	उदरात् ते क्लोमो	९.८.१२
उच्चैर्घोषो दुन्दुभिः	५.२०.१	उत्तरं द्विषतो मामयं	१०.६.३१	उदसौ सूर्यो अगात्	१.२९.५
उच्छिष्टे द्यावापृथिवी	११.७.२	उत्तरं राष्ट्रं प्रजया	१२.३.१०	उदस्य केतवो	१३.२.१
उच्छिष्टे नामरूपं	११.७.१	उत्तरस्त्वमधरे ते	४.२२.६	उदस्य श्यावौ विथुरौ	७.९५.१
उच्छुष्मौषधीनां	४.४.४	उत्तराहमुत्तरः	३.१८.४	उदह्ममायुरायुषे क्रत्वे	१८.२.२३
उच्छ्रयस्व बहुर्भव	६.१४२.१	उत्तरेणेव गायत्री	१०.८.४१	उदायुरुद् बलमुत्कृत	५.९.८
उच्छ्वज्वमाना पृथिवि	१८.३.५१	उत्तरेभ्यः स्वाहा	१९.२२.१३	उदायुषा समायुषा	३.३१.१०
उच्छ्वज्वस्व पृथिवी	१८.३.५०	उत्तानपर्णे सुभगे	३.१८.२	उदितस्त्रयो अक्रमन्	४.३.१
उज्जायतां परशुः	२०.१७.९	उत्तानायै शयानायै	२०.१३३.४	उदिन्वस्य रिच्यते	२०.५९.३
उज्जीहीध्वे स्तनयति	८.७.२१	उत्तिष्ठतमा रभेथाम्	११.९.३	उदिमां मात्रां मिमीमहे	१८.२.४३
उत ग्रा व्यन्तु देवपत्नीः	७.४९.२	उत्तिष्ठित सं नह्यध्वं	११.९.२, ११.१०.१	उदिह्युदिहि सूर्य	१७.१.६, ७
उत देवा अवहितं	४.१३.१	उत्तिष्ठिता प्र तरता	१२.२.२७	उदीची दिक्सोमो	३.२७.४
उत नग्रा बोभुवती	५.७.८	उत्तिष्ठताव पश्यते	७.७२.१	उदीचीनैः पथिभिः	१२.२.२९
उत नः सुभगाँ अरिः	२०.६८.६	उत्तिष्ठ त्वं देवजना	११.९.५, ११.१०.५	उदीच्या दिशः शालाया	९.३.२८
उत पुत्रः पितरं	५.१.८	उत्तिष्ठन्नोजसा सह	२०.४२.३	उदीच्यां त्वा दिशि	१८.३.३३
उत प्रहामतिदीवा	७.५०.६, २०.८९.९	उत्तिष्ठ प्रेहि प्र	१८.३.८	उदीच्यै त्वा दिशे	१२.३.५८
उत ब्रवन्तु नो निदो	२०.६८.५	उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	१९.६३.१	उदीरतामवर उत	१८.१.४४

उदीरयत मरुतः	४.१५.५	उन्मुञ्च पाशांस्त्वमग्र	६.११२.२	उपाहतमनुबुद्धं	१०.१.१९
उदीरय पितरा	१८.१.२३	उपजीका उद्धरन्ति	२.३.४	उपेहोपपर्वनास्मिन्	९.४.२३
उदीराणा उतासीना	१२.१.२८	उप जीवा स्थोप	१९.६९.२	उपैनं विश्वरूपाः	९.७.२६
उदीर्ष्व नार्यभि	१८.३.२	उप त्वा कर्मनूतये २०.१४.२, २०.६२.२		उपो ते वध्वे	१३.४.४५
उदुत्तमं वरुण	७.८३.३, १८.४.६९	उप त्वा देवो अग्र	७.११०.३	उपोत्तमेभ्यः स्वाहा	१९.२२.११
उदु त्वं जातवेदसं	१३.२.१६	उप त्वा नमसा	३.१५.७	उपोहश्च समूहश्च	३.२४.७
	२०.४७.१३	उप द्यामुप वेतसम्	१८.३.५	उभयं शृणवच्च	२०.११३.१
उदु त्वे मधुमत्तमा	२०.१०.१	उप द्रव पयसा	७.७३.६	उभयोरग्रभं नामास्मा	१९.३८.३
उदु त्वे मधुमत्तमा	२०.५९.१	उप नो न रमसि	२०.१२७.१४	उभा जिग्यथुर्न परा	७.४४.१
उदुत्सं शतधारं	३.२४.४	उप नः सवना गहि	२०.५७.२	उभाभ्यां देव सवितः	६.१९.३
उदु ब्रह्माण्यैरत	२०.१२.१		२०.६८.२	उभावन्तौ समर्षसि	१३.२.१३
उदुषा उदु सूर्य	४.४.२	उप नः सुतमा गहि सोमं	२०.२४.१	उभे नभसी उभयांश्च	१२.३.६
उदेणीव वारण्यभि	५.१४.११	उप प्रवद मण्डूकि	४.१५.१४	उभोभयाविश्रुप धेहि	८.३.३
उदेनमुत्तरं नयाग्रे	६.५.१	उप प्रागात् सहस्राक्षो	६.३७.१	उयं यकांशलोकका	२०.१३०.२०
उदेनं भगो अग्रभीद्	८.१.२	उप प्रागाद्देवो अग्री	१.२८.१	उरु व्यचसा उग्रेर्धाम्ना	५.२७.८
उदेहि वाजिन् यो	१३.१.१	उप प्रियं पनिप्रतं	७.३२.१	उरुव्यचा नो महिषः	५.३.८
उदेहि वेदिं प्रजया	११.१.२१	उपब्दे पुनर्वो यन्तु	२.२४.६	उरुं नो लोकमनु	१९.१५.४
उद्गा आजदङ्गिरोभ्य	२०.२८.२	उपमितां प्रतिमितां	९.३.१	उरुः कोशो वसुधान	११.२.११
	२०.३९.३	उप मौदुम्बरो मणिः	१९.३१.७	उरुः पृथुः सुभूर्भुवः	१३.४.५२
उद्घेदभि श्रुतामघं	२०.७.१	उप श्रेष्ठा न आशिषो	४.२५.७	उरुः प्रथस्व महता	११.१.१९
उद्धर्षन्तां मघवन्	३.१९.६	उपश्वसे द्रुवये	११.१.१२	उरु गूलाया दुहिता	५.१३.८
उद्धर्षिणं मुनिकेशं	८.६.१७	उप श्वासय पृथिवीं	६.१२६.१	उरूणसावसुतृपौ	१८.२.१३
उद्भिन्दतीं सञ्जयन्तीं	४.३८.१	उप सर्पं मातरं भूमिं	१८.३.४९	उर्वश्च मा चमसश्च मा	१६.३.३
उद्यच्छध्वमप रक्षो	१४.१.५९	उपस्तृणीहि प्रथय	१२.३.३७	उर्वीरासन् परिधयो	१३.१.४६
उद्यते नम उदायते	१७.१.२२	उप स्तृणीहि बल्वजमधि	१४.२.२३	उलूकयातुं शुशुलूकयातुं	८.४.२२
उद्यद् ब्रध्नस्य विष्टपं	२०.९२.४	उपस्थास्ते अनमीवा	१२.१.६२	उलूखले मुसले यः	१०.९.२६
उद्यन्नादित्यः क्रिमीन्	२.३२.१	उप हरति प्रति	९.६(५).९	उवे अम्ब सुलाभिके	२०.१२६.७
उद्यन् रश्मीना तनुषे	१३.२.१०	उप हरति हवींष्या	९.६(२).३	उशती कन्यला इमाः	१४.२.५२
उद्यंस्त्वं देव सूर्य	१३.१.३२	उपहव्यं विषूवन्तं	११.७.१५	उशन्तस्त्वेधीमह्युशन्तः	१८.१.५६
उद्यानं ते पुरुष	८.१.६	उपहूता इह गावः	७.६०.५	उशन्ति घा ते अमृतास	१८.१.३
उद्योधन्त्यभि वल्गन्ति	१२.३.२९	उपहूता नः पितरः	१८.३.४५	उषसे नः परि देहि	१९.५०.७
उद्व ऊर्मिः शम्या	१४.२.१६	उपहूता भूरिधनाः	७.६०.४	उषस्पतिर्वाचस्पतिना	१६.६.६
उद्वयं तमसस्परि	७.५३.७	उपहूतो मे गोपा	१६.२.३	उषा अप स्वसुस्तमः	१९.१२.१
उद्वाज आ गन्यो	१३.१.२	उपहूतो वाचस्पतिः	१.१.४	उषा देवी वाचा	१६.६.५
उद्वेपमाना मनसा	५.२१.२	उपहूतौ सयुजौ	६.१४०.३	उषाः पुंश्चली मन्त्रो	१५.२.१३
उद्वेपय त्वमर्बुदे	११.९.१८	उप ह्वये सुदुषां धेनुं ७.७३.७, ९.१०.४		उषो यस्माद् दुष्वप्यादः	१६.६.२
उद्वेपय सं विजन्तां	११.९.१२	उपावससृज त्मन्या	५.१२.१०	उष्ट्रा यस्य प्रवाहणो	२०.१२७.२
उन्मादयत मरुतः	६.१३०.४	उपास्तरिीरकरो लोकम्	१२.३.३८	ऊ	
उन्मुञ्चन्तीर्विवरुणा	८.७.१०	उपास्मान् प्राणो	१९.५८.२	ऊती शचीवस्तव	२०.३३.३

ऊरुभ्यां ते अष्टौ २.३३.५, २०.९६.२१	ऋतवस्तमबध्नत १०.६.१८	एकानृचेभ्यः स्वाहा १९.२३.२२
ऊरू पादावष्टौ वन्तौ ११.८.१४	ऋतवः पक्ताः ११.३.१७	एकाष्टका तपसा ३.१०.१२
ऊर्ज एहि स्वध ८.१०(२).४	ऋतस्य च वै स १५.६.६	एकैकयैषा सृष्ट्या ३.२८.१
ऊर्जमस्मा ऊर्जस्वती २.२९.५	ऋतस्य पन्थामनु तिस्र ८.९.१३	एको गौरेक ८.९.२६
ऊर्जस्वती पयस्वती ९.३.१६	ऋतस्य पन्थामनु पश्य १८.४.३	एकोनविंशतिः स्वाहा १९.२३.१६
ऊर्जं बिभ्रद् वसुनिः ७.६०.१	ऋतस्यर्तेनादित्या ६.११४.२	एको बहूनामसि मन्य ४.३१.४
ऊर्जा च वा एष ९.६(३).३	ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः २०.९१.२	एको वो देवोऽप्यतिष्ठत् ३.१३.४
ऊर्जे त्वा बलाय १९.३७.३	ऋतं सत्यं तपो ११.७.१७	एजदेजदजग्रभं ४.५.४
ऊर्जो भागो निहितो ११.१.१५	ऋतं हस्तावनेजनं ११.३.१३	एत उ त्वे पतयन्ति ८.४.२०
ऊर्जो भागो य इमं १८.४.५४	ऋतावानं वैश्वानरम् ६.३६.१	एतत् ते तत स्वधा १८.४.७७
ऊर्ध्वस्तिष्ठतु रक्षत्रं १९.४६.२	ऋतुभिष्ट्वार्तवैरायुषे ५.२८.१३	एतत् ते ततामह १८.४.७६
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये २०.४५.३	ऋतुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो ३.१०.१०	एतत् ते देवः १८.४.३१
ऊर्ध्वं भरन्तमुदकं १०.८.१४	१९.३७.४	एतत् ते प्रततामह १८.४.७५
ऊर्ध्वः सुप्तेषु जागार ११.४.२५	ऋतूनां च वै स १५.६.१८	एतत् त्वा वासः १८.२.५७
ऊर्ध्वा अस्य समिधो ५.२७.१	ऋतून् ब्रूम ऋतु ११.६.१७	एतदा रोह वयः १८.३.७३
ऊर्ध्वा दिग्बृहस्पतिः ३.२७.६	ऋतून् यज ऋतुपतीन् ३.१०.९	एत देवा दक्षिणतः ११.६.१८
ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा ७.१४.२	ऋतेन गुप्त ऋतुभिः १७.१.२९	एतद्धि शृणु मे १०.१.२८
ऊर्ध्वाया दिशः शालाया ९.३.३०	ऋतेन तष्टा मनसा ११.१.२३	एतद् वा उ स्वादीयो ९.६(३).९
ऊर्ध्वायां त्वां दिशि १८.३.३५	ऋतेन स्थूणामधि ३.१२.६	एतद् वै ब्रध्नस्य ११.३.५०
ऊर्ध्वायै त्वा दिशे १२.३.६०	ऋधङ् मन्त्रो योनिं ५.१.१	एतद् वै विश्वरूपं ९.७.२५
ऊर्ध्वो नु सृष्टास्तिर्यङ् १०.२.२८	ऋभुरसि जगच्छन्दा ६.४८.२	एतद् वो ज्योतिः ९.५.११
ऊर्ध्वो बिन्दुरुदचरद् १०.१०.१९	ऋषिभ्यः स्वाहा १९.२२.१४	एतद् वो ब्राह्मणाः १२.४.४८
ऊर्ध्वो रोहितो अधि १३.१.११	ऋषीणां प्रस्तरोऽसि १६.२.६	एतमिध्मं समाहितं १०.६.३५
ऊर्वोरोजो जङ्घयोर्जवः १९.६०.२	ऋषी बोधप्रतीबोधौ ५.३०.१०	एतस्माद् वा ओदनात् ११.३.५२
ऋ ११.७.५	ए १०.८.७	एतं पृच्छ कुहं २०.१३०.५
ऋक् साम यजुरुच्छिष्ट ११.७.५	एक चक्रं वर्तते १०.८.७	एतं भागं परिददामि ६.१२२.१
ऋक्सामाभ्यामभिहितौ १४.१.११	एक पदी द्विपदी १३.१.४२	एतं वो युवानं ९.४.२४
ऋचं साम यजामहे ७.५४.१	एकपाद् द्विपदो भूयो १३.२.२७	एतं सधस्थाः परि ६.१२३.१
ऋचं साम यदप्राक्षं ७.५४.२	१३.३.२५	एता अश्वा आ २०.१२९.१
ऋचः पदं मात्रया ९.१०.१९	एकया च दश ७.४.१	एता एना व्याकरं ७.११५.४
ऋचः प्राञ्चस्तन्तवो १५.३.६	एक रात्रो द्विरात्रः ११.७.१०	एता देवसेनाः ५.२१.१२
ऋचः सामानि च्छन्दांसि ११.७.२४	एकैर्भ्यः स्वाहा १९.२३.२०	एतास्ते अग्ने समिधः ५.२९.१४
ऋचा कपोतं नुदत ६.२८.१	एकशतं ता जनता ५.१८.१२	१९.६४.४
ऋचा कुम्भीमध्यग्रौ ९.५.५	एकशतं लक्ष्म्यो ७.११५.३	एतास्ते असौ धेनवः १८.४.३३
ऋचा कुम्भ्यधिहिता ११.३.१४	एकशतं विष्कन्थानि ३.९.६	एतास्त्वाजोप यन्तु ९.५.१५
ऋचां च वै सः १५.६.९	एकं पादं नोत्खिदति ११.४.२१	एतु तिस्रः परावतः ६.७५.३
ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् ९.१०.१८	एकं रजस एना ५.११.६	एते अस्मिन् देवा १३.४.१३
ऋजीषी वज्री वृषभः २०.१२.७	एका च मे दश ५.१५.१	एते त इन्द्र जन्तवो २०.५६.६
ऋणादृणमिव संनयन् १९.४५.१	एकादृशर्चेभ्यः स्वाहा १९.२३.८	एते वै प्रियाश्चाप्रियाः ९.६(२).६

एते स्तोमा नरां नृतम	२०.३७.१०	एवा ह्यस्य सूनृता	२०.६०.४, २०.७१.४	ओ चित्सखायं सख्या	१८.१.१
एतोन्विन्द्रं स्तवाम सखायः	२०.६५.१	एवेदिन्द्रं वृषणं	२०.१२.६	ओजश्च तेजश्च	१२.५.७
एतौ ग्रावाणौ	११.१.९	एवैवापागपरे	२०.९४.७	ओजस्तदस्य तित्विषः	२०.१०७.२
एदं बर्हिरसदो मेध्यो	१८.४.५२	एवो प्वस्मिन्निर्ऋते	६.८४.३	ओजोऽस्योजो मे	२.१७.१
एदु मध्वो मदिन्तरं	२०.६४.४	एष इषाय मामहे	२०.१२७.३	ओता आपः कर्मण्याः	६.२३.२
एधोऽस्येधिषीय	७.८९.४	एष ते यज्ञो यज्ञपते	७.९७.६	ओते मे द्यावापृथिवी	५.२३.१
एनश्चिपङ्क्तिः हविः	२०.१३०.११	एष यज्ञानां विततो	४.३४.५		६.९४.३
एना व्याघ्रं परि षस्वजानाः	४.८.७	एष वा अतिथिर्यच्छ्रोत्रियः	९.६(३).७	ओदन एवौदनं	११.३.३१
एनीर्धाना हरिणीः	१८.४.३४	एष स्य ते तन्वो	२०.६७.६	ओदनेन यज्ञवचः	११.३.१९
एन्द्र नो गन्धि प्रियः	२०.६४.१	एषा ते कुलपा	१.१४.३	ओष दर्भ सपत्नान्	१९.२९.७
एन्द्रवाहो नृपतिं	२०.९४.३	एषा ते राजन्	१.१४.२	ओषधयो भूतभव्यम्	११.५.२०
एन्द्र सानसिं रयिं	२०.७०.१७	एषा त्वचां पुरुषे	१२.३.५१	ओषधीनामहं वृण	१०.४.२१
एन्येका श्येन्येका	६.८३.२	एषा पशून्सं क्षिणाति	३.२८.२	ओषधीभिरन्नादीभिः	१५.१४.१२
एभिर्द्युभिः सुमना	२०.२१.४	एषामहमायुधा	३.१९.५	ओषधीरेव रथन्तरेण	८.१०(२).७
एमं पन्थामरुक्षाम्	१४.२.८	एषामहं समासीनानां	७.१२.३	ओषधीरेवासमै रथन्तरं	८.१०(२).९
एमं भज ग्रामे	४.२२.२	एषा सनन्ती सनमेव	१०.८.३०	ओषन्ती समोषन्ती	१२.५.५४
एमं यज्ञमनुमतिर्जगाम	७.२०.५	एह यन्तु पशवो	२.२६.१	औ	
एमा अगुर्योषितः	११.१.१४	एह यातु वरुणः	६.७३.१	औदुम्बरेण मणिना	१९.३१.१
एमाशुमाशवे	२०.६८.७	एहि जीवं त्रायमाणं	४.९.१	क	
एमां कुमारस्तरुण	३.१२.७	एह्यश्मानमा तिष्ठाश्मा	२.१३.४	क इदं कस्मा	३.२९.७
एमेनं सृजता	२०.७१.८	ऐ		क ई वेद सुते सचा	२०.५३.१
एयमगन् दक्षिणा	१८.४.५०	ऐतु देवस्त्रायमाणः	१९.३९.१		२०.५७.११
एयमगन्त्रोषधीनां	४.३७.६	ऐतु प्राण एतु मनः	५.३०.१३	क एषां कर्करी	२०.१३२.८
एयमगन् पतिकामा	२.३०.५	ऐनमापो गच्छति	१५.७.३	क एषां दुन्दुभिं	२०.१३२.९
एयमगन् बर्हिषा	५.२६.६	ऐनमिन्द्रियं गच्छति	१५.१०.१०	कण्वः कक्षीवान्	१८.३.१५
एवा ते हारियोजना	२०.३५.१६	ऐनं कीर्तिर्गच्छत्या	१५.२.८, ३.२८	कण्वा इन्द्रं यदक्रत	२०.१३८.३
एवा त्वं देव्यघ्न्ये	१२.५.६५	ऐनं निकामो गच्छति	१५.११.११	कण्वा इव भृगवः	२०.१०.२०, ५९.२
एवा नूनमुप स्तुहि	२०.६६.२	ऐनं प्रियं गच्छति	१५.११.७	कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्	२०.५२.३
एवानेवाव सा गरत्	१६.७.४	ऐनं ब्रह्म गच्छति	१५.१०.८		२०.५७.१६
एवा पतिं द्रोणसाचं	२०.९४.४	ऐनं वशो गच्छति	१५.११.९	कतरत्त आ हराणि	१०.१२७.९
एवा पाहि प्रत्नथा	२०.८.१	ऐनं श्रद्धा गच्छति	१५.७.५	कति देवाः कतमे	१०.२.४
एवा पित्रे विश्वदेवाय	२०.८८.६	ऐनान् द्यतामिन्द्राग्नी	६.१०४.३	कति नु वशा	१२.४.४३
एवा महान्बृहद्विवो	५.२.९	ऐन्द्राग्रं पावमानं	११.७.६	कथं गायत्री	८.९.२०
	२०.१०७.१२	ऐन्द्राग्रं वर्म बहुलं	८.५.१९	कथं महे असुराय	५.११.१
एवा रातिस्तुवीमघ	२०.६०.२	ऐभिरग्रे सरथं	२०.१३.४	कथं वातो नेलयति	१०.७.३७
एव हि ते विभूतयः	२०.६०.५	ऐषां यज्ञमुत वर्चो	१.९.४	कदा मर्तमराधसं	२०.६३.५
	२०.७१.५	ऐषु नह्य वृषाजिनं	६.६७.३	कदु द्युम्नमिन्द्र त्वावतो	२०.७६.४
एवा ह्यसि वीरयुः	२०.६०.१	ओ		कदु स्तुवन्त ऋतयन्त	२०.५०.२
एवा ह्यस्य काम्या	२०.६०.६, २०.७१.६	ओको अस्य मूज	५.२२.५	कदू न्वस्याकृतं	२०.९७.३

कन्नव्यो अतसीनां	२०.५०.१	कालोऽमूं दिवमजनयत्	१९.५३.५	कृष्णायाः पुत्रो	१३.३.२६
कपृत्रः कपृथमुद्धातन	२०.१३७.२	कालो ह भूतं	१९.५४.३	केतुं कृण्वन्नकेतवे	२०.२६.६
कब्रु फलीकरणाः	११.३.६	किमङ्ग त्वा मघवन्भोजमाहुः	२०.८९.३	२०.४७.१२, २०.६९.११	
कया नश्चित्र आ भवदूति	२०.१२४.१	किमयं त्वां वृषाकपिः	२०.१२६.३	केन देवाँ अनु	१०.२.२२
करम्भं कृत्वा	४.७.३	कियता स्कम्भः	१०.७.९	केन पर्जन्यमन्वेति	१०.२.१९
करीषिणीं फलवतीं	१९.३१.३	किलासं च पलितं	१.२३.२	केन पाष्णीं आभूते	१०.२.१
कर्करिको निखातकः	२०.१३२.३	किं भ्रातासद्यदनाथं भवाति	१८.१.१२	केन श्रेत्रियमाप्नोति	१०.२.२०
कर्णाभ्यां ते कङ् कूषेभ्यः	९.८.२	किं सुबाहो स्वंगुरे	२०.१२६.८	केनापो अन्वतनुत	१०.२.१६
कर्णा श्वावित्	५.१३.९	किं स्विन्नो राजा जगृहे	१८.१.३३	केनेमां भूमिमौर्णोत्	१०.२.१८
कर्शफस्य विशफस्य	३.९.१	कीर्तिश्च यशश्च	१५.२.८, १५.२.२८	केनेयं भूमिर्विहिता	१०.२.२४
कर्षेदेनं न चैनं	१५.१३.१२	कीर्तिश्च यशश्चाम्भश्च	१३.४.१४	केवलीन्द्राय दुदुहे	८.९.२४
कल्याणि सर्वविदे	६.१०७.४	कीर्तिं च वा एष	९.६(३).५	कैरात पृश्न	५.१३.५
कविर्न निण्यम्	२०.७७.३	कुत इन्द्रः कुतः सोम	११.८.८	केरातिका कुमारिका	१०.४.१४
कश्यपस्त्वामसृजत	८.५.१४	कुतस्तौ जातौ कतमः	८.९.१	को अद्य युङ्क्ते	१८.१.६
कश्यपश्च चक्षुरसि	४.२०.७	कुतः केशान् कुतः	११.८.१२	को अर्जुन्याः पयः	२०.१३०.३
कस्तं प्र वेद	९.१.६	कुम्भीका दूषीकाः	१६.६.८	को अर्यं बहुलिमा	२०.१३०.१
कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो	२०.७६.३	कुलायं कृणवादिति	२०.१३२.५	को असिद्याः पयः	२०.१३०.२
कस्त्वा सत्यो मदानां	२०.१२४.२	कुलायेऽधि कुलायं	९.३.२०	को अस्मिन्नापो	१०.२.११
कस्मादद्वाद् दीप्यते	१०.७.२	कुवित्सस्य प्र हि	२०.७८.३	को अस्मिन् प्राणम्	१०.२.१३
कस्मान्नु गुल्फावधरौ	१०.२.२	कुविदङ्ग यवमन्तो	२०.१२५.२	को अस्मिन् यज्ञम्	१०.२.१४
कस्मिन्नङ्गे तपो	१०.७.१	कुहाकं पक्वकं	२०.१३०.६	को अस्मिन्नूपम्	१०.२.१२
कस्मिन्नङ्गे तिष्ठति	१०.७.३	कुहूं देवीं सुकृतं	७.४७.१	को अस्मिन् रेतो	१०.२.१७
कस्ये मृजाना	१८.३.१७	कुहूर्देवानाममृत	७.४७.२	को अस्मै वासः	१०.२.१५
कः काष्ण्याः पयः	२०.१३०.४	कूट्यास्य सं शीर्यन्ते	१२.४.३	को अस्य बाहू	१०.२.५
कः पृश्निं धेनुं	७.१०४.१	कृणुत धूमं	११.१.२	को अस्य वेद प्रथमस्याहः	१८.१.७
कः सप्त खानि	१०.२.६	कृणोमि ते प्राजापत्यम्	३.२३.५	को अस्या नो द्रुहो	७.१०३.१
कामस्तदग्रे समवर्तत	१९.५२.१	कृणोमि ते प्राणापानौ	८.२.११	को ददर्श प्रथमं	९.९.४
कामस्येन्द्रस्य वरुणस्य	९.२.६	कृतव्यधनि विध्य	५.१४.९	को नु गौः	८.९.२५
कामेन मा काम	१९.५२.४	कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति	२०.१७.५	को वामद्या करते	२०.१४३.३
कामो जज्ञे प्रथमो	९.२.१९	कृतं मे दक्षिणे	७.५०.८	को विराजो मिथुनत्वं	८.९.१०
कालः प्रजा	१९.५३.१०	कृत्याकृतं वलगिनं	५.३१.१२	कोशबिले रजनि	२०.१३५.२
कालादापः समभवन्	१९.५४.१	कृत्याकृतो वलगिनो	१०.१.३१	कोशं दुहन्ति	१८.४.३०
काले तपः काले	१९.५३.८	कृत्यादूषण एवायं	१९.३४.४	क्रन्दाय ते प्राणाय	११.२.३
कालेन वातः	१९.५४.२	कृत्यादूषिरयं मणिः	२.४.६	क्रमध्वमग्निना नाकम्	४.१४.२
काले मनः काले	१९.५३.७	कृत्याः सन्तु	५.१४.५	क्रव्यादमग्निमिषितो	१२.२.९
काले यज्ञं समैरयत्	१९.५४.४	कृत्रिमः कण्टकः	१४.२.६८	क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि	१२.२.८
कालेऽयमङ्गिरा देवो	१९.५४.५	कृन्त दर्भ सपत्नान्	१९.२८.८	क्रव्यादमग्निं शशयानम्	१२.२.१०
कालो अश्वो	१९.५३.१	कृष्णं नियानं हरयः	६.२२.१	क्रव्यादमग्ने रुधिरम्	५.२९.१०
कालो भूतिमसृजत	१९.५३.६	९.१०.२२, १३.३.९		क्रव्यादानुवर्तयन्	११.१०.१८

क्रूरमस्या आशसनं	५.१९.५	गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्	१९.२१.१	घृतं ते अग्ने	७.८२.६
क्रोड आसीजामि	९.४.१५	गावः सन्तु प्रजाः	९.४.२०	घृतं प्रोक्षन्ती	१०.९.११
क्रोडौ ते स्तां	१०.९.२५	गावो भगो गाव इन्द्रो	४.२१.५	घृतादुल्लुप्तं मधुना	५.२८.१४
क्रोधो वृको मन्युः	९.७.१३	गिरयस्ते पर्वताः	१२.१.११	घृतादुल्लुप्तो मधुमान्	१९.३३.२
क्लीब क्लीबं	६.१३८.३	गिरा वज्रो न संभृतः	२०.४७.३		१९.४६.६
क्लीबं कृध्योपनिशम्	६.१३८.२		२०.१३७.१४	घृतेन त्वा समुक्षामि	१९.२७.५
क्व प्रेप्सन्ती युवती	१०.७.६	गिरावरगराटेषु	६.६९.१	घृतेन सीता	३.१७.९
क्व प्रेप्सन् दीप्यते	१०.७.४	गिरिमेनाँ आ वेशय	२.२५.४	घोरा ऋषयो	२.३५.४
क्वार्धमासाः क्व यन्ति	१०.७.५	गिरीरंजान्रेजमानाँ	२०.९४.८		
क्वाहतं परास्यः	१०.१२९.६	गिर्वर्णः पाहि नः सुतं	२०.६.६	चक्षुरसि चक्षुर्मे	२.१७.६
क्षेत्रेणाग्रे स्वेन सं	२.६.४	गीर्भिरूध्वान् कल्पयित्वा	१३.१.५४	चक्षुर्मुसलं काम	११.३.३
क्षिप्रं वै तस्य पृच्छन्ति	१२.५.५०	गुदा आसन्तिसनीवाल्याः	९.४.१४	चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि	५.१३.४
क्षिप्रं वै तस्य वास्तुषु	१२.५.४९	गृहमेधी गृहपतिः	८.१०(१).३	चक्षुषो हेते	५.६.९
क्षिप्रं वै तस्यादहनं	१२.५.४८	गृहाण गावाणौ	११.१.१०	चक्षुः श्रोत्रं यशो	११.५.२५
क्षिप्रं वै तस्याहनने	१२.५.४७	गृह्णामि ते सौभगत्वाय	१४.१.५०	चतस्रश्च मे चत्वारिंशत्	५.१५.४
क्षीरे मा मन्थे	५.२९.७	गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां	७.५०.७	चतस्रो दिवः	१.११.२
क्षुत् कुक्षिरा	९.७.१२	२०.१७.१०, २०.८९.१०, २०.९४.१०		चतुरः कुम्भांश्चतुर्धा	४.३४.७
क्षुद्रेभ्यः स्वाहा १९.२२.६, १९.२३.२१		गोभिष्ट्वा पात्वृषभो	१९.२७.१	चतुर्दशर्चैभ्यः स्वाहा	१९.२३.११
क्षुधामारं तृष्णामारम्	४.१७.६	गोभ्यो अश्वेभ्यो	९.३.१३	चतुर्दष्टां च्छयावदतः	११.९.१७
क्षुरपविरीक्षमाणा	१२.५.२०	गोसनिं वाचमुदेयं	३.२०.१०	चतुर्धा रेतो	१०.१०.२९
क्षुरपविर्मृत्युर्भूत्वा	१२.५.५५	गौरमीमेदभि वत्सं	९.१०.६	चतुर्नमो अष्टकृत्वो	११.२.९
क्षेत्रियात् त्वा निर्ऋत्या	२.१०.१	गौरिन्मिमाय सलिलानि	९.१०.२१	चतुर्वीरं बध्यत	१९.४५.४
		गौरैव तान् हन्यमाना	५.१८.११	चतुर्होतार आप्रियः	११.७.१९
		ग्रामणीरसि ग्रामणीः	१९.३१.१२	चतुष्टयं युज्यते	१०.२.३
खडूरेऽध्विचङ् क्रमां	११.९.१६	ग्राहिं पाप्मानमति	१२.३.१८	चतूरात्रः पञ्चरात्रः	११.७.११
खण्वखाइ खैमखाइ	४.१५.१५	ग्राह्य गृहाः सं	१२.२.३९	चत्वारि वाक्परिमिता	९.१०.२७
खलः पात्रं स्प्यावांसावीषे	११.३.९	ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः	२.३३.२	चन्द्रमा अप्सवन्तरा	१८.४.८९
खे रथस्य खेऽनसः	१४.१.४१		२०.९६.१८	चन्द्रमा नक्षत्राणाम्	५.२४.१०
		ग्रीवास्ते कृत्ये	१०.१.२१	चन्द्रमा नक्षत्रैरुदक्रामत्	१९.१९.४
ग		ग्रीष्मस्ते भूमे वर्षाणि	१२.१.३६	चन्द्रमा मनसो जातः	१९.६.७
गणास्त्वोप गायन्तु	४.१५.४	ग्रीष्मो हेमन्तः	६.५५.२	चन्द्र यत्ते तपस्तेन	२.२२.१
गणेभ्यः स्वाहा	१९.२२.१६	ग्रैष्मावेनं मासौ	१५.४.६	चन्द्र यत्ते तेजस्तेन	२.२२.५
गन्धर्वाप्सरसो ब्रूमो	११.६.४	ग्रैष्मौ मासौ	१५.४.५	चन्द्र यत्तेऽर्चिस्तेन	२.२२.३
गन्धर्वाप्सरसः सर्पान्	८.८.१५			चन्द्र यत्ते शोचिस्तेन	२.२२.४
गन्धारिभ्यो मूजवद्भ्यो	५.२२.१४	घ		चन्द्र यत्ते हरस्तेन	२.२२.२
गमन्नस्मे वसून्त्या	२०.९४.५	घर्मइवाभितपन्	१९.२८.३	चरुं पञ्चबिलमुखं	११.३.१८
गर्भं ते मित्रावरुणौ	५.२५.४	घर्मः समिद्धो	८.८.१७	चरेदेवा त्रैहायणा	१२.४.१६
गर्भं धेहि सिनीवालि	५.२५.३	घृतमप्सरभ्यो वह	७.१०९.२	चित्तिरा उपबर्हणम्	१४.१.६
गर्भे नु नौ जनिता	१८.१.५	घृतस्य जूतिः समना	१९.५८.१	चित्रश्चिकित्वात्महिषः	१३.२.३२
गर्भो अस्योषाधीनां	५.२५.७, ६.९५.३	घृतहृदा मधुकूलाः	४.३४.६		
गायत्रेण प्रति मिमीते	९.१०.२				

अथर्ववेद-मन्त्रानुक्रम-सूची

अथर्ववेदः

५३१

चित्रं देवानां केतुः १३.२.३४, २०.१०७.१३	जितम० स आथर्वणानां १६.८.१७	ज्याघोषा दुन्दुभयो ५.२१.९
चित्रं देवानामुदगादनीकं १३.२.३५	जितम० स आर्तवानां १६.८.२१	ज्यायस्वन्तश्चित्तिनो ३.३०.५
२०.१०७.१४	जितम० स आर्षेयाणाम् १६.८.१३	ज्यायान्निमिषतोऽसि ९.२.२३
चित्राणि साकं १९.७.१	जितम० स इन्द्राग्नयोः १६.८.२७	ज्येष्ठघ्न्यां जातो ६.११०.२
चेतो हृदयं यकृन् ९.७.११	जितम० स ऋतूनाम् १६.८.२०	ज्योतिष्मतो लोकान् ९.६(६).१४
च्युता चेयं बृहती ९.२.१५	जित० स ऋषीणां १६.८.१२	त
छ	जितम० स देवजामीनां १६.८.९	तक्मन् भ्रात्रा ५.२२.१२
छन्दः पक्षे ८.९.१२	जितम० स द्यावापृथिव्योः १६.८.२६	तक्मन् मूजवतो ५.२२.७
छन्दांसि यज्ञे ५.२६.५	जितम० । स निर्ऋत्याः १६.८.५	तक्मन् व्याल ५.२२.६
छिनत्त्यस्य पितृबन्धु १२.५.४३	जितम० स निर्भूत्याः १६.८.७	ततश्चैनमन्यया जिह्वया ११.३.३६
छिन्धि दर्भ १९.२८.६	जितम० । स पराभूत्याः १६.८.८	ततश्चैनमन्यया प्रति ११.३.४९
छिन्ध्या छिन्धि १२.५.५१	जितम० । स प्रजापतेः १६.८.११	ततश्चैनमनयाभ्यामक्षी ११.३.३४
ज	जितम० । स बृहस्पते १६.८.१०	ततश्चैनमन्येन शीर्षणा ११.३.३२
जगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय ९.१०.३	जितम० । स मासानां १६.८.२२	ततश्चैनमन्यैर्दन्तैः ११.३.३७
जङ्गिडो जम्भाद् २.४.२	जितम० । स मित्रावरुणयोः १६.८.२८	ततश्चैनमन्यैः प्राणा ११.३.३८
जङ्गिडोऽसि जङ्गिडो १९.३४.१	जितम० । स राज्ञो वरुणस्य १६.८.२९	ततस्ततामहास्ते ५.२४.१७
जज्ञानः सोमं सहसे २०.८७.३	जितम० । स वनस्पतीनां १६.८.१८	ततं तन्तुमन्वेके ६.१२२.२
जनं बिभ्रती १२.१.४५	जितम० । स वानस्पत्यानां १६.८.१९	तता अवरे ते ५.२४.१६
जनाद् विश्वजनीनात् ७.४५.१	जितम० । सोऽङ्गिरसां १६.८.१४	तत्त्वा यामि सुवीर्यम् २०.९.३
जनाय चिद्य ईवते २०.९०.२	जितम० । सोऽथर्वणां १६.८.१६	२०.४९.६
जनित्रीव प्रति १२.३.२३	जितम० । सोऽभूत्याः १६.८.६	ततश्चैनमन्याभ्यामष्टीवद् ११.३.४५
जनियन्ति नावग्रवः १४.२.७२	जितम० । सोऽर्धमासानां १६.८.२३	ततश्चैनमन्याभ्यामूरु ११.३.४४
जरायुजः प्रथम १.१२.१	जितम० । सोऽहोरात्रयोः १६.८.२४	ततश्चैनमन्याभ्यां पादा ११.३.४६
जरायै त्वा परि ३.११.७	जितम० । सोऽहोः संयतो १६.८.२५	ततश्चैनमन्याभ्यां प्रपदा ११.३.४७
जरां सु गच्छ १९.२४.५	जिह्वा ज्या भवति ५.१८.८	ततश्चैनमन्याभ्यां हस्ता ११.३.४८
जवस्ते अर्वन्निहितो ६.९२.२	जिह्वाया अग्रे मधु १.३४.२	ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्रा ११.३.३३
जहि त्वं काम ९.२.१०	जीवतां ज्योतिः ८.२.२	ततश्चैनमन्येन पृष्ठेन ११.३.४०
जहि दर्भं सपत्नान् १९.२९.९	जीवं रुदन्ति १४.१.४६	ततश्चैनमन्येन मुखेन ११.३.३५
जाग्रद् दुष्वप्यं स्वप्ने १६.६.९	जीवला नाम ते १९.३९.३	ततश्चैनमन्येन वस्तिना ११.३.४३
जातवेदो नि वर्तय ६.७७.३	जीवला स्थ जीव्यासं १९.६९.४	ततश्चैनमन्येन व्यच ११.३.३९
जातो व्यख्यत् २०.३४.१६	जीवलां नधारिषां ८.२.६, ८.७.६	ततश्चैनमन्येनोदरेण ११.३.४२
जानीत स्मैर्न ६.१२३.२	जीवानामायुः प्र १२.२.४५	ततश्चैनमन्येनोरसा ११.३.४१
जायमानाभि जायते १२.४.१०	जीवा स्थ जीव्यासं १९.६९.१	तत्सूर्यस्य देवत्वं २०.१२३.१
जाया इद् वो ४.३७.१२	जीवेभ्यस्त्वा समुद्रे ८.१.१५	तथा तदग्रे कृणु ५.२९.२
जालापेणाभि ६.५७.२	जीवेम शरदः शतम् १९.६७.२	तदग्निराह तदु ८.५.५, १६.९.२
जितमस्माकमुद्भिन्न १६.८.१, ३०	जुष्टो दमूना अतिथिः ७.७३.९	तदग्रे चक्षुः ८.३.२१
जितमस्माकं अभ्यष्टाम् १०.५.३६	जुहूर्दाधारः द्याम् १८.४.५	तदद्या चित्त उक्थिनो २०.६१.३
१६.९.१	जूर्णि पुनर्वो यन्तु २.२४.५	तदमुष्मा अग्रे १६.६.११
जितम० स आङ्गिरसानां १६.८.१५	ज्याके परि णो १.२.२	तदस्तु मित्रावरुणा १९.११.६

तदिदास भुवनेषु ५.२.१, २०.१०७.४	तमिमं देवता १०.६.२९	तस्मिन् हिरण्यये १०.२.३२
तदू षु ते महत् ५.१.५	तमीमह इन्द्रमस्य रायः २०.३६.३	तस्मै घृतं सुरां १०.६.५
तदेकमभवत् १५.१.३	तमु नः पूर्वे पितरो २०.३६.२	तस्मै दक्षिणाया दिशः १५.४.४
तद् ब्रह्म च तपश्च ८.१०(४).१६	तमु षुहि यो अन्तः ६.१.२	१५.५.४
तद् भद्राः समगच्छन्त १०.१०.१७	तमृचं च सत्यं च १५.६.५	तस्मै ध्रुवाया १५.४.१३, १५.५.१०
तद्यस्मा एवं विदुषे ८.१०(६).१	तमृचश्च सामानि १५.६.८	तस्मै प्राच्या १५.४.१, १५.५.१
तद्यस्यैवं ब्रात्य उद्धृतेषु १५.१२.१	तमृतवश्चार्तवाश्च १५.६.१७	तस्मै प्रतीच्या १५.४.७, १५.५.६
तद्यस्यैवं ब्रात्य एकां १५.१३.१	तम्बभि प्र गायत २०.६१.४, २०.६२.८	तस्मै ब्रात्यायासन्दीं १५.३.३
तद्यस्यैवं ब्रात्यश्चतुर्थीम् १५.१३.७	तयाबुदे प्रणुत्तानाम् ११.९.२०	तस्मै सर्वेभ्यो अन्त १५.५.१४
तद्यस्यैवं ब्रात्यस्तृतीयां १५.१३.५	तयाहं शत्रून्साक्ष २.२७.५	तस्य अनु निभञ्जनम् २०.१३१.२
तद्यस्यैवं ब्रात्योऽतिथिः १५.११.१	तयोरहं परिनृत्य १०.७.४३	तस्य देवजनाः १५.३.१०
तद्यस्यैवं ब्रात्यो द्वितीयां १५.१३.३	तरणिर्विश्वदर्शतो १३.२.१९	तस्य प्राशं त्वं २.२७.७
तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्योऽपरो १५.१३.९	२०.४७.१६	तस्य ब्रात्यस्य १५.१५.१, १५.१८.१
तद्यस्यैवं विद्वान्ब्रात्यो राज्ञो १५.१०.१	तरी मन्द्रासु प्रयक्षु ५.२७.६	तस्य ब्रात्यस्य । एकं तदेषां १५.१७.१०
तद्वा अथर्वणः १०.२.२७	तर्द है पतङ्ग है ६.५०.२	तस्य ब्रात्यस्य । यदादित्यम् १५.१७.९
तद्वात उन्मथायति २०.१३२.४	तदार्पते वघापते ६.५०.३	तस्य ब्रात्यस्य । योऽस्य चतु १५.१५.६
तद्विषं सर्पा ८.१०(५).१६	तव चतस्रः प्रदिशः ११.२.१०	तस्य ब्रा० चतुर्थो व्यानः १५.१७.४
तद्विष्णोः परमं पदं ७.२६.७	तव च्यौत्नानि वज्रहस्त २०.३७.५	तस्य ब्रा० तृतीयः प्राणः १५.१५.५
तद्वै राष्ट्रमा ५.१९.८	तव त्यदिन्द्रियं बृहत् २०.१०६.१	तस्य ब्रा० तृतीयोऽपानः १५.१६.३
तद्वो गाय सुते सचा २०.७८.१	तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं २०.१०६.२	तस्य ब्रा० तृतीयो व्यानः १५.१७.३
तनूनपात्पथ ऋतस्य ५.१२.२	तव व्रते नि विशन्ते ४.२५.३	तस्य ब्रा० द्वितीयः प्राणः १५.१५.४
तनूष्टे वाजिन् ६.९२.३	तवेदं विश्वमभितः पशव्य २०.८७.६	तस्य ब्रा० द्वितीयोपानः १५.१६.२
तनूस्तन्वा मे सहे १९.६१.१	तस्तुवं न तस्तुवं ५.१३.११	तस्य ब्रा० द्वितीयो व्यानः १५.१७.२
तन्त्रमेके युवती १०.७.४२	तस्मा अभ्रो भवन् ९.६(५).६	तस्य ब्रा० पञ्चमः प्राणः १५.१५.७
तन्नस्तुरीपमद्भुतं ५.२७.१०	तस्मा अरं गमाम वो १.५.३	तस्य ब्रा० पञ्चमोऽपानः १५.१६.५
तन्नो वि वोचो यदि २०.३६.४	तस्मा उदीच्या १५.४.१०, १५.५.८	तस्य ब्रा० पञ्चमो व्यानः १५.१७.५
तन्मित्रस्य वरुणस्याभि २०.१२३.२	तस्मा उद्यन्तसूर्यो ९.६(५).४	तस्य ब्रा० प्रथमः प्राणः १५.१५.३
तन्वं स्वर्गो बहुधा १२.३.५४	तस्मा उषा हिङ्कृणोति ९.६(५).१	तस्य ब्रा० प्रथमोऽपानः १५.१६.१
तपनो अस्मि पिशाचानां ४.३६.६	तस्मा ऊर्ध्वाया १५.४.१६, १५.५.१२	तस्य ब्रा० प्रथमो व्यानः १५.१७.१
तपश्चैवास्तां कर्म ११.८.२, ११.८.६	तस्मात् पितृभ्यो ८.१०(३).४	तस्य ब्रा० षष्ठः प्राणः १५.१५.८
तपसा ये अनाधृष्याः १८.२.१६	तस्मादमुं निर्भजां १६.८.२, १६.८.३१	तस्य ब्रा० षष्ठोऽपानः १५.१६.६
ततो वां घर्मो ७.७३.५	तस्मादश्वा अजायन्त १९.६.१२	तस्य ब्रा० षष्ठो व्यानः १५.१७.६
तमाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च १५.६.१४	तस्माद् देवेभ्योऽर्धमासे ८.१०(३).६	तस्य ब्रा० सप्तमः प्राणः १५.१५.९
तमितिहासश्च १५.६.११	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः १९.६.१३	तस्य ब्रा० सप्तमोऽपानः १५.१६.७
तमिदं निगतं १३.४.१२, १३.४.२०	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं १९.६.१४	तस्य ब्रा० सप्तमो व्यानः १५.१७.७
तमिन्द्र मदमा गहि २०.२४.२	तस्माद् वनस्पतीनां ८.१०(३).२	तस्य ब्रात्यस्य । समानमर्थं १५.१७.८
तमिन्द्रं जोहवीमि २०.५५.१	तस्माद्वै ब्राह्मणानां १२.५.१७	तस्या आहननं १२.५.३९
तमिन्द्रं वाजयामसि २०.४७.१	तस्माद् वै विद्वान् ११.८.३२	तस्या इन्द्रो वत्स आसीच्च ८.१०(५).२
२०.१३७.१२	तस्मान्मनुष्येभ्यः ८.१०(३).८	तस्या इन्द्रो वत्स आसीद् ८.१०(२).५

तस्या ग्रीष्मश्च	१५.३.४	तं वो धिया नव्यस्या	२०.३६.७	तां पृथी वैन्यो	८.१०(४).११
तस्या मनुर्वैवस्वतो	८.१०(४).१०	तं वो वाजानां पतिं	२०.६४.३	तां बृहस्पतिः	८.१०(४).१५
तस्यामू सर्वा नक्षत्रा	१३.४.२८	तं श्यैतं च नौधसं	१५.२.२२	तां मायामसुरा	८.१०(४).४
तस्यामृतस्येमं बलं	८.७.२२	तं श्रद्धा च यज्ञश्च	१५.७.४	तां मे सहस्राक्षः	४.२०.४
तस्यामेवास्य तद्	१५.१३.१४	तं सभा च समितिश्च	१५.९.२	तां रजतनाभिः	८.१०(५).११
तस्या यमो राजा	८.१०(४).६	तं समाप्नोति जूतिभिः	१३.२.१५	तां वसुरुचिः	८.१०(५).७
तस्या विरोचनः	८.१०(४).२	तं सुष्टुत्या विवासे	२०.४४.३	तां सवितः सत्यसवां	७.१५.१
तस्याश्चित्ररथः	८.१०(५).६	तं हि स्वराजं वृषभं	२०.११३.२	तांस्त्वं प्रच्छिन्दि	१०.३.१६
तस्यास्तक्षको	८.१०(५).१४	ता अधरादुदीचीः	१२.२.४१	तां स्वधां पितरः	८.१०(४).८
तस्याः कुबेरो	८.१०(५).१०	ता अपः शिवा	१९.२.५	तां ह जरितर्नः	२०.१३५.७
तस्याः सोमो राजा	८.१०(४).१४	ता अर्षन्ति शुभ्रियः	२०.४८.२	तिग्ममनीकं विदितं	४.२७.७
तस्येदं वर्चस्तेजः १६.८.४, १६.८.३३		ता अस्य नमसा सहः	२०.१०९.३	तिग्मो विभ्राजन्	१३.२.३३
तस्येमे नव कोशा	१३.४.१०	ता अस्य पृशनायुवः	२०.१०९.२	तिरश्चिराजेरसितात्	७.५६.१
तस्येमे सर्वे यातव	१३.४.२७	तानश्वत्थ निः शृणुहि	३.६.२	तिर्यग्बिलश्चमसः	१०.८.९
तस्यैष मारुतो	१३.४.८	ता नः प्रजाः	१२.१.१६	तिष्ठावरे तिष्ठ	१.१७.२
तस्यौदनस्य बृहस्पतिः	११.३.१	तानि कल्पद् ब्रह्मचारी	११.५.२६	तिस्रश्च मे त्रिंशच्च	५.१५.३
तं घेमिन्त्या नमस्विन	२०.९२.१४	तानि सर्वाण्यप	१२.५.११	तिस्रो जिह्वा वरुण	१०.१०.२८
तं जहि तेन	१६.७.१२	तान्तसत्यौजाः प्र दहतु	४.३६.१	तिस्रो दिवस्तिस्त्रः ४.२०.२, १९.२७.३	
तं ते मदं गुणीमसि	२०.६१.१	ताबुवं न ताबुवं	५.१३.१०	तिस्रो दिवो अत्य	१९.३२.४
तं त्वा वाजेषु वाजिनम्	२०.६८.९	तामन्तको मार्त्यर्वो	८.१०(४).७	तिस्रो देवीर्महि नः	५.३.७.
तं त्वा स्वप्न	१६.५.३, १६.५.१०	तामाददानस्य	१२.५.५	तिस्रो मातृस्त्रीन्	९.९.१०
	१९.५७.४	तामासन्दीं ब्रात्य	१५.३.९	तिस्रो मात्रा गन्धर्वाणां	३.२४.६
तं त्वौदनस्य पृच्छामि	११.३.२२	तामुपाह्वयन्त	८.१०(२).३	तिस्रो ह प्रजा	१०.८.३
तं दितिश्चादितिश्च	१५.६.२०	तामूर्जा देवा उप	८.१०(५).४	तीक्ष्णीयांसः परशो	३.१९.४
तं धाता प्रत्यमुञ्चत	१०.६.२१	तार्ष्णीधीरग्रे समिधः	५.२९.१५	तीक्ष्णेनाग्रे चक्षुषा	८.३.९
तं पुण्यं गन्धं गन्धर्वा	८.१०(५).८	ता वज्रिणं मन्दिनं	२०.३१.१	तीक्ष्णेषवो ब्राह्मणा	५.१८.९
तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं	२०.३६.५	तावद्वां चक्षुस्तति	१२.३.२	तीक्ष्णो राजा विषासहिः	१९.३३.४
तं प्रजापतिश्च १५.६.२५, १५.७, २		तावन्तो अस्य महिमानः	१९.६.३	तीर्थैस्तरन्ति प्रवतो	१८.४.७
तं बृहच्च रथन्तरं	१५.२.२	तावांस्ते मघवन्	१३.४.४४	तीव्रस्याभिवयसो	२०.९६.१
तं भूमिश्चाग्निश्च	१५.६.२	तासामेका हरिक्मिका	२०.१२९.३	तुज्जेतुज्जे य	२०.७०.१३
तं यज्ञं प्रावृषा	१९.६.११	तासु त्वान्तर्जरस्य	२.१०.५	तुभ्यमग्रे पर्यवहन्	१४.२.१
तं यज्ञायज्ञियं	१५.२.१०	तास्ते रक्षन्तु तव	९.५.३८	तुभ्यमारण्याः पशवो	११.२.२४
तं वत्सा उप तिष्ठन्ति	१३.४.६	तां तिरोधामित	८.१०(५).१२	तुभ्यमेव जरिमन्	२.२८.१
तं वर्धयन्तो मतिभिः	२०.९१.९	तां देवमनुष्या	८.१०(२).२	तुभ्यं वातः पवतां	८.१.५
तं वां रथं वयमद्या	२०.१४३.१	तां देवः सविता	८.१०(५).३	तुभ्यं सुतास्तुभ्यम्	२०.९६.२
तं वृक्षा अप सेधन्ति	५.१९.९	तां देवा अमीमांसन्त	१२.४.४२	तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्वे	२०.२४.८
तं वैरूपं च वैराजं	१५.२.१६	तां द्विमूर्धात्व्यो	८.१०(४).३	तुभ्येदिमा सवना	२०.७३.१
तं वो दस्ममृतीषहम्	२०.९.१	तां धृतराष्ट्र ऐरावतो	८.१०(५).१५	तुरण्यवो मधुमन्तं	२०.११९.२
	२०.४९.४	तां पूषच्छिवतमाम्	१४.२.३८	तुराणामतुराणां	७.५०.२

तुविग्रीवो वपोदरः	२०.५.२	त्रयः सुपर्णास्त्रिवृता	५.२८.८	त्वमाविथ सुश्रवसं	२०.२१.१०
तृचेभ्यः स्वाहा	१९.२३.१९	त्रयोदशर्चेभ्यः	१९.२३.१०	त्वमिन्द्र कपोताय	२०.१३५.१२
तृणानि प्राप्तः	९.७.२२	त्रयो दासा आज्ञनस्य	४.९.८	त्वमिन्द्र प्रतूर्तिषु	२०.१०५.१
तृणैरावृता पलदान्	९.३.१७	त्रयो लोकाः संमिता	१२.३.२०	त्वमिन्द्र बलादधि	२०.९३.५
तृतीयकं वितृतीयं	५.२२.१३	त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं	७.८६.१	त्वमिन्द्र शर्मरिणा	२०.१३५.११
तृतीयेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९.२२.१०	त्रायध्वं नो अघ	६.९३.३	त्वमिन्द्र सजोषसं	२०.९३.७
तृन्द्धि दर्भ सपत्नान्	१९.२९.२	त्रायन्तमिमं देवाः	४.१३.४	त्वमिन्द्रस्त्वं महेन्द्रः	१७.१.१८
तृष्टमेतत्कटुकमेतत्	१४.१.२९	त्रायन्तामिमं पुरुषं	८.७.२	त्वमिन्द्राधिराजः	६.९८.२
तृष्टासि तृष्टिका	७.११३.२	त्रायमाणे विश्वजिते	३.१०७.२	त्वमिन्द्रा पुरुहूत	१९.५५.६
तृष्टिके तृष्टवन्दन	७.११३.१	त्रिकद्रुकेभिः पवते	१८.२.६	त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्य	२०.६२.६
तृष्णामारं क्षुधामारं	४.१७.७	त्रिकद्रुकेषु चैतनं	२०.११०.३	त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा	२०.९३.८
ते कुष्ठिकाः सरमायै	९.४.१६	त्रिकद्रुकेषु महिषो	२०.९५.१	त्वमिन्द्रासि विश्वजित्	१७.१.११
ते कृषिं च सस्यं च	८.१०(४).१२	त्रिते देवा अमृजत	६.११३.१	त्वमिन्द्रासि वृत्रहा	२०.९३.६
ते त्वा मदा अमदन्	२०.२१.६	त्रिभिः पद्भिर्द्वाम्	१९.६.२	त्वमीशिषे पशूनां	२.२८.३
ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु	२०.१२.५	त्रिर्यातुधानः प्रसितिं	८.३.११	त्वमीशिषे सुतानां	२०.९३.३
ते त्वा रक्षन्तु	८.१.१४	त्रिशीर्षाणं त्रिककुदं	५.२३.९	त्वमेतां जनराज्ञो द्विर्दश	२०.२१.९
ते देवेभ्य आ	१२.२.५०	त्रिषन्धे तमसा	११.१०.१९	त्वमोदनं प्राशीः	११.३.२७
तेऽधराञ्चः प्र	३.६.७.९.२.१२	त्रिषु पात्रेषु	१०.१०.१२	त्वया पूर्वमथर्वाणो	४.३७.१
तेन तमभ्यतिसृजामो	१६.१.५	त्रिष्ट्वा देवा अजनयन्	१९.३४.६	त्वया प्रमूर्णं मृदितं	१२.५.६१
तेन भूतेन हविषा	६.७८.१	त्रिशद्धामा वि राजति	६.३१.३	त्वया मन्यो सरथं	४.३१.१
तेनेषितं तेन जातं	१९.५३.९		२०.४८.६	त्वया वयमप्सरसो	४.३७.२
तेनैनं विध्यामि	१६.७.१	त्रिः शाम्बुभ्यो	१९.३९.५	त्वया वयं शाशद्महे	५.२.५
तेऽमुष्मै परा वह	१६.६.७	त्रीणि च्छन्दांसि	१८.१.१७		२०.१०७.८
तेऽवदन् प्रथमा	५.१७.१	त्रीणि ते कुष्ठ	१९.३९.२	त्वयि रात्रि वसामसि	१९.४७.९
ते वृक्षाः सह	२०.१३१.११	त्रीणि पदानि रुपो	१८.३.४०	त्वष्टः श्रेष्ठेन रूपेण	५.२५.११
तेषामासन्नानामतिथिः	९.६(२).४	त्रीणि पदा वि चक्रमे	७.२६.५	त्वष्टा जायामजनयत्	६.७८.३
तेषां न कश्चना	९.६(६).४	त्रीणि वै वशाजातानि	१२.४.४७	त्वष्टा दुहित्रे वहतुं	३.३१.५, १८.१.५३
तेषां प्रज्ञानाय	११.३.५३	त्रीण्युष्टस्य नामानि	२०.१३२.१३	त्वष्टा मे दैव्यं	६.४.१
तेषां सर्वेषामीशा	११.९.२६	त्रीन् नाकांस्त्रीन्	१९.२७.४	त्वष्टा युनक्तु	५.२६.८
ते सत्येन मनसा	२०.९१.८	त्रेधा जातं जन्मनेदं	५.२८.६	त्वष्टा वासो	१४.१.५३
तैस्त्वा सर्वैरभि	४.१६.९	त्रेधा भागो निहितः	११.१.५	त्वं करञ्जमुत	२०.२१.८
तौदी नामासि	१०.४.२४	त्र्यायुषं जमदग्रेः	५.२८.७	त्वं काम सहसा	१९.५२.२
तौविलिकेऽवेलया	६.१६.३	त्वज्जातास्त्वयि	१२.१.१५	त्वं तमिन्द्र पर्वतं महान्	२०.१५.६
त्यमू षु वाजिनं	७.८५.१	त्वमग्र ईडितो जातवेदो	१८.३.४२	त्वं तृतं त्वं	१७.१.१५
त्रपु भस्म हरितं	११.३.८	त्वमग्रे क्रतुभिः	१३.३.२३	त्वं त्वमहर्यथा	२०.३०.५
त्रयस्त्रिंशद् देवताः	१९.२७.१०	त्वमग्रे यातुधाना	१.७.७	त्वं दाता प्रथमो	२०.१०४.४
त्रयः केशिनः	९.१०.२६	त्वमग्रे व्रतपा असि	१९.५९.१	त्वं धृष्णो धृषता	२०.३७.३
त्रयः पोषास्त्रिवृति	५.२८.३	त्वमसि सहमानो	१९.३२.५	त्वं न इन्द्र	१७.१.९
त्रय सुपर्णा उपरस्यः	१८.४.४	त्वमस्यावपनी जनानाम्	१२.१.६१	त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो	२०.१०८.१

त्वं न इन्द्रोतिभिः	१७.१.१०	द	दिवि ते तूलमोषधे	१९.३२.३	
त्वं नृभिर्नृमणो	२०.३७.४	दक्षिणा दिगिन्द्रो	३.२७.२	दिवि त्वात्रिरधारयत्	१३.२.१२
त्वं नो अग्रे अग्निभिः	३.२०.५	दक्षिणाया दिशः	९.३.२६	दिवि न केतुरधि	२०.३०.४
त्वं नो अग्रे अधरात्	८.३.१९	दक्षिणायां त्वा दिशि	१८.३.३१	दिवि स्पृष्टो यजतः	२.२.२
त्वं नो नभसस्पते	६.७९.२	दक्षिणायै त्वा दिशः	१२.३.५६	दिवे चक्षुषे नक्षत्रेभ्यः	६.१०.३
वं नो मेधे	६.१०८.१	दक्षिणां दिशमभि	१२.३.८	दिवे स्वाहा	५.९.१, ५.९.५
त्वं भूमिमत्येषु	१९.३३.३	दण्डं हस्तादाददानो	१८.२.५९	दिवो नु मां	६.१२४.१
त्वं मणीनामधिपा	१९.३१.११	ददामीत्येव ब्रूयाद्	१२.४.१	दिवो मादित्या १९.१६.२, १९.२७.१५	
त्वं रक्षसे प्रदिशः	१७.१.१६	ददाम्यस्मा अवसानं	१८.२.३७	दिवो मूलमवततं	२.७.३
त्वं वर्मासि सप्रथः	२०.१८.६	ददिर्हि मह्यं	५.१३.१	दिवो विष्ण उत	७.२६.८
त्वं वीरुधां श्रेष्ठतमा	६.१३८.१	दधिक्राव्णो अकारिषं	२०.१३७.३	दिव्यस्य सुपर्णस्य	४.२०.३
त्वं वृषाक्षुं मघवन्	२०.१२८.१३	दधिष्वा जठरे सुतं	२०.६.५	दिव्यं सुपर्णं पायसं	७.३९.१
त्वं सिन्धूरवासृजो	२०.९५.३	दमूना देवः	७.१४.४	दिव्यादित्याय	४.३९.५
त्वं सुतस्य पीतये	२०.६९.४	दर्भः शोचिस्तरूणकम्	१०.४.२	दिव्यो गन्धर्वो	२.२.१
त्वं स्त्री त्वं पुमानसि	१०.८.२७	दर्भेण त्वं कृणवद्	१९.३३.५	दिशश्चतस्रोऽश्वतर्थो	८.८.२२
त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जाये	२०.१३७.१०	दर्भेण देवजातेन	१९.३२.७	दिशां प्रज्ञानां	१३.२.२
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजः	२०.१३७.११	दर्शय मा यातुधानान्	४.२०.६	दिशो ज्योतिष्मतीः	१०.५.३८
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः	२०.३७.२	दर्शोऽसि दर्शतोऽसि	७.८१.४	दिशोदिशः शालाया	९.३.३१
त्वं हि नः पिता वसो	२०.१०८.२	दश च मे शतं च मे	५.१५.१०	दिशो धेनवस्तासां	४.३९.८
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजा	४.३२.४	दशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.७	दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो	२०.५.४
त्वं हि विश्वतोमुख	४.३३.६	दशवृक्ष मुञ्चेमं	२.९.१	दीर्घायुत्वाय बृहते	२.४.१
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र	२०.६४.३	दश साकमजायन्त	११.८.३	दुन्दुभेर्वाचं प्रयतां	५.२०.५
त्वं हि स्तोमवर्धनः	२०.२९.१	दह दर्भं सपत्नान्	१९.२९.८	दुरदभ्नैनमा शये	१२.४.१९
त्वं ह्यङ्ग वरुण	५.११.५, ५.११.७	दाना मृगो न वारणः	२०.५३.२	दुरो अश्वस्य	२०.२१.२
त्वामग्रे वृणते ब्राह्मणा	२.६.३		२०.५७.१२	दुर्णामा च सुनामा च	८.६.४
त्वामाहुर्देववर्म	१९.३०.३	दिक्षु चन्द्राय	४.३९.७	दुर्मन्त्रत्रामृतस्य नाम	१८.१.३४
त्वामिद्धि हवामहे साता	२०.९८.१	दितिः शूर्पमदितिः	११.३.४	दुर्हार्दः संघोरं	१९.३५.३
त्वामिन्द्र ब्रह्मणा	१७.१.१४	दितेश्च वै सोऽदितेः	१५.६.२१	दुष्ट्यै हि त्वा	३.९.५
त्वामुग्रमवसे चर्षणी सह	२०.८०.२	दितेः पुत्राणामदितेः	७.७.१	दुःष्वप्यं काम	९.२.३
त्वाष्ट्रेणाहं वचसा	७.७४.३	दिवस्त्वा पातु	५.२८.९	दुहे सायं दुहे प्रातः	४.११.१२
त्वां जना ममसत्येष्विन्द्र	२०.८९.४	दिवस्पृथिव्याः पर्योज	६.१२५.२	दुह्यं मे पञ्च प्रदिशो	३.२०.९
त्वां विशो वृणतां	३.४.२	दिवस्पृथिव्याः अन्तरिक्षात्	२.९.१	दूराच्चकमानाय	१९.५२.३
त्वां विष्णुर्बृहन्क्षयः	२०.१०६.३	दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्	१९.३.१	दूरे चित्सन्तमरुषासः	३.३.२
त्वां शुष्मिन्नुहूत वाजयं	२०.१०८.३	दिवस्पृष्टे धावमानं	१३.२.३७	दूरे पूर्णेन वसति	१०.८.१५
त्वां सुतस्य पीतये	२०.२४.९	दिवं च रोह	१३.१.३४	दूष्या दूषिरसि	२.११.१
त्वां स्तोमा अवीवृधन्	२०.६९.६	दिवं पृथिवीमनु	३.२१.७	दृढो दृंह स्थिरो	११.७.४
त्वे क्रतुमपि पृञ्चन्ति	५.२.३	दिवं ब्रूमो नक्षत्राणि	११.६.१०	दृष्टमदृष्टमदृष्टम्	२.३१.२
	२०.१०७.६	दिवा मा नक्तं	५.२९.९	दृंह प्रत्नान् जनया	६.१३६.२
त्वेषस्ते धूम ऊर्णोतु	१८.४.५९	दिवि जातः समुद्रजः	४.१०.४	दृंह मूलमाग्रं	६.१३७.३

देवजना गुदा	९.७.१६	देवैनसादुन्मदितं	६.१११.३	द्वादशर्चैभ्यः स्वाहा	१९.२३.९
देव त्वप्रतिसूर्य	२०.१३०.१०	देवैर्दत्तं मनुना	१४.२.४१	द्वादश वा एता	४.११.११
देवपीयुश्चरति	५.१८.१३	देवैर्दत्तेन मणिना	२.४.४	द्वादशारं नहि तज्जराय	९.९.१३
देवयन्तो यथा मतिं	२०.७०.२	देवो अग्निः संकसुको	१२.२.१२	द्वारो देवीरन्वस्य	५.२७.७
देव संस्फान	६.७९.३	देवो देवान्परिभूऋतेन	१८.१.३०	द्वाविमौ वातौ वातः	४.१३.२
देवस्ते सविता	१४.१.४९	देवो देवान् मर्चयसि	१३.१.४०	द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया	९.९.२०
देवस्य त्वा सवितुः	१९.५१.२	देवो देवाय गृणते	५.११.११	द्वितीयेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९.२२.९
देवस्य सवितुः	६.२३.३, १०.५.१४	देवो देवेषु देवः	५.२७.२	द्विभागधनमादाय	१२.२.३५
देवहेतिर्हियमाणाः	१२.५.२९	देवो द्रविणोदाः	२०.२.४	द्विषतस्तापयन् हृदः	१९.२८.२
देवा अग्रे न्यपद्यन्त	१४.२.३२	देवो मणिः सपन्नहा	१९.३१.८	द्विषते तत् परा	१६.६.३
देवा अदुः सूर्यो	६.१००.१	दैवा होतार ऊर्ध्वम्	५.२७.९	द्विषो नो विश्वतोमुखा	४.३३.७
देवा अमृतेन	१९.१९.१०	दैवीर्विशः पयस्वाना	९.४.९	द्वे च मे विंशतिश्च	५.१५.२
देवा इमं मधुना	६.३०.१	दैवीः षड्वीरुरु	५.३.६	द्वे ते चक्रे सूर्ये	१४.१.१६
देवाञ्जन त्रैककुदं	१९.४४.६	दैव्या होतारा प्रथमा	५.१२.७	द्वौ च ते विंशतिश्च	१९.४७.५
देवा ददत्वासुरं	२०.१३५.१०	दोषो गाय बृहद्	६.१.१	द्वौ वा ये शिशवः	२०.१३२.१५
देवानामस्थि कृशनं	४.१०.७	दोहेन गामुप शिक्षा	२०.८९.२	द्व्यास्याच्चतुरक्षात्	८.६.२२
देवानामेतत् परिषूतं	११.५.२३	दौव हस्तिनो	२०.१३१.२०	ध	
देवानामेनं घोरैः	१६.७.२	दौष्वप्यं दौर्जीवित्यं	४.१७.५, ७.२३.१	धनं न स्पन्दं बहुलं	२०.८९.५
देवानां निहितं	१९.२७.९	द्यावा चिदस्मै पृथिवी	२०.३४.१४	धनुर्बिभर्षि हरितं	११.२.१२
देवानां पत्नीनां	१९.५७.३	द्यावापृथिवी अनु	२.१२.५	धनुर्हस्तादाददानो	१८.२.६०
देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु	७.४९.१	द्यावापृथिवी उप	२.१६.२	धन्व च यत्कृन्तत्रं च	२०.१२६.२०
देवानां पत्नीः पृष्ठये	९.७.६	द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्षं	२.१२.१	धरुण्यसि शाले	३.१२.३
देवानां भाग	९.४.५	द्यावापृथिवी दातृणां	५.२४.३	धर्ता ध्रियस्व	१२.३.३५
देवानां हेतिः	८.२.९	द्यावापृथिवी श्रोत्रे	११.३.२	धर्तासि धरुणोऽसि	१८.३.३६
देवान् यन्नाथितो	७.१०९.७	द्यावा ह क्षामा प्रथमे	१८.१.२९	धर्ता ह त्वा	१८.३.२९
देवा यज्ञमृतवः	१८.४.२	द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं	२०.९.२	धातः श्रेष्ठेन	५.२५.१०
देवा वशमयाचन्मुखम्	१२.४.२०		२०.४९.५	धाता च सविता च	९.७.१०
देवानामयाचन्यस्मिन्	१२.४.२४	द्युमन्तस्त्वेधीमहि	१८.१.५७	धाता दधातु दाशुषे	७.१७.२
देवा वशां पर्यवदन्	१२.४.४९	द्युम्नेषु पृतनाज्ये	२०.१९.७	धाता दधातु नो	७.१७.१
देवा वा एतस्या	५.१७.६	द्यौर्धेनुस्तस्या आदित्यो	४.३९.६	धाता दाधार पृथिवीं	६.६०.३
देवास्ते चीतिमविदन्	२.९.४	द्यौरनः पिता जनिता	९.१०.१२	धाता मा निर्ऋत्या	१८.३.२६
देवाः कपोत इषितो	६.२७.१	द्यौश्च म इदं	६.५३.१	धाता रातिः सवितेदं	३.८.२, ७.१७.४
देवाः पितरः पितरः	६.१२३.३	द्यौश्च मे इदं	१२.१.५३	धाता विधाता	५.३.९
देवाः पितरो मनुष्याः	१०.९.९, ११.७.२७	द्यौष्ट्वा पिता	२.२८.४	धाता विश्वा	७.१७.३
देवी देव्यामधि	६.१३६.१	द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तं	२०.१३७.८	धाना धेनुर्भवद्	१८.४.३२
देवी हनत् कुहन्त	२०.१३२.११	द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीम्	१८.४.२८	धाम्नोधान्नो राजन्	७.८३.२
देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं	१८.३.४१	द्रुपदादिव मुमुक्षानः	६.११५.३	धिये समश्विना	६.४.३
देवेभ्यो अधि जातो	५.४.७	द्वादशधा निहितं	६.११३.३	धीती वा ये	७.१.१
देवैनसात् पत्र्यात्	१०.१.१२	द्वादश प्रथयश्चक्र	१०.८.४	धीभिः कृतः	५.२०.८

धुनेतयः सुप्रेकतं	२०.८८.२	न त्वावाँ अन्यो दिव्यो	२०.१२१.२	नमो वः पितरो भामाय	१८.४.८२
धूमाक्षी सं पततु	११.१०.७	नदी सूत्री वर्षस्य	९.७.१४	नमो वः पितरो यद्धोरं	१८.४.८३
धृषत्पिब कलशे	७.७६.६	नदीं यन्त्वप्सरसो	४.३७.३	नमो वः पितरो यच्छिवं	१८.४.८४
धेनुष्ट इन्द्र सूनृता	२०.२७.३	न देवेष्व वृश्चते	१५.१२.६	नमोऽस्तु ते निर्ऋते	६.६३.२
ध्रुव आ रोह	१८.४.६	न द्वितीयो न तृतीयः	१३.४.१६	नमोऽस्त्वसिताय	६.५६.२
ध्रुवं ते राजा वरुणो	६.८८.२	न पञ्चमो न षष्ठ	१३.४.१७	नयतामून् मृत्युदूता	८.८.११
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा	७.९४.१	न पितृयाणं पन्थां	१५.१२.९	न यत्पुरा चक्रमा कद्ध नूनं	१८.१.४
ध्रुवा दिग् विष्णु	३.२७.५	न पिशाचैः सं शक्नोमि	४.३६.७	न यस्याः पारं	१९.४७.२
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा	६.८८.१	न बहवः समशक	१.२७.३	नव च मे नवतिश्च	५.१५.९
ध्रुवाया दिशः	९.३.२९	न ब्राह्मणो हिंसितव्यो	५.१८.६	नव च या नवतिश्च	६.२५.३
ध्रुवायां त्वा दिशि	१८.३.३४	न भूमिं वातो	४.५.२	न वनिषदनाततम्	२०.१३२.७
ध्रुवायै त्वा दिशे	१२.३.५९	न मत्स्त्रीसुभसत्तरा	२०.१२६.६	नव प्राणान्नवभिः	५.२८.१
ध्रुवेयं विराग्नमो	१२.३.११	नमस्कृत्य द्यावा	७.१०२.१	नव भूमीः समुद्रा	११.७.१४
ध्रुवोऽच्युतः प्र मृणीहि	६.८८.३	नमस्तस्मै नमो	९.३.१२	नव यो नवतिं पुरो	२०.७.२
न		नमस्ते अधिवाकाय	६.१३.२	नवर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.६
न कामेन पुनर्मघो	५.११.२	नमस्ते अस्तु नारद	१२.४.४५	न वर्षं मैत्रावरुणं	५.१९.१५
न किल्बिषमत्र	१२.३.४८	नमस्ते अस्तु पश्यत	१३.४.४८	नवं बर्हिरोदनाय	१२.३.३२
नकिष्टं कर्मणा नशद्	२०.९२.१८		१३.४.५५	नवं वसानः सुरभिः	१४.२.४४
नकीरेवन्तं सख्याय विन्दसे	२०.११४.२	नमस्ते अस्तु विद्युते	१.१३.१	न वा उ ते तनूं तन्वा	१८.१.१४
नक्तं जातास्योषधे	१.२३.१	नमस्ते अस्त्वायते ११.२.१५, ११.४.७		न वा उ सोमो वृजिनं	८.४.१३
नक्षत्रमुल्काभिहतं	१९.९.९	नमस्ते घोषिणीभ्यो	११.२.३१	न विकर्णः पृथु	५.१७.१३
न घा त्वद्रिगप	२०.१७.२	नमस्ते जायमानायै	१०.१०.१	न वि जानामि	९.१०.१५
न घा वसुर्नि यमते	२०.७८.२	नमस्ते प्रवतो	१३.१.२	न वै तं चक्षुः	१०.२.३०
न घेमन्यदा पपन	२०.१८.२	नमस्ते प्राण क्रन्दाय	११.४.२	नवैव ता नवतयो	५.१९.११
न घ्नंस्तताप न हिमो	७.१८.२	नमस्ते प्राण प्राणते	११.४.८	न वै वातश्चन	९.२.२४
न च प्रत्याहन्यान्	८.१०(६).२	नमस्ते यातुधानेभ्यो	६.१३.३	नवोनवो भवसि	७.८१.२, १४.१.२४
न च प्राणं रुणद्धि	११.३.५५	नमस्ते राजन्	१.१०.२	नष्टासवो नष्टविषा	१०.४.१२
न च सर्वज्यानिं	११.३.५६	नमस्ते रुद्रास्यते	६.९०.३	न सेशे यस्य रम्बते	२०.१२६.१६
नडमा रोह न ते	१२.२.१	नमस्ते लाङ्गलेभ्यो	२.८.४	न सेशे यस्य रोमशं	२०.१२६.१७
न तं यक्ष्मा अरुन्धते	१९.३८.१	नमः शीताय तक्मने	१.२५.४	नहि ते अग्रे तन्वः	६.४९.१
न ता अर्वा रेणुककाटो	४.२१.४	नमः सनिस्त्रसाक्षे	२.८.५	नहि ते नाम जग्रह	३.१८.३
न ता नशन्ति न	४.२१.३	नमः सायं नमः	११.२.१६	नहि स्थूर्युतुथा	२०.१२५.३
न तिष्ठन्ति न नि	१८.१.९	नमो गन्धर्वस्य	१४.२.३५	नाके राजन् प्रतितिष्ठ	६.१२३.५
न ते नाथं दम्यत्रा	१८.१.१३	नमो देववधेभ्यो	६.१३.१	नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं	१८.३.६६
न ते बाह्वोर्बलमस्ति	७.५६.६	नमो यमाय नमो	५.३०.१२	नाधृष आ दधृषते	६.३३.२
न ते वर्तास्ति राधसः	२०.२७.४	नमो रुद्राय नमो	६.२०.२	नाभिरहं रयीणां	१६.४.१
न ते सखा सख्यं	१८.१.२	नमो रूराय	७.११६.१	नाभ्य आसीदन्तरिक्षं	१९.६.८
न त्वदन्यः कविः	५.११.४	नमो वः पितर ऊर्जे	१८.४.८१	नाम नाम्ना जोहवीति	१०.७.३१
न त्वा पूर्वा	१९.३४.७	नमो वः पितरः स्वधा	१८.४.८५	नामानि ते शतक्रतो	२०.१९.३

नाल्प इति ब्रूया	११.३.२४	निर्हस्तेभ्यो नैर्हस्तं	६.६५.२	पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं	९.९.१२
नाष्टमो न नवमो	१३.४.१८	निवेशनः संगमनो	१०.८.४२	पञ्चभिः पराङ्	१७.१.१७
नास्मै पृश्निं वि	५.१७.१७	नि शीर्षतो नि पत्ततः	६.१३१.१	पञ्च राज्यानि	११.६.१५
नास्य केशान्	१९.३२.२	निष्वापया मिथूदृशा	२०.७४.३	पञ्च रुक्मा ज्योतिः	९.५.२६
नास्य क्षत्ता निष्क	५.१७.१४	निः सालां धृष्णुं	२.१४.१	पञ्च रुक्मा पञ्च	९.५.२५
नास्य क्षेत्रे पुष्करिणी	५.१७.१६	नीचैः खनन्त्यसुरा	२.३.३	पञ्चर्चभ्यः स्वाहा	१९.२३.२
नास्य जाया शत	५.१७.१२	नीचैः पद्यन्ताम्	३.१९.३	पञ्चवाही वहति	१०.८.८
नास्य धेनुः कल्याणी	५.१७.१८	नीलनखेभ्यः स्वाहा	१९.२२.४	पञ्च व्युष्टीरनु	८.९.१५
नास्य पशून् न	१५.५.३, ५, ७	नीलमस्योदरं	१५.१.७	पञ्चापूपं शितिपादं	३.२९.४, ५
	९, ११, १३, १६	नीललोहितं भवति	१४.१.२६	पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने	९.९.११
नास्य श्वेतः	५.१७.१५	नीलशिखण्डवाहनः	२०.१३२.१६	पञ्चौदनः पञ्चधा	९.५.८
नास्यास्थीनि	९.५.२३	नीलेनैवाप्रियं भ्रातृव्यं	१५.१.८	पञ्चौदनं पञ्चभिः	४.१४.७
नास्यास्मिंल्लोक	१५.१२.११	नुदस्व काम	९.२.४	पताति कुण्डृणाच्या	२०.७४.६
नाहमिन्द्राणि रारण	२०.१२६.१२	नू इन्द्र शूर स्तवमानः	२०.३७.११	पत्नी यदृश्यते	२०.१३५.५
निक्ष दर्भ सपत्नान्	१९.२९.१	नू चित्रु ते मन्य	२०.७३.२	पथ्या रेवतीर्बहुधा	३.४.७
नि गावो गोष्ठे असदन्	६.५२.२	नूनं तदस्य काव्यो	४.१.६	पदज्ञा स्थ रमतयः	७.७५.२
निगृह्य कर्णकौ	२०.१३३.३	नू नो रयिं	२०.१४३.६	पदापणीं राराधसः	२०.९३.२
नि तद्दधिषेऽवरे परे च	५.२.६	नृचक्षा रक्षः परि पश्य	८.३.१०	पदोरस्या अधिष्ठानाद्	१२.४.५
	२०.१०७.९	नेच्छत्रुः प्राशं	२.२७.१	पद्भिः सेदिमवक्रा	४.११.१०
निधनं भूत्याः	९.६(५).३,	नेमा इन्द्र गावः	२०.१२७.१३	पनाय्यं तदश्विना	२०.१४३.९
	९.६(५).१०	नेमिं नमन्ति चक्षसा	२०.५४.३	पयश्च रसश्चात्रं	१२.५.१०
निधिं निधिपा अभि	१२.३.४२	नेव मांसं न पीवसि	१.११.४	पयश्च वा एष	९.६(३).२
निधिं बिभ्रती	१२.१.४४	नैतां ते देवा	५.१८.१	पयस्वतीः कृणुथ	६.२२.२
निन्दाश्च वा अनिन्दाश्च	११.८.२२	नैतां विदुः पितरो	१९.५६.४	पयस्वतीरोषधयः	३.२४.१, १८.३.५६
निमृचस्तिस्त्रो व्युषो	१३.३.२१	नैनं घ्नन्ति पर्या	६.७६.४	पयो धेनूनां	४.२७.३
नि येन मुष्टिहत्यया	२०.७०.१८	नैनं घ्नन्त्यप्सरसो	८.५.१३	परमां तं परावतं	६.७५.२
निरमुं नुद ओकसः	६.७५.१	नैनं प्राप्नोति	४.९.५	परं मृत्यो अनु	१२.२.२१
निररणिं सविता	१.१८.२	नैनं रक्षांसि	१.३५.२	परं योनेरवरं ते	७.३५.३
निरितो मृत्युं	१२.२.३	नैनं शर्वो न	१५.५.३, १६	परः सो अस्तु तन्वा	८.४.११
निरिमां मात्रां	१८.२.४२	नैवाहमोदनं न मां	११.३.३०	पराक्ते ज्योतिरपथं	१०.१.१६
निर्दुर्मण्य ऊर्जा	१६.२.१	न्यग्वातो वाति	६.९१.२	परा च एनान्	२.२५.५
निर्द्विषन्तं दिवो	१६.७.६	न्यस्तिका रुरोहित	६.१३९.१	पराजिताः प्र त्रसतां	८.८.१९
निर्बलासं बलासिनः	६.१४.२	न्यूषु वाचं प्र	२०.२१.१	पराज्वं चैनं प्राशीः	११.३.२८
निर्बलासेतः प्र	६.१४.३	न्वेतेनारात्सीरसौ	५.६.५	परा देहि शामुल्यं	१४.१.२५
निर्लक्ष्यं ललाम्यं	१.१८.१			पराद्य देवा वृजिनं	८.३.१४
निर्वै क्षत्रं नयति	५.१८.४	पक्षी जायान्यः पतति	७.७६.४	परामित्रान् दुन्दुभिना	५.२१.७
निर्वो गोष्ठदजामसि	२.१४.२	पञ्च च मे पञ्चाशच्च	५.१५.५	परा यात पितरः	१८.३.१४, १८.६.३
निर्हस्तः शत्रुरभि	६.६६.१	पञ्च च याः	६.२५.१	परा श्रृणीहि तपसा	८.३.१३, १०.५.४९
निर्हस्ताः सन्तु	६.६६.३	पञ्चदशर्चभ्यः स्वाहा	१९.२३.१२	परा हीन्द्र धावसि	२०.१२६.२

परि ग्राममिवाचितं	४.७.५	परोऽपेह्यसमृद्धे	५.७.७	पिता जनितुरुच्छिद्यो	११.७.१६
परिच्छिन्नः क्षेमं	२०.१२७.८	पर्णो राजापिधानं	१८.४.५३	पिता वत्सानां पतिः	९.४.४
परि णो वृद्धिं	६.३७.२	पर्णोऽसि तनूपानः	३.५.८	पितृभ्यः सोमवद्भ्यः	१८.४.७३
परि त्रयः	२०.१२९.८	पर्यस्ताक्षा अप्रचङ्कशाः	८.६.१६	पितृणां भाग	१०.५.१३
परि त्वाग्रे पुरं वयं	७.७१.१, ८.३.२२	पर्यस्य महिमा	१३.२.४५	पितेव पुत्रानभि	१२.३.१२
परि त्वा धात्	१३.१.२०	पर्यस्यास्मिंल्लोक	१५.१२.७	पिप्पली क्षिप्तभेषजी	६.१०९.१
परि त्वा परितन्वनेक्षुणा	१.३४.५	पर्यगारं पुनः पुनः	२०.१३२.१२	पिप्ल्यः समवदन्त	६.१०९.२
परि त्वा पातु	८.२.२६	पर्यायिकेभ्यः स्वाहा	१९.२२.७	पिबा सोममिन्द्र मन्दतु	२०.११७.१
परि त्वा रोहितैः	१.२२.२	पर्यावर्ते दुःष्वप्रयात्	७.१००.१	पिशङ्गुरूपो नभसो	९.४.२२
परि दद्य इन्द्रस्य	६.९९.३	पर्यु षु प्र धन्वा वाजसातये	५.६.४	पिशङ्गे सूत्रे	३.९.३
परि द्यामिव सूर्यो	६.१२.१	पर्वताद् दिवो योनेः	५.२५.१	पिशाचक्षयणमसि	२.१८.४
परि द्यावापृथिवी	२.१.४	पर्शुर्हं नाम मानवी	२०.१२६.२३	पुण्डरीकं नवद्वारं	१०.८.४३
परि धत्त धत्त नो	२.१३.२, १९.२४.४	पलालानुपलालौ	८.६.२	पुण्यं पूर्वा	१९.७.३
परि धामान्यासां	२.१४.६	पल्प बद्ध वयो	२०.१२९.१५	पुत्र इव पितरं	५.१४.१०
परिपाणमसि	२.१७.७	पवमानः पुनातु	६.१९.२	पुत्रमत्तु यातुधानीः	१.२८.४
परिपाणं पुरुषाणां	४.९.२	पवस्तैस्त्वा पर्यक्रीणन्	४.७.६	पुत्रमिव पितरौ	२०.१२५.५
परि पूषा परस्ताद्	७.९.४	पवीनसात्तङ्गल्वा	८.६.२१	पुत्रं पौत्रमधितर्प	१८.४.३९
परि मा दिवः	१९.३५.४	पशुपतिरेनमिष्वासः	१५.५.७	पुनन्तु मा देवजनः	६.१९.१
परि मां परि मे	२.७.४	पश्चात् पुरस्तात्	८.३.२०	पुनरेहि वाचस्पते	१.१.२
परि वर्तमानि सर्वतः	६.६७.१	पश्चात् प्राञ्च	१३.४.७	पुनरेहि वृषाकपे	२०.१२६.२१
परि वः सिकतावती	१.१७.४	पश्यन्त्यस्याश्चरितं	९.१.३	पुनर्दाय ब्रह्मजायां	५.१७.११
परि विश्वा भुवना	२.१.५	पश्याम ते वीर्यं	१.७.५	पुनर्देहि वनस्पते	१८.३.७०
परि वृक्ता च माहिषी	२०.१२८.१०	पश्येम शरदः	१९.६७.१	पुनर्मैत्विन्द्रियं	७.६७.१
परि सृष्टं धारयतु	८.६.२०	पाकः पृच्छामि मनसा	९.९.६	पुनर्वै देवा अददुः	५.१७.१०
परि स्तृणीहि	७.९९.१	पाकबलिः	२०.१३१.१२	पुनस्त्वादित्या रुद्रा	१२.२.६
परि हस्त वि धारय	६.८१.२	पाटमिन्द्रो व्याशनाद्	२.२७.४	पुनस्त्वा दुरप्सरसः	६.१११.४
परीदं वासो अधिथाः	२.१३.३	पातं न इन्द्रापूषणा	६.३.१	पुनः कृत्यां कृत्या	५.१४.४
परीदं वासो अधिथाः	१९.२४.६	पातां नो देवाश्विना	६.३.३	पुनः पत्नीमग्निरदाद्	१४.२.२
परीममिन्द्रमायुषे	१९.२४.२	पातां नो द्यावापृथिवी	६.३.२	पुनः प्राणः पुनरात्मा	६.५३.२
परीमं सोममायुषे	१९.२४.३	पादाभ्यां ते जानुभ्यां	९.८.२१	पुमानन्तर्वान्स्थविरः	९.४.३
परीमेऽग्निमर्षत	६.२८.२	पापाय वा भद्राय	१३.४.४२	पुमान् पुंसः परिजातः	३.६.१
परीवृतो ब्रह्मणा	१७.१.२८	पाप्माधिधीयमाना	१२.५.३०	पुमान् पुंसोऽधि तिष्ठ	१२.३.१
परुषानमून् परुषा	८.८.४	पार्थिवस्य रसे	२.२९.१	पुमां कुस्ते	२०.१२९.१४
परेणैतु पथा वृकः	४.३.२	पार्थिवा दिव्याः	११.५.२१, ११.६.८	पुमांसं पुत्रं जनय	३.२३.३
परेयिवांसं प्रवतो	१८.१.४९	पाश्वे आस्तामनु	९.४.१२	पुरस्तात् ते नमः	११.२.४
परेहि कृत्ये मा	१०.१.२६	पिङ्ग रक्ष जायमानं	८.६.२५	पुरस्ताद्युक्तो वह	५.२९.१
परेहि नारि पुनः	११.१.१३	पिण्डु दर्भ सपत्नान्	१९.२९.६	पुरं देवानाममृतं	५.२८.११
परेहि विग्रमस्तृतं	२०.६८.४	पिंश दर्भ सपत्नान्	१९.२८.९	पुरुष एवेदं सर्वं	१९.६.४
परोऽपेहि मनस्पाप	६.४५.१	पितरः परे ते	५.२४.१५	पुरुषानमून् परुषाह्वः	८.८.४

पुरुष्टुतस्य धामभिः	२०.१९.४	पृष्ठात् पृथिव्या अहम्	४.१४.३	प्रति दह यातुधानान्	१.२८.२
पुरुतमं पुरुणाम्	२०.६८.१२	पैद्व प्रेहि प्रथमो	१०.४.६	प्रतिष्ठे ह्यभवतं	४.२६.२
पुरोडाशवत्सा	१२.४.३५	पैद्वस्य मन्महे वयं	१०.४.११	प्रति स्मरेथां तुजयद्विरेवैः	८.४.७
पुष्टिरसि पुष्ट्या	१९.३१.१३	पैद्वो हन्ति कसर्णीलं	१०.४.५	प्रतीची दिग्वरुणो	३.२७.३
पुष्टिं पशूनां	१९.३१.५	पौरो अश्वस्य पुरुकृद्	२०.११८.२	प्रतीची दिशामि	१२.३.९
पुष्पवतीः प्रसूमतीः	८.७.२७	पौर्णमासी प्रथमा	७.८०.४	प्रतीचीन आङ्गिरसो	१०.१.६
पुंसि वै रेतो	६.११.२	प्र केतुना बृहता यात्यग्निः	१८.३.६५	प्रतीचीनफलो हि	७.६५.१
पूताः पवित्रैः	१२.३.२५	प्र च्यवस्व तन्वं	१८.३.९	प्रतीची सोममसि	७.३८.३
पूतिरज्जूरुपध्मानी	८.८.२	प्रजया स वि क्रीणीते	१२.४.२	प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनः	९.३.२२
पूर्णात् पूर्णमुदचति	१०.८.२९	प्रजानत्यघ्न्ये जीव	१८.३.४	प्रतीच्या दिशः	९.३.२७
पूर्णा पश्चादुत	७.८०.१	प्रजानन्तः प्रति	२.३४.५	प्रतीच्यां त्वा दिशि	१८.३.३२
पूर्णं नारि प्र भर	३.१२.८	प्रजानां प्रजननाय	९.६(४).१०	प्रतीच्यां दिशि	४.१४.८
पूर्णः कुम्भोऽधि	१९.५३.३	प्रजापतिरनुमतिः	६.११.३	प्रतीच्यै त्वा दिशे	१२.३.५७
पूर्वापरं चरतो	७.८१.१, १३.२.११	प्रजापतिर्जनयति	७.१९.१	प्रतीपं प्राति सुत्वनम्	२०.१२९.२
	१४.१.२३	प्रजापतिर्मा प्रजननवान्	१९.१७.९	प्रतीहारो निधनं	११.७.१२
पूर्वो अग्रिष्ट्वा	१८.४.९	प्रजापतिश्च परमेष्ठी	९.७.१	प्र ते अस्या उषसः	२०.७६.२
पूर्वो जातो ब्रह्मणो	११.५.५	प्रजापतिश्चरति	१०.८.१३	प्र ते भिनद्धि मेहनं	१.३.७
पूर्वो दुन्दुभे प्र	५.२०.६	प्रजापतिष्ट्वा बध्नात्	१९.४६.१	प्र ते महे विदथे	२०.३०.१
पूषन्तव व्रते वयं	७.९.३	प्रजापतिं ते प्रजन०	१९.१८.९	प्र ते शृणामि शृङ्गे	२.३२.६
पूषा त्वेतश्चावयतु	१८.२.५४	प्रजापतिः प्रजाभिः	१९.१९.११	प्रतो हि कमीड्यो	६.११०.१
पूषेम शरदः शतम्	१९.६७.५	प्रजपतिः सलिलादा	४.१५.११	प्रत्यग्निरुषसा	७.८२.५, १८.१.२८
पूषेमा आशा अनु वेद	७.९.२	प्रजापते न त्वदेतानि	७.८०.३	प्रत्यङ् तिष्ठन् धाता	९.७.२१
पृच्छामि त्वा परमन्तं	९.१०.१३	प्रजापतेरावृतो	१७.१.२७	प्रत्यङ् देवानां विशः	१३.२.२०
पृतनाजितं सहमानं	७.६३.१	प्रजापतेर्वा एष	९.६(२).१२		२०.४७.१७
पृथक्प्रायन्प्रथमा	२०.९४.६	प्रजापतेश्च वै स	१५.६.२६	प्रत्यङ् हि सम्बभूविथ	४.१९.७
पृथक् सर्वे	११.५.२२	प्रजापते श्रेष्ठेन रूपेण	५.२५.१३	प्रत्यञ्चमर्कमनयं	२०.६३.३
पृथक्सहस्राभ्यां	१९.२२.१९	प्रजामृतस्य पिप्रतः	२०.१३८.२		२०.१२४.६
पृथग् रूपाणि	१२.३.२१	प्रजावतीः सूयवसे	७.७५.१	प्रत्यञ्चमर्कं प्रत्य	१२.२.५५
पृथिवी दण्डो	९.१.२१	प्रजां च वा एष	९.६(३).४	प्रत्यञ्चं चैनं प्राशीः	११.३.२९
पृथिवी धेनुस्तस्याः	४.३९.२	प्रणेतारं वस्यो अच्छा	२०.४६.१	प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य	१४.१.१९,
पृथिवीप्रो महिषो	१३.२.४४	प्र णो यच्छत्वय्यमा	३.२०.३		१४.१.५८
पृथिवी शान्तिः	१९.९.१४	प्र णो वनिर्देवकृता	५.७.३	प्रथमा ह व्युवास	३.१०.१
पृथिवीं त्वा पृथिव्यामा	१२.३.२२	प्र तद् विष्णु स्तवते	७.२६.२	प्रथमेन प्रमारेण	११.८.३३
	१८.४.४८	प्र तद्वोचेदमृतस्य	२.१.२	प्रथमेभ्यः शङ्खेभ्यः	१९.२२.८
पृथिव्यामग्रये	४.३९.१	प्रतिघ्नानाश्रुमुखी	११.९.७	प्रथो वरो व्यचो	१३.४.५३
पृथिव्यै श्रोत्राय	६.१०.१	प्रतिघ्नानाः सं धावन्	११.९.१४	प्रदुद्रुदो मघाप्रति	२०.१३०.१२
पृथिव्यै स्वाहा	५.९.२, ६	प्रति चक्ष्व वि चक्ष्व	८.४.२५	प्र द्युम्नाय प्र शवसे	२०.१४२.५
पृदाकवः	२०.१२९.९	प्रति तमभि चर	२.११.३	प्र नभस्व पृथिवि	७.१८.१
पृष्ठं धावन्तं हयो०	२०.१२८.१५	प्रति तिष्ठ विराडसि	१४.२.१५	प्र पतेतः पापि	७.११५.१

प्रपथे पथामजनिष्ट	७.९.१	प्राच्यै त्वा दिशेऽग्रये	१२.३.५५	प्रेता जयता नरः	३.१९.७
प्रपदोऽव ने निग्धि	९.५.३	प्राजापत्याभ्यां स्वाहा	१९.२३.२६	प्रेतो मुञ्चामि नामुतः	१४.१.१८
प्र पादौ न यथायति	१९.४९.१०	प्राजापत्यो वा एतस्य	९.६(२).११	प्रेतो यन्तु व्याध्यः	७.११४.२
प्र पितृयाणं पन्थां	१५.१२.५	प्राण प्राणं त्रायस्व	१९.४४.४	प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा	२०.८७.५
प्र बुध्यस्व सुबुधा	१४.२.७५	प्राण मा मत्पर्यावृतो	११.४.२६	प्रेमां मात्रां मिमीमहे	१८.२.३९
प्र बोधयोषो अश्विना	२०.१४२.२	प्राणमाहुर्मार्तरिश्वानं	११.४.१५	प्रेरय सूरौ अर्थम्	२०.७६.५
प्रब्लीनो मृदितः	११.९.१९	प्राणः प्रजा अनु	११.४.१०	प्रेव पिपतिषति	१२.२.५२
प्र भ्राजमानां हरिणीं	१०.२.३३	प्राणापानौ चक्षुः	११.७.२५	प्रेहि प्रेहि पथिभिः	१८.१.५४
प्र मंहिष्ठाय	२०.१५.१		११.८.४, ११.८.२६	प्रैणाञ्जृणीहि प्र	१०.३.२
प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य	२.३४.२	प्राणापानौ मा मा	१६.४.५	प्रैणाञ्जुदे मनसा	३.६.८
प्र यच्छ पर्शु त्वरया	१२.३.३१	प्राणापानौ मृत्योः	२.१६.१	प्रैषा यज्ञे निविदः	५.२६.४
प्र यत्ते अग्रे सूरयो	४.३३.४	प्राणापानौ ब्रीहियवौ	११.४.१३	प्रोग्रां पीतिं वृष्णः	२०.२५.७ २०.३३.२
प्र यदग्रे सहस्वतो	४.३३.५	प्राणाय नमो यस्य	११.४.१	प्रोष्टेशयास्तल्पेशया	४.५.३
प्र यदेते प्रतरं	५.१.४	प्राणायान्तरिक्षाय	६.१०.२	प्रो च्वस्मै पुरोरथं	२०.९५.२
प्र यद्भन्दिष्ठ एषां	४.३३.३	प्राणेन त्वा द्विपदां	८.२.४		ब
प्र यमन्तर्वृषसवासो	२०.८९.८	प्राणेन प्राणतां	३.३१.९	बट् सूर्य श्रवसा	२०.५८.४
प्र या जिगाति खर्गलेव	८.४.१७	प्राणेन विश्वतो	३.३१.७	बण्महौ असि सूर्य	१३.२.२९, २०.५८.३
प्र यो जज्ञे द्विद्वानस्य	४.१.३	प्राणेनाग्निं सं सृजति	१९.२७.७	बतो बतासि	१८.१.१५
प्र रेभ धीं भरस्व	२०.१२७.६	प्राणेनाग्रे चक्षुषा	५.३०.१४	बद्ध वो अघा इति	२०.१२९.१६
प्र रेभासो मनीषा	२०.१२७.५	प्राणेनात्रादेना	१५.१४.२२	बन्धस्त्वाग्रे विश्वचया	१९.५६.२
प्रवतो नपान्नमः	१.१३.३	प्राणो अपानो व्यानः	१८.२.४६	बभ्रे रक्षः समदमा	११.१.३२
प्र वर्तय दिवो	८.४.१९	प्राणो मृत्युः प्राणस्तक्मा	११.४.११	बभ्रेरध्वर्यो मुखम्	११.१.३१
प्र वा एतीन्दुः	१८.४.६०	प्राणो विराट् प्राणो	११.४.१२	बभ्रोरर्जुनकाण्डस्य	२.८.३
प्र विशतं प्राणापानौ	३.११.५, ७.५३.५	प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं	३.१६.१	बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय	२०.२५.६
प्रवीयमाना चरति	१२.४.३७	प्रातर्जितं भगमुग्रं	३.१६.२	बर्हिषदः पितर ऊति	१८.१.५१
प्र वो महे महिवृधे भरध्वं	२०.७३.३	प्रातः प्रातर्गृहपतिः	१९.५५.४	बलमसि बलं मे	२.१७.३
प्र सम्राजं चर्षणीनां	२०.४४.१	प्रान्यान्त्सपत्नान्	७.३५.१	बलविज्ञायः स्थविरः	१९.१३.५
प्र सुमतिं सवितर्वाय	४.२५.६	प्रामूं जयाभीमे	६.१२६.३	बलेनान्नादेनान्नमति	१५.१४.४
प्र सु श्रुतं सुराधसं	२०.५१.३	प्रास्मत् पाशान् वरुण	७.८३.४	बहिर्बलं निर्द्रवतु	९.८.११
प्रसूत इन्द्र प्रवता	३.१.४		१८.४.७०	बह्वीदं राजन् वरुणा	१९.४४.८
प्र स्कन्धान् प्र शिरो	१२.५.६७	प्रास्मदेनो वहन्तु	१६.१.११	बालादेकमणीयस्कम्	१०.८.२५
प्रस्तृणती स्तम्बिनीः	८.७.४	प्रियं पशूनां भवति	१२.४.४०	बालास्ते प्रोक्षणीः	१०.९.३
प्राग्नये वाचमीरय	६.३४.१	प्रियं प्रियाणां कृणवाम	१२.३.४९	बुध्येम शरदः शतम्	१९.६७.३
प्राचीदिगग्रिरधिपतिः	३.२७.१	प्रियं मा कृणु देवेषु	१९.६२.१	बृहच्च रथन्तरं च	१५.३.५
प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा	५.१२.४	प्रियं मा दर्भ कृणु	१९.३२.८	बृहच्च रथन्तरं च द्वौ	८.१०(२).६
प्राचीं प्राचीं प्रदिशमा	१२.३.७	प्रिया तष्टानि मे कपिः	२०.१२६.५	बृहतः परि सामानि	८.९.४
प्राच्या दिशस्त्वम्	६.९८.३	प्रियाप्रियाणि बहुला	१०.२.९	बृहतश्च वै स	१५.२.४
प्राच्या दिशः शालाया	९.३.२५	प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ	२०.३७.८	बृहता मन उप ह्वये	५.१०.८
प्राच्यां त्वा दिशि	१८.३.३०	प्रेतं पादौ प्र स्फुरतं	१.२७.४	बृहती परि मात्राया	८.९.५

बृहते च वै स	१५.२.३	ब्रह्मगवी पच्यमाना	५.१९.४	ब्राह्मणौ अभ्यावर्ते	१०.५.४१
बृहते जालं बृहतः	८.८.७	ब्रह्म च क्षत्रं च	९.७.९, १२.५.८	ब्राह्मणेन पर्युक्तासि	४.१९.२
बृहत्पलाशे सुभगे	६.३०.३	ब्रह्म च तपश्च	१३.४.२२	ब्राह्मणेभ्य ऋषभं	९.४.१९
बृहदन्यतः पक्ष	१३.३.१२	ब्रह्मचर्येण कन्या	११.५.१८	ब्राह्मणेभ्यो वशां	१०.१०.३३
बृहदायवनं रथं	११.३.१६	ब्रह्मचर्येण तपसा	११.५.१७, १९	ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो	४.६.१
बृहदेनमनु वस्ते	१३.३.११	ब्रह्मचारिणं पितरो	११.५.२	ब्राह्मणोऽस्य मुखम्	१९.६.६
बृहद्वावासुरेभ्यः	१९.५६.३	ब्रह्मचारी चरति	५.१७.५	ब्रूमो देवं सवितारम्	११.६.३
बृहद्धि जालं बृहतः	८.८.६	ब्रह्मचारी जनयन्	११.५.७	ब्रूमो राजानं वरुणम्	११.६.२
बृहन्तो नाम ते देवा	१०.७.२५	ब्रह्मचारी ब्रह्म	११.५.२४	भ	
बृहन्नेषामधिष्ठाता	४.१६.१	ब्रह्मचारीष्णंश्चरति	११.५.१	भग एव भगवाँ	३.१६.५
बृहस्पतिना० तेजो	१४.२.५४	ब्रह्मचार्येति समिधा	११.५.६	भग प्रणेतर्भग सत्य०	३.१६.३
बृहस्पतिना० पयो	१४.२.५७	ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं	४.१.१, ५.६.१	भगमस्या वर्चः	१.१४.१
बृहस्पतिना० भगो	१४.२.५५	ब्रह्मज्यं देव्यघ्न्य आ	१२.५.६३	भगस्ततश्च चतुरः	१४.१.६०
बृहस्पतिना ० यशो	१४.२.५६	ब्रह्म ज्येष्ठा सम्भृता	१९.२२.२१	भगस्ते हस्तमग्रहीत्	१४.१.५१
बृहस्पतिना० रसो	१४.२.५८		१९.२३.३०	भगस्त्वेतो नयतु	१४.१.२०
बृहस्पतिना ० वर्चो	१४.२.५३	ब्रह्मणाग्निः संविदानः	२०.९६.११	भगस्य नावमारोह	२.३६.५
बृहस्पतिरमत हि त्यत्	२०.१६.७	ब्रह्मणाग्री वावृधानौ	१३.१.४९	भगेन मा शांशपेन	६.१२९.१
बृहस्पतिराङ्गिरसः	११.१०.१०	ब्रह्मणा तेजसा	१०.६.३०	भगो मा भगेन	१९.४५.९
बृहस्पतिराङ्गिरसो	११.१०.१३	ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा	२०.८६.१	भगो युनक्त्वाशिषो	५.२६.९
बृहस्पतिरूर्जयो०	९.६(५).२	ब्रह्मणात्रादेना	१५.१४.२४	भद्रमिच्छन्त ऋषयः	१९.४१.१
बृहस्पतिर्नः परि पातु	७.५१.१	ब्रह्मणा परिगृहीता	११.३.१५	भद्रात् प्लक्षान्निः	५.५.५
२०.१७.११, २०.८९.११, २०.९४.११		ब्रह्मणा भूमिर्विहिता	१०.२.२५	भद्रादधि श्रेयः प्रेहि	७.८.१
बृहस्पतिर्म आकृतिं	१९.४.४	ब्रह्मणा शालां निमितां	९.३.१९	भद्रासि रात्रि चमसो	१९.४९.८
बृहस्पतिर्म आत्मा	१६.३.५	ब्रह्मणा शुद्धा उत	११.१.१८	भद्राहं नो मध्य	६.१२८.२
बृहस्पतिमा विश्वैः	१९.१७.१०	ब्रह्मणे स्वाहा	१९.२२.२०, २३.२९	भरुजि पुनर्वो यन्तु	२.२४.८
बृहस्पतिं ते विश्व	१९.१८.१०	ब्रह्म देवाँ अनु	१०.२.२३	भव एनमिष्वासः	१५.५.२
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	२०.८८.४	ब्रह्म पदवायम्	१२.५.४	भवद्वसुरिदद्वसुः	१३.४.५४
बृहस्पतिः प्रथमः सूर्यायाः	१४.१.५५	ब्रह्म प्रजापतिः	१९.९.१२	भव राजन् यजमानाय	११.२.२८
बृहस्पतिः समजयद्वसूनि	२०.९०.३	ब्रह्म ब्रह्मचारिभिः	१९.१९.८	भवारुद्रौ सयुजा	११.२.१४
बृहस्पतिः सविता	९.४.१०	ब्रह्मवादिनो वदन्ति	११.३.२६	भवाशर्वावस्यतां	१०.१.२३
बृहस्पते परि दीया	१९.१३.८	ब्रह्म श्रोत्रियमाप्नोति	१०.२.२१	भवाशर्वाविदं	११.६.९
बृहस्पते या परमा परावत्	२०.८८.३	ब्रह्म स्तुचो घृतवतीः	१९.४२.२	भवाशर्वो मन्वे वां	४.२८.१
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च	२०.१७.१२	ब्रह्म होता ब्रह्म	१९.४२.१	भवाशर्वो मृडतं	११.२.१
	२०.८७.७	ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा	२०.३.३	भवेम शरदः शतम्	१९.६७.६
बृहस्पते सवितः	७.१६.१		२०.३८.३, २०.४७.९	भवो दिवो भव	११.२.२७
बोधश्च त्वा प्रतिबोधश्च	८.१.१३	ब्रह्मापरं युज्यतां	१४.१.६४	भसदासीदादित्यानां	९.४.१३
बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां	२०.११७.३	ब्रह्माभ्यावर्ते	१०.५.४०	भिन्धि दर्भ सपत्नान्	१९.२८.४, ५
ब्रध्नलोको भवति	११.३.५१	ब्रह्मास्य शीर्ष	४.३४.१	भिन्धि विश्वा अपद्विषः	२०.४३.१
ब्रध्नः समीचीरुषसः	७.२२.२	ब्राह्मण एव पतिर्न	५.१७.९	भीमा इन्द्रस्य हेतयः	४.३७.८, ९

भुगित्यभिगतः	२०.१३५.१	मध्वा पृञ्चे नद्यः	६.१२.३	महद्यक्षं भुवनस्य	१०.७.३८
भुवो जनस्य दिव्यस्य	२०.३६.९	मध्वा यज्ञं नक्षति	५.२७.३	महाँ इन्द्रः परश्च नः	२०.७१.१
भूतपतिर्निरजतु	२.१४.४	मनसस्पत इमं नो	७.९७.८	महाँ इन्द्रो य ओजसा	२०.१३८.१
भूतं च भविष्यच्च	१५.२.६	मनसान्नादेनान्नमति	१५.१४.२	महागणेभ्यः स्वाहा	१९.२२.१७
भूतं च भव्यं च	१३.४.२३	मनसा सं कल्पयति	१२.४.३१	महादेव एनमिष्वासः	१५.५.१३
भूतं ब्रूमो भूतपतिं	११.६.२१	मनसा होमैर्हरसा	६.९३.२	महानग्री कृकवाकं	२०.१३६.१०
भूतिश्च वा अभूतिश्च	११.८.२१	मनसे चेतसे धियः	६.४१.१	महानग्री महानग्रं	२०.१३६.११
भूते हविष्मती भव	६.८४.२	मनो अस्या अन आसीत्	१४.१.१०	महानग्न्युतृपद्वि	२०.१३६.५
भूतो भूतेषु पयः	४.८.१	मन्त्रमखर्वं सुधितं	२०.५९.४	महानग्न्युप ब्रूते	२०.१३६.७-९
भूमिर्मातादितिनो	६.१२०.२	मन्थ दर्भं सपत्नान्	१९.२९.५	महानग्न्युलूखलम्	२०.१३६.६
भूमिष्ट्वा पातु हरितेन	५.२८.५	मन्युनान्नादेनान्नमति	१५.१४.२०	महान्तं कोशमुदचा	४.१५.१६
भूमिष्ट्वा प्रति गृह्णलानु	३.२९.८	मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास	४.३२.२	महान् वै भद्रो बिल्वो	२०.१३६.१५
भूमे मातर्नि धेहि	१२.१.६३	मन्वे वां द्यावापृथिवी	४.२६.१	महावृषान् मूजवतो	५.२२.८
भूमेश्च वै सोऽग्नेः	१५.६.३	मन्वे वां मित्रावरुणौ	४.२९.१	महीमू षु मातरं	७.६.२
भूम्यां देवेभ्यो ददति	१२.१.२२	मम त्वा दोषणिश्रिषम्	६.९.२	महो महानि पतयन्त्यस्य	२०.११.६
भूयसीः शरदः शतम्	१९.६७.८	मम देवा विहवे	५.३.३	मह्यमापो मधुमदे	६.६१.१
भूयानरात्याः शच्याः	१३.४.४७	ममाग्रे वर्चो विहवेषु	५.३.१	मह्यं त्वा मित्रावरुणौ	६.८९.३
भूयानिन्द्रो नमु०	१३.४.४६	ममेयमस्तु पोष्या	१४.१.५२	मह्यं यजन्तां मम	५.३.४
भूयेम शरदः शतम्	१९.६७.७	मया गावो गोपतिना	३.१४.६	मा गतानामा दीधीया	८.१.८
भूरि त इन्द्र वीर्यं	२०.१५.५	मया सोऽन्नमति	४.३०.४	मा चिदन्यद्वि शंसत	२०.८५.१
भोग्यो भवदथो	१०.८.२२	मयि क्षत्रं पर्णमणे	३.५.२	मा ज्येष्ठं वधीदयम्	६.११२.१
भ्रातृव्यक्षयणमसि	२.१८.१	मयि देवा द्रविणम्	५.३.५	मातरिश्वा च पवमानश्च	१५.२.७, २७
म		मयि वर्चो अथो यशो	६.६९.३	मातली कव्यैर्यमो	१८.१.४७
मखस्य ते तविषस्य	२०.११.२	मय्यग्रे अग्निं गृह्णामि	७.८२.२	मातादित्यानां दुहिता	९.१.४
मङ्गलिकेभ्यः स्वाहा	१९.२३.२८	मरीचीर्धूमान् प्र	६.११३.२	माता पितरमृत आ भज	९.९.८
मज्जा मज्जा सं धीयतां	४.१२.४	मरुतः पर्वतानाम्	५.२४.६	मातुष्टे किरणौ द्वौ	२०.१३३.२
मतयः सोमपामुरुं	२०.२३.५	मरुतः पोत्रात् सुष्टुभः	२०.२.१	मा ते अस्यां सहसावन्परि	२०.३७.७
मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः	२०.७१.९	मरुतां पिता पशूनाम्	५.२४.१२	मा ते प्राण उप	५.३०.१५
मदेमदे हि नो ददिः	२०.५६.४	मरुतां मन्वे अधि	४.२७.१	मा ते मनस्तत्र गान्मा	८.१.७
मधु जनिषीय मधु	९.१.१४	मरुतो मा गणैरवन्तु	१९.४५.१०	मा ते मनो मासोः	१८.२.२४
मधुमतीरोषधीर्द्याव आपः	२०.१४३.८	मरुतो यस्य हि क्षये	२०.१.२	मात्रे नु ते सुमिते	२०.७६.६
मधुमती स्थ मधुमती	१६.२.२	मर्माणि ते वर्मणा	७.११८.१	मा त्वा क्रव्यादभि	८.१.१२
मधुमन्मूलं मधुमद	८.७.१२	मर्माविधं रोरुवतं	११.१०.२६	मा त्वा जम्भः संहनुः	८.१.१६
मधुमन्मे निक्रमणं	१.३४.३	मल्वं बिभ्रती गुरुभृद्	१२.१.४८	मा त्वा दभन्त्सलिले	१७.१.८
मधुमान् भवति	९.१.२३	मस्तिष्कमस्य यतमो	१०.२.८	मा त्वा दभन् परि	१३.२.५
मधोरस्मि मधुतरो	१.३४.४	महत्काण्डाय स्वाहा	१९.२३.१८	मा त्वाभि सखा नो	२०.१३०.१४
मधोः कशामजनयन्त	९.१.५	महत्पयो विश्वरूपं	९.१.२	मा त्वा मूरा अविष्यवो	२०.२२.२
मध्यन्दिन उद्गायति	९.६(५).५	महत्सधस्थं महती	१२.१.१८	मा त्वा वृक्षः सं	१८.२.२५
मध्यमेतदनडुहो	४.११.८	महदेषाव तपति	१२.४.३९	मादयस्व सुते सचा	२०.५६.५

मा न आपो मेधां	१९.४०.२	मित्रावरुणयोः	१०.५.११	मेष इव वै सं च वि	६.४९.२
मानस्य पत्नि शरणा	३.१२.५	मित्रावरुणा परि	१८.३.१२	मैतं पन्थामनु गा	८.१.१०
मा नः पश्चान्मा	१२.१.३२	मित्रावरुणौ वृष्ट्या	५.२४.५	मैनमग्रे वि दहो	१८.२.४
मा नः पाशं प्रति	९.३.२४	मुखाय ते पशुपते	११.२.५	मो षु ब्रह्मेव	२०.६०.३
मा नो अज्ञाता वृजना	२०.७९.२	मुग्धा देवा उत	७.५.५	मो षु वो अस्मदभि	२०.६७.२
मा नो गोषु पुरुषेषु	११.२.२१	मुञ्चन्तु मा शपथ्याद्	६.९६.२	म्रोकानुम्रोक् पुनर्वो	२.२४.३
मा नो देवा अहिः	६.५६.१		७.११२.२	म्रोको मनोहा खनो	१६.१.३
मा नो निदे च वक्तवे	२०.१८.५	मुञ्चन्तु मा शपथ्यादहोरात्रे	११.६.७	य	
मा नोऽभिस्त्रा मत्यं	११.२.१९	मुञ्च शीर्षक्त्या उत	१.१२.३	य आक्ताक्षः सुभ्यक्ता	२०.१२८.७
मा नो मर्ता अभिद्रुहन्	२०.६९.८	मुञ्चामि त्वा वैश्वानरात्	१.१०.४	य आगरे मृगयन्ते	४.३६.३
मा नो महान्तमुत	११.२.२९	मुञ्चामि त्वा हविषा	३.११.१	य आत्मदा बलदा	४.२.१, १३.३.२४
मा नो मेधां मा नो	१९.४०.३	२०.९६.६		य आत्मानमतिमात्रं	८.६.१३
मा नो रक्षो अभि नड्यातुम्	८.४.२३	मुमुक्तमस्मान् दुरिताद्	५.६.८	य आदित्यं क्षत्रं	१५.१०.११
मा नो रुद्र तक्मना	११.२.२६	मुमुचाना ओषधयः	८.७.१६	य आमं मांसमदन्ति	८.६.२३
मा नो विदन् विव्याधिनो	१.१९.१	मुहुर्गृध्रैः प्र वदति	१२.२.३८	य आर्षेयेभ्यो याचद्भ्यो	१२.४.१२
मा नो हासिषुर्ऋषयः	६.४१.३	मुह्यन्त्वेषां बाहवः	११.९.१३	य आशानामाशापालाः	१.३१.२
मा नो हिंसीरधि	११.२.२०	मूढा अमित्रा न्यर्बुदे	११.१०.२१	य आस्ते यश्चरति	४.५.५
मा प्र गाम पथो	१३.१.५९	मूढा अमित्राश्चरता०	६.६७.२	य इन्द्र इव देवेषु	९.४.११
मा बिभेर्न मरिष्यसि	५.३०.८	मूर्णा मृगस्य दन्ता	४.३.६	य इन्द्र सोमपातमो	२०.६३.७
मा भूम निष्ठाइव	२०.११६.१	मूर्धानमस्य संसीव्या०	१०.२.२६	य इन्द्रेण सरथं	३.२१.३
मा भ्राता भ्रातरं	३.३०.३	मूर्धाहं रयीणाम्	१६.३.१	य इमां देवो मेखलाम्	६.१३३.१
मा मा वोचन्नराधसं	५.११.८	मूर्ध्नो देवस्य बृहतो	१९.६.१६	य इमे द्यावापृथिवी	५.१२.९, १३.३.१
मा मां प्राणो हासीन्मो	१६.४.३	मूलबर्हणी पर्या	१२.५.३३	य इह पितरो जीवा	१८.४.८७
मायाभिरुत्तिसृप्तत	२०.२९.४	मृगो न भीमः कुचरो	७.८४.३	य ईशे पशुपतिः	२.३४.१
मारे अस्मद्विमुमुचो	२०.२३.८	मृण दर्भ सपत्नान्	१९.२९.४	य ई चकार न सो	९.१०.१०
मा वनिं मा वाचं	५.७.६	मृत्यवेऽमून् प्र	८.८.१०	य उग्रः सन्ननिष्टृतः	२०.५३.३
मा वः प्राणं मा वो	१९.२७.६	मृत्युरीशे द्विपदां	८.२.२३		२०.५७.१३
मा विदन्परिपन्थिनो	१४.२.११	मृत्युर्हिङ्कृण्वती	१२.५.२१	य उग्रीणामुग्रबाहुः	४.२४.२
माश्वानां भद्रे	१९.४७.७	मृत्युः प्रजानामधि०	५.२४.१३	य उत्तरतो जुह्वति	४.४०.४
मा संवृतो मोप	८.६.३	मृत्योरहं ब्रह्मचारी	६.१३३.३	य उदानट् परायणं	६.७७.२
मा स्मैतान्तसखीन्	५.२२.११	मृत्योः पदं योपयन्त	१२.२.३	त उट्चीन्द्र देवगोपाः	२०.२१.११
मा हिंसिष्टं कुमार्य	१४.१.६३	मृत्योराषमा पद्यन्तां	८.८.१८	य उपरिष्ठाज्जुह्वति	४.४०.७
मांसान्यस्य शातय	१२.५.६९	मेदस्वता यजमानाः	६.११४.३	य उभाभ्यां प्रहरसि	७.५६.८
मित्र ईक्षमाणः	९.७.२३	मेधामहं प्रथमां	६.१०८.२	य उशता मनसा सो मम	२०.९३.३
मित्र एनं वरुणो	२.२८.२	मेधां सायं मेधां	६.१०८.५	य ऊरू अनुसर्पति	९.८.७
मित्रश्च त्वा वरुणश्च	१९.४४.१०	मेनिर्दुह्यमाना	१२.५.२३	य ऋते चिदभिश्चिषः	१४.२.४७
मित्रश्च वरुणश्चांसौ	९.७.७	मेनिः शतवधा	१२.५.१६	य ऋणवो देव	१९.३५.५
मित्रश्च वरुणश्चेन्द्रः	३.२२.२	मेनिः शरव्या	१२.५.५९	य एक इद्धव्यश्चर्षणीनाम्	२०.३६.१
मित्रः पृथिव्योदक्रामत्	१९.१९.१	मेमं प्राणो हासीन्मो	७.५३.४	य एक इद्धिदयते	२०.६३.४

य एकश्चर्षणीनाम्	२०.७०.१५	यज्ञो बभूव स आ	७.५.२	यत्ते रिष्टं यत्ते	४.१२.२
य एतं देवमेकवृतं	१३.४.१५, २४	यत् इन्द्र भयामहे	१९.१५.१	यत्ते वर्चो जातवेदो	३.२२.४
य एनं परिषीदन्ति	६.७६.१	यतः सूर्य उदेति	१०.८.१६	यत्ते वासः परिधानं	८.२.१६
य एनं हन्ति मृदुं	५.१८.५	यतो दष्टं यतो धीतं	७.५६.३	यत्ते शिरो यत्ते	१०.९.१३
य एनामवशामाह	१२.४.१७	यत् कशिपूपबर्हणम्	९.६(१).१०	यत् त्वं शीतोऽथो	५.२२.१०
य एनां वनिमायन्ति	१२.४.११	यत् काम कामय	१९.५२.५	यत् त्वा क्रुद्धाः प्रचक्रुः	१२.२.५
य एवं विदुषेऽदत्त्वा	१२.४.२३	यत् किं चासौ मनसा	७.७०.१	यत्त्वाभिचेरुः पुरुषः	५.३०.२
य एवं विदुषो	१२.५.४६	यत् किं चेदं पतयति	१९.४८.३	यत्त्वा शिक्वः परावधीत्	१०.६.३
य एवं विद्यात् स वशां	१०.१०.२७	यत् किं चेदं वरुण	६.५१.३	यत् त्वा सोम प्रपिबन्ति	१४.१.४
य एवापरिमिताः	१५.१३.१०	यत् कृषते यद्वनुते	१२.२.३६	यत् परममवमं	१०.७.८
यच्चक्षुषा मनसा	६.९६.३	यत् क्षतारं ह्वयत्या	९.६(६).१	यत् परिवेष्टारः	९.६(६).३
यच्च प्राणति प्राणेन	११.७.२३	यत् क्षुरेण मर्चयता	८.२.१७	यत् पिबामि सं पिबामि	६.१३५.२
यच्च वर्चो अक्षेषु	१४.१.३५	यत् त आत्मानि तन्वां	१.१८.३	यत् पुरा परिवेष्टात्	९.६(१).१२
यच्चिद्धि त्वा जना	२०.८५.३	यत् तच्छरीरमश०	११.८.१६	यत्पुरुषं व्यदधुः	१९.६.५
यच्चिद्धि सत्य सोमपा	२०.७४.१	यत् तर्पणमाहरन्ति	९.६(१).६	यत्पुरुषेण हविषा	७.५.४१, ९.६.१०
यच्छक्रा वाचमा	२०.४९.१	यत् ते अङ्गमतिहितं	१८.२.२६	यत् प्रतिशृणोति	९.६(६).२
यच्छयानः पर्या	१२.१.३४	यत् ते अन्नं भुवस्पत	१०.५.४५	यत् प्रत्याहन्ति	८.१०(६).३
यजमानब्राह्मणं	९.६(२).१	यत् ते अपोदकं विषं	५.१३.२	यत् प्राङ् प्रत्यङ्	१३.२.३
यजूंषि यज्ञे समिधः	५.२६.१	यत् ते काम शर्म	९.२.१६	यत् प्राण ऋतावा	११.४.४
यज्जाग्रद्यत् सुतो	१६.७.१०	यत्ते कृष्णः शकुन	१८.३.५५	यत् प्राण स्तनयितु	११.४.३
यज्जामयो यद्यु	१४.२.६१	यत् ते क्रुद्धो धनपतिः	१०.१०.११	यत् प्रेषिता वरुणे	३.१३.२
यज्ञ इन्द्रमवर्धयत्	२०.२७.५	यत् ते क्लोमा यद्	१०.९.१५	यत् ऋषयः प्रथमजा	१०.७.१४
यज्ञ एति विततः	१८.४.१३	यत्ते चन्द्रं कश्यप	१३.३.१०	यत् तपः पराक्रम्य	१०.७.११
यज्ञपतिमृषयः	२.३५.२	यत्ते चर्म शतौदने	१०.९.२४	यत् देवा ब्रह्मविदो	१०.७.२४
यज्ञपदीराक्षीरा	१०.१०.६	यत् ते तनूष्वनह्य	१९.२०.३	यत् देवाश्च मनुष्याः	१०.८.३४
यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं	७.९७.५	यत्ते दर्भं जरामृत्युः	१९.३०.१	यत् नावप्रभंशनं	१९.३९.८
यज्ञर्तो दक्षिणीयो	८.१०(१).७	यत्ते देवा अकृण्वन्	७.७९.१	यत् ब्रह्मविदो	१९.४३.१
यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिः	२.३५.५	यत्ते देवी निर्ऋतिः	६.६३.१	यत् ब्रह्म ० आपो	१९.४३.७
	१९.५८.५	यत्ते नद्धं विश्ववारे	९.३.२	यत् ब्रह्म ० इन्द्रो	१९.४३.६
यज्ञं दुहानं सदमित्	११.१.३४	यत्ते नाम सुहवं	७.२०.४	यत् ब्रह्म ० चन्द्रो	१९.४३.४
यज्ञं ब्रूमो यजमानं	११.६.१४	यत्ते नियानं रजसं	८.२.१०	यत् ब्रह्म ० ब्रह्मा	१९.४३.८
यज्ञं यन्तं मनसा	६.१२२.४	यत्ते पितृभ्यो ददतो	१०.१.११	यत् ब्रह्म ० वायुः	१९.४३.२
यज्ञायज्ञियस्य	१५.२.१२	यत्ते पुच्छं ये ते बाला	१०.९.२२	यत् ब्रह्म ० सूर्यो	१९.४३.३
यज्ञायज्ञियाय	१५.२.११	यत्ते प्रजायां पशुषु	१४.२.६२	यत् ब्रह्म ० सोमो	१९.४३.५
यज्ञेन यज्ञमयजनत देवाः	७.५.१	यत्ते भूमि विखनामि	१२.१.३५	यत् लोकांश्च कोशांश्च	१०.७.१०
यज्ञैरथर्वा प्रथमः	२०.२५.५	यत्ते मज्जा यदस्थि	१०.९.१८	यत् वः प्रेङ्क्षा हरिता	४.३७.५
यज्ञैरिषूः संनममानः	८.३.६	यत्ते मध्यं पृथिवि	१२.१.१२	यत् स्कम्भः प्रजनयन्	१०.७.२६
यज्ञैः सम्मिश्राः पृषतीभिः	२०.६७.४	यत्ते माता यत्ते पिता	५.३०.५	यत्त्रादित्याश्च रुद्राच्च	१०.७.२२
यज्ञो दक्षिणाभिः	१९.१९.६	यत्ते यकृद्दे मतस्त्रे	१०.९.१६	यत्त्रामूस्तिस्रः शिंशापाः	२०.१२९.७

यत्रामृतं च मृत्युश्च	१०.७.१५	यथा मम स्मरादसौ	६.१३०.३	यथा सोमः प्रातःसवने	९.१.११
यत्राश्वत्था न्यग्रोधा	४.३७.४	यथा मांसं यथा	६.७०.१	यथा सोमस्तृतीये	९.१.१३
यत्रा सुपर्णा अमृतस्य	९.९.२२	यथा मृगाः संविजन्त	५.२१.४	यथा सोमो द्वितीये	९.१.१२
यत्रा सुहार्दः सुकृतो	३.२८.५, ६.१२०.३	यथा यमाय हर्म्य	१८.४.५५	यथा स्मते विरोहते	४.४.३
यत्रा सुहार्दा सुकृताम्	३.२८.६	यथा यशश्चन्द्रमसि	१०.३.१८	यथा हव्यं वहसि	४.२३.२
यत्रेदानीं पश्यसि	८.३.५	यथा यशः कन्यायाम्	१०.३.२०	यथाहश्च रात्री	२.१५.२
यत्रैषामग्रे जनिमानि	१.८.४	यथा यशः पृथिव्याम्	१०.३.१९	यथा हस्ती हस्तिन्याः	६.७०.२
यत् सभागयति	९.६(६).६	यथा यशः प्रजापतौ	१०.३.२४	यथाहान्यनुपूर्वं	१२.२.२५
यत् समुद्रमनु श्रितं	१३.२.१४	यथा यशः सोमपीथे	१०.३.२१	यथेदं भूम्या अधि	२.३०.१
यत् समुद्रो अभि	१९.३०.५	यथा यशो अग्निहोत्रे	१०.३.२२	यथेन्द्र उद्वाचनं	५.८.८
यत् संयमो न वि	४.३.७	यथा यशो यजमाने	१०.३.२३	यथेन्द्रो द्यावापृथिव्योः	६.५८.२
यत् सुपर्णा विवक्षवो	२.३०.३	यथायं वाहो अश्विना	६.१०२.१	यथेमे द्यावापृथिवी	६.८.३
यत्सोममिन्द्र विष्णवि	२०.१११.१	यथायाद्यमसादनात्	१२.५.६४	यथेयं पृथिवी मही	५.२५.२
यत् स्वप्ने अन्नम्	७.१०१.१	यथा वातश्चाग्निश्च	१०.३.१४		६.१७.१-४
यथा कलां यथा शफं	६.४६.३	यथा वातश्चावयति	१०.१.१३	यथेषुका परापतदव०	१.३.९
	१९.५७.१	यथा वातेन प्रक्षीणा	१०.३.१५	यथोदकमपपुषो	६.१३९.४
यथाखरो मघवं	२.३६.४	यथा वातो यथा	१.११.६	यदक्षेषु वदा	१२.३.५२
यथाग्रे त्वं वनस्पते	१०.३१.९	यथा वातो वनस्पतीन्	१०.३.१३	यदग्र एषा समितिः	१८.१.२६
यथा चक्रुर्देवासुरा	६.१४१.३	यथा वृकादजावयो	५.२१.५	यदग्निरापो अदहत्	१.२५.१
यथान्यं प्रगृहीत	१२.४.३४	यथा वृक्षं लिबुजा	६.८.१	यदग्रे अद्य मिथुना ८.३.१२, १०.५.४८	
यथा त्वमुत्तरोऽसो	१९.४६.७	यथा वृक्षमशनिः	७.५०.१	यदग्रे तपसा तपः	७.६१.१
यथादित्या वसुभिः	६.७४.३	यथा वृत्र इमा आप	६.८५.३	यदग्रे यानि कानि	१९.६४.३
यथा देवा असुरान्	९.२.१८	यथा शाम्याकः	१९.५०.४	यदग्नौ सूर्ये विषं	१०.४.२२
यथा देवेष्वमृतं	१०.३.२५	यथा शेषो अपायातै	७.९०.३	यददः संप्रयतीः	३.१३.१
यथा द्यां च पृथिवीं	१.२.४	यथा शेषवर्धनिर्हितो	१२.४.१४	यददीव्यवृणमहं	६.११९.१
यथा द्यौश्च पृथिवी	२.१५.१	यथा श्येनात् पतत्रिणः	५.२१.६	यददो अदो अभि	१६.७.९
यथा नकुलो विच्छिद्य	६.१३९.५	यथाश्वत्थ निरभनो	३.६.३	यददो देवा असुरान्	४.१९.४
यथा नडं कशिपुने	६.१३८.५	यथाश्वत्थ वानस्पत्यान्	३.६.६	यदद्य कच्च वृत्रहन्	२०.११२.१
यथा पसस्तायादरं	६.७२.२	यथा सत्यं चानृतं	२.१५.५	यदद्य त्वा प्रयति	७.९७.१
यथा प्रधिर्यथो	६.७०.३	यथासितः प्रथयते	६.७२.१	यदद्य वां नासत्योक्थैः	२०.१४०.४
यथा प्राण बलि	११.४.१९	यथा सिन्धुर्नदीनां	१४.१.४३	यदद्या रात्रि सुभगे	१९.५०.६
यथा बाणः सुसंशितः	६.१०५.२	यथा सुपर्णः प्रपतन्	६.८.२	यदद्याश्विनावहम्	२०.१४१.३
यथा बीजमुर्वरायां	१०.६.३३	यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च	२.१५.३	यदनूचीन्द्रमैरा	१०.१०.१०
यथा ब्रह्म च क्षत्रं	२.१५.४	यथा सूर्यस्य रश्मयः	६.१०५.३	यदन्तरं तद्बाह्यं	२.३०.४
यथा भूतं च भव्यं	२.१५.६	यथा सूर्यो अतिभाति	१०.३.१७	यदन्तरा द्यावापृथिवी	१०.८.३९
यथा भूमिर्मृतमना	६.१८.२	यथा सूर्यो नक्षत्राणां	७.१३.१	यदन्तरा परावतम्	२०.६.९
यथा मक्षा इदं मधु	९.१.१७	यथा सूर्यो मुच्यते	१०.१.३२	यदन्तरिक्षं पृथिवी०	६.१२०.१
यथा मधु मधुकृतः	९.१.१६	यथा सो अस्य परिधिः	५.२९.३	यदन्तरिक्षे यद्वि	२०.१३९.२
यथा मनो मनस्केतैः	६.१०५.१	यथा सोम ओषधीनां	६.१५.३	यदन्नमद्यि बहुधा	६.७१.१

यदन्नमदम्यन्तेन	६.७१.३	यदासुतेः क्रियमाणायाः	३.७.६	यदुदञ्चो वृषाकपे	२०.१२६.२२
यदन्ये शतं याचेयुः	१२.४.२२	यदा स्थूलेन पससाणौ	२०.१३६.२	यदुदरं वरुणस्य	१०.१०.२२
यदप्सु यद्वनस्पतौ	२०.१३९.५	यदाह भूय उद्धरेति	९.६(२).२	यदुदीरत आजयो	२०.५६.३
यदभिवदति दीक्षां	९.६(१).४	यदि कर्तं पतित्वा	४.१२.७	यदुपरिशयनमाहरन्ति	९.६(१).९
यदयातं शुभस्पती	१४.१.१५	यदि कामादप	९.८.८	यदुपस्तृणन्ति बर्हिः	९.६(१).८
यदर्वाचीनं त्रैहायणात्	१०.५.२२	यदि क्षितायुर्यदि वा ३.११.२, २०.९६.७		यदुवक्थानृतं जिह्या	१.१०.३
यदल्पिका स्वल्पिका	२०.१३६.३	यदि चतुर्वृषो	५.१६.४	यदुषो यासि भानुना	२०.१४२.३
यदशनकृतं ह्यन्ति	९.६(१).१३	यदि चिन्नु त्वा धना ५.२.४, २०.१०७.७		यदुस्त्रियास्वाहुतं	७.७३.४
यदशनामि बलं कुर्वे	६.१३५.१	यदि जाग्रद्यदि	६.११५.२	यदेजति पतति	१०.८.११
यदशनासि यत् पिबसि	८.२.१९	यदि त्रिवृषोऽसि	५.१६.३	यदेनमाह ब्रात्य १५.११.३-६, ८, १०	
यदश्विना पृच्छमानौ	१४.१.१४	यदि दशवृषोऽसि	५.१६.१०	यदेनसो मातृकृतात्	५.३०.४
यदसावमुतो देवाः	५.८.३	यदि द्विवृषोऽसि	५.१६.२	यद् गायत्रे अधि गायत्रं	९.१०.१
यदस्मासु दुष्प्यं	१९.४५.२	यदि नववृषोऽसि	५.१६.९	यद् गिरामि सं गिरामि	६.१३५.३
यदस्मृति चक्रम	७.१०६.१	यदि नो गां हंसि	१.१६.४	यद् गिरिषु पर्वतेषु	९.१.१८
यदस्य दक्षिणम्	१५.१८.२	यदिन्द्र प्रागपागुदङ्	२०.१२०.१	यद् दण्डेन यदिष्वा	५.५.४
यदस्य हतं विहतं	५.२९.५	यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते	६.४५.३	यद्दिधिषे प्रदिवि चार्वात्रं	२०.८७.२
यदस्या अंहुभेद्याः	२०.१३६.१	यदिन्द्र यावतस्त्वं	२०.८२.१	यद् दारुणि बध्यसे	६.१२१.२
यदस्या गोपतौ	१२.४.८	यदिन्द्रादो दाशराज्ञे	२०.१२८.१२	यद् दुद्रोहिथ शेपिषे	५.३०.३
यदस्याः कस्मै चिद्	१२.४.७	यदिन्द्राहं यथा त्वं	२०.२७.१	यद् दुर्भगां प्रस्रपितां	१०.१.१०
यदस्याः पल्पूलनं	१२.४.९	यदिन्द्रेण सरथं याथो	२०.१४१.२	यद् दुष्कृतं यच्छमलं	७.६५.२
यदहरहरभि	१६.७.११	यदि पञ्चवृषोऽसि	५.१६.५	यद्देवा देवहेडनं	६.११४.१
यदा केशानस्थि	११.८.११	यदि प्रेयुर्देवपुरा ५.८.६, ११.१०.१७		यद्देवा देवान् हविषा	७.५.३
यदा गार्हपत्य	१४.२.२०	यदि वासि तिरोजनं	७.३८.५	यद्देवासो ललामगुं	२०.१३६.४
यदाज्जनं त्रैककुदं	४.९.९	यदि वासि त्रैककुदं	४.९.१०	यद् द्याव इन्द्र ते शतं २०.८१.१, ९२.२०	
यदाज्जनाभ्यज्ज	९.६(१).११	यदि वासि देवकृता	५.१४.७	यद् द्विपाच्चतुष्पाच्च	१९.३१.४
यदा त्वष्टा व्यतृणत्	११.८.१८	यदि वाहमनृतदेवः	८.४.१४	यद्वा प्राचीरजगन्तोरो	२०.१३७.१
यदादित्यैर्ह्यमाना	१०.१०.९	यदि वृक्षादभ्यपसत्	६.१२४.२	यद्वास्ताभ्यां चक्रम	६.११८.१
यदान्त्रेषु गवीन्योः	१.३.६	यदि शोको यदि वाभि	१.२५.३	यद् धावसि त्रियोजनं	६.१३१.३
यदापीतासो अंशवो	२०.१४२.४	यदि षड् वृषोऽसि	५.१६.६	यद्भिरण्यं सूर्येण	१९.२६.२
यदापो अघ्न्या इति	१९.४४.९	यदि सप्तवृषोऽसि	५.१६.७	यद् ब्रह्माभिर्यदृषिभिः	६.१२.२
यदा प्राणो अभ्य	११.४.५, १७	यदि स्त्री यदि वा पुमान्	५.१४.६	यद् भद्रस्य परुषस्य	२०.१२८.३
यदाबध्नन् दाक्षायणा	१.३५.१	यदि स्थ क्षेत्रियाणां	२.१४.५	यद्यग्निः क्रव्याद्	१२.२.४
यदा वज्रं हिरण्यमित्	२०.७३.४	यदि स्थ तमसावृता	१०.१.३०	यद्यज्जाया पचति	१२.३.३९
यदा वलस्य पीयतो	२०.१६.६	यदि हुतां यदि	१२.४.५३	यद्यत् कृष्णः शकुन	१२.३.१३
यदावसथान् कल्प	९.६.७	यदीदं मातुर्यदि	६.११६.३	यद्यन्तरिक्षे यदि वाते	७.६६.१
यदा वाजमसनद्	२०.९१.१०	यदीदिदं मरुतो	४.२७.६	यद्यर्चिर्यदि वासि	१.२५.२
यदाशसा वदतो मे	७.५७.१	यदीमे केशिनो जना	१४.२.५९	यद्यष्टवृषोऽसि	५.१६.८
यदा श्रुतं कृणवो	१८.२.५	यदीयं दुहिता तव	१४.२.६०	यद्यामं चक्रुर्निखनन्तः	६.११६.१
यदासन्ध्यामुपधाने	१४.२.६५	यदीयं हनत् कथं	२०.१३२.१०		

यद्येकवृषोऽसि	५.१६.१	यन्मे अक्ष्योरादि	६.२४.२	यमो नो गातुं	१८.१.५०
यद्येकादशोऽसि	५.१६.११	यन्मे छिद्रं मनसो	१९.४०.१	यमो मृत्युरघमारो	६.९३.१
यद्येयथ द्विपदी	१०.१.२४	यन्मेदमभिशोचति	४.२६.७	यया द्यौर्यया पृथिवी	१०.१०.४
यद्योधया महतो मन्यमानः	२०.८७.४	यन्मे मनसो न प्रियं	९.२.२	ययो रथः सत्य	४.२९.७
यद् राजानो विभजन्त	३.२९.१	यन्मे माता यन्मे पिता	१०.३.८	ययोरभ्यध्व उत यद्	४.२८.२
यद् रिप्रं शमलं	१२.२.४०	यमबध्नाद् ० तमग्निः	१०.६.६	ययोरोजसा स्कभिता	७.२५.१
यद् रोदसी रेजमाने	१.३२.३	यमबध्नाद् ० तमापो	१०.६.१४	ययोर्वधानापपद्यते	४.२८.५
यद् वदामि मधु०	१२.१.५८	यमबध्नाद् ० तमिन्द्रः	१०.६.७	ययोः संख्याता	४.२५.२
यद्वः सहः सहमाना	८.७.५	यमबध्नाद् ० तमिमं	१०.६.१७	यवानो यतिस्वभिः	२०.१३०.७
यद्वा अतिथिपतिः	९.६(१).३	यमबध्नाद् ० तं देवा	१०.६.१६	यशसं मेन्द्रो मघवान्	६.५८.१
	९.६(६).५	यमबध्नाद् ० तं बिभ्रत्	१०.६.१०,१३	यशा इन्द्रो यशा	६.३९.३, ६.५८.३
यद्वा कृणोष्योषधीः	१३.४.४३	यमबध्नाद् ० तं राजा	१०.६.१५	यशा यासि प्रदिशो	१३.१.३८
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते	२०.११२.२	यमबध्नाद् ० तं सूर्यः	१०.६.९	यशो हविर्वर्धताम्	६.३९.१
यद्वा रुमे रुशमे	२०.१२०.२	यमबध्नाद् ० तं सोमः	१०.६.८	यश्च कवची यश्च	११.१०.२२
यद्वा शक्र परावति	२०.११२.२	यमबध्नाद् ० तेनेमां	१०.६.१२	यश्चकार न शशाक	४.१८.६
यद्वासि सुन्वतो वृधो	२०.१११.३	यमबध्नाद् ० तेजसा	१०.६.२७		५.३१.११
यद्वां कक्षीवाँ उत	२०.१४०.५	यमबध्नाद् ० मत्सर्वाभिः	१०.६.२८	यश्चकार स निष्करत्	२.९.५
यद् विद्वांसो यद्	६.११५.१	यमबध्नाद् ० मत्सह	१०.६.२३, २४	यश्च गां पदा	१३.१.५६
यद् वीध्रे स्तनयति	९.१.२४	यमबध्नाद् ० मदूर्जया	१०.६.२६	यश्च पाणि रघुजिष्ठयो	२०.१२८.४
यद्दीडाविन्द्र यत्स्थिरे	२०.४३.२	यमबध्नाद् ० मद् रसेन	१०.६.२२	यश्चर्षणिप्रो वृषभः	४.२४.३
यद् वेद राजा वरुणो	५.२५.६	यमबध्नाद् ० मन्मथोः	१०.६.२५	यश्च सापन्नः शपथो	२.७.२
	१९.२६.४	यमबध्नाद् ० सो अस्मै	१०.६.११	यश्चिद्धि त्वा बहुभ्यः	२०.६३.६
यद् वो अग्रिरज	१८.४.६४	यममी पुरोदधिरे	५.८.५	यस्त आस्यत् पञ्च	४.६.४
यद् वो देवा उपजीका	६.१००.२	यमराते पुरोधत्से	५.७.२	यस्त ऊरू विहरन्ति	२०.९६.१४
यद् वो मनः परागतं	७.१२.४	यमस्य भाग स्थ	१०.५.१२	यस्तस्तम्भ सहसा	२०.८८.१
यद् वो मुद्रं पितरः	१८.३.१९	यमस्य मा यम्यं	१८.१.८	यस्तिग्मशृङ्गो	२०.३७.१
यद्वा वयं प्रमिनाम	१९.५९.२	यमस्य लोकादध्या	१९.५६.१	यस्तिष्ठति चरति	४.१६.२
यन्तासि यच्छसे	६.८१.१	यमः परोऽवरो	१८.२.३२	यस्ते अग्रे सुमतिं	१८.१.२४
यन्त्यस्य देवा देव०	८.१०(१).५	यमः पितृणाम्	५.२४.१४	यस्ते अप्सु महिमा	१९.३.२
यन्त्यस्य सभां सभ्यो	८.१०(१).९	यमाय घृतवत्पयो	१८.२.३	यस्ते केशोऽवपद्यते	६.१३६.३
यन्त्यस्य समितिं	८.१०(१).११	यमाय पितृमते	१८.४.७४	यस्ते गन्धः पुरुषेषु	१२.१.२५
यन्त्यस्यामन्त्रणमा	८.१०(१).१३	यमाय मधुमत्तमं	१८.२.२	यस्ते गन्धः पुष्करं	१२.१.२४
यन्न इन्द्रो अखनद्	७.२४.१	यमाय सोमः पवते	१८.२.१	यस्ते गन्धः पृथिवी	१२.१.२३
यन्नासत्या पराके अर्वाके	२०.१४१.५	यमिन्द्र दधिषे	२०.५५.३	यस्ते गर्भममीवा	२०.९६.१२
यन्नासत्या भुरण्यथो	२०.१४०.१	यमिन्द्राग्नी स्मर	६.१३२.४	यस्ते गर्भं प्रतिमृशात्	८.६.१८
यन्नूनं धीभिरश्विना	२०.१४२.६	यमिन्द्राणी स्मर	६.१३२.३	यस्तेऽङ्कुशो वसुदानो	६.८२.३
यन्मन्युर्जायामावहत्	११.८.१	यमिमं त्वं वृषाकपिं	२०.१२६.४	यस्ते देवेषु महिमा	१९.३.३
यन्मातली रथ	११.६.२३	यमु पूर्वमहुवे	२०.६७.७	यस्ते परूषि संदधौ	१०.१.८
यन्मा हुतमहुतमा	६.७१.२	यमोदनं प्रथमजा	४.३५.१	यस्ते पृथु स्तनयितुः	७.११.१

यस्ते प्राणेदं	११.४.१८	यस्मै त्वा यज्ञवर्धन	१०.६.३४	यस्यां सदोहविधाने	१२.१.३८
यस्ते प्लाशिर्यः	१०.९.१७	यस्मै हस्ताभ्यां	१०.७.३९	यस्यां समुद्र उत	१२.१.३
यस्ते मदो युज्यश्चारुः	२०.११७.२	यस्य कृष्णो हविर्गृहे	६.५.३	यस्याः पुरो देवकृताः	१२.१.४३
यस्ते मदोऽवकेशो	६.३०.२	यस्य क्रूरमभजन्त	१९.५६.५	यस्येदमा रजो युजस्तुजे	६.३३.१
यस्ते मन्योऽविधद्	४.३२.१	यस्य चतस्रः प्रदिशो	१०.७.१६	यस्येदं प्रदिशि यद्	४.२३.७, ७.२५.२
यस्ते शृङ्गवृषो	२०.५.७	यस्य जुष्टिं सोमिनः	४.२४.५	यस्योरुषु त्रिषु	७.२६.३
यस्ते शोकाय तन्वं	५.१.३	यस्य तक्मा कासिका	११.२.२२	यं क्रन्दसी अवतः	४.२.३
यस्ते सर्पो वृश्चिकः	१२.१.४६	यस्य ते वासः प्रथम	२.१३.५	यं क्रन्दसी संयती	२०.३४.८
यस्ते स्तनः शशयुः	७.१०.१	यस्य ते विश्वमानुषो	२०.४३.३	यं ग्राममाविशत	४.३६.८
यस्ते हन्ति पतयन्तं	२०.९६.१३	यस्य त्रयस्त्रिंशद् देवाः	१०.७.१३	यं ते मन्थं यमोदनं	१८.४.४२
यस्ते हवं विवदत्	३.३.६		१०.७.२३, १०.७.२७	यं त्वमग्रे समदहः	१८.३.६
यस्त्वा कृत्याभिः	८.५.१५	यस्य देवा अकल्पन्त	११.३.२१	यं त्वा पृषती रथे	१३.१.२१
यस्त्वा पिबति जीवति	५.५.२	यस्य द्यौरुर्वी पृथिवी	४.२.४	यं त्वा वेद पूर्व	१९.३९.९
यस्त्वा भ्राता पति	२०.९६.१५	यस्य द्विर्बर्हसो	२०.६१.५, २०.६२.९	यं त्वा होतारं	३.२१.५
यस्त्वा शाले निमिमाय	९.३.११	यस्य नेशे यज्ञपतिः	४.११.५	यं देवा अंशुमा०	७.८१.६
यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति	९.३.९	यस्य ब्रह्म मुखमाहुः	१०.७.१९	यं देवाः पितरो	१०.६.३२
यस्त्वा स्वपन्तीं त्सरति	८.६.८	यस्य भीमः प्रतीकाशः	९.८.६	यं देवाः स्मरम	६.१३२.२
यस्त्वा स्वप्नेन	२०.९६.१६	यस्य भूमिः प्रमा	१०.७.३२	यं द्विष्मो यश्च नो	१६.६.४
यस्त्वा स्वप्ने निपद्यते	८.६.७	यस्य वशास ऋषभासः	४.२४.४	यं निदधुर्वनस्पतौ	३.५.३
यस्त्वोवाच परेहि	१०.१.७	यस्य वातः प्राणापानौ	१०.७.३४	यं परिहस्तमबिभः	६.८१.३
यस्मा ऋणं यस्य	६.११८.३	यस्य विश्वे हिमवन्तो	४.२.५	यं बल्वजं न्यस्यथ	१४.२.२२
यस्मात् कोशादुदभराम	१९.७२.१	यस्य व्रतं पशवो	७.४०.१	यं ब्राह्मणे निदधे	९.५.१९
यस्मात् पक्वादमृतं	४.३५.६	यस्य शिरो वैश्वानरः	१०.७.१८	यं मित्रावरुणौ	६.१३२.५
यस्मादृचो अपातक्षन्	१०.७.२०	यस्य संस्थे न	२०.६९.२	यं मे दत्तो ब्रह्म०	१४.२.४२
यस्माद् वाता ऋतुथा	१३.३.२	यस्य सूर्यश्चक्षुः	१०.७.३३	यं याचाम्यहं	५.७.५
यस्मान्न ऋते विजयन्ते	२०.३४.९	यस्य हेतोः प्रच्यवते	९.८.३	यं वयं मृगयामहे	१०.५.४२
यस्मान्मासा निर्मिता	४.३५.४	यस्याञ्जन प्रसर्पसि	४.९.४	यं वातः परि शुम्भति	१३.१.५१
यस्मिन्समुद्रो	११.३.२०	यस्यामन्नं व्रीहियवौ	१२.१.४२	यं वां पिता पचति	१२.३.५
यस्मिन्स्तब्ध्वा प्रजापतिर्लोकान्	१०.७.७	यस्यामापः परिचराः	१२.१.९	यं विश्वे देवाः स्मर	६.१३२.२
यस्मिन् देवा अमृजत	१२.२.१७	यस्यामितानि वीर्या	२०.६५.३	यं स्मा पृच्छन्ति कुह	२०.३४.५
यस्मिन् देवा मन्मनि	१८.१.३६	यस्याश्चतस्रः प्रदिशः	१२.१.४	यः कीकसाः प्रशृणाति	७.७६.३
यस्मिन् देवा विदथे	१८.१.३५	यस्याश्वासः प्रदिशि	२०.३४.७	यः कुक्षिः सोमपातमः	२०.७१.३
यस्मिन्नुक्तानि रण्यन्ति	२०.४४.२	यस्यास्त आसनि घोरे	६.८४.१	यः कुमारी पिङ्गलिका	२०.१३६.१६
यस्मिन् भूमिरन्तरिक्षं	१०.७.१२	यस्यां कृष्णमरुणं	१२.१.५२	यः कृणोति प्रमोतम्	९.८.४
यस्मिन्वयं दधिमा	२०.८९.६	यस्यां गायन्ति	१२.१.४१	यः कृणोति मृतवत्सा	८.६.९
यस्मिन् विराट् परमेष्ठी	१३.३.५	यस्यां पूर्वं पूर्वजना	१२.१.५	यः कृत्याकृन्मूल	४.२८.६
यस्मिन् विश्वा अधि	२०.११०.२	यस्यां पूर्वं भूतकृतः	१२.१.३९	यः कृष्णः केश्यसुर	८.६.५
यस्मिन्वृक्षे मध्वदः	९.९.२१	यस्यां वृक्षा वानस्पत्या	१२.१.२७	यः परस्याः परावतः	६.३४.३
यस्मिन् षडुर्वीः पञ्च	१३.३.६	यस्यां वेदिं परि०	१२.१.१३	यः परुषः पारुषेयो	५.२२.३

यः पर्वतान् व्यदधाद्	२०.१२८.१४	यातुधाना निर्ऋतिः	७.७०.२	यावच्चतस्रः प्रदिशः	३.२२.५
यः पृथिवीं बृहस्पतिं	१५.१०.९	या ते प्राण प्रिया	११.४.९	यावती द्यावापृथिवी	४.६.२, ९.२.२०
यः पृथिवीं व्यथमानाम्	२०.३४.२	या ते वसोर्वात इषुः	१९.५५.२	यावतीनामोषधीनां	८.७.२५
यः पौरुषेयेण क्रविषा	८.३.१५	या दुर्हादो युवतयो	१४.२.२९	यावतीर्दिशः प्रदिशो	९.२.२१
यः प्रथमः कर्म	४.२४.६	या देवीः पञ्च प्रदिशो	११.६.२२	यावतीर्भृङ्गा जत्वः	९.२.२२
यः प्रथमः प्रवत	६.२८.३	या द्विपक्षा चतुष्पक्षा	९.३.२१	यावतीषु मनुष्या	८.७.२६
यः प्राणतो निमिषतो	४.२.२	या नः पीपरदश्विना	१९.४०.४	यावतीः कियतीः	८.७.१३
यः प्राणदः प्राण	४.३५.५	यानसावतिसरां	५.८.७	यावतीः कृत्या उप०	१४.२.४९
यः प्राणेन द्यावापृथिवी	१३.३.४	यानावह उशतो	७.९७.३	यावत् तेऽभि विपश्यामि	१२.१.३३
यः शतौदनं पचति	१०.९.४	यानि कानि चिच्छान्तानि	१९.९.१३	यावत् सत्रसद्येन	९.६(४).६
यः शम्बरं पर्यतरत्	२०.३४.१२	यानि चकार भुवनस्य	१९.२०.२	यावदग्रिष्टेमेन	९.६(४).२
यः शम्बरं पर्वतेषु	२०.३४.१२	यानि तेऽन्तः शिक्क्यानि	९.३.६	यावदङ्गीनं पारस्वतं	६.७२.३
यः शश्वतो महेनो	२०.३४.१०	यानि त्रीणि बृहन्ति	८.९.३	यावदतिरात्रेण	९.६(४).४
यः श्रमात् तपसो	१०.७.३६	यानि नक्षत्राणि	१९.८.१	यावदस्या गोपतिः	१२.४.२७
यः सपत्नो योऽसपत्नो	१.१९.४	यानि भद्राणि बीजानि	३.२३.४	यावद् दाताभिमन	११.३.२५
यः सप्तरश्मिर्वृषभः	२०.३४.१३	यान्युलूखलमुसलानि	९.६(१).१५	यावद् द्वादशाहेन	९.६(४).८
यः सभेयो विदथ्यः	२०.१२८.१	याप सर्पं विजमाना	१२.१.३७	यावन्तो अस्याः पृथिवीं	१२.३.४०
यः सभाभ्यो वरुणो	४.१६.८	या पुरस्ताद्युज्यते	१०.८.१०	यावन्तो मा सपत्नानां	७.१३.२
यः सहमानश्चरसि	३.६.४	या पूर्वं पतिं वित्त्वा	९.५.२७	या वशा उदकल्पयन्	१२.४.४१
यः संग्रामान्नयति	४.२४.७	या प्लीहानं शोषयति	३.२५.३	यावारेभाथे बहु	४.२८.४
यः सुन्वते पचते	२०.३४.१८	या बभ्रवो याश्च	८.७.१	या विश्पत्नीन्द्रमसि	७.४६.३
यः सुन्वन्तमवति यः	२०.३४.१५	याभ्यामजयन्	७.११०.२	या शशाप शपनेन	१.२८.३, ४.१७.३
यः सोमकामो हर्यश्वः	२०.३४.१७	या मज्जो निर्धयन्ति	९.८.१८	याश्चाहं वेद वीरुधो	८.७.१८
यः सोमे अन्तर्यो	३.२१.२	यामन्यामनुपयुक्तं	४.२३.३	यासां देवा दिवि	१.३३.३
या अकृन्तन्नवयन्	१४.१.४५	यामन्वैच्छद्धविषा	१२.१.६०	यासां द्यौः पिता पृथिवी	३.२३.६
या अक्षेषु प्रमोदन्ते	४.३८.४	यामश्विनावमिमातां	१२.१.१०	यासां नाभिररेहणं	६.९.३
या आपो दिव्याः	४.८.५	या महती महोन्माना	५.७.९	यासां राजा वरुणो	१.३३.२
या आपो याश्च	११.८.३०	यामापीनामुपसीदन्ति	९.१.९	या सुबाहुः स्वङ्गुरिः	७.४६.२
या इन्द्र भुज	२०.५५.२	या मा लक्ष्मीः पतयालूः	७.११५.२	यास्तिरश्चीरुपर्षन्ति	९.८.१६
या एव यज्ञ आपः	९.६(१).५	यामाहुतिं प्रथमां	१९.४.१	यास्ते ग्रीवा ये स्कन्धा	१०.९.२०
या ओषधयः सोमराज्ञीः	६.९६.१	यामाहुस्तारकैषा	५.१७.४	यास्ते जङ्घा याः कुष्ठिकाः	१०.९.२३
या ओषधयो या नद्यः	१४.२.७	यामिन्द्रेण सन्धां	११.१०.९	यास्ते धाना अनुकिरामि	१८.३.६९
या क्लन्दास्तम्	२.२.५	यामृषयो भूतकृतो	६.१०८.४		१८.४.२६, १८.४.४३
या गुदा अनुसर्पन्ति	९.८.१७	या मे प्रियतमा	१४.२.५०	यास्ते प्राचीः प्रदिशो	१२.१.३१
या गृत्स्यस्त्रिपञ्चाशीः	१९.३४.२	यायैः परिनृत्यति	४.३८.३	यास्ते राके सुमतयः	७.४८.२
या ग्रैव्या अपचितो	७.७६.२	या रोहन्त्याङ्गिरसीः	८.७.१७	यास्ते रुहः प्ररुहो	१३.१.९
यात इन्द्र तनूरप्सु	१७.१.१३	या रोहिणीर्देवत्या	१.२२.३	यास्ते विशस्तपसः	१३.१.१०
यातं छर्दिष्या	२०.१४१.१	यार्णवेऽधि सलिलं	१२.१.८	यास्ते शतं धमनयः	६.९०.२
यातुधानस्य सोमपः	१.८.३	यावङ्गिरसमवथो	४.२९.३	यास्ते शिवास्तन्वः	९.२.२५

यास्ते शोचयो रंहयो	१८.२.९	युध एकः सं सृजति	१०.१०.२४	ये च धीराः ये चाधीराः	११.९.२२
या हस्तिनि द्वीपिनि	६.३८.२	यथा युधमुप घेदेषि	२०.२१.७	ये चित्पूर्व ऋतसाता	१८.२.१५
या हृदयमुपर्षन्ति	९.८.१४	युधेन्द्रो मल्ल वरिवश्चकार	२०.११.७	ये त आरण्याः पशवो	१२.१.४९
यां कल्पयन्ति वहतौ	१०.१.१	युनक्त सीरा वि युगा	३.१७.२	ये त आसन् दश	११.८.१०
यां जमदग्निरखनद्	६.१३७.१	युनक्तु देवः सविता	५.२६.२	येत आसीद् भूमिः	११.८.७
यां ते कृत्यां कूपे	५.३१.८	युनज्मि त उत्तरा	४.२२.५	ये तातृषुर्देवत्रा	१८.३.४७
यां ते चक्रुरमूलायां	५.३१.४	युवं भगं सं भरतं	१४.१.३१	ये ते देवि शमितारः	१०.९.७
यां ते चक्रुरामे पात्रे	४.१७.४, ५.३१.१	युवं श्रियमश्विना देवताता	२०.१४३.२	ये ते नाड्यौ देवकृते	६.१३८.४
यां ते चक्रुरेकशफे	५.३१.३	युवं सुरामश्विना	२०.१२५.४	ये ते पन्थानोऽव दिवः	७.५५.१
यां ते चक्रुर्गार्हपत्ये	५.३१.५	यूयमग्ने शंतमाभिः	१८.४.१०	ये ते पन्थानो बहवो जनायना	१२.१.४७
यां ते चक्रुः कृक वाकावजे	५.३१.२	यूयमुग्रा मरुतः	३.१.२	ये ते पाशा वरुण	४.१६.६
यां ते चक्रुः परुषास्थे	५.३१.९		५.२१.११, १३.१.३	ये ते पूर्वे परागता	१८.३.७२
यां ते चक्रुः सभायां	५.३१.६	यूयं गावो मेदयथा कृशं	४.२१.६	ये ते रात्रि नृचक्षसो	१९.४७.३
यां ते चक्रुः सेनायां	५.३१.७	यूयं नः प्रवतो	१.२६.३	ये ते रात्र्यनड्वाहः	१९.५०.२
यां ते धेनुं निपृणामि	१८.२.३०	ये अग्रयो अपस्व०	३.२१.१	ये ते शृङ्गे अजरे	८.३.२५
यां ते बर्हिषि यां	१०.१.१८	ये अग्निजा ओषधिजा	१०.४.२३	येऽत्र पितरः पितरो	१८.४.८६
यां ते रुद्र इषुं	६.९०.१	ये अग्निदग्धा ये अनग्नि	१८.२.३५	ये त्रयः कालकाञ्जा	६.८०.२
यां त्वा गन्धर्वो	४.४.१	ये अग्रवः शशमानाः	१८.२.४७	ये त्रिषप्ताः परियन्ति	१.१.१
यां त्वा देवा असृजन्त	१.१३.४	ये अङ्गानि मदयन्ति	९.८.१९	ये त्वा कृत्वालेभिरे	१०.१.९
यां त्वा पूर्वे भूतकृतः	६.१३३.५	ये अत्रयो अङ्गिरसो	१८.३.२०	ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवः	२०.११५.३
यां देवा अनुतिष्ठन्ति	११.१०.२७	ये अन्ता यावतीः	१४.२.५१	ये त्वा श्वेता अजै	२०.१२८.१६
यां देवाः प्रतिनन्दन्ति	३.१०.२	ये अपीषन् ये	४.६.७	ये दक्षिणतो जुह्वति	४.४०.२
यां द्विपादः पक्षिणः	१२.१.५१	ये अमृतं बिभृथो	४.२६.४	ये दस्यवः पितृषु	१८.२.२८
यां प्रच्युतामनु यज्ञाः	८.९.८	ये अमो जातान्	८.६.१९	येदं पूर्वागन् रशना०	१४.२.७४
यां मृतायानु बध्नन्ति	५.१९.१२	ये अर्वाङ् मध्य	१०.८.१७	ये दिवि पुण्या लोकाः	१५.१३.६
यां मेधामृभवो	६.१०८.३	ये अर्वाञ्चस्ताँ उ	९.९.१९	ये दिशामन्तर्देशेभ्यो	४.४०.८
यां रक्षन्त्यस्वप्रा	१२.१.७	ये उस्त्रिया बिभृथो	४.२६.५	ये देवा अन्तरिक्ष	१९.२७.१२
याः कृत्या आङ्गीरसीः	८.५.९	ये कीलालेन तर्पय०	४.२६.६, ४.२७.५	ये देवा दिविषदो	१०.९.१२, ११.६.१२
याः क्लन्दास्तमिषीचयः	२.२.५	ये कुकुन्धाः कुकूरभाः	८.६.११	ये देवा दिवि ष्ट ये	१.३०.३
याः पार्श्वे उपर्षन्ति	९.८.१५	ये क्रिमयः पर्वतेषु	२.३१.५	ये देवा दिव्येकादश	१९.२७.११
याः सीमानं विरुजन्ति	९.८.१३	ये क्रिमयः शितिकक्षा	५.२३.५	ये देवानामृत्वजो	१९.११.५, ९.५८.६
याः सुपर्णा आङ्गिरसीः	८.७.२४	ये गन्धर्वा अप्सरसो	१२.१.५०	ये देवा राष्ट्रभृतो	१३.१.३५
युक्ता मातासीद्धरि	९.९.९	ये गर्भा अवपद्यन्ते	५.१७.७	ये देवास्तेन हासन्ते	४.३६.५
युजे रथं गवेषणं	२०.१२.३	ये गव्यता मनसा शत्रुम्	२०.८३.२	ये देवाः पृथिव्यां	१९.२७.१३
युज्यमानो वैश्वदेवो	९.७.२४	ये गोपतिं पराणीय	१२.४.५२	येऽधस्ताज्जुह्वति	४.४०.५
युज्जन्ति ब्रध्नमरुषं	२०.२६.४	ये ग्रामा यदरण्यं	१२.१.५६	ये धीवानो रथकाराः	३.५.६
	२०.४७.१०, २०.६९.९	ये ग्राम्याः पशवो	२.३४.४	येन ऋषयो बलम०	४.२३.५
युज्जन्ति हरी इषिरस्य	२०.१००.३	ये च जीवा ये च	१८.४.५७	येन कृशं वाजयन्ति	६.१०१.२
युज्जन्त्यस्य काम्या	२०.२६.५	ये च देवा अयजन्त	२०.१२८.५	येन ज्योतींष्यायवे	२०.६१.२

ये नदीनां संस्त्रवन्ति	१.१५.३	ये पर्वताः सोमपृष्ठाः	३.२१.१०	ये सहस्रमराजन्ना०	५.१८.१०
येन देवं सवितारं	१९.२४.१	ये पश्चाज्जुह्वति	४.४०.३	ये सूर्यं न तितिक्षन्त	८.६.१२
येन देवा अमृतम०	४.२३.६	ये पाकशंसं विहरन्त	८.४.९	ये सूर्यात् परिसर्पन्ति	८.६.२४
येन देवा असुराणां	६.७.३	ये पितरो वधूदर्शा	१४.२.७३	ये सोमासः परावति	२०.११२.३
येन देवा असुरान्	९.२.१७	ये पुण्यानां पुण्या	१५.१३.८	ये३ स्माकं पितरः	१८.४.६८
येन देवा ज्योतिषा	११.१.३७	ये पुरस्ताज्जुह्वति	४.४०.१	ये३ स्यां स्थ दक्षिणायां	३.२६.२
येन देवा न वियन्ति	३.३०.४	ये पुरुषे ब्रह्म विदुः	१०.७.१७	ये३ स्यां स्थ ध्रुवायां	३.२६.५
येन देवाः स्वरा	४.११.६	ये पूर्वे वध्वो यन्ति	८.६.१४	योऽस्यां स्थ प्रतीच्यां	३.२६.३
येन धनेन प्रपणं	३.१५.५, ३.१५.६	ये पृथिव्यां पुण्या	१५.१३.२	ये३ स्यां स्थ प्राच्यां	३.२६.१
येन महानघ्न्या	१४.१.३६	ये बध्यमानमनु	२.३४.३	ये३ स्यां स्थोदीच्यां	३.२६.४
येन मृतं स्नपयन्ति	५.१९.१४	ये बाहवो या इषवो	११.९.१	ये३ स्यां स्थोर्ध्वायां	३.२६.६
येन वृक्षाँ अभ्यभो	६.१२९.२	ये बृहत्सामानमा	५.१९.२	ये स्नाक्त्यं मणिं जना	८.५.७
येन वेहद् बभूवथ	३.२३.१	ये ब्राह्मणं प्रत्यष्टीवन्	५.१९.३	यैरिन्द्रः प्रक्रीडते	५.२१.८
येन सिन्धुं महीरपो	२०.६३.९	ये भक्षयन्तो न	२.३५.१	यो अक्रन्दयत्	८.९.२
येन सूर्या सावित्रीं	६.८२.२	येभिर्वात इषितः	१०.८.३५	यो अक्षयौ परिसर्पति	५.२३.३
येन सोम साहन्त्या०	६.७.२	येभिः पाशैः परि०	६.११२.३	या अग्निः क्रव्यात्प्रविवेश	१२.२.७
येन सोमादितिः	६.७.१	ये मा क्रोधयन्ति	४.३६.९	यो अग्नौ रुद्रो यो	७.८७.१
येन हस्ती वर्चसा	३.२२.३	येऽमावास्यां रात्रिं	१.१६.१	यो अग्रतो रोचनानां	४.१०.२
ये नः पितुः पितरो	१८.२.४९	ये मृत्यव एकशतं	८.२.२७	यो अङ्ग्यो यः कर्ण्यो	६.१२७.३
	१८.३.४६, १८.३.५९	ये यक्ष्मासो अर्भका	१९.३६.३	यो अद्य देव सूर्य	१३.१.५८
ये नः सपत्ना अप ते	५.३.१०	ये युध्यन्ते प्रधनेषु	१८.२.१७	यो अद्य सेन्यो वधो	१.२०.२, ६.९९.२
येनाग्रिरस्या भूम्या	१४.१.४८	ये रथिनो ये अरथा	११.१०.२४	यो अद्य स्तेन आयति	४.३.५, १९.४९.९
येनातरन् भूतकृतो	४.३५.२	ये राजानो राजकृतः	३.५.७	यो अद्रिभिः प्रथमजा	२०.९०.१
येना दशग्वमध्रिगुं	२०.६३.८	ये रात्रिमनुतिष्ठन्ति	१९.४८.५	यो अनिध्मो दीदयत्	१४.१.३७
येनादित्यान् हरितः	१३.३.१७	ये व आपोऽपामग्रयो	१०.५.२१	यो अन्तरिक्षेण	४.२०.९
येना निचक्र आसुरीन्द्रम्	७.३८.२	ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं	१४.२.१०	यो अन्धो यः पुनःसरो	६.१२९.३
येना पावक चक्षसा	१३.२.२१	ये वर्मिणो येऽवर्माणो	११.१०.२३	यो अन्नादो अन्नपतिः	१३.३.७
	२०.४७.१८	ये वशाया अदानाय	१२.४.५१	यो अन्येद्युरुभयद्यु	७.११६.२
येनावपत् सविता	६.६८.३	येवाषासः कष्कषासः	५.२३.७	यो अस्य पारे रजसः	६.३४.५
येना श्रवस्यवश्चरथ	३.९.४	ये वां दंसांस्त्वश्विना	२०.१३९.३	यो अस्य विश्वजन्मनः	११.४.२३
येना समुद्रमसृजो	२०.९.४, २०.४९.७	ये वो देवाः पितरो	१.३०.२	यो अस्य समिधं	६.७६.३
येना सहस्रं वहसि	९.५.१७	ये ब्रीहयो यवा	९.६.१४	यो अस्य सर्वजन्मनः	११.४.२४
येनासौ गुप्त आदित्यः	११.१०.११	ये शालाः परि०	८.६.१०	यो अस्य स्याद्	१२.४.१३
ये निखाता ये	१८.२.३४	येऽश्रद्धा धनकाम्या	१२.२.५१	यो अस्या ऊधो	१२.४.१८
येनेन्द्राय समभरः	१.९.३	येषामध्येति प्रवसन्	७.६०.३	यो अस्या ऋचः	१२.४.२८
येनेमा विश्वा च्यवना	२०.३४.४	येषां पश्चात् प्रददानि	८.६.१५	यो अस्याः कर्णा	१२.४.६
येऽन्तरिक्षाज्जुह्वति	४.४०.६	येषां प्रयाजा उत	१.३०.४	यो गिरिष्वजायथा	५.४.१
येऽन्तरिक्षे पुण्या	१५.१३.४	ये सत्यासो हविरदो	१८.३.४८	योगेयोगे तवस्तरं	१९.२४.७, २०.२६.१
ये पन्थानो बहवो	३.१५.२, ६.५५.१	ये सर्पिषः संस्त्रवन्ति	१.१५.४	यो जात एव प्रथमो	२०.३४.१

यो जाम्या अप्रथयः	२०.१२८.२	यो रक्षांसि निजूर्वति	६.३४.२	यो हत्वाहिमरिणात्	२०.३४.३
यो जायमानः पृथिवीं	१९.३२.९	यो रधस्य चोदिता	२०.३४.६	यो हरिमा जायान्यः	१९.४४.२
यो जिनाति तमन्विच्छ	६.१३४.३	यो राजा चर्षणीनां	२०.९२.१६	यौ त ऊरू अष्टीवन्तौ	१०.९.२१
योऽतिथीनां स	९.६(२).१३		२०.१०५.४	यौ त ओष्ठौ ये नासिके	१०.९.१४
योऽथर्वाणं पितरं	४.१.७	यो रायो ऽवनिर्महान्	२०.६८.१०	यौ ते दूतौ निर्ऋते	६.२९.२
यो ददाति शिति०	३.२९.३	यो रोहितो वृषभः	१३.१.२५	यौ ते बलास तिष्ठतः	६.१२७.२
यो दध्रे अन्तरिक्षे	१८.३.६३	यो व आपोऽग्निराविवेश	१६.१.८	यौ ते बाहू ये दोषणी	१०.९.१९
यो दाधार पृथिवीं	४.३५.३	यो व आपोऽपामश्मा	१०.५.२०	यौ ते मातोन्ममार्ज	८.६.१
यो देवाः कृत्वां कृत्वा	४.१८.२	यो व आपोऽपामूर्मिः	१०.५.१६	यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ	१८.२.१२
यो देवो विश्वाद्यमु	३.२१.४	यो व आपोऽपां भागो	१०.५.१५	यौ भरद्वाजमवथो	४.२९.५
यो न इदमिदं पुरा	२०.१४.३, २०.६२.३	यो व आपोऽपां वत्सो	१०.५.१७	यौ मेधातिथिमवतो	४.२९.६
यो न जीवोऽसि न मृतो	६.४६.१	यो व आपोऽपां वृषभो	१९.५.१८	यौ व्याघ्राववरूढौ	६.१४०.१
यो नस्तायद् दिप्सति	७.१०८.१	यो व आपोऽपां हिरण्य०	१०.५.१९	यौ श्यावाश्वमवथो	४.२९.४
यो नः पाप्मन्न जहासि	६.२६.२	यो वः शिवतमो रसः	१.५.२	र	
यो नः शपादशपतः	६.३७.३, ७.५९.१	यो वः शुष्मो हृदयेषु	६.७३.२	रक्षन्तु त्वाग्रयो ये	८.१.११
यो नः सुसाञ्जाग्रतो	७.१०८.२	यो वा अभिभुवं	९.५.३६	रक्षा मार्किनो अघ०	१९.४७.६
यो नः सोमः सुशंसिनो	६.६.२	यो वा उद्यन्तं नामर्तु	९.५.३५	रक्षांसि लोहितम्	९.७.१७
यो नः सोमाभिदासति	६.६.३	यो वाचा विवाचो	२०.७३.६	रक्षोहणं वाजिनमा	८.३.१
यो नः स्वो यो अरणः	१.१९.३	यो विद्यात् ब्रह्म प्रत्यक्षं	९.६(१).१	रथजितां राथजिते	६.१३०.१
योऽनाक्ताक्षो अनभ्यक्तो	२०.१२८.६	यो विद्यात् सप्त	१०.१०.२	रथे अक्षेष्णवृषभस्य	६.३८.३
यो नो अग्निरार्हपत्यः	१९.३१.२	यो विद्यात् सूत्रं विततं	१०.८.३७	रपद् गन्धर्वीरप्या	१८.१.१९
यो नो अग्निः पितरो	१२.२.३३	यो विश्वचर्षणि०	१२.२.२६	रयिं मे पोषं सवितोत	४.२५.५
यो नो अश्वेषु वीरेषु	१२.२.१५	यो विश्वाभि विपश्यति	६.३४.४	रश्मिभिर्नभ आभृतं	१३.४.२, ९
यो नो दिप्सददिप्सतो	४.३६.२	यो वेतसं हिरण्ययं	१०.७.४१	राकामहं सुहवा सुष्टुती	७.४८.१
यो नो द्युवे धनमिदं	७.१०९.५	यो वेदानडुहो दोहान्	४.११.९	राजन्ये दुन्दुभावा०	६.३८.४
यो नो द्वेषत् पृथिवी	१२.१.१४	यो वेहतं मन्यमानो	१२.४.३८	राजसूयं वाजपेयं	११.७.७
यो नो भद्राहमकरः	६.१२८.४	यो वै कशायाः सप्त	९.१.२२	राज्ञो वरुणस्य	१०.५.४४
यो नो मर्तो मरुतो दुर्हणायुः	७.७७.२	यो वै कुर्वन्तं नामर्तु	९.५.३२	राज्ञो विश्वजनीनस्य	२०.१२७.७
यो नो रसं दिप्सति	८.४.१०	यो वै तां ब्रह्मणो	१०.२.२९	रात्रि मातरुषसे नः	१९.४८.२
योऽन्तरिक्षे तिष्ठति	११.२.२३	यो वै ते विद्यादरणी	१०.८.२०	रात्रिरात्रिमप्रयातं	१९.५५.१
योऽप्स्वग्रिरति	१६.१.७	यो वै नैदाघं नामर्तु	९.५.३१	रात्रि रात्रिमरिष्यन्तः	१९.५०.३
योऽभि यातो निलयते	११.२.१३	यो वै पिन्वतं नामर्तु	९.५.३४	रात्रीभिरस्मा अहभिः	१८.१.१०
यो भूतं च भव्यं च	१०.८.१	यो वै संयन्तं नामर्तु	९.५.३३	रात्री माता नभः	५.५.१
यो ममार प्रथमो	१८.३.१३	यो व्यतीरफाणयत्	२०.९२.१०	राद्धिः प्राप्तिः समाप्तिः	११.७.२२
यो मा पाकेन मनसा	८.४.८	योऽस्मांश्चक्षुषा	५.६.१०	राया वयं सुमनसः	१४.२.३६
यो माभिच्छायमत्येषि	१३.१.५७	योऽस्मान् द्वेष्टि तं	१६.७.५	रारन्धि सवनेषु ण	२०.२३.४
यो मायातुं यातुधानेत्याह	८.४.१६	योऽस्मान् द्वेष्टि यं	७.८१.५	रिश्यपदीं वृषदतीं	१.१८.४
यो मारयति प्राणयति	१३.३.३	योऽस्मान् ब्रह्मणस्पते	६.६.१	रिश्यस्येव परीशासं	५.१४.३
यो यज्ञस्य प्रसाधनः	१३.१.६०	योऽस्य दक्षिणः कर्णोऽयं	१५.१८.३	रुक्मप्रस्तरणं वह्नां	१४.२.३०

रुचिरसि रोचोऽसि	१७.१.२१	वनस्पतिः सह देवैः	१२.३.१५	वशा दग्धामिमाङ्गुरिम्	२०.१३६.१३
रजन् परिरुजन्	१६.१.२	वनस्पतीन् वानस्पत्यान्	८.८.१४	वशा द्यौर्वशा पृथिवी	१०.१०.३०
रुजश्च मा वेनश्च मा	१६.३.२		११.९.२४	वशा माता राजन्यस्य	१०.१०.१८
रुद्र एनमिष्वासो	१५.५.११	वनस्पतेऽव सृजा	५.२७.११		१२.४.३३
रुद्र जलाषभेषज	२.२७.६	वनस्पते वीड्वंगो हि भूयाः	६.१२५.१	वशामेवामृतम्	१०.१०.२६
रुद्रस्य मूत्रमस्य	६.४४.३	वनस्पते स्तीर्णमा	१२.३.३३	वशा यज्ञं प्रत्य	१०.१०.२५
रुद्रस्यैलबकारेभ्यो	११.२.३०	वनिष्ठा नाव गृह्णन्ति	२०.१३१.९	वशाया दुग्धं पीत्वा	१०.१०.३१
रुद्रो वो ग्रीवा अशरैत्	६.३२.२	वने न वा यो न्यधायि	२०.७६.१	वशायाः पुत्रमा	२०.१३०.१५
रुद्धि दर्भ सपत्नान्	१९.२९.३	वनोति हि सुन्वन्	२०.६७.१	वशां देवा उप जीवन्ति	१०.१०.३४
रुहो रुरोह रोहित	१३.१.४	वयमिन्द्र त्वायवोऽभि	२०.१८.४	वषट्कारेणान्ना	१५.१४.१८
रूपंरूपं वयोवयः	१९.१.३	वयमिन्द्र त्वायवो हवि	२०.२३.७	वषट् ते पूषस्मिन्	१.११.१
रेवतीरनाधृषः	६.२१.३	वयमु त्वा तदिदर्थ	२०.१८.१	वषड्दुतेभ्यो वष	७.९७.७
रेवतीर्नः सधमाद	२०.१२२.१	वयमु त्वामपूर्व्य	२०.१४.१, २०.६२.१	वसवस्त्वा दक्षिणतः	१०.९.८
रैभ्यासीदनुदेयी	१४.१.७	वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह	२०.९७.१	वसोरिन्द्रं वसुपतिं	२०.७१.१५
रोचसे दिवि रोचसे	१३.२.३०	वयं घ त्वा सुता वन्तः	२०.५२.१	वसोर्या धारा मधुना	१२.३.४१
रोहण्यसि रोहणी	४.१२.१		२०.५७.१४	वस्योभूयाय वसुमान्	१६.९.४
रोहितः कालो अभवद्	१३.२.३९	वयं जयेम त्वया युजा	७.५०.४	वंशानां ते नहनानां	९.३.४
रोहिते द्यावापृथिवी	१३.१.३७	वयं शूरेभिरस्तुभिः	२०.७०.२०	वाङ् म आसन् नसोः	१९.६०.१
रोहितेभ्यः स्वाहा	१९.२३.२३	वयं तदस्य संभृतम्	७.९०.२	वाचमष्टापदीमहं	२०.४२.१
रोहितो दिवमारुहत्	१३.१.२६	वयो न वृक्षं सुपलाशं	२०.१७.४	वाचस्पत ऋतवः	१३.१.१८
	१३.२.२५	वरणेन प्रव्यथिता	१०.३.९	वाचस्पते पृथिवी	१३.१.१७
रोहितो द्यावापृथिवी अदृंहत्	१३.१.७	वरणो वारयाता	६.८५.१, १०.३.५	वाचस्पते सौमनसं	१३.१.१९
रोहितो द्यावापृथिवी जजान	१३.१.६	वराहो वेद वीरुधं	८.७.२३	वाजस्य नु प्रसवे मातरम्	७.६.४
रोहितो यज्ञस्य जनिता	१३.१.१३	वरुणं त आदित्य	१९.१८.४	वाजस्य नु प्रसवे सम्	३.२०.८
रोहितो यज्ञं व्यदधाद्	१३.१.१४	वरुणस्य भाग स्थ	१०.५.१०	वाजेषु सासहिर्भव	२०.१९.६
रोहितो लोको अभवद्	१३.२.४०	वरुणोऽपामधिपतिः	५.२४.४	वाञ्छ मे तन्वं पादौ	६.९.१
रोहेम शरदः शतम्	१९.६७.४	वरुणो मादित्यैः	१९.१७.४	वातइव वृक्षान्नि	१०.१.१७
		वरुणो याति वस्वभिः	२०.१३१.३	वातरंहा भव वाजिन्	६.९२.१
ल		वर्च आ धेहि मे	१९.३७.२	वातं ब्रूमः पर्जन्यं	११.६.६
लाङ्गलं पवीरवत्	३.१७.३	वर्चसा मां पितरः	१८.३.१०	वाताज्जातो अन्तरिक्षाद्	४.१०.१
लोम लोम्ना संकल्पया	४.१२.५	वार्चा मां समनकु	१८.३.११	वातात् ते प्राणमविदं	८.२.३
लोमान्यस्य सं छिन्धि	१२.५.६८	वर्चसो द्यावापृथिवी	१९.५८.३	वानस्पत्यः संभृतः	५.२१.३
लोहितेन स्वधितिना	६.१४१.२	वर्म मह्यमयं मणिः	१०.६.२	वानस्पत्या ग्रावाणो	३.१०.५
व		वर्म मे द्यावापृथिवी	८.५.१८, १९.२०.४	वायुरन्तरिक्षस्य	५.२४.८
वच्यस्व रेभ वच्यस्व	२०.१२७.४	वर्ये वन्दे सुभगे	१९.४९.३	वायुरन्तरिक्षेण	१९.१९.२
वज्रापवसाध्यः	२०.४८.३	वर्षमाज्यं ग्रंसो	१३.१.५३	वायुरमित्राणाम्	११.१०.१६
वज्रेण शतपर्वणा	१२.५.६६	वर्ष वनुष्वापि	१२.३.५३	वायुरेनाः समाकरत्	६.१४१.१
वज्रो धावन्ती वैश्वानर	१२.५.१८	ववक्ष इन्द्रो अमितं	२०.७७.५	वायुर्मन्तरिक्षेण	१९.१७.२
वत्सो विराजो वृषभो	१३.१.३३	वशा चरन्ती बहुधा	१२.४.२९	वायुं तेऽन्तरिक्ष	१९.१८.२
वध्रयस्ते खनितारो	४.६.८				

वायो यत् ते तपस्तेन	२.२०.१	विद्य ते० ग्राह्याः	१६.५.१	विरोहितो अमृशत्	१३.१.८
वायो यत् ते तेजस्तेन	२.२०.५	विद्य ते० जनित्रं देवजा	१६.५.८	वि लपन्तु यातुधाना	१.७.३
वायो यत् तेऽर्चिस्तेन	२.२०.३		६.४६.२	विलिप्ती या बृहस्पते	१२.४.४६
वायो यत् ते शोचिस्तेन	२.२०.४	विद्य ते० निर्ऋत्याः	१६.५.४	विलिपत्या बृहस्पते	१२.४.४४
वायो यत् ते हरस्तेन	२.२०.२	विद्य ते० निर्भूत्याः	१६.५.६	विलोहितो अधिष्ठानाद्	१२.४.४
वायोः पूतः पवित्रेण	६.५१.१	विद्य ते० पराभूत्याः	१६.५.७	विविस्वान्नो अभयं	१८.३.६१
वायोः सवितुर्विदधानि	४.२५.१	विद्य वै ते जायान्य	७.७६.५	विवस्वान्नो अमृतत्वे	१८.३.६२
वारिदं वारयातै वरणा०	४.७.१	विद्या शरस्य पितरं	१.३.४	विवाहां ज्ञातीन्त्सर्वा	१२.५.४४
वार्षा त्वा यव्याभिः	२०.१००.२	विद्या० पितरं पर्जन्यं भूरि	१.२.१	विशंविशं मघवा परि	२०.१७.६
वार्षहत्याय शवसे	२०.१९.१	विद्या० पितरं पर्जन्यं शत	१.३.१	विशां च वै स	१५.८.३
वार्षिकावेनं मासौ	१५.४.९	विद्या शरस्य पितरं मित्रं	१.३.२	विश्वकर्माणं ते सप्त	१९.१८.७
वार्षिकौ मासौ गोसारौ	१५.४.८	विद्या शरस्य पितरं वरुणं	१.३.३	विश्वकर्मा मा सप्त०	१९.१७.७
वावाता च महिषी	२०.१२८.११	विद्या शरस्य पितरं सूर्यं	१.३.५	विश्वजित् कल्याण्यै	६.१०७.३
वावृधानस्य ते वयं	२०.२७.६	विद्या हि त्वा धनञ्जयं	२०.२४.६	विश्वजित् त्रायमाणायै	६.१०७.१
वावृधानः शवसा	५.२.२, २०.१०७.५	वि द्यामेषि रजस्पृथु	१३.२.२२	विश्वमन्यामभीवार	१.३२.४
वासन्तावेनं मासौ	१५.४.३		२०.४७.१९	विश्वम्मर विश्वेन	२.१६.५
वासन्तौ मासौ गोसारौ	१५.४.२	विद्याश्च वा अविद्याश्च	११.८.२३	विश्वम्भरा वसुधानी	१२.१.६
वि ग्राम्याः पशवः	३.३१.३	विद्युज्जिह्वा मरुतो	९.७.३	विश्वरूपं चतुरक्षं	२.३२.२
वि चिद् वृत्रस्य दोधतो	२०.१०७.३	विद्युत् पुंश्चली	१५.२.२५	विश्वरूपां सुभगां	६.५९.३
विचिन्वतीमाकि	४.३८.२	विद्योतमानः प्रति	९.६(५).७	विश्वव्यचा घृतपृष्ठो	१२.३.१९
वि जिहीष्व बार्हत्	५.२५.९	विद्रधस्य बलासस्य	६.१२७.१	विश्वव्यचाश्चर्मो०	९.७.१५
वि जिहीष्व लोकं	६.१२१.४	विधुं दद्राणं सलिलस्य	९.१०.९	विश्वस्वं मातरं	१२.१.१७
विजेषकृदिन्द्रइव	४.३१.५	विध्यं दर्भं सपत्नान्	१९.२८.१०	विश्वं वायुः स्वर्गो	९.७.४
वि ज्योतिषा बृहता भाति	८.३.२४	विध्याम्यासां प्रथमां	७.७४.२	विश्वाः पृतना अभिभूतरं	२०.५४.१
विततौ किरणौ द्वौ	२०.१३३.१	वि न इन्द्र मृधो जहि	१.२१.२	विश्वानि शक्रो नर्याणि	२०.७७.६
वि तर्तूर्यन्ते मघवन्	२०.८५.४	विपश्चितं तरणिं	१३.२.४	विश्वान् देवानिदं	११.६.१९
वि तिष्ठध्वं मरुतो	८.४.१८	विभिद्या पुरं शयथे	२०.९१.५	विश्वान्येवास्य	१५.३.११
वि तिष्ठन्तां मातुः	१४.२.२५	विभिन्दती शतशाखा	४.१९.५	विश्वामित्र जमदग्रे	१८.३.१६
वि ते भिनद्भि मेहनं	१.११.५	विभ्राजज्ज्योतिषा	२०.६२.७	विश्वाहा ते सदमिद्	३.१५.८
वि ते मदं मदावति	४.७.४	वि मिमीष्व पयस्वतीं	१३.१.२७	विश्वेदेवा उपरिष्ठाद्	८.८.१३
वि ते मुञ्चामि रशनां	७.७८.१	विमृग्वरीं पृथिवीं	१२.१.२९	विश्वेदेवा मरुतः	६.४७.२
वि ते हनव्यां शरणिं	६.४३.३	विमोकश्च मार्द्रपविश्च	१६.३.४	विश्वेदेवा वसवो	१.३०.१
वि त्वा ततस्त्रे	२०.७२.२, २०.७५.१	वि य और्णोत् पृथिवीं	१३.३.२२	विश्वेषु हि त्वा सवनेषु	२०.७२.१
विदुष्टे अस्य वीर्यस्य	२०.७५.२	वि रक्षो वि मृधो	१.२१.३	विषमेतद् देवकृतं	५.१९.१०
विदेवस्त्वा महान०	२०.१३६.१४	विराजश्च वै स	१५.६.२३	विषमेवास्याप्रियं	८.१०(६).४
वि देवा जरसा	३.३१.१	विराजान्नाद्यान्नमति	१५.१४.१०	विषं गवां यातुधानाः	८.३.१६
विद्य ते सभे नाम	७.१२.२	विराडग्रे समभवद्	१९.६.९	विषं प्रयस्यन्ती	१२.५.३१
विद्य ते सर्वाः परिजाः	१९.५६.६	विराड् वा इदमग्र	८.१०(१).१	विषाणा पाशान् वि	६.१२१.१
विद्य ते स्वप्न जनित्रमभूत्याः	१६.५.५	विराड् वाग्विराट्	९.१०.२४	विषासहिं सहमानं	१७.१.१-५

विषासहौ स्वाहा	१९.२३.२७	वृषा यूथेव वंसगः	२०.७०.१४	व्यस्यै मित्रावरुणौ	३.२५.६
विषितं ते वस्तिबिलं	१.३.८	वृषा वृष्णे दुदुहे	१८.१.१८	व्याकरोमि हविषा	१२.२.३२
वि षु विश्वा अरातयो	२०.९५.४	वृषासि त्रिष्टुप्छन्दा	६.४८.३	व्याकृतय एषाम्	३.२.४
विषूच्येतु कृन्तती	१.२७.२	वृषेन्द्रस्य वृषा	६.८६.१	व्याघ्रं दत्वातां वयं	४.३.४
विषूच्येन्द्रो अमतेः	२०.१७.३	वृषेव यूथे सहसा	५.२०.३	व्याघ्रेऽह्न्यजनिष्ट वीरो	६.११०.३
विषेण भङ्गुरावतः	८.३.२३	वृषो अग्निः समिध्यते	२०.१०२.२	व्याघ्रो अधि वैयाघ्रे	४.८.४
विष्टारिणमोदनं	४.३४.३,४	वेत्था हि निर्ऋतीनां	२०.६६.३	व्यानडिन्द्रः पृतनाः	२०.७६.८
विष्णुर्युनक्तु बहुधा	५.२६.७	वेद आस्तरणं ब्रह्म	१५.३.७	व्याप पूरुषः	२०.१३१.१७
विष्णुर्योनिं कल्पयतु	५.२५.५	वेद तत् ते अमर्त्य	१३.१.४४	व्यार्त्या पवमानो	३.३१.२
विष्णोर्नु कं प्रा वोचं	७.२६.१	वेद वै रात्रि ते नाम	१९.४८.६	व्रजं कृणुध्वं स हि	१९.५८.४
विष्णोः कर्माणि पश्यत	७.२६.६	वेदः स्वस्तिर्दुधणः	७.२८.१	व्रतेन त्वं व्रतपते	७.७४.४
विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा	१०.५.२५-३५	वेदाहं पयस्वन्तं	३.२४.२	व्रात्य आसीदीय०	१५.१.१
विष्वज्जस्तस्माद्यक्ष्मा	१९.३८.२	वेदाहं सप्त प्रवतः	१०.१०.३	व्रात्याभ्यां स्वाहा	१९.२३.२५
विष्वज्चो अस्मच्छरवः	१.१९.२	वेदाहं सूत्रं विततं	१०.८.३८	व्रीहिमत्तं यवमत्तं	६.१४०.२
विसल्पस्य विद्रधस्य	९.८.२०	वेदिष्टे चर्म भवतु	१०.९.२	श	
विहल्हो नाम ते पिता	६.१६.२	वेदिं भूमिं कल्पयित्वा	१३.१.५२	शकधूमं नक्षत्राणि	६.१२८.१
वि हि सोतोरसृक्षत	२०.१२६.१	वेनस्तत् पश्यत् परमं	२.१.१	शक बलिः	२०.१३१.१३
विहृदयं वैमनस्यं	५.२१.१	वैकङ्कतेनेधेन	५.८.१	शकमयं धूममारादपश्यं	९.१०.२५
विंशतिः स्वाहा	१९.२३.१७	वैयाघ्रो मणिर्वीरुधां	८.७.१४	शक्रो वाचमधृष्ट०	२०.४९.२
वीदं मध्यमवासृपद्	१९.४४.७	वैरं विकृत्यमाना	१२.५.२८	शक्रो वाचमधृष्णुहि	२०.४९.३
वीमां मात्रां मिमीमहे	१८.२.४१	वैरूपस्य च वै स	१५.२.१७, १५.२.१८	शक्वरी स्थ पशवो	१६.४.७
वीमे देवा अक्रंसत	२०.१३५.४	वैवस्वतः कृणवद्	६.११६.२	शग्ध्यू षु शचीपत	२०.११८.१
वीमे द्यावापृथिवी	३.३१.४	वैश्वदेवी ह्युच्यसे	१२.५.५३	शङ्खेनामीवाममतिं	४.१०.३
वीलु चिदारुजलुभिः	२०.७०.१	वैश्वदेवीं वर्चस आ	१२.२.२८	शचीव इन्द्र पुरुकृद्	२०.२१.३
वीहि स्वामाहुतिं	६.८३.४	वैश्वानरस्य दंष्ट्राभ्यां	१०.५.४३	शणश्च मा जङ्घिडश्च	२.४.५
वृकश्चिदस्य वारणः	२०.९७.२	वैश्वानरस्य प्रतिमा	८.९.६	शतकाण्डो दुश्च्यवनः	१९.३२.१
वृक्षं यद् गावः परि	१.२.३	वैश्वानरस्यै न दंष्ट्रयोः	१६.७.३	शतधारं वायुमर्कं	१८.४.२९
वृक्षंवृक्षमा रोहसि	५.५.३	वैश्वानरः पविता	६.११९.३	शतमहं दुर्णाम्नीनां	१९.३६.६
वृश्च दर्भ सपत्नान्	१९.२८.७	वैश्वनराय प्रति वेदयामि	६.११९.२	शतमाश्वा हिरण्ययाः	२०.१३१.५
वृश्च प्र वृश्च सं	१२.५.६२	वैश्वानरीं वर्चस	६.६२.३	शतयार्जं स यजते	९.४.१८
वृष्णं त्वा वयं वृष्न्	२०.१०२.३	वैश्वानरीं सूनृतामा	६.६२.२	शतवारो अनीनशद्	१९.३६.१
वृषभं वाजिनं वयं	७.८०.२	वैश्वानरे हविरिदम्	१८.४.३५	शतस्य धमनीनां	१.१७.३
वृषभो न तिग्मशृङ्गो	२०.१२६.१५	वैश्वानरोऽङ्गिरसां	६.३५.३	शतहस्त समाहर	३.२४.५
वृषभोऽसि स्वर्ग	११.१.३५	वैश्वानरो न आगमद्	६.३५.२	शतं कंसाः शतं दोग्धारः	१०.१०.५
वृषाकपायि रेवती	२०.१२६.१३	वैश्वानरो न ऊतये	६.३५.१	शतं च न प्रहरन्तो	१९.४६.३
वृषा न क्रुद्धः पतयत्	२०.१७.८	वैश्वानरो रश्मिभिः	६.६२.१	शतं च मे सहस्रं च	५.१५.११
वृषा मतीनां पवते	१८.४.५८	व्यचस्वतिरुर्विया	५.१२.५	शतं जीव शरदो	३.११.४, २०.९६.९
वृषा मे रवो नभसा	५.१३.३	व्यन्तरिक्षमतिरन्	२०.२८.१, २०.३९.२	शतं ते दर्भ वर्माणि	१९.३०.२
वृषायमाणोऽवृणीत सोमं	२.५.७	व्यवात् ते ज्योतिः	८.१.२१	शतं तेऽयुतं हायनान्	८.२.२१

शतं या भेषजानि	६.४४.२	शं नः सूर्य उरुचक्षा	१९.१०.८	शिवाभिष्टे हृदयं	२.२९.६
शतं वा भारती शवः	२०.१३१.४	शं नः सोमो भवतु	१९.१०.७	शिवास्त एका अशिवास्त	७.४३.१
शतं वीरानजनयः	१९.३६.४	शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको	१९.१०.४	शिवास्ते सन्त्वोषधयः	८.२.१५
शतं सहस्रमयुतं	१०.८.२४	शं नो अज एकपाद्देवो	१९.११.३	शिवां रात्रिमनुसूर्य	१९.४९.५
शतानीका हेतयो अस्य	२०.५१.४	शं नो अदितिर्भवतु	१९.१०.९	शिवे ते स्तां द्यावापृथिवी	८.२.१४
शतानीकेव प्र जिगाति	२०.५१.२	शं नो ग्रहाश्चान्द्रमसाः	१९.९.१०	शिवेन मा चक्षुषा १.३३.४, १६.१.१२	
शतापाष्ठां नि गिरति	५.१८.७	शं नो देवः सविता	१९.१०.१०	शिवो वो गोष्ठो भवतु	३.१४.५
शतेन पाशैरभि	४.१६.७	शं नो देवा विश्वदेवा	१९.११.२	शिवौ ते स्तां व्रीहि	८.२.१८
शतेन मा परि पाहि	४.१९.८	शं नो देवी पृश्निपर्व्यशं	२.२५.१	शिंशुमारा अजगराः	११.२.२५
शत्रूषाणीषाडभि	५.२०.११	शं नो देवीरभिष्टय	१.६.१	शीर्षक्तिं शीर्षामयं	९.८.१
शन्तिवा सुरभिः स्योना	१२.१.५९	शं नो द्यावापृथिवी	१९.१०.५	शीर्षण्वती नस्वती	१०.१.२
शस्रारमेतु शपथो	२.७.५	शं नो धाता शमु	१९.१०.३	शीर्षलोकं तृतीयकं	१९.३९.१०
शफेनइव ओहते	२०.१३१.७	शं नो भगः शमु	१९.१०.२	शीर्षामयमुपहत्या	५.४.१०
शमग्रयः समिद्धा	१८.४.१२	शं नो भवन्त्वपः	२.३.६	शुकेषु ते हरिमाणं	१.२२.४
शमग्रे पशचात् तप शं	१८.४.११	शं नो भूमिर्वेप्यमाना	१९.९.८	शुक्रं वहन्ति हरयो	१३.३.१६
शमीमश्वत्थ आरुढः	६.११.१	शं नो मित्रः शं वरुणः	१९.९.६-७	शुक्रोऽसि भ्राजो	२.११.५, १७.१.२०
शम्या ह नाम दधिषे	१९.४९.७	शं नो वातो वातु शं	७.६९.१	शुचा विद्धा व्योषया	३.२५.४
शयो हत इव	२०.१३१.१६	शं मे परस्मै गात्राय	१.१२.४	शुची ते चक्रे	१४.१.१२
शरदे त्वा हेमन्ताय	८.२.२२	शं रुद्राः शं वसवः	१९.९.११	शुद्धा न आपस्तन्वे	१२.१.३०
शरव्या मुखेऽपि	१२.५.२५	शाचिगो शाचिपूजनायं	२०.५.६	शुद्धाः पूता योषितो	६.१२२.५
शर्कराः सिकता अश्मानः	११.७.२१	शान्ता द्यौः शान्ता पृथिवी	१९.९.१		११.१.१७, ११.१.२७
शर्म यच्छत्वोषधिः	६.५९.२	शान्तानि पूर्वरूपाणि	१९.९.२	शुनं वाहाः शुनं नरः	३.१७.६
शर्म वर्मैतदा हरास्यै	१४.२.२१	शान्तो अग्निः क्रव्यात्	३.२१.९	शुनं सुफाला वि तुदन्तु	३.१७.५
शर्व एनमिष्वास	१५.५.५	शारदावेनं मासौ	१५.४.१२	शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं	२०.११.११
शर्वः क्रुद्धः पिश्यमाना	१२.५.३६	शारदौ मासौ गोसारौ	१५.४.११	शुनासीरेह स्म मे	३.१७.७
शल्योद्विषं निरवोचं	४.६.५	शास इत्था महौ असि	१.२०.४	शुने क्रोष्ट्रे मा शरीराणि	११.२.२
शवसा ह्यसि श्रुतो	१८.१.३८	शिक्षेयमस्मै दित्सेयं	२०.२७.२	शुम्भनी द्यावापृथिवी	७.११२.१
शं च नो मयश्च नो	६.५७.३	शिक्षेयमिन् महयते	२०.८२.२		१४.२.४५
शं त आपो धन्वन्याः	१९.२.२	शिखिभ्यः स्वाहा	१९.२२.१५	शुम्भन्तां लोकाः	१८.४.६७
शं त आपो हैमवतीः	१९.२.१	शितिपदी सं द्युतु	११.१०.६	शुष्मिन्तमं न ऊतये	२०.२०.१
शं तप माति तपो	१८.२.३६	शितिपदी शं पततु	११.१०.२०		२०.५७.४
शं ते अग्निः सहाद्भिः	२.१०.२	शिप्रिन्वाजानां पते	२०.७४.२	शुष्यतु मयि ते हृदयं	६.१३९.२
शं ते नीहारो भवतु	१८.३.६०	शिरो हस्तावथो	११.८.१५	शूद्रकृता राजकृता	१०.१.३
शं ते वातो अन्तरिक्षे	२.१०.३	शिला भूमिरश्मा	१२.१.२६	शूर्पं पवित्रं तुषा	९.६(१).१६
शं ते हिरण्यं शमु	१४.१.४०	शिवः कपोत इषितो नो	६.२७.२	शृङ्ग उत्पन्न	२०.१३०.१३
शं न आपो धन्वन्याः	१.६.४	शिवानग्रीनप्सुषदो	१६.१.१३	शृङ्गं धमन्त आसते	२०.१२९.१०
शं न इन्द्राग्री भवतां	१९.१०.१	शिवा नारीयमस्त	१४.२.१३	शृङ्गाभ्यां रक्ष ऋषति	९.४.१७
श न इन्द्रो वसुभिर्देवो	१९.१०.६	शिवा नः शंतमा भव	७.६८.३	शृङ्गाभ्यां रक्षो नुदते	१९.३६.२
शं नः सत्यस्य पतयो	१९.११.१	शिवा भव पुरुषेभ्यो	३.२८.३	शृतमजं शृतया	४.१४.९

श्रुतं त्वा हव्यमुप	११.१.२५	षडाहुः शीतान् षडु	८.९.१७	स जङ्घिडस्य महिमा	१९.३४.५
शेरभक शेरभ	२.२४.१	षडृचेभ्यः स्वाहा	१९.२३.३	स तांल्लोकान्तसम्	१०.९.६
शेवृधक शेवृधे	२.२४.२	षड् जाता भूता	८.९.१६	स तौ प्र वेद स उ तौ	९.१.७
शैशिरावेनं मासौ	१५.४.१८	षष्टिश्च षट् च रेवती	१९.४७.४	सतो होता न ऋत्विग्यः	२०.२३.२
शैशिरो मासौ गोसारौ	१५.४.१७	षष्ट्यां शरत्सु	१२.३.३४	सत्यजितं शपथ	४.१७.२
शोचयामसि ते हार्दि	६.८९.२	षष्ठाय स्वाहा	१९.२२.२	सत्यमहं गभीरः	५.११.३
श्याममयोऽस्य	११.३.७	षोडशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.१३	सत्यं चर्तं च चक्षुषी	९.५.२१
श्यामश्च त्वा मा शबलः	८.१.९	स		सत्यं बृहदुतमुग्रं	१२.१.१
श्यामा सरूपङ्कुरणी	१.२४.४	स इच्छकं सघाघते	२०.१२९.१२	सत्यामाशिषं कृणुता	२०.९१.११
श्यावदता कुनखिना	७.६५.३	स इत्तत् स्योनं हरति	१४.१.३०	सत्याय च तपसे	१२.३.४६
श्यावाश्वं कृष्णमसितं	११.२.१८	स इद् व्याघ्रो भवति	८.५.१२	सत्ये अन्यः समाहितो	१३.१.५०
श्येनः क्रोडोऽन्तरिक्षं	९.७.५	स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिः	१९.१३.४	सत्येनावृता श्रिया	१२.५.२
श्येनीपती सा	२०.१२९.१९	स ई सत्येभिः सखिभिः	२०.९१.७	सत्येनोत्तभिता भूमिः	१४.१.१
श्येनो नृचक्षा दिव्यः	७.४१.२	स उत्तमां दिशमनु	१५.६.७	सत्येनोर्ध्वस्तपति	१०.८.१९
श्योनोऽसि गायत्रच्छन्दा	६.४८.१	स उत्तिष्ठ प्रेहि	४.१२.६	सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां	२०.११.८
श्येनो हव्यं नयत्वा	३.३.४	स उदतिष्ठत् स प्राचीम्	१५.२.१	स त्वं न इन्द्र वाजेभिः	२०.४६.३
श्यैतस्य च वै स	१५.२.२४	स उदतिष्ठत् स दक्षिणां	१५.२.९	स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त	२०.९८.२
श्यैताय च वै स	१५.२.२३	स उदतिष्ठत् स प्रतीचीं	१५.२.१५	सदान्वाक्षयणमसि	२.१८.५
श्रद्धा पुंश्चली मित्रो	१५.२.५	स उदतिष्ठत् स उदीचीं	१५.२.२१	सदासि रण्वो यवसेव	१८.१.२२
श्रद्धाया दुहिता तपसो	६.१३३.४	स उपहूत उपहूतः	९.६(६).१२	स दिशोऽनु व्यचलत्	१५.६.२२
श्रमेण तपसा सृष्टा	१२.५.१	स उपहूतः पृथिव्यां	९.६(६).७	स देवानामीशां	१५.१.५
श्रातं मन्य ऊधनि	७.७२.३	स उपहूतो दिवि	९.६(६).९	सद्यश्चिन्नु ते मघवन्नभि	२०.३७.९
श्रातं हविरो प्विन्द्र	७.७२.२	स उपहूतो देवेषु	९.६(६).१०	सद्यो जातो व्यमिमीत	५.१२.११
श्राम्यतः पचतो विद्धि	११.१.३०	स उहूतोऽन्तरिक्षे	९.६(६).८	स धाता स विधर्ता	१३.४.३
श्रायन्त इव सूर्य	२०.५८.१	स उपहूतो लोकेषु	९.६(६).११	सध्रीचीनान् वः संमन	३.३०.७
श्रियं च वा एष	९.६(३).६	स ऊर्ध्वा दिशमनु	१५.६.४	स ध्रुवां दिशमनु	१५.६.१
श्रुतं च विश्रुतं च	१५.२.२६	स एकव्रात्योऽभवत्	१५.१.६	स न इन्द्रः शिवः सखा	२०.७.३
श्रुत्कर्णाय कवये	१९.३.४	स एति सविता	१३.४.१	स नः पप्रिः पारयाति	२०.४६.२
श्रुधी नो अग्रे सदने	१८.१.२५	स एव मृत्युः सोऽमृतं	१३.४.२५	स नः पिता जनिता	२.१.३
श्रेयः केतो वसुजित्	५.२०.१०	स एव सं भुवनानि	१९.५३.४	स नः सिन्धुमिव नावयाति	४.३३.८
श्रेयांसमेनमात्मनो	१५.१०.२	सखाय आ शिषामहे	१८.१.३७	सनातनमेनमाहुः	१०.८.२३
श्रेष्ठमसि भेषजानां	६.२१.२	सखायाविव सचा०	६.४२.२	सना ता त इन्द्र भोजनानि	२०.३७.६
श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे दाः	२.१७.५	सखासावस्मभ्यम्	१.२६.२	सनादग्रे मृणसि यातुधानान्	५.२९.११
श्लक्ष्णायां श्लक्ष्णिकायां	२०.१३३.५	स ग्राह्याः पाशान्मा	१६.८.३		८.३.१८
श्वन्वतीरप्सरसो	११.९.१५	सघाघते गोमीद्या	२०.१२९.१३	सनेमि चक्रमजरं	९.९.१४
श्वेवैकः कपिरिवैकः	४.३७.११	स घा नो देवः सविता	६.१.३	स नो ददातु तां	६.३३.३
ष		स घा नो योग	२०.६९.१	स नो नियुद्धिः पुरुहूत	२०.३६.११
षट्च मे षष्टिश्च मे	५.१५.६	स चातिसृजेज्जुहुयात्र	१५.१२.३	स नो भवः परि वृणक्तु	११.२.८
षट् त्वा पृच्छाम ऋषयः	८.९.७	सचेतसौ द्रुहणो	४.२९.२	स नो रक्षतु जङ्घिडो	१९.३५.२

स नो वृषन्नमुं चरुं	२०.७०.१२	सभ्यः सभां मे पाहि	१९.५५.६	समृद्धिरोज आकृतिः	११.७.१८
सन्नुच्छिष्टे असंशुचौ	११.७.३	समग्रयो विदुरन्यो	१२.३.५०	समेत विश्वे वचसा	७.२१.१
स पचामि स ददामि	६.१२३.४	समध्वरायोषसो	३.१६.६	समोहे वा य आशत	२०.७१.२
सपत्नक्षयणमसि	२.१८.२	स मन्दस्वा ह्यन्धसो	२०.२३.६	समं ज्योति सूर्येण	४.१८.१
सपत्नक्षयणं दर्भं	१९.३०.४	समस्तिंल्लोके समु	१२.३.३	समयज्वं तन्तुं प्रदिशो	१३.३.२०
सपत्नक्षणे वृषाभि०	१.२९.६	समस्य मन्यवे विशो	२०.१०७.१	सम्राज्येधि श्वसुरे	१४.१.४४
सपत्नहनमृषभं घृतेन	९.२.१	समहमेषां राष्ट्रं	३.१९.२	सम्राडस्यसुराणां	६.८६.३
सपत्नहा शतकाण्डः	१९.३२.१०	स महिमा सद्गुर्भूत्वान्तं	१५.७.१	स य एवं विदुष	११.३.५४
स परमां दिशमनु	१५.६.१३	समाचिनुस्वानु	११.१.३६	स य एवं विदुषा	१५.१२.४
सप्त ऋषीनभ्यावर्ते	१०.५.३९	स मा जीवीतं प्राणो	१६.७.१३	स य एवं विद्वानुदकम्	९.६(४).९
सप्त क्षरन्ति शिशवे	७.५७.२	समानलोको भवति	९.५.२८	स य एवं विद्वान् क्षीरं	९.६(४).१
सप्त चक्रान् वहति	१९.५३.२	समानां मासामृतुभिः	१.३५.४	स य एवं विद्वान्सर्पिः	९.६(४).३
सप्त च मे सप्ततिश्च	५.१५.७	समानी प्रपा सह	३.३०.६	स य एवं विद्वान्न द्विषन्	९.६(२).७
सप्त च याः सप्ततिश्च	६.२५.२	समानी व आकृतिः	६.६४.३	स य एवं विद्वान् मधूप	९.६(४).५
सप्त च्छन्दांसि चतुः	८.९.१९	समानो मन्त्रः समितिः	६.६४.२	स य एवं विद्वान् मांसं	९.६(४).७
सप्त जातान् न्यर्बुदे	११.९.६	समा नौ बन्धुर्वरुण	५.११.१०	स य ओदनस्य	११.३.२३
सप्त त्वा हरितो रथे	१३.२.२३	समास्त्वाग्र ऋतवो	२.६.१	स यज्ञस्तस्य यज्ञः	१३.४.४०
	२०.४७.२०	समाहर जातवेदो	५.२९.१२	स यज्ञः प्रथमो भूतो	१३.१.५५
सप्त दशर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.१४	समिद्धो अग्र आहुत	१२.२.१८	स यत् पशूनु	१५.१४.११
सप्त प्राणानष्टौ	२.१२.७	समिद्धो अग्रिश्चिना	७.७३.२	स यत् पितृनु	१५.१४.१३
सप्त प्राणाः सप्तापानाः	१५.१५.२	समिद्धो अग्रिवृषणा	७.७३.१	स यत् प्रजा अनु	१५.१४.२१
सप्त मर्यादाः कवयः	५.१.६	समिद्धो अग्निः समिधानो	१३.१.२८	स यत् प्रतीचीं दिश०	१५.१४.५
सप्तमाष्टमाभ्यां स्वाहा	१९.२२.३	समिद्धो अग्ने समिधा	११.१.४	स यत् प्राचीं दिशमनु	१५.१४.१
सप्त मेधान् पशवः	१२.३.१६	समिद्धो अद्य मनुषो	५.१२.१	स यत् सर्वानन्तर्देशान्	१५.१४.२३
सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रं	९.९.२	समिन्द्र गर्दभं मृण	२०.७४.५	स यदुदीचीं दिशमनु	१५.१४.७
	१३.३.१८	समिन्द्र नो मनसा	७.९७.२	स यदूर्ध्वा दिशमनु	१५.१४.१७
सप्तर्चेभ्यः स्वाहा	१९.२३.४	समिन्द्र राया समिषा	२०.२१.५	स यद् दक्षिणां दिशमनु	१५.१४.३
सप्तर्षीन् वा इदं ब्रूमो	११.६.११	समिन्धते अमर्त्यं	१८.४.४१	स यद् देवाननु व्यचलद्	१५.१४.१९
सप्त सूर्यो हरितः	१३.२.८	समिन्धते संकसुकं	१२.२.११	स यद् ध्रुवां दिशमनु	१५.१४.९
सप्त होमाः समिधो	८.९.१८	समिमां मात्रां मिमीमहे	१८.२.४४	स यन्मनुष्याननु	१५.१४.१५
सप्तार्धगर्भा भुवनस्य	९.१०.१७	समीक्षयन्तु तविषाः	४.१५.२	सरस्वति या सरथं	१८.१.४३
सप्तास्यासन्परिधयः	१९.६.१५	समीक्षयस्व गायतो	४.१५.३		१८.४.४७
स प्रजापतिः सुवर्णम्	१५.१.२	समीं रेभासो अस्वरन्	२०.५४.२	सरस्वति व्रतेषु ते	७.६८.१
स प्रजाभ्यो वि पश्यति	१३.४.११	समुत्पतन्तु प्रदिशो	४.१५.१	सरस्वतीमनुमतिं	५.७.४
स बन्धुश्चासबन्धुः	६.१५.२, ५४.३	समुद्र ईशे स्रवतामग्निः	६.८६.२	सरस्वतीं देवयन्तो	१८.१.४१
स बुध्यादाष्ट्रं जनुषो	४.१.५	समुद्रं वः प्र हिणोमि	१०.५.२३		१८.४.४५
स बृहतीं दिशमनु	१५.६.१०	समुद्राज्जातो मणिः	४.१०.५	सरस्वतीं पितरो १८.१.४२, १८.४.४६	
सभा च मा समितिः	७.१२.१	समुद्रो नदीभिः	१९.१९.७	स राजसि पुरुष्टुतं	२०.६१.६
सभायाश्च वै स समिते	१५.९.३	स मृत्योः पड्वीशात्	१६.८.३२		२०.६२.१०

स रुद्रो वसुनिः	१३.४.२६	स विश्वा प्रति चा	६.३६.२	सहे पिशाचान्	४.३६.४
सरूपा नाम ते माता	१.२४.३	स वेद पुत्रः पितरं	७.१.२	सहो ऽसि सहो मे	२.१७.२
सरूपौ द्वौ विरूपौ	५.२३.४	स वै दिग्भ्योऽजाय	१३.४.३४	साकंजानां सप्त	९.९.१६
सर्पानुसर्प	२.२४.४	स वै दिवोऽजायत	१३.४.३३	साकं सजातैः पयसा	११.१.७
सर्वज्यानिः कर्णौ	१२.५.२२	स वै भूमेरजायत	१३.४.३५	सा ते काम दुहिता	९.२.५
सर्वदा वा एष युक्तग्रा	९.६(२).१०	स वै यज्ञादजायत	१३.४.३९	साधुं पुत्रं हिरण्य	२०.१२९.५
सर्वं तद् राजा वरुणो	४.१६.५	स वै रात्र्या अजा	१३.४.३०	साध्या एकं जाल	८.८.१२
सर्वं परिक्रोशं ज	२०.७४.७	स वै वायोरजायत	१३.४.३२	साध्वर्या अतिथि	२०.१६.३
सर्वाण्यस्यां कूराणि	१२.५.१४	स स्तनयति स	१३.४.४१	सा नो भूमिरा	१२.१.४०
सर्वाण्यस्यां घोरानि	१२.५.१३	ससन्तु त्या अरा	२०.७४.४	सा पश्चात् पाहि सा	१९.४८.४
सर्वा दिशः सम्	१३.२.४१	स सर्वस्मै वि पश्यति	१३.४.१९	सा ब्रह्मज्यं	१२.५.१५
सर्वानग्रे सहमा	१२.२.४६	स सर्वानन्तर्देशा	१५.६.२४	सा मन्दसाना	१४.२.६
सर्वान् कामान् पूरय	३.२९.२	ससानात्याँ उत	२०.११.९	सामानि यस्य	९.६(१).२
सर्वान् कामान् यम	१२.४.३६	स सुष्टुभा स	२०.८८.५	सामासाद उद्गीथो	१५.३.८
सर्वान् देवानिदं	११.६.२०	स सुत्रामा स्ववाँ	७.९२.१, २०.१२५.७	सायंसायं गृहपतिः	१९.५५.३
सर्वान्त्समागा	१२.३.३६	स संवत्सरमूर्ध्वो	१५.३.१	सावीर्हि देव प्रथमा	७.१४.३
सर्वान् देवानिदं	११.६.२०	सस्रुषीस्तदपसो	६.२३.१	साहस्रस्त्वेष	९.४.१
सर्वाल्लोकान्त्स	११.१०.१२	स स्वर्गमा रोहति	१०.९.५	सांतपना इदं हवि	७.७७.१
सर्वास्याङ्गा पर्वाणि	१२.५.७१	सहमानेयं प्रथमा	२.२५.२	सिनात्वेनान् निर्ऋ	३.६.५
सर्वाः समग्रा ओषधीः	८.७.१९	सहस्रकुणपा	११.१०.२५	सिनीवालि पृथुष्टु	७.४६.१
सर्वे अस्मिन् देवाः	१३.४.२१	सहस्रणीथाः	१८.२.१८	सिन्धुपत्नीः सिन्धु	६.२४.३
सर्वे गर्भादवेपन्त	१०.१०.२३	सहस्रधामन् विशि	४.१८.४	सिन्धोर्गर्भो ऽसि वि	१९.४४.५
सर्वे देवा अत्या	११.१०.१४, १५	सहस्रधार एव ते	५.६.३	सिलाची नाम का	५.५.८
सर्वे देवा उपासिष्वन्	११.८.१७	सहस्रधारं शतधारं	१८.४.३६	सिंहइवास्तानी	५.२०.२
सर्वेभ्योऽङ्गिरोभ्यो	१९.२२.१८	सहस्रधारः पवते	२०.१३७.६	सिंहप्रतीको विशो	४.२२.७
सर्वेषां च क्रिमीणां	५.२३.१३	सहस्रपृष्ठः शतधारो	११.१.२०	सिंहस्य रात्र्युशती	१९.४९.४
सर्वो वा एष जग्ध	९.६(२).८	सहस्रबाहुः पुरुषः	१९.६.१, ४.५.१	सिंहस्येव स्तनथोः	८.७.१५
सर्वो वा एषोऽजग्ध	९.६(२).९	सहस्रशृङ्गो वृषभो	१३.१.१२	सिंहे व्याघ्र उत	३.३८.१
सर्वो वै तत्र जीवति	८.२.२५	सहस्राक्षमतिप	११.२.१७	सीताः पर्शवः	११.३.१२
स वरुणः सायमग्नि	१३.३.१३	सहस्राक्षेण शतवीर्येण	३.११.३	सीते वन्दामहे त्वां	३.१७.८
स वा अग्रेरजायत	१३.४.३६		२०.९६.८	सीरा युञ्जन्ति कवयः	३.१७.१
स वा अद्भ्योऽजा	१३.४.३७	सहस्राक्षौ वृत्रहणा	४.२८.३	सीसायाध्याह वरुणः	१.१६.२
स वा अन्तरिक्षा	१३.४.३१	सहस्रार्घः शतका	१९.३३.१	सीसे मलं साद	१२.२.२०
स वा अहोऽजायत	१३.४.२९	सहस्राह्वयं वियता	१०.८.१८	सीसे मृडह्वं	१२.२.१९
स वा ऋग्भ्योऽजा	१३.४.३८		१३.२.३८, १३.३.१४	सुकर्माणः सुरुचो	१८.३.२२
सविता प्रसवाना	५.२४.१	सहस्व नो अभि	१९.३२.६	सुकिंशुकं वहतुं	१४.१.६१
सवितः श्रेष्ठेन	५.२५.१२	सहस्व मन्यो	४.३१.३	सुक्षेत्रिया सुगातुया	४.३३.२
स विशो नु व्यच	१५.९.१	स हि दिवः स	४.१.४	सुखं सूर्य रथमंशु	१३.२.७
स विशः सबन्धू	१५.८.२	स हृदयं सांमनस्यं	३.३०.१	सुगा वो देवाः	७.९७.४

सुजातं जातवेदसं	४.२३.४	सूर्यश्चक्षुषामधिपतिः	५.२४.९	सोदक्रामत् सेतर०	८.१०(५).९
सुतपात्रे सुता इमे	२०.६९.३	सूर्यस्य रश्मीननु	४.३८.५	सोऽनादिष्टां दिशमनु०	१५.६.१६
सुतासो मधुमत्तमः	२०.१३७.४	सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते	१०.५.३७	सोऽनावृत्तां दिशमनु०	१५.६.१९
सुतेसुते न्योकसे	२०.७१.१६	सूर्यस्याश्वा हरयः	१३.१.२४	सोऽब्रवीदासन्दीं	१५.३.२
सुत्रामाणं पृथिवीं	७.६.३	सूर्यं चक्षुषा गच्छ	१८.२.७	सोम एकेभ्यः पवते	१८.२.१४
सुदेवस्त्वा महन	२०.१३६.१२	सूर्यं ते द्यावापृथिवी०	१९.१८.५	सोम ओषधीभिः	१९.१९.५
सुदेवो असि वरुण	२०.९२.९	सूर्याभ्यां स्वाहा	१९.२३.२४	सोमजुष्टं ब्रह्मजुष्टं	२.३६.२
सुनोता सोमपात्रे	६.२.३	सूर्याया वहतुः प्रागात्	१४.१.१३	सोममेनामेके दुहे	१०.१०.३२
सुपर्णसुवने गिरौ	५.४.२	सूर्यायै देवेभ्यो	१४.२.४६	सोम राजन्तंसंज्ञानमा	११.१.२६
सुपर्णस्त्वा गुरु	४.६.३	सूर्यो दिवोदक्रामतां	१९.१९.३	सोमस्त्वा पात्वोषधीभिः	१९.२७.२
सुपर्णस्त्वान्ववि	२.२७.२, ५.१४.१	सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां	२०.१०७.१५	सोमस्या जाया प्रथमं	१४.२.३
सुपर्णा वाचमक्रतो	६.४९.३	सूर्यो द्यां सूर्यः	१३.१.४५	सोमस्य पर्णः सह	३.५.४
सुपर्णो जातः	१.२४.१	सूर्यो मा द्यावा	१९.१७.५	सोमस्य भाग स्थ	१०.५.९
सुप्रपाणा च वेश	२०.१२८.९	सूर्यो माहः पात्वग्निः	१६.४.४	सोमस्यांशो युधां	७.८१.३
सुमङ्गली प्रतरणी	१४.२.२६	सूर्यो मे चक्षुर्वातः	५.९.७	सोमस्येव जातवेदो	५.२९.१३
सुमङ्गलीरियं	१४.२.२८	सूषा व्यूणोतु वि	१.११.३	सोमं ते रुद्रवन्तम्	१९.१८.३
सुयामंश्चाक्षुष	१६.७.७	सेदिरुगा व्यृद्धिरार्तिः	८.८.९	सोमं मन्यते पपिवान्	१४.१.३
सुरूपकृत्तुमूतये	२०.५७.१, २०.६८.१	सेदिरुपतिष्ठन्ती	१२.५.२४	सोमं राजानमवसे	३.२०.४
सुविज्ञानं चिकतुषे	८.४.१२	सैषा भीमा ब्रह्मगवी	१२.५.१२	सोमाय पितृमते	१८.४.७२
सुश्रुतिश्च मोप	१६.२.५	सो अग्निः स उ	१३.४.५	सोमारुद्रा युवमेता	७.४२.२
सुश्रुतौ कर्णौ भद्र	१६.२.४	सो अस्य वज्रो	२०.३०.३	सोमारुद्रा वि वृहतं	७.४२.१
सुषुदत	१.२६.४	सो चित्रु भद्रा	१८.१.२०	सोमेन पूर्णं कलशं	९.४.६
सुष्ठामा रथः सुयमा	२०.९४.२	सो चित्रु वृष्टिर्युथ्या	२०.७३.५	सोमेनादित्या बलिनः	१४.१.२
सुहवमग्रे कृत्तिका	१९.७.२	सोदक्रामत् सा गन्धर्वा	८.१०(५).५	सोमो ददद् गन्धर्वाय	१४.२.४
सूनृतावन्तः सुभगा	७.६०.६	सोदक्रामत् सा गार्हपत्ये	८.१०(१).२	सोमो मा रुद्रैर्दक्षिणाया	१९.१७.३
सूनृता संनतिः क्षेमः	११.७.१३	सोदक्रामत् सा दक्षि०	८.१०(१).६	सोमो मा विश्वैर्देवैः	१८.३.२८
सूयवसाद् भगवती	७.७३.११	सोदक्रामत् सा देवा०	८.१०(३).५	सोमो मा सौम्येन	१९.४५.८
	९.१०.२०		८.१०(५).१	सोमो युनक्तु बहुधा	५.२६.१०
सूरिरसि वर्चोधा	२.११.४	सोदक्रामत् सान्तरिक्षे	८.१०(२).१	सोमो राजाधिपा	१०.१.२२
सूर्य एनं दिवः प्र	१२.५.७३	सोदक्रामत् सा पितृ०	८.१०(३).३	सोमो राजा प्रथमो	५.१७.२
सूर्यं चक्षुषा मा पाहि	२.१६.३	सोदक्रामत् सा मनु०	८.१०(३).७	सोमो राजा मस्तिष्को	९.७.२
सूर्यं नावमारुक्षः	१७.१.२६	सोदक्रामत् सा मन्त्र	८.१०(१).१२	सोमो वधूयुरभवत्	१४.१.९
सूर्यमृतं तमसो	२.१०.८	सोदक्रामत् सा वन	८.१०(३).१	सोमो वीरुधामधिपतिः	५.२४.७
सूर्यं यत् ते तपस्तेन	२.२१.१	सोदक्रामत् सा सप्त	८.१०(४).१३	सोऽरज्यत ततो	१५.८.१
सूर्यं यत् ते तेजस्तेन	२.२१.५	सोदक्रामत् सा सभायां	८.१०(१).८	सोऽरिष्टं न मरिष्यसि	८.२.२४
सूर्यं यत् तेऽर्चिस्तेन	२.२१.३	सोदक्रामत् सा समितौ	८.१०(१).१०	सोऽर्यमा स वरुणः	१३.४.४
सूर्यं यत् ते शोचिस्तेन	२.२१.४	सोदक्रामत् सा सर्पा०	८.१०(५).१३	सोऽवर्द्धत स महान	१५.१.४
सूर्यं यत् ते हरस्तेन	२.२१.२	सोदक्रामत् सासुरा०	८.१०(४).१	सोषामविन्दत्स स्वः	२०.१६.९
सूर्यश्चक्षुर्वातः प्राणं	११.८.३१	सोदक्रामत् साहव०	८.१०(१).४	स्कम्भेनेमे विष्टभिते	१०.८.२

स्कम्भे लोकाः स्कम्भे	१०.७.२९	स्वर्यद्वेदि सुदृशीकं	२०.७७.४	हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां	४.१३.७
स्कम्भो दाधार द्यावा०	१०.७.३५	स्वर्यन्तो नापेक्षन्त	४.१४.४	हस्तिवर्चसं प्रथतां	३.२२.१
स्तनयिबुस्ते वाक्	९.१.१०, ९.१.२०	स्वर्विदो रोहितस्य	१३.१.४८	हस्ती मृगाणां सुषदा०	३.२२.६
स्तुता मया वरदा	१९.७१.१	स्वस्तितं मे सुप्रातः	१९.८.३	हस्तेनैव ग्राह्यः	५.१७.३
स्तुवानमग्र आ वह	१.७.१	स्वस्ति ते सूर्यं चरसे	१३.२.६	हंसैरवि सखिभिः	२०.९१.३
स्तुष्ववर्षन् पुरु	५.२.७, २०.१०७.१०	स्वस्तितं विशां पतिः	१.२१.१, ८.५.२२	हिङ्गिरिक्रती बृहती	९.१.८
स्तुहि श्रुतं गर्तसदं	१८.१.४०	स्वस्ति नो अस्त्वभयं	१९.८.७	हिङ्कृण्वती वसुपत्नी	७.७३.८
स्तुहीन्द्रं व्यश्ववद्	२०.६६.१	स्वस्ति मात्र उत पित्रे	१.३१.४		९.१०.५
स्तेगो न क्षामत्येषि	१८.१.३९	स्वस्त्यद्योषसो दोषसः	१६.४.६	हिमवतः प्र स्रवन्ति	६.२४.१
स्तेयं दुष्कृतं वृजिनं	११.८.२०	स्वाक्तं मे द्यावापृथिवी	७.३१.१	हिमस्य त्वा जरायुणा	६.१०६.३
स्तोत्रं राधानां पते	२०.४५.२	स्वादुष्किलायं मधुमाँ	१८.१.४८	हिमं घ्नंसं चाधाय	१३.१.४७
स्तोमस्य नो विभावरी	१९.४९.६	स्वादुष्टे अस्तु संसुदे	२०.४.३	हिमेव पर्णा मुषिता	२०.१६.१०
स्तोमा आसन् प्रतिधयः	१४.१.८	स्वादोरित्था विषूवतो	२०.१०९.१	हिरण्य इत्येके अब्रवीत्	२०.१३२.१४
स्त्रियः सतीस्ताँ	९.९.१५	स्वायसा असयः सन्ति	१०.१.२०	हिरण्यगर्भं परमं	१०.७.२८
सयोनं ध्रुवं प्रजायै	१४.१.४७	स्वावृदेवस्यामृतं यदी	१८.१.३२	हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे	४.२.७
स्योनाद्योनेरधि	१४.२.४३	स्वासदसि सूषा	१६.४.२	हिरण्यपाणिं सवितारं	३.२१.८
स्योना भव श्वशुरेभ्यः	१४.२.२७	स्वासस्थे भवतमिन्दवे	१८.३.३९	हिरण्ययाः पन्थानः	५.४.५
स्योनास्मै भव पृथिवि	१८.२.१९	स्वाहाकारेणान्ना	१५.१४.१६	हिरण्ययी नौरचरत्	५.४.४, ६.९५.२
स्रक्तयोऽसि प्रतिसरोऽसि	२.११.२	स्वाहाकृतः शुचिः	७.७३.३		१९.३९.७
स्राक्त्येन मणिनः	८.५.८			हिरण्ययेन पुरुभू	२०.१४३.४
स्रुगर्विर्नेक्षणमाय	९.६(१).१७	ह		हिरण्यवर्णा सुभगा	५.७.१०
स्रुचा हस्तेन प्राणे न	९.६(२).५	हतं तर्दं समङ्कमा०	६.५०.१	हिरण्यवर्णाः शुचयः	१.३३.१
स्रुवेव यस्य हरिणी	२०.३१.४	हतासो अस्य वेशसो	२.३२.५	हिरण्यवर्णे सुभगे	५.५.६, ७
स्वधया परिहिता	१२.५.३		५.२३.१२	हिरण्यवर्णो अजरः	१९.२४.८
स्वधाकारेण पितृभ्यो	१२.४.३२	हतास्तिरश्चिराजयो	१०.४.१३	हिरण्यशृङ्ग ऋषभः	१९.३६.५
स्वाधाकारेणान्ना	१५.१४.१४	हतो येवाषः क्रिमीणां	५.२३.८	हिरण्यस्रगयं मणिः	१०.६.४
स्वधा पितृभ्यः पृथिवि०	१८.४.७८	हतो राजा क्रिमीणां	२.३४.५, ५.२३.११	हिरण्यानामेकोऽसि	४.१०.६
स्वधा पितृभ्यो अन्त०	१८.४.७९	हन्त्वेनान् प्र दहतु	१३.१.२९	हुवे सोमं सवितारं	३.८.३
स्वधा पितृभ्यो दिवि०	१८.४.८०	हन्वोर्हि जिह्मामदधात्	१०.२.७	हृदयात् ते परि क्लोमो	२.३३.३
स्वधास्तु मित्रावरुणा	६.९७.२	हरिक्विके किमिच्छसि	२०.१२९.४		२०.९६.१९
स्वसु माता स्वसु पिता	४.५.६	हरिणस्य रघुष्यदो	३.७.१	हृदा पूतं मनसा	४.३९.१०
स्वप्न स्वप्राभिकरणेन	४.५.७	हरितेभ्यः स्वाहा	१९.२२.५	हेडं पशूनां	१२.४.२१
स्वप्नं सुप्त्वा यदि	१०.३.६	हरिमाणं ते अङ्गेभ्यो	९.८.९	हेतिः पक्षिणी	६.२७.३
स्वप्नो वै तन्द्रीर्निर्ऋति	११.१०.१९	हरिश्मशारुर्हरि	२०.३१.३	हेतिः शफानुत्खिदन्ती	१२.५.१९
स्वमेतदच्छायन्ति	१२.४.१५	हरिं हि योनिमभि	२०.३०.२	हैमनावेनं मासौ	१५.४.१५
स्वयमेनमभ्युदेत्य	१५.११.२, ५.१२.२	हरिः सुपर्णो दिवं	१९.६५.१	हैमनौ मासौ गोसांरौ	१५.४.१४
स्वरन्ति त्वा सुते	२०.५२.२, २०.५७.१५	हरयश्वं सत्पतिं	२०.१४.४, २०.६२.४	ह्वयन्तु त्वा प्रतिजनाः	३.३.५
स्वर्गं लोकमभि नो	१२.३.१७	हविर्धानमग्निशालं	९.३.७	ह्वयामि ते मनसा	१८.२.२१